

שבוע פרשת קרח - באה"ק

(11 - 17 June 2023)

כ"ב - כ"ח סיון תשפ"ג

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתָךְ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחוּדוּשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִגְדֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֱלֹהִים נִשְׁאֲתִי אֶת
עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַשָּׁמַיִם: ב הֲנֵה כְּעֵינֵי
עֲבָדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי
שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבֻרָתָהּ בֵּן עֵינֵינוּ אֶל
יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְּנוּ: ג חֲנַנּוּ יְיָ חֲנַנּוּ
כִּי רַב שִׁבְעָנוּ בּוֹז: ד רַב־תָּה שִׁבְעָה לָּהּ
נִפְשָׁנוּ הַלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֵאִי
יוֹנִים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׁמַחְתִּי בְּאֲמָרִים לִי בַיּוֹם יְיָ נִלְכְּדָה:
ב עַמְדוֹת, הֵיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם
הַבְּנוּיָה כְּעִיר, שֶׁחִבְרָה־לָּהּ יַחְדָּו: ד שֶׁשָּׂם עָלָיו שְׂבָמִים
שְׂבִמְיֹתָיָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת, לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה,
יָשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת, לְבֵית דָּוִד: ו שְׁאֵלוּ,
שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלִיחוּ אֶתְכֶם: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחֵילֶךָ
שְׁלוֹה, בְּאֲרַמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן, אַחֵי וְרַעֵי אֲדַבְרָה־נָא
שְׁלוֹם בְּךָ ט לְמַעַן, בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לְךָ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ ענף עץ אבות וכו'
מוה"ר מתת'י יחזקאל שי'

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מטו"ב סיון ואיזה ימים לפני זה הגיעני שני טופסים מספרו, ונהינתי לראות שהוסיף הוראת המקורות אשר זה מוסיף חשק להמעין לעיין גם בפנים הספרים ועוד אשר צריך לחפש עצות ודרכים איך לרמות היצה"ר שלא ירגיש שמשתדלים שאיש פלוני או אשה פלונית ילמדו תורה או יוסיפו בהידור מצוה.

ומה טוב הי' אם הי' מוסיף ג"כ בספרו מפתח ענינים מהד"ת שמביא בהם בכדי למצוא בנקל ענין פרטי דתורת החסידות ומה שאמרו בזה גדולי עולם נשיאי החסידות.

וכפי הנהוג עתה אפשר כדאי לעשות מפתח ענינים מכל ספריו יחד ולהדפיסו בפני עצמו (ובטח זהו ג"כ מעין פרסומת כיון שעיי"ז בודאי ימצאו כאלו שירצו לקנות מספריו שהופיעו עתה), שעיי"ז תורחב האפשרות לכל הרוצה להודיע ע"ד הנ"ל בהנוגע לכמה וכמה מנשיאי החסידות שאודותם כתב בספריו...

בכבוד ובברכת הצלחה.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 231..... שולחן ערוך עם הערות וצינונים
232..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
235..... לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 238..... תורת חיים

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 239..... דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

- 240..... תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

- 241..... ספר המאמרים - המשך תער"ב

אדמו"ר מוהרי"צ

- 243..... ספר המאמרים - תרפ"ט
244..... לקוטי דיבורים - בלה"ק
246..... אגרות קודש מהרבי הרי"ץ לבתו הרבנית חיה מושקא
249..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 55..... ילקוט לוי יצחק על התורה
56..... ילקוט גאולה ומשיח על הפרשה
191..... נביאים וכתובים
201..... עין יעקב - מסכת ברכות
251..... נקודה משיחת קודש מעובדת
252..... חומש לקריאה בציבור
260..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
261..... ביאורים לפרקי אבות - פרק ד
262..... לוח זמנים
263..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה וידבר הוי' אל משה גו',
מוצאי ש"פ שלח, מבה"ח תמוז ה'תשל"ט 6

התועודיות

- שיחת ש"פ קרח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ז 19
שיחת ש"פ שלח, כ"ח סיון, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ט 26

לקוטי שיחות

- קרח, כרך יח, ה 40
קרח, כרך כג, א 48

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 57..... חומש יומי - פרשת קרח
78..... לוח לתהלים היומי
79..... תניא יומי
91..... לוח 'היום יום'

רמב"ם

- 94..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם
98..... שלושה פרקים ליום
168..... פרק אחד ליום
187..... ספר המצוות

לימוד מוחלוק לפי ימים

- 193..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת יומא
202..... גמרא עם ביאור - מסכת גיטין
232..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

סדר מפורט ליום העשירי

ב"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים
או השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ, הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל לא להוסיף על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי -
מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות.
אח"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר.

בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין
מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר.

ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו**
ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פ"ג (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ
לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אח"כ בין דפי
מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראתו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל
ימי חייו.

במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבמה"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם
מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת
תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם
באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום,
גם במקום כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק
מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את
תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום הש"ק
שלאחריו.

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם
ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

נאמר בתורה בפרשת שלח:

1 וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה גו' פִּי תְבֹאֵר כַּאֲשֶׁר תְּבֹאֵר וּתְכַנְסוּ אֶל אֶרֶץ
2 מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם גו' אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וַתִּשְׁבוּ בָּהּ וַעֲשִׂיתֶם אֲשֶׁה לַהֲוֵי
3 עוֹלָה אוֹ זֶבַח גו' וַתִּקְרְבוּ קִרְבָּנוֹת, קִרְבַּן עוֹלָה וּקִרְבָּנוֹת נוֹסְפִים
4 וְהִקְרִיב גו' מִנְחָה סֶלֶת גו'
5 שֶׁמֶן, אוֹי תְּבִיאֵר עִם הַקִּרְבָּנוֹת מִנְחוֹת
6 מִקְמַח וּשְׂמֵן. וַיִּזֵּן לַגֶּסֶף וְגו' וְכֵן
7 נֹסְכִים שֶׁל יִין (כָּכָל פְּרִטֵי
8 הַמִּנְחָה וְהַנֹּסְכִים שְׁנֵימִנֵּי
9 בַּפֶּרֶשֶׁה בַּפְּסוּקִים הַבָּאִים). וַיְדוּעַ
10 דִּיּוֹק הַשְּׂאֵלָה שֶׁשָּׂאֵלוּ רַבּוֹתֵינוּ
11 נְשֵׂיאֵינוּ² אַדְמוּרֵי חב"ד בַּמֵּאֲמָר
12 חֲסִידוֹת (מֵיּוֹסֵד עַל דִּיּוֹק שְׂאֵלָה
13 הַמְּדַרְשׁ³), שְׂצוּרָה לְהַבִּין לָמָּה
14 שֵׁינָה הַכְּתוּב לְקִרְוֵא אֶרֶץ
15 יִשְׂרָאֵל כָּאֵן בְּשֵׁם אֶרֶץ
16 מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם, יוֹתֵר מִכָּכָל
17 הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָאת שֶׁכֵּל שָׂר
18 הַמְּקוּמוֹת בַּתּוֹרָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת
19 אֶרֶץ כְּנַעַן וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה מִבְּלִי
20 הַלְּזַכֵּיר בַּמְּפֹרָשׁ אֵת עֵינֵי הַהִתְיַשְּׁבוֹת
21 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ.
22
23 גַּם צְרִיף לְהַבִּין⁴ דְּבַר נוֹסֵף
24 כְּנוּשָׂא זֶה וְהוּא סְמִיכוּת הָעֵנָן,
25 הַנוּשָׂא שֶׁפִּרְשָׁה זֶה מוֹפִיעָה בְּסִמְכוּת לֹ
26 שֶׁהַכְּתוּב וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה
27 תְּבֹאֵר אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם
28 נְאֻמָּר מִדֵּי לְאַחֲרֵי סִיּוּם כָּל
29 סִיפּוּר עֵנָן הַמְּרַגְלִים וְצִרִיף
30 בִּיאוּר מֵה הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַנוּשָׂאִים,
31 עֵנָן הַמְּרַגְלִים וְעֵנָן הַמִּנְחוֹת וְהַנֹּסְכִים,
32 לְפִי פְּנִימוֹת הַדְּבָרִים, שֶׁלֹּכֵן הֵם
33 מוֹפִיעִים בַּתּוֹרָה בְּסִמְכוּת זֶה לַזֶּה.
34 וּבִפְרָט עַל פִּי פִּירוּשׁ
35 הַמְּדַרְשׁ⁵, שְׁלֵאַחֲרֵי
36 שְׁוִיתָאָבְלוּ הָעָם מֵאֲדָם⁶, כַּאֲשֶׁר

בס"ד. מוצאי ש"פ שלח, מבה"ח

תמוז, ה'תשל"ט

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה גו' פִּי תְבֹאֵר אֶל אֶרֶץ
2 מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם גו' וַעֲשִׂיתֶם אֲשֶׁה לַהֲוֵי
3 עוֹלָה אוֹ זֶבַח גו' וְהִקְרִיב גו' מִנְחָה סֶלֶת גו'
4 שֶׁמֶן. וַיִּזֵּן לַגֶּסֶף וְגו' (כָּכָל פְּרִטֵי הַמִּנְחָה
5 וְהַנֹּסְכִים שְׁנֵימִנֵּי בַּפֶּרֶשֶׁה). וַיְדוּעַ דִּיּוֹק רַבּוֹתֵינוּ
6 נְשֵׂיאֵינוּ² (מֵיּוֹסֵד עַל דִּיּוֹק הַמְּדַרְשׁ³), לְהַבִּין
7 לָמָּה שֵׁינָה הַכְּתוּב לְקִרְוֵא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כָּאֵן בְּשֵׁם
8 אֶרֶץ מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם יוֹתֵר מִכָּכָל הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָאת
9 אֶרֶץ כְּנַעַן וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. גַּם צְרִיף לְהַבִּין⁴ סְמִיכוּת
10 הָעֵנָן, שֶׁהַכְּתוּב וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶל
11 אֶרֶץ מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם נְאֻמָּר מִדֵּי לְאַחֲרֵי סִיּוּם כָּל
12 סִיפּוּר עֵנָן הַמְּרַגְלִים. וּבִפְרָט עַל פִּי פִּירוּשׁ
13 הַמְּדַרְשׁ⁵, שְׁלֵאַחֲרֵי שְׁוִיתָאָבְלוּ הָעָם מֵאֲדָם⁶, אָמַר
14 לֹה הַקְּב"ה לְמֹשֶׁה בֹא וְרַצָּה אוֹתָם בְּדַבְרֵי תּוֹרָה
15 (בַּפֶּרֶשֶׁת נֹסְכִים), שְׁנֵאַמָּר דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
16 גו' פִּי תְבֹאֵר גו' וַעֲשִׂיתֶם אֲשֶׁה לַה', דְּלַכְּאוּרָה
17 אֵינוּ מוֹכֵן, מְדוּעַ דְּקָא פְּרִשְׁת נֹסְכִים הִיא רִיצוּי, נִיחוּם וְתַנְחוּמִין עַל זֶה
18 שְׁוִיתָאָבְלוּ הָעָם מֵאֲדָם.

37 שְׁמַעוּ שֶׁבְּגַלַּל חֲטָא הַמְּרַגְלִים נִגְזַר עֲלֵיהֶם לְהִישָׁאֵר בַּמְּדַבֵּר אַרְבַּעִים שָׁנָה
38 וּשְׁאֲנֵי אוֹתוֹ הַדּוֹר יָמוּתוּ בַּמְּדַבֵּר וְלֹא יִכְנָסוּ לְאֶרֶץ אֱמֹר לֹה הַקְּב"ה
39 לְמֹשֶׁה בֹא וְרַצָּה תְּפִיִּס אוֹתָם בְּדַבְרֵי תּוֹרָה (בַּפֶּרֶשֶׁת נֹסְכִים),
40 שְׁנֵאַמָּר דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גו' פִּי תְבֹאֵר גו' וַעֲשִׂיתֶם אֲשֶׁה
41 לַה', דְּלַכְּאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן,
42 מְדוּעַ מִבֵּין כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה דְּקָא
43 פְּרִשְׁת נֹסְכִים הִיא רִיצוּי פִּיּוּס,
44 נִיחוּם וְתַנְחוּמִין בְּדַבְרֵי תּוֹרָה עַל
45 זֶה שְׁוִיתָאָבְלוּ הָעָם מֵאֲדָם ?
46 (ב) וַיְדוּעַ נְקוּדַת הַבִּיאוּר בָּזֶה
47 (בְּדַרְוֵשֵׁי מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת עַל
48 פְּרִשְׁת נֹסְכִים שְׁבִלְקוּטֵי תּוֹרָה
49 לְאַדְמוּרֵי הַזֶּקֶן וּבְדַרְוֵשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ
50 נְשֵׂיאֵינוּ אַדְמוּרֵי חב"ד שְׁלֵאַחֲרֵי
51 זֶה⁷ בְּדוֹרוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵי אַדְמוּרֵי
52 הַזֶּקֶן), בְּהַקְדָּמִים בִּיאוּר מֵאֲמָר
53 רַז"ל⁸ בַּגְּמָרָא כָּל הַקּוּרָא
54 קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא לְהַנִּיחַ
55 תְּפִלִּין שֶׁהַצִּוּוּי עַל תְּפִלִּין נִאֲמַר
56 בַּתּוֹרָה בַּפֶּרֶשֶׁת קְרִיאַת שְׁמַע, כְּאִילוּ
57 הַקְּרִיב קִרְבַּן עוֹלָה בְּלֹא מִנְחָה
58 וְזֶבַח בְּלֹא נֹסְכִים שֶׁהוּא קִרְבַּן
59 חֲסֵר וְלֹא מוּשְׁלָם (שְׁזָהוּ הַצִּוּוּי
60 בַּפֶּרֶשֶׁת נֹסְכִים, שְׁכַשְׁמִבִּיאִים
61 עוֹלָה אוֹ זֶבַח מוֹכְרָח לְהִיּוֹת
62 יַחַד עִם זֶה מִלְּבַד הַקִּרְבַּן עֲצֵמוֹ גַּם
63 מִנְחָה וְנֹסְכִים).

17 אֵינוּ מוֹכֵן, מְדוּעַ דְּקָא פְּרִשְׁת נֹסְכִים הִיא רִיצוּי, נִיחוּם וְתַנְחוּמִין עַל זֶה
18 שְׁוִיתָאָבְלוּ הָעָם מֵאֲדָם.

19 (ב) וַיְדוּעַ נְקוּדַת הַבִּיאוּר בָּזֶה (בְּדַרְוֵשֵׁי פְּרִשְׁת נֹסְכִים שְׁבִלְקוּטֵי תּוֹרָה
20 וּבְדַרְוֵשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ נְשֵׂיאֵינוּ שְׁלֵאַחֲרֵי זֶה⁷), בְּהַקְדָּמִים בִּיאוּר מֵאֲמָר
21 רַז"ל⁸ כָּל הַקּוּרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִלִּין, כְּאִילוּ הַקְּרִיב עוֹלָה בְּלֹא מִנְחָה
22 וְזֶבַח בְּלֹא נֹסְכִים (שְׁזָהוּ הַצִּוּוּי בַּפֶּרֶשֶׁת נֹסְכִים, שְׁכַשְׁמִבִּיאִים עוֹלָה אוֹ זֶבַח
23 מוֹכְרָח לְהִיּוֹת יַחַד עִם זֶה גַּם מִנְחָה וְנֹסְכִים).

(1) פרשתנו טו, א ואילך. (2) לקו"ת פרשתנו מ, א. ועוד. (3) במדב"ר פ"ז, ג. (4) ראה אוה"ת פרשתנו הוספות ע' 81 ואילך. (5) תדבא"ר פכ"ט. (6) פרשתנו יד, לט. (7) ראה לקו"ת שם ואילך. אוה"ת שם ע' תקל ואילך. (8) ברכות יד, ב.

1 וּבְהִקְדָּם וְהִקְשֵׁר בֵּין קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִילִין לְקַרְבֹּנוֹת וְנִסְכִּים מוֹסְבֵר בְּמֵאמְרֵי
 2 הַחִסְדוֹת הַנּוֹכְרִים בְּהַקְדַּמַת בִּיאור עֲנִין הַקְּרִבָּנוֹת בְּכָל־לוֹתָם (שְׁהָרִי
 3 עוֹלָה וְזָבַח וּמִנְחָה וְנִסְכִּים הֵם פְּרָטִים בְּעִנְיַן הַקְּרִבָּנוֹת
 4 וּבִיאור הַפְּרִטִים יוֹכֵן אַחֲרָי בִּיאור הַתּוֹכֵן הַכֹּלְלִי שֶׁל עֵינֵן הַקְּרִבָּנוֹת, כַּדְּלָלוֹן).
 5 דְּהֵנָּה, קְרִבָּן הוּא מְלִשׁוֹן
 6 קִירוּב⁹, כַּמְבוּאָר בּוֹהֵר וּבִמְפֹרְשֵׁי
 7 הַמְּקָרָא, וְהֵינּוּ הַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הָאָדָם
 8 מִבֵּיא הַקְּרִבָּן לֵאלוּקוֹת, וְעַד
 9 שְׂאִיתָא מוּבָא בְּזַהֲרָ¹⁰ שְׂרֹזָא
 10 הֵרוּ וְהִסוּר דְּקוֹרְבָנָא שֶׁל הַקְּרִבָּן
 11 (הוּא רְזָא רוּ וְסוּר וְעוֹלָה עַד
 12 רְזָא הֵרוּ וְהִסוּר דְּאִין סוּף, וְהֵינּוּ
 13 עַל יַדִּי הַתְּעַלּוֹת וְהַתְּקַרְבוֹת הָאָדָם
 14 לֵאלוּקוֹת, שׁוֹהוּ הַתּוֹכֵן הַרוּחָנִי הַפְּנִימִי
 15 שֶׁל מַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת וּכְמִבּוֹאָר גַּם
 16 בְּרוּשֵׁי הַהִילּוּלָא¹¹ 'הַמְשׁוּךְ'
 17 הַמֵּאמְרִים דִּיבּוּר הַמַּתְחִיל 'בְּאִתִּי לַגִּנִּי
 18 שְׁהָרִבִּי הַרִי"צ מִסַּר לְפָרְסוּם לְקִרְאָת
 19 יו"ד שֶׁבֶט בִּשְׁנַת תש"י, יוֹם הַסְּתַלְקוֹתוֹ,
 20 שְׁעִנְיַן הַקְּרִבָּנוֹת הוּא קִירוּב
 21 הַכַּחְחוֹת שֶׁל הָאָדָם לֵאלוּקוֹת, וְעַד
 22 לְעִיָּקָר הָעֲנִין שֶׁל קִירוּב זֶה שֶׁעַל
 23 יַדִּי עֲבוּדַת הַקְּרִבָּנוֹת, שְׁנַעֲשֵׂה
 24 קִירוּב בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם
 25 שְׁבַשְׂמַיִם, וְעַד לְקִירוּב בְּאוֹפֵן
 26 שְׁנַעֲשֵׂים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְנֵי
 27 יִשְׂרָאֵל לְדָבָר אֶחָד.
 28 וְהֵנָּה פְּלֹלוֹת עֲנִין הַתּוֹכֵן הַכֹּלְלִי
 29 שֶׁל הַקְּרִבָּנוֹת הוּא כְּמוֹ שְׁכָתוּב
 30 בִּיחְזָקָא¹² לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב
 31 וְדָם, וְהֵינּוּ, שְׂאָף עַל פִּי
 32 שְׁבַקְרִבָּנוֹת הָיָה כְּמָה וְכְמָה
 33 עֲבוּדוֹת, כְּמוֹ שְׁחִטָּה, זְרִיקַת הָדָם
 34 וְעוֹד וְהָיָה מְקַרְבִּים עַל גְּבִי
 35 הַמִּזְבֵּחַ כְּמָה וְכְמָה פְּרָטִים
 36 אַבְרָם שׁוֹנִים שֶׁל כַּחַמַּת הַקְּרִבָּן, כֹּל
 37 קְרִבָּן כְּפִי דִינָּה וְעֵינָּה, מְכַל מְקוֹם, פְּלֹלוֹת עֲנִין הַקְּרִבָּנוֹת הוּא
 38 הַקְּרִבָּת חֶלֶב וְדָם, כְּפִי שְׁמַשְׁיָךְ וּמִבְּאֵר מַהוּ הַיִּחְדוּד שֶׁל 'חֶלֶב' וְדָם'
 39 שְׁרוּקָא בּוֹהַ בֵּא לִידֵי בִיטוּי הַתּוֹכֵן הַכֹּלְלִי שֶׁל עֵינֵן הַקְּרִבָּנוֹת. וְיָדוּעַ

בִּיאור בְּדֶרֶךְ אִפְשָׁר
 הַבִּיאור בְּזֶה, דְּהֵנָּה, תְּנוּעוֹת נֶפֶשׁ הָאָדָם נִחְלָקִים בְּכָל־לוֹת
 בְּאוֹפֵן כֹּלְלִי (וּבְפִרְסוּתֵי יֵשׁ 'תְּנוּעוֹת' וְאוֹפְנִים נּוֹסְפִים) לְשֵׁנִי אוֹפְנֵי שְׁתֵּי
 צוּרוֹת שֶׁל הִילּוּף בְּמוֹכֵן שֶׁל עֲלִיהַ וְהַתְּקַדְמוֹת (שְׁנִכְנָלִים שֶׁנִּי הָאוֹפְנִים
 בְּעִנְיַן דְּמַהֲלָכִים¹³, וְהַתְּהַלְכָתִי¹⁴ וּבִלְשׁוֹן אַדְמוּרָה הָאֲמַצְעִי:
 "וְהַתְּהַלְכָתִי רְצוּא וְשׁוֹב דְּמַשְׁמַעוּ עֲלִי"
 וְיִרְדָּה כִּידוּעַ בְּפִירוּשׁ מִתְּהַלֵּךְ יוֹרֵד
 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וְחֹזֵר וְעוֹלָה כּו",
 וְהֵינּוּ שְׁבִלְשׁוֹנוֹת אֱלוּ מִרוּמוֹם שְׁנֵי
 אוֹפְנֵי הַהִילּוּן), אוֹפֵן אֶחָד הוּא
 הִילּוּן' מְלִמְטָה מִצַּד הָאָדָם
 לְמַעְלָה לְהַתְּקַרֵּב לֵאלוּקוֹת, וְאוֹפֵן
 שְׁנֵי שֶׁל 'הִילּוּן' הוּא וּמְלִמְעָלָה
 הַמְּשַׁכָּה וְהָאָרָה מִלְּמַעְלָה, מִצַּד
 הָאלוּקוֹת לְמַטָּה עַל הָאָדָם,
 שְׁמַתְבְּטָאִים שְׁנֵי הָאוֹפְנִים הַלּוּ
 בְּעֲבוּדַת הָאָדָם בְּכָל־לוֹת
 הָעֲנִין דְּסוּר מְרַע וְעֵשָׂה
 טוֹב¹⁵, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּתִילִים
 וּבַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ הוּא עֲנִין
 מִצְוֹת עֵשָׂה וּמִצְוֹת לֹא
 תַעֲשֵׂה, וְעַד שְׁגָם בְּחֻקָּה
 שְׁבַתּוּרָה וְלֹא רַק בְּקוּיִם הַמִּצְוֹת
 בְּפוּעַל לְשָׁנִים שְׁתֵּי הַתְּנוּעוֹת שֶׁל
 קִשֵׁר עַל דְּרוֹךְ הַחַיּוּב כְּמוֹ בְּעֵשָׂה טוֹב'
 שֶׁל מִצְוֹת־עֵשָׂה וְקִשֵׁר עַל דְּרוֹךְ
 הַשְּׁלִילָה כְּמוֹ בְּסוּר מְרַע' מִמִּצְוֹת לֹא-
 תַעֲשֵׂה, שְׁהָרִי עֲנִין הַחֻקָּה
 וְהַשְּׁכָל הַדְּרוֹךְ לְהַבְנֵת תְּפִיסַת דְּבָרֵי
 שְׁכָל הוּא בְּאוֹפֵן שְׁתַּחֲלִילָה
 בְּשִׁלְבַת רֵאשׁוֹן שׁוֹלֵל עֲנִינִים שְׁהֵם
 הִיפּוֹף הַשְּׁכָל, וְאַחַר כֵּן בְּשִׁלְבַת
 מֵאוּחַר יוֹתֵר מְגִיעֵי לְאַמִּיתַת
 הַשְּׁכָל, וּבִלְמִדוֹר חֻכְמַת הַתּוֹרָה הֵינּוּ
 שֶׁלֹּאחַר שִׁלְבַת הַשְּׁלִילָה שֶׁל הַדְּבָרִים
 שְׁהֵם הִיפּוֹף שְׁכָל הַתּוֹרָה, מְגִיעֵי הָאָדָם
 הַלּוּמֵד תּוֹרָה לְתַפְסִיָּה וְהַבְנָה שֶׁל
 אֲמִיתַת חֻכְמַתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה (כְּפִי שְׁבִיאָה לִידֵי בִיטוּי בְּפִסְק הַלְכָה),
 כְּפִי שְׁגַמְשֵׁךְ הַשְּׁכָל וְהַחֻכְמָה שֶׁל הַתּוֹרָה לְאָדָם הַלּוּמֵד תּוֹרָה
 לְמַטָּה וּמִתְעַצֵּם עִמּוֹ וְנַעֲשֵׂה דְבַר אֶחָד עִם עֲצִמּוֹת הָאָדָם הַלּוּמֵד תּוֹרָה.

(9) ראה זח"ג ה, א. רמב"ן ובחיי ויקרא א, ט. פרי עץ חיים שער התפלה פ"ה. (10) ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. (11) ד"ה באתי לגני ה'שית" פ"ב (סה"מ ה'שית" ע' 112 ואילך). תשי"ב (תורת מנחם — סה"מ שבט ע' רעו ואילך). וש"נ. (12) מד, טו. (13) זכרי' ג, ז. (14) בחוקתי כו, יב. וראה מאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ ע' קנו. תקס"ט ע' קמד ואילך. אמרי בינה שער הק"ש פפ"ח. (15) תהלים לד, טו. וראה לקו"ת בלק עה, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶה גַם עֲנִינְכֶם דְּחֹלֶב וָדָם, כִּי, דָם עֲנִינּוּ רִתִּיחָה, כְּמוֹ אֲשֶׁר
 2 שְׁעוּלָה מִלְמֶטָה לְמַעְלָה, כְּמוֹבא בְכֵמָה מִקּוֹמוֹת שִׁמְבִין אֲרַבְעַת
 3 הַיְסוּדוֹת שֶׁבָהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, אֲשֶׁר-רוּחַ מִיַּם-עֶפְרוֹ, יִסּוֹד הָאֵשׁ הוּא הַיְחִיד
 4 שֶׁבִטְבַּעוֹ עוֹלָה מִלְמֶטָה לְמַעְלָה וְחֹלֶב הוּא אֲנִינְן הַתַּעֲנוּג, חֶלֶק הַשּׁוֹמֵן
 5 פִּדְיוֹעַ, וְכַפְשׁוּתוֹת הָעֲנִינְן
 6 דְשִׁמּוּעָה טוֹבָה תִּדְרֹשׁ
 7 עֲצָם¹⁶, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּמִשְׁלֵי
 8 שְׁעַל יְדֵי הַתַּעֲנוּג נִיתוּסָף
 9 הַתְּרַחֲבוֹת בַּפּוֹעַל בְּהַעֲצָם
 10 וּבְמִיּוֹחַד בְּהַשּׁוֹמֵן¹⁷, וְכֵן
 11 מְצִינּוּ אֹדוֹת הַמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל 'חֹלֶב'
 12 שְׁפָל דְבָר הַמְשׁוּבָח נִקְרָא
 13 בְּשֵׁם חֹלֶב, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב¹⁸
 14 בְּתוֹרָה כֹּל חֹלֶב לְהוֹנִי, וְהָרִי
 15 כְּלָלוֹת עֲנִינְן הַתַּעֲנוּג אֲשׁוּר
 16 מִסְמַל הַחֹלֶב וְהַשּׁוֹמֵן הוּא בְּאוֹפֵן
 17 דְּמִלְמַעְלָה לְמֶטָה, שְׂאִינּוּ
 18 צְרִיף הָאֵדָם מִצִּדּוֹ, מִלְמֶטָה, לִילָף
 19 לְמִקּוֹם אַחֵר כִּדִּי לַחֲפֵשׂ אַחֵר
 20 הַעֲנוּג, וְשִׁלְמִיּוֹת הַתַּעֲנוּג הוּא
 21 שְׁמַתַּעֲנוּג מַעֲצָמוֹ (פִּדְיוֹעַ
 22 הַפִּירוּשִׁים שְׁבַדְבָר¹⁹ בְּתוֹרָה
 23 חֲסִידוֹת). וְעַל זֶה נִאֲמַר בְּנִבְאוֹת
 24 יִחְזָקָל הָאֲמוּרָה לְעִיל לְהַקְרִיב לִי
 25 חֹלֶב וָדָם, שֶׁהַפִּירוּשׁ בְּזֶה
 26 הוּא עַל דְּרָף תּוֹרַת רַבִּינוּ
 27 הַזְּקֵן הַיְדוּעָה²⁰ עַל הַפְּסוּק²¹
 28 בְּתוֹרָה אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם,
 29 שֶׁלִּשׁוֹן הַכְּתוּב 'אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם'
 30 וְלֹא כִפִּי שֶׁלְכַאוּרָה הִיָּה צְרִיף לְהוֹיֹת
 31 'אָדָם מִכֶּם כִּי יִקְרִיב' מִלְמַד שְׁעִיָקָר
 32 עֲנִינְן הַקְּרִיבָן הוּא לֹא הַבָּאת הַקְּרִיבָן
 33 מִן הַבְּהֵמָה אֲלֵא שֶׁהָאָדָם מִקְרִיב
 34 מִקְרִיב לְאִלּוּקוֹת אֵת עֲצָמוֹ כּוּ'
 35 (בְּנוֹגַע לְכֹל הַפְּרָטִים דְּמִן
 36 הַבְּהֵמָה וּמִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאֵן
 37 כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב שֶׁם, בְּהַמִּשְׁךְ לְאָדָם כִּי
 38 יִקְרִיב' כִּפִּי שֶׁהֵם כֹּל הַפְּרָטִים הִלּוּ

בְּעִבּוּדַת ה' שֶׁל הָאָדָם כְּמוֹבָא (בְּחִסְדוֹת), וְעַל דְּרָף זֶה צְרִיף
 לְהַקְרִיב לְהַקְרִיבָה אֵת הַחֹלֶב וְהָדָם כּוּ' שֶׁל הָאָדָם שׁוֹמֵן עֲנִינְן
 הַרְתִּיחָה (דָם) וְגַם עֲנִינְן הַתַּעֲנוּג (חֹלֶב) יְהוּי לְעִינֵי עֲבוֹדַת ה'.
 וְזֶהוּ הָאֲמוּר לְעִיל עַל שְׁנֵי אוֹפְנֵי הַיְחִילוֹךְ וְהַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הָאָדָם לְאִלּוּקוֹת,
 מִלְמֶטָה לְמַעְלָה וּמִלְמַעְלָה לְמַטָּה, הוּא
 גַּם הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל בֵּין עוֹלָה
 וְזִבְחַת לְמִנְחָה וְנִסְכִּים, כִּי,
 עוֹלָה וְזִבְחַת הוּא עֲנִינְן הַקְּרִיבָן
 שְׁמַקְרִיבִים עַל הַמְּזֻבָּח וְנִשְׂרָף
 בְּאֵשׁ (שְׂיִוָּרָד הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם
 מִלְמַעְלָה) (לְאַחֲרֵי הַקְּדַמַּת הָאֵשׁ
 שְׂצִרִיף לְהִבְיָא מִן הַיְדוּיוֹט²²
 מִלְמֶטָה) וּמִקְבָּל הָאֵשׁ וְלוֹקַח
 אֵת הַקְּרִיבָן כּוּ' (וּמַעְלָה אוֹתוֹ)
 וְעוֹלָה הַקְּרִיבָן הַשְּׂמִימָה, שֶׁהוּא
 עֲנִינְן הַעֲלִיָּה מִלְמֶטָה לְמַעְלָה
 (בְּדוּגְמַת מְרוּצַת הָדָם שֶׁהִיא
 בְּרִתִּיחָה, כֹּאשׁ הָעוֹלָה מִלְמַעְלָה
 לְמַטָּה). אֲךָ יִשְׁנׁוּ בְּנוֹסֵף לְהַעֲלֹאת
 הַקְּרִיבָן (בְּאֵשׁ) מִלְמֶטָה לְמַעְלָה גַּם
 הָעֲנִינְן דְּמִנְחָה וְנִסְכִּים, שֶׁהֵם
 סוּלַת וְשִׁמֹן וְיִינׁוּ שְׂבָאִים מִן
 הַצֹּאֵן (וְכֵן מֶלַח, כְּמוֹ
 שְׁנֵאמַר²³ בְּתוֹרָה וְכֹל קְרִיבָן
 מִנְחָתְךָ בְּמֶלַח תִּמְלַח,
 שֶׁהוּא²⁴ דוּמָם²⁵ וְהִינּוּ שְׁבוּסוֹף
 לְקַרְבֹּנוֹת הַבָּאִים מִן הַחַי וּמִנְחוֹת
 וְנִסְכִּים הַבָּאִים מִן הַצֹּאֵן, הַעֲלוּ
 לְמִזְבֵּחַ גַּם מֶלַח, מִסּוּג הַדּוּמָם), וְעַל
 יְדֵי הַקְּרִיבָתָם שֶׁל הַמִּנְחוֹת וְהַנִּסְכִּים
 עַל הַמְּזֻבָּח נַעֲשִׂית הַמִּשְׁכָּה
 וְהָאֵרָה שֶׁל אוֹר אֱלוֹקֵי מִלְמַעְלָה
 לְמֶטָה²⁶.
 וְגַם, וְדַבֵּר זֶה שֶׁהַנִּסְכִּים הֵם הַתְּקַרְבוֹת
 לְאִלּוּקוֹת שֶׁל הָאָדָם וְהַבְּרִיאָה (הַצֹּאֵן
 וְהַדּוּמָם) מִלְמַעְלָה לְמַטָּה בֵּא לְיַדִּי
 לְמֶטָה²⁶. וְגַם, שְׁמֵן וְיִינׁוּ

(16) משלי טו, ל. (17) ראה גיטין נו, ב. (18) ויקרא ג, טז. וראה רמב"ם סוף ה'ל' איסורי מזבח. (19) ראה סה"מ תרנ"ז ע' קעד. (20) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. סה"מ קונטרסים ח"ב תנ, א. תרח"ץ ע' רלב. ה'שי"ת ע' 113. אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' שנד. "היום יום" יב אדר שני. (21) ויקרא א, ב. (22) ראה תו"כ ויקרא שם, ז. עירובין סג, א. רמב"ם ה'ל' תמידין ומוספין פ"ב ה"א. (23) ויקרא ב, יג. (24) ראה עץ חיים שער נ (שער קיצור אבי"ע) פ"ב. (25) ראה אוה"ת שם, ש"עצם הצומח הוא בחי' דומם .. לאחר שנבדל מן הארץ נעשה דומם כו". (26) "היפך הקרבן שהוא בחי'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ביטוי בענין נוסף, שְׁמֵן וַיִּזֶן בְּרוּחַנִיּוֹת וּבַעֲבוּדָה שהאדם עובד את
 2 ה' הֵם חֲכָמָה וּבִינָה (מוֹחִין), וְהָרִי כְּלָלוֹת עֲנִין הַמוֹחִין הוּא
 3 עֲנִין שֶׁל מְנוּחָה, כְּמֵאֲמַר²⁷ הוֹוֶה סָבָא הוֹקֵן דְּעֵתוּי סְתִים כּוּ'
 4 דַּעְתו סְתוּמָה (נַעֲלָמָת) שְׂכִיף וְשְׂקִיט והיא בְּרוּגַע וּבִשְׁקֵט, והמנוחה
 5 והשלווה הרי זה בְּרוּגַמְת עֲנִין
 6 הַתַּעֲנוּג (חֲלָב), שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן 1 בְּרוּחַנִיּוֹת וּבַעֲבוּדָה הֵם חֲכָמָה וּבִינָה (מוֹחִין),
 7 שֶׁל הַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, 2 וְהָרִי כְּלָלוֹת עֲנִין הַמוֹחִין הוּא עֲנִין שֶׁל מְנוּחָה,
 8 כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלֵל בִּיחֹס הַהִבְדִּיל בֵּין חֲלָב 3 כְּמֵאֲמַר²⁷ סָבָא דְּעֵתוּי סְתִים כּוּ' שְׂכִיף וְשְׂקִיט,
 9 לַדָּם. וְעוֹד זֹאת, וְיֵשׁ דְּבַר נוֹסֵף 4 בְּרוּגַמְת עֲנִין הַתַּעֲנוּג (חֲלָב), שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל
 10 בענין הנסכים המלמד על כך שענינם 5 הַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. וְעוֹד זֹאת, שֶׁעֲנִין
 11 הוּא מִלְּמַעְלָה לַמַּטָּה שֶׁעֲנִין 6 הַנְּסָכִים בְּשִׁלְיֻמוֹתָם הוּא
 12 הַנְּסָכִים בְּשִׁלְיֻמוֹתָם הוּא 7 גְּבִי הַמְּזֻבָּח וְיוֹרֵד לְשִׁיתִין שְׁמַחֻלְלִין וְיוֹרֵדִין עַד
 13 שֶׁהֵיוּ מְנַסְכִּין הַיִּין עַל גְּבִי 8 הַתְּהוֹם²⁸ (שְׁבַמִּים הַתַּחְתּוֹנִים), שֶׁזֶהוּ הַתַּחְתּוֹן
 14 הַמְּזֻבָּח וְיוֹרֵד הַיִּין מִלְּמַעְלָה (מַעַל 9 שֶׁבַתְּהוֹנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן
 15 הַמְּזֻבָּח) לַמַּטָּה לְשִׁיתִין (וּפִירֵשׁ רִשׁ"י 10 לְמַטָּה מִמְּנוֹ, וְשֵׁם, לְמַטָּה מִטָּה בְּיוֹתֵר,
 16 בְּגִמְרָא: "חֲלַל שִׁתַּח הַמְּזֻבָּח כִּנְגַד 11 מִמְּשִׁיכִים אֶת הַגְּבוּהָ גְבוּהָ בְּיוֹתֵר, וְלְמַעְלָה מִזֶּה
 17 מְקוֹם הַנְּסָכִים") שְׁמַחֻלְלִין שִׁישׁ 12 יוֹרֵדִים עַד הַתְּהוֹם²⁸ (שְׁבַמִּים
 18 בְּהֵם חֲלַל וְיוֹרֵדִין הַנְּסָכִים שֶׁל הַיִּין 13 וּבִיאוֹר הַעֲנִין²⁹, דְּהֵנָּה כְּתִיב³⁰ וְאֵם הָאֶכֶל
 19 יוֹרֵדִים עַד הַתְּהוֹם²⁸ (שְׁבַמִּים 14 יֵאָכֵל גּו', וְאֲמָרוּ רַז"ל³¹ בְּשִׁיתִי
 20 הַתַּחְתּוֹנִים שֶׁהֵיוּ בַּעַת הַבְּרִיאָה 15 אֶכִּילוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אֶכִּילַת אֲדָם וְאֶכִּילַת
 21 הַבְּדִיל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בֵּין מִים לַמִּים 16 מְזֻבָּח. וְיָדוּעַ הַבִּיאוֹר בְּזֶה, שֶׁאֶכִּילַת אֲדָם וְאֶכִּילַת
 22 כֵּךְ שִׁישׁ מִים עֲלִיוֹנִים מַעַל לְרִקִיעַ 17 הָאֶכִּילָה שֶׁעָלֶיהָ אוֹמֵר הַקְּב"ה לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל
 23 וּמִים תַּחְתּוֹנִים בְּתַהוֹם), שֶׁזֶהוּ 18 אֶכִּילַתִּי גּו'³², וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּקֶרְפֶּן תְּמִיד (שְׁבוּ
 24 הַתְּהוֹם הַתַּחְתּוֹן שֶׁבַתְּהוֹנִים 19 נְכַלֵּל כְּלָלוֹת עֲנִין הַקְּרַבְנֹת) קְרַבְנֵי לַחֲמֵי
 25 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֵין 20 לְאִשִּׁי³³, שֶׁהוּא עֲנִין הַלְּחָם שֶׁעַל יָדוֹ מְפָרְנִסִין
 26 תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמְּנוֹ, כְּלוֹמַר 21 יִשְׂרָאֵל לְאֲבֵיהֶם שְׁבַשְׁמִים³⁴, וְלֶכֶן נִקְרָאִים
 27 הַמְּקוֹם הַתַּחְתּוֹן בְּיוֹתֵר שְׁבַעֲלוֹם זֶה 22 רַעֲיִתִי³⁵ פְּרִנְסַתִּי³⁶. וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה, עֲנִין
 28 שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בְּיוֹתֵר 23 הַלְּחָם הוּא שְׁמַחְבֵּר אֶת הַנֶּפֶשׁ עִם הַגּוּף, וְכִמּוֹ
 29 וְשֵׁם, לְמַטָּה מִטָּה בְּיוֹתֵר, 24 שְׁכַתּוּב³⁷ לַחֵם לְכַב אֲנוֹשׁ יִסְעַד, וְהֵינּוּ³⁸,
 30 מִמְּשִׁיכִים אֶת הַגְּבוּהָ גְבוּהָ 25 שְׁכַתּוּב³⁷ לַחֵם לְכַב אֲנוֹשׁ יִסְעַד, וְהֵינּוּ³⁸,
 31 בְּיוֹתֵר, וְלְמַעְלָה מִזֶּה כּוּ' 26 אֲנוֹשׁ, מִלְּשׁוֹן עֶקֶב הַלֵּב מִכָּל וְאֲנוֹשׁ הוּא³⁹, הֵנָּה
 32 וְאִפִּילוֹ לְמַעְלָה מִהַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר גַּם 27 עַל זֶה מוֹעִיל הַלְּחָם כּוּ'. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לְמַעְלָה,
 33 נִמְשָׁךְ לַמַּטָּה בְּיוֹתֵר, לְמַקּוֹם הַכִּי 28 גּו', וְאֲמָרוּ רַז"ל³¹ בְּגִמְרָא כִי
 34 תַּחְתּוֹן. 29 הֵנָּה וְהֵינּוּ²⁹, דְּהֵנָּה
 30 כְּתוּב בְּתוֹרָה (לְגַבֵּי אֶכִּילַת 30 וְלֶכֶן נִקְרָאִים
 31 קְרַבֵּן שְׁלָמִים) וְאֵם הָאֶכֶל יֵאָכֵל 31 כְּפַל הַלְּשׁוֹן 'הָאֶכֶל יֵאָכֵל' מִלְּמַד כִּי
 32 גּו', וְאֲמָרוּ רַז"ל³¹ בְּגִמְרָא כִי 32 הֵנָּה עַל זֶה מוֹעִיל הַלְּחָם כּוּ' מַחְזֵק וּמְבַרֵּא אֶת הָאֲדָם. וְעַל

העלאה, שהי' שוחט הפר או הכבש, בחי' חי, ונוטל חיותו ממנו, שהחיות עולה למעלה .. אבל הנסכים הן מצומח,"
 "הקרבת צומח גשמי .. הו"ע המשכה למטה דוקא .. ולכן נכללת בכלל נסכים" (לקו"ת ואוה"ת שם). (27) זח"ג קכח,
 ב. (28) סוכה מט, א. (29) ראה לקו"ת פרשתנו מא, ג. אוה"ת שם. (30) צו ז, יח. (31) זבחים יג, ב. ועוד. (32) שה"ש ה,
 א. (33) פינחס כח, ב. (34) זח"ג ז, ב. (35) שה"ש א, ט. (36) ראה שהש"ר פ"א, ט (1). (37) תהלים קד, טו. (38) ראה
 לקו"ת שה"ש כד, ד ואילך. (39) ירמ"י יז, ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דָּרַךְ זֶה הוּא גַם עֵינַן הַלֶּחֶם לְמַעַלָּה בְּאֻלּוּקוֹת, דְּהֵנָּה, כְּשֵׁם
2 שֶׁהִנְשָׂמָה מִמְּלֶאכָה אֶת הַגּוֹף וּמַחִיהוּ אוֹתוֹ כִּן הַקֶּבֶ"ה מִמְּלֵא
3 אֶת הָעוֹלָם⁴⁰ וְנוֹתַן לוֹ חַיּוֹת (כְּדַבְּרֵי הַמִּדְרָשׁ: "הִנֵּפֵשׁ הוּוּ מִמְּלֵא אֶת הַגּוֹף,
4 וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְּלֵא אֶת עוֹלָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ
5 אֲנִי מֵלֵא, תְּבוּא הִנֵּפֵשׁ שְׁהִיא מִמְּלֵאה
6 אֶת הַגּוֹף, וְתִשְׁבַּח לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
7 שְׁהוּא מִמְּלֵא אֶת כָּל הָעוֹלָם", אִךְ
8 בְּשִׁבְלֵי זֶה כִּדֵי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
9 יִמְלֵא וְיַחִיהוּ אֶת הָעוֹלָם צָרִיף
10 לְהַיּוֹת דְּכָר הַמַּחֲבֵר שְׁעַל יָדוֹ
11 בְּאִמְצַעוֹת הַדְּבָר הַמַּחֲבֵר יוֹכֵל
12 לְהַיּוֹת הַחַיִּיבוֹר שֶׁל הַקֶּבֶ"ה
13 עִם הָעוֹלָם, שֶׁלְּכֹאֲרָה הֵם
14 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהָעוֹלָם שְׁנֵי
15 עֵינַיִם הַפְּכִיִּים הַמְּנוּגָדִים
16 וְסוֹתֵרִים זֶה אֶת זֶה, שְׁהֵרִי עוֹלָם
17 הוּא מְלִשׁוֹן הָעֵלָם וְהַסְּתֵר⁴¹
18 וְהָעוֹלָם מַעֲלִים וּמַסְתִּיר עַל הָאוֹר
19 הָאֻלּוּקִי, וְאִף עַל פִּי בֶן לְמֵרוֹת
20 שֶׁהָעוֹלָם מַסְתִּיר עַל הָאֻלּוּקוֹת
21 הַקֶּבֶ"ה מִמְּלֵא אֶת הָעוֹלָם
22 כְּפִי שֶׁנֶּאֱמָר בְּשֵׁם עוֹלָם, הֵינּוּ
23 לְמֵרוֹת הַהַסְּתֵר, וְלֹא שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
24 הוּא מִתְּגַלֵּה בְּעוֹלָם אַחֵרֵי שֶׁהָעוֹלָם
25 מִתְּבַטֵּל וּמִפְסִיק לְהַסְתִּיר, אֲלֵא הָאוֹר
26 הָאֻלּוּקִי מֵאִיר בְּעוֹלָם גַּם כִּשֶׁהֲעֵלֵם
27 וְהַהַסְּתֵר הוּא בְּתַקְפוֹ, וְחַיִּיבוֹר זֶה
28 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהָעוֹלָם, הַמְּמַשִּׁיךְ
29 חַיּוֹת לְעוֹלָם נֶעֱשֶׂה בְּפוֹעַל עַל יָדֵי
30 עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה
31 בְּאוֹפֶן שֶׁל אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא
32 הַתְּעוֹרוֹרוֹת (לְהַתְּקַרֵּב לְאֻלּוּקוֹת)
33 מִלְּמַטָּה, מִצַּד הָאָדָם, וּבְלִשׁוֹן
34 הַקֶּבֶלָה וְהַחֲסִידוֹת: הַעֲלָת
35 מִיַּיִן נוֹקְבִין, מִיָּם נְקִיִּים, כְּמַבּוּאֵר
36 בְּתוֹרַת הַסּוּד, 'מִיַּיִן דְּכוּרִין', מִיָּם זְכוּרִים, שְׁבָאִים מִצַּד הַזָּכָר הַמְּשֻׁפָּע, מִסְּמֵלִים
37 קִירוֹב שֶׁל הַנְּבִרָאִים לְאֻלּוּקוֹת מִלְּמַעְלָה (מִצַּד הָאֻלּוּקוֹת) לְמַטָּה (לְנִבְרָאִים),
38 וְאוֹיִלוֹ 'מִיַּיִן נוֹקְבִין', מִיָּם נְקִיִּים, שְׁבָאִים מִצַּד הַנְּקִבָה הַמַּקְבֵּלָה, מִסְּמֵלִים
39 הַתְּעוֹלוֹת לְאֻלּוּקוֹת מִלְּמַטָּה (מִצַּד הַנְּבִרָאִים) לְמַעְלָה, כְּמוֹ כָּל הָעֵינַיִם

1 דְּהֵנָּה, כְּשֵׁם שֶׁהִנְשָׂמָה מִמְּלֶאכָה אֶת הַגּוֹף כִּן
2 הַקֶּבֶ"ה מִמְּלֵא אֶת הָעוֹלָם⁴⁰, אִךְ בְּשִׁבְלֵי זֶה צָרִיף
3 לְהַיּוֹת דְּכָר הַמַּחֲבֵר שְׁעַל יָדוֹ יוֹכֵל לְהַיּוֹת
4 הַחַיִּיבוֹר שֶׁל הַקֶּבֶ"ה עִם הָעוֹלָם, שֶׁלְּכֹאֲרָה הֵם
5 שְׁנֵי עֵינַיִם הַפְּכִיִּים, שְׁהֵרִי עוֹלָם הוּא מְלִשׁוֹן
6 הָעֵלָם וְהַסְּתֵר⁴¹, וְאִף עַל פִּי כֵן הַקֶּבֶ"ה מִמְּלֵא
7 אֶת הָעוֹלָם כְּפִי שֶׁנֶּאֱמָר בְּשֵׁם עוֹלָם, וְחַיִּיבוֹר זֶה
8 נֶעֱשֶׂה עַל יָדֵי עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה בְּאוֹפֶן
9 שֶׁל אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא, וּבְלִשׁוֹן הַקֶּבֶלָה
10 וְהַחֲסִידוֹת: הַעֲלָת מִיַּיִן נוֹקְבִין, כְּמוֹ כָּל
11 הָעֵינַיִם שֶׁלְּמַעַלָּה שֶׁתְּלוּיִים בְּעֲבוֹדַת הָאָדָם,
12 כְּמַאֲמַר דַּע מַה לְּמַעַלָּה (שֶׁנֶּעֱשֶׂה) מִמֶּךָ⁴², וְכֵן
13 גַּם הַחַיִּיבוֹר שֶׁל הַקֶּבֶ"ה עִם הָעוֹלָם נֶעֱשֶׂה עַל יָדֵי
14 עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְכִידוּעַ תּוֹרַת הַבַּעַל שֵׁם
15 טוֹב⁴³ עַל הַפְּסוּקִים⁴⁴ וְאִתָּה קְדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהַלּוֹת
16 יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקֶּבֶ"ה מִצַּד עֲצָמוֹ הוּא קְדוֹשׁ
17 וּמוֹבְדֵל, וְכִדֵי שִׁיְהִיהָ בְּבַחֲיַנָּת יוֹשֵׁב (שִׁיּוּמִשְׁף
18 לְמִטָּה כּו'), הֵרִי זֶה עַל יָדֵי תְּהַלּוֹת יִשְׂרָאֵל,
19 שְׁזוּהִי כְּלָלוֹת עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שֶׁכָּל אֶחָד
20 מֵהֶם, אֶפְיִלוֹ מִי שֶׁחָטָא, יִשְׂרָאֵל הוּא⁴⁵), שְׁעַל
21 יָדֵי זֶה נֶעֱשֶׂה הַחַיִּיבוֹר שֶׁל הִנְשָׂמָה הָאֲמִיתִית שֶׁל
22 הָעוֹלָם (הַקֶּבֶ"ה) עִם הָעוֹלָם, שִׁיְהִיהָ הַקֶּבֶ"ה
23 מִמְּלֵא אֶת הָעוֹלָם. וְזוֹהוּ עֵינַן עֲבוֹדַת הַקְּרִבְנוֹת
24 שֶׁנֶּאֱמָר בְּשֵׁם אֲכִילָה, בְּדוּגְמַת הָאֲכִילָה שְׁעַל
25 יָדֵהּ נֶעֱשֶׂה חַיִּיבוֹר הִנְשָׂמָה בְּגוֹף אֶצֶל אָדָם

1 בְּאֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא.
2 תּוֹרַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב⁴³ עַל
3 הַפְּסוּקִים⁴⁴ בְּתַהֲלִים וְאִתָּה קְדוֹשׁ
4 יוֹשֵׁב תְּהַלּוֹת יִשְׂרָאֵל,
5 שֶׁהַקֶּבֶ"ה מִצַּד עֲצָמוֹ הוּא
6 קְדוֹשׁ וּמוֹבְדֵל מִהָעוֹלָמוֹת
7 וְהַנְּבִרָאִים, וְכִדֵי שִׁיְהִיהָ בְּבַחֲיַנָּת
8 יוֹשֵׁב (שִׁיּוּמִשְׁף לְמִטָּה כּו')
9 כְּאִדָּם הַמְּתִישֵׁב וּמִשְׁפִּיל אֶת קוֹמָתוֹ
10 לְגַבֵּי מִצַּב שֶׁל עֲמִידָה), הֵרִי זֶה עַל
11 יָדֵי תְּהַלּוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁמְהַלִּלִים
12 וּמִשְׁבַּחִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
13 בְּאִמְרוֹת 'בְּרוּךְ הַשֵּׁם' עַל כָּל מַה
14 שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן וּמִשְׁפִּיעַ,
15 שְׁזוּהִי עֲבוּדָה זוֹ שֶׁל תְּהַלּוֹת
16 יִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ כְּלָלוֹת עֲבוֹדַת בְּנֵי
17 יִשְׂרָאֵל כָּלל הַדְּבָרִים שְׁבֵנֵי יִשְׂרָאֵל
18 עוֹשִׂים בְּעֲבוֹדַת ה' (שֶׁכָּל אֶחָד
19 מֵהֶם, מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶפְיִלוֹ מִי
20 שֶׁחָטָא, יִשְׂרָאֵל הוּא⁴⁵ כְּדַבְּרֵי
21 הַגְּמָרָא עַל הַכְּתוּב בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ,
22 שְׁכֹאשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַעֲלוּ בְּחַרְם אִמֵּר
23 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִיהוֹשֻׁעַ 'חַטָּא
24 יִשְׂרָאֵל - 'אֵעִיפִי שְׁחַטָּא יִשְׂרָאֵל הוּא',
25 וּפְרִישׁ רַשִׁי: 'מְדַלָּא אִמֵּר חַטָּא הַעֵם,
26 עֲרִיץ שֵׁם קְדוֹשְׁתֵּם עֲלֵיהֶם', שְׁעַל
27 יָדֵי זֶה שְׁבֵנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים אֶת ה'
28 נֶעֱשֶׂה הַחַיִּיבוֹר שֶׁל הִנְשָׂמָה
29 הָאֲמִיתִית מִקּוֹר הַחַיִּים שֶׁל
30 הָעוֹלָם (הַקֶּבֶ"ה) עִם הָעוֹלָם,
31 שִׁיְהִיהָ הַקֶּבֶ"ה מִמְּלֵא אֶת הָעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁהִנְשָׂמָה מִמְּלֵא וּמַחִיהוּ
32 אֶת הַגּוֹף. וְזוֹהוּ עֵינַן עֲבוֹדַת הַקְּרִבְנוֹת שֶׁנֶּאֱמָר בְּשֵׁם אֲכִילָה
33 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּכִיכּוֹל, בְּדוּגְמַת הָאֲכִילָה כְּפּוֹטוּשָׁה שְׁעַל יָדֵהּ
34 נֶעֱשֶׂה חַיִּיבוֹר הִנְשָׂמָה בְּגוֹף אֶצֶל אָדָם הַתְּחַתּוֹן בְּעוֹלָם הַזֶּה,

(40) ראה ויק"ר פ"ד, ח. (41) לקו"ת פרשתנו לו, ד. (42) אבות פ"ב מ"א. וראה צוואת הריב"ש סקמ"ב. לקוטי אמרים סקצ"ח. אור תורה סת"פ. ספר השיחות תש"ג ע' 12. תש"ד ע' 23. (43) סה"מ אידיש ע' 138 ואילך. וראה לקו"ש ח"ז ע' 135 ואילך. וש"נ. (44) תהלים כב, ד. (45) סנהדרין מד, א.

ביאור בדרך אפשר

1 ועל דרך זה נעשה גם למעלה, חיבור בין מקור החיות של העולם
 2 עם העולם על ידי עבודת האדם (ממך כנרמו בלשון המשנה 'דע
 3 מה למעלה ממך, כנזכר לעיל).
 4 אמן החיבור בין הקדוש ברוך הוא והעולם שנעשה שנופעל על
 5 ידי הקרבנות ופועל המשכת חיות
 6 לעולם יכול להיות באופן
 7 שהעולם נשאר עדיין גם לאחר
 8 החיבור במעמד ומצב של
 9 העלם והסתר על האלוקות.
 10 וכמו בנוגע לגוף כפשוטו
 11 המקבל חיות על ידי החיבור של הגוף
 12 לנשמה, שאף שידע הגוף
 13 שישנה הנשמה שמחיה את
 14 הגוף, אף על פי כן יכול
 15 הגוף להתנהג כפי רצונו
 16 והחיבור עם הנשמה וקבלת החיות
 17 ממנה לא מכריח את הגוף להתנהג
 18 דווקא על פי רצון הנשמה, והרי
 19 אין זה חיבור הנשמה והגוף באופן
 20 תכלית השלימות אפילו
 21 של הגוף שאכן זוכה על ידי זה
 22 לקבל חיות מהנשמה, ועל אחת
 23 כמה וכמה שאין זה תכלית
 24 השלימות של הנשמה שחיבור
 25 זה עם הגוף אינו מוסיף מעלה בנשמה
 26 עצמה ואינו מביא אותה לידי שלימות.
 27 ועל דרך זה בנוגע לכללות
 28 ענין העולם, שלא די בעצם
 29 החיבור של העולם עם הקדוש ברוך
 30 הוא (הנפעל על ידי הקרבנות) אלא
 31 שצריך להיות שהעולם יהיה
 32 באופן דבראשית⁴⁶, כאמור
 33 בתורה לגבי בריאת העולם 'בראשית
 34 ברא אלקים ודרשו חכמינו ז"ל
 35 שהעולם נברא בשביל ב' ראשית
 36 בשביל ישראל שנקראו 'ראשית'
 37 ככתוב 'קודש ישראל לה' ראשית
 38 תבואתו' ובשביל התורה⁴⁷ שנקראת ראשית ככתוב 'ראשית דרכו',
 39 והיינו, שישראל על ידי התורה פועלים בשמים וארץ וכל
 40 צבאם (הכוונה לכל חלקי הבריאה כפי שדרשו על הפסוק 'בראשית ברא
 41 אלקים את השמים ואת הארץ' את השמים לרבות תולדותיהם ואת

ביאור בדרך אפשר

42 הארץ לרבות תולדותיה⁴⁸) שיהיה ניכר בהם בכל הנבראים
 43 כולם הענין דברא אלקים⁴⁶, שהם נבראים שנבראו על ידי הקדוש
 44 ברוך הוא, והיינו שתמורת המצב שבו העולם הוא והסתר על אלוקות
 45 (מצב שיכול להיות גם לאחר שנפעל חיבור של העולם עם האלוקות), יהיה
 46 ניכר בבריאה ש'ברא אלקים' ויתירה
 47 מזה, כמו שכתוב 'לאחרי
 48 זה'⁴⁹ בהמשך דברי התורה על
 49 הבריאה אלה תולדות השמים
 50 והארץ בהבראם ביום עשות
 51 הו' אלקים, ולא זו בלבד שיהיה
 52 ניכר בעולם ש'ברא אלקים' אלא יתירה
 53 מזו ששם הו' הנעלה משם אלקים
 54 יהיה בגלוי בבריאה, והיינו,
 55 שלאחרי ששם הו' נמשך
 56 בעולם תחילה באופן של
 57 העלם והסתר על ידי המגן
 58 דשם אלקים⁵⁰ השם של מידת
 59 הגבורה והצמצום שמהווה 'מגן' וכיסוי
 60 על שם הו' השם של מידת החדר
 61 והגילוי, כנרמו בכתוב 'כי שמש ומגן
 62 הו' אלקים' ששם אלקים מסתיר על
 63 שם הו' כדי שיוכל להיות נמשך
 64 בעולם, כמו השמש שיש לה מגן
 65 ונרתק' כדי להאיר בעולם (שגם
 66 אז גם בשעה ששם הו' נעלם ונסתר
 67 על ידי שם אלקים נמשך ממנו
 68 משם הו' ההתהוות והחיות
 69 והקיום של כל הנבראים, שזהו
 70 אחד הפירושים בשם הו',
 71 מלשון מהנה⁵¹), ואחרי התחלת
 72 הבריאה וההארה האלוקית בעולם
 73 באופן זה, ששם הו' מוסתר על ידי
 74 אלקים, הנה אחר כך פועלים בני
 75 ישראל על ידי מעשינו
 76 ועבודתנו בתורה ובמצוות בעולם
 77 הזה שנקב"ה מוציא חמה
 78 שהיא משל לשם הו' מנרתקה⁵²
 79 שהוא משל לשם אלקים, ששם הו' יהיה בגלוי.
 80 ולכן כיון שהחיבור בין הקדוש ברוך הוא והעולם שעל ידי הקרבנות לא
 81 פועל שהעולם יחדל מלהיות העלם והסתר על האלוקות לא מספיקה
 82 פעולת החיבור של הקב"ה עם העולם כפי שנעשית על

(46) בראשית א, א. (47) ראה פרש"י ורמב"ן עה"פ. (48) ראה פרש"י שם, יד. (49) שם ב, ד. (50) ראה תניא שער היחוד והאמונה פ"ד. (51) פרדס שער א (עשר ולא תשע) פ"ט. שעהיו"א שם. (52) נדרים ח, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **יְדֵי הַקְּרָבָנוֹת (עוֹלָה וְזֶבַח), כִּי, אַף עַל פִּי שֶׁהִקְרָבָן נִשְׂרָף**
 2 **בְּאֵשׁ, שְׂזָהוּ עֵינָי עֲלֵיית הַתַּחֲתוֹן לְמַעַלָּה (פְּנֹזְכָר לְעִיל**
 3 **סְעִיף ב),** ואכן נפעלת התקרבות של העולם עם האלוקות בדרך העלאה
 4 מלמטה למעלה **וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ גַּם חַיִּית אֲלוּקֵי לְמִטָּה,** בדרך
 5 של המשכה מלמעלה למטה **שְׂזָהוּ**
 6 **מֵה שֶׁהִקְרָבָן נִקְרָא לְחֵם** 1 **הַקְּרָבָנוֹת (עוֹלָה וְזֶבַח), כִּי, אַף עַל פִּי שֶׁהִקְרָבָן**
 7 **שְׁלֻכְב אָנוּשׁ יִסְעַד (פְּנֹזְכָר** 2 **נִשְׂרָף בְּאֵשׁ, שְׂזָהוּ עֵינָי עֲלֵיית הַתַּחֲתוֹן לְמַעַלָּה**
 8 **לְעִיל** 3 **(פְּנֹזְכָר לְעִיל סְעִיף ב), וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ גַּם**
 9 **חִיבור של הנשמה והגוף ומחיה את**
 10 **האדם, כך הקרבנות פועלים חיבור של**
 11 **העולם האלוקות וממשיכים חיות**
 12 **לעולם), הָרִי זֶה הַמִּשְׁכַּת הַחַיִּית** 6 **בְּאוֹפֵן שֶׁל עוֹלָם מְלֻשׁוֹן הָעֵלָם וְהִינְנוּ,**
 13 **עֲדִינָי** 7 **שֶׁפְּנִימֵי חַיִּית הַחַיִּית הוּא עֲדִינָי בְּכַחֲנֵת הָעֵלָם,**
 14 **הַחַיִּית בְּאוֹפֵן שֶׁל עוֹלָם מְלֻשׁוֹן** 8 **וְהַגִּילוּי הוּא רַק בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת, וּבְלִשׁוֹן**
 15 **הָעֵלָם וְהִסְתַּר, וְהִינְנוּ,** 9 **הַדְּיוּעַ: הַמְּשַׁכָּה חִיצוֹנִיּוּת. וְגַם לְפִי הַפִּירוּשׁ**
 16 **שֶׁפְּנִימֵי חַיִּית הַחַיִּית הוּא עֲדִינָי** 10 **הַשְּׂנִי הַמּוּבָא בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁵³ שְׁגַם עַל יְדֵי**
 17 **בְּכַחֲנֵת הָעֵלָם, וְהַגִּילוּי הוּא** 11 **קְרָבָנוֹת (עוֹלָה וְזֶבַח) אֶפִּילוּ לְאֵל מִנְחָה וְנִסְכִּים**
 18 **רַק בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת של החיות,** 12 **נַעֲשֶׂה יַחֲדוּ פְּנִימִי, אִין זֶה יַחֲדוּ פְּנִימִי וְהַמְּשַׁכָּה**
 19 **וּבְלִשׁוֹן הַדְּיוּעַ: הַמְּשַׁכָּה** 13 **חִיצוֹנִיּוּת בְּלַבַּד. וְגַם לְפִי**
 20 **הַפִּירוּשׁ הַשְּׂנִי הַמּוּבָא** 21 **וְלִכְּנָן צְרִיף לְהִיּוֹת גַּם הָעֵינָי דְּמִנְחָה וְנִסְכִּים,**
 22 **בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁵³ שְׁגַם עַל יְדֵי** 14 **כִּי, נוֹסֵף לְכַף שְׁעַל יְדֵי מִנְחָה וְנִסְכִּים**
 23 **קְרָבָנוֹת (עוֹלָה וְזֶבַח) אֶפִּילוּ** 15 **נַעֲשִׂית הַהִמְשָׁכָה מְלַמְעַלָּה לְמִטָּה (פְּנֹזְכָר לְעִיל**
 24 **לְאֵל מִנְחָה וְנִסְכִּים נַעֲשֶׂה** 16 **יַחֲדוּ פְּנִימִי בֵּין הָאֲלוּקוֹת וְהַבְּרִיאָה,**
 25 **יַחֲדוּ פְּנִימִי בֵּין הָאֲלוּקוֹת וְהַבְּרִיאָה,** 17 **סְעִיף ב), הִנֵּה עוֹד זֹאת, שֶׁהַהִמְשָׁכָה הִיא בְּאוֹפֵן**
 26 **וּבְלִשׁוֹן הַמַּאמֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה,** 18 **שֶׁל גִּילוּי הַפְּנִימִיּוּת, הַמְּשַׁכָּה פְּנִימִי (שְׂדוּקָא**
 27 **בְּבַחֲנֵת עֲלִיית הַתַּחֲתוֹן, לַפְעַמִּים** 19 **אֲזִ יִשְׁנוּ הָעֵינָי דְּנַחַת רוּחַ כּוֹ), בְּדוּגְמַת הֵינָי**
 28 **עוֹלָה כֵל כֵּךְ עַד שְׁלוּקָה גַם פְּנִימֵי** 20 **שְׂזָהוּ עֵינָי הַנִּסְכִּים) כְּפִשׁוּטוֹ, יִנָּן יִשְׁמַח לְכַב**
 29 **הַעֲלִיּוֹן כּוֹ.. וְאִם כֵּן לְפִי זֶה אִפְשֵׁר** 21 **אָנוּשׁ⁵⁴, הַמְּשַׁמַּח אֱלֹקִים וְאָנוּשִׁים⁵⁵, שְׂזָהוּ לְפִי**
 30 **לומר שגם על ידי הזבח וההעלאה..** 22 **שֶׁהֵינָי בְּעַצְמוֹ הִיָּה טְמוּן וְנִעְלָם בְּעַנְבִּיּוֹ וְיִצְא מִן**
 31 **יִוֹכַל לְהִיּוֹת גַּם כֵּן הַעֲלִי כֵל כֵּךְ** 23 **הָעֵלָם אֶל הַגִּילוּי, וְלִכְּנָן הוּא מְשַׁמַּח, שְׂשַׁמְחָה**
 32 **לַפְעַמִּים, עַד שְׁלוּקָה גַם פְּנִימִי** 24 **הוּא עֵינָי הַגִּילוּי, וְזֶהוּ שְׂשַׁמְחָה אֱלֹקִים, הִינְנוּ,**
 33 **הַעֲלִיּוֹן,** 25 **שְׂבַכְרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים יִתְגַּלָּה הָעֵינָי דְּבִיּוֹם**
 34 **הַקְּרָבָנוֹת עֲצַמִּם, לְאֵל מִנְחוֹת וְנִסְכִּים,**
 35 **יִכּוּלָה לְהִיּוֹת הַמִּשְׁכָּה פְּנִימִי וְלֹא רַק**

53 שם מב, א (לאחרי שמבאר החילוק בין זבח לנסכים בב' דברים, הא', שהזבח הוא העלאה, והב', שגם המשכת החיות היא רק בחי' חיצונית, אבל פנימית החיות היא עדיין בבחי' העלם, ונמשכת רק ע"י נסכים, שהן בחי' המשכה וגם גילוי הפנימית (כנ"ל ס"ד) — ממשיך: "אך אפשר לומר עוד עפ"מ שבע"ח.. לפעמים התחתון.. לוקח גם פנימית של העליון ואז הוא ממש כמוהו כו' ע"ש. ומה שנת' למעלה (מא, ד) בשם הע"ח שפנימית העליון אינו יורד למטה לתחתון, אינו יורד דווקא, אבל בבחי' עליית התחתון, לפעמים עולה כ"כ עד שלוקח גם פנימי העליון כו'.. וא"כ לפ"ז אפשר לומר שגם ע"י הזבח וההעלאה.. יוכל להיות ג"כ העלי' כ"כ לפעמים עד שלוקח גם פנימית העליון. אך עכ"ז הוא רק דרך עלי' מלמטה למעלה, אבל להיות גילוי פנימית העליון למטה ממש זהו ע"י הנסכים". 54) תהלים קד, טו. 55) ספר שופטים ט, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְּבִיּוֹם עֲשׂוֹת הַיּוֹי' אֱלֹקִים, גילוי שם הוי' מקור ההמשכה והגילוי
 2 וְעַד לְאוֹפֵן שְׁמוּצִיא חֲמָה מְנַרְתְּקָה ולא יהיה עוד הסתר של שם
 3 הוי' על שם אלקים (כַּנְזָכָר לְעִיל), וְעֵנֵן זֶה של 'שמחה', וגילוי
 4 למעלה פועל גַּם בְּאַנְשִׁים למטה (מְשַׁמַּח גּו' אַנְשִׁים),
 5 שְׁתַּתְּגַלֶּה אֲצֵלִים פְּנִימִיּוֹת
 6 הַנְּשָׁמָה, נְקוּדַת הַיְהוּדוּת, עֲשׂוֹת הַיּוֹי' אֱלֹקִים, וְעַד לְאוֹפֵן שְׁמוּצִיא חֲמָה
 7 שְׁהִיְתָה קִיּוּמָה וּנְמִצָּת בְּהֵם גַּם מְנַרְתְּקָה (כַּנְזָכָר לְעִיל), וְעֵנֵן זֶה פּוֹעֵל גַּם
 8 לְפָנָי זֶה (שְׁהָרִי גַם אֶפִּילוֹ בְּאַנְשִׁים) (מְשַׁמַּח גּו' אַנְשִׁים), שְׁתַּתְּגַלֶּה אֲצֵלִים
 9 בְּשַׁעַת הַחֲטָא הִיְתָה הַנְּשָׁמָה, נְקוּדַת הַיְהוּדוּת, שְׁהִיְתָה גַּם
 10 בְּפִנִּימִיּוֹתָהּ, בְּאִמְנָה אֶתְוֹ 56 עִם
 11 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּנְפִרְדָּה מִמֶּנּוּ רַק
 12 בְּחִיצוֹנוֹתָהּ), אֲבָל הִיְתָה בְּהַעֲלֵם
 13 וְהַסְתֵּר, וְעַכְשָׁיו תַּתְּגַלֶּה וְתִנְהַיֵּג אֶת הַתְּפִשּׁוּת הַנְּפִשׁ
 14 הַבְּהִמִית וְהַגּוֹף וְחָלְקוֹ בְּעוֹלָם, עַל יְדֵי זֶה
 15 הַמְתַּגַּלִּית מַעֲצֵם הַנֶּפֶשׁ לַהֲחִיּוֹת אֵת
 16 הַגּוֹף, וְגַם אֶת נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית
 17 וְהַגּוֹף וְחָלְקוֹ שֶׁל הָאָדָם הַמְסוּיָם
 18 בְּעוֹלָם, עַל יְדֵי זֶה שְׁתַּפְּעַל
 19 הַנְּשָׁמָה וְתִנְהַיֵּג אֶת
 20 הַמְחַשְׁבָּה וְהַדִּיבּוּר וְאֶפִּילוֹ
 21 הַמַּעֲשֵׂה שְׁלוֹ, וְלֹא רַק בְּחִירוֹ
 22 וּמִצּוֹת אֵלָּא גַּם בְּעִבּוּדָה שֶׁהָאָדָם
 23 עוֹבֵד ה' דְּכָל מַעֲשֵׂיָהּ אֶפִּילוֹ מַעֲשֵׂי
 24 הַחוּלִין יְהִיּוּ לְשֵׁם שְׁמִי 57
 25 וְכָכָל דְּרָכָיְךָ אֶפִּילוֹ דְּרֵכֵי הַחוּלִין
 26 דְּעֵהוּ 58 שְׂגֵם בְּעִסְקוֹ בְּדַבְרִים אֵלָּה
 27 יְהִיָּה הָאָדָם חָדוּר בִּדְיִיעַת ה'.
 28 (ד) וְהִנֵּה דוּגְמַת הָעֵנֵן דְּעוֹלָה וְזָבַח וּמְנַחָה
 29 וְזָבַח שְׂעִינִים הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה
 30 וּמְנַחָה וְנִסְכִּים שְׂעִינִים הַמְשַׁכָּה
 31 מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה, כְּפִי שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלָּה
 32 קִיּוּמִים בְּתוֹרָה וּמִצּוֹת עֲצָמָם
 33 הוּא עֵנֵן קְרִיאַת שְׁמֵע שְׂעִינָה
 34 הַעֲלָאָה וְתַפְּלִיין שְׂעִינִים הַמְשַׁכָּה,
 35 כְּפִי שְׂמִשְׁחָן וּמִבְּאֵר.
 36 וְהָעֵנֵן בְּזֵה, דְּהִנֵּה, הָעֵנֵן
 37 דְּקְרִיאַת שְׁמֵע הוּא מָה
 38 שְׂתַּבּוּב בְּפִסּוּק הָרִאשׁוֹן 59 שֶׁל
 39 פְּסוּקֵי קְרִיאַת שְׁמֵע שְׁמֵע יִשְׂרָאֵל
 40 הַיּוֹי' אֱלֹקֵינוּ הַיּוֹי' אֶחָד, שְׁהָרִי

(56) תניא ספכ"ד. (57) אבות פ"ב מ"ב. (58) משלי ג, ו. (59) ואתחנן ו, ד. (60) ראה זח"ג לג, א. שו"ת הרשב"א ח"ה סנה. פרי עץ חיים שער הק"ש פ"ב. ב"ח לטור או"ח ר"ס סא. אוה"ת ואתחנן ח"ו ע' ברמד ואילך. תרומה ע' א'שסו. (61) משנה ברכות יג, א. (62) שם ו, ה. (63) משנה שם נד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

39 במקום ובגדרי המציאות שבהם הם נמצאים **בַּמַּעֲמָד וּמִצֵּב** ובכל הגדרים
 40 **שֶׁל תַּחְתּוֹן**, הרי הם **נַעֲשִׂים דִּירָה לֹא יִתְבַּרְךָ**⁶⁹, מקום ראוי לגילוי
 41 אלקות והשראת השכינה **וְהָרִי בְּהַדְרָה** כמו בדירה כפשוטה **נִמְצָא גַם**
 42 **הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדָּר בָּהּ**⁷⁰, **וְאֶדְרָבָה**, לא זו בלבד שבדירה נמצאת
 43 'גם' הפנימיות של הגר בה אלא
 44 אדרבה **עֵיקַר הַפְּנִימִיּוֹת הֵיא**
 45 **בְּגִלְיֵי דְוָקָא בְּהַדְרָה**, מה
 46 **שָׂאִין כֵּן בַּחוּץ** כאשר הגר בדירה
 47 נמצא מחוץ לדירה **הָרִי הוּא מְכוּסָה**
 48 **בְּלְבוּשׁ וּבְכֻמָּה לְבוּשִׁים**,
 49 **כַּמּוֹכֵן גַּם בְּפִשְׁטוֹת הָעֵנְיָנִים**
 50 שרק בדירתו האדם מסיר את הבגדים
 51 שבדרך כלל מכסים אותו, **דְּזָה שְׂפָן**
 52 **הוּא בְּגִשְׁמִיּוֹת**, הוא **לְפִי**
 53 **שְׁנִשְׁתַּלְשְׁלוּ** הדברים הנשמעים
 54 **מִהֵן**⁷¹ - **מִפְּנִימִיּוֹת הָעֵנְיָנִים**,
 55 **הַיֵּינוּ כְּמוֹ שְׁהָעֵנְיָנִים הֵם**
 56 **בְּאֶדָם הָעֲלִיּוֹן**, **וּלְמַעְלָה**
 57 **מַעְלָה** וכן בענינו, המציאות
 58 שפנימיות האדם נמצאת בדירה שהוא
 59 דר בה נובעת מכך שהקדוש ברוך הוא
 60 'דר' בתחתונים בפנימיותו.
 61 **וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּמֵּאמֵר חו"ל**
 62 **הַזִּכּוּר כֹּל הַקּוּרָא קְרִיאַת שְׁמַע**
 63 **בְּלֹא תְּפִילִין**, **כְּאִילוּ הַקְּרִיב**
 64 **עוֹלָה בְּלֹא מְנַחָה וְזָבַח בְּלֹא**
 65 **נִסְכִּים**, **וְהַיֵּינוּ, שְׁהָעֵנְיָן**
 66 **דְּקִרְיַת שְׁמַע בְּלָדָּה**, ענין
 67 המסירות נפש והקבלת עול, כמבואר
 68 לעיל, **לֹא הָעֵנְיָן דְּתַפִּילִין**, ענין
 69 המשכת האלוקות מלמעלה למטה
 70 הוא **כְּמוֹ עוֹלָה וְזָבַח, שֵׁישׁ**
 71 **בוּ בַעֲנֵן הַקְּרִבּוֹת אָמְנָם עֲנִין**
 72 **הָעֲלִיָּה** של הנבראים **מִלְמַטָּה**
 73 **לְמַעְלָה**, **וְעַד לְתַכְלִית**
 74 **הַשְּׁלִימוֹת** של העליה **שֶׁהַקְּרָבָן**

1 מצות תפילין הוא **הַמְּשַׁכֵּת וְגִילְיֵי הַמוֹחִין** העליונים, מלמעלה למטה
 2 **וּכְפִשְׁטוֹת הַדִּין בְּשִׁלְחֵן עָרוּף**⁶⁴ **שֶׁחֶלֶק מִמִּצְוֹת הַתְּפִילִין**
 3 **הוּא עֲנִין שְׁעֵבֹד הַמוֹחַ וְהַלֵּב** של האדם לעבודת ה', **הַחֵל**
 4 **מִשְׁעֵבֹד הַמוֹחַ**], **תַּחֲלִילָה** בשלב ראשון של עבודת ה', המשכת
 5 הַמוֹחִין **בְּאֹפֶן מְקִיף** מלמעלה
 6 שעדיין אינו חודר ומתלבש בפנימיות,
 7 **וְאַחַר כֵּן נִמְשָׁכִים** הַמוֹחִין
 8 העליונים **גַּם בְּפְנִימִיּוֹת, הֵן**
 9 **מוֹחִין דְּזַעִיר אֲנָפִין**, בחינת זכר,
 10 המשפיע, הַמוֹחִין כמו שהם במידות
 11 חסד, גבורה וכו' **שְׁזָהוּ עֲנִין**
 12 **תְּפִילִין שֶׁל רֹאשׁ, וְהֵן מוֹחִין**
 13 **דְּנוֹקְבָא**, בחינת נקבה, המקבל
 14 הַמוֹחִין כמו שהם בבחינת מלכות
 15 **שְׁהוּא עֲנִין תְּפִילִין שֶׁל יָד**⁶⁵,
 16 כמבואר בתורת הסוד, **וְאַחַר כֵּן**
 17 **נִמְשָׁכִים הַמוֹחִין עַל יְדֵי**
 18 **הַרְצוּעוֹת עַד לְמַטָּה מַטָּה**
 19 **(כְּמַבּוּאָר בְּאֵרוּכָה בְּדְרוּשִׁים**
 20 **מֵאמְרֵי הַחֲסִידוֹת דְּתַפִּילִין**⁶⁶).
 21 **וְזָהוּ גַּם מַה שְׂאָמְרוּ רַז"ל**⁶⁷
 22 **בְּגִמְרָא הוֹקְשָׁה כֹּל הַתּוֹרָה**
 23 **כּוֹלָה לְתַפִּילִין, כִּי, כְּלָלוֹת עֲנִין כֹּל הַמִּצְוֹת (וְכֵן**
 24 **עֲנִין כֹּל הַמִּצְוֹת (וְכֵן לִימּוֹד**
 25 **הַתּוֹרָה) וְעֵיקָרָם הַתּוֹכֵן הַכֹּלִי**
 26 **וְהַעֲקִירֵי שֶׁל כֹּל הַמִּצְוֹת הוּא**
 27 **לְהַמְשִׁיף אֲלוּקוֹת מִלְמַעְלָה**
 28 **לְמַטָּה, בְּדְכָרִים גְּשָׁמִים,**
 29 **כְּמוֹ הַמִּצְוָה לְהַנִּיחַ תְּפִילִין בְּקֶלֶף**
 30 **גְּשָׁמִי, שְׁהֵם בְּמִדְיָה וְהַגְּבִלָה**
 31 **חֶפֶץ מְסוּים עִם גּוֹרֵל מוֹגְבֵל וּמִידוֹת**
 32 **מְסוּימוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת כְּפִשְׁטוֹ,**
 33 **וְמָהֵם וְמַהתְּפִילִין בְּקֶלֶף גְּשָׁמִי**
 34 **עוֹשִׂים פּוֹעֵלִים עֲנִין רוּחֵנִי שֶׁל**
 35 **תְּפִילִין לְשׁוֹן קֶשֶׁר וְחִיבוּר**
 36 **לְהַקְב"ה**⁶⁸, **וְעַד שְׁכָפִי שְׁהֵם**
 37 **הַדְּרָבִים הַגְּשָׁמִים הַמוֹגְבֵלִים שְׁבָהֵם**
 38 **עוֹשִׂים אֶת הַמִּצְוֹת בְּמִקּוּמָם,**

1 הַמוֹחִין **וּכְפִשְׁטוֹת הַדִּין בְּשִׁלְחֵן עָרוּף**⁶⁴ **שֶׁחֶלֶק**
 2 **מִמִּצְוֹת הַתְּפִילִין הוּא עֲנִין שְׁעֵבֹד הַמוֹחַ וְהַלֵּב,**
 3 **הַחֵל מִשְׁעֵבֹד הַמוֹחַ**], **תַּחֲלִילָה בְּאֹפֶן מְקִיף,**
 4 **וְאַחַר כֵּן נִמְשָׁכִים גַּם בְּפְנִימִיּוֹת, הֵן מוֹחִין**
 5 **דְּזַעִיר אֲנָפִין, שְׁזָהוּ עֲנִין תְּפִילִין שֶׁל רֹאשׁ, וְהֵן**
 6 **מוֹחִין דְּנוֹקְבָא, שְׁהוּא עֲנִין תְּפִילִין שֶׁל יָד**⁶⁵,
 7 **וְאַחַר כֵּן נִמְשָׁכִים עַל יְדֵי הַרְצוּעוֹת עַד לְמַטָּה**
 8 **מַטָּה (כְּמַבּוּאָר בְּאֵרוּכָה בְּדְרוּשִׁים דְּתַפִּילִין**⁶⁶).
 9 **וְזָהוּ גַּם מַה שְׂאָמְרוּ רַז"ל**⁶⁷
 10 **כּוֹלָה לְתַפִּילִין, כִּי, כְּלָלוֹת עֲנִין כֹּל הַמִּצְוֹת (וְכֵן**
 11 **לִימּוֹד הַתּוֹרָה) וְעֵיקָרָם הוּא לְהַמְשִׁיף מִלְמַעְלָה**
 12 **לְמַטָּה, בְּדְכָרִים גְּשָׁמִים, כְּמוֹ תְּפִילִין בְּקֶלֶף**
 13 **גְּשָׁמִי, שְׁהֵם בְּמִדְיָה וְהַגְּבִלָה בְּגִשְׁמִיּוֹת**
 14 **כְּפִשְׁטוֹ, וְמָהֵם עוֹשִׂים עֲנִין שֶׁל תְּפִילִין וְחִיבוּר**
 15 **לְהַקְב"ה**⁶⁸, **וְעַד שְׁכָפִי שְׁהֵם בְּמִקּוּמָם, בְּמַעֲמָד**
 16 **וּמִצֵּב שֶׁל תַּחְתּוֹן, נַעֲשִׂים דִּירָה לֹא יִתְבַּרְךָ**⁶⁹,
 17 **וְהָרִי בְּהַדְרָה נִמְצָא גַּם הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדָּר**
 18 **בָּהּ**⁷⁰, **וְאֶדְרָבָה, עֵיקַר הַפְּנִימִיּוֹת הֵיא בְּגִלְיֵי דְוָקָא**
 19 **בְּהַדְרָה, מַה שָׂאִין כֵּן בַּחוּץ הָרִי הוּא בְּלְבוּשׁ**
 20 **וּבְכֻמָּה לְבוּשִׁים, כְּמוֹכֵן גַּם בְּפִשְׁטוֹת הָעֵנְיָנִים,**
 21 **דְּזָה שְׂפָן הוּא בְּגִשְׁמִיּוֹת הוּא לְפִי שְׁנִשְׁתַּלְשְׁלוּ**
 22 **מִהֵן**⁷¹ - **מִפְּנִימִיּוֹת הָעֵנְיָנִים, הַיֵּינוּ כְּמוֹ**
 23 **שְׁהָעֵנְיָנִים הֵם בְּאֶדָם הָעֲלִיּוֹן, וּלְמַעְלָה מַעְלָה.**
 24 **וְזָהוּ כֹּל הַקּוּרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִילִין**
 25 **כְּאִילוּ הַקְּרִיב עוֹלָה בְּלֹא מְנַחָה וְזָבַח בְּלֹא**
 26 **נִסְכִּים, וְהַיֵּינוּ, שְׁהָעֵנְיָן דְּקִרְיַת שְׁמַע בְּלָדָּה,**
 27 **לֹא הָעֵנְיָן דְּתַפִּילִין, הוּא כְּמוֹ עוֹלָה וְזָבַח, שֵׁישׁ**
 28 **בוּ אָמְנָם עֲנִין הָעֲלִיָּה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, וְעַד לְתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת שֶׁהַקְּרָבָן נֶאֱכַל**

64 אור"ח סי' כה ס"ה (ובאדה"ז סי"א). וראה ב"ח שם סי' ח וסי' תרכה. 65) ראה גם פרי עין חיים שער התפילין פ"א. פ"ו. פ"ז. סהמ"צ להצ"צ יז, א. אוה"ת ואתחנן ע' שכג. ע' שכו. ע' שמא ואילך. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שס. 66) ראה סידור עם דא"ח שער התפילין יד, ג ואילך. סה"מ תרח"ץ ע' נז. ה'ש"ת ע' 209. וש"נ. 67) קדושין לה, א. 68) ראה תו"א מקץ לה, ב. תו"ח יתרו רס, א. 69) ראה תנחומא נשא טז. תניא פל"ו. 70) ראה אוה"ת בלק ע' תתקצז. המשך תרס"ו ע' ה. 71) ראה תניא פ"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נֶאֱכַל עַל יְדֵי הָאֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה, עַד שֶׁנִּקְרָא קָרְבָּנִי לְחִמִּי
 2 לְאִשִּׁי, וְיֵשׁ בּוֹ גַם אֶת מַעַלְת הַלְחֵם' (הנפעל על ידי חיבור העולם עם
 3 האלוקות, כמבואר לעיל באריכות) אֲבָל עֲדִיין צָרִיף לְהִיּוֹת עֵינָר
 4 וּשְׁלִימוֹת הָעֲנָנִן שֶׁל עֲבוֹדַת ה' בְּעוֹלָם - הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הָאֱלֹהוֹת
 5 מִלְּמַעַל לְמִטָּה שְׁנַעֲשִׂית עַל
 6 יְדֵי מִנְחָה וְנִסְכִּים, שְׁעַל יְדֵי
 7 זֶה קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת, כִּהְנַחַת
 8 תְּפִלִּין מִקִּלְף גִּשְׁמִי מִמְּשִׁיכִים אֶת
 9 הָעֲנָנִים הַכִּי נַעֲלִים שֶׁנִּפְעָלוּ
 10 עַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְקָרִיאת
 11 שְׁמַע הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ, הַעֲבוֹדָה שֶׁל
 12 'זָהֲבַת אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ' וְכוּ' בְּאוֹפֶן
 13 שְׁיִוְמָשְׁכוּ לְמִטָּה מִטָּה בְּיֹתֵר, וְדָקָא
 14 לְדַבְרִים הַגִּשְׁמִיִּים הַתַּחְתּוֹנִים וְהַנְּחוּתִים
 15 בְּיֹתֵר וְאֲדַרְבָּה, דְּוָקָא
 16 בְּתַחְתּוֹנִים יְהִיָּה הַגִּילּוּי
 17 דְעֵינָר שְׁכִינָה⁷² פְּנִימוֹת
 18 הָאֱלֹהוֹת.
 19 (ה) וְעַל פִּי זֶה הַמְּבֹאֵר לְעִיל
 20 בְּאֵרִיכוֹת אֹדוֹת הַמַּעַל וְהִתְרוֹן שִׁישׁ
 21 בְּנִסְכִּים לְגַבֵּי הַקְּרִבּוֹת עֲצָמִם יוֹבֵן
 22 גַּם עֲנָנִי הַסְּמִיכוֹת דְּפָרְשַׁת
 23 נִסְכִּים לְפָרְשַׁת הַמְּרַגְלִים, שֶׁעַל
 24 כֵּךְ נִשְׁאַלָה הַשְּׂאֵלָה בְּתַחֲלִיל הַמַּאֲמָר
 25 מֵהוּ הַטַּעַם וְהַסְּבִיב לְסִמְכוֹת זוֹ וְהוֹבָא
 26 מֵאֲמָר הַמְּדַרְשׁ שֶׁזָּהוּ הַתִּיקוֹן
 27 וְהַנְּחָמָה עַל עֲנָנִי הַמְּרַגְלִים
 28 שְׂנֵרֵם לְיִתְאֲבָלוּ הַעַם מֵאֲדָ' וְכוּי לְנַחַם
 29 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַבְלָם עַל יְדֵי דְבָרֵי
 30 תּוֹרָה, אֲמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת
 31 פְּרִשַׁת הַנִּסְכִּים, כִּפִּי שֶׁמִּשְׁחִיךְ וּמְבַאֵר.
 32 וְהָעֲנָנִי בְּזָה⁷³, דְּהִנְיָה,
 33 הַמְּרַגְלִים הָיוּ כְּדַבְרֵי הַמְּדַרְשׁ עַל
 34 דוֹר הַמְּדַבֵּר דוֹר דְּעָה⁷⁴,
 35 וּבִהְיוֹתָם בְּמִדְבָּר הָיוּ בְּמַעְמַד
 36 וּמִצָּב שְׁעָסְקוּ רַק בְּעֲנָנִים שֶׁל
 37 טוֹב וּקְדוּשָׁה מְבִלִי כֹל עֵסֶק
 38 בְּעֲנָנִים גִּשְׁמִיִּים, שֶׁזָּהוּ גַּם מָה
 39 שְׁלֵא יִתְנָה הַתּוֹרָה כּוּי אֲלָא

40 לְאוֹכְלֵי הַמֶּן⁷⁵, שֶׁכֵּל פְּרִנְסַתָּם וּמוֹנָם הָיוּ עַל מִן מִן הַשָּׁמַיִם שְׁלֵא הָיוּ
 41 צָרִיכִים לְעֵסוֹק בְּעֲנָנֵי הָעוֹלָם כּוּי' לְצוּרֵךְ הַפְּרִנְסָה וְהַכְּנַת הַמּוֹזוֹן,
 42 וְעַד כִּדִּי כֵךְ הָיוּ מְנוּתָקִים מִכֹּל דְּבַר גִּשְׁמִי שֶׁהִמֶּן בְּנִגְדוֹ לְאוֹכֵל רְגִיל לֹא
 43 הָיָה בּוֹ פְּסוּלָת⁷⁶, וְהִינּוּ, שֶׁהָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, וּבְכֻלָּם
 44 הַמְּרַגְלִים, בְּמַעְמַד וּמִצָּב שְׁלֵא
 45 הָיוּ שְׁיִיכִים לְעֲנָנֵי שֶׁל פְּסוּלָת
 46 כָּלֵל (מְלַבֵּד מֵה שֶׁאֲכָלוּ דְבָרִים
 47 אַחֲרֵים מֵה שֶׁקָּנּוּ מִתְּגָרֵי אוֹמוֹת
 48 הָעוֹלָם, אֲבָל לּוּלֵי זֹאת אֵילוּ
 49 חָיו אוֹכִלִים אֶת הַמֶּן בְּלִבָּד לֹא הָיָה
 50 אֲצֵלָם עֲנָנֵי שֶׁל פְּסוּלָת כָּלֵל).
 51 וְטַעֲנַתָּם שֶׁל הַמְּרַגְלִים שֶׁלֹּא רָצוּ
 52 לְהִיכַס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל הִיָּתָה
 53 שְׁצָרִיכִים הֵינּוּ שְׁעָרִיף יֹתֵר
 54 לְהִשְׁאֵר בְּמִדְבָּר, מֵאֲשֶׁר לְהִיכַס
 55 לְאַרְץ, כִּי בִשְׁהוֹתָם בְּמִדְבָּר הָרִי הֵם
 56 לֹא שְׁיִיכוֹת לְעֲנָנֵי הָעוֹלָם,
 57 מְלִשׁוֹן הָעֵלָם וְהַסְּתֵר⁴¹,
 58 בְּאֲמָרָם, וְהַמְּרַגְלִים הַסְּבִירוּ אֶת
 59 טַעֲנַתָּם שְׁעָרִיף לְהִשְׁאֵר בְּמִדְבָּר מֵאֲשֶׁר
 60 לְהִיכַס לְאַרְץ בְּנִימוֹק שְׁיִיכוֹל
 61 לְהִיּוֹת כֹּאשֶׁר נִכְסִים לְאַרְץ עֹלּוֹל
 62 לְהִיּוֹת חֵס וְשְׁלוֹם מַעְמַד וּמִצָּב
 63 שֶׁל אֲרֶץ אוֹכְלָת יוֹשְׁבֵיהָ⁷⁷,
 64 הֵינּוּ, וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בְּרוּחָנוֹת
 65 הִיא שְׁתַּמּוּרַת זֶה שֶׁהֵם הַמְּרַגְלִים,
 66 וְכֻלֵּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, יִתְיַשְׁבוּ בְּאֲרֶץ
 67 וַיַּעֲשׂוּ מִתְּחִמְרִיּוֹת וְעַל אַחַת
 68 כִּמְהָ וְכִמְהָ מִהַגְּשָׁמִיּוֹת
 69 שֶׁהַגְּשָׁמִיּוֹת פָּחוֹת חוֹמְרִית וְיֹתֵר
 70 מְעוֹדָתָּה מִחַחֲמוֹמְרִיּוֹת שֶׁל עוֹלָם
 71 הִזָּה הַתַּחְתּוֹן - אֲרֶץ
 72 נוֹשְׁבֵת⁷⁸, מְקוֹם שְׁתַּמּוּרַת הָעֵלָם
 73 וְהַסְּתֵר עַל אֱלֹהוֹת יִהְיֶה בּוֹ גִּילּוּי
 74 אֱלֹהוֹת, יְכוּל לְהִיּוֹת יִשְׁנָה סִכְנָה
 75 שֶׁהָאֲרֶץ תִּהְיֶה אוֹכְלָת
 76 יוֹשְׁבֵיהָ, שְׁתֵּאֲכַל (זִי וּוְעַט
 77 אוֹיְפְעָסְעוֹן הִיא תֵּאֲכַל וְתִתְרוּף)
 78 אֶת הָאֲדָם הָעוֹבֵד אֶת ה',

(72) ראה ב"ר פ"ט, ז. וראה ד"ה באתי לגני ה'ש"ת (ס"ה"מ תשי"ז ע' 111 ואילך). (73) ראה לקו"ת שם מא, ב. (74) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, א. זח"ב סב, ב. פרי עץ חיים שער חג המצות פ"א. לקו"ת שם לו, ב. (75) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד. (76) ראה יומא עה, ב. פרש"י חוקת כא, ה. תו"א פט, א. (77) פרשתנו יג, לב. וראה לקו"ת שם, א. (78) בשלח טז, לה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיִּתְבַּטַּל חַס וְשָׁלוֹם לִגְבֵי הַחֲמָרִיּוֹת וְעַל כָּל פְּנִים לִגְבֵי
 2 הַגְּשָׁמִיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם וְכִשְׂיֵחַבְטֵל וַיִּכְנַע לִגְבֵי הָאָרֶץ גְּשֵׁמִית, הִדְבַּר
 3 יִפְנַע בְּמַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ הַרוּחָנִי הָאֶרֶץ 'תֹּאכַל' אוֹתוֹ, וְלֹכֵן לֹא רָצוּ הַמְּרַגְלִים
 4 לְהִיכַס לְאָרֶץ.
 5 אָמְנָם עַל זֶה אָמְרוּ לָהֶם,
 6 שְׂאֲדָרְכָהּ, הַהִיפֵךְ הוּא הַנִּכּוֹן, וְלֹאמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר טוֹבָה הָאָרֶץ
 7 מֵאֵד מֵאֵד⁷⁹, וְהִינֵנוּ, וּמִשְׁמַעוֹת
 8 כָּפַל הַלְשׁוֹן 'מֵאֵד מֵאֵד' הִיא שְׂלֹא
 9 מִסְּפִיק הָעֵינָן דְּמֵאֵד פְּעַם
 10 אַחַת, שְׂלֹזָה לְמֵאֵד' פְּעַם אַחַת
 11 גַּם עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּקָרִיאַת שְׁמַע בְּאוֹפֵן דְּבִכָּל
 12 מֵאֵדָךְ, אֶלֶּא רּוֹצִים שְׂיִהְיֶה מֵאֵד מֵאֵד שְׁנֵי
 13 בְּאוֹפֵן דְּבִכָּל מֵאֵדָךְ מִלְשׁוֹן
 14 'מֵאֵד', כַּמְבוּאָר לְעִיל שֶׁבְּפִרְשָׁה
 15 רֵאשׁוֹנָה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע מְדוּבָר עַל
 16 קְבַלַת עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם וּמִסִּירוֹת נַפְשׁ
 17 וְהַבַּחַת ה' 'בְּכַל מֵאֵדָךְ' (וּכְכַלּוֹת הָעֵינָן
 18 הוּא הָעֲלֵאָה מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה בְּדוּגַמַּת
 19 עֲבוּדַת הַקְּרַבְנוּת), אֲבָל בְּכָךְ לֹא דִי
 20 אֶלֶּא רּוֹצִים שְׂיִהְיֶה מֵאֵד מֵאֵד
 21 שְׁנֵי פְּעַמִּים, וּבִשְׂבִיל זֶה
 22 צְרִיף לְהִיּוֹת הַהִשְׁפָּלָה הִירִידָה
 23 שֶׁל הָאָדָם הַעוֹבֵד אֶת ה' בְּאָרֶץ
 24 דְּקָא (טוֹבָה הָאָרֶץ מֵאֵד
 25 'מֵאֵד'), וְהִינֵנוּ, שְׂמִלְכָד
 26 הִירִידָה מֵאֵיגְרָא רְמָה לְבִירָא
 27 עֲמִיקְתָּא⁸⁰ מִגַּב גְּבוּהָ לְבוּר עֲמוּק
 28 שְׂיִשְׁנָה כְּכַר מֵאֵד שְׁנִמְצָאִים
 29 נְשָׁמוֹת בְּגוֹפִים, שֶׁהִיא יִרִידָה
 30 גְּדוּלָה בְּיֹתֵר לְנִשְׁמוֹת, תְּהִיָּה גַּם
 31 יִרִידָה נּוֹסֶפֶת, הִירִידָה לְצֵאת
 32 מֵעֵינָן הַמְּדַבֵּר שְׁבוּ אֵין
 33 עֵינָיִם שֶׁל עוֹבְדֵי דְּחֹל
 34 הַקְּשׁוּרִים עִם הַהֲעֵלָם
 35 וְהַהֲסָתָר שְׂבַעֲלוֹם, וְנִיזוּנִים מִמֶּן
 36 מִן הַשָּׁמַיִם, וְלִלְכַת לְאָרֶץ שְׂמַצָּד
 37 עֲצָמָה הִיא אָרֶץ כְּנַעַן,
 38 שְׂפּוֹלָלָת כָּל שְׂבַעָה
- הָאוֹמוֹת⁸¹ (שְׂפּוֹלָלִים כָּל הַשְּׂבַעִים אוֹמוֹת⁸²)
 שְׂכַנְגָד שְׂבַעַת הַמְּדוֹת כּוֹ'⁸³, בְּאוֹפֵן דְּעֵלָה נְעֵלָה
 (שְׂתִי פְּעַמִּים⁸⁴) וַיִּרְשְׁנוּ אוֹתָהּ⁸⁵, כִּי לְחַמְנו
 הֵם⁸⁶, עֵינָן הִלְחַם שְׂפּוֹעֵל הַחִיבוּר כּוֹ' דְּלַחֵם
 לְכַב אָנוּשׁ יִסְעָד, וַיִּתִּירָה מְזָה, סָר צֵלָם
 מֵעֲלֵיהֶם⁸⁶, גַּם עֵינָן הַמְּקִיף⁸⁷, בִּיּוֹן שְׂהוּי'
 אֲתַנּוּ⁸⁶. וְאֵז נְעֵשָׂה גַּם בְּגִלּוּי הָעֵינָן דְּטוֹבָה
 הָאָרֶץ מֵאֵד מֵאֵד, וְעַד לְפִשְׁטָם שֶׁל כְּתוּבִים –
 אָרֶץ טוֹבָה וְרַחְבָּהּ⁸⁸, אָרֶץ חֲטָה וּשְׂעוּרָה וְגִפְּן
 וְתֵאֵנָה וְרִמּוֹן, אָרֶץ זֵית שְׁמֶן וְדָבֶשׁ⁸⁹, שְׂבַעַת
 הַמִּינִים שְׁנִשְׂתַּבְּחָה בְּהֵם אָרֶץ יִשְׂרָאֵל,
 שְׁנִשְׂתַּלְשְׁלוּ מִהֶן⁷¹ – מִהָעֵינָיִם כְּפִי שְׂהֵם
 בְּרוּחָנִיּוֹת, וְעַד כְּפִי שְׂהֵם בְּעֵינָן הַשִּׁיעוּרִים שְׂבַתוּרָה שְׂלִמְדִים מְפֹסֵק זֶה
 שְׂכּוֹלוּ לְשִׁיעוּרִין נְאָמְרוּ⁹⁰.

(79 פרשתנו יד, ז. 80) לשון חז"ל — חגיגה ה, ב. 81) ראה ויק"ר פי"ז, ה. פרש"י ורמב"ן בא יג, ה. 82) ראה של"ה שסז, ב. 83) ראה תו"ח יתרו ער, ג. אוה"ת ברכה ע' א'תתנה. 84) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1045. 85) פרשתנו יג, ל. 86) שם יד, ט. 87) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תנא ואילך. 88) שמות ג, ח. 89) עקב ח, ח. 90) ברכות מא, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְאָז לאחר שניתן המענה על טענת המרגלים שארבה הכניסה לארץ ישראל
 2 עדיפה על השתהות במדבר, כאמור לעיל, נַעֲשֶׂה עֲנִין הַתְּנַחֲוּמִין, על
 3 הצער והאבל שנגרם על ידי המרגלים, וְהִינֵנוּ, שָׂאֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה
 4 עֲנִין הַמְּרַגְלִים שהיה דבר בלתי רצוי, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה שְׁהִיָּה עֲנִין
 5 שֶׁל חֲרָטָה גְמוּרָה, וזו המשמעות
 6 הפנימית של הכתוב וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם
 7 מֵאֵד לַמַּעֲלִיּוֹת, שְׁהוּא עֲנִין
 8 עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה, אָזִי אָמַר
 9 הַקֶּבֶ"ה שִׁישׁ לְרִצּוֹת לַפִּיִּים
 10 וְלִנְחֵם וּלְפַצּוֹת אוֹתָם עַל יְדֵי
 11 דְבָרֵי תוֹרָה, כְּמֵאֵמֶר רַ"ל⁹¹
 12 בְּרֵאתִי יֵצֵר הָרַע, בְּרֵאתִי לוֹ
 13 תוֹרָה תְּבַלִּין, וכשם שהתורה היא
 14 ה'תבלין' ליצר הרע בכלל, כך גם לגבי
 15 ענין המרגלים בפרט שהפיוס והנחמה
 16 והתשובה על זה הוא בדברי תורה,
 17 ובתורה גופא עצמה - בְּפִרְשַׁת
 18 נְסִיכִים, שֶׁהִתְחַלְתָּה פִּי תְּבֹאוּ
 19 אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, ובתחילת
 20 המאמר נשאלה השאלה מדוע דוקא
 21 כאן הארץ נקראת 'ארץ מושבותיכם'
 22 ולא 'ארץ כנען' וכד', הִינֵנוּ,
 23 שְׂאֵרֵיכֶם דּוֹקָא לְבֹאוֹ אֶרֶץ
 24 וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה אֶרֶץ נוֹשְׁבֹתָי,
 25 ולא מדבר שאינו מקום יישוב,
 26 וְכַאֲפֹן שְׂנֵקְרַאת אֶרֶץ
 27 מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, מושב שלכם פִּינּוֹן
 28 שְׁעִשִׂיתָהּ לְאֶרֶץ נוֹשְׁבֹתָי הִיא
 29 עַל יְדֵי עֲבוּדַת ה' שְׁעוּבַד הָאָדָם
 30 הַתְּחַתּוֹן, וְהִינֵנוּ, שֶׁעַל יְדֵי
 31 עֲבוּדַת ה' שֶׁל אֶחָד
 32 מִיִּשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹתוֹ נִשְׁמָה בְּגוֹף
 33 הָרִי הוּא מִיִּשְׁבֵּב אֶת אֶרֶץ
 34 הַתְּחַתּוֹנָה, הַעוֹלָם הוּא הַגְּשָׁמִי - עַל
 35 דֶּרֶךְ מֵה שְׂאֵמְרוֹ בְּמִדְרָשׁ⁹²
 36 בְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הַאֲמוֹר בְּמִרְגָּלִים
 37 לְתוֹר אֶת אֶרֶץ⁹³, שְׁהוּוּ
 38 הַלְשׁוֹן 'לתור' הוּא מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב
 39 בְּקַהֲלַת יִתְרוֹן אֶרֶץ בְּכָל הִיא⁹⁴,
 40 הִינֵנוּ, לַפְּעוֹל בְּהַ בֵּרַךְ הַתְּחַתּוֹנָה
 41 יִתְרוֹן - שֶׁתְּהִיָּה בְּאֹפֶן

1 דְּטוֹבָה הָאֶרֶץ מֵאֵד מֵאֵד, שְׁתֵּי פְעָמִים מֵאֵד (כְּכָל)
 2 הַבִּיאוּרִים וְרִמְזִים שֶׁבְּדָבָר שְׁחֻלַּק נוֹכַח לְעֵל).
 3 וְכִדֵּי שְׁהִיָּה הָעֲנִין דְּכִי תְּבֹאוּ אֶל אֶרֶץ הָאֶרֶץ הַתְּחַתּוֹנָה בְּכָל
 4 וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּפִרְט (וְתַעֲשׂוּ מִמֶּנָּה אֶרֶץ) מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, מִקוּם מוֹשֵׁב
 5 בְּרוּחָנוּת, מִקוּם שֶׁל גִּילּוֹי אֲלוֹקוֹת,
 6 צָרִיף לְהַקְרִיב עוֹלָה אוֹ זֶבַח
 7 וּלְקַרֵּב אֶת הַבְּרִיאָה הַגְּשָׁמִית לְאֲלוֹקוֹת
 8 בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַעֲלָאָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה,
 9 וְגַם לְהַקְרִיב מִנְחָה וְנִסְכִּים,
 10 שְׁמֶן, וְגַם זֵיץ שְׁמֵשֶׁמֶת
 11 אֱלֹקִים וְאֲנָשִׁים, וּלְפַעוֹל הַמִּשְׁכַּת
 12 וְהֵאֲרַת אֲלוֹקוֹת בְּעוֹלָם מִלְמַעְלָה לְמַטָּה
 13 שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂית הַנְּחֻמָּה
 14 בְּכִפְלִיִּים, וְהַתִּקּוֹן וְהַבִּירוֹר שֶׁל
 15 הָעֲנִינִים הַבְּלִיִּי רְצוּיִים הוּא בְּאֹפֶן
 16 שֶׁאֵתְהַפְּכָא חֲשׁוּכָא לְנִהוּרָא
 17 וְכִמְרִירוֹ לְמִיתְקָו⁹⁵ שְׁמַתְהַפֵּךְ
 18 הַחוּשֶׁךְ לְאוֹר וְהַמֵּר לְמֵתוּק.
 19 (ו) וְהוּוּ הָאֲמוֹר לְעֵל אֲוֹדוֹת הַכְּנִיסָה
 20 לְאֶרֶץ לְעִשׂוֹתָהּ אֶרֶץ נוֹשְׁבֹתָי הִיא
 21 בְּדוֹר הַמְּדַבֵּר הוּא גַם כְּלָלוֹת עֲנִין
 22 מַעֲשֵׂינּוּ וְעֲבוּדַתְנּוּ דְּכָל אֶחָד
 23 וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל מִקוּם וּבְכָל
 24 זְמַן וּבְכִפְרֵט תְּקוּפַת הַשָּׁנָה
 25 כְּשֶׁבָּאִים מִזְמַן מִתַּן תוֹרָה,
 26 שְׂאָז בְּמִתַּן תוֹרָה נַעֲשֶׂה הָעֲנִין
 27 דְּחִירוֹת עַל הַלְוָחוֹת⁹⁶, שְׂרוּמֵזוּ
 28 כְּדִבְרֵי הַמִּשְׁנָה עַל עֲנִין הַחִירוֹת
 29 (אֵל תִּיקְרִי חִירוֹת אֵלָא
 30 חִירוֹת) מִיִּצְרָה הָרַע⁹⁷,
 31 וְאֶדְרָבָה, לֹא רַק שְׁהִיצֵר הָרַע לֹא
 32 מוֹנַע וּמַעֲכֵב אֵלָא הָעֲבוּדָה הִיא
 33 בְּכָל לְבָבָךְ, שְׁפִירוּשׁוֹ כְּדִבְרֵי חו"ל
 34 שֶׁאֲבַחַת ה' תְּהִיָּה בְּשִׁנֵּי יִצְרָיִךְ⁹⁸
 35 הֵן בִּיצֵר טוֹב וְהֵן בִּיצֵר הָרַע], בְּשֵׁלֵב
 36 רֵאשׁוֹן בְּכָל עֲנִינֵי הָעֲבוּדָה
 37 שֶׁהֵם בְּדוּגְמַת עוֹלָה וְזֶבַח,
 29 חִירוֹת אֵלָא חִירוֹת) מִיִּצְרָה הָרַע⁹⁷, וְאֶדְרָבָה, הָעֲבוּדָה הִיא בְּכָל לְבָבָךְ, בְּשִׁנֵּי
 30 יִצְרָיִךְ⁹⁸], בְּכָל עֲנִינֵי הָעֲבוּדָה שֶׁהֵם בְּדוּגְמַת עוֹלָה וְזֶבַח, כְּמוֹ הָעֲבוּדָה דְּקָרִיאַת

(91) קדושין ל, ב. (92) ראה שהש"ר פ"א, ז. קה"ר פ"א, יג. וראה אוה"ת פרשתנו ס"ע תמה ואילך. ס"ע תנו ואילך. וש"נ.
 (93) פרשתנו יג, טז. (94) קהלת ה, ח. (95) ראה זח"א ד, א. (96) תשא לב, טז. (97) ראה זהר חדש צו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כְּמוֹ הָעֲבוּדָה דְקָרִיאַת שְׁמַע, בְּאוֹפֵן שֶׁל עֲלִיָּה מְלֻמָּטָה
 2 לְמַעַלָּה, כַּמְבוּאָר לַעִיל בְּאִיכוֹת וּלְאַחֲרָי זֶה בְּשֵׁלֵב נַעֲלָה יוֹתֵר בַּעֲבוּרֹת
 3 הַ, הָעֲבוּדָה הָעֵיקָרִית לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבַּרֵּךְ דִּירָה מְקוֹם דַּאִי לְגִילּוֹי
 4 אֲלוֹקוֹת וְהִשְׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי עַל יְדֵי עֲנִינֵי
 5 הָעֲבוּדָה שֶׁהֵם בְּדוּגְמַת מִנְחָה
 6 וְנִסְכִּים, הַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה לַמַּטָּה, 1
 7 כַּמְבוּאָר לַעִיל וּמִתּוֹךְ שְׁמִחָה, 2
 8 כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁹⁸ בְּתַהֲלִים עֲבָדוּ
 9 אֶת הוֹי' בְּשִׂמְחָה [שְׁקָשׁוּר גַּם
 10 עִם הַיַּיִן דְּנִסְכִּים, יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ
 11 (פְּנֻזְכָּר לַעִיל סְעִיף ד)]. וְעַד
 12 שְׁמַצְטַרְפִּים יַחַד – כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב
 13 אֹדוֹת קִיבוֹן וְאִסּוּף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 14 מֵהַגְּלוּיּוֹת וְאַתֶּם תִּלְקָטוּ לְאַחַד
 15 אָחָד⁹⁹ - כָּל הָעֲנִינִים שֶׁל
 16 מַעֲשֵׂינֵינוּ וְעֲבוּדָתֵנוּ (לְשׁוֹן
 17 רַבִּים כִּיּוֹן שְׁכַל הַמַּעֲשִׂים וְכַל
 18 הַעֲבוּדוֹת מִצְטַרְפִּים), וּבְמִיּוּחַד
 19 בְּזִמְן דְּעִקְבָּתָא דְּמִשִּׁיחָא, סְמוּךְ¹²
- לְבִיאַת הַמִּשִּׁיחַ שְׂאֵז הַחוֹשֶׁף שֶׁל הַגְּלוּת כְּפּוֹל וּמְכוּפָל (פְּמְבוּאָר
 20 בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת, גַּם בְּסִיּוּם מְסַכֵּת סוּטָה, שְׁמִסְיָמִים
 21 לַיְמוּדָה קוֹרֵם לְזִמְן מִתֵּן תּוֹרָה¹⁰⁰ בְּהַתָּאם לַמְנַהֵג לַלְמוּד אֶת מִסְכַּת
 22 סוּטָה שֵׁשׁ בַּה מ"ט דְּפִים, בְּמ"ט יְמֵי סְפִירַת הָעוֹמֵר, דָּף לַיּוֹם), וְהוֹלְכִים
 23 לְקַבֵּל פְּנֵי מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ,
 24 וְיִבְנֶה מֶלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ
 25 בְּמְקוֹמוֹ¹⁰¹, וְנִקְרִיב עוֹלָה
 26 וְזָבַח וְנִסְכִּים וּמִנְחָה, כִּךְ שְׁשֵׁנִי
 27 הָעֲנִינִים הָאֵמוּרִים, גַּם הַקְּרִבְנוֹת עֲצָמָם
 28 וְגַם הַמִּנְחוֹת וְהַנִּסְכִּים יִתְקִימוּ בְּפוּעַל
 29 בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ וּבַעֲגָלָא דִּידָן
 30 בְּמַהֲיוֹת (לְפִי הַמוֹשְׁגִים) שְׁלֵנוּ.
 31
- 1 – כָּל הָעֲנִינִים שֶׁל מַעֲשֵׂינוּ וְעֲבוּדָתֵנוּ (לְשׁוֹן רַבִּים), וּבְמִיּוּחַד בְּזִמְן דְּעִקְבָּתָא
 9 דְּמִשִּׁיחָא, שְׂאֵז הַחוֹשֶׁף שֶׁל וּמְכוּפָל (פְּמְבוּאָר בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת, גַּם בְּסִיּוּם
 10 מְסַכֵּת סוּטָה, שְׁמִסְיָמִים לַיְמוּדָה קוֹרֵם לְזִמְן מִתֵּן תּוֹרָה¹⁰⁰), וְהוֹלְכִים לְקַבֵּל
 11 פְּנֵי מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, וְיִבְנֶה בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ בְּמְקוֹמוֹ¹⁰¹, וְנִקְרִיב עוֹלָה וְזָבַח וְנִסְכִּים
 12 וּמִנְחָה, בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ וּבַעֲגָלָא דִּידָן.

98 תהלים ק, ב. 99 ישעי' כז, יב. 100 ראה "היום יום" ז אייר. 101 רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ג
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

...נפלאתי במאד מאד על הטאן שבמכתבו... שי, שהוא כאילו זהו עניניו הפרטים של הנ"ל, והוא מצדו עושה טובה ומטפל בהם. ונפלאתי על תמים ואשר עוסק בעבודת החנוך זה כמה וכמה שנים, שלכאורה אינו תופס הענין על בוריו, כי עבודת חינוך כ"י בכלל ו... בפרט, זהו ענינו של הקב"ה ושלוחו בזה הוא נשיאנו צ"ע כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקללה"ה נבג"מ ז"י"ע, ובמילא אלו המקושרים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר ואפילו רק השייכים אליו, הרי ע"פ המובא בתניא כל עניניהם צריכים הם לקבל ע"י נשיאם ובפרט שהנשיא הוא ג"כ נשיא הדור הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר. אלא שאפשר להשפעה זו באופנים שונים אם בבחי' פנים או כו'. ואלו אשר זכו וזיכם השי"ת ובחר בהם כ"ק מו"ח אדמו"ר שהשפעתם תהי' דרך צנור שענינו לקרב את לבם של בני ובנות ישראל לאביהם שבשמים ולהמשיך בהם ג"כ מאור שבתורה זוהי תורת החסידות, הרי אשרי חלקם שזכו שהשפעתם הרוחנית והגשמית ילכו בבחי' פנים בפנים ובאופן שגם האופנים מצ"ע השפעות הם להעוסקים האלו. ואם הי' מי שהוא המתווך והסרסור בזה, הרי חייבים גם להודות לו להלל ולשבח על שהעמידם על חלק היפה הטוב לו ולפני ב"ב שיחיו ברוחניות ובגשמיות גם יחד. ותמ"י אחר תמ"י שאפילו לדכוותי צריך להסביר את כל זה...

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובעניניו הפרטים שלו ושל כב"ב שיחיו.

בס"ד. שיחת ש"פ קרח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

- א. בהתחלת הפרשה ישנו דבר חידוש בפירוש "ויקח קרח" - ש"ויקח" אינו מלשון קיחה כפשוטה (כבכל מקום), שלכן, אפילו רש"י שקובע כלל בחיבורו: "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"¹, אינו מפרש "ויקח" כפשוטו, אלא "לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה. . וזהו שתרגם אונקלוס ואתפלב, נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת".
- ואע"פ שרש"י מקדים "פרשה זו יפה נדרשת כו", והיינו, שזהו ענין של דרוש, ולא ענין של פשט - הרי מזה גופא שרש"י זקוק לפירוש ע"ד הדרוש, מובן, שכאן אי אפשר לפרש "ויקח" כפשוטו, אלא מלשון מחלוקת².
- ב. המשך השיחה - שהמחלוקת (היפך ענין האחדות) של קרח היתה על אהרן וגם על משה³, שענינם הוא ענין האחדות (משה - שעל שמו נקראת התורה, ש"ניתנה⁴ לעשות שלום בעולם⁵; ואהרן - "אוהב⁶ שלום כו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה")⁷, שנפעלת בעצם ע"י משה, ובאה בפועל בעולם ע"י אהרן⁸ -

עצמה, ע"י הנהגתו באופן של שלום ואחדות. ולכן ישנו ענין האחדות גם אצל משה (שהתורה נקראת על שמו) - שכולל ומאחד את כל בניי (למרות חילוקי הדרגות שביניהם מן הקצה אל הקצה), כידוע בפירוש הכתוב (בהעלותך יא, כא) "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב", שמשה רבינו פעל גם על "רגלי העם" (אלו שבבחי' רגל בלבד), להיות "אנכי בקרב" (ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חלק נ ע' 41. וש"נ).

וכדאיתא בתקו"ז (ראה הנסמן בהערות ותיקונים לתניא) - הובא בתניא (אגה"ק סוף הביאור לסז"ך) - שהארתו של משה רבינו מתפשטת "בכל דרא ודרא לששים ריבוא נשמות (כללות נשיי), כמו שמש ענינו של משה - "פני משה כחמה" (פרש"י פינחס כז, כ) (המאיר מתחת לארץ לששים ריבוא כוכבים" ולהעיר, שענינו של כוכב הוא שמאיר בלילה, וענינו בנמשל - שהארת משה היא גם בגלות שנמשל ללילה (ראה בהנסמן בתורת מנחם - התוועדויות סה"מ אדר ריש ע' פא)).

(6) אבות פ"א מ"ב.
 (7) אלא שיש חילוק ביניהם - שהפעולה של משה, שושבינא דמלכא, היא בדרך מלמעלה למטה*, והיינו, שמביט על בניי כפי שהם מצד למעלה, מצד התורה, ולכן מודקדק אם הוא לומד תורה ומקיים מצוות כו; ואילו הפעולה של אהרן, שושבינא דמטוניתא, היא בדרך מלמטה למעלה*, והיינו, שמביט על בניי כפי שהם מצד העולם, מבלי לדקדק על מעמדם ומצבם בלימוד התורה וקיום המצוות, ומקרב ומעלה את כולם* - "בהעלותך את הנרות" (ר"פ בהעלותך. וראה לקו"ת שם).
 (8) ולכן, המחלוקת על אהרן, נתפרשה בתושב"כ בגלוי; ואילו המחלוקת על משה, נאמרה רק בתושב"ע"פ (בהעלם).

- (1) פרש"י בראשית ג, ה.
 (2) ראה גם שיחת ש"פ קרח תשכ"ה בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ד ע' 38 ואילך).
 (3) על אהרן - כפשוטו הכתובים: "ואהרן מה הוא כי תלינו עליו" (פרשתנו טז, יא); ועל משה - כלשון רש"י (ריש פרשתנו): "ומה ראה קרח לחלוק עם משה".
 וכמוכן גם מדברי הגמרא במסכת סנהדרין (קי, סע"א ואילך. וש"נ) שרבה בר בר חנה שמע שבני קרח (שעשו תשובה) אומרים "משה ותורתו אמת והן בדאים" - שהרי ענין התשובה צריך להיות "באותו פרק באותו מקום" (יומא פו, ב), היינו, באותו ענין שבו הי' החטא, ומזה מובן, שמקודם לכן חלקו על משה, וכן על אהרן, כמרומו בר"ת ד"אמת": אהרן מוזהו תכלת (ראה גם שיחת ש"פ קרח תשכ"ד ס"ה (תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ס"ע 176 ואילך). וש"נ).
 (4) רמב"ם הל' חנוכה בסופן.
 (5) ובהקדם משנת' בהתוועדות דומן מ"ת (שיחת יום ב' דחה"ש סכ"א - תורת מנחם - התוועדויות חלק נ ע' 48) שכדי שבניי יוכלו לקבל את התורה הוצרכה להיות ההקדמה ד"ויחתן שם ישראל" (יתרו יט, ב), "ויחתן לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד" (פרש"י עה"פ. וראה מכילתא שם) - דכיון שהתורה "ניתנה לעשות שלום בעולם", ששלום הו"ע האחדות, הנה כדי שבניי יקבלו את התורה, עליהם להיות במעמד ומצב שהוא מעין ודוגמת התורה - בשלום ובאחדות.
 ולהעיר, שהצורך של המקבל להיות בדוגמת הדבר שמקבל, מודגש ביותר בתורה - כי, מבואר בתניא (פ"ה) שע"י התורה נעשה "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו כו", וכיון שמקבל התורה מותאחד עם התורה, הרי בודאי שעליו להיות מעין ודוגמת התורה

* וע"ד החילוק שבין שהם וישפה (לקו"ת ראה כה. ד ואילך): הלל ושנאי (שם שה"ש מזו. רע"ג).

** ולכן דוקא בפטירת אהרן נאמר "ויבכנו כל בית ישראל" (חזקת כ. כט ובפרש"י. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 253 ואילך. וש"נ).

- 1 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 102 ואילך.
- 2 ג. ומוכן, שאין להקשות ממאמר המשנה⁹ "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים" - כי,
3 כאשר תכלית המכוון הוא "לשם שמים", אזי גם עצם הענין הוא "לשם שמים", והיינו, דכיון שלולי
4 המחלוקת אי אפשר להגיע ל"שם שמים", כפי שיתבאר לקמן¹⁰, אזי נעשה גם עצם הענין "לשם שמים",
5 ולכן "סופה להתקיים"; אבל סתם מחלוקת, כמו מחלוקת קרח, שזהו מלכתחילה ענין של "ואתפליג"¹¹
6 - הרי זה ענין שהוא היפך התורה, היפך ענינם של משה ואהרן.
7 וגם כאשר ישנו ענין של מחלוקת בנוגע לפרט אחד של תורה (כמו במחלוקת קרח, שחלק על פרט
8 אחד בתורה), הרי זה פוגע בכללות ענין התורה.
- 9 - בענין של שקר ופשרות כו', הנה גם כאשר מבטלים חלק ממנו, אזי יכול להשאר חלק נוסף שהוא
10 אמיתי; אבל בענין של אמת - הרי זה באופן שכל כולו ("דורך-און-דורך") אמת, ואם יש נקודה אחת
11 שאינה אמת, אזי לא יכול להיות הענין כולו אמת¹².
- 12 וכדאיתא בירושלמי¹³ בנוגע לג' האותיות א' מ' ת', שאות א' היא התחלת אותיות האל"ף ב"ת, אות
13 מ' היא אמצע הא"ב (כשמונים גם את האותיות מנצפ"ך¹⁴), ואות ת' היא האות האחרונה של הא"ב -
14 כיון שענין האמת חודר את כל הענין כולו.
- 15 וכיון שהתורה היא תורת אמת, לכן כאשר חולקים על פרט אחד בתורה, הרי זו מחלוקת על כל
16 התורה כולה.
- 17 וע"ד המבואר¹⁵ שבענין הרצון לא שייך ענין של התחלקות. - בענין של הבנה והשגה, שייך
18 התחלקות, משא"כ ברצון, שענינו הטיית הנפש, לא שייך התחלקות בין מקצת להרבה; או שיש בזה
19 הרצון כולו, או שאין בזה הרצון כלל.
- 20 ועד"ז בנוגע לתורה שקשורה עם ענין הרצון - כמובן מזה שקבלת התורה היתה (לא ע"י הלימוד
21 בהבנה והשגה, אלא) דוקא ע"י הקדמת נעשה לנשמע¹⁶, שזהו ענין הביטול ומסירת הרצון לבעל
22 הרצון¹⁷; וכמו"כ ה' הענין דמ"ת באופן ש"על כל דיבור ודיבור פרוח נשמתן"¹⁸, שזהו היפך הענין של
23 הבנה והשגה שהיא באופן שהנשמה נמצאת במוח באופן של התיישבות בכלי, והיינו לפי שכללות ענין
24 התורה הו"ע הרצון כו'. ולכן, כאשר קרח חלק על פרט אחד בתורה, שענינה רצון, הרי זו מחלוקת על
25 כללות ענין התורה.
- 26 וע"ד שהעצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו¹⁹, וכן הוא בנדו"ד, שאע"פ שהמחלוקת היתה
27 בפרט אחד, הרי זה נוגע לכל הענין.
- 28 וזהו הטעם לגודל הרעש ("שטורעם") שבענין מחלוקת קרח דוקא, עד שיש סברא שאין לו חלק
29 לעולם הבא²⁰ - אף שהיו עוד ענינים של מחלוקת, הן לפני קרח, והן אחרי קרח, ועד למחלוקת עוזי'
30 על הכהונה²¹ - כיון שמחלוקת קרח היא כללות ענין המחלוקת; מחלוקת על התורה, מחלוקת בין בני'
31 עצמם ובין בני' להקב"ה.

(15) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שיא, א. שני, ב. וראה גם תורת

מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 33. וש"נ.

(16) שבת פח, א.

(17) ראה לקו"ת שה"ש כב, א. ובכ"מ.

(18) שבת פח, ב.

(19) ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ז. וש"נ.

(20) ראה סנהדרין קט, ב.

(21) דברי הימים ב כו, טז ואילך. וראה תנחומא נח יג.

(9) אבות פ"ה מי"ז.

(10) במאמר פ"ד (תורת מנחם - התוועדויות חלק נ ע' 105

ואילך).

(11) ת"א ריש פרשתנו.

(12) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חלק נ ריש ע' 38.

וש"נ.

(13) סנהדרין פ"א ה"א. דב"ר פ"א, יו"ד.

(14) חידושי הרש"ש לדב"ר שם.

1 ולכן, משה רבינו, שידע ורואה את הפנימיות של כל ענין, אומר מיד שזהו היפך התורה, ועד שבזה
 2 תלוי כל מציאותו של משה, כמ"ש²² "בזאת תדעון כי ה' שלחני גו" - כיון שזה פעל על כל ענין
 3 התורה, כאמור לעיל שגם כאשר המחלוקת היא על ענין אחד, ונקודה אחת, הרי זו מחלוקת על כל
 4 התורה כולה.

5 ד. וזוהי גם ההסברה על גודל ההתלהבות והלהט של כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע להמבואר בתניא
 6 פרק ל"ב אודות גודל מעלת ענין אהבת ישראל:
 7 לכאורה אינו מובן: הן אמת ש"ואהבת לרעך כמוך"²³ הוא "כלל גדול בתורה"²⁴, אבל אעפ"כ, הרי
 8 יש עוד כללים בתורה (מלבד הענינים הפרטיים שבתורה, כל תרי"ב מצוות), ומהו גודל ההתלהבות
 9 והלהט בענין אהבת ישראל דוקא?

10 אך הענין הוא - שזהו לפי שענין האחדות נוגע ופועל בכל התורה כולה, כמובן מזה שכאשר ישנו
 11 ענין של מחלוקת, אפילו בפרט אחד, הרי זה היפך כל ענין התורה, כנ"ל.
 12 ה. וההוראה מזה:

13 מהמסופר בפרשת השבוע אודות מחלוקת קרח, למדים, שגם לאחרי שעברו כמה שבועות מזמן מ"ת,
 14 שבו מודגשת אחדותם של ישראל, לא יכול יהודי להיות בטוח בעצמו מה יהי' לאח"ז, "אל תאמין
 15 בעצמך"²⁵, אלא יש צורך בנתינת כח מיוחדת בנוגע לענין האחדות.

16 ובענין זה יש נתינת כח מיוחדת בחודש תמוז - מלבד הנתינת כח שבתקופת תמוז בנוגע לכללות
 17 עבודת ה', שבו מאיר אור השמש ביותר, שזה מורה על תוקף הגילוי ד"שמש (ומגן) הוי' (אלקים)"²⁶ -
 18 שבו היתה גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר, באופן נסי, ובלשון הידוע²⁷: "הפליא והגדיל ה' לעשות כו", ועד
 19 ש"ראו כל אפסי ארץ כו", ובפרט בשנה זו, שנת הארבעים, אשר "לא קאי איניש אדעתי דרבי' עד
 20 ארבעין שנין"²⁸, אבל בשנת הארבעים "קאי כו" - הרי בודאי ישנה נתינת כח מיוחדת לכאו"א בנוגע
 21 לכל עניני י"ב תמוז, החל מקיום הוראותיו של בעל הגאולה, כולל ובמיוחד בנוגע לענין האחדות.

22 וכאשר ישנו ענין האחדות אצל בני, אזי פועלים שתהי' גם ההמשכה מהקב"ה באופן של "מדה
 23 כנגד מדה"²⁹ - שזהו ענין שישנו גם עתה, אף שיש ענינים שנתבטלו³⁰, ועאכו"כ בנוגע ל"מדה טובה",
 24 ש"מרוכה מדת הטוב ממדת הפורענות חמש מאות" (ועוד יותר)³¹ - שיומשך ענין האחדות בעולם, ויהי'
 25 שלום בעולם, שזהו כללות ענין התורה, כפס"ד הרמב"ם⁴ ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם,
 26 שנאמר³² דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום"³³.

* * *

27 ו. דובר אודות הרמז בג' האותיות "קרח", שהם ג' אופנים בשינוי צורת אות ה' (שבו נברא עולם
 28 הזה)³⁴, שמורה על מחשבה דיבור (קו למעלה וקו מימין) ומעשה (קו השמאל שנפסק ואינו מחובר לב'
 29 הקוין): ק' - ירידת ענין המעשה למטה יותר מכפי המדה, בניגוד להוראת התורה³⁵, ר' - חסרון ענין
 30 המעשה³⁶, וח' - שלילת ההפסק בין מעשה למחשבה ודיבור -

רפ"ד.

(22) פרשתנו טז, כח.

(32) משלי ג, יז.

(23) קדושים יט, יח.

(33) חסר הסיום (המו"2).

(24) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(34) מנחות כט, ב.

(25) אבות פ"ב מ"ד.

(35) ולדוגמא: בנוגע לענין ההולדה, שעל זה אמרו רז"ל

(26) ראה לקו"ש ח"י"ח ע' 310. וש"נ.

(יבמות סב, א ובפרש"י. וש"נ) "אין בן דוד בא עד שיכלו כל

(27) אגרת אדה"ז בנוגע ל"ט כסלו (אג"ק שלו (בהוצאה

נשמות שב(אותו אוצר ששמו) גוף" - שטוען שהעיקר הוא

(החדשה) ס"ע רל ואילך).

המעשה בפועל, ללא נפק"מ אם יש בזה האיסור ד"לא תנאף"

(28) ע"ז ה, רע"ב.

(יתרו כ, יג).

(29) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(36) והיינו, שטוען שכיון ש"רחמנא לבא בעי" (סנהדרין קו,

(30) ראה סוטה ח, ב.

ב ובפרש"י. ועוד), ו"ה' יראה ללבב" (שמואל"א טז, ז), די בכך

(31) יומא עו, א ובפרש"י. סוטה יא, א ובתוס'. תוספתא סוטה

- 1 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס³⁷ בלקו"ש הנ"ל ס"ע 107 ואילך.
- 2 ז. ויש להוסיף בהמשך להאמור לעיל אודות העיכוב וההפסק שצריך להיות בין מחשבה ודיבור
3 למעשה - שענין העיכוב וההפסק הוא בדוגמת ענין המאסר:
- 4 ובהקדים - שתכלית ירידת הנשמה בגוף היא כדי שיהי' ענין ההליכה, שהרי קודם ירידתה למטה
5 היתה הנשמה במעמד ומצב של עמידה, כמ"ש³⁸ "חי ה' גו' אשר עמדתי לפניו", ודוקא ע"י ירידתה
6 למטה נעשה אצלה ענין ההליכה³⁹.
- 7 אמנם, כשיש ענין של מאסר, אזי לא יכול להיות ענין ההליכה, כיון שהיושב במאסר אינו בעה"ב
8 על עצמו.
- 9 ובזה שונה ענין המאסר משאר הענינים שחייבים להודות עליהם, חולה מדבר וים⁴⁰ - שבהם יכול
10 להיות ענין ההליכה, ורק במאסר לא יכול להיות ענין ההליכה.
- 11 וזהו גם הטעם לכך שלא מצינו בעונשי התורה ענין של מאסר [ומ"ש⁴¹ "ויניחוהו במשמר", הרי זה
12 רק עד שיתברר דינו, ולא בתור עונש] - כי, גם עונשי התורה הם ענין של חסד (כשם שהתורה היא
13 תורת חסד), בשביל התיקון כו'⁴², וכיון שבמאסר לא יכול להיות ענין של הליכה, שזהו תכלית המכוון,
14 לכן לא נמצא בתורה עונש של מאסר⁴³.
- 15 ה. אך עפ"ז נשאלת השאלה: כיצד יתכן שיהי' ענין של מאסר אצל יהודי, ועאכו"כ אצל נשיא
16 ישראל?!
- 17 אך הענין הוא - שזהו ע"ד מארו"ל⁴⁴ "זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתייתה", והיינו, שאע"פ שזהו
18 ענין של כתישה, הרי דוקא עי"ז נעשה העילוי ש"מוציא שמנו", כיון שאין אפשרות אחרת להגיע להגילוי
19 ד"מוציא שמנו", אלא ע"י ענין הכתישה בלבד. וכן הוא גם בנוגע לענין המאסר.
- 20 ולהעיר, שענין כתישת הזית הוא רק דוגמא לדבר, אבל אין זה ביאור והסבר לדבר באופן של הבנה
21 והשגה; יודעים רק שזהו רצונו של הקב"ה שהענין ד"מוציא שמנו" יבוא ע"י כתישה דוקא.
- 22 ומוכן, שאע"פ שיודעים שכן הוא רצונו של הקב"ה, הרי זה בכל זאת ענין של כתישה - שהרי מדובר
23 לא רק אודות יסורי הגוף שבמאסר, שעל זה אפשר לומר שזהו דבר שאינו נוגע לצדיק, בידעו שכן הוא
24 רצונו של הקב"ה, אלא מדובר אודות העובדה שאינו יכול למלא עבודתו ושלחותו (וכנ"ל שבמאסר לא
25 יכול להיות ענין של הליכה, תכלית המכוון), ובלשונו כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁵, שאין מניחים לבנות מקוה
26 וכו', שזהו דבר שנוגע לו ביותר, ולכן אע"פ שיודע שכן הוא רצון העליון, הרי זה בכל זאת ענין של
27 כתישה.
- 28 ט. ומזה מוכן גם בנוגע לענין העיכוב וההפסק שבין מחשבה ודיבור למעשה:
- 29 כאשר אומרים ליהודי שלאחרי המחשבה והדיבור, הנה קודם שבא למעשה בפועל צריך להתעכב
30 ולחשוב עוה"פ כיצד להביא את הדבר למעשה בפועל⁴⁶ - יכול לטעון, שעיכוב זה הוא ביטול זמן, והרי

(41) אמור כד, יב. וראה שלח טו, לד.

(42) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 369. וש"נ.

(43) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"א ס"ע 194 ואילך.
וש"נ.

(44) מנחות נג, סע"ב. וראה סה"ש תורת שלום ע' 26.

(45) ראה (לדוגמא) אג"ק שלו ח"ב ע' לט. ועוד.

(46) ראה גם ד"ה והנה פרח מטה אהרן גו' דש"פ קרח תשל"ג
פ"ה ואילך (תורת מנחם - התוועדויות סה"מ סיני ע' שפו ואילך).

וש"נ.

שחושב אודות הקב"ה, ומחליט בלבו החלטות טובות, אבל אין
צורך שיבואו הדברים במעשה בפועל.

ואף שיש להקשות על זה, שבשביל ענין המחשבה הי' הקב"ה
יכול להסתפק בעבודת המלאכים, ולא הי' צריך לנשמות בגופים
- הרי זה אמנם לא מוכן בשכלו, אבל אעפ"כ טוען הוא, שכיון
ש"ה יראה ללבב", אין צורך בענין המעשה.

(37) בשילוב שיחת ש"פ קרח תשכ"ד.

(38) מלכים"א יז, א. ועוד.

(39) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). ובכ"מ.

(40) ברכות נד, ב.

1 צריך לנצל כל רגע לעבודת ה', כי כשם שבנוגע למקום הרי "לית אתר פנוי מיני" 47, כן הוא גם בנוגע
 2 לזמן, ולכן אין רגע מיותר להתעכב בו, אלא מיד לאחרי המחשבה והדיבור צ"ל תיכף ומיד ענין המעשה,
 3 באופן של זריזות דוקא, וכמבואר בנוגע לגודל מעלת ענין הזריזות, שדוקא "זריזות" דאברהם אבינו
 4 ע"ה (כלשון הגמרא 48) היא העומדת לעד כו" 49.

5 ועל זה אומרים לו, שרצון העליון הוא שיהי' עיכוב והפסק בין המחשבה ודיבור למעשה, ואף
 6 שבשעת העיכוב וההפסק אין ענין של הליכה, הרי דוקא ע"י העיכוב וההפסק יבוא לאמיתית ענין
 7 ההליכה, אלא שצריך להיות "כלי" להכיר ולראות ש"לית אתר פנוי מיני" גם בענין העיכוב וההפסק
 8 גופא.

9 והכח על ב' ענינים אלו - מחד גיסא, ענין הזריזות. ולאידך גיסא, ענין העיכוב וההפסק - הוא
 10 מהתורה שעלי' נאמר 50 "מימינו אש דת למו", היינו, שיש בה הן ענין הימין, קו החסד, והן ענין האש,
 11 קו הגבורה, ועי"ז יש נתינת כח לכאו"א מישראל שגם בעבודתו יוכלו להיות ב' הקוין, הן קו החסד והן
 12 קו הגבורה.

13 ויש להוסיף, שענין העיכוב וההפסק מצינו גם בנוגע ללימוד התורה - שאף שלימוד ענין חדש יש
 14 בו טעם ועריכות יותר (כדברי הגמרא 51), הנה קודם שממשיך ללמוד ענינים חדשים, צריך להפסיק ולחזור
 15 על הישנות, וכל זמן שאינו חוזר על הישנות, אינו יכול ללמוד ענינים חדשים 52.

16 ועד"ז בנוגע לתפלה - שלא לחטפה במהירות מ"הודו" עד "אך צדיקים", אלא מתוך התעכבות כו'.
 17 וכן בנוגע להנחת תפילין - שיש להתעכב ולוודא שהתפילין מונחות בדיוק באמצע הראש, וכידוע
 18 הסיפור בנוגע לרבינו הזקן 53, שהי' מביט במראה שנעשתה ממכסה קופסת הטבק כדי לבדוק שהתפילין
 19 מונחות באמצע הראש. ואם הדברים אמורים בנוגע לרבינו הזקן, שבהיותו למטה הי' בדוגמא שלמעלה 54
 20 - בנוגע לאנשים כערכנו, על אחת כמה וכמה.

21 י. וזוהי גם ההוראה מכללות ענין המאסר 55, שהו"ע של עיכוב והפסק - שדוקא עי"ז ניתוסף עליו
 22 גדול יותר, בבחי' "מוציא שמנו".
 23 ומזה מובן גם שאין מקום לטענה מדוע תובעים ממנו לצאת לשליחות, בה בשעה שתמורת זאת יכול
 24 לעסוק בלימוד התורה ולהתעלות בעילוי שבאין ערוך - כי אמיתית ענין ההליכה נעשה דוקא ע"י ההפסק
 25 כו'.

26 וכאמור לעיל (ס"ה) שבכל זה ניתוסף עליו מיוחד בשנה זו - שנת הארבעים מי"ב תמוז, שאז ישנו
 27 העילוי ד"קאי איניש אדעת' דרבי".

28 (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק:) גם אם הי' הענין ד"קאי כו" לפני שנת הארבעים - אין
 29 זה איסור דרבנן, שהם אמרו "לא קאי", ואילו הוא "קאי"...

30 ולהעיר, שהענין ד"קאי איניש אדעתא דרבי" אינו תלוי בכך שתלש מה"לוח" ריבוי דפים במשך
 31 ל"ט שנה... אלא זהו ענין שתלוי בעבודתו במשך ל"ט שנה, אבל אם ישן במשך כל הזמן, אי אפשר
 32 שלפתע יהי' "קאי אדעת' דרבי".

33 ולכן צריך כל אחד לעבוד עבודתו כדבעי, ולמלא את שליחותו בשמחה ובטוב לבב, לעשות לו ית'
 34 דירה בתחתונים.

(51) ראה יומא כט, רע"א.

(52) ראה גם הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב ואילך. וש"נ.

(53) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ריש ע' שלג. וש"נ.

(54) סה"ש תורת שלום ס"ע 12 ואילך.

(55) בענין זה נזכר גם מארז"ל (ב"ר פס"ז, ח. ועוד) "צדיקים

(47) תק"ז תנ"ז (צא, סע"ב). ת"ע (קכב, ב). הובא בתניא

שעהיוה"א פ"ז.

(48) חולין טז, א

(49) תניא אגה"ק סכ"א.

(50) ברכה לג, ב.

* * *

יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויקח קרח גר'.

* * *

יב. מסתמא יודעים כבר כולם שהביאור בפירוש רש"י בפרשת השבוע יהי' בקאפיטל י"ח פסוק ח'.
 אך לפנ"ז יש לחזור ולעורר על המדובר בהתוועדויות שלפנ"ז בנוגע למבצע תפילין - שענין זה עדיין
 בתקפו עומד, ובפשטות, שכל אחד מישראל צריך להניח תפילין בכל יום, ובזה ניתוסף ענין מיוחד מצד
 מצב ההוה, שיש כאלו שהתאחדו נגד בנ"מ⁵⁶ (ע"ד שמצינו בנוגע למואב ומדין, ש"מעולם היו שונאים
 זה את זה (שנאת מות) .. אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם⁵⁷), ולכן יש צורך לפעול את
 הענין ד"ויראו ממך", ע"י הסגולה דקיום מצות תפילין⁵⁸.

[המשך הענין - מענה לשאלות ששאלו בענין זה - נכלל בשיחת יום ב' דחג השבועות סל"ז ואילך⁵⁹].

יג. הביאור בפירוש רש"י⁶⁰ על הפסוק "ואני הנה נתתי לך", "בשמחה, לשון שמחה הוא זה, כמו
 הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבבו⁶¹. משל למלך שנתן שדה לאוהבו, ולא כתב ולא חתם ולא
 העלה בערכאין, בא אחד וערער (עליו) על השדה, א"ל המלך, כל מי שירצה יבא ויערער לנגדך, הריני
 כותב וחותם לך ומעלה בערכאין, אף כאן, לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה, בא הכתוב
 ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם, ולכן נסמכה פרשה זו לכאן,

- החילוק בין שיטת רש"י שכאן לא ניתוספה מתנה שלא נאמרה לפנ"ז ("נתתי" כבר, בעבר), ורק
 "נסמכה פרשה זו לכאן", לדעת הספרי ש"ראשיתם אשר יתנו גר'⁶² קאי על ראשית הגז, זרוע לחיים
 וקיבה⁶³ (משא"כ לפירוש רש"י⁶² ש"ראשיתם היא תרומה גדולה", ואילו זרוע לחיים וקיבה הם שכר על
 מעשה פינחס⁶⁴: "זרוע תחת יד .. לחיים תחת תפלה .. והקיבה תחת האשה אל קבתה⁶⁵), ולכן לא רק
 "נסמכה", אלא "נאמרה" כאן;

ביאור החידוש ד"הנה" - בענין השמחה, שמתבטאת בנתינת ריבוי מתנות לאחר הערעור על הכהונה;

ביאור ג' הענינים ד"כותב וחותם לך ומעלה בערכאין" - "כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם":

"כותב" (שטר), לבטל ערעור גם כשנמצא בריחוק מקום מהשדה - שגם בשעה שהכהנים אינם עוסקים
 בעבודה בבית-המקדש, מקבלים כ"ד מתנות כהונה שכ"כ מהם אינם קשורים עם ביהמ"ק דוקא;

(שהרי התורה ענינה הבנה והשגה, "כי היא חכמתכם ובינתכם" (ואתחנן ד, ו), ובגדוד, מוכן הדבר ע"פ מ"ש הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פל"ט) בביאור טעמי המצוות: "לחיים - מראשית הגוף בעל החיים, והזרוע - הוא הימין, והוא תחילת מה שיסתעף מן הגוף, וקיבה - ראשית בני המעים כולם", והיינו, שכל ג' הענינים זרוע לחיים וקיבה נקראים "ראשית" (אבל אין זה שייך ללימוד ע"ד הפשט).

(64) ולהעיר, שבענין זה יש "הברקה" ("א בליץ") בנוגע להלכה:

ידועה השקו"ט בנוגע לב' ענינים שהם באופן של סיבה ומסובב, אם הם באים זה אחר זה, או שיכולים לבוא בבת אחת (ראה ציונים לתורה (להר"י ענגל) כלל לה. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ח ע' 26), ונפק"מ לגבי שטרו וידו באים כאחד, וכיו"ב.

ובגדוד: נתינת זרוע לחיים וקיבה לכהנים היתה בשכר מעשה פינחס שעיי"ז גופא נעשה כהן (שהרי "לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי" (פרש"י פינחס כה, יג)), כך, שהסיבה (ענין הכהונה) והמסובב (זרוע לחיים וקיבה) באים בבת אחת.

(65) פרש"י פ' שופטים יח, ג.

דומין לבוראם", ולכן, כשם שהקב"ה עושה בעצמו מה שמצוה לאחרים לעשות (שמו"ר פ"ל ט), כך גם צדיקים, שעושים בעצמם מה שתובעים מאחרים.

(56) ראה גם שיחת ח"י סיון ס"ה (תורת מנחם - התוועדויות חלק נ ע' 100 ואילך). וש"נ.

(57) פרש"י ר"פ בלק (כב, ד).

(58) ברכות ו, א.

(59) ס"ע 63 ואילך.

(60) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכאשר לומדים פירוש רש"י זה אפילו בהשקפה ראשונה, יש נענש קושיות, ולאחרי העיון - יש יותר קושיות!

(61) וי"ל, שנוסף על ה"הנה" הוא לשון שמחה, הרי זה גם ביאור והסבר לכך שנתינת מתנות כהונה לאהרן היתה בשמחה - דכיון שלא הקפיד על כבודו, אלא אדרבה, "שמח בלבבו", נתן לו הקב"ה שכרו באופן של "מדה כנגד מדה", שנתינת מתנות כהונה היתה בשמחה.

(62) שם, יב.

(63) ולהעיר, שגם לימוד ע"ד ההלכה מיתור לשון וכיו"ב, צריך להיות באופן שתוכן הענין שייך לתיבה שממנה בא הלימוד

- 1 "חותם", שלילת חרטת הנותן - "ברית" על הכהונה שלא תינטל מהם (כמו שניטלה מהבכורות); "ומעלה
2 בערכאין" - "ברית) מלח עולם", שענין הכהונה ישאר גם לאחרי חורבן ביהמ"ק⁶⁶;
- 3 ביאור מספר כ"ד מתנות כהונה, כיון שהערעור של קרח הי' באופן של גניבה (לא מרידה בה' באופן
4 גלוי, כמו גזילה, אלא במסוה של טענה שכלית), ובאופן ששיתף בגניבה את כל השבטים, ולכן ישנו
5 החיוב ד"כפול" על י"ב השבטים (כי החשש דערעור בנוגע לעתיד הוא רק בנוגע לשאר השבטים) - כ"ד
6 מתנות כהונה (כולל גם תרומת מעשר שנותנים הלויים, שחיובה חל על התבואה בהיותה ברשות
7 הישראל);
- 8 והשייכות לחודש הגאולה, שדוקא ע"י הערעור⁶⁷ של המאסר, ניתוסף בעבודה של הרבצת התורה
9 וחיזוק היהדות באופן של "ברית עולם" (ע"ד שטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בב"ד) -
10 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁶⁸ בלקו"ש חכ"ג ע' 123 ואילך.

למה עשה ה' ככה, עבודה קשה כזו - שדוקא ע"י ערעור זה ניתוסף אצלו עילוי גדול יותר. ולכל לראש - ללמוד מהיצה"ד גופא, שממלא תפקידו במשך כל שעות המעט-לעת (גם בשעה שישן כו'), ללא מנוחה, ואם הדברים אמורים בנוגע לעבודת היצה"ר שהיא בבחי' "מלאכה שאינה צריכה לגופה", הרי עאכו"כ שצ"ל כן בעבודת כאו"א מישראל, שהיא "מלאכה הצריכה לגופה". (68) בשילוב המשך הביאור בשיחת ש"פ חוקת.

66 ועד"ז בנוגע לכל הענינים שנותן הקב"ה לבניי - כמשל המלך שנותן שדה לאוהבו - שגם כאשר ישנו מערער שטוען "הללו כו' והללו כו'" (ראה זח"ב קע, רע"ב. ועוד), ולמה מגיע להם וכו', לא מתחשבים בכך, כיון שיש "ברית מלח עולם" בין המלך ואוהבו, באופן שלמעלה מטעם ודעת*, ללא חשבונות כלל.

67 ועד"ז בנוגע ל"ערעור" של היצה"ר, שמנסה תמיד להתגבר על האדם, וצריך תמיד ללחום נגדו, כמבואר בתניא (פכ"ז) בנוגע לעבודת הבינוני - דלכאורה יכול האדם לטעון:

(* ע"ד "זאת חוקת התורה" (ר"פ חוקת), שזהו"ע שלמעלה מטו"ד, אבל באופן שנמשך גם בהבנה והשגה, בלימוד התורה בהבנה והשגה, ובקיום המצוות במעשה דיבור ומחשבה כו'.

אגרות קודש

ב"ה, ט' תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במה שהעיר במכתבו אודות מחיצה בבית הכנסת, הנה זה מכבר נדפס מאמר בזה בהירחון "המאור" המופיע בברוקלין, טבת תשי"א, מהרב אברהם שי' וויינפעלד דנויארק ומעיר שם מהרמב"ם פרק ח' הלכות לולב, מהלכות בית הבחירה פרק ה', פירוש המשניות בסוכה ובתוס' יו"ט, שבמקומות האחרונים משמע שצריכה להיות המחיצה באופן שלא יוכלו להסתכל ומציין ג"כ לשו"ת מהר"ם שיק חלק או"ח סי' ע"ז שהרעיש עולם נגד הרוצים לעשות מחיצה בעמודים באופן שיוכלו לראות, וסיים שפשוט הדבר שכל זה נאמר אפילו אם כל הנשים נזהרין בכיסוי ראש ובטפח מגולה, מכש"כ עאכו"כ אם הן הולכות פרועות ראש וזרועות מגולות, יש איסור כפול, ועיין באו"ח סי' ע"ה וזה פשוט. ובירחון הני"ל דחדש אייר-סיון תשי"ג מדובר ג"כ בהני"ל.

בס"ד. שיחת ש"פ שלח, כ"ח סיון, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אנא עבדא".
- 2 א. בנוגע ליום הש"ק זה – שבת פרשת שלח, וגם שבת מברכים חודש תמוז – הרי כיון שהענין
- 3 דפרשת שלח הוא בכל השנים, ואילו קביעותה בשבת מברכים תמוז היא רק ברוב השנים, יש להתחיל
- 4 עם הענין דפרשת שלח.
- 5 ובפרט שע"פ החשבון של הארבעים יום משילוח המרגלים עד ביאתן, נמצא, שהענין ד"שלח לך"
- 6 אירע בימים אלו.¹
- 7 ב. תוכנה של פרשת שלח הוא – שילוח המרגלים לתור את הארץ, שהכוונה בזה היתה כדי שבנ"י
- 8 יוכלו להכנס לארץ ישראל במהירות האפשרית, והיינו, שנוסף לכך שאילו זכינו היו נכנסים לארץ מיד,
- 9 וכמ"ש בפירוש רש"י לפנ"ז (בפ' בהעלותך²) "מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד, שהי' הקב"ה חפץ
- 10 להכניסם לארץ מיד", הנה ע"י ההכנה דשילוח המרגלים היתה הכניסה לארץ במהירות גדולה יותר.
- 11 ועז"נ³ "שלח לך", "לדעתך"⁴ (לדעתו של משה), וכיון שמשה שלח אותם, הרי בודאי היתה תועלת
- 12 בדבר – כדי שבנ"י יכנסו לארץ (לא רק באופן של קבלת עול, אלא) מרצונם הטוב, לאחר שיבינו זאת
- 13 בשכלם כו"⁵.
- 14 וכללות החידוש והמעלה שבכניסה לארץ ישראל – שע"ז נעשית השלימות בקיום המצוות:
- 15 בנוגע ללימוד התורה – הרי אמרו רז"ל⁶ "לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן", דקאי על דור
- 16 המדבר, דור דעה, שהם אלו שאכלו "מן" כפשוטו, כך, שעיקר ענין התורה שייך לכאורה לדור המדבר
- 17 דוקא;
- 18 אבל בנוגע לקיום המצוות – הרי יש כו"כ מצוות שנצטוו לעשותם רק בארץ ישראל, וכמ"ש
- 19 בפרשתנו: "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם"⁷, "בבואכם אל הארץ"⁸, ואילו בהיותם במדבר לא נתחייבו
- 20 בהם.
- 21 ומזה מובן, שגם בלימוד התורה ניתוסף שלימות ע"י הכניסה לארץ – שהרי "גדול תלמוד (היינו
- 22 שהגדלות של התלמוד היא) שמביא לידי מעשה"⁹, וכיון שהמעשה בפועל של כו"כ מצוות הי' רק
- 23 בהכניסה לארץ, שאז "באו לידי מעשה" בגילוי, הרי גם הגדלות דתלמוד ("גדול תלמוד") – מצד זה
- 24 ש"מביא לידי מעשה" – היתה אז בשלימות יותר¹⁰.
- 25 ובנוגע למצוות גופא – יש מצוות שנתחייבו בהם רק לאחר שבע שכבשו ושבע שחלקו¹¹, ועד שיש
- 26 מצוות הקשורות עם בנין ביהמ"ק שהי' משך זמן לאח"ז; אבל יש מצוות שנתחייבו בהם מיד בכניסתן
- 27 לארץ, וכמו מצות חלה שנאמרה בפרשתנו⁸, כפירוש רש"י: "משנכנסו בה ואכלו מלחמה נתחייבו
- 28 בחלה".

(6) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.
 (7) טו, ב.
 (8) שם, יח.
 (9) קידושין מ, ב. וש"נ.
 (10) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 154 ואילך.
 (11) ראה שם לז, ב. פרש"י פרשתנו שם.

(1) ראה תענית כט, א. וראה גם לקו"ש ח"ט בתחלתו הערה
 6.
 (2) יו"ד, לג.
 (3) ריש פרשתנו.
 (4) פרש"י עה"פ.
 (5) ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 93 ואילך.

1 וזהו הקישור המיוחד של פרשת שלח עם מצות חלה¹² (נוסף לכך שזהו השם של הפרשה כולה,
 2 כולל גם מצות חלה) – שהרי מעלת הכניסה לארץ (תוכנה של פרשת שלח) היא מצד המצוות שנתחייבו
 3 בארץ, ומצות חלה חיובה מיד "משנכנסו בה".
 4 ג. ענינה של מצות חלה הוא – "והי' באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' ראשית עריסותיכם
 5 חלה תרימו תרומה"¹³;
 6 לחם – שכולל כל עניני אכילת האדם (כמובא בפרש"י¹⁴) – הוא מזון האדם שמחבר את הנפש עם
 7 הגוף, שדוקא עי"ז נעשית השלימות של הגוף, וכן נעשית עי"ז גם השלימות של הנפש, כמובן מדברי
 8 הגמרא במסכת סנהדרין¹⁵ אודות המשל מ"חיגר וסומא" בנוגע לנשמה וגוף, כך, שדוקא בצירוף שניהם
 9 נעשה דבר שלם.
 10 ועל זה נאמר הציווי שלכל לראש צריך להרים תרומה לה', ורק לאח"ז יכול ליטול לעצמו, ועי"ז
 11 נמשכת ברכה¹⁶, כמ"ש ביחזקאל¹⁷ "ראשית עריסותיכם נתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך" (כמדובר לעיל
 12 בארוכה¹⁸).
 13 אך החיוב דחלה הוא – כדברי המשנה¹⁹ – "כיון שהיא (האשה) נותנת את המים", שע"ז מתחברים
 14 פירווי הקמח שהיו נפרדים זמ"ז ונעשים עיסה אחת [והיינו, שאע"פ שגם קמח מצד עצמו נחשב כמו
 15 לח בלח, כמבואר בשו"ע יו"ד²⁰, וקצת גם באו"ח בהלכות פסח²¹, מ"מ, הרי זה רק בדברים מסויימים,
 16 וכ"ש שאי אפשר לומר שזהו ענין אחד, אלא זהו עדיין ענין של פירוד; ורק ע"י נתינת המים נעשה ענין
 17 אחד], שאז הרי זה נעשה ראוי למזון האדם, לחבר את הנפש עם הגוף.
 18 ד. ויש לבאר הענין בזה – בהקדים:
 19 בכל העולמות והנבראים – אפילו בנבראים שבעוה"ז, ועאכו"כ בעולמות העליונים ועד למעלה מסדר
 20 השתלשלות – יש ענין של אחדות, דכיון שנמצאו מ"ה' אחד²², צריך להיות ניכר בהם ענין האחדות,
 21 וכמובן בשכל, שבכל מלאכה צריך להיות ניכר מי הוא האומן שעשה אותה, ובנוד"ד, הנה לא זו בלבד
 22 שניכר בנבראים שמי שברא נברא זה ברא גם נברא זה, אלא עוד זאת, שבנבראים עצמם ניכר ענין של
 23 אחדות – שיש בכלם נקודה משותפת ומאוחדת.
 24 וענין זה מתבטא גם בהלכה – ש"בתלת זימני הוי חזקה"²³;
 25 כאשר אירע דבר פעם אחת, יכול להיות שזהו מצד פרט מיוחד כו', ועדיין אין זו הוכחה איך יהי'
 26 המקרה השני; אבל כשאירע הדבר ג' פעמים, נעשית "חזקה" שגם המאורעות שלאח"ז יהיו באופן כזה.
 27 וההסברה בזה – דלכאורה מהי ההוכחה ממה שאירע ג"פ בנוגע למאורעות שלאח"ז? – לפי שהענין
 28 שאירע שלש פעמים הוא מצד הנקודה המשותפת שיש בכלם, ומזה מובן שגם המאורעות שלאח"ז יהיו
 29 באופן כזה, מצד אותה נקודה משותפת.
 30 ולדוגמא – בצד דלעו"ז: שור שנגח שלש פעמים יש לו דין של שור מועד (מוחזק לנגוח). ולכאורה,
 31 הרי אפשר לומר שכל מאורע של נגיחה הי' מצד פרט מסויים שהי' דוקא ביום זה, ברחוב זה או בבהמה
 32 זו? – אך הענין הוא, שכיון שהמקור של כל שלש הנגיחות הוא אותו שור, יש בכלם נקודה משותפת,
 33 ולכן הרי זו חזקה שכאשר שור זה יראה בהמה נוספת ברחוב אחר כו', אזי יחזור ויגח.

18 שיחת יום ה' כ"ו סיון (לתלמידות המסיימות) ס"ג ואילך
 (תורת מנחם חנ"ו ע' 343 ואילך).

19 חלה פ"ג מ"א.

20 ראה ש"ך יו"ד סק"ט סק"ג. וש"נ.

21 ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסתמ"ז. וש"נ.

22 ואתחנן ו, ד.

23 ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

12 ראה גם שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז דאשתקד ס"ו
 (תורת מנחם חנ"ו ע' 137). וש"נ.

13 פרשתנו שם, י"ט"ב.

14 ראה פרש"י ויצא לא, נד. אמור כא, יז. וראה גם תורת

מנחם חנ"ו ע' 344. וש"נ.

15 צא, ב.

16 ראה שבת לב, ב.

17 מד, ל.

- 1 וכאן רואים שיש נקודה משותפת בכמה ענינים שבעולם, מצד ענין האחדות.
- 2 ה. וכיון ש"בראשית ברא גו"²⁴, שבריאת העולם היא בשביל התורה²⁵, הרי מובן, שכשם שבעולם
- 3 יש ענין האחדות, ישנו ענין האחדות גם בתורה, ויתירה מזה, כיון ש"תורה אור"²⁶, שמאירה כל דבר,
- 4 הנה ענין האחדות שבתורה הוא בגלוי:
- 5 אע"פ שבתורה יש ריבוי ענינים, וכדרשת חז"ל²⁷ על הפסוק²⁸ "ששים המה מלכות ושמונים פלגשים
- 6 ועלמות אין מספר", "ששים המה מלכות אלו ששים מסכתות, ושמונים פלגשים אלו הברייתות, ועלמות
- 7 אין מספר אלו ההלכות שהן מימרות האמוראים", מ"מ, יש בתורה גם ענין האחדות, כדרשת חז"ל
- 8 בגמרא²⁹ על הפסוק³⁰ "דברי חכמים כדרכונות גו' בעלי אסופות נתנו מרועה אחד", "בעלי אסופות אלו
- 9 תלמידי חכמים שיושבין אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין
- 10 והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה, ת"ל כולם
- 11 נתנו מרועה אחד כו'", והיינו, שלא זו בלבד ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים"³¹, "אלקים" לשון רבים,
- 12 אלא "מרועה אחד", ועד ש"הוי' עמו"³², "שהלכה כמותו"³³, שזהו"ע האחדות, שזהו לפי שהתורה ניתנה
- 13 מ"ה' אחד".
- 14 ועד שמצינו בתוספתא במסכת סנהדרין³⁴ (לדעה אחת) ש"כל התורה ענין אחד", שלכן, גם כשלומדים
- 15 ענין אחד, יכולים לשאול מענין שני, וחשיב "שואל כענין", והיינו, שאע"פ שמדובר אודות סדרים שונים,
- 16 ועד שיכול להיות שלומד סדר זרעים (סדר הראשון), ושואל מסדר טהרות (סדר האחרון), מ"מ, ישנו
- 17 ענין של אחדות והתכללות בכל עניני התורה³⁵.
- 18 וזהו גם תוכן המאמר הנפלא שאמרו רז"ל במסכת סנהדרין³⁶: "הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת
- 19 לו במקום אחר", שהפירוש בזה (מלבד הפירוש הפשוט שהלימוד במקום זה יעזור לו כשילמד במקום
- 20 אחר, שיוכל להבין בנקל יותר), שבלמדו "במקום זה" יש לו עוד ענינים בתורה ששייכים ל"מקום אחר",
- 21 וכפירוש רש"י, שהתורה "מתזרת עליו, ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדרי" – "סדרי"
- 22 לשון רבים, היינו, שבלמדו במקום זה יש לו את כל הסדרים של התורה.
- 23 וכפי שמציין הרגצ'ובי³⁷ לדברי הירושלמי במסכת ב"ב³⁸ מאן דלעי באורייתא אשתכח ב"י כולא,
- 24 היינו, שע"י היגיעה בתורה הנה לא זו בלבד שלאח"ז יהי' לו נקל יותר ללמוד שאר עניני התורה, אלא
- 25 עוד זאת, שבלמדו ענין זה גופא יש לו את כל התורה.
- 26 ולכן רואים בלימוד התורה שיכולים למצוא ביאורים והסברים וסברות כו' גם מענין צדדי לגמרי,
- 27 שזהו מצד ענין ההתכללות והאחדות שבתורה.
- 28 וזהו שמצינו אצל כמה גדולי ישראל³⁹, שאע"פ שחיפשו אמנם את החילוקים שבין ענין לענין, "מאי
- 29 בינייהו", שהרי לכל ענין יש גדר שלו, שלכן אין למדין איסורא מממונא⁴⁰, וכיו"ב, הנה ביחד עם זה
- 30 חיפשו גם לקשר את כל עניני התורה ולמצוא את הנקודה המשותפת שבהם, מצד ענין ההתכללות

(33) סנהדרין צג, ב.

(34) ספ"ז. וראה גם תורת מנחם חמ"ו ע' 216. וש"נ.

(35) ראה גם שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז תשכ"ג בתחלתה

(תורת מנחם חל"ז ע' 73). וש"נ.

(36) צט, ריש ע"ב. וראה גם תורת מנחם ח"ג ע' 49. וש"נ.

(37) צפע"נ סנהדרין שם.

(38) פ"ח ה"ב.

(39) ראה גם תורת מנחם חנ"ד ע' 96. וש"נ.

(40) ראה ברכות יט, ב. וש"נ.

(24) ר"פ בראשית.

(25) ראה פרש"י ורמב"ן עה"פ. ובכ"מ.

(26) משלי ו, כג.

(27) כ"ה בתו"א שמות מט, ב ואילך. לקו"ת שה"ש מ, ב

ואילך. וראה שהש"ר עה"פ.

(28) שה"ש ו, ח.

(29) חגיגה ג, ריש ע"ב.

(30) קהלת יב, יא.

(31) עירובין יג, ב. וש"נ.

(32) שמואל-א טז, יח.

1 שבתורה, שלכן יכולים ללמוד מענין אחד על חבריו, וכאמור, שיכולים למצוא כללים וסברות, ולתרוץ
 2 קושיות כו', אפילו מסדר זרעים על סדר טהרות.

3 ו. אמנם, בענין האחדות שבתורה גופא יש חילוקים באופן גילוי האחדות – כמובן שאינו דומה
 4 השייכות של ענינים שהם בשני סדרים שונים לשייכותם של ענינים שהם בסדר אחד או במסכת אחת,
 5 שבהם רואים בגלוי יותר את שייכות הענינים זל"ז, שיכולים לתרוץ קושיא מענין לענין וכיו"ב.

6 ולכן יש דעה נוספת בתוספתא הנ"ל, שאין לשאול שאלה על ענין זה מענין אחר, וכמארז"ל⁴¹ "כי
 7 קאי רבי בהא מסכתא לא תשיילי' במסכתא אחריתי", אבל אפשר לשאול במסכת זו, כיון שבמסכת זו
 8 ענין האחדות הוא בגלוי יותר.

9 וכללות הענין בזה – שאף שבתורה ישנו ענין האחדות, מ"מ, כיון שהתורה יורדת לעולם, "טורי
 10 דפרודא"⁴², כמ"ש⁴³ "ומשם יפרד", ששם ישנו ענין של פירוד והתחלקות, הנה גם בתורה כפי שנמשכה
 11 למטה יש ענינים שבהם לא ניכר כ"כ ענין האחדות, ועי"ז יכולה התורה לפעול בעולם שבו לא ניכר
 12 כלל ענין האחדות.

13 ולאידך גיסא, כדי שהעולם יוכל לקבל את ענין האחדות שבתורה, הנה בתור הכנה לזה מוכרח להיות
 14 ענין האחדות גם בעולם מצד עצמו, ועי"ז יוכל העולם לקבל את ענין האחדות שבתורה.

15 ז. וכיון שענין האחדות שבתורה נמשך בעולם, הנה גם בחכמות אוה"ע מוצאים בכל דבר את הצד
 16 השווה שישנו בענינים נוספים שבעולם, והיינו, שלא זו בלבד שמענין אחד יכולים ללמוד על שאר
 17 הענינים, אלא עוד זאת, שרואים בכירור את הצד השווה שבהם.

18 וענין זה הטביע הקב"ה בעולם, שאפילו כאשר חכמי אוה"ע מתייגעים להתבונן בעניני העולם,
 19 – כמבואר בתו"א⁴⁴ אודות ה"פילוסופים מהאומות הקדמונים שהיו . . עוזבים כל תענוגים ועוסקים
 20 בכל לבבם ותשוקת נפשם . . להבין ולהעמיק בענין החכמות . . מצד מזג טבעם . . שגובר בו מרה שחורה
 21 בתולדתו (ולכן) תשתוקק נפשו מאד אל החכמה כו", ע"ד שמצינו אצל בני"י, להבדיל, בנוגע ללימוד
 22 התורה, שיש מי "שיחשוק לבו ונפשו להגות בה יום ולילה כו" (כמובא שם הדוגמא מרבי חנינא בן
 23 תרדיון) –

24 הנה למרות שיש בעולם ריבוי ענינים, לא מחפשים בעולם את הענינים המפרידים, אלא את הצד
 25 השווה שיש בכל עניני העולם, מצד ענין האחדות שיש בעולם מצד עצמו, כיון שנברא ע"י ה' אחד,
 26 כנ"ל.

27 וענין זה מודגש בחוקי וכללי הטבע, ובלשון הכתוב⁴⁵: "חוקות שמים וארץ . . שמתיו", והיינו,
 28 שכאשר מתבוננים ב"חוקות שמים וארץ", חוקי וכללי הטבע, רואים שנקבעו ע"י הקב"ה ("שמתיו"),
 29 ולכן ישנו ענין משותף ככו"כ ענינים, שבזה מתבטא ענין האחדות⁴⁶.

30 ה. ואע"פ שיש התחלקות בעולם – אין זה בסתירה לענין האחדות, ואדרבה: ההתחלקות היא בשביל
 31 האחדות.

32 וע"ד המבואר⁴⁷ בענין תהו ותיקון, שבתיקון יש כלים מרובים (ועד שכל ענין עבודת האדם היא
 33 להרבות בכלים), ובתהו יש כלים מועטים, ואעפ"כ, תהו הוא "טורא דפרודא", ושם ישנו הענין ד"וימלוך
 34 גו' וימת"⁴⁸, שענין אחד אינו נותן מקום לענין שני, ודוקא בתיקון – שבו יש ריבוי כלים – ישנו ענין

(46) ראה גם תורת מנחם חמ"ה ע' 316 ואילך.

(47) ראה סה"מ תרנ"ג ע' רלט ואילך. תרס"ג ח"ב ע' עא ואילך. ועוד.

(48) וישלח לו, לב ואילך.

(41) שבת ג, ריש ע"ב.

(42) ראה זח"א קנח, א ועוד. תניא ספכ"ב. ספל"ג. ובכ"מ.

(43) בראשית ב, יו"ד.

(44) תולדות יט, ג.

(45) ירמי' לג, כה.

1 האחדות, כי, ההתחלקות שבתיקון אינה התחלקות לשם התחלקות, אלא ההתחלקות היא בכדי שתוכל
2 להיות התכללות⁴⁹.

3 וכמובא גם הדוגמא לזה בעולם – שהאפשרות לחיבור מים ואש היא עי"ז שבמים גופא יש התחלקות
4 לארבע יסודות ארמ"ע, כך, שגם במים גופא יש יסוד האש, ובאש גופא יש יסוד המים, ועי"ז יכולים
5 המים להתחבר עם האש.

6 וע"ד שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵⁰ בענין חיבור הנפש עם הגוף – אף שבעצם לא שייך שיהי' חיבור
7 של רוחניות עם גשמיות (כלשון הרמ"א⁵¹ בענין זה) – שכיון שבגוף עצמו ישנו חלק הגוף שבו וחלק
8 הנשמה שבו, וכן בנשמה עצמה ישנו חלק הנשמה שבה וחלק הגוף שבה, הנה כאשר חלק הנשמה
9 שבגוף מתחבר עם חלק הגוף שבנשמה, אזי יכול להיות חיבור הנשמה עם הגוף.

10 ט. ונוסף על הלימוד הכללי מהאמור לעיל, יש פרטים נוספים שלמדים מענין החלה, כפי שיתבאר
11 לקמן.

12 * * *

13 י. ע"פ האמור לעיל (ס"ז) שגם ע"י חכמות אוה"ע (כל שבע החכמות⁵², ובפרט חכמת הטבע) באים
14 לענין האחדות⁴⁶ – נשאלת השאלה: מדוע נאמר בתניא⁵³ ש"בחכמות אומות העולם הוא מלביש ומטמא
15 בחי' חב"ד שבנפשו האלקית כו" (א"א"כ עושה אותן קרדום לחתוך בהן . . או שיודע להשתמש בהן
16 לעבודת ה' או לתורתו, וזהו טעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסייעתן שעסקו בהן")?

17 ויובן ע"פ האמור לעיל (ס"ג) בנוגע למצות חלה, שהחיוב בזה הוא לאחרי נתינת המים להקמה,
18 שמצד עצמו הוא באופן של פירוד, וע"י נתינת המים נעשית עיסה אחת, ענין אחד:

19 מים – יש בהם כמה ענינים, אבל מדברי הגמרא במסכת תענית⁵⁴ ש"נמשלה התורה למים . .
20 (ש)יורדים ממקום גבוה למקום נמוך", מובן, שזהו הענין העיקרי במים (כי התורה לא היתה נמשלה
21 למים מצד ענין צדדי שבהם), והרי הירידה ממקום גבוה למקום נמוך מורה על ענין הביטול⁵⁵.

22 ובנוגע לענינו:

23 חכמות אוה"ע מצד עצמם – אין בהם ענין המים, ענין הביטול.

24 ומצד העדר הביטול – יכולה להיות אצלם שיטה בנוגע לנקודות המשותפות שמוצאים בעניני העולם,
25 חוקי הטבע, שאין זה ענין אמיתי; לפי דעתם הרי זה רק "סימן" להקל על האדם שלא יצטרך לזכור
26 ריבוי ענינים נפרדים, עי"ז שמוצאים חוקים וכללים שהם בהשוואה בכל הנבראים.

27 יא. ומובן ששיטה זו היא היפך השקפת התורה – שהרי ע"פ התורה אין ענין שהוא בדרך מקרה,
28 שהרי זה כפירה באמונה כו', וכמ"ש הרמב"ם בהלכות תעניות⁵⁶ שאם "יאמרו דבר זה ממנהג העולם . .
29 נקרה נקריה הרי זה דרך אכזריות כו' הוא שכתוב בתורה⁵⁷ והלכתם עמי בקרי כו'".

30 ע"פ התורה ישנם חוקי הטבע, וראי' לדבר – שהרי יש התפעלות מענין של נס, ולכאורה, כיון שענין
31 הנס אינו אלא שידוד מערכות הטבע, הרי לדעתם שאין חוקי הטבע, וכל דבר הוא ענין בפני עצמו, א"כ
32 מהו הפלא שבענין הנס?!

(52) ראה ראב"ע משלי ט, א.

(53) ספ"ח.

(54) ז, א. הובא בתניא פ"ד.

(55) ראה גם תורת מנחם סה"מ ניסן ע' קיח ואילך.

(56) פ"א ה"ג.

(57) בחוקתי כו, כז.

(49) ברשימה נוספת: אילו היו האורות פשוטים – לא הי' שייך ענין של התכללות; ודוקא כאשר ישנו ענין הציור – אזי ישנו ענין ההתכללות. ולהעיר גם מהמבואר בתורת חיים פ' נח (ע, ב ואילך) ובארוכה בהמשך תער"ב (ח"ב ס"ע תרעה ואילך. ע' תקמ) שדוקא מצד אחדות הפשוטה בא ענין הריבוי כו'.

(50) ראה סה"מ תרפ"ו ע' נב. ה'ש"ת ע' 34. ועוד.

(51) או"ח ס"ו ס"א.

1 וכן מוכח מההלכה שסומכים על הוראת הרופא – שקובע ע"פ עניני הטבע, מצד ה"חזקה" דשלש
 2 פעמים בנוגע לרפואה או קמיע שלו⁵⁸ – לדחות שבת ויוהכ"פ, אפילו לצורך קטן או לצורך חיי שעה⁵⁹,
 3 ולכאורה, אם חוקי הטבע אינם אמת, איך אפשר לסמוך על זה ולדחות ענין של תורה שהוא בודאי
 4 אמיתי?! – ועכצ"ל, שגם חוקי הטבע הם ענין אמיתי ע"פ תורה, ולכן יכולים לדחות ענין אמיתי אחד
 5 מפני ענין אמיתי נוסף.
 6 ובאמת הנה לא רק ע"פ תורה, אלא גם ע"פ טבע הבריאה, מחפש אדם את ענין האחדות, שכן, איש
 7 ישראל בטבעו אינו רוצה להיות מנותק מענין האחדות, כידוע פתגם רבינו הזקן⁶⁰ שיהודי בטבעו אינו
 8 רוצה ואינו יכול להיות מנותק מאלקות, ובמילא, מצד טבעו, בכל מקום שיכול, רוצה למצוא את ענין
 9 האחדות; ומצד ענין הבחירה, נעשה כן גם אצל אוה"ע (ע"ד המבואר לגבי הענין דקומה זקופה⁶¹).
 10 ולאמיתו של דבר יודעים גם הם שהאמת היא שישנם חוקי הטבע, והראי', שלאח"ז ממשכיכים הם
 11 בעצמם להתייגע ולחפש את חוקי הטבע, ואילו היו סבורים שאין זה ענין אמיתי, לא היו עוסקים בזה.
 12 יב. והסיבה לכך שיכולה ליפול מחשבה להיפך – הרי זה רק מצד החומריות של היצה"ר שרוצה
 13 להעלים על ענין האחדות:
 14 לכאורה אינו מובן: לאחרי שהתייגעו ומצאו ענין של אחדות בעניני העולם מצד חוקי הטבע, הרי
 15 אדם חס על מעשה ידיו, וא"כ, למה ירצו להרוס זאת, ולומר שאין זה ענין אמיתי?!
 16 אלא זהו מצד החומריות של היצה"ר, שעושה רע לא רק לנפש, אלא גם לגוף, ובלשון הכתוב⁶²:
 17 "נופת תטופנה שפתי זרה גו' ואחריתה מרה כלענה", באופן שגם עבור הגוף הרי זה "מרה כלענה",
 18 כמבואר בדא"ח ובאריכות בספרי מוסר; ורק מצד החומריות של היצה"ר יכול לדמות לעצמו ("זיך
 19 איינרעדן") שחוקי הטבע אינם אמת כו'.
 20 יג. והעצה לזה – מרומזת במצות חלה, שצריך להיות עירוב המים בקמח, שהקמח עצמו הוא באופן
 21 של פירורים נפרדים, וע"י המים נעשה ענין האחדות⁶³:
 22 מים – שיוורדים ממקום גבוה למקום נמוך – מורה על ענין הביטול, כנ"ל. וכאשר ישנו ענין הביטול,
 23 אזי מתבטלת החומריות, ואז רואים את האמת – ענין האחדות.
 24 ולהעיר, שכשם שבחכמות העולם יש צורך בענין המים, ענין הביטול, כדי לראות את האמת שבזה,
 25 כן הוא גם בלימוד התורה, שכדי שהלימוד יהי כדבעי, יש צורך בהקדמת ענין הביטול, ענין המים,
 26 שזהו"ע עבודת התפלה, כמ"ש⁶⁴ "שפכי כמים לבך", כולל גם הביטול שקודם התפלה, כמארז"ל⁶⁵ "אין
 27 עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש" (כפי שיתבאר לקמן במאמר⁶⁶).
 28 ויש להוסיף, שענין הביטול נוגע לא רק בלימוד החכמה עצמה (למצוא את ענין האחדות כו'), אלא
 29 גם כללות הגישה ללימוד החכמה צריכה להיות מתוך ביטול, כפי שרואים בפשטות, שאם אדם יגש
 30 ללימוד החכמה מתוך רצון לנצח ולהוכיח את הצדק שבסברא שלו ("אויספירן זיין'ס"), לא יבוא לעולם
 31 לאמיתית השכל, כי אם ע"י הביטול דוקא.
 32 אך כיצד באים לביטול זה? – הן אמת שזהו ענין הקשור עם מציאותו, שכדי שיוכל להבין את

(62) משלי ה, ג"ד.

(63) ראה גם שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז תשח"י ס"ו

(תורת מנחם חכ"ג ע' 87).

(64) איכה ב, יט.

(65) ברכות רפ"ה (ל, ב).

(66) פ"ד (תורת מנחם חנ"ו ע' 349).

(58) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"א סכ"ה ואילך. וש"נ.

(59) ראה שם ששכ"ט ס"ג. וש"נ.

(60) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק

ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמז (נעתק ב"היום יום" כא

סיון). ועוד.

(61) ראה שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז ה'שי"ת ס"י (תורת

מנחם ח"א ע' 110). וש"נ.

1 החכמה לאמיתתה, צריך להקשיב לזולת כו', אבל אעפ"כ, הרי זה עדיין תנועה של ביטול, הן עצם
2 ההקשבה לדברי הזולת, ובפרט כשהזולת סותר את דבריו.

3 ובכן: בנוגע לבנ"י – הרי זה מצד היותם קשורים עם "ה' אחד", והם "גוי אחד בארץ"⁶⁷, שגם
4 בענינים ארציים (כמו לימוד חכמות העולם) יש אצלם ענין ההתאחדות והביטול⁶⁸; ועי"ז נמשך ענין זה
5 גם אצל אוה"ע, להבדיל, מצד ענין הבחירה (כנ"ל סי"א).

6 יד. ולענין זה התחילו להגיע בשנים האחרונות⁶⁹ – כמבואר בזהר⁷⁰ על הפסוק⁷¹ "בשנת שש מאות
7 שנה לחיי נח גו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו", והיינו, שלא זו בלבד שבנוגע
8 לחכמת התורה התחיל הגילוי של פנימיות התורה, ובאופן שאפילו ילדים קטנים לומדים זאת⁷², אלא גם
9 בנוגע לחכמות העולם – שהתחילו למצוא בכל ענין שאינו ענין בפני עצמו, אלא קשור עם ענין כללי,
10 וכאמור, שמוצאים את הנקודה המשותפת שבכל עניני הטבע.

11 ועד שבאים להכרה שהנקודה שמאחדת את כל עניני העולם הו"ע האלקות, וכאמור לעיל (ס"ז) שע"י
12 "חוקות שמים וארץ" רואים שישנו מי שקבעם ("שמת"), שזהו אמיתית ענין הטבע – בגימטריא
13 אלקים⁷³, והיינו שהכל הוא אלקות, ועד שלא זו בלבד שרואים ש"הטבע" בגימטריא "אלקים", היינו
14 שבגילוי רואים את הטבע, ואילו אלקים הוא בהעלם בהטבע, אלא אדרבה: "אלקים בגימטריא הטבע"⁷⁴,
15 היינו, שאלקים הוא בגילוי, והטבע הוא בהעלם.

16 וכאמור, שכל זה נעשה ע"י הקדמת ענין הביטול, שזהו"ע המים, כמרומו במצות חלה, שע"י עירוב
17 המים נעשה ענין האחדות, ועי"ז רואים את ענין האחדות – לא רק האחדות שבתורה, אלא גם האחדות
18 שבבריאה.

19 ועד שבאים לאמיתית ענין האחדות, בלי שום פירוד והתחלקות, שתהי' בביאת משיח צדקנו, כמ"ש⁷⁵
20 "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"⁷⁶.

21 * * *

22 טו. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ראשית עריסותיכם.

23 * * *

24 טז. בנוגע לפירוש רש"י – איתא בספרים ברי"סמכא⁷⁷, שכדי להבין תיבה אחת ("איין וואָרט")
25 בפירוש רש"י לתכליתו, צריך לישוב שבעה נקיים!...

26 וכיון שעיקר ענינו של פירוש רש"י הוא פירוש הפשט, כפי שכותב בעצמו "אני לא באתי אלא
27 לפשוטו"⁷⁸, הרי מובן שפתגם הנ"ל אמור (גם) בנוגע לחלק הפשט שבפירוש רש"י.

28 אמנם, כל זה הוא בנוגע להבנת פירוש רש"י לתכליתו; אבל לא לתכליתו – יכולה להיות איזו הבנה
29 בפירוש רש"י גם ע"י יגיעה פחותה מזו.

שעהיה"א רפ"ו.

(67) שמואל-ב ז, כג. ועוד.

(74) של"ה שם קפט, א.

(68) ראה תניא אנה"ק רס"ט. ובכ"מ.

(75) ישע"י יא, ט.

(69) ראה גם שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז דאשתקד ס"ג

(76) ראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(תורת מנחם חנ"ג ריש ע' 135). וש"נ.

(77) הובא בספר פרדס הגדול לרש"י – ווארשא תר"ל –

(70) ח"א קיז, א.

בהקדמת המביא לבית הדפוס, בשם ר' שמשון מאַסטראָפּאָלי.

(71) נח ז, יא.

ובכ"מ. וראה גם נחל קדומים (להחיד"א) פ' וירא עה"פ יח, ה.

(72) ראה שם קיח, א.

(78) פרש"י בראשית ג, ח.

(73) פרדס ש"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל

(קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת הכ"צ סי"ח. תניא

- 1 יז. ובכן, נתעכב עתה על פירוש רש"י בפסוק הראשון שלאחרי פרשת חלה⁷⁹, שבו מדובר אודות
2 "מצוה אחת שהיא ככל המצוות"⁸⁰, כדלקמן.
- 3 וענין זה הוא בהמשך להאמור לעיל (ס"ה ואילך) אודות ענין האחדות שבתורה, שכן הוא גם במצוות,
4 שבכל מצוה כלולים כל המצוות,
- 5 – כמבואר בחסידות⁸¹ הטעם ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"⁸², כיון שבמצוה שעוסק בה כלולים
6 כל המצוות.
- 7 ולכן נאמר הלשון "פטור", ולא הלשון "דוחה", כי, הלשון "פטור" מורה שאינו צריך לעשות זאת,
8 כיון שנפטור ע"י ענין אחר, וכמו שאמירת ברכה על דבר אחד פוטרת את הדבר השני, כיון שחלה גם
9 עליו, משא"כ הלשון "דוחה" מורה שמעיקר הדין הי' צריך לעשות זאת, אלא שנדחה ע"י ענין אחר. –
- 10 אלא שיש מצוות שבהם מתגלה יותר ענין ההתכללות (ע"ד שנת"ל בנוגע לתורה), להיותם מצוות
11 כלליות.
- 12 וכמו מצות חלה, "והי' באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' ראשית עריסותיכם חלה תרימו גו"¹³
13 – דכיון שלחם כולל כל צרכי האדם (כנ"ל ס"ג), הרי מובן שהמצוה ד"ראשית עריסותיכם חלה תרימו
14 גו" היא מצוה כללית.
- 15 וכמו"כ בפסוק שלאח"כ⁷⁹, "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה אשר דבר ה' אל משה", דקאי
16 על "מצוה אחת שהיא ככל המצוות". ואיזו זו ע"ד⁸⁰.
- 17 וזהו הטעם שהפסוק "וכי תשגו וגו'", שקאי בע"ז, נאמר מיד לאחרי מצות חלה – כיון שגם חלה
18 היא מצוה כללית, כמו ע"ז.
- 19 יח. רש"י מעתיק את התיבות "וכי תשגו ולא תעשו", ומפרש: "ע"ז היתה בכלל כל המצוות שהצבור
20 מביאין עליהן פר, והרי הכתוב מוציאה כאן מכללן לידון בפר לעולה ושעיר לחטאת".
- 21 אח"כ מעתיק התיבות "וכי תשגו וגו'", ומפרש: "בע"ז הכתוב מדבר. או אינו אלא באחת מכל
22 המצוות, ת"ל את כל המצוות האלה, מצוה אחת שהיא ככל המצוות, מה העובר על כל המצוות פורק עול
23 ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצוה זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים, ואיזו זו ע"ז".
- 24 ואח"כ מעתיק את התיבות "אשר דבר ה' אל משה", ומפרש: "אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום,
25 כדכתיב⁸³ אחת דבר אלקים שתיים זו שמעתי".
- 26 וצריך להבין⁸⁴:
- 27 א) איך מתחיל רש"י (בד"ה הא') "ע"ז היתה בכלל כו'" – לפני שמפרש (בד"ה הב') ש"בע"ז הכתוב
28 מדבר"?
- 29 ב) מדוע מעתיק רש"י בד"ה הא' גם את התיבות "ולא תעשו" – כמדובר כמ"פ שגם התיבות שרש"י
30 מעתיק מהפסוק הם בדיוק, לא חסר, וגם לא יתיר, ולכאורה מספיק להעתיק רק את התיבות "וכי תשגו"?
- 31 ג) מדוע בד"ה הב', שרש"י מעתיק התיבות "וכי תשגו" – מוסיף תיבת "וגו"?
- 32 אם מצד הכלל "כל פסוקא דלא פסקי' משה אנן לא פסקינן ליי"⁸⁵ – הי' רש"י צריך להוסיף תיבת

(82) סוכה כה, סע"א. וש"נ.

(79) פרשתנו טו, כב.

(83) תהלים סב, יב.

(80) פרש"י עה"פ.

(84) כ"ק אדמו"ר שליט"א מנה הקושיות: קושיא הא', קושיא

(81) ראה סה"מ תרנ"ה ע' לו. המשך תרס"ו ס"ע סח. ע' רסו.

הב' וכו'. ואח"כ אמר שיש עוד דיוקים בפירוש רש"י זה, ואין

ע' תקכב. תער"ב ח"ב ע' א"פא. סה"מ עטר"ת ע' קנב. ע' תסג.

כאן מקומם.

ע' תרסט. תרפ"ה ע' קיא. תרפ"ז ע' נ. קונטרסים ח"ב תלה, ב.

(85) תענית כז, ב. וש"נ.

תש"ה ע' 79. ע' 107. ועוד.

1 "וגו" בכל פעם. ועכצ"ל, שכלל זה אינו שייך לפירוש רש"י, כיון שכתב פירושו בתור "קונטרס" לתורה,
 2 כך, שאין כאן העתקת פסוק בפ"ע, ולכן אינו צריך להוסיף תיבת "וגו".

3 ומזה מובן, שכאשר רש"י מוסיף תיבת "וגו" – הרי זה בגלל שגם המשך הכתוב נוגע לפירושו,
 4 אבל, אין זה נוגע כ"כ שיצטרך לפרש זאת, אלא די בכך שמרמז זאת בהוספת תיבת "וגו".

5 ובהתאם לכך יש לבאר גם הצורך בהוספת תיבת "וגו" בפירוש רש"י זה.

6 ד) לאחרי שרש"י אומר ש"בע"ז הכתוב מדבר", מבהיר רש"י "או אינו אלא באחת מכל המצוות,
 7 ת"ל את כל המצוות האלה, מצוה אחת שהיא ככל המצוות". ולכאורה, מנא לי' לרש"י ש"בע"ז הכתוב
 8 מדבר", "מצוה אחת שהיא ככל המצוות" – הרי אפשר לומר שהכתוב מדבר אודות "כל המצוות האלה"
 9 ממש, שהנובר על כל המצוות צריך להביא פר לעולה ושעיר לחטאת?

10 יש מפרשים⁸⁶ (ע"פ מ"ש בספרי) ש"מדכתיב מיד אחריו⁸⁷ והי' אם מעיני העדה נעשתה וגו', לשון
 11 יחיד, מצוה אחת משמע, ובתחלה כתב את כל המצוות, משמע מצוות רבות, וסתרי אהדדי, אלא ע"כ
 12 הכוונה לומר במצוה אחת שהיא שקולה כנגד כל המצוות".

13 אבל, כאמור כמ"פ, פירוש רש"י הוא פירוש שלם, מבלי לסמוך על הספרי – במכ"ש מזה שרש"י
 14 אינו סומך אפילו על מ"ש בחומש בפסוקים שלאח"ד, ואם זוהי כוונת רש"י, הי' צריך לומר זאת בפירוש,
 15 ולא לסמוך על כך שבשנים שלאח"ז יעמוד אחד המפרשים ויפרש את דבריו.

16 ה) ה"קלאץ-קושיא" – בנוגע לפירוש רש"י על התיבות "אשר דבר ה' אל משה", "אנכי ולא יהי'
 17 לך מפי הגבורה שמענום":

18 משמעות התיבות "אשר דבר ה' אל משה" – שדיבר רק אל משה. וכדמוכח גם ממ"ש בפסוק
 19 שלאח"ז⁸⁸: "את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה", דקאי על "כל התורה כולה" (כפי שמפרש רש"י),
 20 והרי כל התורה אמרה הקב"ה רק למשה, כמ"ש בכל הפרשיות: "וידבר ה' אל משה לאמר". ואילו כל
 21 שאר בני" שמעו ממשה, ולא מהקב"ה בעצמו.

22 ולמה מפרש רש"י ש"אשר דבר ה' אל משה" היינו "אנכי ולא יהי' לך (ש)מפי הגבורה שמענום" –
 23 שכל ישראל שמעו אותם מפי הגבורה!?

24 וזוהי קושיא חמורה ביותר, עד כדי כך, שבגלל זה יש אומרים שאין לגרוס כלל פסקא זו!
 25 בנוגע לקושיא זו – מצינו במפרשים שני סוגי תירוצים:

26 יש מפרשים⁸⁹ ע"פ דברי הגמרא במסכת הוריות⁹⁰ "אמר קרא אשר דבר ה' אל משה, וכתוב אשר צוה
 27 ה' אליכם ביד משה, איזו היא מצוה שהיא בדיבורו של הקב"ה וצוה על ידי משה כו", והיינו, שמ"ש
 28 "אשר דבר ה' אל משה", הרי זה באופן "שמענו ישראל מפיו (של הקב"ה) כשדבר עם משה"⁹¹, ורק מ"ש
 29 "אשר צוה ה' אליכם ביד משה", "משמע שצוה ע"י משה"⁹¹.

30 אבל, אם זוהי כוונת רש"י, הי' לו לומר זאת בפירוש, ולא לסמוך על דברי הגמרא במסכת הוריות.
 31 ויש מפרשים⁸⁶, שמ"ש "אשר דבר ה' אל משה" קאי אמנם על שאר המצוות ששמעו רק ממשה ולא
 32 מהקב"ה, ופירוש הכתוב הוא: "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה, ר"ל לא תעשו המצוה האחת
 33 אשר שמעתם אתם בעצמיכם מפי הקב"ה, והיא שקולה כנגד כל שאר התרי"א מצוות אשר דבר ה' אל
 34 משה, כלומר, שדברים אל משה לבדו ואתם לא שמעתם אותה מפי הקב"ה", שהרי "אנכי ולא יהי' לך
 35 מפי הגבורה שמענום", "וא"כ, אשר דבר ה' אל משה, דמשמע אל משה לבדו דיבר, הם שאר התרי"א
 36 מצוות, שהשתים ששמענו שקולות כנגד כולן".

(89) ראה פי' הרא"ם. באר היטב וספר הזכרון.

(90) ח, סע"א.

(91) פרש"י הוריות שם.

(86) לבוש האורה.

(87) פסוק כד.

(88) פסוק כג.

1 אבל, פירוש זה הוא ע"ד הפלפול, ואילו בפשטות, כשרש"י מפרש "אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה
2 שמענום" על התיבות "אשר דבר ה' אל משה", כוונתו, שהפירוש ד"אשר דבר ה' אל משה" היינו "אנכי
3 ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום", ולא להיפך, ש"אשר דבר ה' אל משה" הם שאר תרי"א מצוות.
4 (ו) רש"י מביא ראי' ש"אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום", ממ"ש "אחת דיבר אלקים שתים זו
5 שמעתי", וכמבואר במפרשים⁹², שמפסוק זה "משמע שמאותו דיבור שדיבר אלקים במעמד הר סיני ..
6 שבו נכלל כל הדברות .. בדיבור אחד ("אחת דיבר אלקים"), לא שמענו מהם רק השתים ("שתים זו
7 שמעתי"), שהם אנכי ולא יהי' לך, אבל השאר, מפי משה רבינו שמענום, ולא מפי הגבורה".

8 ואינו מובן:

9 (א) הרי רש"י בעצמו פירש בפ' יתרו⁹³ ש"אחת דיבר אלקים שתים זו שמעתי" קאי על "זכור ושמור
10 (ש)בדבור אחד נאמרו", "וכן מחללי' מות וביום השבת שני כבשים, וכן לא תלבש שעטנו גדילים
11 תעשה לך, וכן ערות אשת אחיך יבמה יבוא עליי"; ואיך מפרש כאן שקאי על "אנכי ולא יהי' לך"?
12 (ב) הרי כאן נוגע רק הענין ד"שתים זו שמעתי", ש"אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום", ולמה
13 מביא רש"י גם "אחת דיבר אלקים"?

14 (ז) בהמשך הפרשה, על הפסוק⁹⁴ "כי דבר ה' בזה גו'", מפרש רש"י "אזהרת ע"ז מפי הגבורה והשאר
15 מפי משה", והיינו, שהטעם שאזהרת ע"ז נקראת "דבר ה'" היא לפי שנאמרה "מפי הגבורה". ומזה
16 מוכח, שהאמירה "מפי הגבורה" מודגשת בכתוב בלשון "דבר ה'", ללא הזכרת משה. וא"כ, איך אפשר
17 לפרש ש"אשר דבר ה' אל משה" (לפי הפירוש "שמעו ישראל מפיו (של הקב"ה) כשדבר עם משה"⁹¹)
18 קאי על "אנכי ולא יהי' לך (ש)מפי הגבורה שמענום"?

19 אך הענין הוא – שרש"י בא לבאר מה שמצינו בפרשה זו כמה לשונות: "אשר דבר ה' אל משה",
20 "אשר צוה ה' אליכם ביד משה", ו"דבר ה'", וכפי שיתבאר לקמן.

21 * * *

22 יט. בנוגע לאגרת התשובה – אוחזים בפרק ד':

23 לאחרי שמבאר ש"נשמת האדם שהיא מבחי' פנימיות החיות ("כמ"ש⁹⁵ ויפח גו'") היא חלק שם הוי'
24 ב"ה, כי שם הוי' מורה על פנימיות החיות כו" – ממשיך לבאר ש"כל ה' ספירות נכללות ונרמזות בשם
25 הוי' ב"ה .. וככה ממש עד"מ .. בנשמת האדם וכו'".

26 ומקדים – "כנודע ממאמר אליהו⁹⁶ אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין .. עשר ספירין .. עלמין סתימין
27 וכו', אנת חכים ולא בחכמה ידיעא אנת מבין ולא בבינה ידיעא וכו'".

28 הביאור בהקדמת מאמר אליהו – שכדי לבאר ענין ניקוי הפגמים בד' אותיות שם הוי' שנעשה ע"י
29 י"ג מדה"ר הנמשכות מרצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה מאותיות שם הוי', צריך להקדים שמלבד הע"ס
30 שנקראים תיקונין (מלשון תכשיט, וזהו גם ענין התומ"צ, כמו תפילין, שנקראים טוטפות, מלשון תכשיט),
31 יש גם בחי' "אנת כו'", שלזה מגיעים ע"י התשובה (ולכן מדגיש "מאמר אליהו"⁹⁷, לרמז על ענין

ובפרט שבתנא דבי אליהו שלפנינו לא נמצא מאמר זה, כי אם בויק"ר, כפי שמציין הצ"צ (קיצורים והערות לתניא ע' לט): "ע' ויקרא רבה פכ"ה ע"ש", וא"כ, אף שבודאי ראה רבינו הזקן גירסא כזו בכת"י שלא הגיע לידינו, אינו מובן, מדוע ציין לגירסא בלתי נפוצה בתנא דבי אליהו ("א' פארווארפענעם תנא דבי אליהו"). ועכצ"ל, שהיתה לרבינו הזקן כוונה מיוחדת בהציון ל"תנא דבי אליהו" דוקא (ראה גם לקו"ש חל"ט ע' 113 הערה 15).

92 פ"י הרא"ם.

93 כ, ח.

94 שם, לא.

95 בראשית ב, ז.

96 תקו"ז בהקדמה (יז, א"ב).

97 בענין זה נזכר גם – בדרך אגב – מ"ש באגה"ת ספ"ט:

"וז"ש בתנא דבי אליהו אדם עבר עבירה וכו' ישנה ב' פרקים כו", דלכאורה אינו מובן (ראה גם תורת מנחם חנ"ה ע' 373, וש"נ): לשם מה צריך לציין שמאמר זה הוא בתנא דבי אליהו,

1 התשובה, ענינו של אליהו – "והשיב לב אבות על בנים גו"⁹⁸); ולאידך, גם בבחי' "אנת" שלמעלה
 2 מע"ס דאצילות יש ע"ס הגנוזות, ועל ידם נמשך מבחי' "אנת" בהע"ס, ועי"ז נעשה גם מילוי הפגמים
 3 – נכלל בשיחה⁹⁹ שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה בלקו"ש חי"ט ע' 416 ואילך, הערות
 4 8-12.

* * *

6 כ. הביאור בפרש"י¹⁰⁰:

7 רש"י מעתיק מהפסוק את התיבות "וכי תשגו ולא תעשו", שמהם מוכח שמדובר כאן אודות העלם
 8 דבר של ציבור:
 9 לכאורה הי' הכתוב יכול לומר "וכי תעשו בשגגה"? – וכיון שנאמר "וכי תשגו ולא תעשו", היינו,
 10 שהכתוב מחלק זאת לב' ענינים: "תשגו" (שגגה) ו"תעשו" (מעשה), הרי מובן, שהשגגה אינה אצל אותו
 11 אדם שעושה את המעשה.
 12 ובכן: המקרה היחיד שמצינו שהשגגה והמעשה אינם אצל אדם אחד – הרי זה מ"ש ב' ויקרא¹⁰¹:
 13 "ואם כל עדת ישראל (אלו סנהדרין) ישגו ונעלם דבר (טעו להורות .. שהוא מותר) מעיני הקהל ועשו
 14 (ציבור על פיהם) אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה", היינו, שהשגגה היתה אצל ב"ד, והמעשה הי'
 15 ע"י הציבור.
 16 ומזה מובן גם בנוגע למש"נ כאן "וכי תשגו ולא תעשו" – שמדובר אודות שגגת ב"ד ועשיית הציבור.
 17 ועפ"ז נשאלת השאלה: מדוע נכפל בפרשתנו ענין שנאמר כבר ב' ויקרא?
 18 וענין זה בא רש"י להבהיר בפירושו: "ע"ז היתה בכלל כל המצות שהצבור מביאין עליהן פר" –
 19 כמ"ש ב' ויקרא, ולכן יש צורך לבאר הטעם שנכפל הענין בפרשתנו.
 20 ולהעיר, שמ"ש רש"י "ע"ז (דוקא) היתה בכלל כל המצות כו'", הרי זה בגלל שהאמת היא ש"בע"ז
 21 הכתוב מדבר" (כמ"ש רש"י בד"ה ה'), אבל כאן לא נוגע שמדובר אודות ע"ז דוקא, כי גם אם מדובר
 22 אודות ענין אחר, כמו שבת וכיו"ב, נשאלת אותה שאלה למה נכפל בפרשתנו ענין שכבר נאמר ב'
 23 ויקרא.
 24 ומבאר רש"י הטעם שענין זה נכפל בפרשתנו – "והרי הכתוב מוציאה כאן מכללן, לידון בפר לעולה
 25 ושעיר לחטאת".
 26 וכפי שמצינו בכ"מ שהתורה מוסיפה במקום אחד על מ"ש במקום אחר, ולדוגמא: בנוגע לקרבנות
 27 של חג השבועות – שב'פ' פינחס ניתוסף על מש"נ ב' אמור¹⁰². וכן בנוגע לקרבן שלמים, שבפסוק
 28 "וזאת תורת זבח השלמים וגו'" שפרשת צו¹⁰³ מוסיפה התורה לגבי מש"נ ב' ויקרא. ועד"ז בנדר"ד,
 29 שכאן מוסיפה התורה על מש"נ ב' ויקרא בנוגע ל"כל המצות שהצבור מביאין עליהן פר" (לחטאת) –
 30 שבע"ז צריך להביא פר לעולה ושעיר לחטאת".
 31 כא. וממשיך רש"י (בד"ה ה'): "בע"ז הכתוב מדבר .. את כל המצוות האלה, מצוה אחת שהיא
 32 ככל המצוות".

"תיכף ומיד" הן נגאלין".

(99) מש"פ נצבים תש"ל.

(100) בהבא לקמן נכללו כמה פרטים משיחת ש"פ חו"ב, י"ב תמוז ושם, שמפני קוצר הזמן לא נתבארו כמה ענינים).

(101) ד, יג (ובפרש"י).

(102) ראה פרש"י אמור כג, יט.

(103) ז, יא (וראה לקו"ש חי"ב ע' 21 ואילך).

(98) מלאכי ג, כד. וזהו הטעם שאליהו הנביא יבוא קודם ביאת המשיח (ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב), להכין את בני" לגאולה העתידה, כמ"ש (שם, כג) "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' גו'" – כי, פעולתו של אליהו להחזיר את בני" בתשובה היא ההכנה לגאולה, כפס"ד הרמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה') "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה .. ומיד (וכפי שמוסיף רבינו הזקן) (תניא אגה"ת פ"א):

1 והכרחו של רש"י שהכתוב מדבר אודות עבירה על "מצוה אחת שהיא ככל המצוות", ולא אודות
 2 עבירה על "כל המצוות" ממש – יש לומר בפשטות – כיון שקשה לומר שהציבור יעברו על כל המצוות!
 3 ולהעיר: לכאורה הי' אפשר לומר, שכיון שיש מצוות ששייכים רק לכהנים או רק ללויים או רק
 4 לישראלים, הרי לא שייך שכל בני"י יעברו על כל המצוות. אבל, כיון שמדובר אודות עבירה שנעשתה
 5 לאחר שגגת ב"ד, הנה גם כאשר עשיית הציבור על פיהם היא אצל כל אחד לפי ענינו: כהן לפי ענינו
 6 וישראל לפי ענינו, שייך שפיר לומר על זה "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות" ממש, כיון שב"ד
 7 שגו להתיר לעבור על כל המצוות.

8 כב. הביאור בפיסקא "מה העובר על כל המצוות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצוה זו
 9 פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים, ואיזו זו ע"ז" – שג' הענינים "פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים"
 10 הם כנגד ג' הסוגים שבמצוות: חוקים עדות ומשפטים, ומצוות ע"ז מחוייבת מכל ג' בחינות אלו – הוגה
 11 ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חל"ח ע' 54 ואילך.

12 כג. וממשיך רש"י לפרש מ"ש "אשר דבר ה' אל משה" – "אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום":
 13 לכאורה אינו מובן: מדוע נאמר כאן "אשר דבר ה' אל משה", ולא כהלשון הרגיל בתורה (הן לפני"ז
 14 והן לאח"ז) "צוה ה' את משה", וכפי שזוכר הבן חמש למקרא שבפ' פקודי נאמר ריבוי (ח"י¹⁰⁴) פעמים
 15 "כאשר צוה ה' את משה"?

16 ועכצ"ל, שהכתוב מדבר אודות ציווי שהי' לא רק למשה לבדו, כיון שכל ישראל שמעוהו – שזהו
 17 הציווי "אנכי ולא יהי' לך (ש)מפי הגבורה שמענום".

18 ואעפ"כ נאמר "אשר דבר ה' אל משה" – כיון¹⁰⁵ שהדיבור הי' למשה, שהרי הקב"ה אמר "אנכי ה'
 19 אלקיך"¹⁰⁶, לשון יחיד, וכפי שפירש רש"י: "למה אמר לשון יחיד, אלקיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד
 20 סניגוריא במעשה העגל, וזהו שאמר¹⁰⁷ למה ה' יחרה אפך בעמך, לא להם צוית לא יהי' לכם אלהים
 21 אחרים, אלא לי לבדו".

22 אך עדיין אינו מובן: בנוגע לע"ז יש שתי מצוות – "אנכי" ו"לא יהי' לך", וא"כ, איך אפשר לומר
 23 ש"מצוה אחת שהיא ככל המצוות" קאי על ע"ז?

24 ולתרץ זאת מביא רש"י מ"ש "אחת דיבר אלקים", היינו שהקב"ה אמר "אנכי ולא יהי' לך" בדיבור
 25 אחד, ולכן הרי זה "מצוה אחת", ורק בנוגע לשמיעת בני"י הי' זה באופן ד"שתים זו שמעתי".

* * *

26 כד. הביאור בדיוק הלשון "עבודה זרה" (דלכאורה שם זה אינו מדגיש את חומר העבירה, וכמו
 27 שישראל נקרא "זר" לגבי כהן), כי, הענין של ע"ז נשתלשל מהטעות שיש לכבד את שמשו של הקב"ה
 28 שעל ידם מנהיג את העולם¹⁰⁸, ואף שלכאורה אין זה חסרון, וכמו במלכותא דארעא שלא פונים אל
 29 המלך עצמו בנוגע לכל דבר¹⁰⁹, הנה בנוגע לבני"י, שנקראים בנים, הפני' להמשמשים לפניו ית' מורה
 30 שהוא כמו "זר" למלך עצמו¹¹⁰,
 31

32 – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש הנ"ל ע' 58 ואילך.

ובפרש"י.

(104) ראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ג.

(109) ובפשטות – לא בשביל כל דבר צריך לרוץ לושינגטון

(105) ראה גם גר"א כאן.

אל הנשיא, אלא רק בשביל דבר גדול, ואילו בשביל דבר קטן,

(106) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

מספיק לפנות לממשלת המדינה, ובשביל דבר פעות, פונים

(107) תשא לב, יא.

לממשלת העיר כו.

(108) וכפי שיודע הבן חמש למקרא שהשמש מאירה

(110) ולהעיר גם מתורת הבעש"ט (נסמן בתורת מנחם חמ"א

ומחממת ופועלת בענין הצמיחה כו' – גם אם עדיין לא למד מ"ש

ס"ע 61 ואילך) בפירוש מאמר הספרי על הפסוק (ואתחנן ד, ז)

"ומגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים" (ברכה לג, יד

1 כה. וענינו בעבודת האדם – שצריך להזהר שלא לעשות את הטפל לעיקר.

2 ולדוגמא: אע"פ שיש לו כשרונות טובים כו' – אין לו לחשוב שזוהי המציאות שלו, "כחי ועוצם
3 ידי גוי"¹¹¹, אלא צריך לידע שהקב"ה נתן לו זאת, ולא עוד אלא שגם לאחר נתינת הכשרונות, נתן לו
4 הקב"ה גם את האפשרות לפתח אותם – עי"ז שאביו מוליכו אל המלמד שיפתח את שכלו כו', והרי כל
5 זה נעשה ע"י הקב"ה, שכן, נוסף לכך שהקב"ה נותן למלמד את הכח והאפשרות למלא תפקידו, ונותן
6 לאב את פרנסתו שיוכל לשלם שכר לימוד וכו', הנה בנוגע אליו, פעולת האב והרב היא בשליחותו של
7 הקב"ה, וע"ד המבואר באגה"ק¹¹² ש"על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום", ואילו
8 ענין הבחירה הוא רק בנוגע אליהם, אם הם יעשו זאת כו'.

9 וזהירות זו צריכה להיות גם בנוגע ללימוד התורה – שהרי אע"פ ש"דברי תורה אינן מקבלין
10 טומאה"¹¹³, הנה בנוגע אליו יש מעמד ומצב ש"נעשית לו סם חיים", ולפעמים יכול להיות מעמד ומצב
11 ש"נעשית לו" היפך ד"סם חיים"¹¹⁴, כיון שחסר אצלו ענין הביטול.

12 וכאמור לעיל (סי"ג) שצריך לערב בקמח את ענין המים (שזוה"ע התפלה, "שפכי כמים לבך") –
13 ענין הביטול, והיינו, שאע"פ שהעיקר הוא הקמח, ובלשון חז"ל¹¹⁵: "הכל צריכין למרי חטיא", וכמוכן
14 גם שברכת "המוציא לחם מן הארץ" היא בעיקר על הקמח, ולא על המים, שעליהם מברכים "שהכל
15 נהי' בדברו", אבל אעפ"כ צ"ל גם ענין המים, שהו"ע הביטול, ודוקא עי"ז נעשית עיסה אחת, ולא
16 פיורוים נפרדים.

17 * * *

18 כו. בנוגע למ"ש בפירוש רש"י ש"אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום" – יש לבאר דיוק הלשון
19 "מפי הגבורה", ולא כהלשון המורגל במאמרי חז"ל ופירוש רש"י, "המקום" או "הקב"ה":

20 בנוגע ל"לא יהי' לך אלקים אחרים גו'" – כיון שזהו ענין של שלילת מציאות אחרת כו', הרי זה
21 קשור עם ענין של גבורה, שמורה על הנצחון נגד הזולת, שלא ליתן מקום למציאות אחרת כו'.

22 ובנוגע ל"אנכי", שאינו ענין של שלילה – הנה כיון ש"אחת דיבר אלקים שתיים זו שמעתי", היינו,
23 שאנכי ולא יהי' לך נאמרו בדיבור אחד, הרי מצד זה ש"לא יהי' לך" קשור עם ענין הגבורה, הנה בדרך
24 ממילא קשור גם "אנכי" עם ענין הגבורה.

25 ולאמיתתו של דבר, הנה גם "אנכי" מצד עצמו קשור עם ענין של גבורה – כי, הטעם לציווי "אנכי"
26 הוא "אשר הוצאתיך מארץ מצרים"¹⁰⁶, והרי בשביל הענין של יצי"מ הי' צורך בענין של גבורה, כיון
27 ש"עד עכשיו לא הי' עבד יכול לברוח ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת"¹¹⁶, וכדי שיצאו משם ששים
28 ריבוא בני", הוצרך להיות ענין הגבורה של הקב"ה – "ה' איש מלחמה"¹¹⁷, "ה' גבור מלחמה"¹¹⁸.

(111) עקב ח, יז.
(112) סכ"ה (קלח, ב).
(113) ברכות כב, א.
(114) יומא עב, ב. תענית ז, א.
(115) ברכות בסופה. וש"נ.
(116) פרש"י יתרו יח, ט.
(117) בשלח טו, ג.
(118) תהלים כד, ח.

"מי גוי' אלקינו בכל קראנו אליו", "אליו ולא למדותיו" –
שהתפלה צ"ל לא לעצם המדה*, אלא לאלקות המלוּבש בה, וכמו
שמבקשים מהמלך עצמו ליתן דבר-מה ע"י הסוכן הממונה על
דבר זה (ולא כמו במלכותא דארעא שמבקשים מהשר, ולא
מהמלך עצמו, כיון שגם השר הוא מציאות, אלא שהוא קטן
מהמלך), שזהו כפי שהמלך הוא באופן של התלבשות בלבושים,
ו"הרי אין הבדל והפרש כלל . . בין שהוא ערום** ובין שהוא
לבוש לבוש אחד ובין שהוא לבוש בלבושים רבים כו'" (תניא
ספמ"ב), אבל ברואי אין לבקש מאת הגבוש כו'.

(* ונאמרו"כ לא לנכבים ומזלות, אף שאמרו רז"ל (ב"ק צב, ב) "חמרא למרי' טיבותא לשקיר".
(**) ולהעיר שננין זה דורש ביאור בפ"ע – שהרי המלך "אין רואין אותו . . כשהוא ערום" (סנהדרין כב, א (במשנה)). ואכ"מ.

- 1 וענינו בעבודת האדם – שהנהגתו צריכה להיות (גם) באופן של גבורה, וכמ"ש באברהם "כי ידעתיו
 2 גו' לעשות צדקה ומשפט"¹¹⁹, "בחי' משפט שעושה האדם בנפשו על מותרות חיי גופו כו"¹²⁰, והיינו,
 3 שאברהם עשה חשבון בנפשו שכיון ש"אנכי עפר ואפר"¹²¹, הרי אינו צריך לעצמו כלום, ולכן נתן הכל
 4 אל הזולת¹²².
- 5 וע"י ההנהגה למטה באופן של חותם שוקע (שקשור עם ענין המשפט), ממשיכים מלמעלה חותם
 6 בולט¹²³, שזוהי המשכת י"ג מדה"ר שאינן חוזרות ריקן¹²⁴, ועי"ז נמשכים כל הענינים הרוחניים והענינים
 7 הגשמיים¹²⁵.
- 8 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "פרזות תשב ירושלים"].

(119) וירא יה, יט.	(123) ראה תו"א ויקהל (בהוספות) קיד, ד. לקו"ת עקב יז, ד.
(120) תו"א בשלח סג, ב.	ובכ"מ.
(121) שם, כז.	(124) ר"ה יז, ב. הובא בפרש"י עה"ת תשא לג, יט.
(122) חסר קצת (המו"ז).	(125) חסר הסיום (המו"ז).

אגרות קודש

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מלאכתו מלאכת שמים כו'
מוה"ר יהודא זאב שי' סג"ל

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק, הנה כשהי' על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, אזכירו ואת כל ב"ב שיחיו, ובפרט לעסקנותו בהישיבה שתהי' בהצלחה למעלה מדרך הטבע היינו בלימוד התורה ובמאור שבתורה זוהי פנימיות התורה שאז יראת ד' היא אוצרו ובמילא מתקיים אמונת עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת, וכדרז"ל על פסוק זה, ויראה פרי טוב בעמלו בהבנים אלו התלמידים ובהבנים כפשוטו ובכל יו"ח ובפרט שהם תלמידים ג"כ.

נהניתי לראות במכתבו שמכיר הוא, אשר אלה הבאים אליו בטענה אודות לימוד פנימיות התורה, ה"ז אינו אלא ענין של נסיון אשר מובא בכמה ספרים בביאור דבר זה, שלכאורה כיון שכלפי שמיא גליא, מהו הכוונה בהנסיון, אלא שהתועלת הוא בהאדם הבא לידי נסיון, שמה שהי' אצלו רק בכח, הנה בא זה בפועל, ועוד זאת שמתגלים אצלו כחות הנעלמים לגמרי, מן ההעלם אל הגילוי, ועי"ז מתוסף ג"כ תוספת חיות ואור בכל ענינו בתומ"צ, נוסף על הענין שבו נתנסה. והאריכות בזה לדכוותי' אך למותר. ובלי ספק יעמוד חזק על משמרתו משמרת הקדש לנהוג עין טובה בכל תלמידיו ולהעניק להם ממאור שבתורה, המביאה לאהבתו וליראתו ית', ולבכל דרכך דעהו, וכפי הוראת הבעש"ט - באופן דעבדו את ה' בשמחה.

בברכת הצלחה בכל ענינו הכללים והפרטיים... המחכה לבשו"ט - חותם בפ"ש כהדו"ש.

לקוטי שיחות

פרשת קרח

כך יח, שיחה ה

מתורגם ללשון הקודש

כהונה⁸ – ולא על לוייה, שהרי קורח עצמו היה לוי, 18
ומבין החשובים שבהם – בן יצהר בן קהת?⁹ 19

לכאורה, ניתן היה לתרץ שאכן זו עצמה היא 20
הסיבה: כיון שקורח היה משבט לוי, והמחלוקת נגרמה 21
על-ידו ועל ידי עוד אנשים משבט לוי – הרי עצם 22
היותם בני לוי¹⁰ היה הגורם לטענתם ומחלוקתם, כפי 23
שאמר להם משה¹¹: "שמעו נא בני לוי המעט מכם כי 24
הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל... לעבוד... 25
ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם 26
כהונה" – ניתן היה לטעות ולחשוב שעקב זאת נפגעה 27
ח"ו חשיבותו של שבט לוי ותפקידו. לכן ציוה 28
הקדוש-ברוך-הוא, ביחד עם הציווי על מתנות כהונה, 29
גם על נתינת מעשר לבני לוי... ללמדנו שבני לוי 30
נשארו בחשיבותם¹². 31

אך קשה לומר כך, כי מזה שהתורה מזכירה את 32
ענין המעשרות בהמשך למתנות כהונה, ובתוספת וא"ו 33
החזיבור¹³, מובן, שגם הקשר שבין ענין המעשר ללויים 34
לבין מחלוקת קורח הוא באותו אופן כמו הקשר שבין 35
מתנות כהונה לבין מחלוקת קורח, כלומר, כדי להדגיש 36

א.

מהו הקשר שבין המעשר ללוי לבין מחלוקת קורח?

1 אודות סמיכות הפרשיות והקשר שבין "ואני הנה
2 נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בני
3 ישראל..."¹ – ענין מתנות כהונה – לבין מחלוקת קורח
4 האמורה לפני כן בפרשה, נאמר ב"ספרי", ורש"י מציין
5 זאת בפירושו², שלאחר ש"בא קורח וערער על
6 הכהונה³ אמר הקדוש-ברוך-הוא, שאת כהונת אהרן
7 הוא כותב וחותם ומעלה בערכאין, וזאת באמצעות
8 מתנות כהונה⁴.

9 וצריך להבין: זהו הסבר לקשר שבין מתנות כהונה
10 לבין מחלוקת קורח, אך מה הקשר בין ענין המעשר⁵
11 הניתן ללוי ("ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר..."), המוזכר
12 מיד אחרי ובאותה אמירה של "אני חלקך, מתנן
13 דייחבית לך איננו חולקך"⁶ – מתנות כהונה⁷ – לבין
14 מחלוקת קורח?

15 יותר מזה: לכאורה, לא זו בלבד שאין לכך שום
16 קשר למחלוקת קורח, אלא זהו ענין הנוגד לזה:
17 מחלוקת קורח היתה רק על הכהונה – "ובקשתם גם

המעשר היא א' מכ"ד מתנות כהונה, הוצרך להקדים תחלה מצות נתינת
מעשר ללוי. אבל לפי"ז קשה דמעות מעשר נאמרה בהמשך ובתוך
הדיבור (לאהרן) * ע"ד מתנות כהונה (ובוא"ו המוסיק), ותורמת מעשר
נאמרה בדיבור (ובפרשה) בפ"ע – ולמשה (יח, כה). וראה לקמן הערה
15.

(8) טז, יוד.

(9) ריש פרשתנו. ואדרבא זה גרס שבא "לחלוק עם משה" (פרש"י
שם ד"ה ודתן).

(10) (או ראשי סנהדראות) ע"ד תלית שכולה תכלת – שלדעתם א"צ
לציצית – (ראה פרש"י ר"פ קרח ד"ה ודתן).

(11) טז, ח ואילך.

(12) להעיר מש"ך עה"ת פרשתנו יח, כו.

(13) ולבני לוי גוי (יח, כא).

(1) פרשתנו יח, ח ואילך.

(2) עה"פ. ובספרי נשנה גם לקמן פסוק כ.

(3) כ"ה בספרי ועד"ז בפרש"י (בא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה
בא הכתוב ונתן לו). אבל במדרש לקח טוב: לפי שערער קרח על מתנות
כהונה בא הכתוב ללמד לקיים לאהרן ולבניו את המתנות, ללמדך כו'.
וראה תנחומא פרשתנו ג. במדב"ר פי"ח ד: התחילו כו' להתגרות כו'
כ"ד מת"כ כו'.

(4) בספרי "לכך נאמרה פרשה זו סמוך לקרח". אבל בפרש"י מסיים
"ולכך נסמכה פרשה זו לכאן" (ועד"ז במדרש לקח טוב שם), ונתבאר

בארוכה בלקוטי חכ"ג ע' 124 ואילך. ואכ"מ.

(5) המדובר בהמשך הפרשה שם כא ואילך.

(6) ת"א שם (שהוא קרוב לפש"מ יותר מתיב"ע – שתרגם "אנא
חלקך").

(7) בפשטות הי' אפ"ל (בהמשך להנ"ל) דמכיון דתרומת מעשר מן

(* ולהעיר שבפסוק כ נאמר עוה"פ (נוסף על תחלת הפרשה בפסוק ח) ויאמר ה' אל אהרן.

22 עבודתם היא להתעסק עם דברים גשמיים ולעשות מהם
23 כלים לאלקות.

24 ולפיכך טענתם "מדוע תנשאו על קהל ה'" אינה
25 סותרת לרצונם שהם עצמם יהיו כהנים – כי קורח חפץ
26 בסוג אחר של כהונה, שאין לה קשר להשפעה על "כל
27 העדה".

28 בדומה לענין שאנו מוצאים בקדושה, ששמאי²⁶ –
29 מצד קפדנותו²⁷ – "דחפו באמת הבנין"²⁸, ו"בית
30 שמאי במקום בית הלל אינה משנה"²⁹, כי דרכם היא
31 באופן של "ושם דרך... ששוקל דרכיו"³⁰.

32 דוגמא נוספת: רבי שמעון בר יוחאי וחבריו – אשר
33 "הרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה
34 בידם"³¹, ורבי אלעזר בנו ("חבריו") אפילו לאחר
35 השנה השלוש-עשרה במערה "הוי מחיי"³² (=היה
36 מכה).

37 בכך מובן מדוע הציווי על מתנות כהונה נכתב
38 לאחר מחלוקת קורח: מתנות כהונה מבטאות את
39 הקשר שבין ישראל לכהנים – שישראל נותנים
40 מרכושם לכהנים, המופרשים מענייני העולם. כלומר,
41 הם מרוממים את העניינים הגשמיים שלהם, ההופכים
42 למתנות כהונה, ואשר עליהם נאמר "אני חלקך",
43 כדלעיל, שהם ניתנים לקדוש ברוך הוא.

44 אך, לכאורה, אין די בכך: אמנם, בפועל חלק קורח

1 מלכתחילה באופן חיובי את מעלת הלויה¹⁴, ולא רק
2 כדי למנוע את שלילת המעלה¹⁵.

3 כמו כן: כיון שכל עניני התורה מדוייקים לחלוטין,
4 יש לומר, שהקשר שבין מתנות כהונה ולויה לבין
5 מחלוקת קורח אינו רק באופן כללי, שמתנות כהונה
6 הם סימן בלבד לחיזוק כהונת אהרן לאחר הערעור¹⁶,
7 אלא שמהותן של מתנות כהונה ולויה קשורה למחלוקת
8 קורח¹⁷ ומהווה מענה לטענת קורח.

ב.

טענת קורח: הכהן צריך להיות מובדל מן העם
9 כבר דובר בהרחבה¹⁸ על הנאמר ב"נועם
10 אלימלך"¹⁹ שהענין של קורח, אשר בתרגום²⁰ נאמר
11 "ואתפלג קורח", הוא בדומה לרקייע המבדיל בין מים
12 למים²¹, לחלק ולהבדיל בין עליונים לתחתונים. ועל
13 כך התבססה מחלוקתו על כהונת אהרן:

14 כיון שהכהן מנותק לחלוטין מענייני העולם, הוא
15 עסוק רק בענייני קדושה²² – ובלשון הפסוק²³ "ויבדל
16 אהרן להקדישו קודש קדשים הוא ובניו",

17 ובמיוחד אהרן, כהן גדול, שעליו נאמר²⁴ "ומן
18 המקדש לא יצא" – אם כך "מדוע תנשאו על קהל
19 ה"²⁵ – כיצד ומדוע צריכה להיות ההשפעה של
20 התנשאות וקדושת אהרן על ישראל ("על קהל ה")
21 שגם הם יתעלו ויבדלו מענייני העולם, בעוד אשר

רחם תרכ"ז. ועוד. ע"פ זח"א יז, א ואילך – הובא גם בצרור המור כאן.
20 הובא בפרש"י.

21 בראשית א, ז. וראה אוה"ת שם ח"ג תצו, ב ואילך.

22 'הפרשה והבדלה (ראה תוי"כ ופרש"י ר"פ קדושים. תניא פמ"ו.
אגה"ת פ"י ועוד).

23 דה"א כג, יג.

24 אמור כא, יב.

25 טז, ג.

26 ששרשו מקו הגבורה (זח"ג רמה, א. וראה הקדמת התניא). וראה
זח"א שם. לקו"ת פרשתנו נד, סע"ב ואילך. ובהנסמן בהערה 77.

27 וראה ב"ב (קס, ב) ע"ד כהנים קפדנין. ומבואר במ"א (וראה
ביאורה"ז להצ"צ ע' תצא. לקלו"צ חקת ע' שפט) איך שיכול להיות זה
אף שמברכין את בניי באהבה, ותלמידיו (וכש"כ בניו) של אהרן: אוהב
את חבריו כמאמר הלל והנהגתו (בשבת לא, א).

28 שבת שם.

29 ברכות לו, רע"ב. וש"נ.

30 לקו"ת שה"ש מה, ג.

31 ברכות לה, ב.

32 שבת לג, ב.

14 להעיר שגם שם נאמר "ולבני לוי תנה נתתי" ובספרי שם "אין
הנה אלא שמחה" כבספרי ופרש"י שם, ח במתנות כהונה. וראה לקו"ש
חכ"ג הנ"ל.

15 בפשטות י"ל שסמיכות מתנות כהונה וכן מעשר ללוי מובנת
מעצמה, כי בא בהמשך לפרשה שלפנ"ז (יח, א ואילך) "אתה ובניך ובית
אביך אתך תשאו את עון המקדש גו'" (שהוא מענה לבנ"י (יז, כז"כח)
"הן גוענו גו' כל הקרב הקרב אל משכן ה") "וגם את אחיך מטה לוי
גו' הקרב אתך גו' ושמרו גו' לעבוד גו'". וכמפורש בהפסוק (יח, כא"ב),
"ולבני לוי תנה נתתי כל מעשר בישראל גו' חלף עבודתם גו' ולא יקרבו
עוד בניי אל אוהל מועד גו' ועד"ז הוא במתנות כהונה (כמ"ש במפרשי
התורה – ספורנו יח, ח. אוה"ת שם. ועוד. ולהעיר מספרי שם, כא דעת
ר' יאשי'). אלא שבספרי (ופרש"י) מתרצים האריכות הגדולה בפרש
מתנות כהונה ולא כללות הענין שניתנו לו מת"כ – שהביאור הוא משל
למלך כו', לבטל ערעור קרח "ולכך נסמכה פרשה זו לכאן".

16 ובפרט שע"ז כבר היתה ההוכחה מזה ש"פרח מטה אהרן" (יז,
כג) וניתן "למשמת לאות" – "לזכרון שבחתי באהרן הכהן" (רש"י
שם, כה).

17 להעיר ממדרש לקח טוב שבהערה 3.

18 ראה לקו"ש ח"ח ע' 116 ואילך, וש"נ.

19 הובא ונתבאר באוה"ת פרשתנו ע' תרצו, תשכג. ד"ה כל פטר

30 ובדומה לכך היתה משמעות שחרורו בג' תמוז,
31 שהקדוש-ברוך-הוא הוכיח בגלוי לעין כל, שהרבי יכול
32 להמשיך בפעילות הרבצת התורה, כשם שהקדוש-
33 ברוך-הוא הסיר וביטל את ערעורו של קורח בזה שהוא
34 "כותב וחותרם לך ומעלה בערכאין" את כהונת אהרן.

35 אך, לכאורה, אין זה בדומה לאמור לעיל: הרי ג'
36 תמוז לא היה עדיין שחרורו המלא של הרבי, אלא
37 שחרור ממאסר בלבד, שהרי הוא נשלח אז לגלות
38 ל"קאסטראמא", שבה הוא לא יכול היה להמשיך
39 בפעילות הרבצת התורה כראוי, והשחרור המלא
40 התרחש רק מאוחר יותר, ב"ב"י"ג תמוז, אם כי גם אז
41 היו עדיין קשיים, עד ליציאתו מן המדינה ההיא³⁷.

42 הכרחי לומר, שהדמיון שבין שחרור הרבי לבין
43 הענין של "כותב וחותרם לך ומעלה בערכאין" כהונת
44 אהרן, קשור לחלק של השחרור והגאולה כפי שהוא
45 היה (בחיצוניות לפחות) מוגבל עדיין בהגבלות הגלות
46 אצל אלו שאסרו את הרבי.

ד.

מדוע נקבע שיעור למתנות כהונה ומעשר?

47 כדי להבין זאת, יש להקדים ולהזכיר שאלה
48 פשוטה, לכאורה, לגבי ענין מתנות כהונה בכלל, וכן
49 לגבי מעשר:

50 מתנות כהונה³⁸, שיהודי נותן לכהן, הן רק חלק
51 קטן ומסויים מנכסיו. אפילו תרומה, חלה וכדומה –
52 הדברים שצריך לתת את ראשיתן לכהן – יש להן
53 שיעור, צריך לתת רק את ה"ראשית", ואפילו מדרבנן
54 נקבע שיעור לתרומה – עין יפה אחד מארבעים³⁹. וכך
55 גם בחלה⁴⁰. אבל אין היהודי צריך לתת לחלוטין את
56 כל תבואתו כתרומה וכדומה, אלא צריך להיות "שיריה
57 ניכרין"⁴¹, וכך גם לגבי מעשר, שהוא הרי עשירית
58 בלבד מן הפירות והתבואה.

59 ולכאורה, מובן מדוע יש שיעור "למטה"⁴², שאסור

1 על הכהונה ובמיוחד על כהונת אהרן, אך כוונתו,
2 ותפיסתו את ענין הכהונה, היתה שתהיה רק הפרדה³³,
3 ולא יהיה חיבור בין "תחתונים", העולם, לבין
4 "עליונים" – קדושה ואלקות. ובהתאם לכך, לכאורה,
5 היה צריך להיות התיקון באופן שהענינים הגשמיים
6 יימסרו לגמרי לקדוש-ברוך-הוא, כך שיווצר חיבור
7 נצחי בין עליון לתחתון, כאשר דבר גשמי ייעשה קדוש
8 לגמרי, כשם שקרבנות המוקרבים לה' על המזבח הם
9 קדושים לחלוטין, אך לא מן כל מתנות כהונה, אשר
10 נאכלים (להנאת) הכהנים, וחלק מהם הם חולין.

ג.

יש קשר בין מחלוקת קורח לבין שחרור הרבי הרי"צ
בג' תמוז

11 פרשת קורח נקראת לפעמים בשבוע שחל בו ג'
12 תמוז, או ביום ג' תמוז עצמו – היום שבו שוחרר כ"ק
13 מו"ח אדמו"ר, ממאסר בשנת תרפ"ז³⁴.

14 וכידוע, שהכל בהשגחה פרטית, ובמיוחד לפי דברי
15 ה"ש"ה³⁵ שכל המועדים נרמזים בפרשיות התורה
16 הנקראות בסמוך להם, מובן, שמשמעות יום זה קשורה
17 למשמעותה של פרשת קורח.

18 לפי ההסבר דלעיל על מחלוקת קורח, ניתן לכאורה
19 להסביר בפשטות את הקשר ביניהם:

20 כשם שקורח לא התנגד לעצם ענין הכהונה,
21 להבדלתם של הכהנים מן העם, אלא מחלוקתו היתה,
22 כאמור, על כך שהם משפיעים ומעבירים קדושה זו אל
23 "כל העדה",

24 כך גם היה אצל אלו שהרבי סבל מהם כל כך
25 הרבה התנגדויות ורדיפות: הדבר שהפריע להם, ואשר
26 בגללו הם אסרו אותו, לא היה עצם עבודתו בתורה
27 ובמצוות לעצמו ובעצמו, אלא עבודתו למען
28 "הרבצת"³⁶ התורה בכל מרחבי מדינתנו, בין כל
29 היהודים אשר חיו אז במדינה ההיא (=רוסיה).

(33) ע"ד השייכות ודשליה. וראה זכאים (ג, א) דינה מחריב בה, דלאו מינה לא מחריב בה.

(34) פרשת המאסר והגאולה – ראה לקו"ד ליקוט לד"ו.

(35) חלק תושב"כ ר"פ וישב.

(36) במכתב בעל הגאולה לחגיגת ימים אלה – טו סיון תרפ"ח (בסה"מ תרפ"ח ע' קמו – ועתה (תשל"ח) עוה"פ בקונטרס בפ"ע).

(37) ראה ספר התולדות אדמו"ר מהוריי"ן (כפר חב"ד, תשל"ג) ח"ג.

(38) כולן מניוית בגמרא וכו' (ב"ק קי, ב. חולין קלג, ב. תוספתא חלה

פ"ב. ספרי פרשתנו יח, ב) וברמב"ם ריש הל' בכורים.

(39) תרומות פ"ד מ"ג.

(40) חלה פ"ב מ"ז. ספרי שלח טו, כא הובא בפרש"י שם, כ.

(41) ראה תרומות פ"ד מ"ה. חולין קלו, ב. רמב"ם הל' תרומות פ"ג ה"ה (בתרומה). רפ"ה מהל' בכורים (חלה). אבל בנוגע לראשית הגז פסק (שם פ"י ה"ח) כמ"ד (חולין שם) שדבריו שאמר כל גזי ראשית קיימין, גם בכורים נאמר שיעור מדרבנן אבל הרוצה לעשות כל שדהו בכורים עושהו (בכורים פ"ב מ"ד. רמב"ם שם פ"ב הי"ז).

(42) מדרבנן עכ"פ, משא"כ מדאורייתא (ראה רמב"ם רפ"ה מהל' תרומות. הל' בכורים שם. רפ"ה שם. רפ"י). ולהעיר מהמבואר לעיל ע' 179 ואילך שלכמה דיעות יש שיעור בתינת תרומה, חלה כו' גם מדאורייתא. וש"נ.

29 הוא מביא לידי כך, שההתעלות אצל ישראל אינה
30 באופן של יציאה מן המטה, אלא שה"מטה" במצבו
31 נעשה כלי לאלקות, בדומה ל"כל מעשיך", המעשים
32 שלך, "לשם שמים", "בכל דרכיך", הדרכים שלך,
33 "דעהו"⁴⁹.

34 ומסיבה זו, התשובה והתיקון למחלוקת קורח אינה
35 באמצעות קרבנות וקדשים, הניתנים לגמרי לה', וצריך
36 להקריבם על המזבח, אלא דוקא באמצעות מתנות
37 כהונה:

38 בהקרבת הקרבנות, ובקדשים בכלל, כאשר היהודי
39 מקדיש את נכסיו לה', אינו ניכר שכל הדברים
40 התחתונים הגשמיים נעשים כלי לאלקות, כי הקרבנות
41 הרי יוצאים מגדר החולין, משייכותם לאדם למטה,
42 ונעשים ענין של קדושה – מקריבים אותם על המזבח.

43 אך לא כן במתנות כהונה שאדם נותן מנכסיו
44 לכהן⁵⁰, והכהן אוכל זאת, ונעשה אצלו "למשחה –
45 לגדולה"⁵¹, "כדרך שהמלכים – אף לא־יהודים –
46 אוכלים"⁵², עד כדי כך שחלק ממתנות הכהונה,
47 הנוהגים גם בחוץ לארץ, נשארים חולין – ודוקא בכך
48 ניכר ומודגש שגם במצבם של הדברים שלמטה,
49 בהיותם חולין, הם שייכים לאלקות⁵³.

ו.

**המעשר מדגיש את העלאת הגשמיים לקדושה יותר
ממתנות כהונה**

50 אך גם במתנות כהונה עדיין לא מודגש באופן
51 מושלם, שגם דברים תחתונים יכולים להתקשר
52 לאלקות, במצב שבו הם שרויים, ב"מטה", כי:

53 (א) רוב מתנות כהונה⁵⁴, עשר במקדש וארבע
54 בירושלים, נעשות תחילה קודש ורק לאחר מכן חלה
55 החובה לתתן לכהן, והכהנים "משולחן גבוה קא

1 לתת פחות ממנו. אך מדוע יש שיעור "למעלה" –
2 שאסור לתת ולהקדיש את כל נכסיו לה', ובחלק מהם
3 אסור לתת יותר מן השיעור שנקבע⁴³, ואף פוסק
4 הרמב"ם⁴⁴ "לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל
5 נכסיו, והעושה כן עובר על דעת הכתוב... אלא כל
6 המפזר ממונו במצוות אל יפזר יותר מחומש...".

ה.

לשיטת קורח נדרשת עבודה של "רצוא"

7 ההסבר לכל זה הוא: בתורת החסידות⁴⁵ מבואר
8 ההבדל שבין כהנים לבין לויים, שמהותו של כהן היא
9 היותו איש החסד⁴⁶, ומהותם של הלויים היא גבורה.
10 וקורח שהיה לוי, חפץ במחלוקתו על כהונת אהרן
11 להגביר את הגבורות על החסדים, שהלויים יהיו
12 במקום הכהנים.

13 בעבודה הרוחנית של האדם, ההבדל בין חסד לבין
14 גבורה הוא: חסד הוא השפעה מלמעלה למטה –
15 "שוב" אל תוך העולם, וגבורה היא העלאה ממטה
16 למעלה – "רצוא", יציאה מן העולם.

17 שרשה של טענת קורח היה, שהעיקר הוא ענין
18 הגבורה, העבודה הרוחנית של "רצוא" ועליה.

19 קורח סבר שהתחתונים, כפי שהם במציאותם, אינם
20 כלים לאלקות, ולכן צריכה להיות אצלם פעולה של
21 רצוא – יציאה מהמצב של מטה, ועליה לאלקות.

22 דברים אלה אינם סתירה לנאמר לפני כן, ולמבואר
23 במקום אחר⁴⁷, שמחלוקת קורח היתה על כך
24 שהכהנים, ובמיוחד הכהן הגדול, מעוררים בכל ישראל
25 הלך רוח של התרוממות על ידי עבודתם הרוחנית
26 למטה בעולם⁴⁸ – שהרי כיון שהענין נובע מפעולתם
27 של אהרן הכהן איש החסד המשפיע ו"ממשיך" אלקות
28 מלמעלה למטה אל התחתון כפי שהוא במציאותו, הרי

(43) ואמרו"ל שלא לעשר אומדות (אבות א, טו. מנחות נד, ב).

(44) סוף הל' ערכין וחרמין.

(45) בהבא לקמן – ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרפו. תרצב. אחרי ע'

תקמא. יהל אור ע' קצ. ד"ה כל פטר רחם שם. המשך תער"ב ח"ב ע'

א'מג. ועוד. וראה לקו"ת פרשתנו נד, ב ואילך. ספר הליקוטים בערכו

(קרח).

(46) זח"ג קמא, ב. (וראה שם קעו, א. רמב, א. ח"א רמד, א). תניא

רפ"ג.

(47) לקו"ש ח"ח ע' 106 ואילך. ע' 116 ואילך. וש"נ.

(48) וי"ל שהמבואר לעיל בפנים בטענה של קרח שתחתונים כפי שהם

במציאותם אינם כלים לאלקות ולכן צ"ל התנועה דרצוא, הוא הסתעפות

השתל' (במדרי' נמוכה יותר), מטענתו שיש מעלה בכל העדה שעושים

מענני העולם כלים לאלקות, היינו ההבדלה בין עבודת הכהנים לכל
העדה – המבואר בלקו"ש שם (הובא לעיל סי"ב).

(49) אבות פ"ב מ"ב. משלי ג, ו.

(50) הם נכסי כהן – ראה בכורים רפ"ב. מנחות עג, א. ובפרש"י שם.

ועוד.

(51) פרש"י בפרשתנו יח, ת.

(52) זבחים צא, א. וש"נ.

(53) להעיר מסהמ"צ להצ"צ מצות אכילת ק"ק לכהנים, ד"ה והוא

עומד עליהם תרס"ג – שאכילת מזבח הו"ע הביורר והעלאה מלמטלמ"ע

ואכילת כהנים המשכה מלמעלמ"ט. ראה לקמן בפנים.

(54) בהבא לקמן – ראה לקו"ש ח"ה (המתורגם) ע' 72, וש"נ. ח"ח

(המתורגם) ע' 33 ואילך.

טענתו: הטלית, לבוש, שכולה תכלת, מצביעה על
 בחינת "מקיף", והענין של מקיף אינו זקוק לציצית,
 חוטים הנמשכים ממנו – המשכה בפנימיות. בכך רצה
 קורח להביע את מחלוקתו על כהונת אהרן, כפי
 שמבואר בהרחבה בתורת החסידות.
 בעבודת ה', בדקות, משמעות הדברים היא (גם):
 כאשר העבודה של זיכוך מציאותו הגשמית של היהודי
 נובעת מהמשכת האור מלמעלה, ולא מצד האדם
 העובר ממטה למעלה, הרי למרות שהוא מתאחד עם
 אלקות, הרי כיון שהענין בא מלמעלה, הרי זה ביחס
 למציאותו ענין של "מקיף" – חסרה ההמשכה
 בפנימיות, הנעשית מצד מציאותו של היהודי העובד.
 ולפי זה יש לומר, שבדקות גם הענין של מעשר
 עדיין אינו תיקון מספיק למחלוקתו של קורח, אלא יש
 צורך גם בענין שמתנות כהונה ומעשר משפיעים
 למטה, והם מדגישים ומבטאים ביחס ליתר הנכסים,
 שנשארים אצל היהודי.
 כיוון שאת מתנות הכהונה, וכן את המעשר, מקיים
 היהודי מפני שאלה הן מצוות ה', לכן באמצעותם
 בלבד לא מובע בשלמות, שגם דברים גשמיים, במצב
 שבו הם נמצאים לגמרי בהגבלותיהם שלהם למטה
 נעשים כלים לאלקות, וכפי שמובן גם מדברי חז"ל,
 אפילו לגבי צדקה, שלאחר הציווי על מעשרות הרי
 חלק זה מממונו ומנכסיו אינו שייך לאדם מלכתחילה,
 אלא הוא כפקדון אצלו,⁶⁴
 אך כאשר ההפרשה והנתינה של מתנות כהונה
 ומעשר מדגישה, שלמרות שנשאר שייך לאדם,⁶⁵

זכו⁶⁶. כך גם תרומה, בכורים וחלה, יש בהם תחילה
 הרמה ונתינה לה', ורק לאחר מכן הם ניתנים לכהן,
 כפי שמדגישה התורה בפרשתנו⁶⁷ "ראשיתם אשר יתנו
 לה' לך נתתים", "בכורי כל אשר בארצכם אשר יביאו
 לה' לך יהיו"⁶⁸, "תתנו לה' תרומה"⁶⁹, ואפילו אצל גזל
 הגר מתקיים תחילה "קנאו ה'", ורק לאחר מכן הוא
 ניתן לכהן⁷⁰.
 גם יתר המתנות, עשר⁷¹ בגבולין, הרי אלה הם
 דברים שעוד בהיותם ברשות ישראל הם כבר שייכים
 לכהן⁷², "מתנות" זרוע לחיים וקיבה, שדה אחוזה,
 שדה חרמים⁷³,
 [בנוסף לכך, ש"מתנות" ו"שדה אחוזה"⁷⁴ אינם
 נזכרים במפורש בפרשתנו⁷⁵. וכדברי חז"ל⁷⁶, קשור
 ענין ה"מתנות" למעשה פינחס, שהיה מאוחר יותר⁷⁷,
 לפיכך מוזכר בהמשך לכך בפרשה גם המעשר
 ללוויים, אשר: א) גם לאחר הבדלת המעשר ונתינתו
 ללווי⁷⁸ הוא נשאר חולין גמורים⁷⁹, ש"אין בו קדושה
 כלל" והוא מותר לזרים⁸⁰. ב) אין זה חלק מסויים
 השייך ללוי גם לפני הפרשת היהודי.
 וכך מודגש יותר שגם דבר שהוא חול לחלוטין,
 "תחתונים" ממש, קשור עם הקדוש-ברוך-הוא בכך
 שהוא ניתן ללוי, אשר ה' הוא נחלתו⁸¹.

ז.

עבודת היהודי שמקורה מלמעלה אינה מספקת

אחת הטענות שבה פתח קורח את מחלוקתו על
 כהונת אהרן היתה: "טלית שכולה תכלת מהו שתהא
 פטורה מן הציצית"⁸². בתורת החסידות⁸³ מבוארת

64) ראה רמב"ן שופטים יח, ג. ושם כי (בפרשתנו) הזכיר כל אשר נתן לו בקודש, אבל הזרוע כו' הן חולין גמורים כו'.
 65) ראה חולין קלד, ב. ספרי ופרש"י שופטים יח, ג.
 66) וראה רמב"ן שופטים שם. מלבי"ם שם. ועוד.
 67) ומש"כ ע"ז (יח, כד) "אשר ירימו לה' תרומה" – ראה פרש"י שם (מספרי) "הכתוב קראו תרומה עד שיפריש ממנו תרומת מעשר". ולהעיר מספרי יח, כא: אף זו קנאה השם כו'.
 68) פרש"י פרשתנו יח, ל.
 69) רמב"ם הל' מעשר פ"א ה"ב.
 70) שופטים יח, ב.
 71) במדב"ר פי"ח, ג. ג. נחומא פרשתנו ב. ועוד.
 72) ראה לקו"ת שלח מו, ג ריש פרשתנו. אה"ת שלח ע' תקעה בפרשתנו. ראה ספר הליקוטים להארז"ל שם. המשך תרס"ו ע' רפ"ג. המשך תער"ב שם (א"מ). ובכ"מ.
 73) ראה ד"ה א"ר שמואל בר נחמני תר"ץ פ"ג (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א קיט, א).

55) ב"ק יג, א. וש"נ.
 56) יב (בתרומה).
 57) שם, יג (בכורים).
 58) שלח טו, כא (בחלה). ושם לפני"ז יט "תרימו תרומה לה".
 59) ב"ק קט, ב. פרש"י נשא ה, ח. משא"כ בפ' שופטים (יח, ג"ד) מפורש "זוה יהי' משפט הכהנים מאת העם גו' ראשית דגנך גו' וראשית גז צאנך ותתן לו".
 60) לחלוקה זו בגמ' ורמב"ם – גם תרומה וחלה שנוכרו לפני"ז הם מהעשר בגבולין.
 61) ראה שו"ת הרשב"א (ח"א סי' יח. אבודרהם שער ג' ועוד) דאין מברכין על מתנות כהונה משום דמשולחן גבוה קא זכו ולא משל הבעלים. וראה אנציקלופד' תלמודית ערך ברכת המצות.
 62) להעיר מבכורות (לב, סע"א. רמב"ם הל' ערכין וחרמין פ"ו ה"ה) חרמים כל זמן שהן בבית בעלים ה"ה כהקדש לכל דבריהם כו'.
 63) שחולין הם – רמב"ם הל' בכורים פ"א ה"יז. וראה בהנסמן בהערה שלפני".

30 האופן השני של "הוי" אחד (בדרך המשכה)
 31 מלמעלה למטה⁸⁰ הוא שהאלקות "מתלבשת" בתוך
 32 כל דבר. כלומר, העולם הוא מציאות קיימת, אך
 33 מציאות זו עצמה היא אלקות. מדרגה זו של יחוד
 34 נוצרת עבודה ורוחנית של התעסקות בדברים גשמיים,
 35 ולא של הינתקות מהם – האדם נהנה מהדבר הגשמי,
 36 אך הנאתו היא הנאה אלקית.

37 אך גם יחוד זה, למרות שהוא עם הדבר הגשמי,
 38 ניכר שאלה הם שני דברים שונים שהתאחדו – אלקות
 39 והגשמיות,

40 ואילו מצד האיחוד של 'יחודא עילאה' ו'יחודא
 41 תתאה' ניכר שהמציאות הגשמית והעשייה הגשמית,
 42 ההנאה, נעשים אלקות.

ט.

דוקא בג' תמוז מתבטאת השפעת האלקות על
 הגשמיות ממש

43 לפי כל האמור לעיל ניתן להסביר את הקשר של
 44 ג' בתמוז במיוחד, לפרשת קורח:

45 ב"ב וי"ג תמוז, כאשר שחררו את הרבי לגמרי, גם
 46 מן הגלות בקאסטראמא, לא ניכר בגלוי שהפצת התורה
 47 והיהדות השפיעה גם על ה"תחתונים" שאסרו אותו,
 48 שגם הם יסכימו לכך, שהרי אז יצא הרבי בגלוי מד'
 49 אמותיהם (גם אם במדינה היא בכלל הם פעלו נגד
 50 יהודים ויהדות).

51 דוקא בג' תמוז, כאשר הם שלחו אותו לגלות
 52 בקאסטראמא, ובנסעו לשם, אף לפני הגיעו לשם ארגן
 53 ששם יאספו ילדים ויפתחו "חדר", תיקן מקוה-
 54 טהרה⁸¹, ואמר שם דברי חסידות⁸², וכדומה –

55 דוקא בזה הודגש שגם ה"תחתונים" ממש, בדרגתם
 56 הנחותה ביותר, בעוד הם מחזיקים את הרבי בגלות,
 57 "מסכימים" עם הפצת התורה והיהדות של הרבי –
 58 בדומה לתיקון המושלם שהסיר וביטל את מחלוקת

1 לצרכיו, להשתמש בהם, הרי זה משום שהקדוש-ברוך-
 2 הוא נתן אותם לו – ודוקא משום כך הם מנוצלים
 3 על-ידו למטה באופן שהקדוש-ברוך-הוא רוצה –

4 דוקא על-ידי-זה הוא מגלה שהדברים הגשמיים
 5 ממש כפי שהם נשארים רכושו של האדם לחלוטין,
 6 בבחינת "תחתונים", נעשים בפנימיותם קשורים
 7 לאלקות, באופן של "בכל דרכיך דעהו"⁷⁴.

8 ועל-ידי-זה מושגת השלימות של "דירה לו יתברך
 9 בתחתונים"⁷⁵.

10 ואפשר לומר, שזוהי הסיבה לכך שהן במתנות
 11 כהונה והן במעשר נקבע שיעור מסויים, ואסור לאדם
 12 לתת את כל נכסיו, כי ההתקשרות לאלקות בנכסים אלו
 13 היא באופן שונה מאשר בחלק שהוא חייב לתת. ולכן
 14 חסה התורה על ממונם של ישראל⁷⁶, כדי שממון זה
 15 "יתברר" ויזדכך באופן המתאים לו.

ח.

שלוש הדרגות באחדות ה' - בהתאם לשלושת
 הענינים דלעיל

16 מעין שלושת הענינים והדרגות הללו – קדשים
 17 ממש, רוב ועיקר מתנות כהונה ומעשר, והנכסים
 18 שנשארים אצל האדם – ניתן למצוא בדרגות
 19 שבאחדות ה': הענין של יחוד "הוי" אחד" ממש
 20 למעלה, הוי" אחד ממעלה למטה⁷⁷, איחוד בין "יחודא
 21 עילאה" ל"יחודא תתאה"⁷⁸.

22 הענין של הוי" אחד באופן של עליה ממש למעלה
 23 הוא, שגם לאחר התהוות העולמות, בטלים העולמות
 24 לגמרי בדיוק כלפני התהוותם. כלומר, לאמיתו של
 25 דבר, הנבראים אינם מציאות כלל, ומציאותם האמיתית
 26 היא כפי שהם למעלה, בעולם האצילות.

27 מזה נוצרת עבודה ורוחנית של פרישה מעניני
 28 העולם – חיי הצדיקים ועבודתם⁷⁹, אשר הם מובדלים
 29 מענינים גשמיים.

(78) בהבא לקמן – ראה המשך תרס"ו ס"ע קנג ואילך. ע' רכת. רמב.
 תורת שלום ע' 51 ואילך. 184 ואילך (וראה שם ע' 196 ואילך ב' אופנים
 אלו בעצמות). וראה ד"ה סמוכים לעד פר"ת פ"ב בהגה"ה.
 (79) ראה אגה"ק סכ"ז בהביאור.
 (80) ואופן זה הוא במדר' נעלית יותר מאופן הא' (המשך שם ע'
 רמב).

(81) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1063.
 (82) ד"ה גפן ממצרים – נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א ע' 352.

(74) עיין תניא ספ"ג.

(75) ראה גם לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 76 ואילך. ח"כ ע' 335.
 (76) ראה רמב"ם סוף הל' ערכין וחרמין (ר"ה כז, א. ושי"ג). ולהעיר
 מכש"ט סי' רי"ח. צוואת הריב"ש סי' ק"ט. אור"ת לה"מ קא, ד. וראה
 לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 245.

(77) להעיר מאוה"ת פרשתנו ע' תרצו "אבל קרח רצה שיסאר
 ההבדלה וזהו מחלוקת והבדל שאינה לש"ש שלא יתייחדו זו"נ כ' אבל
 שמאי והלל מחלוקת לש"ש יחוד זו"נ רק ביחוד זה יש מלמעלמ"ט
 ומלמלמ"ע כו". וראה שם ד"ה להבין בסופו (ע' תשד ואילך).

34 שמשמעותו שוללת לגמרי את מסירות הנפש שלו
35 בפועל ממש.

1 קורח, שגם דברים גשמיים, במצב שבו הם שרויים, של
2 "תחתונים" ממש, הם בפנימיותם – אלקות.

יא.

הרבי הרי"צ רצה להביא את ענין הגאולה לכל יהודי
36 ההסבר לכך הוא: הרבי רצה להביא את ענין
37 הגאולה אל כל ישראל, ואף אל אלה אשר "בשם
38 ישראל יכונה"⁸⁶, ולכן הוא ציטט דוקא את לשון
39 הפסוק "יהי ה' אלקינו עמנו" עם ההוספה "אף שאין
40 אנו כאבותינו..." כלומר, שגם לגבי יהודים אשר אינם
41 דומים לאבותינו, ואשר אצלם אין מסירות נפש בפועל
42 עבור תורה ומצוות, יהיה "הוי" אלקינו עמנו כאשר
43 היה עם אבותינו".

ולפי האמור לעיל, שהרי רצה להביא את ענין
44 הגאולה גם אל אלה אשר רק "בשם ישראל יכונה", בלי
45 להתחשב במצבם בשמירת תורה ומצוות, ניתן לומר,
46 שבהוסיפו "על אף שאין אנו כאבותינו" התכוון הרבי
47 לרמוז לפירוש על המדרש⁸⁷ "וכן שלמה אומר לפני
48 הקדוש-ברוך-הוא, מלך שהוא שוכר פועלים והן עושין
49 מלאכתן יפה ונותן להם שכרן, מה שבח יש למלך,
50 ואימתי הוא משובח, כשישכור פועלים רעים שאין
51 עושין מלאכתן ונותן להן שכרן וזו היא טובה גדולה,
52 וכן הוא אומר "יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם
53 אבותינו". כלומר, הוא חפץ להביא את ענין הגאולה
54 גם ל"פועלים רעים".

יב.

שלוש הדרגות ב"יהי ה' אלקינו עמנו..."

לפי זה ניתן להסביר, שבענין של "יהי ה' אלקינו
56 עמנו..." יש שלוש דרגות, ויש לומר שהן במקביל
57 לשלוש הדרגות שהוזכרו לעיל:
58

(א) "הוי" (נהיה) אלקינו" – שהקדוש-ברוך-הוא
59 הוא כוחנו וחיותנו, כלומר, שכל מציאותו של האדם
60 וכחו וחיותו בגלוי הם אלקות.

(ב) "ה' אלקינו עמנו" – האדם הוא כמציאות
62 בפני-עצמו, אלא שהקדוש-ברוך-הוא "עמו". אך עצם
63 העובדה ש"אלקינו" הוא "עמנו" מהווה הוכחה לכך
64 שהוא קשור לאלקות.
65

י.

השאלות על דברי הרבי הרי"צ לפני יציאתו
לקאסטראמא

3 לפי כל האמור לעיל, יש לומר, ששלושת הענינים
4 הללו, אשר ביטלו ותיקנו את מחלוקת קורח, רומזים
5 באופן כללי לדברי התורה שאמר הרבי בהשתחררו מן
6 המאסר, לפני נסיעתו לקאסטראמא⁸³, ואלה דבריו
7 (בתרגום חפשי):
8 "אנו מבקשים מה' יתברך, "יהי ה' אלקינו עמנו
9 כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו"⁸⁴, שה'
10 יתברך יהיה עמנו כאשר היה עם אבותינו, אף שאין
11 אנו כאבותינו, אשר היו בעלי מסירות נפש בפועל
12 ממש למען תורה ומצוות וכו'".

13 ולכאורה, צריך להבין: (א) מדוע לשון הבקשה היא
14 "יהי ה' אלקינו עמנו..."? מובנת הזכרת שם הוי',
15 שמשמעותו שהקדוש-ברוך-הוא הוא ה' הווה ויהיה
16 ברגע אחד⁸⁵, שם זה מורה על דרגת אלקות הנעלית
17 מן העולם, ולכן יש צורך להוסיף ולציין שהוא "עמנו".
18 אך לא כן שם אלקים שמשמעותו היא שהקדוש-ברוך-
19 הוא הוא "תקיף ואמיץ אשר לו היכולת בעליונים
20 ובתחתונים"⁷⁸, ומשמעות הביטוי "אלקינו" הוא
21 שהקדוש-ברוך-הוא עמנו – ולכאורה לא הכרחי
22 להוסיף את המילה "עמנו", או שצריך היה לומר "יהי
23 ה' עמנו"?

(ב) הבקשה "יהי ה' אלקינו עמנו" נעלית לאין ערוך
24 מן הבקשה "אל יעזבנו ואל יטשנו".
25

(ג) הרבי אמר "אף שאין אנו כאבותינו, אשר היו
26 בעלי מסירות נפש בפועל ממש למען תורה ומצוות".
27 ולכאורה: אצל הרבי היתה באותה תקופה מסירות נפש
28 בפועל, ואף בהיותו במאסר ולאחר מכן. וגם אם נאמר
29 שעקב ענותנותו של הרבי הוא סבר שמסירות הנפש
30 שלו אינה כמסירות הנפש של "אבותינו", בכל זאת
31 הוא לא היה צריך להתבטא בסגנון זה "אף שאין אנו
32 כאבותינו, אשר היו בעלי מסירות נפש בפועל ממש",
33

(86) מכתב הנ"ל דט"ו סיון. וראה לקו"ש ח"ח ע' 329 ואילך, וש"נ.
(87) מדרש תהלים כו.

(83) נדפס שם ע' 350.

(84) מ"א ת, נז.

(85) טרשו"ע (ואדה"ז) או"ח סי' נ' (ס"ג) – שער היחודה"א פ"ז.

16 ותורתו".
 17 וזה השפיע גם על ה"תחתונים" שבעולם, ואף על
 18 אלה אשר אסרו אותו, שגם במצבם שלהם הם יסכימו
 19 להפצת התורה על-ידי הרבי, ועד כדי סיועם לשחרורו
 20 וגאולתו כפשוטה.
 21 כיוון שהימים האלו נזכרים (עד כדי) ונעשים⁹⁰, יש
 22 לכל אחד ולכולם – עמנו – הוראה ונתינת כח מיום ג'
 23 בתמוז, שלא להירתע עקב ההפרעות והעיכובים
 24 המונעים הפצת תורה ויהדות, ואף ניתנה ההבטחה –
 25 כמשמעות השניה של "יהי" "אל יעזבנו ואל יטשנו"
 26 – שיקויים "יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם
 27 אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו, ולכל בני ישראל יהיה
 28 אור ברוחניות ובגשמיות"⁹¹.

(משיחות ש"פ קורח, ג' תמוז תשכ"ד.
 י"ט כסלו, תשכ"ה. יום ג' פ' קורח תשל"ז)

ח"א ע' 106 ואילך. סה"מ תשי" ע' 237. תש"ט ע' 122. ועוד) – וגם
 זה לא נראה בהם.
 90 כידוע פי' האריז"ל אשר כשהם "נזכרים" כדבעי הם "נעשים"
 (ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א)
 פכ"ט).
 91 סיום לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיתוף ג' תמוז ה"ל.

1 ג) "אל יעזבנו ואל יטשנו": כדי לגרום לכך שגם
 2 אצל יהודים שהם בבחינת "תחתונים" ממש – בשם
 3 ישראל יכונה – שאין נראה אצלם כלל הקשר
 4 לאלקות⁸⁸, יהיה ענין הגאולה, מוסיף הרבי "כאשר
 5 היה עם אבותינו, אף שאין אנו כאבותינו..." – וכוונתו
 6 היתה לרמוז לפירוש המדרש כדלעיל⁸⁹, ובהו הוא גרם
 7 שגם אצל ה"פועלים רעים" תהיה לפחות תחושה של
 8 "אל יעזבנו ואל יטשנו" – שגם במצב זה שבו הם
 9 נמצאים, ניכר שאין הם מנותקים ועזובים ח"ו על-ידי
 10 הקדוש-ברוך-הוא.

11 ודוקא בזה מודגש שגם ה"תחתונים" במציאותם
 12 הגלויה קשורים לאלקות. שבכל דרגה שיהודי שרוי
 13 בה, מהותו האמיתית והפנימית היא אלקות. ובלשונו
 14 של הרבי⁷⁹: כל איש ישראל "מבלי התחשב עם מצבו
 15 הפרטי בשמירת וקיום המצוות, לכו תמים עם ה'

(88 ראה לקו"ש שם.)

(89 וי"ל שלכן אמר מעלת אבותינו שהם היו "בעלי מסירת נפש
 בפועל ממש" – אף שאבותינו בכלל מורה על עבודת המוחין (ראה תניא
 רפ"ג. וראה ד"ה יהי ה"א תשי" בסופו) – כי ענין המסנ"פ הרי"ז דבר
 השוה בכאו"א מישראל (ראה תניא פ"ח). ואדרבה מעלה יתירה בדרך
 דעקבתא דמשיחא שמקימים התומ"צ במסנ"פ – ראה סה"מ קונטרסים

המשך ביאור למס' גיטין ליום רביעי עמ' א

16 רבי, אלא כוונת רבי שוימנן דנימא נמי לא הוי – פעמים שגם הגט
 17 לא יחול, משום דנעשה כמי שאמר לו – לשליח, אל תגרשה אלא
 18 כפית – בקומה התחתונה, וגי'שה כעלייה בקומה העליונה וכמו
 19 שאמר לו, אל תגרשה אלא כמי, וגי'שה בשמאל, שאינו גט, משום
 20 שעל אופן זה לא מינה אותו להיות שליח.
 21 הגמרא מפרשת דברי רבי יוחנן באיזה אופן אמר שפעמים הגט
 22 אינו גט: דבולי עלמא – בין רבי יוחנן ובין ריש לקיש מודים, דהיקא
 23 דנפקה לאפיה ויהבה ליה חפץ – אם יצאה האשה לקראת השליח
 24 השני ונתנה לו את החפץ, וחדר שקלה מיניה גיטא – ואחר כך
 25 לקחה ממנו את הגט, פולי עלמא לא פליגי דנימא גיטא מעליא הוי
 26 – כולם סוברים שהגט כשר, שהרי יכול היה הראשון למסור הגט
 27 לשליח אחר, ואת החפץ ליקח בעצמו, ובכך יעשה כרצון הבעל,
 28 ואף כאן לענין הגט הרי עשה כציווי הבעל.
 29 אלא כי פליגי, היקא דאמר ליה – באופן שהבעל אמר לו

1 מטעם שדברים אינם ניתנים להישלח, אף במתנה יש חסרון זה.
 2 ומביאה הגמרא, וכפלוניתא דרב ושמואל, שנחלקו לענין שליח
 3 מתנה אם יכול למנות שליח אחר, נחלקו גם אביו ורבא, שרב אמר
 4 שליחות של שטר מתנה אינה כגט, שבגט אין השליח עושה שליח
 5 מטעם בזיון הבעל, אבל במתנה עושה שליח, ושמואל אמר מתנה
 6 הרי היא כגט, ובשניהם אינו עושה שליח אחר, שדברים אינם
 7 נמסרים לשליח:
 8 שנינו במשנה, ואם אמר לו מול לי הימנה חפץ פלוני, לא ישלחנו
 9 ביד אחר, שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר: אמר ריש לקיש, כאן
 10 שנה רבי, אין השואל חפץ מחבירו רשאי להשאיל החפץ לאחר, ואין
 11 השוכר חפץ מחבירו רשאי להשכיר החפץ לאחר, ולכן אסור לו
 12 לשלוח את הגט ביד אחר, כדי שלא יגיע החפץ של המשלח לידי
 13 האחר, אך אם עבר ומינה שליח תחתיו, הגט גט.
 14 אמר לו רבי יוחנן לריש לקיש, זו – דין זה, שאין השואל רשאי
 15 להשאיל, אפילו תניקוט של בית רבן יודעים אותה, ומה השמיענו

לקוטי שיחות

פרשת קרח

כרך כג שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

הרמב"ן⁹ מתעכב על פירושו רש"י זה ואומר "ואין המטה הזה אות רק על מטה לוי שנבחר משאר השבטים, לא על אהרן שתהיה לו הכהונה", ומפרש "למשמרת לאות – על שבט לוי תמורי הבכורות, כי השריפה אות על הכהונה, והפרח על הלוייה"¹⁰.

יש מפרשים¹¹ המרחיבים ומבארים, שלדעת רש"י היה אות המטה, "פרח מטה אהרן", על שני הענינים – הן על כך שאהרן נבחר לכהונה והן על כך ששבט לוי נבחר לעבודת הלוייה – והם מסבירים שההכרח לפירוש רש"י זה הוא:

אילו היה זה אות לבחירת שבט לוי בלבד, הרי (א) לא היה זה "מטה אהרן", אלא מטהו של אלעזר בן אהרן כנשיא שבט לוי¹², כבכל השבטים האחרים, שהמטה נלקח מנשיא השבט¹³, (ב) לא היו כותבים את שמות הנשיאים ואהרן ("איש את שמו תכתוב על מטהו, ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי"¹⁴), אלא את שם השבט¹⁵.

מפרשים אחרים מסבירים, שההוכחה לכך שאות המטה היה גם על כהונת אהרן, נלמדת מכך:

(א) שהפריחה היתה דוקא באותיות השם "אהרן", ולא במקום אחר במטה¹⁶. (ב) "ויציץ ציץ... – זהו רמז לכהונה גדולה מצד הציץ¹⁷, וכדומה.

(לבעל תרומת הדשן) שם, יח. פענח רזא שם. עקידה שער עח בסופו ועוד.

- 11) ראה רא"ם גו"א ועוד – כנסמן בהערות הבאות.
- 12) כמ"ש (במדבר ג, לב) "ונשיא נשיאי הלוי אלעזר גו", ובפרש"י "ממנה על כולם כו".
- 13) ראה רא"ם לפרש"י שם, כה (וראה גם בגו"א).
- 14) שם ידיה.
- 15) נחלת יעקב שם. וראה מעשי ה' (להר"א אשכנזי. ווינציאה שמג. ירושלים תשמ"ב) מעשי תורה פכ"ה. אברבנאל כאן.
- 16) ראה לבוש (הובא גם בצידה לדרך) ושפ"ח. אמנם להלבוש האות הוא רק על כהונת אהרן ולא על בחירת שבט לוי (שע"ז לא ערער).
- 17) ראה אברבנאל כאן. ח"י ופי' מהר"ק (לבעמחה"ס שו"ת מהר"ק). וראה חוקני. נחלת יעקב ועוד.

א.

ה"אותות" לכהונה וללוייה

כבר דובר פעמים רבות על כך, שרש"י מבאר בפירושו על התורה את כל השאלות המתעוררות לפי פשוטו של מקרא לבן החמש למקרא, ואם יש קושי שאין רש"י מתרצו, יש לומר, שהתירוץ מובן מאליו לפי הפשט¹, או שכבר התבאר באמצעות דברי רש"י בפירושו במקום זה או לפני כן.

בפרשתנו, לאחר שמספרת התורה על עונשם של הבלועים – "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם..."², אשר "בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה – שעשיתי על פי הדיבור לתת לאהרן כהונה גדולה..."³, ועל עונשם של השרופים – "ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמישים ומאתים איש מקריבי הקטורת"⁴, אשר הוכיחה ש"האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש", ו"כולם אובדים"⁵, ולאחר הסיפור על המגיפה⁶ – מסופר על מטה אהרן שפרח.

ואין מובן: מדוע אין די בכל העונשים והאותות הגלויים כדי לבטל את "תלונות בני ישראל"⁷, ויש צורך ב"אות" של "פרח מטה אהרן"?

על הפסוק⁸ "השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות" מפרש רש"י: "למשמרת לאות לזכרון שבחרתי באהרן כהן ולא ילוננו עוד על הכהונה".

1) וכדמוכח גם מזה דכשאין תירוץ (ע"ד הפשט) כותב רש"י "איני יודע" (תולדות כח, ה. ובכ"כ מקומות) וכי"ב – ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2.

- 2) טז, לב.
- 3) שם, כה ובפרש"י.
- 4) שם, לה.
- 5) שם, ז ובפרש"י שם. וראה פרש"י שם, ו.
- 6) שם יז, יא ואילך. וראה הערה הבאה.
- 7) שם, כ. וראה בחיי שם: "הכתוב הזה יורה כי עדיין היו מתלוננים אחר שנעשו בהם שלוש שפטים בליעה ושריפה ומגפה", ומפרט מה פעל כ"א מה"שפטים".
- 8) שם, כה.
- 9) שם.
- 10) וכמו שכתב לפני"ז שם, ו. וראה גם בחיי שם, כ. באורי מהרא"י

המילים "ויציץ ציץ", מודגש יותר שאת הביטוי "ויוצא פרח" אין צורך לפרש, כי הוא "כמשמעו", אך לא כן כאשר רש"י מפרש "כמשמעו", ומכך מובן שבכוונתו לשלול ולמנוע פירוש אחר, כדלעיל.

בהמשך מצטט רש"י את המילה "ציץ" ומפרש: "הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל".

וצריך עיון: דרכו של רש"י היא, כידוע, לבאר את פשט המקרא. כלומר, את פירושו המילים והענין ולא סתם להוסיף בתיאור הדבר ובפרטיו, אלא אם כן יש חשיבות בכך לצורך הבנת פשוטו של מקרא. ואם כן, יש להבין: לשם מה חשוב לפרט כאן את אופן גידול הצמחים, ש"חנטת הפרי" היא "כשהפרח נופל"²²?

ג.

"ויגמול שקדים"

לאחר מכן מצטט רש"י את המילים "ויגמול שקדים" ומפרש: "כשהוכרז²³ הפרי הוכר שהן שקדים, לשון ויגדל הילד ויגמול²⁴, ולשון זה מצוי בפרי האילן כמו ובוסר גומל יהיה נצה"²⁵.

ידוע, כאמור פעמים רבות, שלשונו של רש"י מדוייקת ביותר. ואם כן, יש להבין: מובן, לפי לשון רש"י עצמו, שרש"י מצטט את דברי הפסוק "ובוסר גומל", כי מהם נלמדת ההוכחה שביטוי זה – "ויגמול" – מצוי גם לגבי פירות, ולא רק לגבי ילדים בהיגמלם מחלב אמם²⁶. אך מהי כוונתו בדיוק ובתוספת באמרו "בפרי האילן", ולא רק "בפירות"²⁷?

ד.

כפילות הלשון וההוספות בפסוק

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

בפשוטו של מקרא מתעוררות כאן מספר שאלות, ומהן:

- 1 אך כל זה אינו נאמר אף ברמז בפירוש רש"י כאן.
- 2 כן יש להבין: אף לפי האמור לעיל, שיש מספר
- 3 הוכחות לכך שהאות הוא גם על כהונתו של אהרן – אין
- 4 מובן מדוע היה צורך בכלל בתוספת של אות לבחירת
- 5 אהרן, ומדוע לא היה די באותות הקודמים, כדלעיל?
- 6 ויש לומר, שההסבר לכל זה יובן על פי פירוש רש"י
- 7 לפסוק¹⁸ "ויוצא פרח...", כדלקמן.

ב.

"ויוצא פרח – כמשמעו"

על המילים "ויוצא פרח" אומר רש"י "כמשמעו".

ואין מובן: א) רש"י צריך היה לומר זאת בפעם הראשונה כאשר הדבר נאמר בענינו¹⁹, לגבי "מטהו יפרח", ולא בפעם .. השלישית!

ב) מובן בפשטות, שרש"י מפרש את לשון הפסוק רק במקום שהפשט אינו גלוי במשמעותן של המילים ובמשמעות הפסוק, ואין הוא מפרש דבר במקום שהפירוש מובן מעצמו מלשון הפסוק, שפירושו כמשמעו, שהרי אין צורך לפרש זאת, ולכן אין רש"י אומר מהו משמעו. וכאשר אומר רש"י "פירושו כמשמעו" וכדומה, כוונתו לשלול הסבר שאיננו "כמשמעו" אך בכל זאת עשויים לפרש כך לפי תוכן הענין וכדומה.

צריך להבין מהו הפירוש האחר וההוכחה לו בפסוקנו. בעל "שפתי חכמים"²⁰ אומר, ש"היכן שיש שתי לשונות כגון הכא, פרח והדר ויציץ ציץ, ופרח הוא ידוע לשון מה הוא, ויציץ אין ידוע מה לשון הוא, לכך פירש רש"י פרח כמשמעו ואין צריך פירוש, אבל ציץ אין ידוע וצריך פירוש והיא חנטת פרי". אך לפי כלל זה, הרי להיפך, השאלה קשה יותר²¹: כאשר רש"י מבאר רק את

(מש"א"כ לדעת התרגום כאן*), ולפי מובן לכאורה מה שהוסיף "כשהפרח נופל", כי זה נוגע לגוף פירושו, שעי"ז מוסבר שהמדובר בענין אחד. עיי"ש.
 (23) "כ"ה בדפוס ראשון וכת"י רש"י (שתח"י). ובדפוס שני "כשנגמר הפרי".
 (24) וירא כא, ח.
 (25) ישעי' יח, ה.
 (26) כמ"ש (ישעי' כח, ט) "גמולי מחלב" – והוא פשוטו פירוש תיבת ויגמול במקרא, עד כ"כ שרש"י אינו מפרשה (וירא כא, ח).
 (27) להעיר ממפרשים (פרש"י ורד"ק) לישעי' שם.

(18) שם יז, כג.
 (19) יז, כ.
 (20) הנדפס בחומשים (ובשפ"ח הנדפס באוצר פירושים (עם הרא"ם כו) – ליתא).
 (21) ומה שתיירץ בשפ"ח בתחלתו "לפי שמצינו ציץ קודם הפרח שנאמר (ישעי' כז, ו) יציץ ופרח לכך פרש"י פרח כמשמעו", צ"ע, דהרי עדיין לא למד הבן-חמש פסוק הנ"ל שרש"י יצטרך ליישב קושיא שם. וראה לקמן סעיף ו.
 (22) להעיר שבא' מכת"י רש"י (שתח"י) מוסיף ("כשהפרח נופל) הפרי מצמיח". וראה מפרשי רש"י (רא"ם. וראה גו"א, שפ"ח, משכיל לדוד ועוד) שלדעת רש"י הפרח הוא הנץ הנופל וכמו שמפרש בוישב מ, יוד

(* ובא' מכת"י רש"י (שתח"י) הוא חנטת הפרח כשהפרח נופל. אבל חסר שם ד"ה הראשון "ויוצא פרח. כמשמעו".

17 ולשאלות אלו מתכוון רש"י להשיב בהסבירו
18 שב"ויוצא פרח" הכוונה היא "כמשמעו", ו"ויצץ ציץ" –
19 "היא חנטת הפרי כשהפרח נופל".

ה.

פריחה במשמעות כללית או מסויימת?

מעצם דברי רש"י שהמשמעות של "ויוצא פרח" היא
"כמשמעו" – פרח ממש – מובן, שמשמעות הביטוי
"פרח" "פרח" לפני כן איננה לפרח כפשוטו.

משמעותם של הביטויים "פרח", "פרח" (בלשון פֶּעַל)
המופיעים בקשר לאילן היא "לבלוב פרחים" כפשוטה,
ולגבי אילן פרי הכוונה היא לצמיחת פרחים שמהם
חונטים אחר כך הפירות.³³

אך כאשר מופיע הביטוי "פרח" בקשר למטה וכדומה,
ולא בקשר לאילן, הרי אין כוונתו דוקא לבלוב ממשי של
פרח, אלא לתוספת כללית למטה – פריחה, כל מה שצומח
ונוסף מאוחר יותר³⁴, בדומה לביטויים³⁵ "פורח
אבעבעות", "צדיק כתמר יפרח"³⁶.

מברך כו'. ובטושו"ע או"ח ר"ס רכו (ובאדה"ז סדר ברכה"נ פי"ג סי"ד)
שמוציאין פרח אומר כו'. ומסיים בטושו"ע** : ואם איחר לברך עד
שגדלו הפירות כו', וכן מפורש בבאר היטב שם סק"א (משו"ת הלכות
קטנות ח"ב סי' כח) ואין מברכין כ"א על אילני מאכל. וכן משמע מכמה
פוסקים. וראה ר"ד לקמן בפנים סעיף ז***. ואכ"מ.

34 להעיר שמלשון רש"י ברה"ה ויגמול שקדים "ולמה שקדים הוא
הפרי הממהר להפריח מכל הפירות", משמע, שלשון הפרחה גם בפרי
האילן קאי על כל צמיחת ונידול הפרי עד גמרו***. וראה קה"ר פי"ב,
ז "מה השקד הזה משעת שנינו עד שהוא גומר פירותיו כ"א יום" (ועד"ז
הוא בירושלמי תענית פ"ד ה"ה לו). וראה בכורות ה, א. צפע"ג עה"ת
הפטורה פ' מטות (בתחלתה). וראה מהר"י קרא ליימ"א, יא : שמקדימים
פירותיהן לכל הפירות.

אבל ברש"י ירמ"י שם : ממהר להוציא פרח קודם לכל האילנות
(ואכ"מ מביא : ומדרש אגדה השקד הזה משעת חניטתו עד גמר בישולו
כ"א יום כו'). ועד"ז בשער השמים הנ"ל (בשוה"ג הג' להערה 33) ד"ה
וסיבת קדימת : קדימת אילן שקד להוציא פרחים יותר משאר אילנות. ושם
לפני"ז ד"ה ואלו הן : ואילן הממהר להביא פירות מכלן הוא אילן האפרסק.
ובשו"ת הלכות קטנות שם : על פרחי השקדים שממהרים הרבה קודם
ניסן (שהוא לפני הפריחה דשאר האילנות בניסן). ואכ"מ.

35 ראה לקמן הערה 37.

36 תהלים צב, יג. ובפרש"י "כתמר לעשות פירות". ובת"י שם
(ועד"ז שם, ח) : ילבלב פירין.

1 א) הרי הקדוש ברוך הוא אמר "והיה האיש אשר
2 אבחר בו מטהו יפרח". ומדוע בפועל חלו בכך שינוי
3 ותוספות, שהמטה לא רק "פרח", אלא גם "ויצץ ציץ
4 ויגמול שקדים"²⁸ ?

5 ויותר מכך – הוספות אלו מחייבות נסים נוספים !

6 (ב) בפסוק זה יש לכאורה כפילות לשון. לאחר שנאמר
7 "והנה פרח...", נאמר שוב "ויוצא פרח".

8 רבותינו בעלי התוספות²⁹ מתרצים לגבי כפילות
9 הלשון "והנה פרח" "ויוצא פרח", שהיו שני מיני פרחים :
10 בצדו האחד של המטה היו פרחים אשר נשאו שם ולא
11 נשרו אף פעם³⁰, ומצדו האחר של המטה היו "ויוצא פרח
12 ויצץ ציץ ויגמול שקדים" – פרחים אשר נשרו לאחר מכן
13 "כדרך כל פרחי אילנות"³¹.

14 אך את דברי רש"י אי אפשר לפרש כך³², כי חידוש
15 כזה צריך היה רש"י לציין במפורש בהתאם לדרכו בפירושו
16 על התורה, ואילו בדבריו אין אף רמז לכך.

28 כמו שהקשה בשפ"ח כאן. וראה גם פני דוד להחיד"א פרשתנו
אות יו"ד ד"ה ורש"י, ושם את טו ד"ה אמנם (בשם רבינו אפרים) ואילך.
והתירושים – אינם ע"פ פש"מ כ"כ.

29 שם, כג. וראה גם מושב זקנים עה"ת כאן. פני דוד אות טו שם.
30 ראה יומא נב, ב (הובא בעלי התוס' לפני דוד שם) : ופרחי.
וכ"ה בהוריות יב, רע"א (וש"ג). וראה לקמן סעיף יו"ד.

31 וכן מוכח לכמה מפרשי התורה שהם ב' ענינים – ראה לדוגמא
אברבנאל שהיו 'בוה ד' ניסים הא' שהמטה היבש פרח. והב' שהוציא
פרח בראשונה. והג' ויצץ ציץ שהוא תחלת הראות הפרי. הרי' הוא ויגמול
שקדים שלמים כו'.

32 ברא"ם כאן מפרש (לפרש"י) "פרח על הנץ הקטון ויוצא פרח
מורה על הנץ הגדול כי שניהם נק' פרח". וכן בבאר יצחק על פרש"י
כאן מפרש (לפרש"י) ד"והנה פרח" "ויוצא פרח" ב' פרטים הם. וצ"ע.

33 בנוגע לאילני סרק – ראה פרש"י בראשית א, יא (ד"ה אשר),
בחוקתי נט, ד (ד"ה ועץ) – בנוגע לשמם במקרא,

אבל (כנראה במוחש) גם באילני סרק (ברובם ?) יש פרות (שאינם
ראויים למאכל אדם) ובהם גרעינים שמהם נוטעים אילן סרק חדש.

ולהעיר – בתרגום כאן (ועד"ז בויש"מ, י) תרגם ויוצא פרח "ואפיק
לבלבין". ולהעיר מברכות מג, ב : האי מאן דנפיק כו' וחזי אילני דקא
מלבלבי אומר ברוך כו'. ובשטמ"ק שם : והוא ענין מחודש שאדם מברך
על עצים יבשים שחפיריון הקב"ה. ומשמע קצת שהוא גם באילני סרק.
אבל ברמב"ם (הל' ברכות פ"ה ה"ג) : וראה אילנות ופרחות וניצנים עולים

* ולהעיר מהשינוי בנוסח הברכה בגמ' ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם. וברמב"ם וטושו"ע "ליהנות בהן". וכן מפרש רש"י בפי' "להתנאות" בברכות שם. וראה
דק"ט שכ"ה נוסח הכ"י (וכמה פוסקים) "ליהנות". ולהעיר מברכי יוסף או"ח שם שיוירי ברכה שמביא גירסא "להתענון בהם בני אדם". ואכ"מ.

** ובסדר ברכות הנהנין שם ליתא, אף שהביאו אדה"י בלוח ברכות הנהנין (פי"ב ה"כ) ובפרשיות "עד שנפל הפרח וגדלו הפירות וכו'". וב' היענות שבוה. וראה
הגש"פ עם לקוטי פעמים כו' (קה"ת תשמ"ד) ע' תרט בהגדה, במה שהשמיט בסדר ברה"נ עוד פרטים שבהלוח שם. ואכ"מ.

*** וראה שעני השמים לר"ג אבי הרלב"ג (בחלק הראשון מאמר השלישי ד"ה ומן הוורדים) שעל הרוב אין לאילן סרק פרחים לפי שאין מוציאין פירות. וראה גם
הלכות קטנות שם.

**** ובא' מכת"י רש"י (שתנח"י) הממחר ליגמול מכל הפירות ולהפריה. ובכת"י רש"י תימן (ירושלים ג. י) תשמ"א) הממחר לברא ולהפריח. ולהעיר מהגירסא בדפוס
שני דרש"י (הובא לעיל הערה 23).

וקשה לומר, שבהיכנסו אל אהל העדות ראה משה את כל התהליך של שלשת השלבים בזה אחר זה, שהרי, מהי התועלת בכך שמושה יראה כל זאת. והרי המטרה היא "והשכותי מעלי תלונות בני ישראל"³⁹, שישראל יכירו ויאמינו ב"בחרתי באהרן"⁴⁰?

לפיכך מוסיף רש"י בפירושו על "ויצץ ציץ" את המילים "הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל", כדי להסביר שהתרחש כאן התהליך הטבעי של התפתחות הפירות, ואת זאת יכלו בני ישראל לדעת⁴¹ על-ידי ראיית נשירת הפרחים:

משה הוציא את כל המטות והראם לישראל – "ויוצא משה את כל המטות מלפני ה' אל כל בני ישראל ויראו... הוא הראה להם הכל, כולל את הפרחים אשר נשרו בעת חנטת הפרי, ובראותם את המטות עם השקדים וגם את הפרחים שנשרו, הובהר להם שב"אהל העדות" התרחש כל התהליך של "ויוצא פרח" – "כמשמעו" "ויצץ ציץ" – חנטת הפרי ונשירת הפרח, ו"ויגמול שקדים".

ז.

מדוע צמחו השקדים בתהליך הטבעי?

אך ניתן לשאול: לשם מה צריכים היו ישראל לדעת זאת, ובכלל, לשם מה צריכה היתה צמיחת השקדים במטה להתרחש בתהליך הטבעי על כל שלביו – והרי זה היה נס מוחלט, ואם כך, די היה בצמיחת שקדים בשלים על המטה מיד?

לדברי מפרשים אחרים מובן הצורך בכך, כי הם מסבירים, שהפרחים של "פרח" ו"ציץ" זה מגבירים את גדלות הנס. כדברי הרד"ק⁴² "אמר פרח על יציאת העלים תחילה, ואחר כך הנץ, וזה הפך בטבע העץ השקד, והיה זה להגדיל הנס"⁴³.

אך לפי דברי רש"י, שהמשמעות של "ויצץ ציץ" היא "חנטת הפרי כשהפרח נופל", יוצא, להיפך, שהצמיחה היתה בתהליך הטבעי של התפתחות השקדים –

1 ולכן צריך רש"י להבהיר שמשמעות המילה "פרח" 2 בביטוי "ויוצא פרח" כאן היא "כמשמעו" – צמח פרח 3 ממש, ולא כביטויים "פרח" ו"פרח" המופיעים לפני כן, 4 אשר אינם מוגבלים דוקא למשמעות זו. ולפני כן אין 5 רש"י צריך לבאר את הדבר במפורש ובהרחבה, כי 6 הביטוי פריחה כבר נלמד לפני כן³⁷, וכאשר מדובר כאן 7 אודות מטה, הרי מובן מאליו, שאין הכוונה דוקא 8 ללבלוב של פרח, אלא להתפתחות כללית הכוללת גם 9 צמיחת פרחים ציצים ופירות.

10 וכיוון שהביטוי "מטהו יפרח" בדיבור ה' הוא במובן 11 של פריחה באופן כללי – החל מיציאת הפרח וכל הפרטים 12 שלאחר מכן – מובן, שלאחר שהקדוש-ברוך-הוא אמר 13 בכלל, פעמים רבות, "מטהו יפרח", הרי לאחר מכן 14 מפרטים "ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים".

15 ובדומה לכך מובנת כפילות הלשון בפסוק "והנה פרח 16 מטה אהרן לבית לוי ויוצא פרח": לפני כן מספרת התורה 17 באופן כללי – "פרח מטה אהרן", כפי שאמר הקדוש-ברוך- 18 הוא "מטהו יפרח", ולאחר מכן מפרטת התורה את פרטי 19 הפריחה: ויוצא פרח – כמשמעו, פרח ממש. לאחר מכן 20 "ויצץ ציץ" – חנטת הפרי. ולאחר מכן "ויגמול שקדים".

ז.

תהליך צמיחת הפירות התרחש בשלימותו

אך לפי זה מתעוררת השאלה: כיוון ש"ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים" הוא הפירוט של הנאמר לפני כן "פרח מטה אהרן", ולפי הסדר – בתחילה "ויוצא פרח" ולבסוף "שקדים" – יוצא, שכאשר "יובא משה אל אהל העדות...", כבר התרחשו שלשת השלבים "ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים". ואם כך, צריכה היתה התורה לציין רק את השלב הסופי מבין השלשה "ויגמול שקדים", כי רק את זאת ראה משה, ולא "ויוצא פרח ויצץ ציץ", כפי ששואל הרשב"ם³⁸?

(חולין קלז, ב). ואכ"מ.

38 פרשתנו יז, כג. וראה גם מושב זקנים כאן בתחלתו.

39 שם, כ.

40 פרש"י שם, כג (הובא לעיל סעיף א).

41 להעיר ממושב זקנים כאן: ונ"ל הפרח נפל כו'.

42 בספר השרשים שלו ערך פרח.

43 וראה אברבנאל שבהערה 31: כזה ד' נסים כו' הד' כו' בהפך המנהג הטבעי כי כאשר יראו השקדים נופל הפרח אבל מכת הנס היו הפרח והציץ וגם השקדים והעלים תמיד יחד בקיץ ובחורף.

37 לאו דוקא ביחס לאילן (כמו בוישב מ, י והוא כפורחת) (שהמדובר בגפן). ורש"י מפרש כנ"ל הערה 22): וארא ט, ט (פורח אבעבעות ופרש"י "כתרגומו כו' שעל ידו צומחין בועות"). וכמ"פ בפי' תוריע: יג, יב. כה. לט. מב. נו (פרחת היא ובפרש"י "דבר החוזר וצומח"). מצורע יד, מג. וראה מלבי"ם אילת השחר סי' תפט, תצא. ובפי' לפ' תוריע יג סי' עח קג. קעג. ועוד. ואכ"מ.

ולמעשה מהנאמר במנורה פרח ופרחי' (תרומה כה, לא ואילן. ויקהל לו, יז ואילן). וראה ת"א בהנ"ל. פרש"י תרומה שם, לא. מנחות כח, סע"ב ובפרש"י שם [ולמעשה מברכות מז, סע"ב "קטן פורח" ובפרש"י ותוס' שם. ולהעיר ממחז"ל לישן תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן

כך, שלא היה זה נס רגיל, אלא נס הקשור לטבע המטה⁴⁸. ולכן היה אופן הפריחה כזה: בתחילה "ויוצא פרח" כמשמעו, ולאחר מכן "ויצץ ציץ", חנטת הפרי כשהפרח נופל, ולאחר מכן "ויגמול שקדים", "כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים" – תהליך טבעי של צמיחת הפירות.

ומובן, שכך גם לגבי כהונת אהרן: מינויו של אהרן לכהונה נובע מבחירתו של הקב"ה "והיה האיש אשר אבחר בו"⁴⁹, הקב"ה בחר בו מרצונו, ולא משום בקשת משה וכדומה, והבחירה עצמה נעשתה באופן, שהכהונה הפכה אצל למעלה טבעית.

לפי זה מובן גם ציווי ה'⁵⁰ "השב את מטה אהרן... למשמרת לאות – לזכרון שבחתי באהרן כהן ולא ילינו עוד על הכהונה". כיון שהכהונה הפכה לענין טבעי אצל אהרן ובניו לא ייתכן לומר שיחול בכך שינוי, גם אם יש למישהו אחר תשוקה ורצון לעבוד בבית המקדש⁵¹, או שמטעמים אחרים ייבחר לתפקיד זה מישהו אחר במקומו בתקופה מאוחרת יותר⁵².

ט.

"שקדים" – ממהרים לפרוח

לפי זה מובן גם המשך פירוש רש"י על "ויגמול שקדים": תוספת ההוכחה ש"לשון זה מצוי בפרי האילן" אינה רק כדי להוכיח שהביטוי "ויגמול" שימושי לגבי פירות (ולא רק לגבי ילד), אלא גם כדי להדגיש שאופן הגידול של השקדים על המטה כאן – "ויגמול" – נעשה באותו אופן של התפתחות פרי האילן.

ולפי זה יובן טוב יותר המשך פירוש רש"י "ולמה שקדים? הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות, אף המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבוא"⁵³:

1 ואם כך, אין מובן: אם הכוונה היא להגדיל את הנס,
2 צריך היה רש"י להסביר כד"ק, שהצמיחה לא היתה בסדר
3 הטבעי של צמיחת שקדים. ואם הכוונה היא לעצם הנס,
4 די היה בצמיחת שקדים בשלימותם על המטה מיד?

ה.

בחירת אהרן – רצון ה'

ההסבר לכך הוא, שדוקא בכך טמון הטעם העיקרי של אות המטות:

הבליעה של "כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש"² הביאה לידי ההכרה³ "כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה". שמשה הוא שליחו של הקדוש-ברוך-הוא וכל מעשיו הם "על פי הדיבור". ובאופן מפורט יותר התגלה הדבר בשירפתם של "חמשים ומאתים איש מקריבי הקטורת"⁴, שאז התברר לכולם שהקדוש-ברוך-הוא בחר דוקא באהרן לקטורת – לכהונה גדולה⁴⁴.

אך בכך עדיין לא התבטלו תלונות בני ישראל, אלא שהתגלה שכך ציוה הקדוש-ברוך-הוא, ועל כך הגיעו כל העונשים. אך ייתכן שאהרן כשלעצמו הוא כיהודים אחרים "ומדוע תתנשא". ויותר מכך – ייתכן שעקב עשיית העגל, דוקא אהרן⁴⁵ אינו ראוי, ואחרים מבני ישראל ראויים לכך יותר⁴⁶. יתרה מכך: ייתכן שציוויו של הקדוש-ברוך-הוא למינוי אהרן לכהן גדול היה משום בקשת משה ותפילתו⁴⁷, וכדומה.

על כך הראה הקב"ה את אות המטות: אצל המטה כשלעצמו לא ייתכנו פריחה וצמיחת פירות בדרך הטבע, וזה אפשרי רק לפי בחירתו ורצונו של הקב"ה.

מצד שני ראו באמצעות המטות, שרצון ה' הביא לידי

ומציאות הדבר, ובכדי לשוב לטבעו הקודם צריך לנס אחר (כמו בידו של משה מצורעת כשלג – שמות ד, וי), או שהנס אינו מבטל טבע הדבר, וכשנפסק הנס חוזר הדבר לקדמותו בדרך ממילא (כמו קרי"ס – ראה בשלח יד, כא. תניא ח"ב פ"ב. ועוד). עיי"ש.

(49) פרשתנו שם, כ. וראה גם טז, ה. שם, ז.

(50) שם יז, כה ובפרש"י שם.

(51) ראה לקו"ש ח"ח [המתורגם] ע' 205 ואילך, שי"ל שזה הי' מחלקות של קרח ור"ג איש – בכלל.

(52) ראה אוה"ח שבהערה 46.

(53) וראה מפרשי רש"י (גו"א ושפ"ח) ההמשך לד"ה זה דפרש"י. אבל י"ל שכל הד"ה בפרש"י שבפסוק זה אינם פירושים נפרדים כ"א בפ"ע, כ"א באים בהמשך אחד, ורש"י מפרש בהמשך פירושו – סדר גידול וצמיחת השקדים, ואח"כ מסיים "ולמה שקדים". וכן משמע בכמה כת"י רש"י (שתח"י). וראה פני דוד שבהערה 28 (אות יוד).

(44) במפרשים כאן יז, ו (ראב"ע, רשב"ם, דעת זקנים. וראה רמב"ן ואברבנאל שם. ועוד) דוח שהר"ג איש נשפרו ע"י הקטורת לא הוכיח לישראל שאהרן נבחר לכה"ג, והר"ג איש היו מחוייבים מיתה שאינן ראויין לכהונה "ייתכן שבתפלתם או בהכמה שידעתם שרפתם המקריבים" (ראב"ע שם); או שציום להקריב אש זרה וכיו"ב (ראה רשב"ם, רמב"ן ואברבנאל שם). וע"ז בא אות המטה (ראה מפרשים הנ"ל).

אבל דוחק לפרש כן דעת פרש"י, דפשיטא דהו"ל לרש"י לפרש. ולהעיר מפ"י השני ברש"י יז, יג.

(45) ראה פרש"י שמיני ט, ב. שם, כג.

(46) להעיר מאוה"ח שם יז, כ. ושם לפנ"ז יז סד"ה דבר.

(47) ולהעיר מעקב (ט, כ) ואתפלל גם בעד אהרן. אבל שם המדובר בהגזירה כ"כלוי בנים" (פרש"י שם).

(48) להעיר מעין זה (בענין אחר) מהמבואר בכ"מ (לקו"ש ח"ח [המתורגם] ע' 263 ואילך. ורש"י) ב' סוגים בנסים: אם הנס מחליף טבע

מובהר על איזה "מקלו של אהרן" מדובר כאן⁶¹. אך מדוע מציינים כאן את הפרחים?⁶²
לפי האמור לעיל בפירוש רש"י – כפשוטו של מקרא, שאיננו מבדיל בין הפרחים – שכל הפרחים נשרו ומשה הראה אותם בנפרד מן המטה, מובן:

כשם שבפעם הראשונה הוציא משה את המקל עם השקדים ובנפרד את הפרחים שנשרו, כדי להראות לישראל שהיה תהליך טבעי של צמיחת השקדים, דבר המבטא את מהות כהונתו של אהרן, כדלעיל בהרחבה –

כך מובן גם לגבי הציווי "השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות – לזכרון שבחתי באהרן הכהן ולא ילוננו עוד על הכהונה", שגם ב"זכרון" חשוב שה"השב" יכלול הן את המקל עם השקדים והן את הפרחים בנפרד, כי בכך מתבטא האופן "שבחתי באהרן הכהן".

ולכן מפורט גם לגבי הגניזה "מקלו של אהרן בשקדיה ופרחיה": כשם שגניזת הארון לא היתה רק כדי למנוע את נפילתו לידי האוייב, אלא, כפי שהוסבר פעם בהרחבה⁶³, משום שלמקום הגניזה יש דין של מקום הארון, ואשר משום כך קדשו שלמה מיד בתחילת בנין הבית כמקום לקדושת הארון בקדש הקדשים, "וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון"⁶⁴ –

כך גם לגבי דברים אחרים שהיו "לפני הארון" – גניזתם "עמו", עם הארון, היא משום שזהו

1 כיון שהתפתחות הפרי על המטה באותו אופן כפרי
2 האילן היא כדי להדגיש שהדבר התבצע בתהליך טבעי
3 ולכן קשור גם לכהונת אהרן, כדלעיל, מובן, שגם העובדה
4 שצמחו דוקא שקדים קשורה לענין הכהונה שעליו מדובר
5 כאן.

6 לפיכך ממשיך רש"י ואומר "ולמה שקדים...", שגם
7 העובדה שהיו אלה דוקא שקדים, למרות שפרט זה אינו
8 מוסיף לאות על בחירת אהרן, קשור לענינו, כי זהו רמז
9 לכך ש"המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבוא..."⁵⁴.

י.

גניזת המטה עם הפרחים

לפי ביאור זה בפירוש רש"י מובנים דברי הגמרא, שעליהם מתעכבים ה"ראשונים":

נאמר בגמרא⁵⁵, ש"משנגנו ארון נגנזה עמו"⁵⁶... מקלו של אהרן בשקדיה⁵⁷ ופרחיה". ושואלים על כך⁵⁸: כיצד מזכירה הגמרא "ופרחיה", והרי בפסוק נאמר "ויגמול שקדים", ובסיום גדילת השקדים אין הפרחים נשארם, כי הם נושרים, כדלעיל? ומשיבים על כך⁵⁹, ש"מקצת פרחים נשאר" כדי להגדיל את הנס⁶⁰.

אך, לכאורה, עדיין אין מובן: מדוע צריכה הגמרא לפרט את הפרחים בנפרד בדבריה על גניזת המקל? והרי לפי האמור לעיל הם היו על המקל, ובגניזת המקל נגנזו ממילא הפרחים.

לגבי השקדים ניתן לומר, ולפחות בדוחק, שבכך

(54) ואולי י"ל דזה שבסיום פרש"י מביא "ותרגומו" וכפית שגדן כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה על זה", הוא לא לבאר ולפרש התרגום (שכידוע אין זה דרכו של רש"י) אלא בא בהמשך לתוכן פירושו*: "דלהתרגום אין הפי' "ויגמול שקדים המשך ופרט בפריחת השקדים, כמו לפרש", וא"כ אין ללמד מזה "הוא הפרי הממהר להפריח כו" אף המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבוא".
ואולי יש לומר (ע"ד הדרוש שבפרש"י עכ"פ) שרש"י הביא התרגום – כי לפי התרגום בא "וכפית שגדן כו" יחד כפותים זה על זה" ללמד ענין האחדות, היפך "ואתפלג" – מחלוקת קרח.
(55) יומא נב, ב. ור"ג.

(56) כ"ה ביומא שם. ובהוריות וכריתות שבהערה הבאה "נגנז" וליתא "עמו". וראה דק"ס יומא שם בהערות.

(57) כ"ה בעין יעקב ובדק"ס מכ"י. בגמ' לפנינו "ושקדי' ופרחי'". בהוריות יב, רע"א "שקדי' ופרחי'", וכ"ה בתוספתא יומא פ"ב, יג** (ועד"ו במכילתא בשלח טז, לג "שקדי' ופרחי'). ובתוספתא סוטה פ"ג,

ב "שקדי' פרחי'". בכריתות ה, ב: שקדים ופרחים.
(58) ת"י ותוס' הרא"ש יומא שם; ריטב"א שם – הובאו גם בפני דוד שם אות טו.

(59) שם. ועד"ו הוא ברבנותנו בעה"ת פרשתנו עה"פ, וממשיך "ורא"י מיומא ומפרק מקום שנהגו כו".

(60) כ"ה בריטב"א שם "כדי להגדיל הנס". ובמושב זקנים עה"ת כאן (בתי' הא') "ופי' שבצד אחד היו שקדים על המטה ובצד אחד היו פרחים ובצד אחד ציץ וכולם נשאר עלי". וראה גם אברבנאל שבהערה 43.

(61) אמנם זה אפשר לתרץ רק לגירסא הנ"ל (במקומות שבהערה 57), אבל בירושלמי שקלים פ"ו ה"א "ומקלו של אהרן ופרחיו ושקדי'ו" (מקדים פרחים לשקדים).

(62) להעיר שברמב"ם רפ"ד מהל' בית הבחירה כתב רק "מטה אהרן" ולא הוסיף "שקדי' ופרחי'".

(63) לקו"ש חכ"א ע' 159 ואילך.

(64) לשון הרמב"ם שם.

(* בדפוס ראשון ושני וכו"כ כתי' רש"י (שתח"י) וכן בכתי' תימן (הנ"ל) בשה"ג להערה 34) ליתא תיבת "ותרגומו" בפרש"י.
(** ובגמ"א מפרש דמתרגום מביא ראי' לפירושו שחזרו הפרי, אלא שביתניים הקשה לו "ולמה שקדים... לבוא כו". ע"ש.)

(***) וכ"ה בפסחים נד, טע"א לענין עשרה דברים שנבראו בין השמשות.

- 1 מקומם, ולכן גם בהימצאם במקום גניזתם הם
 2 פועלים את פעולתם.
 3 ובמיוחד לגבי מקלו של אהרן, שהלימוד על גניזתו
 4 ביחד עם הארון הוא מן הנאמר "למשמרת לאות"⁶⁵, שגם
 5 במקום הגניזה הוא "למשמרת לאות" –
 6 ולכן גם לגבי הגניזה מפרטת הגמרא כ"מקלו של
 7 אהרן בשקדיה ופרחיה",
 8 וכל זה יהא בגלוי בביאת משיח צדקנו, שעליו נאמר⁶⁶
 9 "יפרח בימיו צדיק", "שבימיו תחזור הכהונה ויפרח מטה
 10 אהרן"⁶⁷, במהרה בימינו ממש.
 (משיחת ש"פ קרח תשמ"א)

(67) לשון בעה"ט שם.

(65) יומא שם. וש"נ.
 (66) תהלים עב, ז. וראה בעה"ט כאן.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה סיון, תשי"ג
 ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
 מוה"ר ירמיי שי

שלום וברכה!

...בטח לעת קבלת מכתבי זה כבר הגיעו פ"ש מפורט מכאן ע"י הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ
 עוסק בצ"צ כו' מוה"ר יוסף שי הלוי ויינבערג שד"ר. ובל"ס אשר למותר לבקש את כת"ר שי
 אודות העזר להנ"ל ככל יכולתו ובכל האופנים הדרושים, אלא שע"פ פסק הספרי בפ' צו, שאין
 מזרזין אלא למזרזין, הנה באתי בשורותי אלה להעדפה ולזירוז יותר. כי כמו שתלמוד תורה
 הרי כל רגע ורגע בפ"ע מחויב בה, ובמילא כשאין מנצלים אפ"י משך זמן קטן, ה"ז אבידה שאינה
 חוזרת, שאף אם ימלא בשעות הבאות אח"כ הרי דים שיפקיעו חובת עצמם, הרי עדי"ז הוא ג"כ
 בעניני צדקה הקשורים עם ת"ת, כיון שסו"ס לבן של ישראל ער הוא לתומ"צ הנה ככל שמקדימים
 ומזרזין את הנותן לסלק נתינתו בהקדם, הרי תוקדם האפשריות הבאה שיוסיף הנותן על נתינתו
 מקודם.

וגדולה זכות השתתפות כת"ר בעץ [חיים] היא למחזיקים בה ותומכי מאושר.

ויה"ר שיקוים בו ובב"ב שיחיו פירוש הזהר (זהר ח"ג דני"ג ע"ב) אל תקרי מאושר אלא
 מראשו, היינו שבראשו יומשכו כל הברכות והצלחות, וכיון שגופא בתר רישא אזיל, הרי בודאי
 בד"מ יומשך כל הנ"ל בשאר הענינים. וע"פ המבואר בזהר (זהר ח"א ר"ך ע"א) שהבעל דמשפחה
 הוא כדוגמת הראש בגוף, הרי מראשו מעניני הבעל יומשכו ג"כ בהנוגע לזוגתו ולב"ב שיחיו
 בהמצטרך לכאו"א בפרט.

בברכה להסתדרות מתאימה לפניו ולב"ב בגשמיות וברוחניות גם יחד, המחכה לבשו"ט.

ילקוט לוי יצחק על התורה

מוח הבינה, הכוס הג' מוח עטרא⁵ דחסד, ז"א. וכוס ד' מוח עטרא דגבורה בחי' מלכות.

והנה עיקר המוסות דפסח הם הכוס הב' והד', כי הכוס הא' דקידוש ישנו בכל שבת ויו"ט שמצוה לקדש על הכוס. והכוס הג' דברכת המזון ישנו גם בשאר ימות השנה אם מברך על הכוס. והעיקר שנתחדש בפסח הוא הב' כוסות, הב' והד', שעליהם אומרים ההגדה (על הכוס הב'), וברכת השיר (על הכוס הד'), והלל (שנחלק בין שניהם), שענין ההגדה והלל וברכת השיר הוא החידוש שאומרים בליל פסח, משא"כ קידוש, וברהמ"ז שאומרים על הכוס הא' והג' יש גם בכל השנה.

נמצא העיקר דהמוסות הוא הב' והד'.

וזהו מה שמלת פסח⁶ גימט' ב' פעמים ע"ד⁷, רומז על חילוף אלקים אכדט"ם, והיינו הכוסות דפסח שהם בחי' אכדט"ם כמ"ש בפע"ח⁸ כוונת פסח, ובמשנת חסידים המשך בעמוד 77

(* סידור שער התפילין ו, ג ואילך (מובא לקמן סי' קיב הערה 2). ספר המצות להצמח צדק – מצות תפילין פרק א (טז, סע"ב) ואילך. (** ראה בכ"ז – לקו"ש חכ"ו פרשת וארא ס"ה. וש"נ אנה"ת ספ"ד. 5) **עטרא (כתר) דחסד, עטרא (כתר) דגבורה:** ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים סוף עמוד קסה, טעם דנק' עטרין (כתרים) דחסד וגבורה וז"ל: "חסד וגבורה שבדעת הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה נקראים עטרין, עטרא דחסד, עטרא דגבורה, שעטרא הוא בחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן" עכ"ל.

6) פסח (בג" 148), וכן ב' פעמים "עד" (= 74 × 2) 148 וראה ביאור, בהערה 7. 8. (ראה גם לעיל סי' כח. כט.).

7) **ב' פעמים ע"ד רומז על חילוף אלקים אכדט"ם.** פירושו: מספר "עד" הוא בגי' אותיות וְשֵׁם "אכדט"ם", והוא האותיות באל"ף ב"ת הקודמים ושלפני האותיות "אלקים" (ראה הביאור בהערה 8).

וידוע דש"ם "אלקים" מורה על מדת הדין וגבורה, שמש"ם הו"ע גלות מצרים וכו', והאותיות הקודמים ושלפני "אלקים" מורים על המתקת הגבורה – גילוי אלקות, וזהו הרמז דהשני פעמים "אכדט"ם הם כנגד הב' כוסות – כוס השני והרביעי – דהם העיקר חידוש של הסדר, וב' פעמים "אכדט"ם הוא בגי' "פסח".

8) **פירוש:** בפרי עץ חיים שער חג המצות פרק א' וז"ל שם: בסוד חילוף שם אלקים, והוא שם אכדט"ם. והענין: כי אל"ף אינה יכולה להתחלף, כי אין אות אחרת קודמת אלי', אבל למ"ד תתחלף בכ' הקודמת אלי', וכן הה' מתחלף בד' הקודמת אלי', עד אות י' נתחלף בט' הקודם אלי'.

שמות יב, יח – בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב

עט

עיקר המוסות שנתחדש בליל פסח הוא המוסות השני והרביעי, ורמזו ומעם עפ"י למה נק' החג "פסח"

בחג' הפסח יצאו ישראל לחירות עולם, בד' לשונות של גאולה, שלנגדם תיקנו חכמים² ד' כוסות,

והנה, הכוס³ הא' הוא לנגד מוח⁴ דחכמה, הכוס הב' נגד

1) בסימן זה יבואר למה נקרא היו"ט בשם "פסח" דוקא?

2) ירושלמי פסחים פ"י ה"א "מנין לארבע כוסות, ר' יוחנן בשם ר' בנייה כנגד ארבע גאולות (שמות ו, ו) לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם וגו' ולקחתי אתכם לי לעם וגומר, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי". ראה גם שמו"ר פ"ו, ד. ב"ר פפ"ח ס"ה.

3) עיין לקמן סי' פ הערה 9, ביאור החילוק בין ג' מצות – בחי' חכמה, ובין ד' כוסות יין – בחי' בינה. ראה הערה 4.

4) **מוח דחכמה...** מוח הבינה וכו'; ראה תורת מנחם התנועעויות תשד"מ חלק ד ע' 2415 וז"ל: ידוע שג' המוחין הב"ד נחלקים לד' מוחין, מכיון שמוח הדעת נחלק לשנים, חסד וגבורה (כמבואר בדרושי חסידות⁵ בענין תפילין) – נמצא שיש כאן ד' מוחין, והביאור:

החילוק שבין ג' מוחין לד' מוחין הוא – שג' מוחין הם בחכמה, וד' מוחין הם בבינה. וטעם הדבר – מפני שהתחלקות מוח הדעת לחסד וגבורה (מדות שבשכל) שייכת רק לאחר החמשכה לבחי' הבינה, משא"כ בחכמה, נקודת ועצם השכל – הרי זה למעלה משייכות למדות שבשכל, שזוהי ההתחלקות לד' מוחין, ולכן, ענין המוחין כפי שהם בחכמה הם במספר ג'. וע"ד כללות החילוק שבין מספר ג' לד' – שמספר ג' הוא אצל המשפיע, ומספר ד' – לאחר הירידה אל המקבל. וענין זה מתבטא גם בשם הוי':

יו"ד שבשם, בחי' החכמה – יש בה ג' בחינות, ג' האותיות יו"ד, חכמה דעת ובינה, ג' מוחין. אמנם, אות יו"ד שבשם היא האות הראשונה הכוללת את כל שאר האותיות דשם הוי', ד' אותיות, כולל – האותיות ו"ה, שענינם – תורה (דיבור) ומצוות (מעשה)⁶, שהם בדוגמת חסד וגבורה (בדוגמת התחלקות מוח הדעת לחו"ג), כי – תורה הו"ע האור (חסד), ומצוות – כלים (גבורה).

כלומר: כאשר מדובר אודות המוחין כפי שהם בכח החכמה, אות יו"ד שבשם – ישנם ג' מוחין (ג' אותיות יו"ד), משא"כ לאחר שבאים בבינה, אות ה"א שבשם – ישנם ד' מוחין, ד' אותיות שם הוי', כולל אותיות ו"ה, בדוגמת התחלקות מוח הדעת לחסד וגבורה. ע"ש.

ילקוט גאולה ומשיח

והשיכותי מעלי את תלונות בני ישראל אשר הם מלינים עליכם

ג. והי' האישי אשר אבחר בו מטהו יפרח. במסורה יפרח ג'⁵, דין. ואיך (תהלים עב, ז) יפרח בימיו צדיק. [ג] צדיק כתמר יפרח (שם צב, יג). על פי מה ששמעתי בשם הגאון החתם סופר זצ"ל על הכתוב (שמות לג, כג) וראית את אחורי (היינו שזהו ההסתר פנים אחרי המעשה הלז הידוע במדבר שנאמר שם זה בפרשת תשא, כי מה שרואים טובת השם יתברך וצדקתו הוא רק אחורי לאחרי כן. אבל) לפני לא יראו (מלפנים בתחלה לא יכירו ולא ידעו זה, איך הוא הכל כן ראוי להיות שהוא טובה וחסדי השי"ת). עד כאן דבריו ודברי פי חכם חן.

וזהו יש לומר על פי הנודע מהאר"י הקדוש זצ"ל (שער הפסוקים תהלים שם) כי צדיק כתמר יפרח, ס"ת קר"ח⁶, היינו שיפרח לעתיד, אבל זהו החסרון הי' שהוא רק בסופ"י תיב"ת קר"ח, שהכיר רק בסו"ף, כי משה אמת ותורתו אמת (תנחומא קרח יא), אבל בתחלה חלק עליו, מה שאין כן כמש"ה נאמר (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת, ר"ת למש"ה (כמבואר בסידור באותו מזמור בכתבי האריז"ל), היינו כי משה רבינו השיג מיד בראש"י תיבות בתחלה וראש האמת מראש ועד סוף, לא כמו קרח שהשיג רק בסופו כנוכר. וזה שכתוב אשר אבחר בו מטהו יפרח (בתחלה"ה כדרך פר"ח החנטה לידע האמת).

וזה שכתוב המסורה יפרח בימיו צדיק (שנאמר על משיח צדקנו, שצריך להיות מזרע שלמה בן דוד [כמש"ש הרמב"ם בפרק חלק (פ"י מ"א בא"ד יסוד י"ב)], והיינו שצריכין לעבוד לכתחלה ולידע האמת, ורק זה הי' מגמתנו ביאת בן דוד ומלכותו במהרה בימינו. ולאפוקי מדברי קרח שנאמר עליו) צדיק כתמר יפרח (בסופי תיבות כנ"ל, היינו שרק לבסוף הכיר האמת לאמתו) כנ"ל.

חיים ושלוש

טז, א – ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן

ב. מבואר בחסידות¹ בטענת קרח² "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'" – שעצם טענתו של קרח היא נכונה, כיון שראה את המעלה שישנה דוקא אצל המקבל – כי הכוונה (דנתאוהו הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים) נשלמת דוקא בתחתונים; אמנם הטעות שלו הייתה, כי המעלה בגלוי תהי' רק לעתיד לבוא (כאשר נקבה תסובב גבר³), לאחרי שישנה הקדמת העבודה הדמשה והשפעה מעליונים בהתחתונים, וגמר הברור להתחתון (לוי מבחי' גבורות) שבא על ידי זה שלפני זה הוא מקבל מהעליון (כהן איש החסד).

ועל פי זה יש לומר הפירוש הפנימי ("יינה של תורה") בפירוש רש"י הראשון בפרשתנו – "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא": חלק הדרוש (שבדרוש⁴) שבתורה – "מדרש (רבי תנחומא)" מגלה הטוב וה"יפה" ב"פרשה זו", פרשת קרח (משא"כ על דרך הפשט, בגלוי ובחיצוניות – מעשה קרח אינו "יפה") – כפי שטענת קרח היא למעליותא, מצד (שראה את) הסדר שיהי' בפועל בגאולה העתידה לבוא, כשהיה הענין ד"תנחומא" מלשון תנחומין ונחמה על הגלות.

בסגנון אחר: "פרשה זו" (טענת קרח) כפי שהיא כתובה ב"מדרש רבי תנחומא" – בגאולה העתידה לבוא – הרי היא בענין "יפה (נדרשת)", שלימות ותכלית הטוב. משא"כ על דרך הפשט – כפי שהענינים הם בזמן הזה, והיום לעשותם (עולם העשי', עולם הפשט) – העולם עדיין אינו בסדר דתכלית השלימות, זה יהי' רק לעתיד לבוא, לאחרי שלימות ברור התחתון על ידי זה שהוא מקבל מלמעלה ממנו.

תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ט ח"ג, משיחות ש"פ קרח

יז, ב – והיה האישי אשר אבחר בו מטהו יפרח

1) ראה לקוטי תורה פרשתנו נד, ב ואילך. ושם נתבאר. אור התורה פרשתנו עמוד תרפ. תרצב. סד"ה ויקח קרח העת"ר. ספר המאמרים – מלוקט חלק ג עמוד רג ואילך. ובכמה מקומות.

2) פרשתנו טז, ג.

3) ירמ' לא, כא.

4) כי במדרש עצמו ישנם פירושים על דרך הפשט (כמובן מזה שרש"י בכמה מקומות מביא פירוש ממדרש ואינו מזכיר שהוא ממדרש), וכן לאיך – ישנם דרשות שהובאו בספרי פשט (וגם בפירוש רש"י מובאים ענינים של דרש (ורש"י מדגיש שהוא דרש) אלא שהם קרובים לדרך הפשט); ואילו כאן כתב רש"י שפרשה זו נדרשת במדרש רבי תנחומא, היינו – דרש שבדרש.

5) במסורה יפרח ג': עיין ילקוט משיח וגאולה פרשת קרח סימן קכ. קג.

6) צדיק כתמר יפרח, ס"ת קר"ח: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה פרשת קרח סימן א, ובהסכמן שם.

7) האדמו"ר ר' חיים אלעזר ז"ל כתפירא, בעמח"ס שו"ת מנחת אלעזר ועוד.

פרשת קרח

~ יום ראשון כ"ב סיון ~

א ואתפלג קרח בן יצהר בר קהת בר לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בר פלת בני ראובן:

טז (א) וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קֹהֶת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן־פֹּלֵת בְּנֵי רְאוּבֵן:

נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עזיאל, שמנהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו, שנאמר (שמות ו): "ובני קהת וגו'". עמרם הבכור נטלו שני בניו גדלה: אחד מלך ואחד כהן גדול; מי ראוי לטל את השנייה? לא אני, שאני בן יצהר, שהוא שני לעמרם? והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מפלם! הריני חולק עליו ומבטל את דבריו! מה עשה? עמד וכנס מאתים וחמשים ראשי סנהדראות, רבן משבט ראובן שכניו, והם אליצור בן שדאור ותבריו וכיוצא בו, שנאמר: "נשיאי עדה קריאי מועד", ולהלן הוא אומר (במדבר א): "אלה קוראי העדה". והלבישן טליתות שפלן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו: טלית שפלה של תכלת, חיבת בציצית או פטורה? אמר להם: חיבת! התחילו לשחק עליו. אפשר, טלית של מין אחר, חוט אחד של תכלת פוטרה. זו שפלה תכלת, לא תפטר את עצמה? בני ראובן • דתן ואבירם ואון בן פלת.

כ"ט • ויקח קרח • פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא. ויקח קרח • לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הפהגה, וזהו שתרגם אונקלוס "ואתפלג", נחלק משאר העדה להחזיק במחלקת. וכן (איוב טו): "מה יקחך לבדך", לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם. דבר אחר: "ויקח קרח" משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים, כמו שנאמר (במדבר כ): "קח את אהרן", (הושע יד): "קחו עמכם דברים". בן יצהר בן קהת בן לוי • ולא הזכיר "בן יצקב", שבקש רחמים על עצמו, שלא יזכר שמו על מחלקתם, שנאמר (בראשית מט): "בקהלם אל תחד כבדי". והיכן נזכר שמו על קרח? בהתייחסם על הדוכן בדברי הימים, שנאמר (דה"א יא): "בן אבירם בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל". ודתן ואבירם • (תנחומא) בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה, שכן לקחה ובניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלקתו: אוי לרשע, אוי לשכנו. ומה ראה קרח לחלק עם משה?

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ה' שלחני בשליחות הנה כי כבר האמינו בו כל ישראל ועוד ראיה גמורה כי כל העדה פלם קדושים ונה רמו לבכורים שהם קדושים כי בן פתוב קדש לי כל בכור והם היו הפהגים הנגשים אל ה' והם עיקר כל העדה: ויקח קרח. אנשים דרף קצרה כמו חמור לחם ורבים ככה ויאמר ר' יונה כי פירוש ויקח לקח לקום על משהו: תורה ב

קרח בכור הנה כי בן כתוב. ודגל ראובן חונה בנגב וקרח בנגב המשפך פי הוא מבני קהת ואלה נשיאי העדה היו בכורים והם היו מקריבים את העולות על בן לקחו מחתות והראיה על זה הפירוש מופת המטה שראו כל ישראל כי השם בחר שבט לוי תחת הבכורים על בן פתוב ותכלתלונתם פי התלונה על זה היתה. גם אמר משה כי לא מלבי בעבור שחשדוהו כי מלבו עשה ועוד לא

א) ויקח קרח. זה הדבר הנה במדרש סיני באשר נתחלפו הבכורים ונבדלו הלויים כי חשבו ישראל שמשה אדונינו עשה מדעתו לתת גדולה לאחיו גם לבני קהת שהם קרובים אליו ולכל בני לוי שהם משפחתו והלויים קשרו עליו בעבור היותם נתונים לאהרן ולבניו וקשר דתן ואבירם בעבור שהסיר הבכורה מראובן אביהם ונתנה ליוסף אוילי חשדוהו בעבור יהושע משרתו גם

~ נקודות משיחות קודש ~

השמירה לתורה – אהבת ה' ויראתו

ופרשת 'והיה אם שמוע' - ענינה יראה.

ועל זה ענה משה רבנו, "חייב במזוזה" שאהבה ויראה מכרחים ללמוד התורה, דכמו שהמזוזה שומרת על כל מה שבבית, כן "בית מלא ספרים" אדם המלא בתורה צריך לאהבה ויראה שישמרו על תורתו, וכמארז"ל (אבות ג, ט) "כל שייראתו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת".

(ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 329 - מתוך 'לקראת שבת)

ויקח קרח (טו, א)

ויקח קרח . . קפץ קרח ואמר למשה . . בית מלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזוזה (במדבר ר פ"ח)
והיה לבאר הענין בדרך הדרוש: טענת קרח היתה, "בית מלא ספרים", היינו אדם שמלא וגדוש בתורה, יכול להסתפק בהיותו בעל תורה ו"פטור ממזוזה" מאהבת ה' ויראתו, דפרשיות "שמע" "והיה אם שמוע" שבמזוזה ענינם אהבה ויראה, בפרשת "שמע" נאמר "ואהבת",

ב וקמו לאפי משה וגבריא מבני ישראל
מאתן ותמשין ברבכי כנשתא מערעי זמן
אנשין דשמא :

(ב) ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים
ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי-שם:

ג ואתפנשו על משה ועל אהרן ואמרו להון
סגי לכון ארי כל כנשתא פלהון קדישין
וביניהון שריא שכנתא דיי ומא דין אתון
מתברכבין על קהלא דיי :

(ג) ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם
רב לכם פי כל העדה כלם קדשים וכתובם יהוה
ומדוע תתנשאו על קהל יהוה:

אתה מלכות, לא היה לך לברך לאחריך כהנה, לא
אתם לברכם שמעתם בסיני 'אנכי ה' אלהיך', כל
העדה שמעו.

כ"ט רב לכם • הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם
גדלה. כלם קדשים • (תחומא) כלם שמעו דברים
בסיני מפי הגבורה. ומדוע תתנשאו • אם לקחת

~ נקודות משיחות קודש ~

- הרי שאין אדם היכול להדמות למשה רבנו, מקבל
התורה; אף מאחר שהעקר הוא מעשה המצוות, שבהן כל
ישראל שווים - "מדוע תתנשאו?"
על כך ענה לו משה "בקר וידע ה'". כלומר: "בקר" -
מעשה המצוות צריך להיות מואר באור וחיית פנימיים
של אהבת ה' ויראתו, "וידע ה'" - כך שביאור לידי
דיעת וגלוי אלוקות. ובכנות המצוות הרי יש הבדל גדול
בין זו של משה לזו של כל שאר ישראל.

(ליקוטי משיחות כרך ד, עמ' 1048)

אחר ביאת מרגלים היתה בליעת קרח (סדר עולם רבא פ"ח)
פרשת קרח ארעה לאחר שובכם של המרגלים, משום שכל
ענין המחלקת של קרח התעורר ועלה בהמשך לספור
המרגלים:

המרגלים רצו להשאיר במדבר ולהתמסר ללמוד התורה
במנוחה ובשלנה, הרחק מטורדות העולם, ולא רצו לעסק
בקיום המצוות המעשיות, כפי המתחייב בארץ ישראל.
באשר הוכח לכל שטעו, ושצריכים בכל זאת להכנס
לארץ ולקיים שם את המצוות המעשיות, שכן "המעשה
הוא העקר", צמד קרח וטען: לו היה העקר ללמוד תורה

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לדבר אליהם וזה מעט רחוק: תורה ג
ג) רב לכם. כמו די לכם והשעם
שתפשתם החלק הרב: פי כל העדה
כלם קדושים. פי כל העדה מיום

ומדקדק אמר פי נשיאי עדה הם
הנשיאים העומדים על הפקודים והם
פעולים למלת לקח כאילו כתיב ויקח
קרח ודתן ואבירם ואון נשיאי העדה

ב) לפני משה. שלא קמו בסתר וגש
הפרש בין לפני ובין מפני: קראי
מועד. שהיו נקראים אל אהל מועד:
אנשי שם. קודם צאתם ממצרים

ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו: ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל אַפּוֹהִי:

בְּמַחְלָקָתוֹ שֶׁל קִרְחַנְתָּוּוּ יִדְּיוֹ. מִשָּׁל לְכֹן-מֶלֶךְ שִׁפְסַרְחָ עַל אֲבִירֵי וּפְיֵס עֲלֵיו אֹהֶבֹו פַּעַם וּשְׁתֵּימָּ וּשְׁלֹשׁ, כְּשִׁפְסַרְחַ רְבִיעִית נִתְרַשְׁלוּ יָדֵי הָאוֹהֶב הַהוּא, אָמַר: עַד מִתִּי אֲטָרִיחַ עַל הַמֶּלֶךְ, שָׁמָּא לֹא יִקְבַּל עוֹד מִמֶּנִּי.

כ"ט"א וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו • (תנחומא. מ"ד) מִפְּנֵי הַמַּחְלָקָת, שִׁפְסַרְחַ זֶה בְּיָדָם סִרְחוֹן רְבִיעִי: חֲטָאוּ בַּעֲגָל (שמות לב): "וַיַּחַל מֹשֶׁה", בְּמַתְאוּנָנִים (במדבר יא): "וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה", בְּמַרְגְּלִים (שם יד): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-ה' וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם",

ה וּמִלִּיל עִם קִרְחַנְתָּוּוּ וְעַם כָּל כְּנַשְׁתָּהּ לְמִימַר בְּצַפְרָא וַיהוֹדַע יְיָ נִתְּ דְכִשְׁר לֵה וְנִתְּ דְקִדִּישׁ וַיִּקְרַב לְקַדְמוֹהִי וְנִתְּ דִּי יִתְרַעֵי בַּהּ יִקְרַב לְשִׁמּוּשָׁה:

ה) וַיִּדְבֹּר אֶל-קִרְחַח וְאֶל-כָּל-עֲדַתוֹ לֵאמֹר בִּקְרוּ וַיִּדְעוּ יְהוָה אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ וְאֶת-הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר-בוֹ יִקְרִיב אֵלָיו:

וַיִּקְרַב לְקַדְמוֹהִי, יִקְרַב לְשִׁמּוּשָׁה. וּמִדְרָשׁוֹ: בִּקְרוּ – אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: גְּבוּלוֹת חֶלֶק הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָמוֹ, יְכוּלִים אַתֶּם לְהַפִּיךְ בִּקְרוּ לְעַרְבֵי? בֵּן תּוֹכְלוּ לְבַטֵּל אֶת זֶה, שְׁנֵאמַר (בראשית א): "וַיִּהְיֶה-עָרַב וַיְהִי-בִקְרוּ... וַיִּבְדֵּל". כֶּף (דה"א כג): "וַיִּבְדֵּל אֶת־הָאָרֶץ לְהַקְדִישׁוֹ וְגו'".

כ"ט"ב בִּקְרוּ וַיִּדְעוּ וְגו' • עֲתָה (במדבר רבה) עַתָּה שְׁכַרְוֹת הַיָּא לָנוּ וְלֹא נְכוֹן לְהִרְאוֹת לְפָנָיו, וְהוּא הִיָּה מִתְפַּנֵּן לְדַחוּתָם שְׁמָא יִחְזְרוּ בָהֶם. בִּקְרוּ וַיִּדְעוּ ה' אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ • לְעַבּוֹדֵת לוֹיָהּ. וְאֶת-הַקְּדוֹשׁ • לְכַהֲנָה. וְהַקְּרִיב • אוֹתָם אֵלָיו (תנחומא). וְהַתְּרַגּוּם מוֹכִיחַ כֵּן:

ו) זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ-לָכֶם מִחֲתוֹת קִרְחַח וְכָל-עֲדַתוֹ:

הַמְּנוֹת נִתּוּן בְּתוֹכוֹ, שְׁבוּ נִשְׁרַפּוּ נָדָב וְאֲבִיהוּא, לְפִיכָף הַתְּרָה בָּהֶם: "וְהִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' הוּא הַקְּדוֹשׁ", כִּבְרָה הוּא בְּקַדְשָׁתוֹ. וְכִי אֵין אֲנִי יוֹדְעִים, שְׁמִי שִׁיבְחַר הוּא הַקְּדוֹשׁ? אֵלָּא אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: הַרְיֵנִי אוֹמֵר לָכֶם שְׁלֹא תִתְחַיְבוּ: מִי שִׁיבְחַר בּוֹ יִצְאָ חַי, וְכָלְכֶם אוֹבְדִים (במדבר רבה). מִחֲתוֹת • כָּלִים שְׁחוֹתִין בָּהֶם גְּחָלִים וַיִּשׁ לָהֶם בֵּית יָד.

כ"ט"ג זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ-לָכֶם מִחֲתוֹת • מָה רָאָה לוֹמַר לָהֶם כֶּף? אָמַר לָהֶם: בְּדַרְכֵי הַעֲפוּ"ם יֵשׁ נִימוּסִים הַרְבֵּה וּכְמִרִים הַרְבֵּה, וְכָלְכֶם (ס"א: וְאֵין כָּלְכֶם) מִתְקַבְּצִים בְּבֵית אֶחָד; אֲנִי אֵין לָנוּ אֵלָּא ה' אֶחָד, אֲרוֹן אֶחָד וְתוֹרָה אֶחָת וּמִזְבֵּחַ אֶחָד וְכֵהֵן גְּדוֹל אֶחָד – וְאַתֶּם מְאַתִּים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ מִבְּקָשִׁים כְּהִנֵּה גְדוֹלָה? אַף אֲנִי רוֹצֵה בְּכֶף, הָא לָכֶם תִּשְׁמִישׁ חֲבִיב מִכָּל, הַיָּא הַקְּטָרֵת הַחֲבִיבָה מִכָּל הַקְּרַבְנוֹת, וְסַם

ז וְהָבֹו כְּהוֹן אֲשַׁתָּא וְשׁוּיָו עֲלֵיהוֹן קְטוֹרֵת בּוֹסְמִין קְדָם יְיָ מִסַּח וַיְהִי גְבִרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ הוּא קִדִּישׁ סִגִּי לְכֹון בְּגִי לוֹי:

ז) וַתְּנִיבְהוֹן אִישׁ וְשִׁימוֹ עֲלֵיהוֹן קְטוֹרֵת לְפָנָי יְהוָה מִחֵר וְהִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקְּדוֹשׁ רְבִ-לָכֶם בְּנֵי לוֹי:

מִחֲתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשָׁתָם". וְקִרְחַח שִׁפְסַקְתָּ הִיָּה, מָה רָאָה לְשִׁטוֹת זֶה? עֵינָו הִטְעַתוֹ, רָאָה שְׁלֹשֶׁת גְּדוֹלָה יוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ: שְׁמוּאֵל שִׁשְׁקוֹל כְּנָגַד מֹשֶׁה

כ"ט"ד רְבִ-לָכֶם בְּנֵי לוֹי • דְּבַר גְּדוֹל אֲמַרְתִּי לָכֶם. וְלֹא טְפָשִׁים הָיוּ, שִׁפְסַרְחַ הַתְּרָה בָּהֶם וְקָבְלוּ עֲלֵיהֶם לְקָרַב, אֵלָּא הֵם חֲטָאוּ עַל נַפְשׁוֹתָם, שְׁנֵאמַר: "אֶת

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

להיותו כהן גדול: תורה ו
ז) רב לָכֶם בְּנֵי לוֹי. וְזֶה פִירוּשׁוֹ שְׁאָמַר לָהֶם הַמַּעַט וְאָמַר הַכָּתוּב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֵל קִרְחַח כִּי הַדְּבוּר הָרִאשׁוֹן עִם קִרְחַח וְעַם כָּל עֲדַתוֹ וְזֶה עִם הַלְוִיִּם: תורה ח

למעלה ממנו כי הוא למדו: תורה ד
ד) וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו. בְּרִצּוֹנוֹ וַיִּשׁ אוֹמְרִים בְּדַרְכֵי הַנְּבוּאוֹת: תורה ה
ה) אֶת אֲשֶׁר לוֹ. הַשְּׂבִט הַנִּבְחָר וְזֹאת תִּשׁוּבָה לְדַתְּן וְלְאֲבִירִים וְלְנִשְׂאֵי הַעֲדָה שֶׁהָיוּ הַכּוֹרִים: וְאֶת הַקְּדוֹשׁ. בְּשִׁבְטוֹ

מעמד הר סיני היו קדושים: וּבְתוֹכָם ה'. כִּי הַלְוִיִּם נִבְחָרוּ אַחֲרֵי הַיּוֹת הַקְּבוֹד בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִם יָדַע מֹשֶׁה פֶּאֶשֶׁר הִיָּה בְּהַר סִינַי כִּי נִבְחַר שְׂבִט לוֹי לֹא יָדַעוּ יִשְׂרָאֵל: תַּתְּנִישָׁאוּ. לְהִיּוֹת אַחֲרָן הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל וּמֹשֶׁה

מפי משה שכלם אוכדים ואחד נמלט: "אשר-יבחר ה' הוא הקדוש" - טעה וקלה בעצמו. ולא ראה יפה, לפי שבניו עשו תשובה, ומשה היה רואה יפה. (תנחומא) • רב-לכם • דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלק על הקדוש-ברוך-הוא.

ואהרן. אמר: בשבילו אני נמלט! ועשרים וארבעה משמרות עומדות לבני בניו, כלם מתנבאים ברוח הקדש, שנאמר (ד"ה א כה): "כל-אלה בנים להימן". אמר: אפשר כל הגדלה הזאת עתידה לעמד ממני, ואני אדם? לכה נשתתף לבא לאותה חזקה ששמע

(ח) ויאמר משה אל-קרח שמעו-נא בני לוי:

ח ואמר משה לקרח שמעו כען בני לוי: עמו, אדבר גם אל כלם. התחיל לזרו בהם: "שמעו-נא בני לוי".

כ"י • ויאמר משה אל-קרח שמעו-נא בני לוי. התחיל לדבר עמו דברים רבים. פיון שראהו קשה ערה, אמר: עד שלא ישתתפו שאר השבטים ויאבדו

(ט) המעט מכם פיהבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את עבדת משפן יהוה ולעמד לפני העדה לשרתם: כ"י • ולעמד לפני העדה • לשיר על הדוכן.

ט הזער לכוני ארי אפשר אלהא דישראל יתכוני מפנשתא דישראל לקרבא יתכוני קדמוהי למפלח ית פלחן משפנא דיי ולמקם קדם פנשתא לשמשותהון:

(י) ויקרב אתך ואת-כל-אחיך בני-לוי אתך ובקשתם גם-כהנה:

י ויקרב יתך וית כל אחיך בני לוי עמך וכען אתון כען אף כהנתא רבתא:

כ"י • ויקרב אתך • לאותו שרות שהרחיק ממנו שאר עדת ישראל.

(יא) לכן אתה וכל-עדתך הנעדים על-יהוה ואהרן מה-הוא פי תלינו עליו:

יא כון את וכל פנשתך דאזדמנתון על יי ואהרן מה הוא ארי אתרעמתון עלוהי:

כ"י • לכן • בשביל כה, "אתה וכל-עדתך הנעדים" אתך, על-ה, פי בשליחותו עשיתי לתת כהנה לאהרן, ולא לנו הוא המחלקת הנה.

(יב) וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה:

יב וישלח משה למקרי לדתן ולאבירם בני אליאב ואמרו לא נסק:

כ"י • וישלח משה וגו' • (סנהדרין ק) מכאן, שאין מחזיקין במחלקת, שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום. לא נעלה • פיהם הכשילם, שאין להם אלא ירידה.

אבן עזרא על התורה - מהדרות בלום, אברמוביץ

(ט) המעט. הדבר מעט הוא אצלכם: לפני העדה לשרתם. בהביאם את עולותיהם ואת זבחייהם: תורה י (י) ויקרב אותך. וכאשר הקריב אותך ואחיך בקשתם גם כהונה: תורה יא (יא) לבן. על כן קשרתם אתה וכל עדתך שאתם נועדים על השם והשעם כמו ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו שעשו וועד להקריב עם השם וכן בהצתם על ה' וי"א פי ה"א הנוצרים נוסף: מה הוא. מה פשעו מה הוא עושה: תורה יב

(יב) לא נעלה. יתכן שהיה אהל מועד בתוף המחנה במקום גבוה על כן מלת העלו מסביב או מי שאלך לעבודת השם או אל המקום הנבחר יקרא עולה: תורה יג

~ נקודות משיחות קודש ~

לכאֹרֶה כָּל לַיְמֹוד זְכוּת, בְּכֹל זֹאת עָלְיוּ לְהַפְךָ בְּזְכוּתוֹ,
וּכְתוּצָאָה מִזֶּה – הָרִי גַם יַעֲשֶׂה כָּל הַתְּלוּי בּוֹ לְהַחְזִירוֹ
וּלְהַצְמִידוֹ בְּדֶרֶךְ הַיְשָׁרָה.

(לקוטי שיחות כרך יג פרשת קרח)

הַהוֹרָאָה עַד כַּמָּה צָרִיף כָּל אֶחָד וְאֶחָד (שְׂבָכָל אֶחָד וְאֶחָד
יֵשׁ בּוֹ מִבְּחִינַת מִשָּׁה רַבִּינוּ עֲלִי-הַשְּׁלוֹם) לְפַעוּל
וּלְהַשְׁרִישׁ בְּנַפְשׁוֹ מִדָּה זֹו – לְדוֹן אֶת חֲבִירוֹ לְכַף זְכוּת,
וְעַד שְׂאֵפִילוֹ כְּשֶׁהִנְהַגַּת חֲבִירוֹ הִיא בְּאוֹפֵן הַשׁוֹלָל

יג הַיְזַעַר אֲרִי אֶסְקַתְנָא מֵאַרְעָא עֲבָדָא חֲלָב
וּדְבָשׁ לְקַטְלוּתְנָא בְּמִדְבָּרָא אֲרִי אֲתִרְבְּרַבְתָּ
עֲלֵנָא אַף אֲתִרְבְּרַבְתָּ:

(יג) הַמְעַט פִּי הֵעֲלִיתָנוּ מֵאַרְץ זְבַת חֲלָב וּדְבָשׁ
לְהִמִּיתָנוּ בְּמִדְבָּר פִּי־תִשְׁתַּרַר עֲלֵינוּ גַם־הַשְׁתַּרַר:

~ יום שני כ"ג סיון ~

יד בָּרַם לֹא לְאַרְעָא עֲבָדָא חֲלָב וּדְבָשׁ
אֲעֲלִתְנָא וַיהִבְתָּא לָנָא אַחְסַנַת חֲקִלִין
וּכְרַמִּין הַעֵינִי גְבַרְיָא הָאֲנוּן תְּשַׁלַּח לְעַנְדָּא
לֹא נִסְק:

(יד) אָף לֹא אֶל-אַרְץ זְבַת חֲלָב וּדְבָשׁ הִבִּיאָתָנוּ
וַתִּתֵּן-לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה וְכַרְם הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם
תִּנְקַר לֹא נַעֲלָה:

לְהִמִּיתָנוּ בְּמִדְבָּר, שְׂאֲמַרְתָּ לָנוּ (במדבר יד): "בְּמִדְבָּר הִזָּה
יִפְלוּ פְגַרְיֵכֶם". הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר וְגו' •
אִפְלוּ אֶתָּה שׁוֹלַח לְנַקֵּר אֶת עֵינֵינוּ אִם לֹא נַעֲלָה
אֵלָיךְ, לֹא נַעֲלָה. הָאֲנָשִׁים הָהֵם • כְּאֵדָם הַתּוֹלָה
קָלְלָתוֹ בְּחִבְרוֹ.

כִּי־◀ וַתִּתֵּן-לָנוּ • הַדְּבָר מוֹסֵב עַל "לֹא" הָאָמֹר
לְמַעֲלָה, כְּלוֹמֵר לֹא הִבִּיאֹתָנוּ וְלֹא נָתַתָּ לָנוּ נַחֲלַת
שְׂדֵה וְכַרְם, אֲמַרְתָּ לָנוּ (שמות א): "אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מִצְּרַיִם
מִצְרַיִם אֶל-אַרְץ טוֹבָה וְגו'" – מִשֵּׁם הוֹצֵאתָנוּ וְלֹא
אֶל אֲרֶץ זְבַת חֲלָב וּדְבָשׁ הִבִּיאֹתָנוּ, אֲלֵא גִזְרַת עֲלֵינוּ

טו וַתִּקַּף לְמִשָּׁה לְחַדָּא וְאָמַר קָדָם יִי לֹא
תִקְבַּל בְּרַעְוָא קְרַבְהוֹן לֹא חִמְרָא דְחַד
מִנְהוֹן שְׁחִרַת וְלֹא אֲבִאֲשִׁית יַת חַד מִנְהוֹן:

(טו) וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל-יְהוָה אֶל-תִּפְן
אֶל-מִנְחַתֶּם לֹא חָמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשְׂאתִי וְלֹא
הִרַעַתִי אֶת-אֶחָד מֵהֶם:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

תְּרַאֲיָנָה כְּלוֹמֵר אַחִיזַת עֵינַיִם אֶתָּה
עוֹשֶׂה לָנוּ לֹא נַעֲלָה וַיֵּשׁ אוֹמְרִים אֵילוּ
הֵייתָ מְנַקֵּר עֵינֵינוּ לֹא נַעֲלָה וְאָמַר
הָאֲנָשִׁים הָהֵם עַל דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם חֲסָרִי
דַּעַת שְׂלֵא יִרְצוּ לְדַבֵּר עַל נַפְשָׁם בְּגִנְיָא
וְהַנְּכוּן בְּעֵינֵי שְׂמֵלַת הָאֲנָשִׁים הָהֵם רְמֹז
לְזַקְנִים שֶׁהֵיוּ עִם מֹשֶׁה כִּי כֵן כְּתוּב
וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל: תורה טו
(טו) וַיַּחַר. זֶה הַדְּבָר כְּבָר פִּירִשְׁתִּיו
כִּי הַעוֹלָה וְהַמְנַחָה מֵאַרְכַּת הָאֵף עַל
הַרְשָׁעִים וְדַתָּן וְאַבְיָרִים הֵיוּ אֲנָשִׁים

וַתִּבְקַשׁ שְׂרָרָה הֵינֵנו סוֹבְלִים רַק
הַסִּירוּתָנוּ מִמְּקוֹם טוֹב מִשְׁדוּתֵינוּ
וְכַרְמֵנוּ וְלֹא הִבִּיאֹתָנוּ אֶל מְקוֹם כְּמוֹהוּ
וְלָמָּה תִּבְקַשׁ שְׂרָרָה: הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים
הָהֵם. טַעְמוֹ תְּרַצָּה לְנַקֵּר עֵינֵי הָאֲנָשִׁים
הָהֵם רְמֹז לַיּוֹצְאִים מִמִּצְרַיִם כְּאֵילוּ
אָמַר תְּרַצָּה לְנַקֵּר הַעֵינַיִם שְׂלֵא תְּרַאֲיָנָה
כִּי זֶה שְׂעֻשִׁית לָנוּ נִרְאָה הוּא לְעֵינַיִם
וְדֶרֶךְ מִשָּׁל לֹמֵר סְגוּרוֹת הֵן עֵינֵי פְלוּנֵי
עַל כֵּן לֹא יִרְאָה עַל כֵּן לֹא נַעֲלָה וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים הַתְּרַצָּה לְהַחֲשִׁיף הַעֵינַיִם שְׂלֵא

יג) הַמְעַט. הַדְּבָר קָל כִּי הֵעֲלִיתָנוּ
מֵאַרְץ זְבַת חֲלָב וּדְבָשׁ כִּי מִצְרַיִם
בְּנִגְבַּ אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהָבֵא מִמִּצְרַיִם
לְאַרְץ כְּנַעַן בְּאֲמַת הוּא עוֹלָה: כִּי
תִשְׁתַּרַר עֲלֵינוּ. הֵעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם כִּי
שְׂתִשְׁתַּרַר עֲלֵינוּ: גַּם הַשְׁתַּרַר. גַּם
שְׂדֵרוֹת רַבּוֹת אֶתָּה וְאַחֲרָיִךְ: תורה יד
יד) אֵף לֹא אֶל אֲרֶץ זְבַת חֲלָב וּדְבָשׁ.
וְהַטַּעַם שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מִמְּקוֹם טוֹב וְאֵילוּ
הִבִּיאֹתָנוּ לְמְקוֹם טוֹב כְּמוֹהוּ וְנָתַתָּ לָנוּ
שְׂדֵה וְכַרְם כְּאִשֶּׁר הִזָּה לָנוּ בְּמִצְרַיִם

נְטַלְתִּי, (תחומא) אָפְלוּ פְּשַׁהֲלַכְתִּי מִמְדִּינָן לְמִצְרַיִם וְהִרְכַּבְתִּי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנֵי עַל הַחֲמוֹר וְהָיָה לִי לְטַל אוֹתוֹ הַחֲמוֹר מִשְׁלָהֶם, לֹא נְטַלְתִּי אֶלָּא מִשְׁלִי. וְתַרְגּוּם אוֹנְקֵלוֹס: "שְׁחַרִית", לְשׁוֹן אֲרָמִי כִּף נִקְרָאת אַנְגְרַיָא שֶׁל מֶלֶךְ שַׁחֲוֹר (כ"ב מ"ו).

כִּי־יִיחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד • נִצְטַעַר עַד לְמָאֵד. אֶל־תִּפְּן אֶל־מִנְחָתָם • לְפִי פְּשׁוּטוֹ: הַקְטָרֶת שֶׁהֵם מִקְרִיבִים לְפָנֶיךָ מִחֶר, אֵל תִּפְּן אֲלֵיהֶם. וּמִדְרָשׁוֹ: אָמַר: יוֹדַע אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בְּתַמִּידֵי צְבוּר, אִף חֵלֶק לֹא יִקְבַּל לְפָנֶיךָ לְרִצּוֹן, תִּנְיַחְנוּ הָאֵשׁ וְלֹא תֹאכְלֵנוּ. לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאֲתִי • לֹא חֲמוֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם

טז וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקַרַח אֵת וְכָל כְּנֻשֵׁיךָ הוּוּ זְמִינִין לְקֹדֶם יי אֵת וְאִינוּן וְאַהֲרֹן מִחֶר:

(טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קַרַח אַתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הֵיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֶר:

כִּי־יִיחַר לְהֵם • עַדְתְּךָ.

יז וְסָבַר גְּבַר מַחְתִּיתָהּ וּתְשׁוּיָן עֲלֵיהוֹן קְטָרֶת בּוֹסְמִין וְתִקְרְבוּן קֹדֶם יי גְּבַר מַחְתִּיתָהּ מֵאֲתָן וְתִמְשִׁין מַחְתִּין וְאֵת וְאַהֲרֹן גְּבַר מַחְתִּיתָהּ:

(יז) וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ וּנְתַתָּם עֲלֵיהֶם קְטָרֶת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מִחֲתָתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם מַחְתָּת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מִחֲתָתוֹ:

כִּי־יִיחַר לְהֵם וְגו' אִישׁ מַחְתָּתוֹ • הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם אִישׁ שְׂבָכָם.

יח וְנִסְיָבוּ גְבַר מַחְתִּיתָהּ וַיִּהְיוּ עֲלֵיהוֹן אֲשַׁתָּא וְשׁוּיָאוּ עֲלֵיהוֹן קְטָרֶת בּוֹסְמִין וְקָמוּ בְּתַרְעָה מִשְׁפָּן זְמַנָּא וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

(יח) וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטָרֶת וַיַּעֲמֵדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

יט וְאֶכְנַשׁ עֲלֵיהוֹן קַרַח יֵת כָּל כְּנֻשֵׁיךָ לְתַרְעָה מִשְׁפָּן זְמַנָּא וְאַתְגְּלִי יִקְרָא דִּינִי לְכָל כְּנֻשֵׁיךָ:

(יט) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קַרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּרְא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה: ׀

אֶלָּא בְּשָׁבִיל כְּלָכָם! אֵלּוּ בָּאִין וְנוֹטְלִין כָּל הַגְּדֵלוֹת: לוֹ הַפְּלִכוֹת וְלֹאֲחִיו הַפְּהֵנָה! " עַד שְׁנִתְּפַתּוּ כְּלָם. וַיִּרְא־כְבוֹד ה' • כָּא בְּעַמּוּד עַנָּן.

כִּי־יִקְהַל עֲלֵיהֶם קַרַח • בְּדַבְרֵי לְצַנּוֹת; כָּל הַלִּילָה הַהוּא הֵלֶךְ אֶצֶל הַשְּׂבָטִים וּפִתְּחָה אוֹתָם: "כְּסָבוֹרִין אַתֶּם שְׁעָלִי לְבִדִי אֲנִי מִקְפִּיד? אִינִי מִקְפִּיד

~ יום שלישי כ"ד סיון ~

כ וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִימַר:

(כ) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

כא אֲתַפְּרְשׁוּ מִגּוֹ כְּנֻשֵׁיךָ הַדָּא וְאֲשַׁעֵי יְתוּהוֹן כְּשַׁעֵה:

(כא) הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרַגְעָה:

אבן עזרא על התורה - מהדורות בלום, אברמוביץ

הַנִּכּוֹן בְּעִבּוֹר מֵלֵת בְּקָר: תוֹרָה יז (יח) וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. עֲמָם: תוֹרָה יט (כא) הַבְּדִלוּ. כִּי הָיוּ עֲמָם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: תוֹרָה כב

טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל קַרַח. וַיִּכְבֵּר אָמַר בֵּן רַק הַטַּעַם בְּאֲשֶׁר אָמַר מֹשֶׁה לְקַרַח הָיוּ לִפְנֵי ה' לְקַחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ: מִחֶר. וְהוּא הַיּוֹם שֶׁקָּרָא מֹשֶׁה לְדָתָן וְאֶבְיָרִים וַיִּתְּכַן שֶׁקָּרָאָם קוֹדֶם וְהוּא

גְּדוּלִים וְהִקְרִיבוּ מִנְחָה קוֹדֶם זֶה הַמַּעֲשֵׂה זֶה טַעַם אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם וּפְנָה אֵלֶי כִּי לֹא נִשְׁאֲתִי חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם וּפְרוּשׁ נִשְׁאֲתִי שְׁשִׁמְתִי מִשָּׂא עֲלָיו: וְלֹא הִרְעַתִּי. בְּשׁוּם דְּבָר: תוֹרָה טו

כב ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלה רוחיאל לכל בשר אחר יחטא ועל פלהעדה כנשתא יהי רגזא:

(כב) ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר האיש אחר יחטא ועל פלהעדה תקצף: ם

המתשבות, יודע אתה מי החוטא. האיש אחר הוא החוטא, ואתה על כל העדה תקצף? אמר הקדוש-ברוך-הוא: יפה אמרת, אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא.

כ"ג אל אלהי הרוחת • יודע מתשבות. אין מדתך כמדת בשר-ודם: מלך בשר-ודם שפרחה עליו מקצת מדינה, אינו יודע מי החוטא, לפיכך כשהוא כועס נפרע מכלם, אבל אתה לפניך גלויות כל

כג ומליל יי עם משה למימר:

(כג) וידבר יהוה אל משה לאמר:

כד מלל עם כנשתא למימר אסתלקו מסחור סחור למשכנא דקרח דתן ואבירם:

(כד) דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם:

כ"ד העלו וגו' • כתרגומו: "אסתלקו" מסביבות משכן קרח.

כה וקם משה ואזל לות דתן ואבירם ואזלו בתרוהי סבי ישראל:

(כה) ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל:

כ"ה ויקם משה • (מדרש רבה) כסבור שישאו לו פנים, ולא עשו.

כו ומליל עם כנשתא למימר זורו כען מעלוי משכני גבריא חביאי האלין ולא תקרבון בכל די להון דלמא תלקון בכל חוביהון:

(כו) וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אלהי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חפאתם:

כז ואסתלקו מעלוי משכנא דקרח דתן ואבירם מסחור סחור ודתן ואבירם נפקו קימין בתרע משכניהון ונשיהון ויגיהון וטפלהון:

(כז) ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברטובין

ממחנה הלויים: תורה כה (כה) זקני ישראל. הנכון בעיני שהם השבעים הזקנים הנבחרים: תורה כו (כו) ואל תגעו בכל אשר להם. שאם באו להציל ממונם ירדו חיים שאול כמו הם: בכל חטאתם. כעבור רב חטאתם: תורה כז (כז) ובניהם. הגדולים: וטפם. קטנים וקטנות: תורה כח

אחרים. והנכון בעיני כי טעם הבדלו מתוך העדה הזאת הם קרח וכל עדתו ואש יצאה ואכלתם וכלתם כרגע: תורה כג (כד) למשכן קרח. הנכון בעיני שהיה לקרח אהל לאדם שלו ולרכושו רחוק ממחנה הלויים והיה עם אהלו אהלי דתן ואבירם כי לא יחנו סביב המשכן כי אם הלויים לבדם ומזה הכתוב נלמד כי בעל הדגל הזה חונה קרוב

ויפלו על פניהם. להתפלל: וטעם אל. מורה שיש לו כח לכלותם כרגע והוא אלהי הרוחת והטעם פי אל כי יוכל לכלותם פי הרוחת בידו הם: האיש אחר יחטא. הוא קרח שהקהיל על משה ועל אהרן כל העדה ויא פי טעם אלהי הרוחת פי בידו כח לחפש הרוחת כי הוא אלהיהם והוא ידע כי האחד שהוא קרח חטא לכדו וגם אם החטיא

כ"י • וַצֵּאוּ נֹצְעִים • (תנחומא) בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְחַרֵּף וּלְגַדֵּף, כְּמוֹ (שמואל א י'): "וַיִּתְּצֵב אַרְבָּעִים יוֹם" דְּגִלִּית. וּנְשִׂיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם • בֵּא וַיְרָאָה כְּמָה קָשָׁה

הַמְחַלְקֵת: שְׁהָרִי בֵּית־דִּין שֶׁל מִטָּה אֵין עוֹנְשִׁין אֶלָּא עַד שְׂיָבִיא שְׁעָרוֹת, וּבֵית־דִּין שֶׁל מַעְלָה עַד עֲשָׂרִים שָׁנָה, וְכֵאן אָבְדוּ אֶף יוֹגְנֵי שְׂדֵים.

כח וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדַא תְּדַעוּן אַרְי יִי שְׁלַחְנִי לְמַעַבְד ית כָּל עוֹבְדֵי־אֱלֹהִים אֲרִי לֹא מְרַעוּתִי:

כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מְלִבִּי:

כ"י • לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה • שְׁעִשִׁיתִי עַל־פִּי הַדְּבֹר לְתַת לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּה גְדוּלָּה, וּבְנֵיו – סַגְיֵי כְּהֵנָּה, וְאַל־יִצְפֹּן – נְשִׂיא הַקְּהָלִי.

כט אם כְּמוֹתָא דְכָל אֲנָשָׁא יְמוֹתוֹן אֵלִין וּסְעָרָא דְכָל אֲנָשָׁא יִסְתַּעַר עֲלֵיהוֹן לֹא יִי שְׁלַחְנִי:

כט) אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם יְמוֹתוֹן אֱלֹהִים וּפְקֻדַת כָּל־הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא יְהוּה שְׁלַחְנִי:

כ"י • לֹא ה' שְׁלַחְנִי • אֶלָּא אֲנִי עֲשִׂיתִי הַכֹּל מִדַּעַתִּי, וּבְדִין הוּא חוֹלֵק עָלַי.

ל וְאִם בְּרִיאָה יִבְרִי יִי וּפְתַחַת אֲרַעָא ית פּוֹמָה וּבְלַעַת יְתַהוֹן וְיֵת כָּל דִּי לְהוֹן וְיִחַתוֹן כַּד חִיִּין לְשִׂאוֹל וְתַדְעוּן אַרְי אַרְגִּיזוּ גְבַרְיָא הָאֵלִין קָדָם יִי:

ל) וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה וּפְצַתָּה הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבִלְעָה אֶתְּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעַתְּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה:

פִּירְשׁוּ (סנהדרין ק): "אם בְּרִיאָה" פֶּה לְאַרְיֵן מִשׁוֹשֶׁת יְמֵי בְּרִאשִׁית – מוֹטָב, וְאִם לֹא "יִבְרָא ה'". (ר"ל יִבְרָא ה' הַפֶּה לְכֹאן).

כ"י • וְאִם בְּרִיאָה • חֲדָשָׁה. יִבְרָא ה' • לְהַמִּית אוֹתָם בְּמִיתָה שְׁלֹא מֵת בַּה אָדָם עַד הֵנָּה, וּמָה הִיא הַבְּרִיאָה? וּפְצַתָּה הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ" וּתְבַלְעֶם, אֹז "וַיִּדְעַתְּם כִּי נִאֲצוּ" הֵם אֵת ה', וְאֲנִי מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲמַרְתִּי. וְרַבּוֹתֵינוּ

~ נקודות משיחות קודש ~

הָאָדָם חִי. זֶהוּ שְׁנַאֲמַר (פִּינַחֵס כו, יא) "וּבְגִי קִרַח לֹא מֵתוּ", "נִחְבָּצַר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּיָה בְּגִיחֵנוּם וַיִּשְׁבוּ שָׁם" (רש"י), וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה.

וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה (טז, ל)

גַּם מִי שְׁמַצּוֹי ב'שְׂאוֹל' חוֹשֵׁב שֶׁהוּא חִי.

אֲף גַם בְּרַכָּה יֵשׁ בְּדָבָר, וְהִיא, שְׁגַם ב'שְׂאוֹל' יִהְיוּ חַיִּים, וַיִּוְכְּלוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה (שְׁהָרִי תְּשׁוּבָה מוֹעִילָה רַק כָּל עוֹד

לֹא) וַיְהִי כְּכֹלְתוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם:

לֹא וְהוּא כַּד שְׂעִי לְמַלְלָא ית כָּל פְּתַגְמֵי־הָאֵלִין וְאַתְּבַזְעַת אֲרַעָא דִּי תַחְתֵּיהוֹן:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הָרְגוּ עוֹבְדֵי הַעֲגֹל וַיֵּשׁ בְּכֹאן שְׂאֵלָה וַתְּשׁוּבַתְּם בְּפִרְשַׁת וַיִּלְךָ מֹשֶׁה: תוֹרַחֵכֵס ל) בְּרִיאָה. י"א שֶׁהִיא תוֹרָה עַל הַמַּצָּא מָה שְׁלֹא הָיָה וּבְכָר פְּרִשְׁתִּי שְׂאִין הַמְלָה רַק מַגְזֵרַת וּבְכָר אֶתְהֵן וּבְכָר נִבְקַעוּ מְדִינוֹת רַבּוֹת וַיִּרְדּוּ הַדְּרִים בְּהֵן שְׂאוֹלָה וְהָיָה פִּירוּשָׁה

כח) לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים. לְהַחֲלִיף הַבְּכוֹרִים בְּלוּיִם וְדַע כִּי דָבָר גְּדוֹל הָיָה וּמְכַעִים לְאֲשֶׁר אֵינְנוּ מֵאֲמִין לְהַסִּיר הַבְּכוֹרִים מִכְּהוֹנָתָם וּלְהַשִּׁיב הַמַּעְלָה לְמַשְׁפַּחַת מֹשֶׁה לְבָדוּ וְכָל זֶה הָיָה בְּעֵבוֹר מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל כִּי וַיַּעֲלוּ עוֹלוֹת וַיִּגְשׂוּ שְׁלָמִים הַבְּכוֹרִים הַעֲלוּם כִּי הֵם הָיוּ לְבָדֵם הַכֹּהֲנִים וּבְגִי לְוִי

כְּטַעַם גְּזֵרָה: וּפְצַתָּה הָאֲדָמָה אֵת פִּיהָ. כְּמוֹ וּפְתַחַת וְכֵן יִפְצָה פִּיהוּ וּבְכָר רְמִזְתִּי בְּעֵבוֹר הָיִית נִשְׁמַת הָאָדָם הַעֲלִיזוּנָה תִּיכּוֹנָה תְּדַבֵּר עַל הַגְּבוּהִים מִמֶּנָּה כְּדָרְךָ אֲרַמּוּנָה שֶׁהוּא הַגּוֹף וְכֵן עַל הַשְּׁפָלִים מִמֶּנָּה וְהַטַּעַם לְהַכִּין הַשׁוֹמְעִים: תוֹרָה לֹא

וּתְפַתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וּתְבַלַּע אֹתָם וְאֶת־
 בְּתֵיהֶם וְאֶת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרְחָ וְאֶת כָּל־
 הָרִכּוּשׁ:

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם בליעת בני קרח באדמה

אֲשֶׁר עַל פֶּן, נִתְקַנְּסוּ בָהֶם מִדָּה כַּגִּגַּד מִדָּה: בֵּינוֹן שְׁלֻעִיגִי הָרֹאִים עֲדִין הַחֲזִיקוּ בַּמַּחְלָקָת, ע"כ כְּשֶׁנֶּעֱנְשׂוּ לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל נִבְלָעוּ יַחַד עִם בְּעָלֵי הַמַּחְלָקָת בְּאֲדָמָה. אִף בְּפִעַל בֵּינוֹן שֶׁהִרְקִרוּ תְּשׁוּבָה בְּלִבָּם, לֹא הִזְיָה עֲלֵיהֶם דִּין מִיתָה וְלִכֵּן "נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיהֵנָם".
 וּמֵעַתָּה יִדְיָק לְשׁוֹן הַפְּסוּק "וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָל", דְּלִכְאוּ' מֵה חֶסֶר בְּהַלְשׁוֹן "וַיֹּאבְדוּ" סִתָּם. וּלְפִי הַנ"ל שְׁפִיר, דְּבִגְיָ קִרְחָ לֹא מֵתוּ וְנִאָבְדוּ מִן הָעוֹלָם. רַק בֵּינוֹן שֶׁ"הַקְּהָל" חֲשַׁב שֶׁהֵם בַּמַּחְלָקָת וּמִגִּיעַ לָהֶם עֲנִשׁ כְּאַבְיָהֶם, ע"כ (רַק) "מִתּוֹךְ הַקְּהָל" הֵם נִאָבְדוּ. וּמִשְׁעַם זֶה חִפְתָּה הַתּוֹרָה לְסַפֵּר שֶׁ"בִּגְיָ קִרְחָ לֹא מֵתוּ" רַק בְּפִרְשַׁת פְּנִיחָס, בְּהַ אֹיחֲזִים כְּשֶׁכָּבַר 'כְּלוּ מִתִּי מִדְּבַר' (רש"י חֻקַּת פֶּרֶק כ, כב), וְכָל הַדּוֹר שֶׁהִזְיָ חַי בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה כְּבָר אָבִד מִן הָעוֹלָם, שְׂאֵז שׁוֹב אֵין עוֹד צִרְף לְהַחֲזִיקֵם בְּגִיהֵנָם.
 (ע"פ לְקו"ש חִל"ג עמ' 170 - מִתּוֹךְ וְלִקְרַאת שַׁבַּת)

וּתְפַתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וּתְבַלַּע אֹתָם וְאֶת־בְּתֵיהֶם וְאֶת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרְחָ וְאֶת כָּל־הָרִכּוּשׁ: . . וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָל: (טז, לב-לג)
 כֵּאֵן נֹאמֵר עַל בִּגְיָ קִרְחָ שֶׁנִּבְלָעוּ עִמּוֹ, וְאֵלוּ בְּפִרְשַׁת פְּנִיחָס (כו, יא) נֹאמֵר: "וּבִגְיָ קִרְחָ לֹא מֵתוּ". וּמִפֶּרֶשׁ רִש"י (שם): "הֵם הָיוּ בְּעֵצָה תַּחֲלָה, וּבְשַׁעַת הַמַּחְלָקָת הִרְקִרוּ תְּשׁוּבָה בְּלִבָּם. לְפִיכֵן נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיהֵנָם וְיָשְׁבוּ שָׁם".
 וְלִכְאוּרָה תְּמוּנָה בְּיוֹתֵר: אִם הֵם חֲזָרוּ בְּתְּשׁוּבָה - לְמָה בְּכָלֵל נִבְלָעוּ, וּבְכֵּן לֹא - בְּמָה זָכוּ שֶׁנִּשְׁאַרוּ בְּחַיִּים. וְהַבְּאוּרָה בְּזֶה:
 אֲכֵן וַדָּאי שְׁבִגְיָ קִרְחָ חֲזָרוּ בָהֶם מִמַּחְלָקָתָם וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, דְּבִלְעֲדֵי זֶה אֵין לָהֶם שׁוּם זְכוּת, אֲלֵא שְׁלֹא הָרָאוּ זֹאת בְּגִלּוּי וּבְחִיצוּנִיּוֹת אֲלֵא שָׁבוּ רַק בְּסִתְרָ לִבָּם, וּכְדִיּוֹק לְשׁוֹן רִש"י (שם) "הִרְקִרוּ תְּשׁוּבָה בְּלִבָּם".

לֹג וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וּתְכֵם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָל:

וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וּתְכֵם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָל:

לֹד וְכָל יִשְׂרָאֵל דִּי בְּסִתְרֵיהֶון עֲרָקוּ לְקָלְהוֹן אַרִי אֲמָרוּ דְלִמָּא תְּבַלְעֵנָא אֲרַעָא:

וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֵיתֵיהֶם נָסוּ לְקָלָם בִּי אֲמָרוּ פֶּן־תְּבַלְעֵנוּ הָאָרֶץ:

כֵּ"ט נָסוּ לְקָלָם • בְּשִׁבִיל הַקּוֹל הַיּוֹצֵא עַל בְּלִיעָתָן.

לֵה וְאֲשַׁתָּא נִפְקַת מִן קָדָם זִי וְאַכְלַת יָת מֵאֲתָן וּמִשְׁיִן גְּבָרָא מְקַרְבֵי קְטָרְתָּ בּוּסְמִיָּא:

וְאִשׁ יִצְאָה מֵאֵת יְהוָה וְתֹאכַל אֶת הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְּטָרְתָּ: ם

אבן עזרא על התורה - מהדורות בלום, אברמוביץ

וְיִ"א כִּי נִשְׂרַף הָיָה וְהָעֵד וְאֶת קִרְחָ בְּמוֹת הָעֵדָה כְּאִכּוֹל הָאֵשׁ וְחַז"ל אֲמָרוּ כִּי נִשְׂרַף וְנִבְלָע וּלְפִי דְעִתִּי שְׁלֹא נִבְקַע רַק מְקוֹם דְתָן וְאַבְיָרִם כִּי לֹא נִזְכָּר וְקִרְחָ הָיָה עוֹמֵד עִם מַחְתָּתוֹ עִם אֲהָרֹן וְעִם נְשִׂאֵי הָעֵדָה מְקַרְבֵי הַקְּטָרְתָּ

בְּעִבּוּר מוֹת בְּגִיהֶם הָעוֹמְדִים תַּחְתָּם: תּוֹרָה לֹד
 (לֹד) לְקוֹלָם. בְּעִבּוּר קוֹלָם: תּוֹרָה לֵה
 (לֵה) ה"א הַחֲמִשִּׁים מוֹשַׁכְתָּ עֲצָמָה וְאַחֲרָתָ עֲמָה. י"א כִּי קִרְחָ מִהַנִּבְלָעִים הָיָה וְהָרָאָה וּתְבַלַּע אוֹתָם וְאֶת קִרְחָ

וְאֶת בְּתֵיהֶם. שָׁם כָּלֵל לְנִשְׂיָהֶם וּבְגִיהֶם וְטָפְסָם: וְאֶת כָּל הָרִכּוּשׁ. שֶׁהָיָה לְכָלָם: תּוֹרָה לֹג
 (לֹג) וַיִּרְדּוּ הֵם. הַטַּעַם כְּאֲשֶׁר יִרְדּוּ נִסְתַּמָּה הָאָרֶץ וְלֹא נִרְאוּ: וּתְכֵם עֲלֵיהֶם. הָאָרֶץ בְּעֵצָמָה: וַיֹּאבְדוּ.

יז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יז עם משה למימר:

ב אמר לאלעזר בר אהרן כהנא ופרש ת מחתתא מבין יקדיא ונת אשתא גרמק להלא ארי אתקדשו:

(ב) אָמַר אֶל-אַלְעָזָר בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיֹּרֵם אֶת-הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת-הָאֵשׁ זָרַה-הַלְּאָה בִּי קִדְּשׁוּ:

ג"י ואת האש שבתוך המחתות. זרה הלאה. לארץ מעל המחתות. כי קדשו. המחתות. ואסורין בהנאה, שהרי עשאים פלי שרת.

גת מחתת חביא האלין דאתחבו בנפשתיהון ונעבדון יתהן טסין רדידיו חופאה למדבחה ארי קרבנון קדם יי ואתקדשו ויהיו לאת לבני ישראל:

(ג) אַתְּ מַחְתֹּת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צְפוּי לְמִזְבַּח בְּיַהֲקָרִיבָם לִפְנֵי יְהוָה וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִיו לְאוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

דלעז. צפוי למזבח. למזבח הנחשת. ויהיו לאות. לזכרון, שיאמרו: אלו היו מאותן שנחלקו על הכהנה ונשרפו.

ד"י החטאים האלה בנפשתיכם. (יבא לו) שנעשו פושעים בנפשותם, שנחלקו על הקדוש ברוך הוא. רקעי. רדידיו. פחים. טסין מרדדין טינבי"ש

ד ונסיב אלעזר כהנא ת מחתתא דנחשא דקריבו יקדיא ורדידיו חופאה למדבחה:

(ד) וַיִּקַּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת מַחְתֹּת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבו הַשְּׂרָפִים וַיִּרְקְעוּם צְפוּי לְמִזְבַּח: ד"י וירקעום. אינטינדר"ש בלעז.

ה דכרנא לבני ישראל בדיל די לא יקרב גבר חלוני די לא מזרעא דאהרן הוא לאסקא קטרת בוסמין קדם יי ולא יהי קרח וכנשתה קמא די מליל יי בידא דמשה לה:

(ה) זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני יהוה ולא יהיה קרח וכעדתו כאשר דבר יהוה ביד משה לו:

פתרונם כמו "על". ומדרשו: על קרח. ומהו "ביד משה", ולא כתב "אל משה"? רמז לחולקים על הכהנה, שלוקין בצרעת, כמו שלקה משה בידו, שנאמר (שמות ד): "ויצאנה והנה ידו מצרעת כשלג". ועל בן לכה עזיה בצרעת.

ד"י ולא יהיה קרח. כדי שלא יהיה קרח. כאשר דבר ה' ביד משה לו. כמו "עליו", על אהרן דבר אל משה, שיהיה הוא ובניו כהנים, לפיכך "לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן וגו'". וכן כל "לי" ו"לו" ו"להם" הסמוכים אצל "דבור" -

אבן עזרא על התורה - מהורות בלום, אברמוביץ

המחתות: ועשו אותם. האמנים: רקועי פחים. כמו וירקעו את פחי הנהב. ופי' כי קדשו כי הקריבו לפני ה': ויהיו לאות. לזכר ולסימן: תורה ד (ו) וירקעום. המרקעים: תורה ה (ה) כאשר דבר ה' ביד משה לו. לאהרן וי'א כי לו שב אל קרח והוא רחוק בעיני: תורה ו

בשירה פרעה שטבע ובאמת טבע כי פן כתוב ונער פרעה וחילו והעד הנאמן כי קרח היה מהשרופים ולא יהיה קרח וכעדתו: תורה א (ב) זרה הלאה. מהמזבח: כי קדשו. כי אחר שהקריבו לשם הנם קדושים: תורה ג (ג) את מחתות החטאים. פי'

ופירוש הפסוק ואת קרח איננה דבק עם ותבלע אותם רק עם במות העדה ואם יטעון טוען ויאמר למה לא הזכיר קרח עם השרופים התשובה כי אחר שהזכיר הכתוב שנושרפה עזרתו שבאה לעזרה אין צורך להזכיר קרח כי מקל וחמר יודע הדבר וכמוהו מרפכות פרעה וחילו ולא הזכיר

~ נקודות משיחות קודש ~

בטול המחצות מפלג

ללמדך, שבטול המחצות שקבעה התורה בין הסוגים השונים שבפעם-ישראל (כהנים, לויים, ישראלים, "ראשיכם", "שוֹאֵב מִיִּמִּיכֶם") לא זו בלבד שאינו גורם לאחדות, אלא גורם לפלוג ופרוד ביניהם. ורקא בשכל אחד מבצע את תפקידו הראוי לו, בזה הוא ממלא את שלמות פונת הכריאה, שלשמה בראו הקב"ה. ולא – גורם הוא לבלבול סדרי בראשית.

(ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 204 - מתוך 'לקראת שבת)

ולא-יהיה קרח וכעדתו (י, ה) טענתו של קרח הייתה: אחדות. הוא דרש שכל העם יהיו שוים במעלה ומדרגה, כאמרו "כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'". אף-על-פי-כן, הוא עצמו נעשה סמל למחלוקת ולפרוד. וכפי שמתרגם אוינגלוס: "ויקח קרח" – "ואתפלג". ועד שאמרו חז"ל "כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר ולא יהיה קרח וכעדתו" (פנהדרין ק).

וְאֶתְרַעְמוּ כָּל כְּנֹשְׁתָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא דְבְתְרוּהֵי עַל מַשָּׁה וְעַל אֶהְרֹן לְמִימְרֵי אֲתוּן גְּרַמְתוּן דְּמִית עֲמָא דִּינִי:

(ו) וַיִּלְנוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרַת עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אֶהֱרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת-עַם יְהוָה:

וְזוּהִי בְּאַתְּכִנְשׁוֹת כְּנֹשְׁתָא עַל מַשָּׁה וְעַל אֶהְרֹן וְאַתְּכִנְיָא לְמַשְׁפַּן זְמָנָא וְהָא חֲפָהֵי עֲנָנָא וְאַתְגְּלִי יִקְרָא דִּינִי:

(ז) וַיְהִי בְּהַקְהֵל הָעֵדָה עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אֶהֱרֹן וַיִּפְנוּ אֶל-אַהֵל מוֹעֵד וְהִנֵּה כִסְהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה:

ח ועל משה ואהרן לקדם משפן זמנא:

(ח) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: ם

~ יום רביעי כ"ה סיון ~

ט ומליל יי עם משה למימר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י אֶתְפָּרְשׁוּ מִגּוֹ כְּנֹשְׁתָא הָדָא וְאַשְׁצִי יְתוּחֹן כְּשַׁעָה וְנִפְלוּ עַל אֶפְיֵהוּן:

(י) הֲרַמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאַכְלֶה אֶתֶם כְּרָעַע וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם:

יא וְאָמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סֵב יָת מַחֲתִימָא וְהֵב עֲלֶיהָ אֲשֶׁתָא מַעֲלֵי מַדְבָּחָא וְשׁו קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָא וְאוֹבִיל בְּפִרְיעַ לְכִנְשָׁתָא וְכִפֵּר עֲלֵיהוּן אַרְי נִפְק רְגֵזָא מִן קֳדָם יי שְׂרִי מוֹתָנָא:

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אֶהֱרֹן קַח אֶת-הַמַּחֲתָה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מַעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קְטֹרֶת וְהוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל-הָעֵדָה וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם פִּי-יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחַל הַנִּגְנָף:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(י) הֲרַמּוּ. שִׁיבּוּ בְּמָקוֹם הַמְרוּמָם בְּמַחֲנֵה הַלְוִיָּה וְהוּא הָאֹהֶל כְּאֲשֶׁר פִּירֻשְׁתִּי בְּמִלַת הָעֵלוּ: וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם. לְהִתְפַּלֵּל: תורה יא
(יא) אֶת הַמַּחֲתָה. הַיְדוּעָה: וְשִׁים

שִׁרְפָתָם הַמְקַרְיָבִים: תורה ז
(ז) בְּהַקְהֵל הָעֵדָה. כָּל קְהֵלָה וְאַחֲרֶיהָ עַל הַיָּא לְמַרְיָבָה: תורה ח
(ח) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. בְּעֵבֹר שָׂרָאוּ שְׁנָאָה הַכְּבוֹד: תורה ט

(ו) מִמַּחֲרַת. זֶה הַיּוֹם כִּי לַעֲלוֹם הוּא סְמוּךְ: אַתֶּם הַמֵּתִים. הַשַּׁעַם מֵה רָאִיָּה הִיָּתָה זֹאת שֶׁשָּׁכַט לְוִי הוּא הַנִּבְחָר וְנִבְחָר אֶהְרֹן לְכַהֵן גָּדוֹל וַיִּסְכֵּן שְׁבַתְפִּלְתְּכֶם אוֹ הַחֲכִמָּה שִׁיְדַעְתֶּם

תבוונה. וכזה מתורץ מה שכתב אחר-כך שלא הניח המלאך את אהרן לעצר בקטרת, והלא הוא מסר לו רז זה? אלא שהיה גזרת הקדוש-ברוך-הוא, כמו שאמר: אני שלוחו של מקום, ודו"ק) כדאי תא במסכת שבת (שבת פט)

כ"י וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם. רז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע, שהקטרת עוצר המגפה (ר"ל כשנתן רשות למשחית, אז אין מבחין בין טוב לרע. ועל מה שמוסיף מדיליה יש תקון בקטרת, אבל מה שגזר הקדוש-ברוך-הוא בהדיא, אין חכמה ואין

יב ונסיב אהרן כמה די מליל משה ורבה לגו קהלא והא שרי מותנא בעמא ויהב ית קטרת בוסמיא וכפר על עמא:

(יב) וַיִּקַּח אֶהָרֹן כַּאֲשֶׁר ׀ דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיִּרְץ אֶל־תּוֹךְ הַקֹּהֵל וְהִנֵּה הַחַל הַגִּנָּף בָּעַם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיִּכַּפֵּר עֲלֵיהֶם:

יג וקם בין מתיא ובין חייא ואתפלי מותנא:

(יג) וַיַּעֲמֵד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין־הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמִּגַּפָּה:

שנאמר: "וישב אהרן אל-משה" (מכילתא). דבר אחר: למה בקטרת? לפי שהיו ישראל מליזין ומרננים אחר הקטרת, לומר: סם המות הוא, על-ידו מתו נדב ואביהוא, על-ידו נשרפו תמשים ומאתים איש. אמר הקדוש-ברוך-הוא: תראו שעוצר מגפה הוא, והחטא הוא הממית!

כ"י וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמֵּתִים וְגו' אַחַז אֶת הַמְּלֶאךָ וְהַעֲמִידוּ עַל פְּרָחוֹ. אָמַר לוֹ הַמְּלֶאךָ: הִנֵּחַ לִי לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוֹתִי! אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה צְנִי לַעֲכָב עַל יָדְךָ! אָמַר לוֹ: אֲנִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַתָּה שְׁלוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה! אָמַר לוֹ: אֵין מֹשֶׁה אוֹמֵר כְּלוּם מְלָבוּ, אֲלֵא מְפִי הַגְּבוּרָה. אִם אֵין אַתָּה מֵאֲמִין, הֲרִי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּמֹשֶׁה אֵל פְּתַח אֶהֱל מוֹעֵד, בֵּא עִמִּי וּשְׂאֵל. וְזֶהוּ

יד והווי דמיתו במותנא ארבעת עשר אלפין ושבע מאה פר מדמיתו על פלגתא דקרח:

(יד) וַיְהִיו הַמֵּתִים בַּמִּגַּפָּה אַרְבַּעַת עָשָׂר אֲלָף וּשְׁבַע מֵאוֹת מְלֶכֶד הַמֵּתִים עַל־דְּבַר־קֶרַח:

טו והב אהרן למשה לתרע משפן זמנא ומותנא אתפלי:

(טו) וַיָּשָׁב אֶהָרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמִּגַּפָּה נֹעֲצָרָה: פ

~ יום חמישי כ"ו סיון ~

טז ומליל יז עם משה למימר:

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יז מלל עם בני ישראל וסב מנהון חטרא חטרא לבית אבא מן כל רברבניהון לבית אבשההון תרי עשר חטרין גבר ית שמה תכתוב על חטרה:

(יז) דִּבֶּר ׀ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאֲתָם מִטָּה מִטָּה לְבַיִת אָב מֵאֵת כָּל־גִּישְׁיָאֵהֶם לְבַיִת אֲבֹתָם שָׁנִים עָשָׂר מִטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מִטָּהוּ:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מטה האלהים כי כבר היה ניכר ומה צורך לכתוב עליו שם אהרן וי"א כי המטה היה כשאר המטות אין הפרש ביניהם וזה הלישר בעיני: תורה יח

הפרשה הבאה ואם נפסקה וכבר הראיתיך רבות פנה ופנה וכאשר שב אהרן ונעצרה המגפה דבר השם: תורה טו (יז) מטה. י"א כי מטה לוי איננו

קטרת. ולא אמר הקטרת והמשכיל זבין: והולך. לשון צווי כמו הושב את אביך ושרשו כמו הולכי וטעמו הובילי כמו ילך עמך: תורה יב (טו) וטעם וישב אהרן. דבק עם

(יח) וְאֵת שֵׁם אֶהֱרֹן תִּכְתֹּב עַל־מִטָּה לְוִי בִּי מִטָּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם:

יח וְיָת שְׁמָא דְאֶהֱרֹן תִּכְתֹּב עַל חֲטָרָא דְלוֹי אַרְי חֲטָרָא חַד לְרִישׁ בֵּית אַבְהֵתְהוֹן:

כ"ט - פי מטה אחד • אף-על-פי שחלקתים לשתי משפחות – משפחת כהנה לבד ולויה לבד, מכל-מקום שֶׁבֵּט אֶחָד הוּא.

(יט) וְהִנַּחְתֶּם בְּאֶהֱל מוֹעֵד לְפָנַי הָעֲדוּת אֲשֶׁר אֶנְעַד לָכֶם שָׁמָּה:

יט וְהִנַּחְתֶּם בְּמִשְׁכַּן מוֹעֵד לְפָנַי חֲדָתוּת אֲשֶׁר אֶנְעִיד לְכֶם שָׁמָּה:

(כ) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־בּוֹ מִמֵּהוּ יִפְרַח וְהִשְׁכַּתִּי מֵעַל־י אֶת־תְּלֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִים עֲלֵיכֶם:

כ וְהָיָה גְבִירָא דְאֶתְרַעֲי בֵּה חֲטָרָה יִנְעִי וְאֶנְיַח מֵעַל־י יְת תְּרַעַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי אֶנְיוּן מִתְרַעַמִין עֲלֵיכֹן:

כ"ט - וְהִשְׁכַּתִּי • כמו (בראשית ח) "וַיִּשְׁכְּבוּ הַמַּיִם", (אסתר ז) : "וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה".

(כא) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו כָּל־נִשְׂיָאיהֶם מִטָּה לְנִשְׂיָא אֶחָד מִטָּה לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִטָּה אֶהֱרֹן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם:

כא וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו כָּל־נִשְׂיָאיהֶם מִטָּה לְנִשְׂיָא אֶחָד מִטָּה לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִטָּה אֶהֱרֹן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם:

כ"ט - בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם • הניחו באמצע, שלא יאמרו: מפני שהניחו בצד שכינה, פרח.

(כב) וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמִּטּוֹת לְפָנַי יְהוָה בְּאֶהֱל הָעֵדוּת:

כב וַאֲנַעַנְע מֹשֶׁה יְת חֲטָרְיָא קְדָם יְיָ בְּמִשְׁכַּנָּא דְסִדְהוּתָא:

(כג) וַיְהִי מִמּוֹחֶרֶת וַיָּבֵא מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱל הָעֲדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מִמִּטֵּה־אֶהֱרֹן לְוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵן צִיִּץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים:

כג וַיְהִי בְּיוֹמָא דְבִתְרוּהִי וְעַל מֹשֶׁה לְמִשְׁכַּנָּא דְסִדְהוּתָא וְהָא נֵעַא חֲטָרָא דְאֶהֱרֹן לְבֵית לְוִי וְאֶפֶק לְכַלְבִּין וְאֶנְצַץ גַּץ וְכַפַּת שְׁגָדִין:

כ"ט - וַיֵּצֵא פָּרַח • כְּמִשְׁמַעוֹ. צִיִּץ • הוא חֲנֻטַת הַפְּרִי כְּשֶׁהִפְרַח נוֹפֵל. וַיִּגְמַל שְׁקָדִים • כְּשֶׁהִפְרָה הַפְּרִי, הַפֵּר שֶׁהֵן שְׁקָדִים, לְשׁוֹן (בראשית כא) : "וַיִּגְדַּל הַיְלֹד וַיִּגְמַל", וְלְשׁוֹן זֶה מְצוּי בַּפְּרִי הָאֵילָן, כְּמוֹ (ישעיה יח) : "וּבִסָּר גַּמֵּל יִהְיֶה נֹצֵחַ". וְלָמָּה שְׁקָדִים? הוּא הַפְּרִי הַמְּמַהֵר

לְהַפְרִיחַ מְכַל הַפְּרוֹת, אֶף הַמְעוֹרָר עַל הַכֹּהֵנָה פְּרַעְנוֹתוֹ מִמִּהְרַת לְבָא, כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּעוֹזָה (ד"ה ב כח) : "וְהַצְרַעַת זֶרְחָה כְּמַצְחוֹ". וְתַרְגּוּמוֹ: "וְכַפִּית שְׁגָדִין", כְּמִין אֲשֶׁפוֹל שְׁקָדִים יַחַד כְּפוֹתִים זֶה עַל זֶה.

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יח) וְטַעַם לְבֵית אָב. שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן: וְטַעַם כִּי מִטָּה אֶחָד. בְּעַבּוּר שְׁנַחֲלַק הַשְּׁבֹט לְכַהֲנִים וְלְלוֹיִם: תורה יט

(יט) אֲשֶׁר אֶנְעַד לָכֶם. תְּמִיד: תורה כ

(כ) וְהִשְׁכַּתִּי. מִפְּעֻלֵי הַכֹּפֵל כְּמוֹ וְהַחֲמַתִּי (שְׂמַאֲתָךְ) מְגוֹרַת וְחַמַּת הַמֶּלֶךְ שְׁכָכָה וְטַעַם וְהִשְׁכַּתִּי. כְּדָרְךָ בְּנֵי אָדָם לְמַצּוֹא מְנוּחָה וּמִטָּה לְוִי בְּתוֹךְ הַשְּׁנַיִם עָשָׂר וְהִנֵּה יוֹסֵף בְּמִטָּה אֶחָד: תורה כא

(כג) לְבֵית לְוִי. מִטָּה מְשֻׁרַת עֲצָמוֹ וְאַחַר עָמוֹ מִטָּה אֶהֱרֹן מִטָּה לְבֵית

לְוִי: וַיִּגְמַל. מְגוֹרַת וַיִּגְדַּל הַיְלֹד וַיִּגְמַל וְרִבִּים אָמְרוּ בְּעַבּוּר שְׁקָדִים כִּי הַמִּטָּה הִיא מִמִּין הָאֵילָן וְאֵינָהּ רֹאזִיָּה וְדָרְךָ דָּרֵשׁ כִּי שְׁקָדִים כְּמוֹ כִּי שׁוֹקֵד אָנִי: תורה כד

~ נקודות משיחות קודש ~

הגם שברכת כהנים הייתה לפני שפרח מטה אהרן ויגמל שקדים, כמו שכתוב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ופירש רש"י ויברכם ברכת כהנים ונגם אז הייתה ההמשכה דברכת כהנים במהירות, מפל-מקום לאחרי שפרח מטה אהרן נתוסף עליו בזה. כי כיון שהענין דפרח מטה אהרן גוי' ויגמל שקדים בא על-ידי הערעור על הכהונה, הרי זה דוגמת שטר שיצא עליו ערעור והוחזק בבית-דין, שיש לו תוקף יותר משטר שלא היה עליו ערעור, וכי-תרון האור מן החושך.

והטעם שגמל שקדים דוקא הוא כי שקדים הם ממהרים להגמר יותר מכל הפרות ומוסיף ב'לקוטי תורה' שם, שלכן נקראים בשם שקדים מלשון שקידה ומהירות, כמו שכתוב מקל שקד גוי' כי שוקד אני על דברי לעשותו. ויש לומר, שהכונה בהוספה זו היא לרמוז דהמהירות שבשקדים הוא ענינם, וכדוע ששמו של דבר מורה על ענינו, ולכן רומזים על הכהונה, כי ההשפעות הנמשכות על-ידי אהרן הפהן [אהרן אותיות נראה] הן במהירות. ועל-דרך-זה הוא בנוגע לכל הכהנים בני אהרן, דכשהכהנים מברכים את העם, נמשך השפע למטה במהירות גדולה בלי עכובים.

(ממאמר ש"פ קרח, א' דר"ח תמוז ה'תשל"א)

כד ואפק משה ית כל חטביא מן קדם יי לות כל בני ישראל ואשתמודעו ונסיבו גבר חטרה:

(כד) ויצא משה את-כל-המפותל מלפני יהוה אל- כל-בני ישראל ויראו ויקחו איש מפתו: פ

~ יום שישי כ"ז סיון ~

כה ואמר יי למשה אתב ית חטרא דאהרן לקדם סהדיתא למטרא לאת לעמא סרבנא וייסופן תרעמתהון מן קדמי ולא ימותון:

(כה) ויאמר יהוה אל-משה השב את-מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני-מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימתו:

"תלונותם" ל"תלנתם"; "תלנתם" – תלונה אחת, "תלונותם" – שם דבר בלשון יחיד, ואפלו הם תלונות הרבה.

יש"י < למשמרת לאות. לזכרון שבחתי באהרן לכהן, ולא ילוננו עוד על הכהונה. ותכל תלונתם. כמו ותכלה תלונתם. לשון זה שם מפעל יחיד לשון נקבה, כמו תלונתם מרמורי"ש בלעז. ויש חלוק בין

כו ועבד משה כמא די פקיד יי יתה פן עבד:

(כו) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו פן עשה:

כז ואמרו בני ישראל למשה למימר היא מננא קטלת חרבא היא מננא בלעת ארעא והא מננא דמיתו במותנא:

(כז) ויאמרו בני ישראל אל-משה לאמר הן גוענו אבדנו בלנו אבדנו:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

או כפאשר הוא פי גם אהרן נביא היה גם זאת הפרשה לאות כי במדבר סיני הייתה כפאשר הוקם המשכן ונבחרו הלויים ונפסלו הבכורים: תורה כח

וימי יתן ותמנו לגוע אז אמר השם לאהרן שהוא הנגיד על שבט לוי להזהירו שלא יכשילו הלויים את ישראל: וטעם לאהרן על יד משה

(כד) ויראו. מכתב יד כל אהד: תורה כה
(כו) ויאמרו בני ישראל. די לנו שגוענו ואבדנו והנה עוד כל הקרב אל המשכן ה' ימות כמות השרופים

כח כל דקרב מקרב למשכנא דין מאית הא
אנחנא ספיין לממת:
(כח) כל הקרב | הקרב אל־משכן יהוה ימות האם
תמנו לגוע: ם

מועד, ימות. האם תמנו לגוע. שמא הפקרנו
למיתה.

כ"י כל הקרב הקרב וגו'. אין אנו יכולין להיות
זהירין בכך, פלנו רשאים להפגס לחצר אהל מועד,
ואחד שיקריב עצמו יותר מחבריו ויפגס לתוך אהל

א ואמר יי לאהרן את ובניו ובית אביו
עמד תסלחון על חובי מקדש ואת ובניו
עמד תסלחון על חובי כהונהכחן:

יח (א) ויאמר יהוה אל־אהרן ובניו
אביו אתך תשא את־עון המקדש ואתה ובניו
אתך תשא את־עון כהנתכם:

המסורים לכם, הוא האהל והארון והשלחן וכלי
הקדש – אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא לגע.
ואתה ובניו. הפהנים. תשא את־עון כהנתכם.
שאינה מסורה ללוים. ותזהירו הלוים השוגגים, שלא
יגעו אליכם בעבודתכם.

כ"י ויאמר ה' אל־אהרן (ספר) למשה אמר, שיאמר
לאהרן, להזהירו על תקנת ישראל שלא יפגסו
למקדש. אתה ובניו ובית־אביו. הם בני קהת
אבי עמרם. תשא את־עון המקדש. עליכם אני
מטיל ענש הזרים שיחטאו בעסקי הדברים המקדשים

ב ואף ית אחיו שבטא דלוי שבטא דאביו
קרב לתוך ויתוספון עלך וישמשוך ואת
ובניו עמד קדם משכנא דסהדותא:

(ב) וגם את־אחיו מטה לוי שבט אביו הקרב אתך
וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניו אתך לפני אהל
העדת:

אליהם. וישרתוך. בשמירת השערים ולמנות מהם
גזברין ואמרפלין (ובחים כז).

כ"י וגם את־אחיו. בני גרשון ובני מררי. וילוו.
ויתחברו אליכם להזהיר גם את הזרים מלהתקרב

~ נקודות משיחות קודש ~

אלא היא הנותנת: מבינן שהלויים רק עזרו לפהנים,
שהם יוכלו להיות משרתי עליון - לא הרגישו את עצמם
'מציאות' כלל, אפילו לא מציאות דקדושה (משרתים
בקדש); ורק התבטלות מחלטת זו מביאה לרבקות
אמתית בקב"ה.
(לקוטי־שיחות כרך כח, עמ' 115)

וגם את אחיו מטה לוי... הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך
(יח, ב)
'לוי' מורה על התקשרות ודבקות בקב"ה (כמו הפעם
לנה אישי אלי'). מצד שני, עבודת הלויים היא רק לסייע
לפהנים, ואילו הם עצמם אינם משרתים בקדש; איד
מתגשבים שני הדברים?

ג וישרון משרתך ומשרת כל משכנא ברם
למני קודשא ולמדבחה לא יקרבון ולא
ימותון אף אנון אף אתון:

(ג) ושמרו משמרתך ומשמרת כל־האהל אף אל־
כלי הקדש ואל־המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם־הם
גם־אתם:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ואתה ובניו אתך. תשבו לפני אהל
מועד לברכם ולא הלוים: תורה ג
(ג) גם הם גם אתם. דרך המקרא
כן כמו משל בנו גם אתה גם בנו
והשטעם פי זה כמו זה: תורה ד

(א) את עון המקדש. שהוא מבית
לפרכת והשטעם אם לא תשמרוהו העון
עליכם: וטעם ובית אביו. כי הם נושאי
המקדש: את עון כהונתכם. אם לא
תשמרו הפהינה העון עליכם: תורה ב

וְהַתּוֹסֵפוֹן עֲלֶיךָ וְיִטְרוֹן יְת מִטְרַת מִשְׁפַּח
זְמַנָּא לְכַל פְּלִחֵן מִשְׁפָּנָא וְחִלוּנֵי לָא יִקְרַב
לְוַתְכוּן:

(ד) וְנִלְווּ עֲלֶיךָ וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכָל
עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֵלֵיכֶם:

כ"ט - וְזָר לֹא־יִקְרַב אֵלֵיכֶם • אֲתַכֶּם אֲנִי מִזְהִיר עַל כֶּךָ.

הַתּוֹסֵפוֹן יְת מִטְרַת קוּדְשָׁא וְיְת מִטְרַת
מִדְבָּחָא וְלֹא יְהִי עוֹד רְגֵזָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ה) וְשִׁמְרֶתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת מִשְׁמֶרֶת
הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט - וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף • (ספרי) כְּמוֹ שֶׁהָיָה כְּבֹר, שְׁנֹאֲמַר (במדבר יז): "כִּי־יֵצֵא הַקֶּצֶף".

וְזַמַּנָּא הָא קְרִיבִית יְת אַחִיכוּן לְזֵאֵי מְגוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְכוּן מִתְנָא יְהִיבִין קָדָם יְיָ לְמַפְלַח
יְת פְּלִחֵן מִשְׁפַּח זְמַנָּא:

(ו) וְאֲנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְלוּיִם מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְנָה נְתַנִּים לִיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת
אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"ט - לָכֶם מִתְנָה נְתַנִּים • יְכוּל לַעֲבֹדְתְכֶם שֶׁל הַדְּיוּט? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "לֹה", כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ לְמַעְלָה, לְשִׁמּוֹר
מִשְׁמֶרֶת גְּזֵרִין וְאַמְרָפְלִין.

זֹאת וּבְנֵיךָ עִמָּךְ תִּטְרוֹן יְת פְּהוּתְכוּן לְכָל
פְּתָגָם מִדְבָּחָא וְלִמְגוּ לְפָרְכָתָא וְתַפְלָחוּן
פְּלִחֵן מִתְנָא אֵיבָב יְת פְּהוּתְכוּן וְחִלוּנֵי
דִּיקְרַב יִתְקַטֵּל:

(ז) וְאִתָּהּ וּבְנֵיךָ אֶתְךָ תִשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־
דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וְלַמִּבֵּית לְפָרְכַת וְעֲבֹדַתְכֶם עֲבֹדַת מִתְנָה
אֶתְּוֹן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמַת: פ

כ"ט - עֲבֹדַת מִתְנָה • בְּמִתְנָה נְתַתִּיהָ לָכֶם.

ח וּמִלֵּיל יְיָ עִם אֶהְרֹן וְזַמַּנָּא הָא יְהִיבִית לְךָ
יְת מִטְרַת אֶפְרָשׁוּתִי לְכָל קוּדְשֵׁיָא דְבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְךָ יְהִיבְתַנּוּן לְרַבּוּ וְלְבְנֵיךָ לְקָנִים
עֲלֵם:

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי לְךָ
אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמַתִּי לְכָל־קוּדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ
נְתַתִּים לְמִשְׁחָה וּלְבְנֵיךָ לְחֶק־עוֹלָם:

כְּתַב וְלֹא חָתַם וְלֹא הֵעֵלָה בְּעֶרְפָּאִין. בָּא אַחַד וְעָרַעַר
(עֲלִיו) עַל הַשָּׂדֶה, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: כָּל מִי שִׁירְצָה
יָבֵא וְעָרַעַר לְנִגְדֶךָ? הֲרִינִי כּוֹתֵב וְחוֹתֵם לְךָ וּמַעֲלָה

כ"ט - וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי לְךָ • (ספרי) בְּשִׁמְחָה. לְשׁוֹן שִׁמְחָה
הוּא זֶה, כְּמוֹ (שמות ד): "הִנֵּה הוּא יוֹצֵא לְקִרְאָתְךָ וְרָאָךְ
וְשִׁמַּח בְּלִבּוֹ". מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁנִּתֵּן שָׂדֶה לְאוֹהֲבָו, וְלֹא

~ נקודות משיחות קודש ~

מִהֶעוֹלָם. לְפִיכָךְ נִתְּנוּ מִתְּנוֹת כְּהֵנָּה לְאַחַר מַחְלַקַת קִרַח,
כִּי הֵן מִבְּטָאוֹת אֶת הַקָּשֶׁר שֶׁבֵּין יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנָיִם: יְהוּדִי
מִפְרִישׁ מְרֻכָּשׁוֹ הַגִּשְׁמִי לְכַהֵן, וּבְזֶה מְרֻמָּם רְכוּשׁ זֶה.

וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמַתִּי (יח, ח) טַעַנְתוּ שֶׁל
קִרַח הִיָּתָה: הַכַּהֲנָיִם מְגַתְּקִים מִהֶעוֹלָם וְעוֹסְקִים רַק
בְּקִדְשָׁה, וְאֵלּוּ כָּל הָעֵדָה עוֹסְקִים עִם עַנְיֵי הָעוֹלָם עַל
מִנַּת לְעִשׂוֹת מִהֶם כְּלִים לְאַלְקוּת. וְאִם כֵּן, מִדּוּעַ צְרִיכִים
אֶת הַשְּׁפָעַת הַכַּהֲנָיִם עַל יִשְׂרָאֵל? שְׂגָם הֵם יִתְעַלּוּ

(לקוטי שיחות יח עמ' 219)

ד) וְטַעַם וְנִלְווּ עֲלֶיךָ. שְׁלֵא תִצְטָרְכוּ לְזָר שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל: תוּרַח ה
ז) עֲבֹדַת מִתְנָה. וְהִזָּר מִהַכַּהֲנָיִם אֶפ"י לְוִי וְעוֹלַת שְׂמוּאֵל שֶׁהוּא לְוִי אֵינְנָה טַעַנָּה כִּי הִיא הִיָּתָה הוֹרָאָה ח) לְמִשְׁחָה. פִּירֻשְׁתִּיו: תוּרַח ט

בְּעַרְכָּאִין. אַף פֶּאן, לְפִי שְׂבָא קִרַח וְעִרְעֵר כִּנְגַד אֱהֲרֹן
עַל הַכֹּהֲנִים, בָּא הַכָּתוּב וְנָתַן לוֹ (חולין קלג) עֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה מִתְּנוּת כְּהֵנָה בְּכָרִית מֶלֶח עוֹלָם, וְלִכְּךָ

(ט) זֶה יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קֶרְבָּנֶם
לְכָל־מִנְחָתָם וְלְכָל־חֻטְאֹתָם וְלְכָל־אֲשָׁמֹם אֲשֶׁר
יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים לְךָ הוּא וְלִבְנֵיךָ:

כ"ט • מִן־הָאֵשׁ • לְאַחַר הַקְּטֹרֶת הָאֲשִׁים. כָּל־קֶרְבָּנֶם • כְּגוֹן זִבְחֵי שְׁלָמִי צְבוּר. מִנְחָתָם חֻטְאֹתָם וְאֲשָׁמֶם •
כְּמִשְׁמַעוֹ. אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי • זֶה גִּזְלֵ הַגֵּר.

(י) בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זִכְרֵ יִאכְלֵ אֹתוֹ
קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לְךָ:

כ"ט • בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ וּגו' • לְמַד עַל קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, שְׂאִין גִּזְלֵינִי אֵלָא בְּעִזְרָה וְלִזְכְּרֵי כְּהֵנָה.

(יא) וְזֶה־לְךָ תְּרוּמַת מִתְּנֶם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְךָ נִתְּתִים וְלִבְנֵיךָ וְלִבְנֹתֶיךָ אֹתָךְ לְחֻק־עוֹלָם
כָּל־טְהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֵ אֹתוֹ:

כ"ט • תְּרוּמַת מִתְּנֶם • הַמּוּרָם מִן הַתּוֹדָה וּמִשְׁלָמִים
וְאֵיל זָזִיר. לְכָל תְּנוּפֹת • שֶׁהָיָה אֵלּוֹ טְעוּנֵינִי תְּנוּפָה.

(יב) כָּל חֶלֶב יִצְהָר וְכָל־חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם
אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לִיהוָה לְךָ נִתְּתִים:

כ"ט • רֵאשִׁיתָם • הִיא תְּרוּמָה גְדוֹלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

כָּל חֶלֶב יִצְהָר... אֲשֶׁר יִתְּנוּ לַה' (יח, יב)
וְהוּא־הַדִּין בְּכָל דְּבַר שֶׁהוּא לְשֵׁם הָאֱלֹהִים הַטּוֹב, שִׁיחֵינָה מִן
הַנֶּאֱדָה וְהַטּוֹב... וְכֵן הוּא אוֹמֵר כָּל חֶלֶב לַה' (רמב"ם סוף
הַלְכוֹת אֲסוּרֵי־מִזְבֵּחַ).
כְּשֶׁהִתְעוֹרָרָה שְׁאֵלַת סֵדֶר הַלְמוּדִים בְּיָשִׁיבוֹת וּבִתְיֵי־הַסֶּפֶר
הַדְּתִיִּים בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, עָמַד אֲדַמּוֹר־ר הַרְנִי"צ עַל כֶּךָ

שְׁלֵמוֹדֵי הַקֹּדֶשׁ יִתְקַיְמוּ בַּבֶּקֶר, שְׂאֵז הָרֵאשׁ צָלוּל, וְאֵלּוֹ
לְמוֹדֵי הַחַל יִתְקַיְמוּ אַחַר הַצְּהָרִים.
וְטַעַמּוֹ וְנִמְקוֹ עִמּוֹ: אֵת הַזֶּמֶן הַמְּבַקֵּר וְהַמְּשַׁבֵּחַ, שֶׁהוּא
בְּחִינַת 'חֶלֶב', יֵשׁ לְהַקְדִּישׁ לְגִבּוֹהַ.
(לְקוּטֵי־שִׁיחוֹת כֶּרֶךְ ב עמ' 326)

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ט) מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים. כִּי יֵשׁ קֹדְשִׁים
קְלִים: מִן הָאֵשׁ. כָּל מֵה שִׁיִּקְדִּישׁוּ
מִמֶּנּוּ כִּי אֲשֶׁה כְּמוֹ אֵשׁ וְהֵחָא נּוֹסֵף:
לְכָל מִנְחָתָם. אַחַר אֲשֶׁר יִקְדִּישׁ
הָאֲזִכָּרָה מִמֶּנָּה וְאִמּוּרֵי הַחֻטְאֹת
וְהָאֲשָׁם: אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי. פ"י כ"י

הַמְּשַׁכֵּן: תּוֹרָה י"א
(י"א) מִתְּנֶם. בְּחֶסֶד וְתִי"ו כְּמוֹ הוֹלֵךְ
(נ"א עוֹבֵר) בְּשׂוֹק אֲצֵל פִּנְהָ שֶׁהוּא
פְּנִתָה אוּ הֵם שְׁנֵי מִשְׁקָלִים: תּוֹרָה י"ב
(י"ב) חֶלֶב יִצְהָר. הַנִּכְבָּד וְהַמוּטָב
שֶׁהוּא הַקֶּצֶף כִּי יִצְהָר מְעַנֵּן צְהוֹר

יג בפני כל די בארעהון די יתון קדם יי די לך יהי כל דדכי בביתך יוכלגה:

(יג) בפני כל אשר בארצם אשר יביאו ליהוה לך יהיה כל מהור בביתך ואכלנו:

יד כל חרמא בישראל די לך יהי:

(יד) כל חרם בישראל לך יהיה:

טו כל פתח ולדא לכל בשרא די יקרבוין קדם יי באנשא ובבעירא יהי לך ברם מפרק תפרוק ית בוכרא דאנשא ונת בוכרא דבעירא מסאבא תפרוק:

(טו) כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו ליהוה באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה:

טז ופרקנה מפר ירחא תפרוק בפרסנה כסף חמש סלעין בסלעי קודשא עשרין מעין הוא:

(טז) ופדויו מן חדש תפדה בערפך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא:

יז ברם בוכרא דתורא או בוכרא דאמרא או בוכרא דעזא לא תפרוק קודשא אנון ית דמהון תזרוק על מדבחא ונת תרביהון מסק קרפן לאתקבלא ברעוא קדם יי:

(יז) אך בכור שור או בכור פשב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמם תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר אשה לריח ניחח ליהוה:

יח ובשרהון יהי לך פחדיא דארמותא וכשוקא דמינא לך יהי:

(יח) ובשרם יהיה לך פחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה:

עקיבא ולמד: הוסיף לך הכתוב "הויה" אחרת, שלא תאמר: פחזה ושוק של תודה, שאינו נאכל אלא ליום ולילה.

כ"ט פחזה התנופה וכשוק הימין (ובחיים טז) של שלמים שנאכלים לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם לשני ימים ולילה אחד, אף הבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. לך יהיה (ספרי) בא רבי

יט כל אפרשות קודשיא די יפרשוין פני ישראל קדם יי יקבית לך ולבניך ולבנותיך עמך לקדם עלם קנים מלח עלם הוא קדם יי לך ולבניך עמך:

(יט) כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל ליהוה נתתי לך ולבניך ולבנותיך אתך לחק עולם ברית מלח עולם הוא לפני יהוה לך ולזרעך אתך:

ומתקנים ומבריא את אחרים. ברית מלח. כפרית הכרותה למלח, שאינו מסרית לעולם.

כ"י כל תרומת הקדשים מחבתה של פרשה זו, כללה בתחלה וכללה בסוף ופרט באמצע. ברית מלח עולם. כרת ברית עם אהרן בדבר הכריא

אבן עזרא על התורה - מהורות בלום, אברמוביץ

לבדו: תורה יז
(יז) לא תפדה כי קדש הם. לא תקח פדיונם ורבים פירשו שפדה לישראל והפך זה כל הבכור שאמר תאכלנו והסימן לכהן מי שהוא חזב לאכלו: תורה יח
(יט) ברית מלח. ברית פרותה מגזירת

התרומה ומה שיחקרים הישראלים שלא יאכלנו כי הוא לשם ואתה תאכלנו: תורה יז
(טו) אך פדה תפדה. פירוש תקח פדיונו וכן בכור הבהמה הטמאה תפדה: תורה טז
(טז) ופדויו. שב אל בכור האדם

ושרשו צהר והוא חלב שמן וזית: תורה יג
(יג) בפני כל אשר בארצם. בפני כל פרי האדמה: וטעם כל מהור בביתך יאכלנו. להזהיר על אלה החלבים כי כל מהור בביתך יאכל אותו על חזה התנופה ועל שוק

כַּוְאָמַר יִי לְאַהֲרֹן בְּאַרְעֵהוּן לֹא תַחֲסִין וְחִלַּק לֹא יְהִי לְךָ בִּיגִייהוּן מִתְּנֵן דִּי יְהִיבִית לְךָ אַנּוּן חִלְקֵךָ וְאַחֲסַנְתָּךָ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִנְחַל וְחִלַּק לֹא־יְהִי לְךָ בְּתוֹכָם אֲנִי חִלְקֵךָ וְנִחַלְתְּךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט" - וְחִלַּק לֹא־יְהִי לְךָ בְּתוֹכָם • (ספר) אף בַּבְּנֵיהוּ.

~ שבת קודש כ"ח סיון ~

כא וְלִבְנֵי לְוִי הָאֵל יְהִיבִית כָּל מַעֲשֵׂי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲסַנְתָּךָ חִלְקֵךָ פְּלַחְנֵהוּן דִּי אַנּוּן פְּלַחֲיוֹן יְת פְּלַחֲן מִשְׁכַּן זְמַנָּא:

(כא) וְלִבְנֵי לְוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂי בְּיִשְׂרָאֵל לְנִחְלָה חִלְקֵךָ עֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר־הֵם עֲבָדִים אֶת־עֲבַדְתָּ אֹהֶל מוֹעֵד:

כב וְלֹא יִקְרְבוּן עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁכַּן זְמַנָּא לְקַבְּלָא חוּבָא לְמַמַּת:

(כב) וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁאת חַטָּא לְמוֹת:

כג וְיִפְלַחוּן לְוֵאֵי אַנּוּן יְת פְּלַחֲן מִשְׁכַּן זְמַנָּא וְאַנּוּן יִקְבְּלוּן חוּבֵיהוּן קִימֵם עַלְמֵם לְדְרִיכוֹן וּבְגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחֲסִינוּן אַחֲסַנְתָּא:

(כג) וְעַבְדֵי הַלְוִי הוּא אֶת־עֲבַדְתָּ אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עוֹנָם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחַלוּ נִחְלָה:

כ"ט" - הַלְוִיִּם יִשְׂאוּ עוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁעֲלִיָּהֶם לְהַזְהִיר הַזְּרִים מִגִּשְׁתֵּי אֲלֵיהֶם.

כד אַרְבֵּי יְת מַעֲשֵׂי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יִפְרְשׁוּן קִדְּשֵׁם יִי אֲפֻרְשׁוּתָא יְהִיבִית לְלְוֵאֵי לְאַחֲסַנְתָּא עַל כֵּן אֲמַרִית לְהוּן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחֲסִינוּן אַחֲסַנְתָּא:

(כד) כִּי אֶת־מַעֲשֵׂי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְיֻמוּ לַיהוָה תְּרוֹמָה נָתַתִּי לְלוֹיִם לְנִחְלָה עַל־כֵּן אֲמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחַלוּ נִחְלָה: פ

כ"ט" - אֲשֶׁר יִרְיֻמוּ לַה' תְּרוֹמָה • (ספר) הַכְּתוּב קָרָא "תְּרוֹמָה" עַד שִׁפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוֹמַת מַעֲשֵׂי.

כה וּמִלִּיל יִי עִם מִשְׁחָה לְמִימַר:

(כה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

וְהִנֵּה הַמַּעֲשֵׂי נִחְלָתָם ע"כ אֲמַרְתִּי: תורה כד
(כה) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה. וְלֹא אֶל אַהֲרֹן בְּעֵבֹר תַּתֵּם מַעֲשֵׂי מִן הַמַּעֲשֵׂי לְאַהֲרֹן: תורה כו

קרח: תורה כג
(כג) וְעַבְדֵי הַלְוִי הוּא. בְּעֵצְמוֹ וְיִשׁ אֲוִמְרִים כִּי הוּא פְּעוּל וְאִינְנוּ נִכּוֹן כִּי אֶת עֲבוֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד הוּא הַפְּעוּל: וְהֵם יִשְׂאוּ אֶת עוֹנָם. אִם לֹא יִשְׁמְרוּ

אֶרֶץ פְּרִי לְמִלְחָה וּמִקוֹם הַמְּלַח כְּמוֹ נִכְרַת שְׂלֹא יַעֲלֶה בּוֹ צִמָּח כָּלֵל וְכֵן גְּפָרִית וְנִמְלַח: תורה כ
(כא) חִלְקֵךָ. כְּמוֹ תְּמוּרָה: תורה כב
(כב) וְלֹא יִקְרְבוּ עוֹד. בְּעֵבֹר עֲדַת

כו וּלְלוֹאֵי תַמְלִל וְתִימֵר לְהוֹן אֲרִי תִסְבּוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מַעֲשֵׂא דֵי יְהִבִית לְכוּן מִנְהוֹן בְּאַחַסְנָתְכוּן וְתַפְרִישוֹן מִנְהָא אַפְרִישוּתָא קָדָם יֵי מַעֲשֵׂא מִן מַעֲשֵׂא :

(כו) וְאֵלֵהֶלְוִים תִּדְבַר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם פִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתֶם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהַרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר :

כו וּתְתַחֲשַׁב לְכוּן אַפְרִישוּתְכוּן פְּעֻבּוּרָא מִן אַדְרָא וְכַמְלֵאתָ מִן מַעֲצָרְתָא :

(כו) וְנָחֲשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדָגָן מִן־הַגֶּרֶן וְכַמְלֵאתָ מִן־הַיֶּקֶב :

תְּבוּאָה שְׁנַתְמַלֵּאת. יֶקֶב. הוא הבור שלפני הגת, שְׁהִינן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ. וְכָל לְשׁוֹן יֶקֶב חֲפִירַת קֶרֶקַע הוּא, וְכֵן (זכריה יד) : "יֶקֶבִי הַמֶּלֶךְ הוּא יָם" – אוֹקִינּוּס חֲפִירָה שְׁחָפַר מִלְכוֹ שֶׁל עוֹלָם.

כ"ו וְנָחֲשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדָגָן מִן־הַגֶּרֶן. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁלְכֶם אֲסוּרָה לְזָרִים וְלִטְמֵאִין, וְחִיבִין עֲלֵיהָ מִיתָה וְחִמְשׁ בְּתְרוּמָה גְדוּלָה שְׁנִקְרָאת "רֵאשִׁית דָּגָן" מִן הַגֶּרֶן. וְכַמְלֵאתָ מִן־הַיֶּקֶב. בְּתְרוּמַת תִּירוֹשׁ וַיִּצְהַר הַנְּשֻׁלָת מִן הַיֶּקֶבִים. מְלֵאָה. לְשׁוֹן בְּשׁוּל,

כח בֵּן תַּפְרִישוֹן אֶף אֵתוֹן אַפְרִישוּתָא קָדָם יֵי מִכַּל מַעֲשֵׂרְתֵיכוּן דֵי תִסְבּוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַנְגּוֹן מִנְהָא יֵת אַפְרִישוּתָא קָדָם יֵי לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא :

(כח) בֵּן תִּרְיָמוֹ גַּם־אֵתֶם תְּרוּמַת יְהוָה מִכַּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן :

כ"ח בֵּן תִּרְיָמוֹ גַּם־אֵתֶם. כְּמוֹ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגֶּרֶם וּמִיֶּקֶבִיהֶם, תִּרְיָמוֹ גַּם אֵתֶם מִמַּעֲשֵׂר שֶׁלְכֶם, כִּי הוּא נִחַלְתְּכֶם.

כט מִכַּל מִתְנַתִּיכוֹן תַּפְרִישוֹן יֵת כָּל אַפְרִישוּתָא דֵי מִכַּל שׁוֹפְרָה יֵת מִקְדָּשָׁה מִנְהָא :

(כט) מִכַּל מִתְנַתִּיכֶם תִּרְיָמוֹ אֵת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכַּל־חֻלְבוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ :

תְּרוּמָה גְדוּלָה מִן חֲפְרִי, צְרִיף לְהַפְרִישׁ הַלּוֹי מִן הַמַּעֲשֵׂר תַחֲלָה אַחַד מִחֲמִשִּׁים לְתְרוּמָה גְדוּלָה, וַיִּחְזַר וַיִּפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר.

כ"ח מִכַּל מִתְנַתִּיכֶם תִּרְיָמוֹ אֵת כָּל־תְּרוּמַת ה' . בְּתְרוּמָה גְדוּלָה - הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׂאֵם הַקֵּדִים לּוֹי אֵת הַכֹּהֵן בְּכָרִי וְקָבַל מַעֲשֵׂרֹתָיו קָדָם שִׁטַּל כֶּהֵן

ל וְתִימֵר לְהוֹן בְּאַפְרִישוּתְכוּן יֵת שׁוֹפְרָה מִנְהָא וְיִתְחַשַּׁב לְלוֹאֵי פְעֻלַת אַדְרָא וְכַעֲלַלַת מַעֲצָרְתָא :

(ל) וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהַרְיַמְכֶם אֶת־חֻלְבוֹ מִמֶּנּוּ וְנָחֲשַׁב לְלוֹיִם כְּתִבוּאֹת גֶּרֶן וְכְתִבוּאֹת יֶקֶב :

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְיָמוּ לָהּ תְרוּמָה". יָכוֹל יְהֵא כָלוֹ אֲסוּר? תַלְמוּד־לוֹמַר "וְנָחֲשַׁב לְלוֹיִם כְּתִבוּאֹת גֶּרֶן". מַה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - חֲלִין, אֶף שֶׁל לּוֹי - חֲלִין.

כ"ח בְּהַרְיַמְכֶם אֶת־חֻלְבוֹ מִמֶּנּוּ. לְאַחַר שֶׁתִּרְיָמוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר מִמֶּנּוּ. וְנָחֲשַׁב. הַמּוֹתֵר לְלוֹיִם חֲלִין גְּמוּרִין. כְּתִבְאֹת גֶּרֶן. לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹא תֵאמַר: הוּאִיל וַיִּקְרָאוּ הַכְּתוּב "תְרוּמָה", שְׁנֵאמַר: "כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

עד שֶׁתִּרְיָמוּ חֻלְבוֹ מִמֶּנּוּ וְאַחַר שֶׁיִּחַשַּׁב לָכֶם אַז תֵּאכְלוּהוּ בְּכָל מְקוֹם טְהוֹר: תורה ל

בְּהַרְיַמְכֶם אֵת חֻלְבוֹ. וּכְבַר הַזְּכִיר הַכְּתוּב זֶה לְדַבֵּק אַחֲרָיו וְאַכְלֵתֶם אוֹתוֹ וְהִטְעַם שֶׁהוּא אֲסוּר לָכֶם לְאָכּוֹל מִמֶּנּוּ

(כו) וְכַמְלֵאתָ. פִּירִשְׁתִּיו: תורה כח (כט) מִכַּל חֻלְבוֹ. מֵהַטּוֹב שְׁבוּ וְכֵן וְאַכְלוּ אֵת חֻלְבֵי הָאֶרֶץ: אֵת מִקְדָּשׁוֹ. כִּי הַמַּעֲשֵׂר הוּא הַקֵּדֶשׁ: וְטַעַם

עז
(לא) וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם כִּי שָׁכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֵהָל מוֹעֵד:
כ"ט"א • בְּכָל־מְקוֹם • אֶפְלוּ בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת.

(לב) וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא בְּהִרְיִמְכֶם אֶת־חֶלְבֹו מִמֶּנּוּ וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלֹלוּ וְלֹא תִמּוֹתוּ:
לב וְלֹא תִקְבְּלוּן עֲלוֹהֵי חוּבָא בְּאַפְרָשׁוֹתְכוֹן יָת שׁוֹפְרָה מִגֵּה וְיָת קוֹדֶשִׁיא דְבְּגֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלוֹן וְלֹא תִמּוֹתוּן : פ פ פ

כ"ט"א • וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא וְגו' • (יבמות פט) הָא אִם לֹא תְרִימוּ, תִּשְׂאוּ חֲטָא • וְלֹא תִמּוֹתוּ • (בכורות נו) הָא אִם תַּחֲלֹלוּ, תִּמּוֹתוּ:

צ"ה פסוקים, דניאל סימן. חסלת פרשת קרח

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנו - רנט

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(לב) וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא. טַעְמוֹ בְּאֶשֶׁר תְּרִימוּ לֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא וְחֲלַלְתֶּם מִמֶּנּוּ יְהִי קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִקִּדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂמֹרִים וְאִם לֹא תַעֲשׂוּ כֵן תִּשְׂאוּ חֲטָא שְׂעֵבְרְתֶם עַל הַמִּצְוָה חֲסֵלַת פְּרִשְׁת קִרְחַּ

ילקוט לוי יצחק על התורה

אכדט"ם דהב' כוסות הללו. ואלו הב' כוסות הם רק בחי' גבורות, מוח בינה, ומוח עטרא דגבורה.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאזוז"ל עמוד 188 ואילך

העלם הרחמים. וכן בשם זה, ההתחלפות מורה על העלם הדין, שהוא בסוד בשם אלקים, נמצא כי השם אכדט"ם, עליון ופנימי יותר משם אלקים, ולסכת מציאות שם זה, נקרא בינה אלקים חיים, והוא בסוד שם זה. וכ"מ שתמצא אלקי"ם חיים, הוא רומז לשם זה. עיי"ש. ראה שיחות קודש ה'תשל"ו פרשת האזינו (שבת תשובה) סעיף מב. לעיל סי' ה.

נמצא שם "אלקים" בגי' 86, ועי' החילוף באותיות הקודמים "אכדט"ם" בגי' "עד" נעשה ההמתקה.

מס' סדר ליל פסח עיי"ש, וב' פעמים ע"ד היינו ב"פ

אך ס' של אלקים אמת שהיא מתחלפת, כי ס' דאלקים הוא מ"ם סתומה, ומתחלפת במ' פתוחה הקודמת אלי". אך שלפי שלעולם כל אות ס' אחרונה שבכל תיבה היא סתומה, לכן נכתב שם זה אכדט"ם באות ס' סתומה, ואמנם בערך א' נקרא גם אות ס' מתחלפת, אך בערך שנתחלפה באות ס' שכמותה, אינה נקראת נתחלפת.

והנה שם זה יותר פנימי מן שם אלקים, כי שם זה הוא אותיות קודמות לשם אלקים, ולכן הם יותר רחמים. משא"כ, שאם הי' נתחלף באותיות אחרונות של אחר אותיות אלקים, והוא שם במוכ"ן, כנוצר בוזהר (ח"ב רסא, ב), והוא יותר תחתון ודין משם אלקים. ואע"פ שבשם הוי"ה הוא להיפוך, שכל מה שמתחלף הוא דין.

והענין הוא, שם הוי"ה הוא רחמים פשוטים, וכאשר יתחלף, מורה על

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ב סיון < מפרק קו עד סוף פרק קז

יום שני, כ"ג סיון < מפרק קח עד סוף פרק קיב

יום שלישי, כ"ד סיון < מפרק קיג עד סוף פרק קיח

יום רביעי, כ"ה סיון < פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום חמישי, כ"ו סיון < פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק

יום שישי, כ"ז סיון < מפרק קכ עד סוף פרק קלד

שבת קודש, כ"ח סיון < פרק כ. מפרק קלה עד סוף פרק קלט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"ב סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 164, והנה במ"ש יובן... עד עמ' פג, מהרמ"ק ז"ל.

נשנה עוד הפעם "אתה הוא משנברא" – אלא, נאמר עוד הפעם "אתה הוא", כדי להדגיש, שה"אתה הוא" שאחרי בריאת העולם, הוא אותו "אתה הוא" שלפני בריאת העולם, בלי שום שינוי בעצמותו, - וגם **וְלֹא בְדַעְתּוֹ**, - שלמרות שיש מקום לומר שבריאת העולם תהווה שינוי

בדעתו, כחשבנו שבמה שהתווסף עולם התוסף משהו בידיעה שהוא יודע את העולם, וממילא מהווה הדבר שינוי בדעתו – לכן אומרים, שגם בידיעה שלו אין שום שינוי חס-ישראל, כי **בִּידְעַת עֲצָמוֹ יוֹדַע כָּל הַנִּבְרָאִים**, שֶׁחֶבֶל מִמֶּנּוּ וּבְטָל בְּמִצִּיאוֹת אֲצִלוֹ, - וכיוון שבידיעת עצמו הוא יודע את כל הנבראים, לא התווסף שום חידוש ולא נתהווה

שום שינוי בידיעתו: לפני הבריאה הייתה ידיעת עצמו וכך אחרי הבריאה ישנה ידיעת עצמו, ידיעה שעל ידה הוא יודע את כל הנבראים המתהווים ממנו. **וּבְמֹו שֶׁפָּתַח הָרַמְבַּ"ם ז"ל**,⁶ **ש"הוא היודע, והוא הידוע, והוא הרעיה עצמה** – כפי שהוסבר ביתר פירוט בפרק שני שבחלק הראשון – שאצל האדם, ישנם שלשה דברים נפרדים: ישנו ה"יודע" – נפש האדם שהיא זו היודעת, וישנו ה"ידוע" – הדבר שיוודעים אותו, וישנה ה"דיעה" – כוח הדעת לדעת ולהבין; ואילו אצל הקב"ה, כותב הרמב"ם, כל זה "הוא" עצמו, **הַכֹּל אֶחָד, וְדָבָר זֶה – מִמְשִׁיךְ הַרְמַבַּ"ם, אֵין בּוֹ בְּפֶה – הָאָדָם, לְאָמְרוֹ, וְלֹא בְּאֵזֶן לְשִׁמְעוֹ, וְלֹא בְּלֵב הָאָדָם** – ובהכנתו, **לְהַכִּירוֹ עַל בּוֹרְיוֹ**. – שתהיה לאדם הכרה יסודית בזה, להשיג איך זה ידיעה כזו שמי שיוודע, ומה שהוא יודע, ובמה שהוא יודע – הכל דבר אחד, **כִּי הִקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, מְהוֹתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ וְדַעְתּוֹ** - **הַכֹּל אֶחָד מְמִשׁ מְכַל צַד וּפְנֵה, בְּכָל דְרָף – שֶׁל, יְחוּד, וְאֵין דַּעְתּוֹ דְרָף נֹסֵף עַל מְהוֹתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ, כְּמֹו שְׂהוּא בְּנַפְשׁ הָאָדָם, שֶׁדַּעְתָּהּ דְרָף נֹסֵף עַל מְהוֹתָהּ**

וְהֵנָּה, בְּמֹו שֶׁנִּתְבָּאָר יוֹבֵן מֹו שֶׁקְּתוּבָה: "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי", פְּרוּשׁ – לֹא שִׁמְשַׁמְעוֹת מֹו שֶׁהִקְבִּיה אֹמֵר "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי" הִיא רַק לֹמֵר שֶׁהוּא לֹא שִׁינָה הַנְּהַגְתּוֹ אוֹ אִפִּילוֹ אֵת רְצוֹנוֹ לִגְבִי אֵלֶּה שְׁעוֹשִׂים טוֹב לְשִׁלֵּם לָהֶם שְׂכָר עֲבוּר זֶה

וְכך הלאה, אלא הכוונה היא שהקב"ה אומר: "אני לא השתניתי", שאין שום שינוי חס-ישראל בהקב"ה. הרי לא שייך כלל להצביע על שום ענין שיפעול שינוי חס-ישראל בו יתברך! הדבר היחידי שיכול לתת מקום לחשוב שישנו חלילה שינוי – הוא בנוגע לאחדותו יתברך מצד בריאת העולמות: לפני שהוא יתברך ברא את העולמות, לא היתה שום מציאות, רק הקב"ה בלבד. ואילו אחרי שהוא

יתברך ברא את העולמות, יכולים הרי לחשוב, שכאילו התווסף עוד דבר (העולמות והנבראים) ואשר ממילא מהוה הדבר שינוי חס-ישראל באחדותו המוחלטת – כלפי כך נאמר "לא שניתתי", **שְׁאֵין שׁוּם שְׁנִי כָּלֵל, כְּמֹו שֶׁהָיָה לְבָדוֹ קִדְם בְּרִיאוֹת הָעוֹלָם – בְּךָ הוּא לְבָדוֹ אַחֵר שֶׁנִּבְרָא**. – שהרי לכאורה לא מובן: כיצד הוא לבדו אחרי התהוות הבריאה – הרי התווסף עוד דבר, העולם? – אך כפי שהוסבר לעיל ענין היחוד, שהכוונה היא שהעולם בטל במציאות ומיוחד אתו יתברך – מובן, שהוא "לבדו" אחרי הבריאה, בדיוק כמו שהוא "לבדו" לפני הבריאה, שכן, כל הבריאה בטלה במציאות ומיוחדת אתו יתברך. מה שהבריאה נראית כ"מציאות" הרי זה רק לגבי הנבראים התחתונים, ואילו לגבי יתברך אין היא שום מציאות כלל, והרי הוא "לבדו" אחרי בריאת העולמות כמו שהוא לפני הבריאה. **וְזֶהוּ שְׁאֹמְרִים: "אֵתָה הוּא כו", - משנברא העולם. לכאורה: היה מספיק בנאמר "אתה הוא עד שלא נברא העולם ומשנברא", לשם מה**

4. מלאכי ג, ו. 5. בנוסח התפילה (ילקוט ואתחנן רמז תתלה). 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא תואר. ועד"מ להבדיל באלף כו' – באדם הרי ידיעתו למטה ביותר מעצמות נפשו – בנוגע לפשיטות, מציאות וכו'". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא אחד מתואריו – ואי"ז משנה בעצמותו ח"ו". 8. הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ו. ובכ"מ. מו"נ ח"א פס"ח.

ואחר כך נוספו ידיעה, ריבוי והרכבה חס־ושלום, אלא: על בְּרִיחַ מְהוּת וְעֲצָמוֹת וְדַעְתּוֹ - הַכֹּל דְּבַר אֶחָד מִמֶּשׁ, בְּלִי שׁוּם הֶרְכָּבָה. וּלְפִיכָּה, כֶּשֶׁם שְׂאֵי אֲפִשֵׁר לְשׁוּם נִבְרָא בְּעוֹלָם לְהַשִּׁיג מְהוּת הַבּוֹרָא וְעֲצָמוֹתוֹ - כִּף אֵי אֲפִשֵׁר לְהַשִּׁיג מְהוּת דַּעְתּוֹ, - שְׁכֵן, דַּעְתּוֹ וְיַדְעֵתּוֹ הֵן דְּבַר אֶחָד אֲתוֹ יִתְבָּרַךְ, רַק לְהֶאֱמִין בְּאֲמוּנָה, שְׂהִיא לְמַעְלָה מִהַשְׁכָּל וּמִהַשְׁגָּה, -

ומשום כך יכולה היא לקבל ענין שלמעלה מהבנת אנוש, שְׂתַקְדּוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא יָחִיד וּמְיֻחָד - הוּא וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד מִמֶּשׁ, וּבִידְעֵת עֲצָמוֹ מִכִּיד וְיֹדַע כֹּל הַנִּמְצָאִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, -

ה"נמצאים" של העולמות העליונים ושל העולמות התחתונים, עַד שֶׁלְשׁוֹל קָטָן שְׂפִימָה¹⁰, וְעַד יְתוּשׁ קָטָן שְׂהִיָּה בְּטַבּוֹר הָאֲרֶזִי - אֵין דְּבַר נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, וְאֵין יְדִיעָה זֹו - שְׁהוּא יֹדַע אֵת כֹּל הַנִּבְרָאִים, מוֹסִיפָה בּוֹ רִבּוּי וְהֶרְכָּבָה בְּלָל, - שֶׁל דְּבַר נוֹסֵף, מֵאַחַר שְׂאִינָה רַק יְדִיעַת עֲצָמוֹ, - וּבִידְעֵת עֲצָמוֹ הוּא יֹדַע כֹּל הַנִּבְרָאִים הַמֵּתְהוּוּיִם מִמֶּנּוּ וּבִטְלִיִּים אֵלָיו בְּמִצִּיאוֹת וּמְיֻחָדִים בּוֹ, וְעֲצָמוֹתוֹ וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד. וּלְפִי שְׁזֵה קִשָּׁה מְאֹד לְצִיֵּר בְּשִׁכְלָנוּ, - יְדִיעָה כּוּוִי¹¹, עַל בֶּן -

וּמְרַבֵּב בָּהּ, - אֲצֵל הָאָדָם מֵהוּוֵה הַדַּעַת עֲנִין נוֹסֵף עַל הַנִּפְשׁ הַמּוֹרַכֵּב בָּהּ, שְׂהֵרִי בְּשֶׁהָאָדָם לּוֹמֵד וְיֹדַע אִיזָה דְּבַר - כִּבְר הִיתָה בּוֹ נִפְשׁוֹ הַמּוֹשְׁפֵּלֶת בְּמֶרֶם שְׁלָמֵד וְיֹדַע, וְאַחַר שְׁלָמֵד וְיֹדַע נִתְוַסְפָּה יְדִיעָה זֹו בְּנִפְשׁוֹ, - הֵרִי שְׁבָאָדָם

הידיעה היא דבר נוסף לנפש — נוסף בה הענין שנלמד. וכן מדי יום ביום "ימים ידברו, ורב שנים ידעו חכמה", - הימים" מלמדים את האדם, והרבה שנים מוסיפים חכמה לאדם, ואין זו אחרות פשוטה אלא מרְבֵבָת, - כלומר, למרות שהידיעה באדם היא גם כן מיוחדת עם הנפש — הרי אנו אומרים שהנפש יודעת — אך יחוד זה של הידיעה עם הנפש אינו "אחרות פשוטה" ("אחרות פשוטה" היינו שלא שייך שתהיה לא מאוחדת), אלא זוהי אחרות מורכבת, הרי הם שני דברים המתאחדים.

אֲכָל תְּקוּדָשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הוּא אַחְדוּת פְּשׁוּטָה בְּלִי שׁוּם הֶרְכָּבָה וְצַד רִבּוּי בְּלָל. - שְׁנֵאמַר שְׁקוֹדֵם לִכֵּן זֶה לֹא הִיָּה, דְּבַר כּזֵה לֹא שִׁיךְ לוֹמַר חִסּוֹשְׁלוֹם בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאֵם בֶּן, - כִּיוּן שְׁאֲחֻדוֹתָי הִיא פְּשׁוּטָה, בְּלִי הֶרְכָּבָה וּבְלִי רִבּוּי, אֵי אֲפִשֵׁר שְׁדַעְתּוֹ תְּהִיָּה דְּבַר נִפְרָד מִמֶּנּוּ, שְׁהֵרִי אֹז הִיָּה מִשְׁמַע שְׁלִפְנֵי שִׁדְעָה הִיָּה אֹפֶן אֶחָד

שַׁעַר הַיְחוּד וְהֶאֱמוּנָה

כִּשְׁהָאָדָם לּוֹמֵד וְיֹדַע אִיזָה דְּבַר כִּבְר הִיתָה בּוֹ נִפְשׁוֹ הַמּוֹשְׁכֵלֶת בְּמֶרֶם שְׁלָמֵד וְיֹדַע נִתְוַסְפָּה יְדִיעָה זֹו בְּנִפְשׁוֹ וּכְן מִיּוֹדֵי יוֹם בְּיוֹם יָמִים יִדְבְּרוּ וְרוֹב שָׁנִים יֹדְעוּ חֲכָמָה וְאֵין זֹו אַחְדוּת פְּשׁוּטָה אֵלָא מוֹרְכָבָת אֲבָל הַקְּב"ה הוּא אַחְדוּת פְּשׁוּטָה בְּלִי שׁוּם הֶרְכָּבָה וְצַד רִבּוּי כֹּלָל וְאֵם כֵּן ע"כ מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ וְדַעְתּוֹ הַכֹּל דְּבַר אֶחָד מִמֶּשׁ בְּלִי שׁוּם הֶרְכָּבָה וּלְפִיכָּה כֶּשֶׁם שְׂאֵי אֲפִשֵׁר לְשׁוּם נִבְרָא לְהַשִּׁיג מְהוּת דַּעְתּוֹ רַק לְהֶאֱמִין בְּאֲמוּנָה שְׂהִיא לְמַעְלָה מִהַשְׁכָּל וּמִהַשְׁגָּה שְׂהַקְּב"ה יָחִיד וּמְיֻחָד הוּא וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד מִמֶּשׁ וּבִידְעֵת עֲצָמוֹ מִכִּיד וְיֹדַע כֹּל הַנִּמְצָאִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים עַד שֶׁלְשׁוֹל קָטָן שְׂבִיִּים וְעַד יְתוּשׁ קָטָן שְׂהִיָּה בְּטַבּוֹר הָאֲרֶזִי וְעַד שֶׁלְשׁוֹל הַתַּחְתּוֹנִים, עַד שֶׁלְשׁוֹל קָטָן שְׂפִימָה¹⁰, וְעַד יְתוּשׁ קָטָן שְׂהִיָּה בְּטַבּוֹר הָאֲרֶזִי - אֵין דְּבַר נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, וְאֵין יְדִיעָה זֹו - שְׁהוּא יֹדַע אֵת כֹּל הַנִּבְרָאִים, מוֹסִיפָה בּוֹ רִבּוּי וְהֶרְכָּבָה בְּלָל, - שֶׁל דְּבַר נוֹסֵף, מֵאַחַר שְׂאִינָה רַק יְדִיעַת עֲצָמוֹ, - וּבִידְעֵת עֲצָמוֹ הוּא יֹדַע כֹּל הַנִּבְרָאִים הַמֵּתְהוּוּיִם מִמֶּנּוּ וּבִטְלִיִּים אֵלָיו בְּמִצִּיאוֹת וּמְיֻחָדִים בּוֹ, וְעֲצָמוֹתוֹ וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אֶחָד. וּלְפִי שְׁזֵה קִשָּׁה מְאֹד לְצִיֵּר בְּשִׁכְלָנוּ, - יְדִיעָה כּוּוִי¹¹, עַל בֶּן -

9. איוב לב, ז. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נקטן שבכל הבריות — רש"י חולין (מ, א) שבים [כן גירסת הטושו"ע יו"ד ס"ד]."
11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הפחות בצורה — חשיבות — שבכל הברואים — ראה רמב"ם יסוה"ת ב, ט — וראה ב"ר רפ"ח."
12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כאן נסתיים כל הענין. והרי אין ענינו לפרש כתבי התנ"ך: ע"כ אמר הנביא וכו' [משא"כ בפ"ב, דמוסיף ביאור בענין: ודבר זה כו', ורק מסתייע מהכתובים]. אלא שבא לתרץ קושיא שלכאורה סותרת כל הכתוב לעיל. דנקודתו — דהוא היודע כו' ובידיעת עצמו וכו' שכתב הרמב"ם — כ"ז הוא יחוד, עבודת כאו"א [ולא יחוד — דשייך לאנשי מעלה וכו']. דלכאורה סיוס הענין ברמב"ם על אתר: ודבר זה אין בלב האדם (איזה שיהי) להכירו על בוריו — משמע דאפילו אנשי מעלה אין מכירים וכו'! ובפרט עפמ"ש"כ בהל' תשובה ספ"ה "הוא שהנביא אמר כי לא מח' כו" — וע"כ מבאר דע"כ אמר הנביא, מפני שקשה לצייר בשכל — אבל העבודה שייכת לכאו"א. וק"ל". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "1) ודייק בלשונו "לצייר" שאינו רגיל כלל. ובפרט בנוגע לשכל (שמורגל "להבין", "להשיג" וכיו"ב). 2) סתירה מיני' ובי', לכאורה: "קשה מאד" — מוכח דסו"ס אפשרי לצייר (לאחרי הקושי מאד) ותומ"י ממשיך — החקר גו' העיני גו' — משמע דא"א. וכן לעיל: ודבר זה אין כח כו' להכירו כו'. וי"ל: ציור בשכל — צ"ל בדוגמת ציור כפשוטו: 1) התאמתו ללא ספק (שהרי רואה הציור) — "אפלייג" בשכל בהחלט. 2) אף שאינו מבין כלל איך ציירו הציור ופרטיו — אין זה נוגע כלל בהתאמתו אצלו — שהרי למרות אי ההבנה — בשעת מעשה רואה הציור לכל פרטיו. ובנוד"ד י"ש: 1) להבין בשכל שאין מקום להקשות בחקר אלקה — שהרי הק' גם לפי הבנת השכל — ראה לקמן פ"ט — בל"ג והגבלות 2) א"א להבין בשכל (בידיעת החיוב) איך זה המציאות דאח"פ ובה יש "עצמות" ו"דעת" וידיעת המון נבראים שכאו"א פרט בפ"ע. 3) ע"י ההתעמקות שבה שאין מקום להקשות וכו' סו"ס נתאמת בשכלו (לאחרי קשה מאד עכ"פ) שכן הוא אף שאינו מבין (בידיעת החיוב) וכנ"ל בעניני הציור. ובה מתורצת ג"כ הסתירה: דחקר אלקה וכן להכירו בלב — א"א (היינו בידיעת החיוב) [אבל אפשר בידיעת השלילה (ולכן מדייק דהא דא"א — דוקא תמצא, על בוריו, וכן בפ"ב להבינו על בוריו — דוקא]. ועפ"ז מתורצת ג"כ קושיא

בענין זה, בטענם שאי אפשר לומר על הקב"ה גדר של דעת, גם לא בידיעה כזו שהיא מופשטת לגמרי מגדרי הידיעה שלנו — וכיוון שאומרים, שהוא יתברך עצמו הוא ה"מדע" והוא ה"יודע" וכו', יש בכך חסוֹשֵׁלוֹם משום הגדרה מסויימת לגבי הקב"ה, שהוא אי־סוף.

ברם, על פי קבלה, צודק הרמב"ם: אלא (כפי שכתוב בהגהה בפרק שני שבחלק הראשון, וכפי שכתוב להלן בהגהה בפרק ט') דבר זה הוא אחרי הרבה צמצומים שאור אי־סוף ברוך־הוא מצמצם עצמו, עד שהוא מתלבש בכלים של

ספירות חכמה, בינה, דעת של עולם האצילות — שם "הוא המדע הוא היודע כו'", שכן הספירות מיוחדות בתכלית היחוד עם אור אי־סוף, עד ליחוד של "הוא היודע" וכו'¹⁷.

לכן, אָמַר הַנְּבִיא¹⁴: "כִּי גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ - כֵּן גִּבְהוּ דְרָבִי - אֹמֵר הַקַּב"ה, מִדְרָכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם, וּכְתִיב¹⁵: "הַחֶקֶר אֱלֹהֵי תַמְצֵא וְגו'", וּכְתִיב¹⁶: "הֲעֵינִי בָשָׂר לֶךָ, אִם בְּרִאוֹת אֲנוֹשׁ תִּרְאֶה",

שְׁהָאֲדָם רֹאֵה וְיִודַע כָּל הַדְרָכִים - שֶׁהוּא יֹודַע, בְּיַדִּיעָה שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ, - וְיַדִּיעָה זֶה, כִּיּוּן שֶׁהֵיא חוּץ מִמֶּנּוּ וּלְפָנָי כֵּן לֹא יִדַע אֹתָהּ, הִרִי כִשְׁהוּא יֹודַע אֶת הַיַּדִּיעָה, מִתּוֹסָף כּו דְבַר זֶה, וְהַקְדוֹשׁ־בְּרִוּךְ־הוּא - יֹודַע הַכֹּל, בְּיַדִּיעַת עֲצָמוֹ, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ

— של הרמב"ם. [עֵינֵי שָׁם בְּהִלְבוֹת יִסְדֵי הַתּוֹרָה, וְהַסְפִימוֹ עֲמוֹ חֲכָמֵי הַקְּבֵלָה, בְּמִכְאָר בְּפִרְדָּם מִהֶרְמ"ק זְכָרָנוּ לְבָרְכָתָּהּ] - שכן, ישנם גדולי ישראל החולקים על הרמב"ם

שער היחוד והאמונה

אמר הנביא כי גבתו שמים מארץ כן גבתו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם וכתובי החקר אלוה תמצא וגו' וכתוב העיני בשר לך אם כראות אנוש תראה שהאדם רואה ויודע כל הדברים בידיעה שחוץ ממנו והקב"ה בידיעת עצמו עכ"ל [ע"ש בה' יסודי התורה והסכימו עמו חכמי הקבלה כמבואר בפרדס מהרמ"ק ז"ל]:

~ יום שני כ"ג סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פג, והנה מכאן יש להבין... עד עמ' 166, דממלא לון.

אי־סוף ממלא "מקום" העולמות, ולא היה שום נתינת מקום למציאות העולמות, שכן עולמות הם בבחינת גבול — ואור אי־סוף ברוך הוא, הוא הרי אי־סוף, בלי גבול. לכן, נאמר

שם, היה ענין הצמצום, שאור אי־סוף "נסתלק", כדי שיהיה מקום למציאות העולמות. לאמיתו של דבר הכוונה במה שאור אי־סוף

"נסתלק" היא, שאור אי־סוף אינו מאיר בגילוי — "אי־סוף" ו"בלי גבול" אינם בהתגלות — רק מתגלה כוח הגבול, הנותן מקום למציאות עולמות בעלי גבול. — ואילו ה"חכמים

וְהִנֵּה, מִכָּאֵן¹⁸ — ממה שהוסבר, שידיעתו של הקב"ה היא דבר אחד עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה חסוֹשֵׁלוֹם ענין של ריבוי והרכבה — ודבר זה לא שייך

בהקב"ה, כי הוא יתברך הוא אחד הפשוט — הנה מענין זה, יֵשׁ לְהִבִּין שְׁגִגַת מְקַצַּת חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם, - וכיוון שגם שוגג זקוק לכפרה, לכן

ה' יִכְפֹּר בְּעַדָם, - על טעותם, שִׁשְׁנֵנוּ וְטַעֲנוּ בְּעֵינֵנוּם בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל, וְהִבִּינוּ עֲנִין הַצְּמִצּוּם הַמְּזַכֵּר שָׁם בְּפֶשְׁטוֹ, - בכתבי האריז"ל מוזכר, שבתחילת בריאת העולמות, היה אור

שער היחוד והאמונה

והנה מכאן יש להבין שגגת מקצת חכמים בעיניהם ה' יכפר בעדם ששגו וטעו בעיונם בכתבי האריז"ל והבינו ענין הצמצום המוזכר שם בפשוטו

הראב"ד בהשגותיו (הלי תשובה ספ"ה) על הרמב"ם "דמתחיל בקושיא ע"פ שכל (בנוגע לידיעת ה') ולא השלימה ע"פ שכל" כ"א "החזירו לאמונה" - וע"פ הנ"ל מתורץ - כי גם ברמב"ם שם מדייק "להשיג דבר זה על בוריו" (ידיעת החיוב והמהות דוקא - משא"כ בידיעת השלילה שאפשר - וה"ז הסברה וידיעה בשכל ולא באמונה) [ומתאים לשיטת הרמב"ם (מו"ר ח"א פנ"ח) בנוגע לתוארי ה' בכלל - שבזה רק ענין השלילה. עיין לקו"ת פקודי וב]. ובפרט ע"פ אדה"ז כאן ש"קשה מאד" אפשר גם "לצייר בשכל" - וראה שם בלקו"ת איך שע"י ריבוי בידיעות השלילה (בענינים הגשמיים) ["קשה מאד"] יוכל להגיע כמעט "לציור" הדבר - אפילו להרמב"ם. ועיין בהנסמן בע' השגת החיוב השלילה במפתחות מאמרי אדנ"ע". 14. ישע"י נה, ט. 15. איוב יא, ז. 16. שם, י, ד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת כ"ז בארוכה (דעת הרמב"ם, החולקים עליו וביאור אדה"ז בזה) בסהמ"צ להצ"צ במצ' האמנת אלקות". 18. על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרבונו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא על ביאורו הכללי של רבונו הזקן ב"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי מפורש מכאן (ולא - מכללות כו') - דכיון שמאמינים שידע כו' וע"כ אין כו' בידיעת עצמו כו' (שביאר כאן)".

הכל בידיעת עצמו — אילו ידיעתו את הנבראים לא היתה "בידיעת עצמו", היתה אז בידיעה זו משום ריבוי וחיידוש: נוספה ידיעה זו, והיא ענין של חיידוש, שהרי לפני כן לא היתה ידיעה זו ועתה היא כן ישנה; אך כיוון שמושגל למעלה לגמרי ענין של ריבוי וחיידוש, מן

ההכרח שידיעת הקב"ה את הנבראים היא באופן שהוא יודע אותם בידיעת עצמו — וממילא, הרי כביכול מהותו ועצמותו — הוא עצמו, ודעתו — שיוודע את הנבראים שבעולם הזה, הכל אחד. — כיוון שידיעתו והשגחתו ישנן בעולם הזה, וידיעתו היא דבר אחד אתו, הרי שהוא עצמו יתברך ישנו בעולם הזה. אין זה, כמו שהם מדמים, כמלך היושב בהיכלו ורק השגחתו היא מחוץ להיכל, אלא המלך

עצמו נמצא במקום שהשגחתו נמצאת. כך, שגם בעולם הזה השפל, שמצד עצמו הוא נראה ומורגש כ"יש" ו"מציאות", ורק על-ידי עבודה צריכים לעשות את העולם דירה לו יתברך, מקום של התגלות לו יתברך, הרי הוא עצמו ברוך הוא נמצא כאן בעולם הזה באותה מדה שהוא נמצא בעולמות העליונים. וזהו שכתוב בתקונים תקון נו: "דלית אתר פנוי מיניה, לא בעלמין ולא בתתאין"; - אין מקום פנוי ממנו יתברך לא בעליונים ולא בתחתונים. הרי נאמר בתקוני זהר, שהוא עצמו נמצא בעולמות התחתונים; וברעיא מהימנא פרשת פינחם: - כתוב: "איהו תפים בכלא ולית מאן דתפים ביה כו', - הוא (הקב"ה) תופס בכל דבר ואין מי שיתפוס בו, איהו סוכב כל עלמין כו', - הוא (הקב"ה) "סוכב" ומקיף את כל העולמות כו', ולית מאן דנפיק מרשותיה לבר, - ואין מי שיוצא מחוץ לרשותו, איהו ממלא כל עלמין כו', - הוא (הקב"ה) ממלא את כל העולמות, ומחיה אותם בחיות פנימית

בעיניהם" טעו, בסברם שענין הצמצום וההסתלקות הוא שם במובנם הפשוט - שהקדוש ברוך הוא סלק עצמו ומהותו חס-ושלום מעולם הזה¹⁹, - שלא כפי האמת, שמשמעות "סילק" היא, כאמור, שהעלים את האור ואת ההתגלות, שענין

אור אין-סוף לא יהיה בגילוי, אלא הם הבינו כפשוטו, שהוא סילק חס-ושלום את עצמו מעולם הזה, רק שמשגיח מלמעלה בהשגחה פרטית על כל היצורים כלם, אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. - על כל אלה משגיח הקב"ה מלמעלה בהשגחה פרטית, אך כיצד מתבטא הדבר? - לפי סגנונם הוא למשל כמלך היושב בהיכלו ומסתכל משם על הדברים שמחוץ להיכל. כלומר, המלך עצמו אינו נמצא

מחוץ להיכל, למרות שהשגחתו היא גם מחוץ להיכל. כך, הם אומרים, משגיח הקב"ה על כל הנבראים שהם חס-ושלום מחוץ ל"היכל" שלו. והנה, מלבד שאי אפשר כלל לומר ענין הצמצום בפשוטו שהוא ממקרי הגוף - מי שנתון תחת מקרי הגוף יכול להיות בו ענין הצמצום וההסתלקות כפשוטו: בתחילה הוא היה כאן, ולאחר מכן הסתלק משם ואינו נמצא שם יותר - דבר זה אי אפשר, אבל, לומר כלל על הקדוש ברוך הוא, הנבדל מהם - ממקרי הגוף, רבוא רבבות הקדלות עד אין קץ; נוסף על כך, אף גם זאת, לא בדעת ידברו, מאחר שהם מאמינים בני מאמינים שהקדוש ברוך הוא יודע כל היצורים שבעולם הזה השפל ומשגיח עליהם, - הרי שהם מודים שידיעתו והשגחתו ישנן כאן בעולם הזה השפל, ועל פרחד - מן ההכרח לומר שאין ידיעתו אותם - את כל הנבראים, מוסיפה בו רבוי וחיידוש, - וכל זה מדוע? - מפני שיוודע

19. בתשובה על השאלה, מדוע מביא כאן דוקא רבנו הזקן עולם הזה, אף שלכאורה הידיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל העולמות (כלומר, הסילוק הוא מכל העולמות) - כתב כ"ק אדמור" שליט"א: "הרי אח"כ חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצרו), ולכל הידיעות בג"ע וביהמ"ק וכו' נאמר ושכנתי בתוכם, אף שבשעת הצמצום - ה' רק חלל". במקום אחר (לקו"ש חט"ו ע' 472) כותב כ"ק אדמור" שליט"א ביתר פירוט: "י"ל שני טעמים בדבר (א) מה שהכריח הנ"ל לפרש הצמצום כפשוטו, הוא זה דא"א לומר דלא סילק עצמו"ה מעוה"ז דא"כ נמצא הוא "גם בגשמיים השפלים הבלתי נכבדים ואף הנבזים" - ותפס אדה"ז התחלת ייסוד שיטתם. (ב) בשאר העולמות י"ל דלאחר הצמצום חזר והמשיך עצמו"ה, וא"כ אין להקשות מת"ז ומר"מ שמקשה לקמן, משא"כ בעוה"ז דא"א לומר דחזר והמשיך עצמו"ה כי א"א, לשיטתם, שימצא בגשמיים כו' כנ"ל. ולא מבעי דבעולם האצי"י ויכולו לתרץ דחזר והמשיך, אלא אפילו בהעולמות שבהם אין איהו וחייה וגרמוהי חד י"ל כך, וע"ד שאנו אומרים כך בנוגע להארת הקו בעולמות ב"ע".

משתנה לפי מה שיצירת הדבר דורשת. ואילו פעולתו של הקב"ה בהתהוות והחייאת כל הנבראים, אינה פועלת בו שום תפיסה ושינוי — בכך מתבטאת הרבותא של העולמות התחתונים, שגם הם, שליצירתם נדרש יותר צמצום והתלבשות,

ובכל זאת גם הם אינם פועלים בו יתברך שום תפיסה ושינוי. וכדלהלן: **וְגַם בְּתַחְתּוֹנִים, - אֵין אֶף אֶחָד שִׁיתְפּוֹס בּוֹ, אֶף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין -** למרות שהוא יתברך "ממלא" את כל העולמות והנבראים, ומחייב אותם בחיות מותאמת לכל נברא, והחיות מתלבשת בפנימיות בנברא — הרי לכאורה יכול הדבר לפעול תפיסה ושינוי בו יתברך מצד העולמות התחתונים יותר מאשר מצד העולמות העליונים,

אין הדבר כך, שכן, האופן איך שהוא ממלא כל עלמין - **אֵינוֹ בְּנִשְׁמַת הָאָדָם -** המתלבשת תוך גופו, **שְׁהִיא -** הנשמה, **נִתְפַּסֶּת תּוֹךְ הַגּוּף עַד שְׁמַתְפַּעֲלַת וּמְקַבֶּלַת שְׁנוּיִים מְשֻׁנוּיֵי הַגּוּף וְצִעְרוֹ, מִהֶכָּאֵת -** שהגוף מקבל, **אוֹ קְרִירוֹת -** שהגוף סובל, **אוֹ חֲמִימוֹת הָאֵשׁ וְכִיּוּצָא, -** שסבל הגוף משפיע גם על הנפש. **מָה שְׁאֵין בֶּן בְּחֻקְדוֹש־בְּרוּךְ־הוּא, -** שלמרות שהוא ממלא כל העולמות ומתלבש בהם, כפעולת הנשמה בגוף, אף על פי כן שונה הדבר בהקב"ה, **שְׁאֵינוֹ מְקַבֵּל שׁוּם שְׁנוּי -** ואינו מושפע משינויי עולם הזה, **מִן הַשִּׁינוּיִים הַמֵּתְהוּוִים מְקִיץ לְחֹרֶף וּמְיוֹם לְלֵילָה, כְּדִכְתִּיב: -** כמו שכתוב²⁰: **וְגַם חֲשֵׁךְ לֹא יִחְשֵׁךְ מִמֶּךָ, וְלֵילָה כִּיּוֹם יֵאִיר, לְפִי שְׁאֵינוֹ נִתְפָּס כָּלֵל תּוֹךְ הָעוֹלָמוֹת אֶף־עַל־גַּב דְּמְמַלָּא לֹן, -** למרות שהוא "ממלא" אותם.

מותאמת לכל נברא, **אִיהוּ מְקַשֵּׁר וּמַיְחֵד זֵינָא לְזֵינִיה עֲלָא וְתַתָּא, -** הוא (הקב"ה) מקשר ומיחד מין אחד במין שני, את העליון עם התחתון, **וְלִית קוֹרְבָא בְּד' יְסוּדִין, אֶלָּא בְּקַשְׁרָא־בְּרִיךְ־הוּא כְּד' אִיהוּ בִּינֵיהוּ, -** ואין שום קירבה ואיחוד בארבעה היסודות

(מהם מורכב כל נברא) אלא על-ידי הקב"ה כשהוא נמצא ביניהם, על-ידי כוח האיך-סוף בארבעה היסודות — מתהווה התחברות ביניהם, למרות שמצד עצמם הם הפכיים אחד לשני, כמו אש ומים, **עַד כְּאֵן לְשׁוּגוֹ -** של הזהר שם. **וְרוּצָה לְזַמְר: -** במה שהוא אומר, **"לִית מָאן דְּתַפְסִים בֵּיה" -** הכוונה היא, **שְׁאֵין מִי שְׁיִתְפָּס בְּהַשְׁגַּת שְׁכָלוֹ מְכַל שְׁכָלִים הָעֲלִיוֹנִים, -** גם בין ה"שכליים העליונים", של הנבראים מהעולמות העליונים (שהם בעלי שכל והשגה גדולים) אין מי שיתפוס בשכלו במהותו ועצמותו של תקדוש-ברוך-הוא, **כְּמוֹ שְׁכִתּוּב בְּתַקּוּנִים: -** ב"תיקוני זהר": **"סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין, -** שגם העולמות הסתומים לגבינו, אין השגתם יכולה "לתפוס" את הקב"ה והוא "סתום" מהם, **וְלִית מְחַשְׁבָּה תְּפִיסָא בְּךָ בְּלָל" -** אין שום מחשבה (גם לא של "עלמין סתימין") יכולה "לתפוס" בהקב"ה עצמו. בענין של "תפיסא", לתפוס בשכל והשגה, הרבותא היא שגם העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס ולהבין את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין דבר תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו פועל בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי הוא נתפס ביצירתו, הוא

שער היחוד והאמונה

ממכ"ע כו' איהו מקשר ומיחד זינא לזיניה עילא ותתא ולית קורבא בד' יסודין אלא בקב"ה כד איהו בנייהו עכ"ל. ור"ל לית מאן דתפס ב' שאין מי שיתפוס בהשגת שכלו מכל שכלים העליונים במהותו ועצמותו של הקב"ה כמ"ש בתקונים סתימא דכל סתימין ולית מחשבה תפיסא כך כלל וגם בתחתונים אע"ג דאיהו ממכ"ע אינו כנשמת האדם תוך גופו שהיא נתפסת תוך הגוף עד שמתפעלת ומקבלת שינויים משינויי הגוף וצערו מהכאות או קרירות או חמימות האש וכיוצא משא"כ בהקב"ה שאינו מקבל שום שינוי משינויי עוה"ז מקיץ לחורף ומיום ללילה כדכתיב גם חשך לא יחשך ממך ולילה כיום יאיר לפי שאינו נתפס כלל תוך העולמות אע"ג דממלא לון

העליונים, של הנבראים מהעולמות העליונים (שהם בעלי שכל והשגה גדולים) אין מי שיתפוס בשכלו במהותו ועצמותו של תקדוש-ברוך-הוא, כמו שכתוב בתקונים: - ב"תיקוני זהר": "סתמא דכל סתימין, - שגם העולמות הסתומים לגבינו, אין השגתם יכולה "לתפוס" את הקב"ה והוא "סתום" מהם, ולית מחשבה תפיסא בך בלל" - אין שום מחשבה (גם לא של "עלמין סתימין") יכולה "לתפוס" בהקב"ה עצמו. בענין של "תפיסא", לתפוס בשכל והשגה, הרבותא היא שגם העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס ולהבין את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין דבר תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו פועל בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי הוא נתפס ביצירתו, הוא

~ יום שלישי כ"ד סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 166, והו"ג ענין... עד עמ' פד, גבול ותכלית.

שער היחוד והאמונה

העולמות, פרוש, - סובב כל עלמין אין הכוונה שהוא לא נמצא

וזהו ג"כ ענין סוכ"ע פי' ד"מ כשאדם מתבונן באיזה דבר חכמה בשכלו או דבר גשמי במחשבתו

וזהו ג"כ ענין סוכב כל עלמין, - שהוא מקיף וסובב את כל

20. תהלים קלט, יב.

החיות המתלבשת בפנימיות, תוך עצם הנברא, שהיא — החיות שמבחינת "ממלא כל עלמין", מצמצמת בתוכו — של הנברא, בצמצום רב, כפי ערך מהות הנברא, - שכן, כיוון שעל החיות להתלבש בפנימיותו של הנברא ולהתאחד אתו, מן ההכרח שהיא

תצטמצם לפי ערך מהותו של הנברא — והנברא הוא הרי בעל גבול, הרי מן ההכרח שחיות זו תבוא באופן של גבול, בצורה מוגבלת, כדלהלן: **שהוא — הנברא, פעל גבול ותכלית בכמותו ואיכותו, דהיינו — המשמעות של "איכותו" היא מעלתו וחיבתו** — של הנברא, שגם האיכות והחיבות אינן החיות של הנברא, הן באות רק מצד גוף הנברא, כגון השמש, שגופו יש לו גבול ותכלית בכמותו, - בגודל השמש, שהוא כמו קסו פעמים בגדל כדור הארץ²², ואיכותו ומעלתו, - של השמש, הוא אורו, נסִיִּן יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר, כי לא יאיר לבלתי תכלית, מאחר שהוא נברא — ונברא הוא הרי מוגבל — ואם אמנם השמש מאירה למרחק רב, אבל בכל זאת בהגבלה. **וכן כל הנבראים הם פעלי גבול ותכלית, כי מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה כו'.** — וכך בין רקיע לרקיע גם כן מהלך ת"ק שנה. **ואם בן —** שלנבראים יש גבול ותכלית, החיות המתלבשת בהם — בפנימיותם, היא בכחיות צמצום רב ועצום, כי צריכה תחלה להתצמצם צמצומים רבים ועצומים, עד שיתהוו מכחה ואורה של חיות זו, **עצם הנבראים כמות שהם, פעלי גבול ותכלית** — שהרי החיות עצמה אינה מוגבלת ולא בעלת תכלית, וכדי שיתהוו ממנה נברא מוגבל, מן ההכרח שהיא תצטמצם בצמצומים רבים, עד שתוכל להתלבש בנברא ולהתאחד אתו — כפי שיוסבר להלן:

חסודולו בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד, וכך משפיע בו, אלא המשמעות של "סובב" היא: **דרך משל, בשאדם מתבונן באיזה דבר חכמה בשכלו או בדבר נשמי במחשבתו, אזי שכלו ומחשבתו מקיפים על הדבר**

ההוא המציר במחשבתו או בשכלו, - שהרי הדבר נמצא בשכלו ובמחשבתו, אך אין — השכל והמחשבה, מקיפים על הדבר ההוא ממש בפעל ממש; - הם מקיפים את ה"ציור" בלבד של הדבר, אבל לא את הדבר עצמו. דבר זה מובן במיוחד בדבר גשמי, שהדבר הגשמי עצמו הרי נמצא בפועל ממש במקום אחר, לא במחשבתו, שבה נמצא רק "ציורו" של הדבר, ורק את ה"ציור" בלבד מקיפה מחשבתו, אבל הקדוש־ברוך־הוא דכתיב ביה — שלגביו כתוב²¹: **"כי לא מחשבתני מחשבתים וגו'"** — שהמחשבה שלמעלה היא באופן אחר לגמרי מאשר, להבדיל, מחשבתו של אדם, הנה מחשבתו וידיעתו שיודע כל הנבראים, מקפת כל נברא ונברא בפעל ממש, שהרי היא — המחשבה שלמעלה, היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפעל ממש. — שלא כפי שהדבר אצל האדם, שהדבר המצוייר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין מחשבתו משפיעה על הדבר, רק ציורו של הדבר נמצא במחשבתו. ואילו המחשבה שלמעלה מקיפה את הנברא ממש, והיא משפיעה בנברא להוותו מ"אין ליש" ולהחיותו. אך אין זה באופן שהחיות מצטמצמת בהתאם לנברא, שאז היא יכולה להיקלט בפנימיותו של הנברא, אלא חיות זו נשאת במדרגתה הנעלה, שהיא למעלה מעלה מלהצטמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו של הנברא — ובהיותה במדרגתה, היא משפיעה בנברא את ענין ההתהוות והחיות. ו"ממלא כל עלמין" - היא בחינת

שער היחוד והאמונה

אזי שכלו ומחשבתו מקיפים על הדבר ההוא המצוייר במחשבתו או בשכלו אך אין מקיפים על הדבר ההוא ממש בפועל ממש. אבל הקב"ה דכתיב ביה כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו' מחשבתו וידיעתו שיודע כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא בפ"מ שהרי היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפועל ממש. וממלא כל עלמין היא בחי' החיות המתלבשת תוך עצם הנברא שהיא מצומצמת בתוכו בצמצום רב כפי ערך מהות הנברא שהוא בעל גבול ותכלית בכמותו ואיכותו דהיינו מעלתו וחיבתו כגון השמש שגופו יש לו גבול ותכלית בכמותו שהוא כמו קס"ו פעמים כגודל כדור הארץ ואיכותו ומעלתו הוא אורו ג"כ יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר כי לא יאיר לבלתי תכלית מאחר שהוא נברא וכן כל הנבראים הם בעלי גבול ותכלית כי מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה כו'. וא"כ החיות המלוכשת בהם היא בבחי' צמצום רב ועצום כי צריכה תחלה להתצמצם צמצומים רבים ועצומים עד שיתהוו מכחה ואורה עצם הנבראים כמות שהם בעלי גבול ותכלית

שלמעלה היא באופן אחר לגמרי מאשר, להבדיל, מחשבתו של אדם, הנה מחשבתו וידיעתו שיודע כל הנבראים, מקפת כל נברא ונברא בפעל ממש, שהרי היא — המחשבה שלמעלה, היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפעל ממש. — שלא כפי שהדבר אצל האדם, שהדבר המצוייר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין מחשבתו משפיעה על הדבר, רק ציורו של הדבר נמצא במחשבתו. ואילו המחשבה שלמעלה מקיפה את הנברא ממש, והיא משפיעה בנברא להוותו מ"אין ליש" ולהחיותו. אך אין זה באופן שהחיות מצטמצמת בהתאם לנברא, שאז היא יכולה להיקלט בפנימיותו של הנברא, אלא חיות זו נשאת במדרגתה הנעלה, שהיא למעלה מעלה מלהצטמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו של הנברא — ובהיותה במדרגתה, היא משפיעה בנברא את ענין ההתהוות והחיות. ו"ממלא כל עלמין" - היא בחינת

21. ישע"י נה, ח. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה ברמב"ם יסודה"ת (פ"ג ה"ח) כמו קע פעמים וכ"ה בהל' שבועות (פ"ה הכ"ב) קע פעמים. ול"ק על אדה"ז, כי בהקדמת פיה"מ להרמב"ם (ד"ה והנני נושא) נחית הרמב"ם לדייק יותר וכתב: קסו ושלוש שמיניות פעם".

~ יום רביעי כ"ה סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פד, כי מקור החיות... עד עמ' פה, עצמן.

ה' ו"רוח פיו" — שההתהוות היא, כְּדָבַר ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ הִנְעִשָׂה כְּלִי וּלְבוּשׁ לְחֶסֶד זֶה, - שממנו נברא העולם, כְּהַדְרִין קַמְצָא דְלְבוּשִׁיה מִיְנִיה וְבִיה²⁵. — כאותו צב, שלבושו הוא ממנו וכו' עצמו. כך "רוח פיו" הוא לבוש וכלי המאוחד עם מדת החסד,

שממנה מתהווה העולם — הרי, שמהחיות שמ"רוח פיו" היו יכולים להיברא עולמות בלי גבול ותכלית, אלא שצמצום הקדוש־ברוך־הוא האור והחיות שיוכל להתפשט מרוח פיו, והלבישו תוך צירופי אותיות של עשרה מאמרות וצירופי צירופיהן בחלופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן. שכל חלופי ותמורה — של האותיות, מורה על ירידת האור והחיות ממדרגה למדרגה, דהיינו שיוכל — האור והחיות, לברא ולהחיות ברואים — כאלה, שמדרגות איכותם ומעלתם היא פחותה ומעלת איכות הברואים הנבראים מאותיות ותמורות האור והחיות עצמן ותיבות עולמות מאותיות ותמורות האור והחיות עצמן, שבעשרה מאמרות, שבהן מתלבש הקדוש־ברוך־הוא בכבודו ובעצמו. ותחשבון — גם בלי חילופי אותיות, אלא חשבון המספר של האותיות, מורה על מעוט האור והחיות, מעוט אחר מעוט, עד שלא נשאר ממנו — מהחיות, אלא פחינה אחרונה, שהוא פחינת החשבון ומספר, פמה מיני פחות ומדרגות כלולות באור וחיות הנה המלוּבש בצירוף זה של תבה זו — וכמה שנשאר מזה

כִּי מְקוֹר הַחַיּוֹת הוּא רוּחַ פִּיּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּעֵשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת שְׁבַת־תּוֹרָה, - בהם נבראו כל הנבראים, וְרוּחַ פִּיּוֹ יִתְבַּרְךָ הֵיכָל לְהַתְּפַשֵּׁט לְאֵין קֶץ וְתַכְלִית, וְלִבְרֵא עוֹלָמוֹת אֵין קֶץ וְתַכְלִית לְכַמוֹתָם וְאִיכוּתָם, וְלִתְחִיּוֹתָם עֲדֵי עַד, - לא כפי שהם כעת, מוגבלים בכמות ובאיכות וקיומם אינו נצחי; ואילו מבחינת "רוח פיו" היו יכולים להיברא עולמות בלתי מוגבלים בכמותם ובאיכותם ובעלי קיום נצחי, וְלֹא תִּהְיֶה נִבְרָא עוֹלָם תִּהְיֶה כָּלֵל — עולם הזה, שכל הנבראים שבו הם בעלי גבול ותכלית. ומחמת הצטמצמות החיות שמ"רוח פיו" יתברך, נתהווה העולם הזה עם נבראים בעלי גבול ותכלית. טעמו של דבר, מדוע היו יכולים להיברא עולמות בלי גבול ותכלית מבחינת "רוח פיו" יתברך (בלי צמצומים) — אומר רבנו הזקן במוסגר: (שְׂכַמּוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא נִקְרָא "אֵין־סוּף", כִּדְּ כָּל מַדּוּתָיו וּפְעוּלוֹתָיו, - הן אין־סוף, דְּאִיּוֹ וְנִרְמּוּתָיו תָּד, - הוא

שער היחוד והאמונה

כי מקור החיות הוא רוח פיו של הקב"ה המתלבש בעשרה מאמרות שבתורה ורוח פיו ית' היה יכול להתפשט לאין קץ ותכלית ולברוא עולמות אין קץ ותכלית לכמותם ואיכותם ולהחיותם עדי עד ולא ה' נברא עוה"ו כלל (שכמו שהקב"ה נקרא א"ס כך כל מדותיו ופעולותיו דאיהו וגרמותיו חד היינו החיות הנמשכת ממדותיו שהן חסד ורחמים ושאר מדותיו הקדושות ע"י התלבשותן שמתלבשות ברוח פיו כי הוא אמר ויהי ועולם ע"י חסד יבנה בדבר ה' ורוח פיו הנעשה כלי ולבוש לחסד זה כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה) אלא שצמצום הקב"ה האור והחיות שיוכל להתפשט מרוח פיו והלבישו תוך צירופי אותיות של עשרה מאמרות וצירופי צירופיהן בחלופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן שכל חלופי ותמורה מורה על ירידת האור והחיות ממדרגה למדרגה דהיינו שיוכל לברוא ולהחיות ברואים שמדרגות איכותם ומעלתם היא פחותה ממדרגות איכות ומעלת הברואים הנבראים מאותיות ותיבות עצמן שבעשרה מאמרות שבהן מתלבש הקב"ה בכבודו ובעצמו שהן מדותיו ותחשבון מורה על מעוט האור והחיות מיעוט אחר מיעוט עד שלא נשאר ממנו אלא בחי' אחרונה שהוא בחי' החשבון ומספר כמה מיני פחות ומדרגות כלולות באור וחיות הזה המלוּבש בצירוף זה של תבה זו (ואחר כל

ומדותיו הם דבר אחד, תִּינּוּ — כלומר, תחיות הנמשכת ממדותיו, שהן חסד ורחמים ושאר מדותיו הקדושות, - נמשכת החיות מהן על־ידי התלבשותן שמתלבשות — המדות בְּרוּחַ פִּיּוֹ — בספירת המלכות, ההתהוות היא ממאמר ו"רוח פיו" יתברך, ככתוב²³: "כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי, וַיְעוֹלָם" - על־ידי - "חֶסֶד יִבְנֶנּוּ"²⁴, - שהעולם נבנה על־ידי מדת החסד. כיצד, איפוא, זה בא משניהם — מחסד ומדבר ה' (מלכות)? — אלא הכוונה היא שמדת החסד מתלבשת בדבר

23. תהלים לג, ט. 24. שם פט, ג. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדלעיל ח"א ספכ"א. ל' ב"ר פכ"א, ה'.

שגם בדומם יש נפש רוחנית המחיה ומהווה אותו מאין ליש. וזו – החיות המצומצמת ביותר להחיות ולהוות את הנבראים, היא בחינת "ממלא כל עלמין", - ממלא כל העולמות. מה שאין בן בחינת "סוכב כל עלמין". – בה החיות

אינה מצומצמת בהתאם לנברא, אלא היא משפיעה בנברא כפי שהיא במדריגתה העצמית, בלי צמצום. הרי שמבחינת החיות היו יכולים להתהוות עולמות בלי גבול ותכלית, ודוקא כשהיא מתלבשת באותיות "עשרה מאמרות" ובחילופיהן וחילופי מתהווים אז מהן נבראים בעלי גבול ותכלית, כפי שיוסבר להלן: וְכָל בְּחַי וּמְדַרְגָה – שאחרי הצמצומים, בבחינת חשבון האותיות בלבד, יָכוֹל לְבְרָא בְרוּאִים כְּפִי בְחִינַת מְדַרְגָה זו גַם בֵּין לְאִין קִין

וְתַכְלִית בְּכַמוֹתָם וְאִיכוּתָם, לְהַחְיֹת – אוֹתָם, עַדִּי עַד, מֵאַחַר שֶׁהוּא בְּחַי ה' הַמְתַּפְּשֵׁט וְנֶאֱצַל – וּמוֹפְרָשׁ, מְרוּחַ פִּיּוֹ, וְאִין מְעֻזָּר כּו', - אֵין מְעֻזָּר לִפְנֵי מְלַחֲתַפְּשֵׁט בְּצוּרָה כּוּזָה, אֲךָ שְׁלֵא יִהְיֶה אִיכוּתָם בְּמַעֲלָה גְדוּלָה כָּל בְּחַי, כְּאִיכוּת וּמַעֲלַת בְּרוּאִים שְׂיֻכְלוּ לְהַבְרָאוֹת מְבַחֲנִית בְּחַי וּמְדַרְגָת הָאוֹתוֹת עֲצֻמָּן: - וְאִילוּ הִנְבְּרָאִים הַמְתַּהוּוּיִם מְחִילוּפֵי הָאוֹתוֹת, וְמָה גַם מְחַשְׁבוֹן הָאוֹתוֹת, הֵם לִמְטָה בְּאִיכוּת וּבְמַעֲלָה.

– על כך מורה החשבון – הרי שזו ירידה אחר ירידה ומיעוט אחר מיעוט. (ואחר כל הצמצומים האלה וְכִיּוּצָא בְּהֵן, כְּאֲשֶׁר גְּזָרָה חֻקְמָתוֹ יְתַבְּרָה, - כמה ואיזה צמצומים יהיו, הוּא, שְׁתִּיחָה יָכוֹל הָאוֹר וְהַחְיֹת לְהַתְּלַבֵּשׁ גַּם בְּתַחְתּוֹנִים, כְּמוֹ אֲבָנִים וְעֶפֶר הַדּוּמָם, - ובהם אינה נראית שום חיות רוחנית, כנבראים התחתונים עצמם, הם מהסוג הנחות ביותר, כִּי "אֲבָן, דְּרָף מְשָׁל, שְׁמָה – שֵׁשׁ בַּה אֹתוֹת בִּי"ת וְנוֹרָן, מוֹרָה כִּי שְׂרָשָׁה – שֵׁל הָאֲבָן, מְשֵׁם הָעוֹלָה בִּין – חֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם, בְּמִסְפָּרוֹ, - הַשֵּׁם בִּין בָּא מְאוּפָן מִלּוּי מְסוּיִים שֵׁל שֵׁם הוֹי, וְעוֹד אֶלֶף – בְּמֵלֶה "אֲבָן", נִוְסַפֶּת מְשֵׁם אַחֲרָי²⁶, (לִישָׁעִם) [נִרְאָה דְּצָרִיךְ לְהִיזָת: "לְמַעַם"] הַיְדוּעַ לְיוֹצְרָה. – מְדוּעַ נִוְסַף לְמֵלֶה "אֲבָן" הָאֵלֶף,

למרות ששרשה הוא משום בִּין, בלי אלֶף. והנה, שֵׁם בִּין בְּעֲצֻמּוֹ הוּא פְּעוּלְמוֹת עֲלִיוֹנִים מְאֹד, - כִּיּוּצָא, אִיפּוּא, מִתַּהוּוּה מִמְּנוּ אֲבָן גִּשְׁמִית? רַק שְׁעַל־דִּי צְמֻצוּמִים רַבִּים וְעֲצוּמִים מְמַדְרָגָה – עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר, לְמְדַרְגָה, - תַּחְתּוֹנָה יוֹתֵר, יְרֵד מִמְּנוּ – מִהַשֵּׁם בִּין שֶׁבְּעוֹלְמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, חִיּוֹת מוּעָט בְּמֵאֹד מְאֹד, עַד שְׂיֻכְלוּ לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאֲבָן. וְזוֹ הִיא נֶפֶשׁ הַדּוּמָם – הַחִיּוֹת הַמְצוּמָצֵמָה, הַמְּחַיָּה וְהַמְּהוּוֶה אוֹתוֹ – אֵת הָאֲבָן, מֵאִין לִישׁ בְּכָל רֵעֵה, וְכִמּוֹ שְׁנַתְּכָאֵר לְעִיל. –

שער היחוד והאמונה

הצמצומי האלה וכיוצא בהן כאשר גזרה חכמתו ית' הוא שהי' יכול האור והחיות להתלבש גם בתחתוני כמו אבנים ועפר הדומם כי אבן ד"מ שמה מורה כי שרשה משם העולה ב"ן במספרו ועוד אלף נוספת משם אחר (לישעם) [נר' דצ"ל למעם] הידוע ליוצרה. והנה שם ב"ן בעצמו הוא בעולמות עליונים מאד רק שע"י צמצומי רבים ועצומים ממדרגה למדרגה ירד ממנו חיות מועט במאד מאד עד שיוכל להתלבש באבן וזו היא נפש הדומם המחי' ומהוה אותו מאין ליש בכל רגע וכמש"ל וזו היא בחי' ממכ"ע משא"כ בחי' סוכ"ע) וכל כח ומדרגה יכול לברוא ברואים כפי בחי' מדרגה זו גם כן לאין קץ ותכלית בכמותם ואיכותם להחיות עדי עד מאחר שהוא כח ה' המתפשט ונאצל מרוח פיו ואין מעצור בו. אך שלא יהי' איכותם במעלה גדולה כ"כ כאיכות ומעלת ברואים שיוכלו להבראות מבחי' כח ומדריגת האותיות עצמן:

~ יום חמישי כ"ו סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פה, פרק ח והנה מ"ש... עד עמ' 170, ולצייר בשכלם.

נבראים שהקב"ה יודע אותם, נוסף בידיעה שלמעלה - ידיעת הנבראים - הנה באמת אין הדבר כך, שכן, הידיעה שלמעלה היא דבר אחד עם הקב"ה עצמו (אין זה כמו שהדבר אצל האדם, שהידיעה היא דבר נוסף בנפשו, כי נפשו של האדם

פָּרַק ת. בפרק הקודם, פרק ז', הסביר רבנו הזקן, שמשמעות הכתוב "אני ה' לא שניתי" היא, שהתהוות העולם לא "פעלה" שום שינוי באחרותו של הקב"ה - לא בו עצמו ולא בדעתו ובידיעתו. שהרי, למרות שיש מקום לומר, שבמה שנתהוו

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ עה"פ ויקח מאבני המקום שאל"ף משם מ"ה. עד"ז בתו"א משפטים (עח, סע"ב). במאור"א (א, ד) מפרש באופן אחר. וראה ג"כ לקו"ת שה"ש (יג, ב) קה"י מע' אבן ועוד. וי"ל שלכן כתב כאן סתם משם אחר כי אית אבן ואית אבן (זח"ג רעט, ב)."

וְחֻכְמָתוֹ וּמְדַת חֶסְדוֹ וְרַחֲמָנוּתוֹ וְשֹׂאֵר מְדוּתָיו מוֹסִיפִים בּוֹ רַבּוּי וְהִרְבֵּה חֶסֶד וְשְׁלוֹם בְּמַהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ, אֵלֶּא עֲצֻמּוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ וְרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ, וּמְדַת חֶסְדוֹ וּגְבוּרָתוֹ וְרַחֲמָנוּתוֹ, וְתַפְאֵרְתוֹ הַכְּלוּלָה מִחֶסְדוֹ וּגְבוּרָתוֹ, וְכֵן שֹׂאֵר מְדוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת —

הרי עצמותו ומהותו וכל כוחותיו, רצון וספירות, חב"ד ומדות, הם הַכֹּל אַחַדוֹת פְּשוּטָה מִמֶּשׁ, שְׁהִיא הִיא עֲצֻמּוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ, וְכֵמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם ז"ל, שְׁדָּבָר זֶה — שְׂדַעְתּוֹ וְכַדּוּמָה שֶׁל הַקַּב"ה, הֵם דְּבַר אֶחָד אֲתוֹ, אִין בְּחַ בְּפֶה לְאִמְרוֹ, וְלֹא בְּאִזְנוֹ לְשִׁמְעוֹ, וְלֹא בְּלֵב הָאָדָם לְהַכִּירוֹ עַל בּוּרְיוֹ. — וְכֵן כֵּן לְמַה? כִּי הָאָדָם מַצִּיר בְּשִׁבְלוֹ כָּל הַמְשַׁכְּלוֹת שְׂרוּצָה לְהַשְׁכִּיל וְלַהֲבִין — הַכֹּל בְּמֹת שְׁחָם בּוֹ, — כֵּן רַעִיּוֹן וְהַבְנָה שֶׁהוּא רּוּצָה לְהַבִּין הוּא מַצִּיר אֹתוֹ לְעַצְמוֹ כְּפִי שֶׁהוּא בּוֹ עֲצוּמוֹ, כְּגוֹן שְׂרוּצָה — הָאָדָם, לְצִיר בְּשִׁבְלוֹ מַהוּת הַרְצוֹן, אוֹ מַהוּת חֻכְמָה, אוֹ בִינָה, אוֹ דַעְתּוֹ, אוֹ מַהוּת מְדַת חֶסֶד וְרַחֲמִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן — שֹׂאֵר הַמְדוּת, הוּא

מַצִּיר בְּלֵן בְּמֹת שְׁחָם בּוֹ. — וְלִכֵּן כֵּשֶׁם שֶׁדָּבַר הוּא בִּיחַס לְשִׁכַל וּמְדוּת סֵתֵם, כֵּן גַּם כְּשֶׁרוּצָה הָאָדָם לְהַבִּין הַעֲנִין שֶׁל שִׁכַל וּמְדוּת שְׁלֻמְעֵלָה, שֶׁהוּא מְנַסֵּה לְהַשִּׁיג אֹתָם עַל־יְדֵי צִירוֹ אֵת מַהוּת הַשִּׁכַל וְהַמְדוּת כְּפִי שֶׁהֵם בּוֹ. אֲכַל בְּאַמְתַּת הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא הוּא רֵם וְנִשְׂא וְקְדוּשׁ שְׁמוֹ, כְּלוֹמֵר שְׁהוּא — הַקַּב"ה, קְדוּשׁ וּמְבָדֵל רְבוּא רַבְכוּת עַד אִין קִין וְתַכְלִית מְדַרְגּוֹת הַבְּדִלוֹת, לְמַעְלָה מְעַלָּה מְעַרְךָ וְסוּג וּמִין כָּל הַתְּשַׁבְּחוֹת וְהַמְּעַלּוֹת שְׁיֻכְלוּ הַנְּבָרָאִים לְהַשִּׁיג וְלְצִיר בְּשִׁבְלָם. — לִכֵּן הוּא נִקְרָא "הַקְּדוּשׁ בְּיוֹךְ הוּא", כִּי הוּא קְדוּשׁ וּמְבָדֵל מִכָּל מְדַרְיָה וּמַעְלָה שֶׁבְגֵדֵר הַשְּׂגָתוֹ שֶׁל נְבָרָא;

היא מורכבת, ולא אחדות פשוטה). כיוון שאחדותו יתברך היא אחדות פשוטה, בלי שום הרכבה, מן ההכרח לומר שידיעתו היא סוג ידיעה אחר לגמרי: בידיעת עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים ממנו, ו"ידיעת עצמו" הרי ישנה גם לפני שנתהוו הנבראים,

שער היחוד והאמונה

כך שבידיעת הנבראים לא נוסף בו שום דבר. אופן זה של ידיעה, הסביר, אין ביכולת השכל האנושי להבין ולהשיג. בפרק זה, פרק ח', יסביר רבנו הזקן, שמה שאומר הרמב"ם בנוגע לידיעה שלמעלה: "הוא המדע הוא הידוע כו" הוא לא רק ביחס לדעתו של הקב"ה, אלא הדבר הוא כך גם ביחס לכל מדותיו ושמותיו, וגם ביחס לחכמתו ולרצונו, שהם כולם דבר אחד עם הקב"ה עצמו.

וְהִנֵּה, מַה שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם זְכוּרֵנוֹ לְבִרְבָּה שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא מַהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ וְדַעְתּוֹ הַכֹּל אַחַד מִמֶּשׁ, אַחַדוֹת פְּשוּטָה וְלֹא מְרַבְּבַת כָּלֵל — כֵּן הַעֲנִין מִמֶּשׁ בְּכָל מְדוּתָיו שֶׁל הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא, וְכָכֵל שְׁמוֹתָיו הַקְּדוּשִׁים וְהַכְּנֻיִים

שֶׁכֵּנוּ לוֹ הַנְּבִיאִים וְחֻכְמָיִנוּ זְכוּרֵנִם לְבִרְבָּה, כְּגוֹן — מַה שֶׁהַנְּבִיאִים וְחֻכְמָיִנוּ ז"ל מְכַנִּים אֵת הַקַּב"ה בְּתוֹר: "חֲנֻן" וְ"רַחוּם" וְ"חֶסֶד" וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, — מְדוּת בְּהֵן מְכַנִּים אֵת הַקַּב"ה, וְכֵן מַה שֶׁנִּקְרָא — הַקַּב"ה, "חֶכֶם", דְּכִתִּיב: — כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְגַם הוּא חֶכֶם וְגו'", וְכֵן — גַּם, רִצּוֹנוֹ — כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי רּוּצָה ה' אֵת יִרְאָיו" וְ"חֲפִץ חֶסֶד הוּא"³ — לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם נְבָרָאִים, וְ"רוּצָה בְּתַשׁוּבָתָם שֶׁל רְשָׁעִים וְאִינוֹ חֲפִץ בְּמִיתָתָם וּבְרַשָׁעֵתָם"⁴ — הִרִי יֵשׁ כֵּאֵן שְׁנֵי הַעֲנִינִים, מַה שֶׁהוּא רּוּצָה וְמַה שֶׁהוּא לֹא רּוּצָה וְ"מְהוּר עֵינַיִם מְרֹאֲתֵי בְרַע"⁵ — דְּבַר שֶׁאִין הוּא רּוּצָה בּוֹ. הִרִי שְׁמִיחָסִים לְהַקַּב"ה גַּם מְדוּת, גַּם חֻכְמָה וְשִׁכַל וְגַם רַצּוֹן — אַךְ אִין רִצּוֹנוֹ

1. ישע"י לא, ב. 2. תהלים קמז, יא. 3. מיכה ז, יח. 4. ראה יחזקאל יח, כג. תפילת נעילה. 5. חבקוק א, יג.

~ יום שישי כ"ז סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 170, כי המעלה ומדרגה... עד עמ' פו, ומקור החיות.

המחשבה הזו היא המחיה אותה, ומאותיות המחשבה – שהאדם חשוב, נמשכות אותיות הדבור, - שהאדם מדבר, והן – האותיות שבמחשבה, חיותן ממש. – של אותיות הדבור שהאדם דובר. והדבור מביא לידי מעשה הצדקה וחסד, כגון המלך שמצוה לעבדיו ליתן. –

דבר של טוב וחסד, הרי זה, שציווי המלך "פועל" שמחשבת המלך תבוא עליי דיבורו במעשה בפועל, ונש כשהאדם עושה פעמיו איזה דבר – את מה שהוא חשוב לעשות – שבמקרה זה אין זה צריך לכאורה לעבור דרך הדיבור, אלא ממחשבה מיד למעשה: הוא חשוב לעשות מעשה והוא עושה אותו, מוסבר מיד להלן, שגם במקרה כזה, כדי שהכוח והחיות יבואו ממחשבה למעשה, מן ההכרח שהם יעברו השתלשלות וירידה כזו בדוגמת הירידה שישנה בדיבור, כשהוא מדבר ומצווה לזולת לתת, הרי פת הנפש וחיותה המתלבש פעשיה זו, - בעשיית הדבור, הוא פאין ממש לגבי פת הנפש

וחיותה המתלבש בדבור האדם, וכערך ומשל הגוף לנשמה, - כשם שאין שום השתוות בין הגוף לנשמה, כך לא שייך להשוות את הכוח והחיות של הנפש המתלבשים במעשה, לגבי הכוח והחיות המתבטאים בדיבור; וכשהכוח וחיות הנפש ירדו עד לעשיית הדבר במעשה, עבר כבר הכוח צמצום גדול בהרבה מאשר הכוח שבדיבור; וכן ערך אותיות הדבור לאותיות המחשבה, - אותיות הדיבור לגבי אותיות המחשבה, אין להן ערך כלל, כשם שאין שום ערך לאותיות הדיבור לגבי אותיות המחשבה, וכן ערך אותיות המחשבה למהות המדברת המתלבשת בה ומהות אותה, - כאמור לעיל,

כי המעלה ומדרגה הראשונה אצל הנבראים היא החכמה, שלכן נקראת – החכמה, "ראשית", - "ראשית חכמה", ועל "בראשית (ברא אלקים)" אומר תרגום יונתן: "בחכמתא" – משמעות המלה "ראשית" היא לא רק ראשונה,

אלא – הנעלית ביותר והמקור של כל השאר, ובגלל כך נקראת חכמה "ראשית", כי באמת היא – חכמה, ראשית ומקור כל החיות בנבראים, כי מהחכמה נמשכות בינה ודעת, ומתן – (מחכמה) בינה ודעת, נמשכות כל המדות שבנפש המשכלת, כמו אהבה וחסד ורחמים שאין בו דעת הוא בכעס תמיד ואכזרי וגם אהבתו היא לדברים קטנים שאין ראוי לאהבם מפני שאין בו דעת לאהוב דברים הראויים לאהבם שהאהבה כפי הדעת ומהמדות שבנפש נמשכות בה תיבות ואותיות המחשבה שהנפש מחשבת בדבר שאוהבת או איך לפעול החסד ורחמים וכן בשאר מדות ובכל מחשבה שבעולם מלובשת בה איזו מדה המביאה לחשוב מחשבה זו ומדה זו היא חיותה של מחשבה זו ומאותיות המחשבה נמשכות אותיות הדבור והן חיותן ממש והדבור מביא לידי מעשה הצדקה וחסד כגון המלך שמצוה לעבדיו ליתן וגם כשהאדם עושה בעצמו איזה דבר הרי כח הנפש וחיותה המתלבש בעשיה זו הוא כאין ממש לגבי כח הנפש וחיותה המתלבש בדבור האדם וכערך ומשל הגוף לנשמה וכן ערך אותיות הדבור לאותיות המחשבה וכן ערך אותיות המחשבה למהות המדברת המתלבשת בה ומחיה אותה וכן ערך מהות וחיות המדה לגבי – כשיש לאדם יותר דעת,

מתבטאת גם אהבתו לדברים יקרי ערך יותר; ואם דעתו פחותה, גם אהבתו היא לדברים פחותי ערך. כלומר, המדות תלויות בשכל, בדעת – מפני שהן נמשכות משכל ודעת. ומהמדות שבנפש נמשכות בה תבות ואותיות המחשבה, - מן המדות נוצרות בנפש האותיות והמלים של המחשבה, שהנפש מחשבת בדבר שאוהבת, או איך לפעול החסד ורחמים, וכן בשאר מדות. – שמהן באות האותיות שבמחשבה, ומחשבתו של אדם קשורה במדות. ובכל מחשבה שבעולם – מלובשת בה איזו מדה המביאה לחשוב מחשבה זו, ומדה זו היא חיותה של מחשבה זו. – המדה שהביאה את

למחשבה אין שום ערך לגבי המדה, וכך לדיבור לגבי המחשבה, ולמעשה לגבי דיבור. וְכֹל זֶה — הוּא, בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם וְנֶפֶשׁ כָּל הַבְּרִיאִים שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, שֶׁבְּכָל הַחֲכָמָה הִיא רֵאשִׁית וּמְקוֹר הַחַיּוֹת: - ואילו הקב"ה — יסביר רבנו הזקן בפרק הבא — הוא כל כך נעלה מחכמה, שהיא לגביו כעשיה ממש.

שהמדה היא החיות של המחשבה שהוא חושב, כך שאין למחשבה שום ערך כלל לגבי המדה, וְכֵן עֵרֶךְ מֵחַיּוֹת וְחַיּוֹת הַמְּדָה לְגַבֵּי הַחֲכָמָה וּבִינָה וְדַעַת, שֶׁבְּכָל לִוְיָתָן הוּא הַשֶּׁכֶל שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכָה מְדָה זו — הרי, שבכל סדר ירידת המדרגות מלמעלה למטה, אין למדרגה התחתונה שום ערך כלל לגבי המדרגה שמעליה: למדות אין שום ערך לגבי שכל,

שער היחוד והאמונה

החכמה ובינה ודעת שכללותן הוא השכל שממנו נמשכה מדה זו וכל זה בנפש האדם ונפש כל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים שבכולם החכמה היא ראשית ומקור החיות:

~ שבת קודש כ"ח סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פו, פרק ט אבל לגבי... עד עמ' פו, אין קץ.

הַמְּדוֹת שֶׁמִּתֵּן נִמְשָׁכָה מִחֲשָׁבָה זו — כפי שהוסבר לעיל, שכל האותיות שבמחשבה באות מאיזו מדה שהיא הגורמת שהנפש תהרהר באותיות מחשבה אלו. הרי ברור הדבר, שהחיות של אותיות המחשבה, היא כאפס לגבי החיות של

פָּרָק ט. אֲבָל לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, מְדַרְגֵת הַחֲכָמָה, שֶׁהִיא תַּחֲלַת מַחֲשָׁבָה וְרֵאשִׁיתָהּ, - ומקורה, היא סוף מעשה אצלו, דְּהֵינּוּ שֶׁנִּחְשָׁבֶת כְּאִלּוּ הִיא בְּחִינַת וּמְדַרְגֵת עֲשִׂיָה לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, בְּדַבְּרֵיב: - כמו שכתוב: "כֹּלֶם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ".

שער היחוד והאמונה

פָּרָק ט אֲבָל לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְדַרְגֵת הַחֲכָמָה שֶׁהִיא תַּחֲלַת מַחֲשָׁבָה וְרֵאשִׁיתָהּ הִיא סוּף מַעֲשֵׂה אֲצִלוֹ דְּהֵינּוּ שֶׁנִּחְשָׁבֶת כְּאִלּוּ הִיא בְּחִינַת וּמְדַרְגֵת עֲשִׂיָה לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, בְּדַבְּרֵיב: - כמו שכתוב: "כֹּלֶם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ".

פָּרָק ט אֲבָל לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְדַרְגֵת הַחֲכָמָה שֶׁהִיא תַּחֲלַת מַחֲשָׁבָה וְרֵאשִׁיתָהּ הִיא סוּף מַעֲשֵׂה אֲצִלוֹ דְּהֵינּוּ שֶׁנִּחְשָׁבֶת כְּאִלּוּ הִיא בְּחִינַת וּמְדַרְגֵת עֲשִׂיָה לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, בְּדַבְּרֵיב: - כמו שכתוב: "כֹּלֶם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ".

פָּרָק ט אֲבָל לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְדַרְגֵת הַחֲכָמָה שֶׁהִיא תַּחֲלַת מַחֲשָׁבָה וְרֵאשִׁיתָהּ הִיא סוּף מַעֲשֵׂה אֲצִלוֹ דְּהֵינּוּ שֶׁנִּחְשָׁבֶת כְּאִלּוּ הִיא בְּחִינַת וּמְדַרְגֵת עֲשִׂיָה לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, בְּדַבְּרֵיב: - כמו שכתוב: "כֹּלֶם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ".

— שלכאורה, היה מתאים להשתמש לגבי חכמה, במלה "השכלת" (כולם בחכמה השכלת) או בלשון אחרת של שכל — מדוע אומר הפסוק "עשית" כשמדובר אודות חכמה? — אלא הכוונה היא, שחכמה היא כעשיה לגבי הקב"ה, וְהֵינּוּ לֹא מַר, שֶׁכַּעֲרֵךְ תַּחֲיּוֹת שֶׁבַע עֲשִׂיָה גּוֹפְנִית וְנִשְׁמִית לְעֵרֶךְ חַיּוֹת הַחֲכָמָה, שֶׁהִיא — הַחֲכָמָה, רֵאשִׁית וּמְקוֹר הַחַיּוֹת בְּאָדָם וְכָל הַבְּרִיאִים גִּשְׁמִיִּים, - שלגבי חכמה, מקור החיות ותחילתה, אין שום ערך כלל לחיות של עשיה, שהיא החיות הנמוכה ביותר, שֶׁהוּא — החיות של עשיה, היא בְּאִין לְגַבֵּי חַיּוֹת שְׂבָאוֹת הַדְּבָר, שֶׁהוּא — החיות של אותיות הדיבור, היא בְּאִין לְגַבֵּי תַּחֲיּוֹת שְׂבָאוֹת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁהוּא — החיות שמאותיות המחשבה, היא בְּאִין לְגַבֵּי חַיּוֹת וּמַעֲלַת

הַמְּדוֹת, שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאוּ אוֹתוֹת מַחֲשָׁבָה אֵלָיו, שֶׁהוּא — החיות של הַמְּדוֹת, הִיא בְּאִין לְגַבֵּי חַיּוֹת וּמַעֲלַת הַמְּדוֹת וּמְדַרְגֵת הַחֲכָמָה בִּינָה וְדַעַת מְקוֹר הַמְּדוֹת — הרי, שמעשיה עד לעליונות החכמה, ישנן חמש מדרגות, שכל אחת מהן היא כאין לגבי המדרגה שלמעלה ממנה — הרי על-אחת-כמה-וכמה שמהתחתון ביותר (עשיה) לגבי העליון ביותר (חכמה), וכערך שבין עשיה לגבי חכמה -

בֵּן מִמֶּשׁ עֵרֶךְ מְדַרְגֵת וּמַעֲלַת הַחֲכָמָה, שֶׁהִיא רֵאשִׁית וּמְקוֹר תַּחֲיּוֹת שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת, - שכן, כאן מדובר אודות ספירת החכמה של עולם האצילות, שהיא המקור לעולם האצילות, שהוא העולם העליון ביותר, וממילא מקור שאר העולמות שלמטה מעולם האצילות — לחכמה זו אין כל ערך, לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצוּמוֹ, הַמְּרוֹמָם

1. תהלים קד, כד.

שְׁהֵן מְדַרְגֵּת רַבּוֹת פְּחִינַת
עֲשִׂיָּה וְדַבּוּר וּמַחֲשֶׁבֶה
וּמַדּוּת וְשִׁכּוֹל. אֲבָל
הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא רָם
וּמְתַנַּשֵּׂא מְדַרְגֵּת
הַחֲכָמָה רַבּוֹת
מְדַרְגֵּת כְּאֵלוֹ עַד אֵין
קֵץ.

שַׁעַר הַיַּחְוּד וְהַאֲמוּנָה

המרומם והמתנשא ריבוא רבבות מדרגות רוממות יותר מרוממות מדרגת החכמה על בחי' חיות שבעשייה שהיא רוממות חמש מדרגות לבר שהן מדרגות בחי' עשייה ודבור ומחשבה ומדות ושכל אבל הקדוש ב"ה רם ומתנשא ממדרגת החכמה רבבות מדרגות כאלו עד אין קץ

וְהַמְתַּנַּשֵּׂא רַבּוֹת רַבּוֹת
מְדַרְגֵּת רוּמָמוֹת, יוֹתֵר
מְדַרְגֵּת מְדַרְגֵּת
הַחֲכָמָה עַל פְּחִינַת
חַיּוֹת שְׁבַעֲשִׂיָּה, שְׁהִיא
— רוּמָמוֹת הַחֲכָמָה לַגְּבִי
עֲשִׂיָּה, הִיא רוּמָמוֹת —
שֶׁל, חֲמֵשׁ מְדַרְגֵּת לְבַד,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מוה"ר אשר זעליג שי' שוי"ב

שלום וברכה!

במענה על מכתבו עם המצורף, הסכום שנשאר מהוצאות תיקון הס"ת, שכאו"א מהמתפללים נדבו כפי כחם למען תיקון הס"ת,

הנה נהנית על אשר היי די והותר, כי זהו סימן על טיב התענינותם והחביבות.

ובאשר בכל ענין צריך לחפש נקודה ואופן איך לחזק על ידו הרגש של יראת שמים הנמצא בכל אחד ואחת מישראל בפנימיותו. הרי גם בזה, מהנכון אשר כת"ר יסביר לכאו"א מהמשתתפים הנ"ל, את המבואר בספרים, אשר יש ששים רבוא אותיות לתורה, כנגד ששים רבוא נשמות ישראל, שהם כלל ישראל, ומזה מובן אשר כאו"א צריך לדעת, שבו הדבר תלוי, לתקן את כלל ישראל, על ידי שיעשה - בתורה ומצותי את כל התלוי בו ביתר שאת ויתר עז, וכמו שכשרות ספר תורה תלוי בזה, שכל אחת מהאותיות אשר בה יהיו כשרות, והידור ס"ת - בזה שכל אות שבה תהי' מהודרה.

והדרך לזה - דרך סלולה היא, חיים על פי התורה ומצותי - פשוט כפשוטו בחיים היום יומיים.

מוסגר פה קטע משיחת ש"ק מברכין סיון, וכן קובץ מכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שבו גם מכתב אודות הכנסת ס"ת לבית המדרש, ובטח הוא דבר בעתו, ואף שבנדון יידן הוא תיקון ס"ת. ומובן, אשר בתוכנו יזכה את הרבים.

בברכה ופ"ש כל המשתתפים והמשתתפות הנ"ל - שיחיו.

נ"ב. כיון שהם מעות השייכות לתיקון ס"ת, וידוע הכתוב בשו"ע יו"ד (סימן ע"ר סעיף ב') שבימינו אלה הנה ספרי לימוד - זהו מעין ס"ת בימיהם, לכן מסרתי הכסף להקופה ממנה שולחים ספרי קדש שבביל חדרים והישיבות.

לוח היום יום...

ה'תש"ג

כב סיון

יום ששי

יום ראשון

שיעורים. חומש: שלח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קו"קו.

תניא: והנה אעפ"י . . . 164- לתחתונים.

לְאִמֵּרֶת "וְהֵבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם כֹּו" מְחַבְּרִים תְּחִלָּה ב' הַצִּיצִיּוֹת דְּלִפְנֵינוּ, אַחֲר־כֵּן מְצַרְפִּים צִיצִית כְּנָף הַשְּׂמָאֵלִי דְּלְאַחֲרָיו, אַחֲרֵי זֶה צִיצִית דְּכָנָף הַיָּמִין וְאוֹחֲזִים אוֹתָם בֵּין קְמִיצָה לְזֶרֶת דִּיד שְׂמָאֵל.

נוֹשְׁקִים הַצִּיצִיּוֹת שֵׁשׁ פְּעָמִים, הֵינּוּ בְּאִמֵּרֶת תְּבוּת: צִיצִית, צִיצִית, לְצִיצִית, אָמֵת, קְיָמֵת, לְעֵד.

ה'תש"ג

כג סיון

שבת

יום שני

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ תְּמוּזָה. אִמֵּרֶת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁבָּחָה. יום התנועות.

שיעורים. חומש: שלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קח"קיב.

תניא: והנה כמ"ש . . . פג- מהרמ"ק ז"ל.

מַעֲנָה אֲאוּמוֹר לְאֲאוּמוֹר בִּיחִידוֹת חוֹרֵף תְּרַל"ה: הִיצֵה"ר נִקְרָא נְה"ב לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהֵמָה דּוֹקָא, כִּי לִפְעָמִים הוּא שׁוֹעֵל פֶּקַח שְׁבַחִיּוֹת, וְצָרִיכִים לְחַכְמָה מְרֻבָּה לְהַבִּין תְּחַבּוּלוֹתָיו. וְלִפְעָמִים הוּא מֵתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ צָדִיק תְּמִים עָנוּ וּבְעַל מְדוּת טוֹבוֹת.

בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד הֵנְה"ב שְׁלוֹ הֵיָא לְפִי מֵהוֹתוֹ הַפְּרָטִי. וַיֵּשׁ אֲשֶׁר מֵתְעוֹרֵר חֶשֶׁק גָּדוֹל לְלַמּוֹד חֲסִידוֹת אוֹ לְהַתְּבוֹנֵן הֵיטֵב בְּאִיזָה הַשְּׁכָלָה, וּבִאֵמֵת הֵנָּה זֶהוּ רַק עֲצַת הַיֵּצֵר וּמִתְחַבּוּלוֹת נְה"ב לְמַנוּעַ מַעֲבֹדַת הַתְּפִלָּה וְכַדּוּמָה.

וְנִקּוּט הָאֵי כִלְלָא בִידֵךְ וְזָכוֹר אוֹתוֹ תְּמִיד, כִּי כָל דְּבַר הַמוֹעִיל אוֹ מְבִיא לְעִבּוּדָה בְּפוֹעֵל, הֵנָּה כָּל מְנִיעָה שֶׁתְּהִי לְדַבֵּר זֶה – אִפִּילוֹ אִם הַמְּנִיעָה הֵיָא מְדַבֵּר הַיּוֹתֵר נְעֵלָה – הוּא רַק מִתְּחַבּוּלוֹתֵי שֶׁל נְה"ב.

וּסִיִּים אֲאוּמוֹר נ"ע: עַד אַז לֹא יִדְעֵתִי אוֹ עַס קַעֵן זֵיִן א פְּרוּמְעֵר נְה"ב, וְוַעֲר רַעֲדַט נֶאֱךָ א חֲסִידִישְׁעֵר נְה"ב.

תרגום

מַעֲנָה אֲדַנִּי אָבִי זְקַנֵי מוֹרֵי וְרַבֵי [מְהַר"ש] לְאֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵי [הַרְש"ב] בִּיחִידוֹת חֹרֵף תְּרַל"ה: הִיצֵר הָרַע נִקְרָא נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהֵמָה דּוֹקָא, כִּי לִפְעָמִים הוּא שׁוֹעֵל פֶּקַח שְׁבַחִיּוֹת, וְצָרִיכִים לְחַכְמָה מְרֻבָּה לְהַבִּין תְּחַבּוּלוֹתָיו. וְלִפְעָמִים הוּא מֵתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ צָדִיק תְּמִים עָנוּ וּבְעַל מְדוּת טוֹבוֹת.

בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד הֵנְפֵשׁ הַבְּהֵמִית שְׁלוֹ הֵיָא לְפִי מֵהוֹתוֹ הַפְּרָטִי. וַיֵּשׁ אֲשֶׁר מֵתְעוֹרֵר חֶשֶׁק גָּדוֹל לְלַמּוֹד חֲסִידוֹת אוֹ לְהַתְּבוֹנֵן הֵיטֵב בְּאִיזָה הַשְּׁכָלָה, וּבִאֵמֵת הֵנָּה זֶהוּ רַק עֲצַת הַיֵּצֵר וּמִתְּחַבּוּלוֹת נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְמַנוּעַ מַעֲבֹדַת הַתְּפִלָּה וְכַדּוּמָה.

וּנְקוּט הָאֵי פִלְלָא [וְאַחוּזוּ כָּלֵל זֶה] בְּיַדְךָ וּזְכַר אוֹתוֹ תָּמִיד, כִּי כָּל דְּבַר הַמוֹעִיל אוֹ מִבֵּיא לְעִבּוּדָה בְּפִעֵל, הִנֵּה כָּל מְנִיעָה שֶׁתְּהִיָּה לְדַבָּר זֶה – אֶפְלוּ אִם הַמְּנִיעָה הִיא מְדַבֵּר הַיּוֹתֵר נִעְלָה – הוּא רַק מִתְחַבְּלוֹתֶיהָ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית.
וְסִיִּם אֲדֹנָי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן: עַד אִזּוֹ לֹא יָדַעְתִּי שֶׁתִּתְּכֵן נֶפֶשׁ בְּהֵמִית [בְּלִבוֹשׁ] יֵרֵא שְׁמַיִם, שֶׁלֹּא לְדַבָּר עַל נֶפֶשׁ בְּהֵמִית [בְּלִבוֹשׁ] "חֲסִידִי".

ה'תש"ג

כד סיון

יום ראשון

יום שלישי

שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד.
תניא: והנה מכאן . . . "166" הכל א'.

הַשׁוֹאֵל בְּמָה הִיא הַהֶתְקַשְׁרוֹת שֶׁלוֹ אֵלַי מֵאַחַר שֶׁאֵין אֲנִי מְכִירוֹ פְּנִים.
..הַהֶתְקַשְׁרוֹת הָאֲמִתִּית הִיא עַל יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה, כְּשֶׁהוּא לוֹמֵד הַמֵּאֲמָרֵי חֲסִידוֹת שְׁלִי, קוֹרֵא אֶת הַשִּׁיחוֹת וּמִתְחַבֵּר עִם יְדִידִי, אֲנִי שׁ [=אֲנִשִּׁי שְׁלוֹמְנוּ, חֲסִידֵי חֲב"ד] וְתַלְמִידֵי הַתְּמִימִים יְחִיו, בְּלִמּוּדָם וּבְהַתְּוַעְדוֹתָם, וּמְקִיִּם בְּקִשְׁתִּי בְּאֲמִירַת תְּהִלִּים וּבִשְׁמִירַת זְמַנֵּי הַלְּמוּדִים, הִנֵּה בְּנֵה הִיא הַהֶתְקַשְׁרוֹת.

ה'תש"ג

כה סיון

יום שני

יום רביעי

שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש בתקונים . . . "166" דממלא לון.

"דְּאָגָה בְּלֵב אִישׁ יִשְׁחָנָה", וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוּם-לְבָרְכָה שְׁנֵי פְּרוּשִׁים:
יִסְיָחָנָה מִדַּעְתּוֹ, יִשְׁיָחָנָה לְאַחֲרֵים.
וּפְרַשׁ הַ"צָּמַח צֶדֶק": לְאַחֲרֵים רַק בְּגוֹף, אֲבָל מֵאַחֲדִים אֶתוֹ עֲמוֹ, שֶׁמְּרַגְּשִׁים אֶת עֲנִיָּנוּ.

ה'תש"ג

כו סיון

יום שלישי

יום חמישי

שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: וזה ג"כ ענין . . . "פד" בפועל ממש.

"וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאוּלָה" – שְׁגָם בְּשׂאוֹל חוֹשְׁבִים שֶׁהֵם חַיִּים.
הַבְּרָכָה בְּ"וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאוּלָה", כְּמוֹ "בְּנֵי קָרַח לֹא מָתוּ", מְקוֹם נִתְּבַצֵּר לָהֶם וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, כִּי תְּשׁוּבָה מוֹעֵלֶת רַק כָּל עוֹד שֶׁהוּא חַי, וְזוֹהִי הַבְּרָכָה, שְׁגָם בְּשׂאוֹל יִהְיוּ חַיִּים וְיוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה.

שיעורים. חומש: קרח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: ומלא . . . פד- ותכלית.

כתיב "וּבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה". הָאָדָם, עָלָיו רַק לַעֲשׂוֹת כָּלִי לְפָרְנֶסְתוֹ, וְלֹהֲשִׁתְּדֹל בְּכֹל כַּחוֹ אֲשֶׁר הִפְלִי יְהוָה טְהוֹר מִכָּל סִיג וּפְסֻלַּת דְּאוֹנְנָאָה כּו', הֵינּוּ שִׁיְהִיָּה הַכֹּל עַל פִּי דִינֵי הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר אִזּוּ הוּא כָּלִי רְאוּי לְבְרָכָה הַעֲלִינָה בְּשָׁנִים: פְּרָנְסָה בְּרוּחַ, וְאֲשֶׁר הַפְּרָנְסָה תִלְךָ לְמִקּוּם הָרְאוּי.

שיעורים. חומש: קרח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: כי מקור . . . "168" מדותיו.

הצ"צ בספרו לבנו אאזמו"ר מאורע מחייו, סיים: מיט דעם וואָס מען העלפט א אידען אין פרנסה, אפילו פאַרדינען זיבעציג קאַפּיקעס (מטבע קטנה ברוסיא) אין א קעלבעל, איז אלע שערי היכלות העליונים זיינען פאר איהם אָפּען.
כעבור כמה שנים סיפר אאזמו"ר כל הנ"ל לאאמו"ר והוסיף: מ'באדארף אפילו וויסען די וועג צו די היכלות העליונים, נאָר דאָס מאַכט ניט אויס, עס דארף זיין דער עיקר, העלפען בלבב שלם מיט א געפיל, האָבען א געשמאַק אין א אידען טאָן א טובה.

תרגום

ה"צמח צדק" בספרו לבנו אדני אבי זקני מורי רבי [מהר"ש] מארע מחייו, סיים: בזה שמסיעים ליהודי בפרנסתו, אפילו להרויח שבועים "קאפיקעס" (מטבע קטנה ברוסיא) בסחר עגלים, כל שערי ההיכלות העליונים פתוחים עבורו.
כעבור כמה שנים ספר אדני אבי זקני מורי רבי [מהר"ש] כל הנזכר לעיל לאדני אבי מורי רבי [הרש"ב], והוסיף: צריך גם לדעת את הדרך להיכלות העליונים, אף אין זה משנה, צריך שיהיה העקר לסייע בלבב שלם ברגש, שיהיה תענוג בעשית טובה ליהודי.

המשך ביאור למס' גיטין ליום ראשון עמ' 1

- 1 מדרב נחמן, דאמר רב נחמן, אומר היה רבי מאיר, שאפילו מצאו
- 2 לגט באשפה ושמו ושם אשתו כתובים בו, חתמו - והחתים עליו
- 3 עדים לשם גירושין ונתנו לה, הגט, פשר, כיון שנחתם בזמנו, ואין
- 4 חוששים לכך שנראה כשקר, ואפילו רבנו החולקים על רבי מאיר
- 5 וסוברים שגט שמצאו באשפה פסול, לא פליגי עליה דרבי מאיר -
- 6 אינם חולקים עליו אלא בגיפוי נשים בלבד, משום דבעינן פתיכה
- 7 לשמה, אבל בשאר שמרות שאין צריכים כתיבה לשמה, לא יחלקו
- 8 עליו, ומכשירים שטר שמצאו באשפה, ואין חוששים שנראה
- 9 כשקר.
- 10 ומביאה הגמרא ראייה שרבנן מודים בשאר שטרות שנכתבו לפני

- 11 החלואה, שהם כשרים, דאמר רב אסי אמר רבי יוחנן, שפר חוב
- 12 שְׁלֵוָה בו ביום שנכתב, ופרעו באותו יום, וקיבל את השטר בחזרה
- 13 מהמלוה, אינו חוזר ולזה בו שנית אפילו באותו היום, אף שכל
- 14 הכתוב בו אמת, מפני שכבר נמחל שעבודו של השטר כשפרע את
- 15 חובו, ושוב לא יכול לחול שיעבוד נכסים על ידי שטר זה, והוא
- 16 כמלוה על פה, שאינו גובה מנכסים משועבדים.
- 17 מדייקת הגמרא בדברי רבי יוחנן, מעמא שאין חוזר ולוה בו, משום
- 18 דנמחל שעבודו, אבל משום שנראה כשיקרא כיון שנכתב לפני
- 19 הלואה זו, לא תישינן - אין חוששים. ולכן מובן שאפשר לפסוק
- 20 הלכה כרבי אלעזר אף במה שמכשיר לכתוב טופס בשאר שטרות.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ב סיון ~

שתיית חומץ ביום הכפורים

אינה ראויה ומזיקה לגוף בכמות מועטת, כל-שכן שהיא מזיקה בכמות מרובה.

וה'לחם משנה' ביאר ששיטת הרמב"ם היא (כדעת רב גידל) שעל שתיה מרובה של חומץ חי פטור רק בדיעבד, אבל לכתחילה אכן אסור (ומכין אותו מכת מרדות), ואילו על שתיית חומץ מזוג חייב אף בדיעבד.

ולהלכה: לדעת רבינו ירוחם והרי"צ גיאנות, על שתיה מרובה של חומץ חי חייב "משום דאז שובר רעבונו והתורה אמרה 'אשר לא תעונה'" (משנה ברורה שם סק"ט), אך ה'מגן אברהם' (שם סק"ה) ואדה"ז (שם ס"ד) פסקו כדעת הרמב"ם, שחומץ חי "אע"פ ששתה הרבה מהן - פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת מרדות, אבל אם שתה חומץ מזוג במים אפילו לא שתה אלא כמלוא לוגמיו - חייב".

הלכות שביתת עשור פרק ב, הלכות ה"ו: שְׁתָּה מִשְׁקִין שְׂאִינִים רְאוּיִין, כְּגוֹן צִיר או מוֹרִים וְחֻמֵּץ חַי - אִפְלוּ אֶבֶל וְשִׁתָּה מִתְּנֵי הַרְבֵּה, חָרִי זֶה פְטוּר מִן הַפְּרָת; אֲכָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֵדוֹת. שְׁתָּה חֻמֵּץ מְזוּג פְּמִיִּם, חַיִּב.

לדעת רבי (יומא פא, ב), השותה חומץ ביום הכפורים חייב. ואילו לדעת רב גידל, אמנם אם שתה חומץ מזוג במים חייב, אך אם שתה חומץ חי (שאינו מזוג במים) פטור. וזאת, רק אם שתה כמות מועטת, אך אם שתה ממנו הרבה חייב.

והקשה ה'בית יוסף' (ארו"ח סי' תריב ד"ה ומשמע):

הרמב"ם פוסק כרב גידל שאם שתה חומץ חי פטור, והרי לדעתו פטור רק אם שתה מעט, ומדוע כתב הרמב"ם שאפילו שתה ממנו הרבה הרי זה פטור? וכתב שנראה לומר כי לגירסת הרמב"ם בגמרא רב גידל פטור שתיית חומץ חי גם בשתיה מרובה. והוסיף ה'מעשה ורקח': אם שתיית חומץ חי

~ יום שני כ"ג סיון ~

הבערה - מלאכת אוכל נפש?

"ונראה טעם לשני מלאכות אלו: ההוצאה, לפי שאף היא באוכל ומשקה, ואע"פ שהיא בדברים אחרים, אמרינן מתוך. וההבערה, אע"פ שאינה באוכלין ומשקין - כתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, בשבת הוא דאסירי הא ביום טוב שרי".

והקשה על זה ה'מגן אברהם' (עש), מדברי הגמרא (פסחים ה, א), שאסור לשרוף את החמץ ביום טוב ראשון של פסח, כיון שכתוב "כל מלאכה לא תעשו - ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה" - אם-כן מפורש, שהבערה נחשבת למלאכה גם ביו"ט!

ומבאר אדמו"ר הזקן (עש):

גם מלאכת הבערה נחשבת למלאכה הנעשית באוכל עצמו: כי גדר מלאכת הבערה אינו "שריפת וכליון העצים", אלא הפעולה עצמה שהיא הוצאת האש "או שמרבה האש" היא היא המלאכה (והביא לכך הוכחות) - "וגוף האש זו שהוציא או שהרבה היא המתקנת ומבשלת את האוכל", ולכן "גם היא בכלל מלאכת אוכל נפש"

הלכות שביתת יום טוב פרק א הלכה ד: כָּל מְלָאכָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ בְּשַׁבַּת - אִם עָשָׂה אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב שְׁלֹא לְצַרְף אֲכִילָה - לֹזְקָה, חוּץ מִתְּהוֹצָאָה מְרֵשׁוֹת לְרֵשׁוֹת וְהַהֲבָעָרָה; שְׁמֵתוֹף שֶׁהִתְרַה הוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב לְצַרְף אֲכִילָה, הִתְרַה שְׁלֹא לְצַרְף אֲכִילָה; לְפִיכָךְ... מִתַּר לְהַכְעִיר, אִף עַל פִּי שְׂאִינֵי לְצַרְף אֲכִילָה.

ה'מגיד משנה' הגדיר מהי מלאכה 'שלא לצורך אכילה': "כל מלאכה שאינה נעשית באכילה ושתייה". וכתבו הפוסקים (מג"א ריש סי' תקיח; שו"ע אדה"ז סי' תצה קו"א ד) שההיתר של "מתוך שהותרה... לצורך אכילה, הותרה שלא לצורך אכילה" נאמר רק במלאכות הנעשות בגוף האוכל או המשקה. אבל שאר המלאכות שאינן 'מלאכות אוכל נפש' - למרות שהותרו לצורך אוכל נפש ממש (מדין 'מכשירי אוכל נפש'), אין אומרים בהם 'מתוך...' כדי להתיר גם שלא לצורך אוכל נפש.

ולפי זה יש לעיין בנוגע למלאכות של הוצאה והבערה, שלא נעשות בגוף האוכל, ובכל זאת אומרים בהם 'מתוך' והותרו גם שלא לצורך אוכל נפש; ומבאר ה'מגיד משנה':

~ יום שלישי כ"ד סיון ~

הגרלה ביום טוב

מהפסוק (הושע ד, ד) "ועמך כמריבי כהן". ולכן התירו רק כשאין דרך אחת למנוע את המריבה, אך בקדשים שנשחטו קודם יום-טוב והיה אפשר לערוך את הגורל קודם – לא התירו לעשות זאת ביום טוב.

אך לדעת הרמב"ם טעם ההיתר הוא "כדי לחבב את המצוה". ולכן אין הבדל אם נשחטו ביום טוב עצמו או בערב יום טוב, שהרי בכל אופן כעת יש מצוה באכילתם (תוספות יום טוב שבת פכ"ג מ"ב).

ובפירוש המשניות (שבת שם) כתב הרמב"ם: "והתירו חכמים לעשות זה ביום טוב, לפי שהזריזות באכילת קדשים וליטול מהם מנה יפה - מצוה". כלומר, למרות שאת מצות האכילה אפשר לקיים גם ללא הגורל, ההיתר הוא כדי להראות את חביבות המצוה.

ולפי זה כתב ה'מגן אברהם' (סי' שכב סק"ט) כי מכאן יש להתיר עריכת גורל ביום טוב לכל דבר מצוה, כגון עלייה לתורה וכיוצא בזה (אע"פ שאינה מצוה מהתורה), ולדעת הרמב"ם ההיתר הוא אף כשאפשר לעשות זאת מאתמול (וראה שער הציון שם סק"ד).

הלכות שביתת יום טוב פרק ד, הלכה כ: ואין מטילין חלשים על המנות; אבל מטילין חלשים על פשר הקדשים ביום טוב, כדי לחבב המצוה.

על דברי הרמב"ם מעיר הראב"ד: בגמרא (שבת קמט, ב) נאמר "מטילין חלשים (גורלות) על הקדשים ביום טוב, אבל לא על המנות של חול ביום טוב", היינו שההיתר להטיל גורלות על הקדשים ביום טוב הוא רק על אלו שנשחטו ביו"ט עצמו ואי אפשר היה לחלקם קודם, אולם אין היתר להטיל גורלות ביום טוב על הקדשים שנשחטו ביום חול, והיה לו להרמב"ם להזכיר חילוק זה.

וכתב ה'מגיד משנה', כי הרמב"ם חולק על פירוש זה בדברי הגמרא ומפרש "אבל לא על המנות של חול" שאסור להטיל גורל על מנות שאינן של קדשים כלל אלא בשך חולין, אולם על מנות של קדשים, אף אם נשחטו ביום חול - מותר להטיל גורל ביו"ט.

והמחלוקת נובעת מטעם ההיתר: לדעת הראב"ד התירו חכמים את עריכת הגורל בין הכהנים כדי למנוע מריבות ביניהם, שכן הם נוטים בטבעם למריבה, כפי שלמדנו (שם)

~ יום רביעי כ"ה סיון ~

איסור חמץ בשעה החמישית בערב פסח

אך הרמב"ם מפרש ש'תולין כל חמש' מוסב על 'תרומה ולחם תודה' שאם יש לו חמץ שהוא קודש אסור לשורפו כי אסור לאבד קדשים (לח"מ).

וצריך להבין: לחמי תודה ניתנים רק לאכילה ולא לשאר הנאות, וכיון שמתחילת שעה חמישית אסורים באכילה ואין בהם כל שימוש אין כאן 'איבוד קדשים', ומה איסור יש בשריפתם?

והביאור:

יש הבדל בין איסור אכילת חמץ בשעה חמישית לאיסור שבשעה שישית:

בשעה שישית איסור החמץ מדרבנן הוא כמו האיסור מן התורה משעה שביעית ולמעלה, היינו שהאיסור הוא מצד החמץ עצמו (ה'פצא') ולכן 'החמץ אסור באכילה ובהנאה', ואילו בשעה החמישית 'אין אוכלין בה חמץ גזרה משום יום המעונן' - האיסור הוא על האדם (ה'צברא') ולא מצד החמץ עצמו (ה'פצא'). ולכן אסור לשרוף בה לחם תודה, כי אף שאסרו חכמים לאכלו כדי להמנע מטעות ביום המעונן, אין החמץ 'פצא' של איסור וממילא יש בשריפתו משום 'איבוד

הלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ט: ואקרו חקמים לאכל חמץ מתחילת שעה ששית, כדי שלא ינע פאסור תודה. ומתחילת שעה ששית יהיה החמץ אסור באכילה ובהנאה: שעה ששית מדברי סופרים, ושאר היום משביעית ומעלה, מן התורה. שעה חמישית, אין אוכלין בה חמץ - גזרה משום יום המעונן, שפא ימעה בין חמישית וששית. ואינו אסור בהנאה בשעה חמישית. לפיכך, תולין בה תרומה ולחם תודה וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש, לא אוכלין ולא שורפין עד שתגיע שעה ששית, שורפין הכל.

לדעת רבי יהודה (פסחים יא, ב) "אוכלים כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחילת שש", כי בשעה שישית החמץ אסור באכילה ובהנאה מגזירת חכמים שמה יטעה האדם ויחשוב שהשעה השביעית (שחמץ אסור בה מדאורייתא) היא הששית ויכשל באיסור תורה ולכן צריך לשרוף את החמץ בתחילת השעה השביעית. ובשעה החמישית גזרו חכמים איסור אכילה ומותר בהנאה ולכן 'תולין'. כלומר, אין צריך לשרוף כי עדיין מותר בהנאה ויכול להאכילו לבהמתו (רש"י שם ד"ה תולין).

אין מכים אותו מכת מרדות (ראה לח"מ), כי רק בשעה השישית שאיסור חמץ דרבנן הוא איסור 'חפצא' כמו איסור התורה, חייבו חכמים מכת מרדות.

(חידושי תר"י סאלאוויציק על הרמב"ם)

קדשים', לא כבשעה השישית שהלחם עצמו הוא 'חפצא' של איסור ושריפתו אינה 'איבוד קדשים' (כמו שמותר לשרוף קדשים מטאים).

ומדויקים דברי הרמב"ם (בהלכה הבאה): "האוכל בשננה ששית מכין אותו מכת מרדות", ואילו האוכל בשננה חמישית

~ יום חמישי כ"ו סיון ~

האם מותר לבער את החמץ ביו"ט?

בפסח הרי הוא מוקצה ואסור לטלטלו ביום טוב... ואע"פ שאיסור טלטול המוקצה אינו אלא מדברי סופרים וביעור חמץ שלא ביטלו קודם הפסח הוא מן התורה... יש כח ביד החכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה" (שו"ע אדה"ז שם. וכן כתב הכס"מ).

ועוד: בעת טלטול החמץ, עדיין אינו מקיים את מצות הביעור. והמצוה דוחה את האיסור, אף שהוא מדרבנן, רק בזמן קיומה (כס"מ).

ואפילו לשרוף את החמץ במקומו, בלא טלטול, אסור, כי אף שהותרה הבערה לצורך מצוה וזה נחשב 'צורך היום' – אין זו צורך מצוה "כיון שמן התורה אפשר לקיים המצוה בלא חילול יום טוב, דהיינו, שישליכנו לנהר או לבית הכסא... לפיכך אסור לשרוף החמץ ביו"ט מן התורה ואי אפשר לחכמים להתיר דבר האסור מן התורה, אלא כופה עליו כלי עד הערב. ועל שהייה זו שמשעה את החמץ עד הערב אינו עובר ב'בל יראה' וב'בל ימצא' כיון שהוא רוצה לבערו אלא שחכמים מונעים אותו הרי הוא אנוס, ולא הזהירה תורה 'בל יראה' ו'בל ימצא' אלא למי שבידו לבערו" (שו"ע אדה"ז שם).

הלכות חמץ ומצה פרק ג, הלכה ח: אם לא נטל קדם שש, ומשש שעות ומעלה ומצא חמץ... עבר על "לא יראה" ו"לא ימצא"... ואם מצאו ביום טוב - בופה עליו כלי עד לערב, ומבערו.

המוצא חמץ ביום טוב, לדעת רש"י (פסחים ו, א ד"ה כופה) והר"ן (שם בדפי הרי"ף ג, א. וכן הביא בהגמ"י בשם ריב"א), אינו יכול לבערו ביום טוב. ומדובר כשביטל את החמץ קודם הפסח ומן התורה אינו עובר על 'בל יראה' וחובת הביעור היא מדרבנן ולכן לא התירו לשורפו, כי אין אומרים 'מתוך שהותרה הבערה לצורך יו"ט, הותרה שלא לצורך' אלא כשיש צורך היום קצת, אבל כאן שמן התורה יצא ידי חובתו בכיטול, אין זה צורך היום.

אבל אם לא ביטלו, וחייב לבערו מן התורה, מותר לטלטלו ולבערו כי מאחר שמצוה לבערו, הרי זה כ'צורך היום' (אמנם "אם יש לפניו נהר יפירונו וישליכנו לנהר ואל ישרפנו כדי למעט בחילול יום טוב" - שו"ע אדה"ז סי' תמו ס"ה).

אך לדעת הרמב"ם, אפילו אם לא ביטל את החמץ, אינו יכול לשורפו ביום טוב (מגיד משנה, 'כסף משנה') "ואפילו יש לפניו נהר לא ישליכנו לשם, דכיון שהחמץ אסור בהנאה

~ יום שישי כ"ז סיון ~

מזיגת הכוס לפני ההגדה

ומכך מובן שדבריו כאן ש"כוס שני קורא עליו את ההגדה" אמורים על כל סיפור יציאת מצרים, ולכן מוזגים כוס שני קודם תחילת אמירת ההגדה, כדי לאומרה על הכוס. אולם ב'שלחן ערוך' (סי' תעג ס"ז) נאמר: "מוזגין לו מיד כוס שני כדי שישאלו התינוקות למה שותין כוס שני קודם הסעודה", ומשמע שהמוזגה אינה משום שההגדה צריכה להיאמר על הכוס אלא רק כדי לעורר את התינוקות לשאול. ונפקא מינה' בין השיטות: אם שכח למוזג את הכוס השני קודם ההגדה – לדעת הרמב"ם, נראה שעליו למוזג

הלכות חמץ ומצה פרק ז, הלכה י: כל בוס ובוס מארבעה בוסות האלו, מברך עליו ברכה בפני עצמו. ובוס ראשון, אומר עליו קדוש היום; ובוס שני, קורא עליו את ההגדה.

לעיל (הל' ד"ה) מפרט הרמב"ם את הנכלל ב'הגדה': "וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו, ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותנו... ודברים האלו כולן הן הנקראין הגדה", הרי שסיפור יציאת מצרים מתחילתו ועד סופו קרוי הגדה.

לשיטת הרמב"ם ששתיית הכוס היא חלק מקיום מצות ההגדה! (ראה הררי קדם ב, פד. מקראי קודש ג, כו).
ו'נפקא מינה' נוספת: לפי הטעם שהמזיגה קודם ההגדה נועדה לעורר את התינוקות לשאול יתכן שדין זה חל רק על בעל הבית העורך את הסדר, אך שאר המסובים אינם צריכים למזוג אז (ראה כף החיים ס"ו תעג ס"ק קמד). ואילו אם זהו מדיני ההגדה שצריכים לאומרה על הכוס, הרי הדין חל על כל אחד מהמסובים האומר את ההגדה (להורות נתן יג, כג).

ולחזור ולומר את ההגדה כדי לקיים את דין האמירה על הכוס, אולם לפי ה'שלחן ערוך' שמזיגת הכוס נועדה רק לשם שאלת התינוקות, אינה מעכבת את קיום מצות ההגדה. יתירה מכך: לדברי הרמב"ם שדין ההגדה להיאמר על הכוס, מסתבר שגם שתיית הכוס היא חלק ממצוה זו (וכשם שבקידוש יש לשנות את הכוס שעליה נאמר הקידוש), ולפי זה יש מי שהורה כי מי שנשפכה לו הכוס בסוף אמירת ההגדה ימזוג כוס חדשה ויחזור ויאמר עליה את כל ההגדה, כדי לחשוש

~ שבת קודש כ"ח סיון ~

'על אכילת מצה' או 'לאכול מצה'?

לברך ב'ל' כי משמעותו 'להבא', ומדוע נפסקה ההלכה (לעיל פ"ג ה"ו) שמברכים 'על ביעור חמץ'? כי תכליתה של מצוות ביעור חמץ היא לא בזמן שנעשה בו הביעור אלא עם תחילת חלות חג הפסח (כדי לא לעבור על 'בל יראה'), וכיון שבהגיע הפסח החמץ כבר מבוער – ראוי יותר לברך 'על ביעור חמץ', שמשמעו גם לשעבר, מאשר 'לבער' שמשמעו רק להבא.

וזה גם הביאור בנוסח 'על אכילת מצה':

זמן אכילת מצה הוא עד חצות (פסחים קב, ב) ונלמד מגזירה-שווה מהפסוק "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה", שכמו שמכת בכורות היתה בחצות אף אכילת מצה עד חצות. ולכאורה אינו מובן: מכת בכורות היתה בחצות הלילה ואיך לומדים ממנה שאכילת מצה היא עד חצות? אלא כיון שאי אפשר לאכול בחצות הלילה ממש שהיא כהרף עין והאכילה דורשת זמן, בהכרח שהכוונה היא שבחצות תהא המצה נאכלת כבר, ולכן מתאים יותר לברך 'על אכילת מצה', כי מלשון זה משתמע גם לשעבר ולא 'לאכול מצה' שמשמעו רק להבא.

הלכות חמץ ומצה פרק ח, הלכה ח: אחר שִׁמְכַרְךָ 'המוציא' הוֹרֵךְ וּמְכַרְךָ 'עַל אֲכִילַת מִצֵּה'... וְהוֹרֵךְ וּמְכַרְךָ 'עַל אֲכִילַת מִרוֹר'.

מסוגיית הגמרא (פסחים ז, ב) עולה שנוסח הברכה של בדיקת חמץ הוא 'על ביעור חמץ'. והקשו הראשונים (רמב"ן שם, ר"ן ג, ב בדפי הר"ף), מדוע אם כן יש ברכות שמברכים בלשון 'ל' (להניח תפילין וכדומה)? ותירצו: מצוה שצריך לקיימה בעצמו ואי אפשר לעשותה על ידי שליח מברכים עליה בלשון 'ל', כי לשון זה מורה שהמצוה מוטלת עליו, ולכן מברכים 'להניח תפילין', 'לישב בסוכה' וכדומה, ומצוה שיכולה להיעשות על ידי שליח מברכים בלשון 'על' ('על המילה', 'על השחיטה').

ההקשה ה'אבני נזר' (או"ח ס"ו שפא), מדוע אם כן מברך 'על אכילת מצה' ועל אכילת מרור' והרי אלו מצוות שאי אפשר לקיימן על ידי שליח (ולדעת ראשונים ה"ל אכן מברכים 'לאכול מצה' ולאכול מרור)?

ומבאר:

בביעור חמץ נחלקו אמוראים (פסחים ז, א) האם מברכים 'ל' (לבער חמץ) או 'על' (על ביעור חמץ). ואמרו שהכל מודים שאפשר

המשך ביאור למס' גיטין ליום שישי עמ' 1

9 ומה שנאמר 'וְיִחָרַב מֵעֵינָיו, זֶה שִׁכְבַּת זֶרַע שְׂבָמַעֵי אִשָּׁה, שִׁמְטַרְחַת, וְכִשְׁמוּאֵל. וְמֵה שֶׁנֶּאֱמַר 'הוּא יִשְׁסָה אוֹצֵר כָּל כְּלֵי הַמִּדְּהָ, זֶה מְרַגְלִית שְׂפִינִים, וְכַדְבָּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן. אֲמַר רַבָּנָא, עָדִי – דְרִשָּׁה זֶה, סוּרְגָּא הוּא – מִבְּנֵי סוּרָא הִיא, דְּדִיִּינִי קְרָאִי – שְׁמִדִּיִּיקִים לְדְרוּשׁ אֶת הַפְּסוּקִים הַיֵּטֵב.
10 שוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, מָאִי – מֵהַ פִּירוּשׁ שֶׁל הַנֶּאֱמָר בְּתוֹחֵלֶת הַפְּסוּקִים בְּיִ
11 הוּא בֵּין אֲחֵים יִפְרִיאִי. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא, אֲמַר רַבָּנָא, אֲפִילוּ
12
13
14
15

1 שקשה היא עד שאֲפִילוּ שִׁכְבַּת זֶרַע שְׂבָמַעֵי אִשָּׁה שְׁנוֹךְ שְׁלֵשָׁה יָמִים
2 לְבִיאָה עֲדִיין רַאווִיהָ לְהַתְּעֵבֵר, מְסַרְחַת בּוֹ וְשׁוֹב אֵינָה רַאווִיהָ.
3 אֲמַר רַבִּי נְחֻמָּן [בְּרַיְוֹת] לְבַאֵר דְּבַרֵּי הָאֲמֹרָאִים, וְשִׁלְשָׁתָן – רַב
4 וְשְׁמוּאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן, מְקַרְא אֲחֵד דְּרִשׁוּ, וּמִמְנָו לְמַדּוֹ אֶת נֹזְקֵי רוּחַ
5 מִזְרָחִית, שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ יג טו) 'כִּי הוּא בֵּין אֲחֵים יִפְרִיאִי, יְבֹא קִדִּים רוּחַ
6 ה' מְפַרְבֵּר עֲלָהּ, וְיִבּוֹשׁ מְקוּרֵי גִנּוּ, וְיִחָרַב מֵעֵינָו הוּא יִשְׁסָה אוֹצֵר כָּל
7 כְּלֵי הַמִּדְּהָ. וְכַךְ דְרִשׁוּ, מֵה שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁעַל יְדֵי רוּחַ קִדִּים 'יְבֹשׁ
8 מְקוּרֵי, זֶה מְקוּרָה שֶׁל אִשָּׁה, שֶׁהוֹבֵר שְׁבַמְעִיָה נּוֹפֵל, וְכַדְבָּרֵי רַב.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

(2) במסכת שבת דף כ"ד עמוד ב': "רב אשי אמר שבתון עשה הוא". (3) הוא חודש תשרי, כי חודש ניסן הוא הראשון למנין החדשים, כמו שנאמר (שמות פרק י"ב פסוק ב'): "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה". (4) (משנה במסכת כריתות דף ב' עמוד א'). (5) שלא אנסוהו לכך. (6) יודע שהיום אסור לעשות מלאכה זו ושחייבין עליה כרת (ראה בפרק ב' מהלכות שגגות הלכה ב'). (7) שנאמר (ויקרא פרק כ"ג פסוק ל'): "וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה, והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה", ואברון הוא כרת (תורת כהנים). (8) שלא ידע שמלאכה זו אסורה, או שלא ידע שהיום יום הכפורים. (9) "היא הבאה מן הבהמה בלבד, בניגוד לקרבן עולה ויורד שהוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה, ואם היה עני מביא עוף, ודל מביא עשירית האיפה" (ראה בהלכות שגגות פרק א').

ב. פל מלאכה¹⁰ שחייבין על זדונה בשבת סקילה¹¹, חייבין¹² על זדונה בעשור פרת. וכל שחייבין עליו קרבן חטאת בשבת¹³, חייבין עליו קרבן חטאת ביום הכפורים. וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אף על פי שאינה מלאכה¹⁴, אסור לעשותו ביום הכפורים; ואם עשה - מפין אותו מפת מרדות¹⁵, בדרך שמפין אותו על השבת. וכל שאסור לטלטלו בשבת¹⁶, אסור לטלטלו ביום הכפורים. וכל שאסור לאמרו¹⁷ או לעשותו לכתחילה¹⁸ בשבת, כך אסור ביום הכפורים. פללו של דבר: אין בין שבת ליום הכפורים בענינים אלו¹⁹, אלא שזדון מלאכה בשבת - בסקילה, וביום הכפורים - בכרת.

(10) שלשים ותשע מלאכות, ובכללן גם מלאכת הוצאה מרשות לרשות, בניגוד לדעת רפרם, שאין אסור הוצאה ביום הכפורים (מסכת כריתות דף י"ד עמוד א'). וראה בפרק ח' מהלכות עירובין הלכה ג'. (11) משנה במסכת מגילה דף ז' עמוד ב' "אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם (=סקילה על ידי בית דין) וזה זדונו בכרת". (12) בשאר הימים הטובים הותרו המלאכות שהן לצורך אכילה, לפי שהתורה אמרה: "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות פרק י"ב פסוק ט"ז), אבל יום הכפורים שהוא אסור באכילה אין להתיר בו מלאכת אוכל נפש, וזה מבואר בכתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוקים כ"ח-כ"ט): "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה. . . כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה. . .". "כיי" זה, מה טיבו? והרי שני איסורים שונים הם, אלא הוא טעם על איסור מלאכת אוכל נפש, - משום שאסור לאכול (העמק דבר). (13) כל מלאכה שאם עשאה בשבת, במזיד חייב עליה סקילה, - אם עשאה בשוגג חייב חטאת (ראה בפרק

~ יום ראשון כ"ב סיון ~

הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצות עשה, ושתי מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לשבת בו ממלאכה. (ב) שלא לעשות בו מלאכה. (ג) להתענות בו. (ד) שלא לאכל ולשתות בו. ובאור פל המצות האלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) נתבאר בו איסור המלאכה בכלל, והוא בשווה עם שבת בכל האיסור מן התורה ומדבריהם, חוץ משני דברים, כמבואר שם. ונזכר בו איסור האכילה והשתייה, ואיסור שאר הדברים, כרחיצה ונעילת הסנדל וסיכה ותשמיש, וזמן התחלת היום ויציאתו.

~ נקודות משיחות קודש ~

מקומן של הלכות שביתת עשור.

צריך להבין מדוע לא כלל הלכות שביתת עשור יחד עם הלכות שופר סוכה ולולב, ולכאורה, על פי סדר הזמן היה לו לסדרן בין הלכות אלו ובפרט שבספר זמנים עסקינן. ואין לתרץ שרצה לסדרן בנפרד בהלכות שביתת עשור דהא גופא קשיא, מדוע לא סדרן כסדר זמני המועדים.

ויש לבאר ע"פ מה שכתב בריש הלכות אלו "כללו של דבר אין בין שבת ליום הכיפורים בענינים אלו אלא שזדון מלאכת שבת בסקילה וביום הכיפורים בכרת" כלומר, שדיני יוה"כ זהים לדיני שבת (מלבד העונש) ולכן סמך הלכות יוה"כ להלכות שבת.

ובזה מודגשת מטרת חיבורו "הלכות הלכות" שבמקום שאפשר לסדרו על סדר הזמנים או בהתאמה הלכתית - בסמיכות להלכות שבת, מסדרן בהתאם לתוכן ההלכתי.

משיחת ש"פ קורח (מבה"ח תמו) ה'תשד"מ
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

א. מצות עשה² לשבת ממלאכה בעשור להחדש השביעי³, שנאמר: שבת שבתון הוא לכם. וכל העושה בו מלאכה - בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: ובעשור וגומר פל מלאכה לא תעשו. ומה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה? אם עשה בריצונו⁴ בזדון⁵ - חייב פרת⁷; ואם עשה בשגגה⁸ - חייב קרבן חטאת קבועה⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30) בקצת ספרים הגירסא "מצות עשה אחת", כי שתיה בכלל אכילה והן מצוה אחת. אבל הנוסחא שלפנינו היא הנכונה (עיין מעשה רוקח). 31) דבר שהנפש תלויה בו, היא אכילה ושתיה (רבינו בפירוש המשניות). 32) (משנה במסכת כריתות דף ב' עמוד א' ויומא דף פ"א עמוד א') וראה בספר המצוות לאוין קצ"ו. 33) כי לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר מתחילה. 34) מאכילה ושתיה. מכלל כי יתר העינויים: רחיצה, סיכה נעילת הסנדל ובעילה אינם אסורים מן התורה אלא מדברי סופרים (לחם משנה). וראה להלן הלכה ה'. 35) משנה ביומא דף פ"א עמוד א'. 36) שלא ידע שאסור לאכול ולשתות, או שלא ידע שהיום יום הכפורים. 37) בניגוד לקרבן עולה ויורד, ראה למעלה הלכה א'.

ה. וכן³⁸ למדנו מפי השמועה³⁹, שאסור לרחץ⁴⁰ בו, או לטוף⁴¹ בו, או לנעל את הסנדל⁴², או לבעל⁴³. ומצוה לשבת מקל אלו פדרה ששוכת מאכילה ושתיה, שגאמר: שבת שבתון; שבת - לענין אכילה⁴⁴, ושבתון - לענינים אלו. ואין תיבין פרת או קרבן אלא על אכילה ושתיה⁴⁵; אבל אם רחץ או סף או נעל או בעל - מפין אותו מפת מדרות⁴⁶.

38) (משנה במסכת יומא דף ע"ג עמוד ב'). 39) כך קבלו חכמים פירושו של "עיניו" ביום הכפורים. 40) שנאמר (תהלים פרק ק"ט פסוק י"ח): "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו". 41) במסכת שבת דף פ"ו עמוד א'. "מנין לסיכה שהיא כשתיה ביום הכפורים? אף על פי שאין ראה לדבר זכר לדבר...". וכותב רבינו שם בפירוש המשניות: "אין רוצה באמרו כשתיה שיהיה חייב עליה כרת כמו שהוא חייב על השתיה, אבל הכוונה שהוא אסור כמו השתיה ויתחייב עליה מלקות". אבל דעת רבינו תם ושאר ראשונים כי עינויים אלו אינם אלא מדרבנן, וראה למעלה הלכה ד' בלחם משנה. 42) שנאמר (ירמיה פרק ב' פסוק כ"ה): "מנעי רגלך מיתף וגורונך מצמאה". 43) שנאמר (בראשית פרק ל"א פסוק נ'): "אם תענה את בנותי" ("להשביית עונתן" - רש"י, יומא דף ע"ז עמוד ב'). הרי שכל אלו הדברים נחשבים לעינויים, ואם ישבות מאלה הפעולות: הרחיצה, הסיכה, נעילת הסנדל והבעילה הוא משלים את העינוי (סדר משנה). 44) ובקצת ספרים הגירסא: "לענין מלאכה", והיא הגירסא הנכונה, כי כך ביאר רבינו בפרק זה הלכה א', כי פסוק זה בא ללמדנו שיש מצות עשה בשביית ממלאכה (מעשה רוקח). 45) מסכת יומא דף ע"ד עמוד א'. 46) עונש דרבנן על שמרד נגד דברי חכמים, וראה למעלה הלכה ד'.

ו. כשם ששבות מלאכה בו בין ביום ובין בלילה⁴⁷, כך שבות לענוי בין ביום בין בלילה. וצריה להוסיף מחל על הקדש⁴⁸ בכניסתו וביציאתו, שגאמר: ועניתם את נפשתיכם בתשעה להדש בערב; כלומר: התחל לצום⁴⁹ ולהתענות מערב תשעה⁵⁰ הסמוך לעשירי. וכן ביציאה שיהיה בענויו מעט מליל אחד

א' מהלכות שבת). 14) ואסור מן התורה, אם עשה כל היום, כמו שכתב הרמב"ן. וכן דעת רבינו בפרק כ"א מהלכות שבת הלכה א' ועיין במ"מ שם. 15) ומלקות אין בהן שאינן בלאו אלא בעשה של "תשבות". 16) מפורש בפרק כ"ד מהלכות שבת מהלכה י"ב ואילך. 17) מפורש שם מהלכה א' ואילך. 18) מדרבנן. 19) אבל בשטחים אחרים ישנם הבדלים בין שבת ליום הכפורים, כפי שיתבאר להלן.

ג. ומתוּר לְקַנְבֵּ אֶת הַיָּרֵק בְּיוֹם הַכְּפוּרִים²⁰ מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעֻלָּה²¹. ומהו הקנוב? שְׁפִטֵיר אֶת הַעֲלִים הַמְעֻפְּשׂוֹת²², ויקצץ השאר, ויתקן אותו לאכילה. וכן מפציעין²³ באגוזין ומפרקיין²⁴ ברמונים מן המנחה ולמעלה, מפני עגמת נפש²⁵. ויום הכפורים שחל להיות בשבת, אסור בקניבת ירק ובפציעת אגוזים ובפריכת רמונים כל היום²⁶. וכבר נהגו העם בשנער²⁷ ובמערב²⁸, שלא יעשו אחת מקל אלו ביום הצום²⁹, אלא הרי הוא כשבת לכל דבריו.

20) (מסכת שבת דף ק"ד עמוד ב'). 21) אבל מקודם לזה אסור, שמא ישכח ויאכל מהם (בעל המאור). 22) והרמב"ן והרשב"א מפרשים: "הדחת הירק". 23) כלומר: מפצחין, מוציאים הפרי על ידי שכירת הקליפה. 24) פותחים הקליפה מוציאים הפרי מתוכה. 25) שלא תהיה לו עגמת נפש, כשיהיה לו מאכל מוכן מבערב (מגיד משנה). ורש"י פירש להיפך: שתהיה לו עגמת נפש ועינוי יותר שיתקן ביום בשעת אסור אכילה שנפשו תאבה לאכול ביום. 26) "מנין ליום הכפורים שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק תלמוד לומר (שמות פרק ט"ו פסוק כ"ג): "שבתון שבת קדש" - שבתון שבות" (מסכת שבת דף ק"ד עמוד ב') ואסור אפילו מן המנחה ולמעלה. 27) היא בכל. 28) היא ארץ ישראל שהיא כמערכה של בכל שהיתה מרכז היהדות בזמן התלמוד. 29) במסכת שבת דף קט"ו עמוד א' "כיון דחזא (מאחר שראה) [רבה] דהו קא מחרפי (שהיו מקדימין לעשות מבעוד יום), אמר להו אתא איגרתא (באה אגרת) ממערבא משמיה דרבי יוחנן דאסור", הרי שרבה שהיה בבבל ורבי יוחנן שהיה בארץ ישראל אסור.

ד. מְצוֹת עֲשֵׂה אַחֲרֵיהֶם³⁰ יש ביום הכפורים, והיא: לשבת בו מאכילה ושתיה, שגאמר: תענו את נפשתיכם. מפי השמועה למדו: אי זה הוא ענוי שהוא לנפש? זה הצום³¹. וכל הצום בו - קיים מצות עשה, וכל האוכל ושתה בו - בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה³², שגאמר: פי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה; מאחר שענש הקתוב פרת למי שלא נתענה, למדנו שמזהרין אנו ביום³³ על אכילה ושתיה³⁴. וכל האוכל או השותה ביום³⁵ בשוגג³⁶ - תיב קרבן תשאת קבועה³⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק שְׁנַיִם

1) נתבארו בו שיעורי האכילה והשתייה, והדברים הראויים ושאינן ראויים. ונזכר בו ביאור אצל מי נדחה איסור זה. וכן נאמר בו מי הוא המתענה מדבריהם ומי שאינו מתענה.

א. הָאוֹכֵל² בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים מֵאֲכָלֵי הָרְאוּיִין³ לְאָכֵל לְאָדָם כְּכוֹתֵב⁴ הַגִּסָּה⁵, שֶׁהִיא פְּחוֹת מִכְּבִיעָה⁶ כְּמַעֲט⁷ - הֲרֵי זֶה חֵיב. וְכָל הָאֲכָלִים מִצְטַרְפִּין לְשִׁעוֹר זֶה⁸. וְכֵן הַשּׁוֹתֶה מִשְׁקִין הָרְאוּיִין לְשִׁתֵּי אָדָם כְּמֵלֵא לְגִמְיּוֹ⁹ שֶׁל שׁוֹתֶה, כִּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי לְגִמְיּוֹ¹⁰ - חֵיב¹¹. וְכַמָּה מֵלֵא לְגִמְיּוֹ? כְּדִי שֶׁיִּסְלַקֵם לְצַד אֶחָד¹² וְיִרְאֶה מֵלֵא לְגִמְיּוֹ. וְשִׁעוֹר זֶה כְּפִי אָדָם בִּינוּנִי¹³ - פְּחוֹת מִרְבִּיעִית¹⁴. וְכָל הַמִּשְׁקִין מִצְטַרְפִּין לְשִׁעוֹר זֶה. וְהָאֲכִילָה וְהַשְׁתִּיָּה אֵין מִצְטַרְפִּין לְשִׁעוֹר אֶחָד¹⁵.

2) משנה, יומא עג, ב. 3) שנאמר: (ויקרא כג, כד-כט) "ועניתם את נפשותיכם - כי כל הנפש אשר לא תעונה" דברים המשיבים את הנפש ומבטלים את העינוי (ראה יומא פא:): פרט לאוכלין שאינם ראויים (להלן הלכה ה) שאינם משיבים את הנפש. 4) פרי התמר בהחלו להתייבש. 5) הגדולה. 6) כן היא מסקנת הגמרא ביומא עט, ב: "וכביצה שאמרו, לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית" (כלים יז, ו). 7) בקצת ספרים, הגירסא "במעט". 8) משנה, יומא שם. 9) כמלוא הפה. 10) שכאן אין השיעור שוה לכל אדם, כמו באכילה, אלא לפי מלוא לוגמיו של כל שותה ושותה, למי שפיו גדול - שיעורו גדול, ולמי שפיו קטן - שיעורו קטן. 11) שקיבלו חכמים כי בשיעור זה מתיישבת דעתו של אדם, וסר ממנו העינוי. 12) שאין הכוונה מלוא לוגמיו ממש, שיהיו שני צידי פיו מלאים משקה, אלא אם צד אחד מלא ובולט, זה נחשב למלוא לוגמיו (יומא פ. 13) אבל באדם גדול (=במדה) השיעור יותר, שהרי "לוגמו של בן אבטיח מחזיק יותר מרביעית" (ירושלמי יומא פ"ח ה"ב). 14) נמצא שדין יום הכיפורים שיש בו מצות עינוי, שונה משאר דברים שאסורים באכילה, כי רוב שיעורי אכילה הם בכזית, ורוב שיעורי שתיה הם ברביעית. ואילו ביום כיפור, שיעור אכילה לבטל העינוי - בככותבת הגסה, ושיעור השתיה - במלוא לגומיו. 15) שאם אכל פחות מכותבת, ושתה פחות ממלוא לוגמיו אינם מצטרפים, כי קיבלו חכמים שאין דעתו של אדם מתיישבת בזה, ולא בטל מצוות עינוי.

ב. אֶחָד הָאוֹכֵל אֲכָלִים הַמְתָּרִים אוֹ שֶׁאֵכֵל דְּבָרִים הָאֲסוּרִין¹⁶, כְּגוֹן פְּגוּל¹⁷ וְנוֹתֵר¹⁸ וְטִבֵּל¹⁹ וְנִבְלָת וְטִרְפוֹת וְחֵלֵב אוֹ דָם - הוֹאֵיל וְאֵכֵל אֲכָלִים הָרְאוּיִין לְאָדָם, הֲרֵי זֶה חֵיב כְּרַת מְשׁוּם אוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים²⁰.

16) יומא עד, ב. 17) קדשים שנתפלגו ונפסלו על ידי מחשבת הכהן בשעת ההקרבה לאכלם לאחר הזמן שקבעה התורה (ויקרא ז, יח). 18) קדשים שנותר בשר שלהם אחר

עֶשְׂרִים⁵¹ סְמוּךְ לְעֵשְׂרִי, שְׁנֵאמַר: מְעַרְבֵי וְעַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שִׁבְתְּכֶם⁵².

47) "חמשה קראי כתיבי במלאכה, חד לאזהרה דיממא, וחד לאזהרה דליליא, חד לעונש דיממא, וחד לעונש דליליא, וחד לאפנויי למגמר עינוי ממלאכה בין דיממא בין דליליא" (מסכת יומא דף פ"א עמוד א'). ואף שבכל מקום הלילה הולך אחר היום, - צריך כאן לכתוב פסוק מיוחד ללילה, מפני שכתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוק כ"ח): "בעצם היום הזה". 48) (מסכת ראש השנה פרק ט' עמוד א'). 49) לדעת רבינו אין חיוב להוסיף מחול על הקודש אלא לענין הצום. ויש אומרים שיש להוסיף גם בשביתת מלאכה, ולא רק ביום הכפורים אלא גם בשבתות ושאר ימים טובים, ש"כל מקום שיש בו משום שבות מוסיפין מחול על הקודש" ועיין מגיד משנה. 50) אין לתוספת זו שיעור קצוב, אבל קודם בין השמשות צריך להוסיף (כי בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה אסור ממילא מכח ספק יום הכפורים) - אם מעט או הרבה בתוך הגבול של "פלג המנחה" ומעלה (או"ח תר"ח). 51) אחרי צאת הכוכבים שהוא ודאי לילה. 52) כן הוא בגמרא ר"ה דף ט' עמוד א' לרבי ישמעאל. ואילו ר' עקיבא לומד דין התוספת מענין שביעית ומפסוק זה הוא לומד שמצוה לאכול בערב יום הכפורים, "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש - וכי בתשעה מתענין והלא בעשירי מתענין? אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי", וביאר הרא"ש: "כלומר הכינו עצמכם בתשעה לחודש לעינוי המחרת להתחזק באכילה ושתיה כדי שתוכלו להתענות מחר, להראות חיבתו של המקום ברוך הוא, כאדם שיש לו ילד שעשועים וגזר עליו להתענות יום אחד, וצוה להאכילו ולהשקותו ערב יום התענית כדי שיוכל לסבול". [ורבינו רמז לדין זה בהלכות נדרים פרק ג' הלכה ט'. וצריך עיון שהרי פסוק זה נדרש לענין תוספת. ועיין תוספות ר"ה דף ט' עמוד ב' ד"ה כאילו].

ז. נְשִׂים⁵³ שֶׁאוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שֶׁחֲשָׁכָה⁵⁴, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעוֹת שֶׁמִּצְוָה הַלוֹסִיף מֵהַל עַל הַקֹּדֶשׁ - אֵין מְמַחִין בֵּינָן; שֶׁלֹּא יבֹאוּ לְעֲשׂוֹת בְּזוּזָן. שֶׁהֲרִי אֵי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹטֵר בְּבֵית כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַזְהִיר נְשִׂיו, וְהַנַּח לָהֶן, שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹגְגִין, וְאֵל יִהְיֶה מְזִידִין⁵⁵. וְכֵן כָּל הַדּוּמָה לָזֶה⁵⁶.

53) מסכת ביצה דף ל' עמוד א'. 54) כלומר: לפני שקדש היום. 55) אבל אם החוטא הוא מזיד, מחוייב להוכיחו אף אם יודע שלא ישמע לו, שכן כתוב בתורה (ויקרא פרק י"ט פסוק י"ז): "הוכח תוכיח את עמיתך" (מגן אברהם בשם סמ"ג), אבל בגנת ורדים ומעשה רוקח חולקים עליו, כי במקום שברור שהחוטא לא ישמע לו - לעולם אין חיוב תוכחה. 56) בכל דבר שאינו מפורש בתורה, ונהגו בו היתר, והדבר מסור לכל בני אדם, הדין כן, כי מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין (מגיד משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲשֻׁכִּים הַמְרִים או שְׂרָפִים³¹ הַבְּאוּשִׁין, או שְׁשֻׁתָּה מִשְׁקִין שְׂאִינָן רְאוּיִין לְשִׁתָּה, כְּגוֹן צִיר³² או מוֹרִים³³ וְחִמְץ חֵי³⁴, אֶפְלוּ אֶכָּל וְשִׁתָּה מִהֵן הֶרְבָּה - הֲרִי זֶה פְטוּר מִן הַפֶּרֶת, אֶכָּל מִפִּינֵן אוֹתוֹ מִפְּתַת מְרִדוֹת³⁵.

(30) משנה, יומא פא, א. (31) מיצים הנוטפים מן האילנות. (32) מים היוצאים מדגים מלוחים. (33) שומן היוצא מדגים מלוחים. (34) דעת רבי בימא פא, ב שחומץ משיב את הנפש. "דרש רב גידל בר מנשה מביירי: אין הלכה כרבי, נפקו (יצאו) כולי עלמא (כולם) מזגו (עירבו מים בחומץ) ושתו, שמע רב גידל ואיקפד (הקפיד), אמר: אימר דאמרי אנא דיעבד - לכתחילה מי אמרי? אימר דאמרי אנא פורתא (מעט) - טובא (הרבה) מי אמרי? אימר דאמרי אנא חי - מזוג מי אמרי?". (35) ה'טור' באו"ח סי' תרי"ב הביא בשם 'אבי העזרי': שאם אכל אוכלין שאינם ראויים לאכילה, אפילו איסורא ליכא, והמדובר שם בעפר וכדומה שאין עליהם שם אוכל כלל.

ו. שִׁתָּה חִמְץ מְזוּג בְּמִים - חֵיב³⁶. הַפּוֹסֵס³⁷ פִּלְפְּלִין וְזַנְגְבִיל יָבֵשׁ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - פְּטוּר; אֶכָּל זַנְגְבִיל³⁸ רֻטֵב - חֵיב³⁹. אֶכָּל עֲלֵי גִפְנִים - פְּטוּר; לֹלְבֵי גִפְנִים⁴⁰ - חֵיב. וְאִילוּ הֵן לֹלְבֵי גִפְנִים? כָּל שְׁלֹבְלָבוֹ⁴¹ בְּאַרְצֵן יִשְׂרָאֵל⁴² מְרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכַּפּוּרִים⁴³; יִתֵּר עַל זֶה - הֲרִי הֵן פְּעֻצִים⁴⁴ וּפְטוּר. וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּאֵלוֹ.

(36) יומא, שם. (37) "כל דבר שאדם אוכל שלא כדרכו, נקרא כסיסה" (רש"י ברכות לו:). (38) קנמון. (39) מגיד - משנה גורס: "אבל רטובין חייב", ומוסב גם על פלפלין. וכן הוא בגמרא שם. וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' ברכות ה"ז שפלפלין רטובין הם אוכל, ומברך עליהם "בורא פרי האדמה". ועיין 'מגיד משנה'. (40) ענפים רכים של גפנים. (41) שהניצו. (42) לאו דוקא, כי כן הדין גם בשאר הארצות, אלא שבארץ ישראל רגילים להיות כך. (43) עדיין לחים ורכים הם, וראויים לאכילה. (44) שכבר נעשו קשים.

ז. אֶכָּל⁴⁵ עֲלֵי בְמִלַּח - מִצְטָרֵף הַמְּלַח לְבִשָּׁר; צִיר⁴⁶ שְׁעַל גִּפְנֵי יָרֵק - מִצְטָרֵף⁴⁷; מִפְּנֵי שְׁמִכְשִׁירֵי הָאֶכָּל הַמְעַרְבִים עִם הָאֶכָּל - פְּאֶכָּל הֵן חֲשׂוּבִים. הִיָּה שְׂבִיעַ מֵאֶכִילָה גִסָּה שְׂאֶכָּל⁴⁸ עַד שֶׁקָּץ בְּמִזוֹנוֹ, וְאֶכָּל יִתֵּר עַל שְׂבִיעוֹ - פְּטוּר⁴⁹, כְּמִי שְׂאֶכָּל אֶכְלִין שְׂאִינֵם רְאוּיִין לְאֶכִילָה; שְׂאֵף עַל פִּי שִׁזָּה הַמְּאֶכָּל הַיִּתֵּר רְאוּי לְרַעֵב, אִינוּ רְאוּי לְכָל מִי שְׂשֻׁבַע כְּזֶה⁵⁰.

(45) יומא פ, ב. (46) מיץ. (47) ל"ככותבת הגסה" שהיא שיעור אכילה (יומא שם). (48) בתחילת ליל יום כיפור, מדובר - שיעור שְׂבִיעַ מאכילתו ביום (מגיד-משנה). וראה להלן. (49) ביומא פ, ב: "אמר ריש לקיש, האוכל אכילה גסה ביום הכיפורים - פטור, מאי טעמא? 'אשר לא תעונה' - כתיב, פרט למזיק". ויש כאן גירסא אחרת: "היה שְׂבִיעַ

זמנם שקבעה להם התורה, יום ולילה או שני ימים ולילה אחד (ויקרא כב, ל). (19) תבואה שלא הופרשה ממנה תרומות ומעשרות. (20) ואף שממילא חייב כרת משום אוכל האיסור ההוא (פיגול, נותר, חלב ודם) - יתכן שאכל מאיסורים אלו פחות משיעור כזית, והשלים את האכילה בדבר היתר, באופן שאינו חייב משום האיסורים ההם אלא מחמת איסור יום הכיפורים (מהרש"ל).

ג. אֶכָּל או שִׁתָּה פְּחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה - אִינוּ חֵיב פֶּרֶת²¹; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אִסוּר מִן הַתּוֹרָה²² פְּחִצֵי שְׁעוֹר, אִין חֵיבִין פֶּרֶת אֶלָּא עַל פְּשְׁעוֹר. וְהָאוֹכֵל או הַשּׁוֹתֶה חִצֵי שְׁעוֹר - מִפִּינֵן אוֹתוֹ מִפְּתַת מְרִדוֹת²³.

(21) יומא עד, א. (22) משום שנאמר (ויקרא ז, כג): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", "כל" זה משמעו כל שהוא, ואפילו פחות משיעור, כעין שנאמר (תהילים עח, לח): "ולא יעיר כל חמתו" שפירושו כל שהוא, והסבירו (ביומא עד.) את איסור "חצי-השיעור" משום שהוא ראוי להצטרף לשיעור איסור, שאם יאכל בתוך כדי אכילת פרס (ראה להלן הלכה ד) עוד חצי שיעור - יצטרפו שניהם לשיעור שלם ויתחייב כרת (ראה 'פרי מגדים' יו"ד סי' סב), ומדין חלב נלמד לכל איסורים שבתורה לאסור מן התורה 'חצי שיעור'. וראה בפ"א מהל' חמץ ומצה ה"ז. (23) עונש שהטילו עליו חכמים על מרדו.

ד. אֶכָּל²⁴ מְעֻט²⁵ וְחִזוֹר וְאֶכָּל²⁶: אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת אֶכִילָה רְאוּשׁוֹנָה עַד סוֹף אֶכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדִי אֶכִילֵת שְׁלֹשׁ בִּיעִים²⁷ - הֲרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפוֹת לְכִשְׁעוֹר²⁸; וְאִם לָאוּ - אִין מִצְטָרְפוֹת לְכִשְׁעוֹר. שִׁתָּה מְעֻט וְחִזוֹר וְשִׁתָּה: אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת שִׁתָּה רְאוּשׁוֹנָה עַד סוֹף שִׁתָּה אַחֲרוֹנָה כְּדִי שִׁתֵּית רְבִיעִית²⁹ - מִצְטָרְפִין לְשְׁעוֹר; וְאִם לָאוּ - אִין מִצְטָרְפִין.

(24) יומא פ, א. (25) פחות משיעור. (26) ובין הכל יש כשיעור. (27) ונקרא בלשון התלמוד והפוסקים "אכילת פרס", פרס פירושו חציו של איזה דבר, ושיעור זה הוא חצי ככר של שש ביצים (עירובין פ"ח מ"ב). ויש אומרים כי שיעורו ארבע ביצים (מגיד-משנה). ושיעור הזמן הוא תשעה רגעים (שו"ת 'חתם סופר' חלק ו סי' טז). ויש אומרים שמונה רגעים, ששה רגעים, שלשה או ארבעה רגעים (אנציקלופדיא תלמודית ערך אכילת פרס). (28) ודינו כאוכל חצי שיעור. (29) גם בהלכות תרומות (פ"י ה"ג) כתב רבינו כן, והשיגו הראב"ד שם ממה שאמרו: "כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה (לטמא את הגוף) בכדי אכילת פרס" (כריתות יג.). ורבינו סובר, שזה נאמר רק בשתיה ששיעורה ברביעית, אז שיעור הצירוף צריך להיות בשיעור גדול מרביעית, שהוא בכדי אכילת פרס. אבל ביום הכיפורים, ששיעור שתיה הוא בפחות מרביעית, מצטרף בכדי שתיית רביעית ('רבינו מנוח'). וכן נראה דעת הראב"ד שלא השיג כאן על רבינו.

ה. אֶכָּל אֶכְלִים שְׂאִין רְאוּיִין לְמֵאֶכָּל אֲדָם³⁰, כְּגוֹן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עַד שְׂיֵאָרוּ עֵינָיו. וְאָפְלוּ נְבִלוֹת וְשָׁקְצִים מְאֻכְלִין
אוֹתוֹ מִיָּד⁶⁴, וְאֵין מְשִׁיחִין אוֹתוֹ עַד שְׂיִמְצְאוּ דְבָרִים
הַמְתְּרִין.

59) משנה, יומא פב, א. 60) ריח מאכל. וידוע שאם לא נותנים לה מה שהיא מתאוה, היא וולדה מסוכנים. 61) חכמינו ז"ל ספרו בזה (יומא פב): "ההיא עוברת דארחא (שהריחה מאכל ביום הכיפורים), אתו (באו) לקמיה דרבי, אמר להו, זילו ולחושו לה (באזנה) דיומא דכיפורא הוא, לחושו לה ואילחשה (קבלה הלחשה, שפסק העובר מתאוותו), קרי עליה: בטרם אצרך בבטן ידעתך (ירמיה א, ד). נפק מינה (נולד מעובר זה) רבי יוחנן. ההיא עוברת דארחא, אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו, לחושו לה, ולא אילחשה, קרי עליה: זורו רשעים מרחם (תהילים נח, ד), נפק מינה שבתאי אוצר-פירי (שאוצר פירות כדי להפקיע שערים, ותניא אין אוצרין פירות בארץ ישראל וכל דבר שהוא חיי נפש, לפי שמפקיעין את השערים)". 62) משנה, יומא פג, א. 63) חולי הרעבון, וסימנו שעיניו כהות ואינו יכול לראות. 64) "ומאכילין אותו הקל (איסור הקל) הקל תחילה, אם האירו עיניו - דיי, ואם לאו מאכילין אותו החמור" (רבינו בהל' מאכלות אסורות פי"ד הט"ז).

י. קטן⁶⁵ בן השע⁶⁶ שנים⁶⁷ וכן עשׂר שנים⁶⁸,
מחנכין⁶⁹ אותו לשעות. פיצד? ה'ה רגיל לאכל
בשתי שעות ביום - מאכילין אותו בשלש⁷⁰; ה'ה
רגיל בשלש - מאכילין אותו בארבע. לפי פח הבן
מוסיפין לענות אותו בשעות. בן אחת עשרה שנה,
בין זכר בין נקבה⁷¹, מתענה ומשלים מדברי
סופרים, כדי לחנכו במצות.

65) משנה, יומא פב, א. 66) אם הוא בריא. 67) שלמות, שהשנים נשלמו לפני יום הכיפורים (פוסקים). 68) אם הוא קצת חלש. 69) משום שנאמר (משלי כב, ו): "חנוך לנער על פי דרכו". 70) וכמו כן מחנכים אותן לענין רחיצה וסיכה ('טור'). 71) ודעת הראב"ד, שגם ההשלמה - הכל לפי הבריאות, הזכר לפי זמנו והנקבה לפי זמנה.

יא. בת⁷² שתיים עשרה שנה ויום אחד וכן שלש
עשרה שנה ויום אחד, שהביאו שתי שערות⁷³ - הרי
הן פגדולים לכל המצות, ומשלימין מן התורה⁷⁴;
אבל אם לא הביאו שתי שערות - עדין קטנים הן,
ואינם משלימין אלא מדברי סופרים. קטן⁷⁵ שהוא
פחות מכן תשע, אין מענין אותו⁷⁶ ביום הכיפורים,
כדי שלא יבוא לידי סכנה⁷⁷.

72) משנה, נדה מה, ב. 73) ראה פרטי הלכות אלו בדברי רבינו בהל' אישות פ"ב הלכה י ואילך. 74) הלכה למשה מסיני. כי "שיעורין . . . הלכה למשה מסיני" (סוכה ה:). ויש רמז לזה מן הכתוב, כי לא מצאנו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבן י"ג שנה, אבל בבן י"ג שנה מצוינו שקראו הכתוב איש, כדכתיב (בראשית לד, כה): "ויקחו .

מאכילה גסה שאכל אוכלין שאינן ראויין ואחר-כך אכל אוכלין ראויין - פטור" (המאירי). וכן הוא ב'שיטה' למסכת יומא ('מעשה רוקח' בהקדמה), ויש הכרח לגרסא זו, כי לפי גירסא שלפנינו, איך יתכן שהוא פטור על אכילה גסה, כיון שכבר נתחייב בתחילת אכילתו? ולדעת 'מגיד משנה' - פירושו, כגון שאכל בתחילת ליל יום הכיפורים מיד על אכילה שאכל בערב יום הכיפורים. 50) ואם אכל מאכלים מבושמים או מתובלים על אכילתו - חייב, כי "רווחא לבסומא שכיח" (מגילה ז:): (רווח-מקום מצוי גם בבטן מלאה לדבר מבוסס וטוב) ('כלבו').

ח. חולה⁵¹ שיש בו סכנה⁵², ששאל לאכל ביום הכיפורים, אף על פי שהרופאים הקיאוין אומרים: אינו צריך - מאכילין אותו⁵³ על פי עצמו⁵⁴. עד שיאמר: דיי⁵⁵. אמר החולה: איני צריך, והרופא אומר: צריך - מאכילין אותו על פיו⁵⁶. והוא שיהיה רופא בקי⁵⁷. רופא אחד אומר: צריך, ואחד אומר: אינו צריך - מאכילין אותו. מקצת הרופאים אומרים: צריך, ומקצתן אומרים: אינו צריך - הולכין אחר הרב או אחר הבקיאיין. ובלבד שלא יאמר החולה: צריך אני; אבל אם אמר: צריך אני - מאכילין אותו⁵⁸. לא אמר החולה שהוא צריך, ונחלקו הרופאים, והיו כלם בקיאיין, ואלו שאמרו אינו צריך פמנן שאמרו צריך - מאכילין אותו.

51) משנה, יומא פב, א. 52) שאם לא יתנו לו לאכול, אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן (שו"ע או"ח סי' תריח). 53) מפני שכתוב (ויקרא יח, ה): "ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" - "וחי בהם, ולא שימות בהם" (יומא פה:). 54) ביומא פג, א: "אמר רבי ינאי, חולה אומר צריך, ורופא אומר אינו צריך - שומעין לחולה, מאי טעמא? לב יודע מרת נפשו (משלי יד, י).". 55) לדעת הרא"ש (יומא פ"ח סי"ג) מאכילין ומשקין אותו מעט פחות מכשיעור, וישהה בין אכילה לאכילה וכן שתייה לשתייה, כדי שלא יצטרפו בתוך כדי אכילת פרס (ראה בהלכה ד), וכן הוא בשו"ע או"ח סי' תריח ס"ז. אבל הנצי"ב ('העמק שאלה' שאילתא קסז) העלה שדין זה לא נאמר אלא לענין מעוברת (ראה כריתות יג), אבל גבי חולה מאכילין אותו כדרכו בלי שום הגבלות. 56) שמא החולה נבעת ואינו מרגיש בחליו מחמת רוב חולשא (יומא שם). ואפילו החולה בעצמו רופא מומחה, אין שומעין לו ('פרי מגדים'). 57) בכתב-יד תימני: "רופא אומן". 58) ביומא, שם: אמר מר בר רב אשי, כל היכא דאמר צריך אני, אפילו מאה אמרי לא צריך, לא ציינתו להו (אין שומעין להם).

ט. עברה⁵⁹ שהריחה⁶⁰ - לוחשין לה באזנה שיום הכיפורים הוא⁶¹; אם נתקרה דעתה בזכרון זה - מוטב, ואם לאו - מאכילין אותה עד שתתישב בפשה. וכן⁶² מי שאחזו בלמוס⁶³ - מאכילין אותו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיד כדי שלא יטמאו את הטהרות, אבל בזמנינו אסור להם לטבול עד מוצאי יום הכיפורים."

ג. מ¹⁴ שְׂרָאָה קָרִי בְּזִמְן הַיָּהּ 15 בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, אִם לַח הוּא - מְקַנְחָה בְּמַפָּה וְדִיּוֹ; וְאִם יָבֵשׁ הוּא אוֹ שְׁנַתְלַלְלָךְ - רוֹחֵץ מְקוּמוֹת הַמְּלַכְלָכִין בְּלִבָּד וּמְתַפְּלֵל. וְאִסּוּר לוֹ לְרוֹחֵץ כָּל גּוּפוֹ אוֹ לְטַבֵּל; שְׂאִין הַטּוֹבֵל בְּזִמְן הַיָּהּ טְהוֹר, מִפְּנֵי טְמֵאת מַת, וְאִין הֶרְחִיצָה מְקָרִי לְתַפְּלָה בְּזִמְן הַיָּהּ אֲלֵא מִנְהַג¹⁶, וְאִין מִנְהַג לְבַטֵּל¹⁷ דְּבַר הָאִסּוּר, אֲלֵא לְאִסּוּר אֶת הַמְּתוֹר. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהַרְוָה קָרִי בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים טּוֹבֵל, אֲלֵא כְּשֶׁתְּקַנּוּ טְבִילָה לְכַעֲלֵי קָרְיִין, וּכְבָר בְּאַרְנוֹ¹⁸ שֶׁבְּטֵלָה¹⁹ תַּקְנָה זוֹ.

14 יומא פח, א. 15 אחרי שנתבטלה תקנת עזרא ובית דינו, שהם תיקנו שבעל קרי לא יקרא בתורה, לא יקרא קריאת שמע ולא יתפלל, עד שיטבול, כי טומאה זו באה מפני קלות ראש, ובזמניהם היה הדין כי בעל קרי יורד וטובל, כדי שלא יבטל מתורה ותפילה ביום הקדוש. 16 ראה הל' תפילה פ"ד ה"ו. 17 אין כח בידי המנהג להתיר דבר שאסור מצד הדין, כמבואר (ראש השנה טו): "במקום איסורא, כי נהגו שבקינן ליה?" 18 בהל' ק"ש פ"ד, ובהל' תפילה פ"ד. 19 לא שבטלוה, כי "אין בית-דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו, אלא אם-כן גדול ממנו בחכמה ובמנין" (עדות פרק א), אלא שמתחילה לא פשטה תקנה זו בכל ישראל, ולא נתקבלה, שלא היה כח ברוב ישראל לעמוד בה, לטבול אחרי כל מקרה, "וכבר נהגו כל ישראל לקרות בתורה ולקרות קריאת שמע, לפי שאין דברי תורה מקבלים טומאה, אלא עומדים בטהרתם לעולם, שנאמר (ירמיה כג, כט): "הלא כה דברי כאש, נאום ה'", מה אש אינה מקבלת טומאה, אף דברי תורה אינם מקבלים טומאה" (רבינו בהל' ק"ש פ"ד ה"ח).

ד. טיט²⁰ שְׁהוּא לַח בְּיוֹתֵר, פְּדִי שְׂיַנְיַח אָדָם יָדוֹ עָלָיו וְתַעֲלָה בָּהּ לְחֻלּוּחִית, שְׂאָם הַדְּבִיק אוֹתָהּ לְיָדוֹ הָאֲחֵרֶת תְּדַבֵּק בָּהּ לְחֻלּוּחִית - אֲסוּר לִישֵׁב עָלָיו²¹. לֹא²² יִמְלֵא אָדָם פְּלִי חֶרֶשׁ מִיָּם וְיִצְטַגֵּן בוֹ; שֶׁהַמִּים נִזְחָלִים²³ מִדְּפָנָיו. אֲפֵלוֹ פְּלִי מִתְּכוֹת אֲסוּר, שְׂמָא יִתְזוּ מִיָּם עַל בְּשָׂרוֹ. וּמְתוֹר לְהִצְטַגֵּן בְּפָרוֹת²⁴.

20 יומא עח, א. 21 "שלחלוח הטיט הוי עונג, וקרוב לרחיצה" (רש"י). 22 יומא, שם. 23 בכת"י התימנים: "נוזלים". 24 כיון שאין בהם לחלוחית.

ה. לוקח²⁵ אָדָם מִטְּפַחַת מְעַרְב יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְשׂוֹרֶה אוֹתָהּ בְּמִים, וּמְנַגְּבָה מְעַט²⁶, וּמְנִיחָה תַּחַת הַבְּגָדִים, וְלִמְחָר מְעַבְרָה עַל פָּנָיו, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ²⁷, וְאֵף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בָּהּ קַר הַרְבֵּה.

25 יומא, שם. 26 שלא תהא "טופח על מנת להטפוח", כלומר: שלא תהא בה רטיבות כזו שהנוגע בה יוכל להרטיב אחרים (כנזכר למעלה בהלכה ד). 27 מדין רחיצה ביום

. . שמעון ולוי . . איש חרבו", ובאותה שעה היו בני י"ג שנה (נזיר כט: ברש"י שם), וברוב מצוות התורה כתוב "איש" (הגאון מוילנה ב'אבות' פרק ה). 75 משנה, יומא סב, א. 76 אפילו לחינוך שעות. 77 אפילו רוצה להחמיר על עצמו - מוחים בידו ('כלבו').

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו פרטי ענייני הרחיצה ושאר הדומין לו, ובאי זה צד נאסרו והותרו. ונזכר בו עניינן אחת לאחת על הסדר שנזכרו בפרק ראשון.

א. אֲסוּר² לְרוֹחֵץ³ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוּנָן⁴, בֵּין כָּל גּוּפוֹ בֵּין אֶבֶר אֶחָד. אֲפֵלוֹ אֲצַבֵּעַ קְטַנָּה אֲסוּר לְהוֹשִׁיטָה בְּמִים⁵. וְהַמְּלִךְ⁶ וְהַפְּלָה רוֹחֵץ⁷ אֶת פְּנֵיהֶן⁸; פְּלָה - פְּדִי שְׂלֵא תַתְּנֶנָּה עַל בַּעֲלָהּ⁹, וְהַמְּלִךְ - פְּדִי שְׂרָאָה בִּפְיוֹ, שְׂנַאֲמַר: מֶלֶךְ בְּפִיו תַּחֲזִינָה עֵינָיָךְ. וְעַד פְּמָה נִקְרֵאת פְּלָה? עַד שְׁלֵשִׁים יוֹם¹⁰.

2 יומא עג, ב. ודף עז, ב. 3 שהרי ביום הכיפורים יש מצוות עינוי, ולמדו (ביומא עז). ממה שכתוב (מלכים-א ב, כו): "ולאביתר הכהן אמר המלך, ענתות לך על שדיך כי איש מות אתה, וביום הזה לא אמיתך כי נשאת . . . וכי התענית בכל אשר התענה אבי". וגבי דוד כתוב (שמואל-ב יז, כט): "ודבש וחמאה . . . הגישו לדוד . . . כי אמרו העם רעב ועיף ומצא במדבר", ועיף הכוונה עיף מרחיצה, שכן כתוב (משלי כה, כה): "מים קרים על נפש עיפה", הרי שהעדר רחיצה נקרא עינוי. 4 [שהרי בפסוק המובא למעלה, כתוב: "מים קרים על נפש עיפה"]. 5 פסחים נד, ב. 6 משנה, יומא עג, ב. 7 אבל נעילת הסנדל וסיכה לא התירו אף למלך וכלה, כי נעילת הסנדל אפשר להם ללבוש של בגד ומשי חשוב, וסיכה אינה אלא משום תענוג ולא משום יופי (מהר"ם בן חביב). 8 כי העדר הרחיצה ניכר יותר על הפנים. 9 בכת"י התימנים, יש כאן הוספה: "ונמצא מגרשה", ובוזה מובן - איך התירו איסור רחיצה ביום הכיפורים לכלה? - כיון שיש חשש של גירושין, וכמו שמבואר (נדרים סו): "שמי שנכתב בקדושה, ימחה על מים המאריים כדי לעשות שלום בין איש לאשתו". 10 אחרי חופתה.

ב. מִי¹¹ שְׁהִיָּה מְלַכְלָךְ בְּצוּאָה אוֹ טִיט - רוֹחֵץ מְקוֹם הַטְּנַפֵּת פְּדָרְפוֹ, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וּמְדִיחָה אֲשֶׁה יָדָה אַחַת בְּמִים, וְנוֹתְנָת פֶּת לְתֵינּוֹק. וְהַחוּלָה רוֹחֵץ פְּדָרְפוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מְסָךְ. וְכָל חֲבִיבִי¹² טְבִילוֹת טוֹבְלִין פְּדָרְכָן¹³, בֵּין בְּתַשְׁעָה בָּאָב בֵּין בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים.

11 יומא עז, ב. 12 ביצה יח, ב. 13 אף-על-פי שדעת רבינו (למעלה פ"ו מהל' יסודי התורה ה"ו) שטבילה בזמנה אינה מצוה - בכל זאת מותר לטבול. וכן כתבו ה'תוספות' בכיצה שם ד"ה כל (לחם-משנה שם). וכתבו שם עוד: ש"דוקא בזמניהם שהיו עושים בטהרות, היו צריכין לטבול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְכִיּוֹצֵא בָּהּ⁴⁹, פְּדֵי שְׁלָא תִשְׁכְּנוּ. וְהִחִיָּה⁵⁰ מִתַּרְתֵּי לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל מִשּׁוּם צְנִיָּה⁵¹ כָּל שְׁלֵשִׁים יוֹם⁵². וְהַחֲלוּהָ⁵³ פִּיּוּצָא בָּהּ, אֶף עַל פִּי שְׁאִין שָׁם סַכְנָה.

(47) יומא עז, ב. (48) אם מצויים שם עקרבים או דברים הנושכים (שו"ע או"ח סי' תריד). (49) מן המזיקים. (50) היולדת. (51) משנה, יומא עג, ב. (52) שעד אותו זמן היא כחולה שאין בו סכנה, כמבואר בפ"ב מהל' שבת הי"ג (מגיד-משנה). (53) "ירושלמי" (יומא פ"ח ה"א): "רבי יצחק בר נחמן, סליק (עלה) לגבי רבי יהושע בן לוי בליל צומא רבא (בליל יום הכיפורים), נפיק לגביה (יצא לקראתו) לבוש סוליסא (נעלי עור), אמר לו מה דין? אמר לו איסטניס אנא (חלש ומצונן אני)" (סדר משנה).

ט. אָסוּר⁵⁴ לְסוּף⁵⁵ מְקַצֵּת גּוֹפּוֹ כְּכֹל גּוֹפּוֹ, בֵּין⁵⁶ סִיכָה שֶׁל תַּעֲנוּג גֵּבִין סִיכָה שְׁאִינָה שֶׁל תַּעֲנוּג⁵⁷. וְאִם⁵⁸ הִיָּה חוּלָה, אֶף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ סַכְנָה, אוֹ שֵׁישׁ לֹו תִּטְטִין⁵⁹ בְּרֵאשׁוֹ - סָף פְּדַרְכּוֹ וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ⁶⁰.

(54) יומא עז, ב. (55) "בשמן" (רבינו בפירושו המשניות), והוא הדין בשאר דברים לאפוקי מים שנקרא רחיצה ('מעשה רוקח'). (56) "ירושלמי" יומא פ"ח ה"א: "ביום כיפור בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג - אסור. בתשעה באב ובתענית ציבור, סיכה שהיא של תענוג - אסור, שאינה של תענוג - מותר". ולכן פסק רבינו שבאבל מותר בסיכה שהיא להעביר הזוהמא (פ"ה מהל' אבל ה"ד), שדין אבל כדין תשעה באב. (57) כגון להעביר את הזוהמא או את הלכלוך אסור בסיכה, כי עצם הסיכה היא תענוג, אבל ברחיצה מותר אם אין כוונתו לתענוג רק להעביר את הלכלוך ('מעשה רוקח'). (58) דין זה נלמד מן הירושלמי המבואר בהלכה שלפני זו, לגבי נעילת הסנדל, כי כל שאר העינויים - מלבד אכילה ושתייה - דין אחד להם: במקום צער לא גזרו חכמים. (59) אבעבועות. (60) ואין כאן איסור משום עשיית רפואה בשבת ויום טוב, מפני שדרך הבריאים לסוך כן בחול, וכמו שכתב רבינו בפכ"א מהל' שבת הכ"ג ('משנה ברורה' סי' תריד).

י. לִשׁ⁶¹ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגּוּ לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּלִילֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים, פְּדֵי שִׁיחֵיהּ לֹו בְּשֵׁת פְּנִים מְאֻשָּׁתוֹ, וְלֹא יָבוֹא לְיַדֵּי תִשְׁמִישׁ הַמָּטָה. וְיִשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגּוּ שְׁלָא לְהַדְלִיק⁶², שְׁמָא יִרְאֶה אֶשְׁתּוֹ וְתִשָּׂא חֵן בְּעֵינָיו, וְיָבוֹא לְיַדֵּי תִשְׁמִישׁ⁶³. וְאִם חָל יוֹם הַכִּיפּוּרִים לְהִיּוֹת בְּשֵׁבֶת - תִּיבִין הַכֹּל לְהַדְלִיק בְּכָל מְקוֹם⁶⁴; שֶׁהַדְּלָקָת נֵר בְּשֵׁבֶת - חוֹבָה⁶⁵.

(61) משנה, פסחים נג, ב: "מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכיפורים, מדליקין. מקום שנהגו שלא להדליק, אין מדליקין". (62) ועל שניהם הוא אומר (ישעיה ס, כא): "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו", בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק, שניהם לא נתכוונו אלא לדבר אחד" (פסחים שם, בגמרא). ובמקומותינו המנהג

הכיפורים, כיון שהיא נגובה קצת. אבל צריך לזוהר שלא יהיה בה חשש של סחיטת המים מן המטפחת (ראה דברי רבינו בהל' שבת פכ"ב).

ו. הַהוּלָה²⁸ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ²⁹ אוֹ פְּנֵי אָבִיו אוֹ מִי שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻמְהָ³⁰, אוֹ לְקָרוֹת בְּבֵית הַמְדָּרֶשׁ - עוֹבֵר בְּמַיִם³¹ עַד צְוֹאָרוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ³². וְעוֹשֶׂה מְצוּהַ שְׁהֲלֵךְ לַעֲשׂוֹתָהּ, וְחוֹזֵר בְּמַיִם לְמִקְוָמוֹ; שְׁאִם לֹא תִתִּיר לוֹ לְחֹזֵר - אִינוּ הוּלָה³³, וְנִמְצָא נִכְשָׁל³⁴ מִן הַמְצוּהָ. וְכֵן הַהוּלָה לְשִׁמּוֹר פְּרוּתָיו - עוֹבֵר בְּמַיִם עַד צְוֹאָרוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ³⁵. וּבְלִבְדָּ³⁶ שְׁלָא יוֹצִיאוּ יְדֵיהֶם מִתַּחַת שׁוּלֵי מְעִילֵיהֶם³⁷, פְּדַרְךָ שְׁעוֹשִׂין בְּחַל³⁸.

(28) יומא עז, ב. (29) ראש השנה טו, ב: "אמר רבי יצחק, חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר (מלכים ב, ד, כג): "מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת", מכלל דבחודש ושבת איבעי למיזל", וכן מובא בדברי רבינו (הל' תלמוד תורה פ"ה ה"ז). (30) שמצוה להקביל פניו, כמבואר (חגיגה ה:): "רבי ורבי חייא, הוו שקלו ואזלו באורחא (היו מהלכין בדרך), כי מטו לההיא מתא (כאשר הגיעו לאותו מקום), אמרו: אי איכא צורבא מרבנן הכא (אם יש כאן תלמיד-חכם) ניזיל ונקביל אפיה (נלך ונקבל פניו)". (31) אבל לשחות במים או לעבור בספינה - אסור ('טור' בשם בעל 'הלכות גדולות'). (32) משום איסור רחיצה, כיון שהולך לדבר מצוה, ואינו מתכוין להנאת רחיצה. וכתבו הפוסקים שהמדובר כשאין לו דרך אחרת אלא דרך הנהר. (33) "התירו סופו משום תחילתו". (34) בקצת ספרים, הגירסא "נמנע". (35) משום הפסד ממונם של ישראל - התירו. (36) יומא עז, ב. (37) בכת"י התימנים, הגירסא "בגדיהם". (38) [ונראה כשט על פני המים שאסור בשבת (פכ"ג מהל' שבת הלכה ה), והוא-הדין ליום-כיפור].

ז. אָסוּר³⁹ לְנַעַל מְנַעֲלֹ⁴⁰ וְסַנְדָּל אֶפְלוֹ בְּרַגְלוֹ אַחַת. וּמִתַּרְתֵּי⁴¹ לְצֵאת סַנְדָּל שֶׁל שְׁעִם⁴² וְשֶׁל גְּמִי⁴³ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכוּרְךָ⁴⁴ אֲדָם בְּגֵד עַל רַגְלָיו וְיוֹצֵא בּוֹ, שֶׁהָרִי קָשִׁי הָאָרְצִין מְגַיעַ לְרַגְלָיו וּמְרַגֵּישׁ שֶׁהוּא יִחַף⁴⁵. הַתִּינוּקוֹת, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן מְתָרִין בְּאֶכִּילָהּ וּבִשְׁתִּיָּהּ וּרְחִיצָה וְסִיכָה, מוֹנְעִין אוֹתָן מִמְנַעֵל וְסַנְדָּל⁴⁶.

(39) יומא עג, ב. (40) למדו בגמרא (יומא עז). שנחשב לעינוי, ממה שכתוב (ירמיה ב, כה): "מנעי רגלך מיחף וגרונוך מצמאה". (41) יומא עז, ב. (42) קליפת עץ. (43) מין עשב. (44) "רבה בר רב הונא, כריך סודרא אכרעיה ונפיק" (יומא, שם). (45) ומקיים בזה מצוות עינוי ביום הכיפורים. (46) "רחיצה וסיכה שנחוצים לגידולו והתפתחותו של הילד, לא גזרו בהם רבנן, אבל נעילת הסנדל שאין גידולו של הילד תלוי בה - גזרו בה רבנן" (מגיד-משנה).

ח. מִתַּרְתֵּי⁴⁷ לְכָל אָדָם לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל מִחֻמַּת עֲקָרָב⁴⁸

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והלכות חגיגה פרק א', שיקריב שלמי שמחה וחגיגה ויאכלם בשמחה, ואוכלין בשר ושותין יין, "שאינן שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, ולפיכך נקראים ימים אלו "ימים טובים", כמו שאומר קהלת (פרק ח' פסוק ט"ו): "ושבחתני אני את השמחה, אשר אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכול ולשתות ולשמוח". וראה שמואל-א פרק כ"ה פסוק ח' ואסתר פרק ח' פסוק י"ז. (4) שכן כתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוק ח'): "כל מלאכת עבודה לא תעשו". וביאר הרמב"ן כי הכוונה ב"מלאכת עבודה" לכל המלאכות ושמושים שאינם משמשים לצורך אוכל נפש, שאילו אוכל נפש נקרא "מלאכת הנאה" ולא מלאכת עבודה. (5) שיש בזה כמה חילוקי דינים, כמו שמבאר רבינו להלן בפרק זה.

להדליק נר בליל יום הכיפורים ולברך על ההדלקה (שו"ע). (63) "ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החוליים" (משנה, שם). (64) "תני תנא קמיה דרבי יוחנן, רבי שמעון בן אלעזר אומר: יום הכיפורים שחל להיות בשבת, אף במקום שאמרו שלא להדליק [ביום הכיפורים], מדליקים מפני כבוד השבת" (פסחים נג:). ובי"רושלמי" (שם פ"ד ה"ד): "רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי, רבי יוסי בן שאול בשם רבי - הלכה כרבי שמעון בן אלעזר" (מגיד-משנה). (65) כמו שכתב רבינו למעלה פ"ה מהל' שבת ה"א.

~ יום שני כ"ג סיון ~

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֵהוּ פֶרֶט: (א) לְשֵׁבֶת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח. (ב) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּו מְלָאכָה. (ג) לְשֵׁבֶת בַּשְּׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח. (ד) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּו מְלָאכָה. (ה) לְשֵׁבֶת בְּיוֹם חַג הַשְּׁבוּעוֹת. (ו) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּו מְלָאכָה. (ז) לְשֵׁבֶת בְּרֵאשׁוֹן הַשָּׁנָה. (ח) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּו מְלָאכָה. (ט) לְשֵׁבֶת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסְּפֹת. (י) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּו מְלָאכָה. (יא) לְשֵׁבֶת בַּשְּׁמִינִי שֶׁל חַג. (יב) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּו מְלָאכָה. וּבְאוֹר שְׁבִיתַת יָמִים אֵלּוּ בַּפְּרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1) כלל בו רבינו כל המלאכות המתורות לעשותן ביום טוב. וכלל המלאכות האסורות מדברי תורה והאסורות מדברי סופרים, וסיבת איסור סופרים בזה. וביאר המלאכות המתורות, אם מתורות לצורך היום בלבד, או אף לימות החול. ואם נעשו לימות החול מה דינן, וכן לאיזה בעל חיים הותרו, אם הותרו לבהמות ולגוים. וביאר בו השוואת י"ט לשבת בקצת מלאכות, מלבד הבדל העונש שבהן. ונתבאר השווי הזה במה שהוא מן התורה ומה שהוא מדבריהם. ונתבאר בו פרט אחד היוצא מן הכלל הזה, והוא ענין המוקצה שנאסר מדבריהם ביום טוב ומותר בשבת. ונמשך לזה עניין הנולד. וחילוק שני ימים טובים הרצופין זה בזה, או שבת ויום טוב הסמוכין, מהו משפטן בזה.

א. שֵׁשׁ יָמִים הָאֵלּוּ שֶׁאֶסְרָן הַפְּתוּב² בַּעֲשִׂיַת מְלָאכָה, שֶׁהֵן: רֵאשׁוֹן וּשְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח, וְרֵאשׁוֹן וּשְׁמִינִי שֶׁל חַג הַסְּפֹת, וּבְיוֹם חַג הַשְּׁבוּעוֹת, וּבְאֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי - הֵן הַנְּקֻרָאִין יָמִים טוֹבִים³. וּשְׁבִיתַת כָּלָן שְׁוֵה. שֶׁהֵן אֶסְרִין בְּכָל מְלָאכָת עֲבוּדָה⁴, חוּץ מִמְּלָאכָה שֶׁהִיא לְצַרֵּף אֲכִילָה⁵; שֶׁנֶּאֱמַר: אַף אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ וּגְוֹמֵר.

2) ויקרא פרק כ"ג, דברים פרק ט"ז. (3) לפי שימים אלו חייבים בשמחה, כמו שכתוב (דברים פרק ט"ז פסוק י"ד) "ושמחת בחגך", וכמו שביאר רבינו להלן בפרק ו'

ב. כָּל הַשְּׁוֹבֵת מִמְּלָאכָת עֲבוּדָה בְּאֶחָד מֵהֵן - הָרִי קָיָם מִצְוֹת עֲשֵׂה⁶; שֶׁהִרִי נֶאֱמַר בְּהֵן "שְׁתוֹן"⁷, כְּלוּמַר, שְׁבוּת. וְכָל הָעוֹשֶׂה בְּאֶחָד מֵהֵן מְלָאכָה⁸ שְׁאִינֶה לְצַרֵּף אֲכִילָה⁹, כְּגוֹן שֶׁפָּנֶה אוֹ הָרֵס אוֹ אָרַג וּכְיוּצָא פְּאֵלּוּ - הָרִי בְטָל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל מְלָאכָת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ, כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בְּהֵן. וְאֵם עֲשֵׂה בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה¹⁰ - לּוֹקָה¹¹ מִן הַתּוֹרָה¹².

6) מסכת שבת דף כ"ד עמוד ב'. (7) ביטוי זה נכתב באחד לחודש השביעי ובראשון ושמיני של חג הסוכות (ויקרא פרק כ"ג), ולא בשאר המועדים, אמנם כבר ביאר רבינו (בספר המצוות עשה קנט) שכיון שנכתב בהם "מקראי קודש", שפירושו קדשהו שלא תעשה בו מלאכה, כאילו נכתב שבתון, תשבות ממלאכה. (8) אחת מל"ט אבות מלאכות או מתולדותיהן, המבוארות בהלכות שבת מפרק ז' ואילך. (9) אפילו אם עשאה לצורך אכילה, כיון שעיקרה אינה עומדת לאכילה, לא נחשבת צורך אוכל נפש (הרב המגיד). (10) ששני עדים מתים את עובר העבירה - קודם עשותו אותה - על חומר החטא והעונש הצפוי לו בעקבו. (11) כדין העובר על כל לא תעשה שבתורה, ראה בהלכות סנהדרין פרק י' הלכה ט'. (12) דברים פרק כ"ה פסוקים ב-ג.

ג. הָעוֹשֶׂה¹³ אֲבוֹת מְלָאכּוֹת¹⁴ הַרְבֵּה בְּיוֹם טוֹב בְּהִתְרָאָה אַחַת, כְּגוֹן שֶׁזָּרַע וּכְנֶה וְסָתַר וְאָרַג בְּהִתְרָאָה אַחַת - אֵינּוּ לוֹקָה אֶלָּא אַחַת. חִלּוּק מְלָאכּוֹת לְשֵׁבֶת¹⁵, וְאֵין חִלּוּק מְלָאכּוֹת לְיוֹם טוֹב¹⁶.

13) מסכת מכות דף כ"א עמוד ב'. (14) מבוארות בהלכות שבת פרק ז'. (15) שהעושה בשוגג מלאכות הרבה בהעלם אחד, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה (ראה בהלכות שבת פרק ז'). (16) לפי שדין חילוק מלאכות לשבת למדנו (שבת דף ע) מדרכתי (שמות פרק ל"א פסוק י"ד) "מחלליה מות יומת" - ריבתה התורה קרבנות הרבה על חלול אחד, או ממה שכתוב (שם פרק ל"ה פסוק ג') "לא תבערו אש בכל מושבותיכם בים השבת", הבערה בכלל כל המלאכות היתה, ולמה יצאה? להקיש אליה ולומר לך, מה הבערה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24) מקור סברא זו במסכת שבת דף קל"ד עמוד א'.
25) לפי הירושלמי דביצה פרק א' הלכה י' הנ"ל דברים אלו אסורים מן התורה (וכן דעת הראב"ד, אלא שהוא גורס בירושלמי "מתלישה ואילך"). אבל לדעת רבינו אינן אסורות אלא מדרבנן. 26) מקור לגזירה זו ראה במשנה מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'. 27) בכ"י הגירסא: "מערב יום טוב ויעשה אותם ביום טוב". 28) בנ"א: "לאכול ולשתות" (מע"ק).

ו. ומזה הטעם עצמו לא אָסְרוּ הַהוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב. וְאֵף-עַל-פִּי שֶׁפֶל הַהוֹצָאָה הִיא מְלֵאכָה שְׁאֵפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, וְלָמָּה לֹא אָסְרוּהָ? פְּדִי לְהַרְבּוֹת בְּשִׁמְחַת יוֹם טוֹב, וְיִזְלֶיךָ וְיָבִיא כָּל מָה שְׂיִרְצֶה, וְיִשְׁלִים חֲפְצָיו, וְלֹא יִהְיֶה כְּמִי שְׂיִדְּיו אֲסוּרוֹת. אֲבָל שָׂאָר מְלֵאכּוֹת שְׁאֵפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מִעֲרֵב יוֹם טוֹב - הוֹאִיל וְיֵשׁ בְּהֵן עֶסְקָךָ²⁹, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב.

29) ואילו ההוצאה אין בה עסק, ובזמן מועט הוא מוליך ומביא מה שצריך (מעשה רוקח).

ז. פִּיצַד? ³⁰ אֵין קוֹצְרִין³¹ וְלֹא דְשִׁיךְ³² וְלֹא זוֹרִין וְלֹא בּוֹרְרִין³³ וְלֹא טוֹחְנִין³⁴ אֶת הַחֲטִים וְלֹא מְרַקְדִין³⁵ בְּיוֹם טוֹב; שֶׁפֶל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵם אֵפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, וְאֵין בְּכֵן הַפְּסֵד וְלֹא חֲסָרוֹן.

30) אסרו חכמים לעשות קצת מלאכות, אף שהם לצורך אוכל נפש, ראה למעלה בהלכה ה'. 31) מסכת חגיגה דף י"ח עמוד א' "קצירה ביום טוב מי שרי" (=האם היא מותרת?). 32) מסכת ביצה דף י"ב עמוד ב' בסוגיא דמלילות. 33) שם דף י"ד עמוד ב' במשנה. 34) שם דף י"ד עמוד א'. 35) לנפות בנפה, שם דף כ"ט עמוד ב'.

ח. אֲבָל לְשִׁיךְ³⁶ וְאוֹפִין וְשׁוֹחֲטִין וּמְבַשְׁלִין בְּיוֹם טוֹב; שְׂאֵם עֲשֵׂה אֵלוֹ מִבְּעֵרֵב, יֵשׁ בְּכֵן הַפְּסֵד³⁷ אוֹ חֲסָרוֹן טַעַם. שְׂאֵין לָחֵם חֵם אוֹ תְּבַשִּׁיל שְׁבַשֵּׁל הַיּוֹם כְּלָחֵם שְׁנֹאָפָה מְאָמֵשׁ וְכִתְבִּשִׁיל שְׁנֹתְבַשֵּׁל מְאָמֵשׁ, וְלֹא בְּשָׂר שְׁנֹשְׁחַת הַיּוֹם כְּבִשָּׂר שְׁנֹשְׁחַת מְאָמֵשׁ, וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּאֵלוֹ. וְכֵן מְכַשְׂרֵי³⁸ אֲכָל נֶפֶשׁ, שְׂיֵשׁ בְּהֵן חֲסָרוֹן אִם נַעֲשׂוּ מִבְּעֵרֵב - עוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, כְּגוֹן שְׁחִיקַת תְּבַלִּין³⁹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן.

36) מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. 37) הראב"ד חולק על טעם זה, כי הרי גם הפירות והירקות יפין וטעמים יותר, כשהן בני יומן, ואף על פי כן לא התירו לתלוש פירות וירקות ביום טוב. 38) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב' כר' יהודה. 39) שאין התבלין עצמם אוכל אלא להכשיר את האוכל באו ולפיכך הם מכשירי אוכל נפש, ועיין בהשגת הראב"ד להלן פרק ד' הלכה י'.

ט. אֵין⁴⁰ אוֹפִין וּמְבַשְׁלִין בְּיוֹם טוֹב מָה שְׂיֵאָכַל בְּחַל, וְלֹא הַתְּרָה מְלֵאכָה שְׁהִיא לְצַרְף אֲכִילָה אֲלָא

שהיא אב מלאכה וחיבין עליה בפני עצמה, אף כל שהיא אב מלאכה חיבין עליה בפני עצמה, או ממה שכתוב (ויקרא פרק ד' פסוק ב') "נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, ועשה מאחת מהנה" פעמים שחיבים חטאת על כל אחת ואחת, וכל אלו נאמרו לענין חיוב חטאת, ולא לחיוב מלקות, וכיון שביום טוב אין חיוב חטאת רק חיוב מלקות, אין בו דין חילוק מלאכות (רש"י במסכת מכות שם).

ד. כָּל¹⁷ מְלֵאכָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ בְּשֶׁבֶת, אִם עֲשֵׂה אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב שְׂלֵא לְצַרְף אֲכִילָה¹⁸ - לוֹקָה, חוּץ מִן הַהוֹצָאָה¹⁹ מְרֻשׁוֹת לְרֻשׁוֹת וְהַבְּעָרָה²⁰; שְׁמַתוּךָ²¹ שְׁהַתְּרָה²² הוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב לְצַרְף אֲכִילָה, הַתְּרָה שְׂלֵא לְצַרְף אֲכִילָה. לְפִיכֵן מִתֵּר בְּיוֹם טוֹב לְהוֹצִיא קֶטֶן אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ מִפְתַּח וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ מְרֻשׁוֹת לְרֻשׁוֹת. וְכֵן מִתֵּר לְהַבְּעִיר, אֶף-עַל-פִּי שְׂאֵינוֹ לְצַרְף אֲכִילָה. וְשָׂאָר מְלֵאכּוֹת: כָּל שְׂיֵשׁ בּוֹ צַרְף אֲכִילָה - מִתֵּר, כְּגוֹן שְׁחִיטָה וְאֶפְיָה וְלִישָׁה²³ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן; וְכָל שְׂאֵין בְּהֵן צַרְף אֲכִילָה - אֲסוּר, כְּגוֹן פְּתִיבָה וְאִרְיָגָה וּבְגִיזָן וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן.

17) משנה במסכת מגילה דף ט"ז עמוד ב'. 18) והן מלאכות שמעיקרן אינן עומדות לעניני אכילה, כגון: כתיבה, אריגה ובנין וכיוצא בהן (המב"ט בקרית ספר). 19) מפני שכתוב (ירמיה פרק י"ז פסוק כ"ב): "ולא תוציאו משא מבתים ביום השבת", בשבת - ולא ביום טוב (מסכת ביצה דף י"ב עמוד א'). 20) שכתוב (שמות פרק ל"ה פסוק ג'): "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", בשבת אין אתה מבעיר אבל מבעיר אתה ביום טוב (ירושלמי מסכת ביצה פרק ה' הלכה ב'). 21) משנה מסכת ביצה דף י"ב עמוד א' מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, לבית שמאי אינו מותר רק לצורך אוכל נפש, אבל לבית הלל - שנפסקה הלכה כמותם - "מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך אוכל נפש". 22) שכן כתוב (שמות פרק י"ב פסוק ט"ז): "מקרא קדש יהיה לכם, כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". 23) בירושלמי מסכת ביצה פרק א' הלכה י' אמרו שרק המלאכות שהם מלישה ואילך - מותרות, אבל טחינה, רקידה וכדומה, אינן מותרות לצורך אוכל נפש, מפני שכתוב: "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ושמתם את המצות" (שמות שם פסוקים ט"ד-י"ז), משמור ואילך מותר. וראה להלן בהלכה ז'.

ה. כָּל מְלֵאכָה שְׁאֵפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָּהּ מִעֲרֵב יוֹם טוֹב²⁴, וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ הַפְּסֵד וְלֹא חֲסָרוֹן אִם נַעֲשִׂיתָ מִבְּעֵרֵב - אֲסוּר חֲכָמִים²⁵ לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, אֶף-עַל-פִּי שְׁהִיא לְצַרְף אֲכִילָה. וְלָמָּה אָסְרוּ דָּבָר זֶה? גְּזָרָה²⁶ שְׂמָא נִיחַ אֲדָם מְלֵאכּוֹת, שְׁאֵפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, לְיוֹם טוֹב²⁷, וְנִמְצָא יוֹם טוֹב כְּלוֹ הוֹלֵךְ בְּעֲשִׂיתָ אוֹתָן מְלֵאכּוֹת, וְיִמְנַע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנָאי לְאָכַל²⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא מחמת הפסדו הוא שוחט" (רש"י). (55) שיש שהות לאכול ממנו ביום טוב, אף שאינו אוכל, התיירו משום הפסד ממונו (הרב המגיד). (56) ומשום אותו כזית יכול לשחוט את הבהמה כי אי אפשר לזיית בשר בלא שחיטה. ודוקא במסוכנת התיירו זאת, אבל בהמה בריאה אסור לשחוט אלא אם כן רוצה לאכלה ביום טוב (מ"מ). (57) שמתבשל מהר, ואין צריך לא מליחה ולא הרתחה (תפארת ישראל).

יג. אין אופין ומבשלין⁵⁸ ביום טוב פדי להאקיל כותים או פלבים; שונאמר: הוא לבדו יעשה לכם - לכם ולא לכותים, לכם ולא לפלבים⁵⁹. לפיכך מזמנין את הכותים בשבת⁶⁰, ואין מזמנין אותו ביום טוב, גזרה שפא ירבה בשבילו. אכל אם פא הכותי מאליו - אוכל עמהן מה שהן אוכלין, שפכר הדינייה.

(58) מסכת ביצה דף כ"א עמוד ב' והוא הדין לכל מלאכת אוכל נפש - שאסור לעשותה לצורך גויים. (59) בכ"י הגירסא: "לבהמה". (60) שאין לחוש שיבשל בשבילו.

יד. בהמה⁶¹ שחציה של פותי וחציה של ישראל - מתר לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה פזית בשר בלא שחיטה. אבל עסה שחציה לכותים וחציה לישראל - אסור לאפות אותה, מפני שישכיל לחלק הבצק. בנ"י החיל שנתנו קמח לישראל לעשות להם פת ביום טוב, אם פשונתנין פת ממנה לתינוק אין מקפדין - מתר לאפותו להן ביום טוב; שכל פת ופת ראוי לתינוק. עסת⁶³ הכלבים, בזמן שהרועים אוכלין⁶⁴ ממנה - נאפית⁶⁵ ביום טוב.

(61) מסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (62) דעת הרי"ף שאסור לאפות להם את הפת ביום טוב, כמבואר בהלכה שלפני זו, שאין מזמנין את הנכרי ביום טוב, ורבינו סובר שמאחר שמתוך אונס אנו יורדים למלאכה זו, לאפות פת לבני חיל הנכרים, ואם לא נעשה להם הם ירדו לתוך בתניו ולוקחין את המזומן לנו, אין דעתנו מתפשטת להיות עיקר אפייתנו לצרכם הם אלא לצורך התינוק (מאירי) וגם הראב"ד הסכים לדעת רבינו. (63) משנה במסכת חלה פרק א' והובאה במסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (64) שהמורסן שבה מועט והיא ראויה לאכילת אדם. (65) משום חלק הרועים. ואף על פי שאפשר לו לחלק את הבצק (ראה למעלה הלכה י"ד) - כיון שאפשר לפייס את הכלבים בבשר נבילה הרי זה כאילו אופה בשביל הרועים לחוד (גמרא מסכת ביצה שם).

טו. המבשיל⁶⁶ ביום טוב לכותים או לפהמה או להניח לחל - אינו לוקה; שאילו פאו לו אורחים⁶⁷, ה"ה אותו תבשיל ראוי להן⁶⁸. עשה לנפשיו והותר - מתר להאקיל ממנו לפותים⁶⁹ ולפהמה.

(66) מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב'. (67) שיהיו צריכים פת זה היום (רש"י). (68) "הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי

פדי להנות בה ביום טוב. עשה⁴¹ פדי לאכל ביום טוב, והותר - מתר לאכל המותר בחל.

(40) מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב' וראה להלן הלכה ט"ו. (41) כעין זה במשנה מסכת ביצה דף ט"ו עמוד ב'.

ל. ממלאה⁴² אשה קדרה בשר⁴³, אף-על-פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. ממלא⁴⁴ נחתום חבית של מים, אף-על-פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וממלאה אשה תנור פת, אף-על-פי שאינה צריכה אלא לכפר אחד; שבזמן⁴⁵ שהפת מרבה בתנור היא נאפת יפה⁴⁶. ומולח⁴⁷ אדם פמה חתיכות בשר בבת אחת, אף-על-פי שאינו צריך אלא לחתיכה אחת⁴⁸. וכן כל פיוצא בזה.

(42) מסכת ביצה דף י"ז עמוד א'. (43) ונותנת על האש כשהקדרה מלאה (ראה להלן). (44) לפי שבטירחא אחת הוא עושה את הכל, ואינו טורח במיוחד לצורך חול (רש"י). והוא הדין באשה וקדרה כנ"ל. (45) תנוריהם היו קטנים והיו מדבקים הפת בדפנותיהם. ומתוך שהוא מלא, אין מקום לחומו להתפשט, והפת נאפה יפה (שלחן ערוך אורח חיים סימן תק"ז). (46) כדעת ר' שמעון בן אלעזר שם. ולפי זה אפילו נותן כל פת בתנור לחוד מותר. וכתב הרשב"א שלפי זה הוא הדין בקדירה, שמותר להוסיף בשר, שהתבשיל שמן יותר כשיש בו הרבה בשר. (47) מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (48) שטירחא אחת לכולן (רש"י).

יא. המבשיל⁴⁹ או האופה ביום טוב פדי לאכל בו ביום, או שזמן אורחים ולא פאו, ונשאר התבשיל והפת - הרי זה מתר לאכל למחר, בין בחל בין בשבת⁵⁰; ובלבד שלא יערים⁵¹. ואם יערים - אסור, ואפלו בשבת שאחר יום טוב; מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד⁵².

(49) מסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (50) שאסור לבשל מיום טוב לשבת בלי עירוב תבשילין, כמבואר להלן בפרק ו', וכאן שבשלו לבו ביום ונשאר לשבת מותר לאכלו. (51) "לאחר שבישל לצורך יום טוב, לא יערים לומר עוד אני צריך להזמין אורחים, ויבשל תבשילין אחרים ויותרים לשבת" (רש"י). (52) "שאלו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים, ואין אחרים למדים הימנו, והוא עצמו משים אל לבו ושב - אבל מערים סבור לעשות בהיתר, הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו, ואחרים למדים הימנו - לפיכך קנסוהו רבנן" (רש"י).

יב. מי⁵³ שהיתה לו פהמה מספנת⁵⁴ - לא ישחט אותה ביום טוב, אלא אם פן יודע שישכיל⁵⁵ לאכל ממנה פזית⁵⁶ צלי⁵⁷ מבעוד יום; פדי שלא ישחט ביום טוב מה שיאכל בחל. וכן כל פיוצא בזה.

(53) משנה במסכת ביצה דף כ"ה עמוד א'. (54) "שהוא ירא שמא תמות, ואינו צריך לבשר, שכבר סעד סעודתו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשבת אלא אוכל נפש בלבד". (77) מבואר בדברי רבינו בפרק כ"א מהלכות שבת הלכה א' שיש דברים שאסרום חכמים מפני שהם דומים למלאכה ויש שהם מביאים למלאכה (ועיין שם עוד בפרק כ"ד הלכה א'). ויש גם שאסורים מן התורה משום מצות עשה של "תשבות", כגון אם עושה שבותים כל היום. ועיין עוד בפרק א' משביתת עשור הלכה ב'. (78) כן כתב רבינו להלן פרק ג' הלכה י' שמוטר לגרוף האפר, שהוא מוקצה, כדי לאפות בתנור לצורך יום טוב וכן כתבו התוס' במסכת ביצה דף ח' עמוד א' ד"ה אמר רב יהודה בשם הר"ר יצחק שמוטר לטלטל מוקצה ביום טוב לצורך אוכל נפש. (79) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': "שבת דחמירא ולא אתי לזלולי בה, סתם לן כרבי שמעון להתיר מוקצה, יום טוב דקיל ואתי לזלולי בה, סתם לן כרבי יהודה לאסור מוקצה".

יח. פיצוד⁸⁰ תרנגולת⁸¹ העומדת לגדל ביצים, ושור העומד לחרישה, ויוני שופך, ופרות העומדין לסחורה - כל אלו וכיוצא בהן מקצה הן, ואסור לאכל מהן ביום טוב, עד שיקיין אותם מבערב ויחשב עליהם לאכילה⁸². אכל בשבת - הפל מוכן אצל שבת, ואינו צריך חכמה. וכשם שהמקצה אסור ביום טוב, כך הנולד⁸³ אסור.

80) מוסב על האמור בהלכה שלפני זו שמוקצה אסור ביום טוב. (81) מסכת שבת דף י"ט עמוד ב'. (82) משנה במסכת ביצה דף י' עמוד א'. (83) [כמו שברי כלים (להלן פרק ב' הלכה י"ב), אבל דבר שלא היה בעולם ונולד ביום טוב איסורו יותר חמור ממוקצה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'), ועיין בלח"מ כאן].

יט. הל⁸⁴ מכין לשבת, וחל מכין ליום טוב; אכל אין יום טוב מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב. לפיכך⁸⁵, ביצה שנולדה ביום טוב אחר השבת - אסורה, ואף-על-פי שהתרנגולת עומדת לאכילה⁸⁶; הואיל ומאמשה⁸⁷ נגמרה הפיצה, נמצא שבת מכין אותה ליום טוב⁸⁸. ואסורה בכל יום טוב⁸⁹, גזרה משום יום טוב שאחר שבת. וכן ביצה שנולדה בכל שבת - אסורה, גזרה משום שבת שאחר יום טוב.

84) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': אמר רבה מאי דכתיב (שמות פרק ט"ז הלכה ה') "והיה ביום הששי (וסתם יום ששי הוא יום חול, רש"י) והכינו את אשר יביאו" - חול מכין לשבת, וחול מכין ליום טוב (שגם יום טוב קרוי שבת - רש"י) ואין יום טוב מכין לשבת, ואין שבת מכינה ליום טוב". (85) משנה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'). (86) ואינה מוקצה (ראה למעלה הלכה י"ח). (87) שכל ביצה נגמרת במעי התרנגולת עשרים וארבע שעות לפני יציאתה לאויר העולם (מסכת ביצה שם). (88) והכנת שבת אינה הכנה וסעודת יום טוב חשובה היא וצריכה הכנה ולפיכך אסורה, והוא הדין לשבת (רש"י שם). (89) אבל ביום חול שלאחר יום טוב לא אסורה, כי "סעודת חול לא

ליה" (גמרא). (69) שבאו לביתו מאליהם, ראה למעלה הלכה י"ג.

טז. רחיצה⁷⁰ וסיכה - הרי הן בכלל אכילה ושתיה⁷¹, ועושין אותן ביום טוב; שנאמר: אף אשר יאכל לכול נפש - לכול שצריך הגוף⁷². לפיכך, מחמין חמין ביום טוב, ורוחץ בהן פניו ידיו ורגליו; אכל כל גופו - אסור, משום גזרת מרחץ⁷³. וחמין⁷⁴ שהוחמו מערב יום טוב - רוחץ בהן כל גופו ביום טוב; שלא גזרו על דבר זה אלא בשבת בלבד⁷⁵.

70) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (71) ביטוי כעין זה מצינו במשנה (מסכת שבת דף פ"ו עמוד א'). "מנין לסיכה שהיא כשתייה ביום הכפורים, אף על פי שאין ראה לדבר זכר לדבר, שנאמר (תהלים פרק ק"ט פסוק י"ח) "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו". (72) דרש זה לא מצאנו לא בשני התלמודים ולא במדרשים המצויים בידינו [אבל זה ודאי מבוסס על מה שאמרו בפסחים דף כ"ב עמוד ב' ש"אכל" נדרש לכל הדיעות בין לאכילה ובין להנאה. וכן מפורש בספר יראים סימן קי"ג]. (73) ירושלמי (מסכת שבת פרק ג' הלכה ג') "חד פילוסופוס שאל לבר קפרא, אבלט שאל ללוי סריסא, מותר לשתות ואסור לרחוץ? אמר לו, אם תראה סריס מחבק עם אשתך, שמא אינו רע לך? אמר לו - אין, אמר לו ומכי הוא לה כלום? אמר לו שלא תתפרץ, א"ל והכא שלא יתפרצו (חששו חכמים שירגילו עצמם לחמם אף שלא לצורך כלל, אבל לשתייה לא חששו דדבר מועט הוא וגם הוא לצורך מזוננו, אבל לרחיצה לא), כיון שיצא אמרו לו תלמידיו, רבי לזה דחית בקנה - לנו מה אתה משיב, אמר להם והלא כבר נאמר - אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם (ורחיצת כל גופו אינו שוה לכל נפש)". ולפי זה איסורו מן התורה. אבל לדעת רבינו הוא משום גזירת מרחץ ואינו אסור אלא מדרבנן. (74) הרי"ף בשם הגאונים. (75) שבשבת אסור לחמם מן התורה, אבל ביום טוב שאין איסורו אלא מדרבנן לא גזרו על ערב יום טוב.

יז. כל⁷⁶ שאסור בשבת⁷⁷ - בין משום שהיא דומה למלאכה או מביא לידי מלאכה, בין שהוא משום שבות - הרי הוא אסור ביום טוב, אלא אם כן היה בו צרך אכילה וכיוצא בה, או דברים שהם מתרים ביום טוב, כמו שיתבאר בהלכות אלו. וכל שאסור לטלטלו בשבת - אסור לטלטלו ביום טוב, אלא לצורך אכילה⁷⁸ וכיוצא בה. וכל שמתר בשבת - מתר ביום טוב. ויש ביום טוב מה שאין בשבת: אסור מקצה, שהמקצה אסור ביום טוב ומתר בשבת; מפני⁷⁹ שיום טוב קל משבת, אסרו בו המקצה, שמה יבוא לזלול בו.

76) משנה מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב': "אין בין יום טוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא מקום בית דין, פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים, שאם לא היו באין העדים כל יום שלושים, נוהגין היו באותו יום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש. והואיל והיו עושים אותו שני ימים ואפילו בזמן הראייה, התקינו שיהו עושים אפילו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעים על החשבון" (רבינו בהלכות קדוש החדוש פרק ה' הלכה ז'). וכן כתב רב אלפס בפרק א' דביצה.

כב. יום טוב⁹⁸ שני, אף-על-פי שהוא מדברי סופרים, פל דבר שאסור בראשון - אסור בשני. וכל המחיל⁹⁹ יום טוב שני, ואפלו של ראש השנה¹⁰⁰ - בין בדבר שהוא משום שבות¹⁰¹, בין במלאכה¹⁰², בין שיש צורך לתתהום¹⁰³ - מפני אותו מפת מדרות¹⁰⁴, או מנדוין¹⁰⁵ אותו, אם¹⁰⁶ לא יהיה מן התלמידים¹⁰⁷. וכשם¹⁰⁸ שהראשון אסור בהספד ותענית, ותיב בשמחה¹⁰⁹ - כך השני. ואין ביניהן הפרש, אלא לענין מת בלבד.

(98) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. (99) ראה מה שכותב רבינו בהלכות תלמוד תורה פרק ו' הלכה י"ד. (100) [שבזמן שהיו מקדשים על פי הראייה כשעשו שני ימים בספק היו גם מקרים שעשו אותו שני ימים והיום השני היה העיקר כגון שהעדים באו סמוך לערב ולא הספיקו לקבלם עד למחר ואף על פי כן נהגו גם ביום ראשון קודש שמתעם זה אמרו (מסכת ביצה דף ה' עמוד ב') ששני ימים טובים של ראש השנה הם כיום אחד וקדושה אחת להם (עיי' בסמוך הלכה כ"ד), ונמצא שיום טוב שני של ראש השנה עיקרו מן התורה והרי העובר ביום טוב ראשון על דבר שאין איסורו אלא מדרבנן אין מנדים אותו (כמו שכתב הב"י אור"ח סימן תצ"ו) ומשמיענו רבינו שאף על פי כן מנדים אותו אם חילל יום טוב שני של ר"ה אפילו אם חיללו בדבר שהוא משום שבות, ועיי' לחם משנה]. (101) מבואר בהלכות שבת פרק כ"א. (102) כל המלאכות מנויות בפרק ז' מהלכות שבת. (103) שם פרק כ"ד. (104) עונש שבית דין מענישין את העובר על איסור דרבנן, ולא נתפרש שיעורו, ולשון רבינו (בפרק י"ח מהלכות עדות הלכה ד') "כפי מה שיראו". (105) לשון ריחוק והבדלה, שמבדילין אותו מן הקהל, אין יושבין בארבע אמותיו, ואין מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה, וכדומה, ופירושו ראה בדברי רבינו פרק ז' מהלכות תלמוד תורה הלכה ד'. (106) מסכת פסחים דף נ"ב עמוד א'. (107) מפני כבוד התורה נותנים עליו עונש קל. (108) מועד קטן דף ח' עמוד א'. (109) ראה להלן פרק ו'.

כג. כיצד¹¹⁰ המת - ביום טוב ראשון יתעסקו בקבורתו הפותים¹¹¹, וביום טוב שני¹¹² יתעסקו בו ישראל. ועושין לו כל צרכיו, כגון עשיית המטה ותפירת התכריכין וקציצת הבשמים וכל פיצא בזה; שיום טוב שני לגבי המת פהל הוא חשוב, ואפלו בשני ימים טובים של ראש השנה.

חשיבא, ולא שייכא בה הזמנה, ואין הכנה בידי שמים כהאי גוונא אוסרת" (ראה רש"י בריש מסכת ביצה).

כ. וכשם⁹⁰ שאסור לאכלה, כך אסור לטלטלה. ואפלו נתערבה באלף - פלן אסורות; שהרי למחר יתרו הכל, וכל דבר שיש לו מתירין - אפלו באלף אפלים אינו בטל⁹¹. השוחט⁹² תרנגולת ביום טוב⁹³ ומצא בה ביצים גמורות - הרי אלו מתרות; שאין זה דבר מצוי תמיד, ודבר שאינו מצוי אלא אקראי בעלמא - לא גזרו בו⁹⁴.

(90) מסכת ביצה דף ג' עמוד ב' "אחד ביצה שנולדה בשבת, ואחד ביצה שנולדה ביום טוב, אין מטלטלין אותה, לא לכסות בה את הכלי, ולא לסמוך בה כרעי המטה - ואם נתערבה באלף כולן אסורות". (91) "ואף על פי שמן התורה בטל אחד בשנים, מפני שכתוב (שמות פרק כ"ג פסוק ב'): "אחרי רבים להטות" - החמירו חכמים כאן, הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן בלי ביטול, לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול" (רש"י). (92) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב'. (93) אפילו אם הוא אחר השבת שאין כאן הכנה משבת ליום טוב כיון שלא נולדה כדרכה (רש"י ותוספות שם). (94) "מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן" (מסכת ביצה דף ב' עמוד ב').

כא. זה⁹⁵ שאנו עושין בחוצה לארץ פל יום טוב מאלו שני ימים - מנהג הוא⁹⁶. ויום טוב שני מדברי סופרים הוא, ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין עושין בני ארץ ישראל שני ימים טובים, אלא בראש השנה בלבד. ובהלכות קדוש החדש מספר זה נבאר עקר מנהג זה, ומאי זה טעם עושין ראש השנה שני ימים בכל מקום⁹⁷.

(95) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. (96) כן כתב רבינו גם בפרק ו' מהלכות תלמוד תורה הלכה י"ד ברשימת עשרים וארבעה דברים המנדים עליהם: "ה' המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים - י"א המחלל יום טוב שני של גלויות אף על פי שהוא מנהג". הרי שאינו מדברי סופרים. ואילו בסמוך כתב רבינו "ויום טוב שני מדברי סופרים הוא" וכן כתב בפרק ה' מהלכות קידוש החדש הלכה ו'. וביאור הדבר כמו שכתב הלחם משנה (בפרק ו' מת"ת הלכה י"ד) שכל עיקר יום טוב שני התחיל במנהג כמו שאמרו (מסכת ביצה דף ד' עמוד ב') "הזהרו במנהג אבותיכם" ולאחר שבטל הקידוש על פי הראייה תקנו חכמים שלא יבטלו מנהג אבותינו כנ"ל, והרי לפנינו תקנה מדברי סופרים. אבל מכיון שכל עיקר הדבר היה מנהג לא נתנו חכמים ליום טוב שני של היום, שבא מצד התקנה, חומרת יתר ולא העדיפו אותה על המנהג הקדום (ראה לחם משנה שם). (97) "יום טוב של ראש השנה, בזמן שהיו קובעים על פי הראייה, היו רוב בני ארץ ישראל עושים אותו שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעים יום שקבעו בו בית דין את החדש שאין השלוחין יוצאין ביום טוב. ולא עוד אלא אפילו בירושלים עצמה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכן הוא במשנה עדיות פ"ד מ"ב לפי פירושו של ה'תוספות יום טוב' שם. (3) לאכלו ולטלטלו ביום-טוב. (4) ביצה ו, ב. (5) אם אנו יודעין בבירור שכלו לו חדשיו, ויצא מידי ספק נפל. שאם לא כן, אסור לשחטו עד שיהיה בן שמונה ימים, ראה בדברי רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ד.

ב. בהמות⁶ שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ובאות ולנות בתוך התחום⁷ - הרי אלו מוכנין, ולוקחין מהן ושוחטין אותן ביום טוב. אבל הרועות ולנות חוץ לתחום⁸, אם באו ביום טוב - אין שוחטין אותן ביום טוב; מפני שהן מקצין, ואין דעת אנשי העיר עליהם.

(6) משנה, ביצה מ, א. (7) והן "הבהמות הכייתיות" שבמשנה שם. (8) והן "מדבריות" שבמשנה שם.

ג. וכן בהמת קדשים⁹ שנוולד בה מום ביום טוב - הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום טוב, אסור לשחטה ביום טוב¹⁰. לפיכך, אסור לראות¹¹ מומי קדשים¹² ביום טוב, גזרה שפא יתירם החכם במומן, ויבוא זה לשחט בו ביום. אבל¹³ רואה הוא המום מערב יום טוב, ולמחר מתיר או אוסר.

(9) כגון בכור ומעשר בהמה שהם קדשים, ולהקריבן אי אפשר שאין מקדש, וממתינים עד שיפול בו מום קבוע, שעל-ידי-זה יוצא לחולין. ומראים את הבהמה לחכם אם הוא מום קבוע (ראה בדברי רבינו בהל' בכורות פ"ו). (10) שהיא מוקצה (שבת מו:). (11) כדעת רבי שמעון, במס' ביצה כו, א. (12) אפילו אם נפלו בבהמה מערב יום-טוב, כיון שלא ראה אותה החכם אז (מגיד-משנה). (13) ביצה כו, ב.

ד. בכור¹⁴ שנוולד ומומו עמו - הרי זה מוכן¹⁵. ואין מבקרים אותו¹⁶ ביום טוב. ואם עבר וראה מומו ובקרו והתירו - הרי זה שוחט ואוכל. בכור שנפל¹⁷ לבור - עושה לו פרוסה במקומו; שהרי אינו יכול להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב. אותו¹⁸ ואת בנו¹⁹ שנפלו לבור - מעלה את הראשון על מנת לשחטו, ואינו שוחטו, ומערים ומעלה את השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי זה מהן שירצה; משום צער בעלי חיים התירו²⁰ להערים²¹. בהמת²² חלין שנפלה²³ מן הגג, ועמדה מעת לעת, והרי היא צריכה בדיקה²⁴ - שוחטין אותה ביום טוב ותבדק, אפשר שתמצא פשרה ותאכל²⁵.

(14) ביצה כו, א. שבכור בהמה טהורה, הוא הקדש, ואסור לכהן לאכלו אלא-אם-כן נשחט בעורה, לכן בזמן שאין מקדש, מניחו עד שיפול בו מום קבוע, ויאכלנו הכהן (רבינו בהל' בכורות פ"א). (15) שהרי לא היה אסור מעולם, כיון שנוולד במומו (רש"י), ובכניסת היום-טוב היה מוכן לאכילה על ידי שחיטת אמו, שלפני הלידה אינו קדוש בכורה

(110) מסכת ביצה דף ו' עמוד א'. (111) ולא ישראל. ואף שקבורת מת, מצוה היא, כמו שביאר רבינו (הלכות סנהדרין פרק ט"ו), - אינו דוחה יום טוב, לפי שיום טוב הוא עשה ולא תעשה (ראה למעלה בהלכה א'), ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה (מגן אברהם אורח חיים סימן תקכ"ו). ודוקא לקוברו אסור על ידי ישראל אבל להלבישו ולחמם לו מים לטהרו, להוציאו ולשומו בקבר מותר על ידי ישראל (שלחן ערוך אורח חיים סימן תקכ"ו). (112) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'.

כד. שני ימים טובים אלו של גליות - שתי קדשות הן, ואינן ביום אחד¹¹³. לפיכך, דבר שהיה מקצה ביום טוב ראשון או שנוולד בראשון, אם הכין אותו לשני - הרי זה מתיר¹¹⁴. כיצד? ¹¹⁵ ביצה שנוולדה בראשון - תאכל בשני. חיה ועוף שנצוד¹¹⁶ בראשון - יאכלו בשני. דבר המחבר לקרקע שנעקר בראשון - יאכל בשני. וכן¹¹⁷ מתיר לכהן את העין ביום טוב שני, ואף-על-פי שאין שם חלי¹¹⁸. במה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל שני ימים של ראש השנה - קדשה אחת הן¹¹⁹, וקיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים, אלא לענין המות בלבד, אבל ביצה שנוולדה בראשון של ראש השנה - אסורה בשני¹²⁰. וכן כל פיוצא בזה¹²¹. שבת הסמוכה ליום טוב, ונולדה ביצה באחד מהן - אסורה בשני. וכן כל פיוצא בזה. ואפלו נולדה ביום שני - לא תאכל בשבת הסמוכה לו.

(113) שהרי מספק עושים שני ימים, ואם כן ממה נפשך אחד מהם חול הוא. (114) שאם היום הראשון היה קודש הרי היום חול ומותר, ואם היום יום טוב, אם כן אתמול היה חול, וחול מכין ליום טוב. (115) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. (116) שם דף כ"ד עמוד א'. (117) שם דף כ"ב עמוד א'. (118) שחש בעינו קצת, אבל כל גופו בריא, לכן לא התירו רק ביום טוב שני. (119) חכמים הטילו עליו חומר יום אחד ארוך (הר"ן). (120) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. (121) כגון אפרוח שנולד ביום טוב שאסור בו ביום (להלן פרק ב' הלכה א') - הוא הדין שאסור בשבת הסמוכה ליום טוב. וכן אם נולד ביום טוב אסור בשבת הסמוכה לו.

פְּרָק שְׁנַיִם

(1) נתבארו בו דיני המוקצה בפרט, ומה הוא מוקצה, ואיזו הכנה מועילה לדברים המוקצים, וענין המוקצה באכילה ובטלטול, וכל דיני המוקצה והנולד בשלימות.

א. אפרוח² שנוולד ביום טוב - אסור³, מפני שהוא מקצה. ועגל⁴ שנוולד ביום טוב, אם היתה אמו עומדת לאכילה - מתיר⁵, מפני שהוא מוכן על גבי אמו, ואלו שחט אמו, הנה זה שבמיעה מתיר ביום טוב אף-על-פי שלא נולד.

(2) ביצה ו, א. כרב דאמר אסור (ודלא כרבי יוחנן שמתיר),

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34) משנה, ביצה י, ב. (35) יונים שחורים ויונים לבנים. 36) ואין אנו אומרים שהם אותם היונים, אלא חושיים שמא הפכו מקומותיהם (גמרא). 37) ביצה כד, א. והטעם, מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחרי יום-טוב (ביצה ג: ד). או שרצו חכמים להחמיר בספק זה (מגיד-משנה). 38) לפי שאחד מהם בוודאי בא מן החוק, ואינו בטל בפניו המוזמנים, שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף, כמבואר בפ"א ה"כ.

ז. דגים³⁹ שפּבּיבּיבּין⁴⁰ גדולים, וכן תּיה וּעוּף שפּבּיבּיבּין⁴¹ גדולים: פל שהוא מחסר צידה, עד שאומרים: הָבָא מְצוּדָה וּנְצוּדָנוּ - הָרִי זֶה מְקַצֶּה⁴², ואין צדין אותן ביום טוב; ואם צד - לא יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה מוכן, וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו. וכן⁴³ תּיה שְקַנְנָה בּפּרְדָּס⁴⁴ הסמוך לעיר - ילדיה פשהן קטנים, שאינן צריכין צידה, אינם צריכים זמון, מפני שדעתו עליהן.

39) משנה, ביצה כג, ב. (40) בריכות של מים מוקפות מארבע רוחות. (41) גני חיות מוקפים גדר סביב. (42) נראה שדעת רבינו שצידה היא מן המלאכות המותרות ביום-טוב, לפי שהניצודים ביום-טוב טובים יותר לאכילה מהניצודים בערב יום-טוב, וכל איסורו אינו אלא משום מוקצה. וכן נראה גם להלן הלכה זו (ועיין בחידושי המאירי ביצה כג:). (43) ביצה כה, א. (44) שהוא מקום המשתמר, ואין הוולד יכול לצאת משם בנקל.

ח. מצודות⁴⁵ תּיה ועופות ודגים, שפּרְסָן מְעַרְב יום טוב - לא יטל מהן ביום טוב, אלא אם כן יודע שניצודו מערב יום טוב⁴⁶. הסוכר⁴⁷ אמת המים מערב יום טוב, ולמחר השפים ומצא בה דגים - הרי אלו מתירין; שפּכּר נצודו מערב יום טוב, והרי הן מוכנין.

45) משנה, ביצה כד, א. (46) כמו שכתב למעלה הלכה ו, שכל ספק מוכן - אסור. (47) ביצה כה, א.

ט. בית⁴⁸ שהוא מלא פרות מוכנין⁴⁹, ונפחת⁵⁰ נוטל ממקום הפחת⁵¹. העומד⁵² על המקצה⁵³ מערב יום טוב⁵⁴ בשנה השביעית⁵⁵, שכל הפרות הפקר - צריך שירשם⁵⁶ ויאמר: מכאן ועד כאן אני נוטל. ואם לא רשם - לא יטל.

48) משנה, ביצה לא, ב. (49) לאכילה. (50) מאליו. ולא ששברו את הכותל ביום-טוב. (51) ואין הפירות שבתוכו מוקצים, שהרי לא היו אסורים מחמת עצמם (רמב"ן). (52) משנה, ביצה לד, א. (53) פירות שמונחין לייבש, והוקצו, ונאסרו מלאכלן. (54) במשנה, שם: "ערב שבת". אבל רבינו שפסק שמקצה מותר בשבת (למעלה פ"א הי"ז) שינה מלשון המשנה, וכתב "יום טוב" (מגיד-משנה). (55) שהפירות הפקר, ופטורים מתרומות ומעשרות. אבל בשאר השנים - אסורים משום טבל, סתם מוקצה אינו

(ביצה כו:). (16) לראות אם יש בו מום קבוע להתירו בשחיטה "שמא לא יהיה בו מום קבוע, ונמצא מטלטל מה שאינו ראוי לו, שאי אפשר בלא טלטול, או שמא לא ידקדק בראייתו מפני שמחת יום-טוב" (ראב"ד). (17) ביצה כו, א. כרבי שמעון. (18) ביצה לז, א. (19) שאסור לשחוט שניהם ביום אחד, שנאמר (ויקרא כב, כח) "ושור או שה, אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". (20) שבת קיז, ב. ועיין פכ"א מהל' שבת ה"ט וה"י. ומצינו שהתורה חסה על צער בעלי חיים, שנאמר (שמות כג, ה) "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו - עזוב תעזוב עמו". וראה ב'כסף משנה' בפ"ג מהל' רוצח ה"ט, שדעת רבינו שדין 'צער בעלי חיים' הוא מן התורה. (21) 'תחבולות ההיתר תיקרא ערמה, ושאינו להיתר תיקרא ערמה' (רבינו בפירושו המשניות, תמורה פ"ה מ"א). (22) ביצה לד, א. (23) וצריכה בדיקה אם לא נתרסק אחד מאבריה, שאז היא טריפה ואסורה באכילה (רבינו בהל' שחיטה פ"ט ה"כ). (24) בפ"ט מהלכות שחיטה, כתב רבינו שאם שהתה מעת לעת צריכה בדיקה ומותרת בכך, ואם עמדה נבדקת מיד ואינה צריכה מעת לעת. ולפי זה, מה שכתב רבינו כאן "ועמדה מעת לעת" פירושו "ושהתה מעת לעת", שהרי עמדה אינה צריכה מעת לעת. ובנוסף אחר, חסרות המילים "מעת לעת", ולפי זה "עמדה" היינו עמדה ממש. ובנוסף אחר, חסרות כל שלושת המילים "ועמדה מעת לעת" ('מעשה רוקח'). (25) שרוב בהמות ועופות כשרות הן.

ה. אגוזין²⁶ ותרגולין ויונים שפּבּיבּיבּת²⁷ - הרי אלו מוכנין²⁸, ואין צריכין זמון. אכל יוגי שוכף²⁹ ויוגי עליה וצפרים³⁰ שקננו בטפחין³¹ או בכירה³² ובפרדס - הרי אלו מקצה. וצריך³³ לזמן מפעריב ולומר: אלו ואלו אני נוטל; ואינו צריך לנענע.

(26) ביצה כה, א. (27) הגדילים בבית ('מגן אברהם' או"ח סי' תצז). (28) ומותר לצודם ביום-טוב, שאף בשבת אם צדם פטור (פי"א מהל' שבת הכ"ד) לפי שהם כניצודים. (29) קן יונים. (30) יונים מדבריות שיקננו בעלייתו. (31) כלי חרס הבנויים בכתלים לקנן בהם עופות. (32) בכת"י חסרות תיבות אלו. (33) משנה, ביצה י, א. כבית הלל. ויש מפרשים יוני שוכף ויוני עליה וכו' ביונים שאינם יכולים לפרוח. שאם לא כן, לא מועילה הזמנה שהרי הם מחוסרים צידה, ואם כן צידתה אסורה ביום-טוב (מגיד-משנה).

ו. זמן³⁴ שחרים ולבנים³⁵, ומצא שחרים במקום לבנים ולבנים במקום שחרים - אסורים; שאני אומר: שמא אותן שזמן פרחו להן, ואלו אחרים הן³⁶, וכל ספק מוכן - אסור³⁷. זמן שנים ומצא שלשה - הפל אסור³⁸. שלשה ומצא שנים - מתירין. זמן בתוך הקן ומצא לפני הקן, אם אין שם פגן אלא הן ואינן יכולין לפרח, אף-על-פי שיש שם קן אחר בקרן זוית בתוך חמשים אמה - הרי אלו מתירין; שאין המדדה מדדה אלא כנגד קנו בשנה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(63) ביצה ד, ב. (הרי"ף כתב טעם נוסף: גזירה שמא יעלה ויתלוש. (65) ואף שביאר רבינו בפ"א ה"כ שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף - כיון שאינו נהנה מן העצים כשהם בעין רק לאחר שנשרפו, לכן מותר. ואין כאן משום אין מבטלים איסור לכתחילה, כיון שכל איסור זה אינו אלא מדרבנן (גמרא, שם). (66) משנה, ביצה ל, א. (67) שהוכן לסחורה, אבל אם עומד למאכל בהמה - מותר (לחם-משנה). (68) מערב יום-טוב (הגאון רבי אליהו מוילנה, אר"ח סי' תקיח). (69) ובשו"ע אר"ח סי' תקיח סי', הצריך שיהא גם סרוח (ועיין שם בגמרא וב'תוספות').

יב. אין⁷⁰ מְבַקְעִין עֲצִים מְסוּאָרִים⁷¹ שֶׁל קוֹרוֹת, מְפָנִי שֶׁהֵן מְקַצָּה; וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנֶּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב, מְפָנִי שֶׁהִיא נוֹלֵד. וְכֵן⁷² כָּלִים שֶׁנֶּשְׁבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב - אֵין מְסִיקִין בָּהֶן. מְפָנִי שֶׁהֵן נוֹלֵד. אֲבָל מְסִיקִין בְּכָלִים שְׁלָמִים⁷³, או כָּלִים שֶׁנֶּשְׁבְּרוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁהֵרִי הוֹכְנֵה לְמִלְאָכָה אַחֲרַת מִבְּעֶרֶב. פְּיוּצָא בּוֹ: אֲגוּזִים⁷⁴ וְשִׁקְדִים שֶׁאֲכָלָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב - מְסִיקִין בְּקִלְפֵיהֶן בְּיוֹם טוֹב; וְאִם אֲכָלָן בְּיוֹם טוֹב - אֵין מְסִיקִין בְּקִלְפֵיהֶן. וְיֵשׁ⁷⁵ נִסְחָאוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן: שֶׁאִם אֲכָלָן מִבְּעֶרֶב - אֵין מְסִיקִין בְּקִלְפֵיהֶן, שֶׁהֵרִי הִקְצוּ; וְאִם אֲכָלָן בְּיוֹם טוֹב - מְסִיקִין, מְפָנִי שֶׁהֵן מוֹכְנִין עַל גַּב הָאֲכָל.

(70) משנה, ביצה לא, א. (71) סדר של קורות המושכבות לארץ שלא תתקמנה ותהיינה ראויות לבנין (רש"י). (72) שבת כט, א. (73) אבל לא יגע בהן לאחר שאחזו בהן האור, שאז נעשו שבירי כלים והם נולד, שאסור בטלטול (הרשב"א). (74) מכאן עד "ואם אכלן ביום-טוב אין מסיקין בקליפיהן" הוא בתוספתא פ"ג דיום-טוב לפי כתי"ו ויין (הוצאת צוקמ. עמ' 206). (75) הראב"ד כותב על זה "מעולם לא שמענו נוסחא זו", וכבר העיד ב'מעשה רוקח' שבכתב-יד קדמון נמחק כל זה מדברי רבינו. וה'מגדל עוז' כותב "לא נפלאת היא שהגיעו לידו נוסחאות אשר לא הגיעו לידו, שהרי זכה לבוא בידו מן הנוסחא שנכתבה בימי מחברי התלמוד בגוילים, כספרי תורה שלנו, וגם במקרא ספר-תורה שהיו מגיחין ממנה בעזרה המכונה לבן אשר". ונראה שכונת רבינו בנוסחאות אלו אינה לגמרא אלא לתוספתא הנזכרת למעלה (וכן כתב 'מרכבת המשנה' בפ"א מהלכות יום-טוב הי"ד).

יג. קוץ⁷⁶ רָטֵב - הֵרִי הוּא מְקַצָּה, מְפָנִי שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לְהִסְקָה. לְפִיכָף, אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שְׁפוֹד לְצִלּוֹת בּוֹ בְּשׂוֹר⁷⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.

(76) ביצה לג, א. ובלשון התלמוד נקרא "חיזרא". (77) ברי"ף: "ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר, כמין שפוד לצלות בו הצלי". וכן כוונת רבינו במה שכתב "לעשות כמו שפוד" - להכניסו בתוך הבשר כמין שפוד.

יד. נוֹטְלִין⁷⁸ עֲצִים הַסְּמוּכִים לְדָפְנֵי⁷⁹ הַסְּכָה וּמְסִיקִין

מעושר, שהרי הוא לפני גמר מלאכה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שמתור לאכול אכילת עראי קודם גמר מלאכה - ביום-טוב אסור, שכשם ששבת קובעת למעשר משום שנאמר "וקראת לשבת עונג" (ביצה לד:); כמו כן יום-טוב קובע למעשר שגם בו יש מצות עונג (להלן פ"ו הט"ז), וכל אכילות שבו הן אכילות קבע. (56) כאן במוקצה שהקצה האדם בידיו, החמירו יותר והצריכו מעשה. אבל למעלה ביוני שובך (ה"ה) אין צריך אלא אמירה בלבד ('תוספות') ביצה לד: ד"ה ואומר).

י. פוּתֵי⁵⁷ שֶׁהִבִּיא תְּשׁוּרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב: אִם יֵשׁ מְאוּתוֹ הַמֵּין בְּמִחְבֵּר לְקַרְקַע, או שֶׁהִבִּיא⁵⁸ חֲמֵה או עוֹפּוֹת או דָּגִים שֶׁאֲפָשֶׁר לְצוּדָן בּוֹ בְּיוֹם - הֵרִי אֵלוֹ אֲסוּרִין עַד לְעֶרֶב⁵⁹, וְיִמְתִּין בְּכַדִּי שֶׁיַּעֲשׂוּ⁶⁰. וְאִפְלוּ הַדָּס⁶¹ וְכִיּוּצָא בּוֹ - אֵינוֹ מְרִיחַ בּוֹ לְעֶרֶב עַד שֶׁיִּמְתִּין בְּכַדִּי שֶׁיַּעֲשׂוּ. וְאִם אֵין מְאוּתוֹ הַמֵּין בְּמִחְבֵּר לְקַרְקַע, או שֶׁהִיָּתָה צוּרְתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שֶׁמֵּאֲתָמוּל נֶעְקַר או נְצוּד: אִם הִבִּיא מִתּוֹךְ הַתְּחוּם - מְתָר, וְאִם הִבִּיא מִחוּץ לַתְּחוּם - הֵרִי זֶה אֲסוּר. וְהֵבֵא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל זֶה מִחוּץ לַתְּחוּם - מְתָר לְיִשְׂרָאֵל אַחֲרָי⁶².

(57) ביצה כד, ב. מימרא של רב פפא. (58) ברייתא, שם. (59) בפירוש רש"י שם: "לערב, היינו ערב ראשון, אף שהוא ליל יום-טוב שני, ומותרין ממה-נפשך, אם הלילה הוא חול - הרי המתין בכדי שיעשו. ואם קודש הוא, אז בוודאי מותרין, שהרי נלקטו בחול. ויש לי הרבה ראיות בזה, ולא זכיתי לשאול את פי רבינו יעקב בזה, כי היו נוהגים בו היתור במקומינו, והיה לי דבר פשוט, ולאחר פטירתו של רבינו שמעתי את רבינו יצחק הלוי שהוא אסור, עד ליל מוצאי יום-טוב שני, וכל אנשי עירו כמותו, וגם בהלכות גדולות' אסור כן, ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר, ובתשובת רבינו גרשום מאור הגאולה מצאתי כמותי, גם עתה בא אלי מכתב מגרמיי"ש שבא לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומא, ושמו ר' קלונימוס, ובקי בכל הש"ס והורה כן". ובדעת רבינו אין הכרע. ועיין ב'מגיד משנה' למעלה פ"א הכ"ד, ובלחם משנה' שם. (60) שלא יהנה ממלאכת יום-טוב. ועוד, שלא יאמר לגוי לתלוש בשבילו (רש"י 'תוספות' שם). (61) כן מפורש בעירובין מ, א. (62) שלא החמירו חכמים באיסור תחומין, שאינו אלא מדרבנן, לאסרו על כל העולם (רש"י ביצה כה.). [ואף אם הביאו מחוץ ל"ב מיל בכלל זה, שהרי ביום-טוב אין איסור תחומין מן התורה לדעת רבינו. ראה להלן פ"ה הי"ד, ובהקדמת 'מעשה רוקח' בשם 'ספר הבתים'].

יא. עֲצִים⁶³ שֶׁנֶּשְׁבְּרוּ מִן הַדְּקָל בְּיוֹם טוֹב - אָסוּר לְהִסְקָן, מְפָנִי שֶׁהֵן נוֹלֵד⁶⁴. וְאִם נִשְׂרוּ לְתוֹךְ הַתְּנַור - מְרַבָּה⁶⁵ עָלֵיהֶן עֲצִים מוֹכְנִין וּמְסִיקִין. עֲרִימַת⁶⁶ הַתְּבֵן⁶⁷ וְאוּצָר שֶׁל עֲצִים - אֵין מִתְחִילִין בָּהֶן בְּיוֹם טוֹב, אֲלָא אִם כֵּן הִכִּין מִבְּעֶרֶב, מְפָנִי שֶׁהֵן מְקַצָּה. וְאִם הָיָה הַתְּבֵן מִבְּעֶרֶב⁶⁸ בְּקוֹצֵים⁶⁹, שֶׁהֵרִי אֵינוֹ רְאוּי אֲלָא לְאֵשׁ - הֵרִי זֶה מוֹכֵן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל צְרָקָיו. וְכֵן¹⁰⁰ אֶפְרָ שֶׁהִסְק מֵעֶרְב יוֹם טוֹב¹⁰¹ - מוֹכֵן; וְשֶׁהִסְק¹⁰² בְּיוֹם טוֹב: כָּל זְמַן שֶׁהוּא חָם כְּדִי לְצַלּוֹת בּוֹ בִּיצָה¹⁰³ - מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ, שְׁעֵדִין אֵשׁ הוּא; וְאִם לֹא - אֶסוּר לְטַלְטְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹלָד. מִי¹⁰⁴ שֶׁהִיָּה לוֹ דְקָר¹⁰⁵ נְעוּץ מֵעֶרְב יוֹם טוֹב, וְנִתְקַוָּה¹⁰⁶ בְּיוֹם טוֹב, וְהֵעֵלָה עֶפֶר: אִם הָיָה אוֹתוֹ עֶפֶר תִּיחֻחַ¹⁰⁷ - הָרִי זֶה מִכֶּסֶה¹⁰⁸ בּוֹ וּמִטַּלְטְלוֹ; אֲבָל אִם הֵעֵלָה גוֹשׁ עֶפֶר - הָרִי זֶה לֹא יִכְתָּשׁ¹⁰⁹ אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.

(99) ביצה ח, א. מימרא של רב יהודה. (100) משנה (ביצה ב.). "אפר כירה, מוכן הוא". (101) ביצה ח, א. (102) שם. (103) שהיא מתבשלת מהר יותר מכל שאר דברים. (104) משנה (ביצה ב.). (105) יתד ברזל שחופרין בו את הקרקע. (106) בדיעבד. כלומר שעבר ונתקן. אבל לכתחילה אסור לנתקו אפילו אם כבר שחט (שהרי כתב בסמוך "מכסה בו", ולא כתב "שחט ומכסה בו" - 'בירור הלכה' למסכת ביצה ב. ציון ג ד"ה ואם עבר) שלא התירו אפילו טלטול מוקצה לצורך מצות כיוסי (להלן פ"ג ה"א שאם אין לו עפר מוכן, ועבר ושחט - לא יכסה עד הערב), וכל-שכן שלא התירו אסור מלאכה, אף-על-פי שהוא מדרבנן. ומה שאמרו במשנה "ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה" - זה אינו אלא למי שסובר "מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה" ויש כאן שתי קולות: א' מלאכה שאינה צריכה לגופה, וב' מקלקל. אבל לדעת רבינו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה (פ"א מהל' שבת ה"ז) ואין כאן אלא קולא אחת של מקלקל - לא התירו ('שער המלך' כאן). וראה להלן פ"ג ה"א, ובהערה ג. (107) עפר רך. (108) אם שחט חיה או עוף שמצוות-עשה לכסות את דמם בעפר, כמו שכותב רבינו בהל' שחיטה פ"ד. (109) שכתשה אסורה, כמבואר בהל' שבת פרק שמיני.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) נתבארו בו קצת המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, והענין הכולל לאלו הנזכרות בפרק זה הוא היותן לאוכלין ומשקין.

א. מִי² שֶׁהִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן³ או אֶפְרָ מוֹכֵן, שֶׁמִּתֵּר לְטַלְטְלוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט חֲתָה וְעוֹף וּמְכַסֶּה דָמָם; וְאִם אֵין לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן או אֶפְרָ הָרְאוּי לְטַלְטְלוֹ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט; וְאִם עֶבֶר וְשָׁחַט - לֹא יִכְסֶה דָמָם עַד לְעֶרְב⁴. וְכֵן בְּרִיָּה⁵ שֶׁהוּא סִפְקָ⁶ אִם חֲתָה הִיא אִם בְּהֵמָה⁷ - אֵין שׁוֹחֵטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם שָׁחַט - לֹא יִכְסֶה דָמָה עַד לְעֶרְב, אֶפְלוּ הָיָה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן או אֶפְרָ; שְׁמָא יֵאמֵר הַרְוָאָה: חֲתָה וְנִדְאִית הִיא וּלְפִיקָהּ כֶּסֶה דָמוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְיִבּוֹא הַרְוָאָה לְהַתִּיר חֲלָבָהּ⁸.

(2) משנה, ביצה ב, א. (3) מערב יום-טוב. (4) ראה

בְּהוֹ, אֲבָל אֵין מְבִיאִים מִן הַשְּׂדֵה⁸⁰, אֶפְלוּ הִיוּ מְכַנְסִין שֵׁם מִבְּעֶרְב⁸¹. אֲבָל⁸² מִגִּבְב⁸³ הוּא בְּשֵׂדֵה⁸⁴ מִלְּפָנָיו⁸⁵, וּמִדְּלִיק שֵׁם. וּמְבִיאִין⁸⁶ מִן הַמְּכַנְסִין שְׂבִרְשׁוֹת הַיְחִיד, וְאֶפְלוּ הִיָּתָה מִקְפֶּת שְׁלֵא לְשֵׁם דִּירָה; וּבְלִבְד שְׁיֵהִיָּה לָהּ פּוֹתַחַת⁸⁷, וְתֵהִיָּה בְּתוֹף תְּחוּם שְׁבִת⁸⁸; וְאִם חָסֵר אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ - הָרִי הֵן מְקַצֶּה.

(78) משנה, ביצה ל, ב. (79) אבל מן הרפנות עצמם אסור, שהרי הוא סותר אוהל. (80) העצים התלושים. (81) שנראה כמעמר עצים לצורך מחר, ועיין ר"ן. (82) משנה, ביצה לג, א. (83) מלקט. (84) במשנה שם כתוב "מגבב משלפניו", ומפרשה רבינו בשדה, וכן הוא בפירוש המשנה. (85) שזה מוכיח שעושה רק כדי לבשל קדירתו, ואין בו משום מעמר. (86) משנה, ביצה לא, א. (87) מסגר. (88) שאם יש כל אלו התנאים, נחשב הדבר כמוכן.

טו. עֲלֵי⁸⁹ קָנִים וְעֲלֵי גִפְנִים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן מְכַנְסִין בְּקֶרְפֵּי⁹⁰ - פִּיּוֹן שֶׁהָרוּחַ מְפַזֶּרֶת אוֹתָן, הָרִי הֵן כְּמִפְזָרִין⁹¹ וְאֶסוּרִין. וְאִם הִיָּתָה עֲלֵיהֶן כְּלִי כְּבֵד מֵעֶרְב יוֹם טוֹב - הָרִי אֵלוֹ מוֹכְנִין.

(89) ביצה לא, א. (90) מקום נרחב, מוקף גדר, מחוץ לעיר. (91) שאינו סומך עליהן מערב יום-טוב, שהוא חושב שהרוח פורתן כבר (רש"י).

טז. בְּהֵמָה⁹² שֶׁמֵּתָה בְּיוֹם טוֹב: אִם הִיָּתָה מְסַפְּנֶת⁹³ מֵעֶרְב יוֹם טוֹב - הָרִי זֶה מִחֲתֻכָּה לְכָלִּבִּים; וְאִם לֹא - הוֹאִיל וְלֹא הִיָּתָה דַעְתּוֹ עֲלֶיהָ, הָרִי זֶה מְקַצֶּה, וְלֹא יִזְיָנָה מִמְקוֹמָה. בְּהֵמַת קָדָשִׁים⁹⁴ שֶׁמֵּתָה, וְתִרְוָמָה שֶׁנִּטְמָאת - לֹא יִזְיָנָה מִמְקוֹמָה⁹⁵.

(92) ביצה ב, א. ודף כז, ב. (93) שחשב עליה שתמות ביום-טוב ויתננה לכלב. (94) אפילו היתה מסוכנת מערב יום-טוב אסורה בטלטול, כי העיקר אצלנו אין מאכילין את הקדשים לכלבים (פירוש המשניות להר"מ) שהרי מצות קדשים טמאים היא בשריפה. וראה ברש"י ביצה כז: 'ותוספות' שם. (95) "ומעשה, ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנטמאת, ונכנס לבית המדרש ושאל, ואמרו לו לא יזיזם ממקומם" (ביצה, שם).

יז. דְּגִים⁹⁶ וְעוֹפּוֹת וְחֲתָה שֶׁהֵן מְקַצֶּה⁹⁷ - אֵין מְשַׁקֵּין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לְפִגְיָהֶם מְזוֹנוֹת⁹⁸; שְׁמָא יִבּוֹא לְקַח מֵהֶן. וְכֵל שֶׁאֶסוּר לְאָכְלוֹ או לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצֶּה - אֶסוּר לְטַלְטְלוֹ.

(96) ביצה כג, ב. (97) ראה למעלה הלכה זו. (98) אף-על-פי שמזונותם עליו, שאינם ניזונים מאלהים, ועיין רש"י שם.

יח. הַמְּכַנְסִים⁹⁹ עֶפֶר מֵעֶרְב יוֹם טוֹב, אִם יִחַד לוֹ בְּחֻצְרוֹ קֶרֶן זְוִית - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וּמִתֵּר לְטַלְטְלוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. **הַמִּפְשִׁיט עוֹר בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב**²¹ - לא יִמְלָחְנוּ; שָׂזָה עֲבוֹד הוּא²², וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלָאכָה שְׂלֵא לְצַרְךָ אֲכִילָה. אָבָל נִוְתָנוּ²³ לִפְנֵי בֵּית הַדְּרִיסָה, כְּדִי שְׂיִדְרְסוּ עָלֶיךָ²⁴ וְלֹא יִפְסֵד. וְלֹא הִתִּירוּ דָּבָר זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂמֵחַת יוֹם טוֹב, כְּדִי שְׂלֵא יִמְנַע מִלְּשַׁחֵט²⁵. וּמִתָּר לְמַלַּח בְּשֵׁר לְצִלִּי²⁶ עַל גְּבֵי הָעוֹר²⁷, וּמִעֲרִימִים בְּדָבָר זֶה²⁸. כִּיצַד? מוֹלַח מְעֻט בְּשֵׁר מִכָּאן וּמְעֻט מִכָּאן, עַד שְׂיִמְלַח הָעוֹר כְּלוֹ.

(21) וגם נשחטה ביום-טוב (מגיד-משנה). (22) "שהמליחה מין עיבוד הוא" (רבינו בהל' שבת פ"א). (23) המדובר בבהמה שנשחטה ביום-טוב כנ"ל (אבל אם נשחטה מערב יום-טוב, אסור - הואיל והיה יכול למלחו מערב יום-טוב. מגיד-משנה). (24) ולא ניכר כל-כך שכוונתו לתיקון העור (ביצה יא:). (25) "התירו סופן משום תחילתן" (ביצה יא:). (26) שהיא מליחה מועטת, כולהלן הלכה ה'. (27) אף שעל-ידי-זה ימלח גם העור קצת. (28) "ירושלמי פ"א ה"ו. וחכמים התירו דבר זה שנראה קצת הערמה, כדי שלא יבוא לידי קלקול והפסד העור, ולא ירצה לשחוט ביום-טוב, וימנע משמחת יום-טוב.

ה. **בְּמָה דְּבָרִים אָמֹרִים? בְּמוֹלַח לְצִלִּי, שְׂאִינוּ צָרִיךְ מְלַח הַרְבֵּה**³⁰; אָבָל לְקַדְרָה³¹ - אָסוּר לְמַלַּח עַל הָעוֹר. וְכֵן³² אֵין מוֹלְחִין³³ אֶת הַחֲלָבִים, וְאֵין מְהַפְּסִין³⁴ בָּהֶן, וְאֵין שׂוֹטְחִין אוֹתָן בְּרוּחַ עַל גְּבֵי תְּדוּת³⁵, מִפְּנֵי שְׂאִינוּ רְאוּיִן לְאֲכִילָה.

(29) ביצה יא, א. (30) [בפ"ו מהלכות אסורות ה"ב, נראה מדברי רבינו שלצלי צריך מליחה כמו לקדירה (עיי"ש במגיד-משנה). וכן כתב רבינו בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א: "ומצוה למלוח הבשר (בקרבות) יפה יפה כמולח בשר לצלי", וצ"ע]. (31) והוא-הדין אם מולח לצלי מליחה מרובה כמו לקדירה - אסור (ביצה, שם). (32) ביצה, שם. (33) שדבר שאינו אוכל גמור, אם מולח כדי שלא יסריח - יש בו משום מעבד. (34) שזה תיקון לחלבים שלא יסרחו. (35) כתנא-קמא ולא כרבי יהושע. גזירה שמא יבוא למלחם (שם יא:).

ו. **הַמִּפְשִׁיט³⁶ אֶת הַבְּהֵמָה - לֹא יִרְגֵּל בְּיוֹם טוֹב. כִּיצַד הוּא הַמִּרְגֵּל? זֶה הַמוֹצֵיא כֹּל בְּשֵׁר מִרְגֵּל אַחַת, כְּדִי שְׂיִוְצֵיא כֹּל הָעוֹר שְׁלֵם וְלֹא יִקְרַע. מִפְּנֵי שְׂטוּרַח בְּהַפְּשִׁט זֶה טְרַח גְּדוּל³⁷, וְאֵין בּוֹ צַרְךָ לְמוֹעֵד. וְכֵן³⁸ אָסוּר לְעֲשׂוֹת בֵּית יָד³⁹ בְּבִשְׂרָה, וְהוּא, שְׂעִשְׂוֶה בְּסִפִּין. שְׂלֵא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שְׂהוּא עוֹשֶׂה בַּחֵל. וּמִתָּר לְעֲשׂוֹת סִמְזָן⁴⁰ בְּבִשְׂרָה.**

(36) בכורות לג, א. (37) אבל מפשיט את העור דרך שתי הרגלים, שחותך מרגל האחת עד השניה, ועל-ידי-זה מפשיט העור שלם, שאין הטרחא מרובה בזה (בית יוסף 'או"ח סי' תצט, ועיי' כסף-משנה כאן). (38) ביצה כח, א. (39) 'כשמוכר בשר, עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו

למעלה בסוף פרק שני (בהערה 106). אבל לדעת גדולי הראשונים, אם יש לו דקר נעוץ (יתד ברזל שחופרין בו קרקע) מבעוד יום בעפר תיחות, יכול לכסות בו, כדברי המשנה "ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה". (5) משנה, ביכורים פ"ב. (6) ונקרא בלשון התלמוד "כוי". (7) וצריך לכסות מספק (רבינו בפ"ד מהל' שחיטה). (8) והאוכל כזית מחלב בהמה חייב כרת, וחלב חיה מותר באכילה (רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ז), וכוי חלב אסור מספק, ואין לוקין על אכילתו (רבינו בפ"א מהל' מאכלות אסורות).

ב. **וְכֵן⁹ הַשׂוֹחֵט תְּהֵא וְעוֹף מְעַרְב יוֹם טוֹב - לֹא יִכְסֶה דָּמָם בְּיוֹם טוֹב**¹⁰. שְׂחַט בְּהֵמָה¹¹ תְּהֵא וְעוֹף בְּיוֹם טוֹב, וְנִתְעַרְב דָּמָם - לֹא יִכְסֶה אוֹתוֹ עַד לְעָרְב¹²; וְאִם תְּהֵא לוֹ עֶפְר מוֹכֵן אוֹ אֶפְר, וְיִכּוֹל לְכַסּוֹת הַכֹּל בְּדִקְרִיה אַחַת - הָרִי זֶה יִכְסֶהוּ¹³.

(9) ביצה ח, ב. (10) שהיה לו לכסות מערב יום-טוב, ואין מצוות הכיסי מונע אותו משמחת יום-טוב, שהרי יכול לאכול את הבשר, ולכסות את דמו במוצאי יום-טוב (רש"י). (11) שדמה פטור מכיסי. (12) שהרי הוא טורח טרחא שאינה של מצוה, שיש ביניהם דם בהמה (רש"י). (13) ואם שחט באמצע החצר, יכול לכסות את הדם אפילו בכמה דקירות, כדי שלא יתלכלכו כליו (מגן אברהם 'בשורע או"ח סי' תצח).

ג. **הַשׂוֹחֵט¹⁴ בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב - מִתָּר לוֹ לְתַלֵּשׁ צִמָּר לְמִקּוֹם הַסִּפִּין¹⁵ בְּיָדוֹ¹⁶; וּבְלִבָּד שְׂלֵא יִזְיָנוּ מִמִּקּוֹמוֹ¹⁷, אֶלָּא יִשְׂאֵר שָׁם מִסְבֵּף בְּשִׂאָר¹⁸ צִמָּר הַצְּוֹאֵר. אָבָל בְּעוֹף - לֹא יִמְרָט; מִפְּנֵי שְׂהוּא דְרָפוּ, וְנִמְצָא תוֹלֵשׁ¹⁹ בְּיוֹם טוֹב**²⁰.

(14) בכורות כה, א. (15) שאם ישחוט בלי תלישה, והסכין יהיה מכוסה בצמר - תהיה השחיטה פסולה משום חלדה, ראה הל' שחיטה פ"ג, ה"ג. (16) שאין דרך גזיזה אלא בכלי (פ"ט מהל' שבת ה"ח) והתירו בידו, שהוא כלאחד יד, משום שמחת יום-טוב. (17) כדי שייראה שתולש רק לצורך שחיטה ולא לצרכו (תפארת ישראל' בכורות פ"ג מ"א לענין בכור, וה"ה לענין יו"ט). (18) ובנוסחאות ישנות, הגירסא: "בשאר" (בב"ת). (19) שלא התירו מכשירי אוכל נפש אלא מה שאי-אפשר לעשות מערב יום-טוב (ראה בפ"א ה"ח) מבלי שיגרום הפסד או חסרון טעם לאוכל, אבל מריטת הנוצה אפשר לעשותו מערב יום-טוב (הרא"ש). (20) "נהגו עכשיו השוחטים למרוט הנוצה קודם שחיטה, וסומכין על דעת הרמב"ן שחולק על רבינו, ומתיר תלישת נוצה מן הצואר לפני שחיטה, שאי-אפשר לשחוט בלא זה (חיי אדם' כלל ט). ורבינו בפירוש המשניות במס' בכורות שם, העתיק את כל דברי הגמרא בענין זה, אף-על-פי שאין דרכו כן בפירוש המשנה, והתנצל בלשון זה: "וזכרתי זה, ואע"פ שאינו מכוונת המסכת לפי שרוב בני אדם עוברים עליו".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

61] אף שאין שורפין קדשים בלילה - זה אינו אלא בנותר ופיגול, אבל טמא נשרף בלילה - נודע ביהודה' מהדורא תנינא או"ח סי' צו, מדקדוק לשון הרמב"ם פי"ט מפסולי המוקדשין ה"ה]. 62] משנה, פסחים מו, א. 63] ואף שהחלה היא של הקדש, וביאר רבינו (בפ"ד מהל' חמץ ומצה) שאינו עובר על חמץ של הקדש, שנאמר (שמות יג, ז) "ולא יראה לך", שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה? - כאן נחשב החמץ כשלו, כיון שלא נתנו עדיין לידי כהן, ויכול לישראל על ההפרשה, "הואיל ואי בעי מתשיל עלה, ממוניה הוא" (שם מו:). 64] במשנה, אמרו עוד: "בן בתירא אומר, תטיל בצונן", המונוע מלהחמין, אבל לכתחילה אין לסמוך על תקנה זו, שחששו חכמים שמא לא יזהר יפה שלא תחמין (הרא"ש).

י. אין⁶⁵ אופין בפורני⁶⁶ חדשה, גזרה שמא תפחת⁶⁷ ותפסיד הלחם, וימנע משמחת יום טוב. אין⁶⁸ גורפין⁶⁹ תנור וכירים, אכל מכבשין⁷⁰ את האפר שבבהן⁷¹. ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות אלא אם כן גרף - מתר. וסותמין⁷² פי התנור בטיט ורפש שבסביבות הנהר. והוא, שרפכו⁷³ מאמש. אכל לגבל טיט ביום טוב - אסור. ומתר לגבל את האפר⁷⁴ לסתם בו פי התנור.

65] ביצה לד, א. 66] תנור של חרס. 67] יתקלקל גג התנור ויפול על הפת. אבל בתנורים שלנו, שנעשו מלבנים, ונותן טיט בין לבניה לחברתה להדביקן יחד, והם חזקים, אין חשש זה ('משנה ברורה' או"ח סי' תקז). 68] משנה, ביצה לב, ב. 69] אם נפל לתוכו מטיח הטיט. 70] להשכיב האש והאפר שבו, כדי שיהיה חלק ולא יגע בפת. 71] "ולגרוף את התנור מן האפר והגחלים לאחר הסקה, יראה לי שהוא מותר, ואף-על-פי שהוא מכבה, אי אפשר בלא כן, וכשם שמתור להבעיר לצורך אוכל נפש, כך מותר לכבות לצורך אוכל נפש, והרי זה כמניח בשר על הגחלים" (מגיד-משנה בשם הרשב"א). 72] ביצה, שם. 73] בגמרא שם "והוא דצייריה (=עשה בו סימן) מאתמול". אבל בנוסחת הרי"ף (כת"י דק"ס) "דטריח", וצ"ל "דמריח" שהוא ממורח ואין בו גיבול ('בירור הלכה' שם, ציון ל'). 74] לשיטתו בפ"ח מהל' שבת (הט"ז) שאין גיבול באפר, והראב"ד חולק עליו שם וכאן.

יא. תנור⁷⁵ וכירים חדשים - אין סכין⁷⁶ אותן בשמן ביום טוב, ואין טשין אותן במטלית, ואין מפיגין⁷⁷ אותן בצונן כדי לחסמן⁷⁸; ואם בשביל לאפות⁷⁹ בהן - מתר. אין⁸⁰ מלפנין את האבנים⁸¹ לצלות או לאפות עליהן, מפני שמחמין⁸². ומסיקין ואופין בפורני⁸³, ומחמין חמין באבטיכין⁸⁴.

75] ביצה לד, א. 76] דרכן היה לסוך התנורים החדשים בשמן ולשפשף אותן, כדי להחליקן ולצחצחן, ואסור משום תיקון כלי. 77] שהצונן הבא אחר היסק, מחזק את הכלי. 78] לחזקן. 79] שהוצרכו להפיג את התנור כדי שיוכלו

לביתו, וביום-טוב צריך לשנות לעשות היכר, שאין מקח וממכר ביום-טוב" (רש"י ביצה כת.). 40] "שלא יחליפהו הנושאו" (רש"י).

ז. מולגין⁴¹ את הראש⁴² ואת הרגלים, ומהבהבין אותן באור; אכל אין טופלין אותן בסיד⁴³ ובחרסית⁴⁴ ולא באדמה, ואין גוזזין אותן במספרים⁴⁵. וכן אין גוזזין את הירק בתספרת שלו; אכל מתקנין את האכל שיש בו קוצים, כגון קנדס⁴⁶ ועפביות⁴⁷, בתספרת⁴⁸.

41] ביצה לד, א. 42] ברותחין, כדי להסיר את השיער. 43] שזה נראה כעיבוד. 44] חומר שעושין ממנו כלי חרס. 45] שנראה כאילו עושה זה לצורך השיער (רש"י). 46] בכת"י התימנים, הגירסא "קורנס". 47] מין צמח שיש בו קוצים, והוא ראוי למאכל. 48] כיון שהוא צורך אוכל נפש.

ח. מתר⁴⁹ ללוש עסה גדולה ביום טוב. והלש⁵⁰ עסה מערב יום טוב - אינו מפריש ממנה חלה ביום טוב⁵¹. ואם לשה ביום טוב - מפריש ממנה חלה⁵² ונותנה לכהן. ואם⁵³ היתה עסה טמאה, או שנטמאת החלה - לא יבשל את החלה; שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכל⁵⁴, וזו לשפפה⁵⁵ עומדת. וכן⁵⁶ אין שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין קדשים⁵⁷ שנטמאו ביום טוב; ששרפת קדשים שנטמאו - מצות עשה, שנאמר: באש ישרף, ועשית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בהן⁵⁸ - עשה ולא תעשה⁵⁹, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה⁶⁰.

49] ביצה כב, ב: "בית שמאי אומרים, אין אופים פת מרובה ביום-טוב, ובית הלל מתירים". והלכה כבית הלל. וראה למעלה פ"א ה"י שממלאה אשה תנור פת וכו'. 50] ביצה ט, א. 51] שאפשר לעשותה מערב יום-טוב. 52] "מצות-עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (פ"ה ה"א מהל' ביכורים). 53] משנה, פסחים מו, א. 54] שנאמר (שמות יב, טז) "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". 55] כדין תרומה טמאה שאינה נאכלת לכהן, רק יהנו בשריפתה (רבינו בהל' תרומות פ"ב). 56] שבת כד, ב. 57] שתרומה בכלל קדשים, שמצות-עשה היא לשורפן (תנא דבי אליהו פי"ג. ועיין שבת כה. ורש"י 'ותוספות' שם). 58] בכתב-יד שלפני בעל 'מעשה רוקח', לא נמצאו תיבות "וכיוצא בהן". 59] ראה למעלה פ"א ה"ב. 60] שבת כה, ב.

ט. פיצד יעשה בה? יניחנה עד הערב⁶¹ וישרף אותה. היה⁶² יום טוב של פסח, שאם יניחנה תחמין⁶³ - לא יפריש את החלה בצק, אלא⁶⁴ יאפה את כל העסה הטמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרבה לימים רבים, וטורה ביום-טוב לצורך חול. 96 שאין כוונתו לרקד כדי לייפות הקמח, אלא להסיר מתוכו הצרורות. 97 שבחול, הדרך לעשותו על גבי תיבה או עריבה.

טו. מוֹלְלִין⁹⁸ מְלִילוֹת⁹⁹ וּמְפָרְקִין¹⁰⁰ קְטָנֵי בָּיֹם טוֹב. וּמְנַפֵּחַ עַל יָד עַל יָד בְּכָל פֶּחֹז וְאוֹכֵל, וְאֶפְלוּ בְּקִנּוּן¹⁰¹ אוּ בְּתַמְחוּי¹⁰², אֶבֶל¹⁰³ לֹא בְּנִפְהָ¹⁰⁴ וְלֹא בְּכַבְרָה. וְכֵן¹⁰⁵ הַבוֹרֵר קְטָנֵי בָּיֹם טוֹב - בּוֹרֵר כְּדָרְכּוֹ בְּחִיקוֹ וּבְתַמְחוּי, אֶבֶל לֹא בְּנִפְהָ וְלֹא בְּטַבְלָא. וְלֹא בְּכַבְרָה.

98 ביצה יב, ב. ונראה שמולל כדרכו בלי שינוי, ואילו בשבת מולל בשינוי (פכ"א מהל' שבת הי"ד) כי רבינו מפרש מה שאמרו (ביצה יג): "כיצד מולל - בשינוי" - בשבת ולא ביום-טוב (ועיין רש"י ו'תוספות' שם). 99 שבוילת שהגיעה לבישולה, והגרעינים נפרשים ממנה על נקלה כשמוללים אותה ביד. 100 מפרק השרביטין ומוציא זרע מהן. 101 כלי שראשו אחד רחב, והשני עשוי כמין מרזב, ונותנין הקטניות בראשו הרחב ומנענע האוכל ומתגלגל דרך המרזב, והפסולת נשאר בכלי (רש"י). 102 קערה גדולה. 103 לפי שדרך לעשות בכלים אלו בכמות רבה, ונראה כאילו עובד לצורך מחר. 104 בכת"י, הגירסא "בטבלא". 105 משנה, ביצה יד, ב.

טז. בְּמָה¹⁰⁶ דְּבָרִים אֲמוּרִים? כִּשְׁהָאֵכֶל מְרַבָּה עַל הַפְּסֻלָּת¹⁰⁷; אֶבֶל אִם הֵיְתָה הַפְּסֻלָּת מְרַבָּה עַל הָאֵכֶל - בּוֹרֵר אֶת הָאֵכֶל וּמַנִּיחַ אֶת הַפְּסֻלָּת. וְאִם הֵיְתָה טְרַח בְּבִרְיַת הַפְּסֻלָּת מִן הָאֵכֶל יִתֵּר מִטְרַח בְּבִרְיַת הָאֵכֶל מִן הַפְּסֻלָּת - אֶף-עַל-פִּי שְׁהָאֵכֶל מְרַבָּה, בּוֹרֵר אֶת הָאֵכֶל וּמַנִּיחַ אֶת הַפְּסֻלָּת.

106 ביצה, שם. 107 שאז טוב יותר לברור הפסולת, שטרחתו מועטה.

יז. אֵיךְ¹⁰⁸ מְסַנְּנִין אֶת הַחֲרָדֵל בְּמַסְנַנְתָּ שְׁלֵה, מְפַנֵּי שְׁנַרְיָה כְּבוֹרֵר¹⁰⁹; אֶבֶל נוֹתְנִין בִּיצָה בְּמַסְנַנְתָּ שֶׁל חֲרָדֵל¹¹⁰, וְהוּא מְסַנְּנָן מְאֹלְיוֹ¹¹¹. וְאִם¹¹² הֵיְתָה הַמְשַׁמְרֵת תְּלוּיָה - מִתֵּר לְתַן לָהּ יַיִן בָּיֹם טוֹב¹¹³; אֶבֶל¹¹⁴ לֹא יִתְּלָה בְּתַחֲלָה, שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֵל¹¹⁵. וּמַעֲרִים¹¹⁶ וְתוֹלָה אֶת הַמְשַׁמְרֵת לְתַלּוֹת בְּהָ רְמוּנִים, וְתוֹלָה בְּהָ רְמוּנִים, וְאַחַר כֵּן נוֹתֵן לְתוֹכָהּ שְׁמָרִים.

108 בשבת קלד, א: "אין מסננין את החרדל, ואין ממתקין אותו בגחלת". וביום-טוב מיירי (מגיד-משנה). 109 ובורר ממש אינו, שגם הפסולת שלו ראוי לאכילה ('משנה ברורה' סי' תקי ס"ג). 110 שנתנו בה החרדל מערב יום-טוב ('משנה ברורה' סי' שיט סט"ו). 111 כי כך טבע הביצים שטורפים ונותנים אותם בדברים העכורים והם מזככים אותם (פירוש המשנה להר"ם שבת פרק כ'). וראה בפ"ח מהל' שבת הי"ד. 112 משנה, שבת קלו, ב.

לאפות בהם, ולא ישרף הפת. 80 משנה, ביצה לג, א. 81 בכמה ספרים, הגירסא "הרעפים", וכן גירסת רבינו בפירוש המשניות, והם חרסים שמכסים בהם את הגנות. 82 לדעת ה'מגיד משנה' אסור אפילו ברעפים ישנים, אבל בפירוש המשנה להרמב"ם מפורש שלא נאסר אלא בחדשים, וכפשטות דברי הגמרא ביצה לד, א. 83 תנור גדול של חרס. 84 יורה גדולה. והשמיענו בשני אלה, שאין חוששים שמא יאמרו: לצורך חול הוא עושה (מגיד-משנה).

יב. אֵיךְ⁸⁵ עוֹשִׂין גְּבִינָה בָּיֹם טוֹב; שְׁאֵם גִּבֵּן מְעַרְב יוֹם טוֹב, אֵין בְּזָה הַסְּרוֹן טַעַם. אֶבֶל⁸⁶ דְּכִין אֶת הַתְּבִלִּין כְּדוּכָן; שְׁאֵם יְדוּף אוֹתָן מְבַעֲרָב, יַפּוּג טַעַמָּן. אֶבֶל מְלַח אֵינוֹ נְדוּף בָּיֹם טוֹב, אֶלֶא אִם כֵּן הָטָה הַמְּכַתֵּשׁ, אוּ שְׂדוּף בְּקַעֲרָה וְכִיּוּצָא בְּהָ, כְּדִי שִׁישְׁנָה; שְׁאֵם שְׁחַק הַמְּלַח מְעַרְב יוֹם טוֹב, לֹא יַפּוּג טַעַמּוֹ. וְאֵיךְ⁸⁷ שׁוֹחֲקִין אֶת הַפְּלִפְלִין בְּרַחֲמִים שְׁלֵהֶן⁸⁸, אֶלֶא דָּף אוֹתָן בְּמִדּוּכָה כְּכֵל הַתְּבִלִּין⁸⁹.

85 שבת קלד, א. 86 משנה, ביצה יד, א. 87 משנה, ביצה כג, א. כרבנן החולקים על רבי אלעזר בן עזריה. 88 שנראה כמעשה חול ('תוספות' ביצה יד, א. ד"ה איכא). 89 שאף הם מפיגים טעמם אם דכים אותם מערב יום-טוב ('תוספות' שם).

יג. אֵיךְ⁹⁰ כּוֹתְשִׁין אֶת הָרִיפּוֹת⁹¹ בְּמַכְתֵּשֶׁת גְּדוֹלָה⁹², אֶבֶל כּוֹתְשִׁין בְּמַכְתֵּשֶׁת קְטָנָה, שְׁזָה הוּא הַשְּׁנוּי שְׁלֵה. וּבְאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אֶפְלוּ בְּקִטְנָה אֲסוּר; שֶׁהַתְּבוּאָה שְׁלֵהֶן טוֹבָה הִיא, וְאִם כּוֹתְשִׁין אוֹתָם מְעַרְב יוֹם טוֹב - אֵין בְּכָף הַפְּסֻד⁹³.

90 ביצה יד, א. 91 שעורים כתושים במכתש. 92 אף-על-פי שבחוצה לארץ אין התבואה טובה, ואם כותשין אותה מערב יום-טוב היא נפסדת, בכל זאת אסור לכתוש במכתשת גדולה, כמו שאסור לטחון פלפלים בריחיים שלהם (למעלה הי"ב) - לחם-משנה. 93 כן מפרש רבינו מה שחילקו בתלמוד (שם יד): בין ארץ ישראל לחוץ לארץ. ואין זה דומה למלח שהתירו לדוך בשינוי, אף-על-פי שאינו מתקלקל אם דכים מערב יום-טוב (למעלה הי"ב), מפני שמלח צורך הכרחי הוא, שהרי כל המאכלים צריכים מלח (לחם-משנה).

יד. הַקֶּמַח⁹⁴, אֶף-עַל-פִּי שְׂרָקְדוּ⁹⁵ מְעַרְב יוֹם טוֹב וְהִסִּיר מִמֶּנּוּ הַסְּבִיבִין - אֵין מְרַקְדִין אוֹתוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה בָּיֹם טוֹב, אֶלֶא אִם כֵּן נִפְלָה⁹⁶ בְּתוֹכּוֹ צְרוּר אוּ קִיסִם וְכִיּוּצָא בְּהֵם. וְאִם שְׁנָה - מִתֵּר, כְּגוֹן שְׂרָקְדָה מְאַחֲרֵי הַנִּפְהָ, אוּ שְׂרָקְדָה עַל גְּבִי הַשְּׁלֵחָן⁹⁷, וְכִיּוּצָא בְּשְׁנוּי זָה.

94 ביצה כט, ב. 95 ריקדה אסורה אף לצורך אוכל נפש, כמו שכותב רבינו בפ"א הי"ז, לפי שאפשר לעשותה מערב יום-טוב מבלי שיפסיד את טעמו, וגם כי הדרך לעשות מזה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. אף-על-פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך¹², אסור¹³ לכבות את האש אפלו הבערה לצורך אכילה¹⁴; שהפבוי מלאכה שאין בו צורך אכילה כלל¹⁵. וכשם שאין מכבים את האש, כך אין מכבים את הניר. ואם כבה - לוקה, כמי שארג או כנה.

(113) אף-על-פי שהמלאכה גמורה היא, ובשבת חייב חטאת (פכ"א מהל' שבת הי"ז) - ביום-טוב מותר משום אוכל נפש ('משנה ברורה' ס' תקי ס"ד ב'ביאור הלכה'). (114) שבת, שם. (115) שם, קלח, א. שנראה כעושה אוהל, על הכלי ('משנה ברורה' שם). ובהל' שבת (פכ"א הי"ז), כתב רבינו "שמה יבוא לשמרה". (116) שבת קלט, ב.

~ יום שלישי כ"ד סיון ~

פרק רביעי

1) נתבאר בו יתר המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, חוץ מן ההוצאה. והענין הכולל לאלו המלאכות, הוא היותן בכלים, או בדברים שאינן אוכלין ולא משקין. עוד נתבאר בפרק זה דברים האסורין משום גזרת מקח וממכר, ונתבאר בהלכות שבת שאסורה משום גזירה שמה יכתוב.

(12) "שמתוך שהותרה לצורך (אוכל נפש) הותרה נמי שלא לצורך" (למעלה פרק א' הלכה י"ב). (13) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (14) והיה מקום לטעות שנתיר לו לכבות שאם לא כן לא ידליק פעם אחרת וימנע משמחת יום טוב (לחם משנה וראה להלן הלכה יב). (15) ואם האש גדולה ומקלקלת התבשיל, או שאי אפשר לבשל הקדירה אלא אם יכבה, מותר לכבות (רמ"א אר"ח סימן תקיב, וטורי זהב אר"ח סימן תק"ב).

א. איך מוציאים את האש לא מן העצים³ ולא מן האבנים ולא מן המתכות, כגון שהוכיין⁴ אותן זו בזו או מפין זו בזו עד שתצא האש. וכן הנפט⁵ החד ביותר שהוא במים⁶, שמגידין אותם עד שיידלק, או פלי זך קשה או זכוכית⁷ מלאה מים, שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיחזר נגהה לפשתן⁸ וכיוצא בו וידלק - כל זה וכיוצא בו אסור ביום טוב; שלא התר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה⁹, אבל להמציא אש - אסור¹⁰, שהרי אפשר להמציא אותה מבפערב¹¹.

ג. איך¹⁶ מסלקין את פי הניר¹⁷ למעלה¹⁸ כדי שתכבה, ואין מסירין את השמן ממנו¹⁹, ואינו²⁰ חותך את ראש הפתילה בפלי, אבל נופץ את ראשה בידו. אגדה²¹ של עצים שהדלקה במדורה - כל עץ שלא אחזה בו האש מתר לשמטו²², ואינו דומה למסיר שמן מן הניר.

2) משנה במסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (3) והוא הדין שאסור לחך גפרור ולהוציא אש (שו"ת שואל ומשיב מהדורא ו' סימן ס"ב ושו"ת כתב סופר (אר"ח סימן ס"ז). (4) בכ"י הגירסא "שחופפין". (5) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה שם "אין מוציאים את האור מן המים". (6) בכ"י הגירסא "כמים". (7) בכ"י הגירסא "כלי זכוכית". (8) לומר שיידלק הפשתן. וכן פירשו הגאון (אוצר הגאונים, חלק התשובות סימן צ"ו) ורש"י שם למה שאמרו במשנה "אין מוציאים את האור מן המים". (9) לשם בישול ואפיה וכל זה מותר ביום טוב שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב (למעלה פרק א' הלכה ח'). (10) ואם כבר הוציא את האש, מותר להשתמש בה ביום טוב (הרב המגיד ועיין ראב"ד). (11) ומכשירים שאפשר לעשותם מערב יום טוב אסורים מן התורה גם לר' יהודה (ביצה דף כ"ח עמוד ב') והמאירי תמה על רבינו ממה שהוצרכו לפרש בגמרא (שם דף ל"ג עמוד ב') משום שהוא מוליד ביום טוב [אבל נראה שדעת הגמרא שם שבבא זו של 'ואין מוציאים' היא סוף דברי ר' אליעזר שם ולכן אמרו במשנה השניה (שם דף ל"ד עמוד א') 'ועוד אמר רבי אליעזר' (ועיין רש"י שם) והרי ר' אליעזר סובר (שבת דף קל"ז עמוד ב') שמכשירין שאפשר לעשותם מערב יום טוב גם כן מותרים ביום טוב ולפיכך הוצרכו לפרש טעם אחר משום מוליד אבל להלכה מביא רבינו את הטעם הנכון. ועיין בט"ז סימן תק"ב סק"א ובפני יהושע שם].

(16) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (17) הפתילה. (18) להוציאו מן השמן. (19) ראה פרק י"ב מהלכות שבת הלכה ב'. (20) כן מפרש רבינו מה שאמרו במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב' "מוחטין את הפתילה ביום טוב" דהיינו ביד ולא בכלי ועיין ראב"ד. (21) רבינו גרס כגירסת הרי"ף במסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' "אמר רב קינסא שרי" והיינו קיסמין (עצים דקים) כמו שפירש רבינו חננאל. (22) שאינו מכבה אלא מונעו שידלק.

ד. איך²³ מכבין את הדלקה כדי להציל ממון²⁴ ביום טוב, כדרך שאין מכבין בשבת, אלא מניחה ויוצא²⁵. ואין מכבין²⁶ את הניר מפני תשמיש המטה, אלא פופה עליו פלי, או עושה מחצה בינו לבין הניר, או מוציאו לבית אחר. ואם אינו יכול לעשות אחת מכל אלו - הרי זה אסור לכבות, ואסור לשמש עד שתכבה מאליה.

(23) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (24) אבל אם יש לחשוש לספק נפשות מותר (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'). (25) כתב המשנה ברורה (אר"ח סימן של"ד) בשם אליהו רבה, ושיירי כנסת הגדולה "יצא ההיתר לכבות הדליקה בכל מקום אף בשבת כיון שאפשר שאם לא יכבה לא יחסר מהיות שם בעיר זקן או חולה שאין יכול לברוח, ותבא הדליקה עליו". (26) כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל צרכיו ביום טוב (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א').

ה. מתר²⁷ לטלטל את הניר והוא דולק, ואין גוזרין²⁸ שמה יכבה²⁹. ואסור להניח את הניר על גבי דקל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) שהוא מכבה, וגם הוא מתקן כלי. 42) לשזור הפתילה. 43) דזה רק תיקון כלאחר יד ומותר (רש"י).

וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּיוֹם טוֹב³⁰, שְׁמָא יָבּוֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחְבֵּר בְּיוֹם טוֹב.

ח. אֵינִי⁴⁴ שׁוֹבְרִין אֶת הַחֶרֶשׁ וְאֵין חוֹתְכִין אֶת הַנֶּזֶר לְצִלוֹת⁴⁵ עֲלֵיהֶם, וְאֵין פּוֹצְעִין⁴⁶ אֶת הַקֶּנֶה לְעִשׂוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁפוּד לְצִלוֹת בּוֹ מְלִיחַ. שְׁפוּד⁴⁷ שְׁנַרְצָה⁴⁸, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא יָכוֹל לְפַשְׁטוֹ בְּיָדוֹ - אֵין מְתַקְּנִין אוֹתוֹ. שְׁנִי⁴⁹ פְּלִים שֶׁהֵן מְחַבְּרִין בְּתַחֲלַת עֲשִׂיתָן, כְּגוֹן שְׁתֵּי גְרוֹת אוֹ שְׁנֵי פּוֹסוֹת - אֵין פּוֹחֲתִין אוֹתָן לְשָׁנִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַתְקֵן כְּלִי.

44) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. 45) כשרוצים לצלות דג על התנור, לוקחים חרס או נייר או קולפים קנה ומרטיבים אותם במים ושמים תחת הדג שלא ישרף. 46) מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. 47) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. 48) שנעקם. ואפילו נעקם ביום טוב שלא היה אפשר לו לתקנו מערב יום טוב - אסור, שהלכה כרבנן לגבי ר' יהודה כנ"ל הלכה ר'. 49) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א' 'אין פוחתין את הנר' וכפירוש רבינו בפירוש המשנה.

ט. אֵין מְשַׁחֲזִין⁵⁰ אֶת הַסַּפִּין בְּמִשְׁחָזֶת שְׁלֵה⁵¹, אֲבָל מַחְדָּדָה עַל גְּבִי הָעֵץ אוֹ עַל גְּבִי חֶרֶשׁ אוֹ אֶבֶן. וְאֵין מוֹרִים⁵² דְּבַר זֶה לְדְבָרִים, פְּדִי שְׁלֵא יָבּוֹאוּ לְחַדְדָה בְּמִשְׁחָזֶת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁיכוּלָה לְחַתֵּף בְּדַחַק אוֹ שְׁנַפְגָּמָה; אֲבָל אִם אֵינָה יְכוּלָה לְחַתֵּף כְּלָל - אֵין מְשַׁחֲזִין אוֹתָהּ אֲפִלּוֹ עַל הָעֵץ, שְׁמָא יָבּוֹא לְהַשְׁחִיזָה בְּמִשְׁחָזֶת. וּמִפְּנֵי זֶה אֲסֻרוֹ לְהִרְאוֹת⁵³ סַפִּין לְחֻכָּם⁵⁴ בְּיוֹם טוֹב, שְׁמָא תִּהְיֶה פְּגוּמָה, וְיֹאמְרוּ לוֹ: אֲסוּר לְשַׁחֵט בָּהּ מִשּׁוּם פְּגִימָתָהּ, וְיִלְחָף וַיַּחְדָּדְנָה בְּמִשְׁחָזֶת. וְחֻכָּם שְׂרָאָה הַסַּפִּין לְעַצְמוֹ - הֲרִי זֶה מְשַׁאֲלָה לְעַם הָאָרֶץ.

50) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. 51) אפילו נתקלקלה ביום טוב, שלא היה אפשר לעשות מאתמול. וכרבנן דר' יהודה שאמרו שמכשירי אוכל נפש אסורים ביום טוב אפילו אם לא היה אפשר לעשותם בערב יום טוב. 52) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. 53) הכוונה שהשוחט, יראה סכיניו לחכם. ובכ"י הגירסא "לראות סכין לעם הארץ", ולפי זה המדובר הוא בחכם הרואה סכין. 54) לפי הדין צריך השוחט להראות סכיניו לחכם לפני שחיטה שיבדקו אם אין בו פגימה הפוסלת השחיטה (יורה דעה סימן י"ח).

י. אֵין⁵⁵ מְבַקְּעִין עֵצִים בְּיוֹם טוֹב, לֹא בְּקָרְדֵם וְלֹא בְּמַגָּל וְלֹא בְּמַגְרָה, אֲלֹא בְּקוֹפִיעִין⁵⁶ וּבַצַּד הַחֹד שְׁלוֹ; אֲבָל לֹא בַּצַּד הַרְחֵב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּקָרְדֵם. וְלָמָּה אֲסֻרוֹ בְּקָרְדֵם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ? שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, שֶׁהֲרִי אֶפְשָׁר הִיָּה לוֹ לְבַקֵּעַ מְעַרְבַּב יוֹם טוֹב⁵⁷. וְלָמָּה לֹא נֶאֱסַר הַבְּקוּעִי⁵⁸ כְּלָל? מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר

27) נלמד ממה שאמר בסמוך (מהגמרא דמסכת שבת דף מ"ה עמוד א') שאין להניח הנר על גבי דקל ביום טוב - משמע שטלטולים אחרים מותרים (מגיד משנה) ועיין בסמוך בנוסחת כ"י. 28) בכתב-יד הגירסא "חוששין". 29) כי דבר שאינו מתכוון מותר (עיין הלכות שבת פרק א' הלכה ה'). 30) בכתב-יד הגירסא "מערב יום טוב". ולפי זה מובן מה שמסיים "שמא יבוא להשתמש במחובר ביום טוב", ואילו לפי נוסחתנו קשה למה הוא חוזר וכופל "ביום טוב" (מעשה רוקח) ועיין למעלה בסמוך.

ו. אֵין³¹ מְעַשְׂנִין³² בְּקִטְרֵת בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּה, וְאֲפִלּוֹ לְהַרִיחַ בָּהּ³³, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר לְגַמְרָה אֶת הַבֵּית וְאֶת הַפְּלִים שֶׁהוּא אֲסוּר. וּמִתָּר לְעַשֵּׂן תַּחַת הַפְּרוֹת כְּדִי שִׁיכְשְׁרוּ לְאֹכִילָהּ, כְּמוֹ שְׁמַתָּר לְצִלוֹת בְּשֶׁר עַל הָאֵשׁ³⁴. וּמִמַּתְקִין³⁵ אֶת הַחֶרְדָּל בְּגַחֲלַת שֶׁל מַתְּכָת, אֲבָל לֹא בְּגַחֲלַת שֶׁל עֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּה. וְאֵין³⁶ מְכַבִּין אֶת הָאֵשׁ כְּדִי שְׁלֵא תִתְעַשֵּׂן הַקְּדָרָה³⁷ אוֹ הַבֵּית.

31) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד ב'. 32) בגמרא זה נקרא "מוגמר", לפזר מיני בשמים על גחלים. 33) שזה לא הותר בכלל "אוכל נפש", מכיון שכתוב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", דבר השווה לכל נפש התירה התורה (כתובות דף ז) ומוגמר אינו שווה לכל נפש שאינו אלא למפונקים. ובענין עישון סיגירות ביום טוב דעת הקרבן נתנאל על הרא"ש (מסכת ביצה פרק א' אות י') לאסור מטעם זה שהנאה זו אינה שווה לכל נפש, אבל במשנה ברורה (או"ח סימן תקי"א) בכיאר הלכה מביא מה"שערי-תשובה" ועוד אחרונים שכיון שהיום הרבה רגילים בזה - דינו כדבר השווה לכל נפש. 34) בכ"י הגירסא "על העץ". 35) מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. 36) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל הצרכים ביום טוב. 37) אבל אם מתקלקל התבשיל שבתוך הקדרה מותר לכבות שזה צורך אוכל נפש (ראשון לציון).

ז. אֵין³⁸ נוֹפְחִין בְּמַפּוֹחַ³⁹ בְּיוֹם טוֹב, כְּדִי שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהֲאֲמִין עוֹשִׂין; אֲבָל נוֹפְחִין בְּשַׁפּוֹפְרָת. אֵין⁴⁰ עוֹשִׂין פְּחִמְקִין⁴¹, וְאֵין גּוֹרְדִין⁴² אֶת הַפְּתִילָה, וְלֹא מְהַבְּהִין אוֹתָהּ, וְלֹא חוֹתְכִין אוֹתָהּ לְשָׁנִים בְּכִלִּי; אֲבָל מְמַעֲבָה בְּיָד⁴³, וְשׁוֹרָה אוֹתָהּ בְּשִׁמּוֹ, וּמְנִיחַ אוֹתָהּ בֵּין שְׁתֵּי גְרוֹת וּמְדַלִּיק בְּאֲמָצֵעַ, וְנִמְצָאֵת הַפְּתִילָה נִחְלָקֶת בְּפִי שְׁתֵּי גְרוֹת.

38) מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. 39) של אומנין, אבל במפוח של בעלי בתים המנהג להתיר (שולחן ערוך הרב סימן תק"ב). 40) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א'.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י.ד. הַעוֹשֶׂה⁷⁷ מְדוֹרָה בַּיּוֹם טוֹב, כְּשֶׁהוּא עוֹרֵף אֶת הַעֲצִים - אֵינוֹ מְנִיחַ זֶה עַל זֶה עַד שֶׁיִּסְדֵּיר הַמַּעֲרָכָה, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּבוֹנָה. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בִּנְיָן עֲרָאִי - אֲסוּר⁷⁸. אֲלֵא אוֹ שׁוֹפֵף הַעֲצִים בְּעֶרְבוּב, אוֹ עוֹרֵף בְּשֵׁנוֹי. בִּיצֵד? מְנִיחַ עֵץ לְמַעְלָה, וּמְנִיחַ אַחֵר תַּחְתּוֹי, וְאַחֵר תַּחְתּוֹי, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְאַרְצֵי⁷⁹.

77) מסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (78) אסרו חכמים בנין ארעי שלא יבא לעשות בנין קבע. (79) אבל מותר להשים שולחן על גבי רגליו, ואין כאן משום בנין, כיון שאינו צריך לאויר שתחתיו (הרב המגיד).

טו. וְכֵן⁸⁰ הַקְּדָרָה - אוֹחֵז אוֹתָהּ וּמְכַנִּיס⁸¹ הָאֲבָנִים תַּחְתֶּיהָ, אֲבָל לֹא יַנְיְחֶנָּה עַל גְּבֵי הָאֲבָנִים. וְכֵן הַמָּטָה - אוֹחֵז הַקְּרָשִׁים לְמַעְלָה וּמְכַנִּיס הַרְגְּלִים תַּחְתֶּיהֶן. אֲפִלּוּ בִּיצִים לֹא יַעֲמִיד אוֹתָן שׁוֹרֶה עַל גְּבֵי שׁוֹרֶה עַד שֶׁיַּעֲמִידוּ כְּמוֹ מַגְדֵּל⁸², אֲלֵא יִשְׁנֶה וַיִּתְחַיל מְלַמְעָלָה לְמָטָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה צְרִיף שְׁנוֹי.

80) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (81) בכ"י הגירסא "ומניח". (82) כדי שיכניס האש ביניהם לצלות הביצים, אבל אם אינו צריך לאויר שתחתיו מותר (משנה ברורה או"ח סימן תק"ב).

טז. מְסִירֵיךְ⁸³ זְבוּבִין הַנִּתְלִים בְּבִהְמָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן עוֹשִׂין חֲבוּרָה⁸⁴. וְאֵין⁸⁵ מִלְּדֵיךְ⁸⁶ אֶת הַבִּהְמָה בַּיּוֹם טוֹב, אֲבָל מְסַעְדִּין. בִּיצֵד? אוֹחֵז בְּוֶלֶד שֶׁלֹּא יִפֹּל לְאַרְצֵי, וְנוֹפֵץ לוֹ בְּחֶטְמוֹ⁸⁷, וְנוֹתֵן יָד לְתוֹף פּוֹי. הֵיטָה בְּהִמָּה טְהוֹרָה, וְרַחֲקָה אֶת הַוֶּלֶד - מִתֵּר לְזֵלְף⁸⁸ מְשֻׁלְּתָה עָלָיו וְלִתֵּן בּוֹלֵי⁸⁹ מֶלַח בְּרַחֲמָה, כְּדֵי שֶׁתִּרְחַם עָלָיו. אֲבָל הַטְּמֵאָה - אֲסוּר לַעֲשׂוֹת לָהֵן כֵּן, לְפִי שֶׁאֵינָה צְרִיכָה⁹⁰.

83) משנה במסכת ביצה דף כ"ג עמוד א'. (84) לפי שאינו מתכוון לעשות חבורה ודבר שאינו מתכוון - מותר. (85) משנה במסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'. (86) להוציא את הוולד מן הרחם. (87) הסתום ברירין. (88) לשפוך. (89) מלא אגרוף. (90) שאינה מקרבתו לעולם אחרי שריחקהו.

יז. כְּלִי⁹¹ שֶׁנֶּטְמָא מְעַרְבַּב יוֹם טוֹב - אֵין מְטַבֵּילִין אוֹתוֹ בַּיּוֹם טוֹב, גְּזֵרָה שְׁמָא יִשְׁתָּה אוֹתוֹ בְּטַמְאָתוֹ⁹². וְאִם⁹³ הִיָּה צְרִיף לְהַטְבִּיל מִיָּם⁹⁴ שָׁבוּ - מְטַבֵּיל אֶת הַכְּלִי בְּמִימָיו וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁹⁵. כְּלִי⁹⁶ שֶׁהִיָּה טְהוֹר לְתַרְוָמָה, וְרָצָה לְהַטְבִּילוֹ לְקִדְשׁ⁹⁷ - מִתֵּר לְהַטְבִּילוֹ⁹⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה מְטַבֵּילוֹת מַעְלוֹת שְׁאָר (הַטְּמָאוֹת) [הַמַּעְלוֹת].

91) משנה במסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (92) בחול הוא טרוד במלאכתו, וישהה את טבילת הכלי ליום טוב שהוא פנוי, ואנו רוצים למהר טהרתו כל מה שאפשר. (93) מסכת

(55) משנה במסכת ביצה דף ל"א עמוד ב'. (56) סכין של קצבים. (57) ומכשירי אוכל נפש שאפשר לעשות מערב יום טוב, אינם דוחים יום טוב. (58) מאחר שאפשר לעשותו מערב יום טוב.

יא. לֹא⁵⁹ תִּפְנֵס אִשָּׁה בֵּין הַעֲצִים לְטַל מִהֵן אוֹד⁶⁰ לְצִלוֹת בּוֹי⁶¹, וְאֵין⁶² סוּמְכִין אֶת הַקְּדָרָה וְלֹא אֶת הַדָּלֶת בְּבִקְעַת שֶׁל קוֹרָה; שֶׁלֹּא הַתִּירוֹ לְטַלְטֵל עֲצִים בַּיּוֹם טוֹב אֲלֵא לְהַסְקָה בְּלִבְדוֹ⁶³.

(59) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (60) חתיכין עץ שגורפים בו התנור ומהפכים בו העצים והגחלים. (61) מאחר שלא הוכן לכך מאתמול. (62) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (63) "לא נתנו עצים אלא להסקה" (מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א').

יב. מְסַלְקִין⁶⁴ תְּרִיסִים⁶⁵ חֲנִיּוֹת⁶⁶ וּמְחִזְרִין אוֹתָן בַּיּוֹם טוֹב, כְּדֵי שִׁיּוּצִיא תְּבִלִין שֶׁהוּא צְרִיף לָהֵן מִן הַחֲנוּת, וְלֹא יִמְנַע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב⁶⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁישׁ לָהֵן צִיר⁶⁸ בְּאִמְצַע; אֲבָל יֵשׁ לָהֵן צִיר מִן הַצֵּד - אֲסוּר, גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְקַע⁶⁹. וְשֶׁאֵין לָהֵן צִיר כָּל עֶקֶר - אֲפִלּוּ בְּבִית⁷⁰ מִתֵּר לְהַחְזִיר.

(64) משנה במסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (65) דפים שסוגרים בהם את הארגזים. (66) ארגזים שאינם מחוברים לאדמה, ומונחים בתוכם מיני תבלין. (67) ואף על פי שהחזרה אינה לצורך שמחת יום טוב התיורה חכמים שאם לא יוכל להחזיר לא ירצה לפתוח. - "התירו סופן משום תחילתן" (מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'). (68) יתד ברזל שעליו סובבת הדלת. (69) יתחוב אותו בחוזק ויתחייב משום בונה (פרק י' מהלכות שבת הלכה י"ג). (70) תריסי כלים שבבית, ולא שבחנויות, שאין כאן משום שמחת יום טוב.

יג. כְּלִים⁷¹ שֶׁהֵן מְפַצְלִין⁷², כְּגוֹן מְנוֹרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת, וְכַסָּא וְשִׁלְחָן שֶׁהֵן חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - מַעֲמִידִין אוֹתָם⁷³ בַּיּוֹם טוֹב. וְהוּא, שֶׁלֹּא יִתְקַע⁷⁴. לְפִי שֶׁאֵין בִּנְיָן בְּכִלִּים. אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶּא - מִתֵּר לְצַדְדֵין⁷⁵ בַּיּוֹם טוֹב; בִּנְיָן עֲרָאִי הוּא, וּמִשׁוּם כְּבוֹדוֹ לֹא גְזֵר⁷⁶.

(71) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (72) מורכבים מחלקים שאפשר לפרקם. (73) בכ"י הגירסא "אותן". (74) יתחוב אותו בחוזק וראה למעלה הלכה י"ב. (75) לסדרן. (76) "בנין קבע אסרה תורה בנין ארעי לא אסרה תורה, וגזרו רבנן על בנין ארעי משום בנין קבע, והכא משום כבודו (כבוד הבריות) לא גזרו בו רבנן" (מסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב').

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָמַן¹¹³ אָסור לְשַׁקֵּל בְּיָדוֹ. וְאָסור¹¹⁴ לְשַׁקֵּל בְּכָלִי
מִלֵּא מִיָּם. וְאִין¹¹⁵ מְטִילִין חֲלָשִׁים¹¹⁶ עַל הַמְּנוּת,
אָבֵל¹¹⁷ מְטִילִין חֲלָשִׁים עַל בְּשַׁר הַקָּדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב,
כְּדִי לְחַבֵּב אֶת הַמַּצָּה.

(110) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (111) מעיינים ומשתמשים. (112) בכל מקום שהוא ולא דוקא במקום שרגילים לשקול בו (ביאור הלכה סימן ת"ק סעיף ב'). (113) שיודע לכוון המשקל בידו. (114) אפילו מי שאינו אומן (כן הוא לפי הר"ח והרי"ף). (115) משנה במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'. (116) גורלות. (117) בגמרא (מסכת שבת דף קמ"ט עמוד ב') אמרו: "אבל לא על המנות של חול", ולפי רש"י והראב"ד "של חול" היינו של יום חול, כלומר מערב יום טוב, ובקדשים הדברים אמורים. אבל הרמב"ם מפרש "של חול" - של חולין. ואילו על מנות של קדשים מותר כדי לחבב את המצוה.

כא. לא¹¹⁸ יאמר אדם לטבח 'תן לי בדינר' בשר', אלא 'תן לי חלק' או 'חצי חלק', ולמחר עושין חשבון על שניו. וכן¹²⁰ לא יקח מבעל המנות במדה או במשקל. אלא כיצד הוא עושה? אומר לחנוני 'מלא לי כלי זה', ולמחר נותן לו שניו. ואפלו¹²¹ היה כלי המיוחד למדה - למלאנו; והוא, שלא יזכיר לו שם מדה.

(118) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (119) שאסור להזכיר שם דמים (רש"י). (120) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד א'. (121) כרבא שם דף כ"ט עמוד א'.

כב. הנחתום¹²² מודד תבלין ונותן לקדרה, בשביל שלא יפסיד תבשילו. אבל האשה לא תמד קמח לעסה¹²³. וכן לא ימד אדם שעורים לתן לפני בהמתו, אלא משער ונותן לה¹²⁴.

(122) מסכת ביצה דף כ"ט עמוד א'. ויש אומרים כי נחתום לאו דוקא, והוא הדין לכל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה (=ברגיל) (מגיד משנה). (123) מכיון שכאן אין חשש שתתקלקל העיסה ולא תהיה ראויה לאכילה, אלא שלא יהיה יותר מן הצריך, ולכן אסור למדוד. (124) מכיון שאין הפסד וקלוקל בלי המדידה.

כג. ומתרי¹²⁵ לקח מן החנוני¹²⁶ ביצים ואגוזים במנין, וכן כל פיוצא בהן, ובלבד שלא יזכיר לו שום דמים ולא סכום מנין. כיצד סכום המנין? הרי שהיה נושה בו עשרה רמונים או עשרה אגוזים - לא יאמר לו ביום טוב 'תן לי עשרה כדי שיהיה לך עשרים אצלי', אלא לוקח סתם ולמחר עושה חשבון.

(125) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. (126) הרגיל אצלו ומאמינו לתת לו מבלי לדבר על המחיר (רש"י) וכל שכן לאדם אחר, אלא חידוש משמיענו בזה, אף שהחנוני

ביצה דף י"ח עמוד ב'. (94) טמאים שטהרם על ידי השקה (=זריעה וחיבור עם מי מקוה). (95) והמים עם הכלי נטהרו. (96) שם. וכפירוש רבנו חננאל. (97) שעשו חכמים מעלות לקודש שטהור לתרומה צריך טבילה לקודש, כמבואר בהלכות אבות הטומאות פרק י"ג. (98) כי במעלות דרבנן לא גזרו "שמה ישהה".

יח. פליי⁹⁹ שנטמא ביום טוב - מטבילין אותו ביום טוב¹⁰⁰. נטמא הפלי במשקין טמאין, שהן ולד¹⁰¹ הטמאה, מערב יום טוב - מטבילין אותו ביום טוב, לפי שהוא טהור מן התורה¹⁰², כמו שיתבאר במקומו. ומדלין בדלי טמא והוא טהור מאלי. נדה¹⁰³ שאין לה פגדים¹⁰⁴ להחליף - מערמת וטובלת בפגדיה¹⁰⁵.

(99) מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה, ומן התורה אין כלי מקבל טומאה - אלא מאב הטומאה. (102) ולא גזרו בו "שמה ישהה". (103) מותר לה לטבול ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה, וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין כאן משום חציצה.

יט. דברים רבים אסרו ביום טוב משום גזרת מקח וממכר¹⁰⁶. כיצד? אין¹⁰⁷ פוסקים דמים¹⁰⁸ לכתחלה על הבהמה ביום טוב, אלא מביא שתי בהמות שוות זו לזו, ושוחטין אחת מהן ומחלקין ביניהן, ולמחר יודעין כמה דמי השנניה¹⁰⁹, וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו. פשהן מחלקין ביניהן - לא יאמר זה: אני בסלע ואתה בשנים, שאין מזכירין שום דמים, אלא זה נוטל שלישי זה רביע.

(106) שאסור בשבת כמפורש בספר נחמיה פרק י"ג פסוק ט"ז: "והעצורים ישבו בה מביאים דג וכל מוכר ומוכרים בשבת לבני יהודה ובירושלים. ואריבה את חורי יהודה ואומרה להם: מה הדבר הרע הזה אשר אתם עושים ומחללים את יום השבת" (ראה רש"י מסכת ביצה דף כ"ז עמוד ב') והוא הדין ליום טוב. וגזירת חכמים היא שמה יבוא לכתוב (פרק כ"ג מהלכות שבת הלכה י"ב). (107) משנה במסכת ביצה דף כ"ז עמוד ב'. (108) מחיר. ואפילו אם לא משלם אלא לוקח בהקפה. (109) והוא הדין שאם סומכין על הקצב בדמי מקח ומאמינים לו, אין צריך להביא בהמה אחרת, אלא לוקח ממנו רגל או חצי, בלא זכירת מקח וממכר או פיסוק דמים, ולמחר הוא משלם לו (תניא).

כ. פשהן¹¹⁰ מחלקין - לא ישקלו במאזנים; שאין משגיחין¹¹¹ בכף מאזנים כל עקר. אפלו לתן בו בשר לשמרו מן העכברים - אסור, אם היו המאזנים תלוין¹¹², מפני שגראה פשוטל בכף מאזנים. טבח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) כמבואר לעיל בפ"א ה"ד. 3) אכילה. 4) ביצה ל, א. 5) משנה, ביצה כט, ב. 6) בתוך התחום או על-ידי עירובי תחומין (רש"י). 7) אפילו מה שהוא צריך לסעודת היום של החג ('טור'). 8) להיסק או להאכיל לבהמתו (רש"י). 9) ישליך. 10) שנראה כאילו מתכוון לעשות מלאכה גדולה (רש"י). 11) ודוקא אם מוליך הדברים ממקום למקום דרך רשות הרבים, שנראה כ'עובדין דחול' (=מעשי חול), אבל כשמוליך בחצר ממקום למקום, יותר טוב להוליך הרבה ביחד, משיוליך מעט מעט ויצטרך להרבות בהילוך ויתבטל משמחת יום-טוב ('תוספות', 'משנה ברורה' סי' תקי').

ב. וכן¹² משואות שדַרְכָן¹³ לְשֵׂא אוֹתָן בְּמוֹט - יִשָּׂא אוֹתָן עַל גְּבוֹ מֵאֲחֵרָיו; וְשִׁדְרָן לְשֵׂא אוֹתָן מֵאֲחֵרָיו - יִשָּׂא אוֹתָן עַל כֶּתֶפוֹ; וְשִׁדְרָן לְהַנְשִׂא עַל הַפֶּתַח - יִשָּׂא אוֹתָן בְּיָדוֹ לְפָנָיו; או יִפְרֹשׂ עֲלֵיהֶן בְּגָדוֹ¹⁴, וְכָל פְּיוּצָא בְּזֵה מְשֻׁנֵי הַמַּשָּׂא. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְשִׁנּוֹת¹⁵ - נוֹשֵׂא וּמְבִיא כְּדַרְכָּו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?¹⁶ בְּנוֹשֵׂא עַל הָאָדָם; אֲבָל עַל גְּפֵי בְּהֵמָה - לֹא יִבְיֵא כְּלָל, שְׂלֵא יַעֲשֶׂה פְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֲלָל¹⁷.

12) ביצה ל, א. 13) "אתקין רבא במחוזא (עירו של רבא), דדרו (שמוליכין) בדוחקא (במוט) לדרו ברגלא (על גבו מאחוריו), דדרו ברגלא לדרו באגרא (על הכתף)..." 14) בכת"י, הגירסא "בגדו". 15) כגון שזימן אורחים הרבה, וצריך למהר להביא לפניהם (רש"י). 16) שמותר להביא משאות ביום-טוב. 17) ויש מי שכתב מפני שאין משתמשין בבעלי-חיים ביום-טוב שמא יחתוך זמורה, כמו שאסרו כן בשבת כמפורש בפכ"א מהל' שבת ה"ט (מגיד-משנה).

ג. אֵין¹⁸ מְנַהֲיִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמִקְלָה¹⁹, וְאֵין הַסּוּמָא יוֹצֵא בְּמִקְלָה²⁰, וְלֹא הַרְוֵעָה בְּתַרְמִילוֹ, וְאֵין יוֹצֵאִין²¹ בְּכֶסֶף, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה²²; שְׂלֵא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֲלָל. וְאִישׁ שֶׁהָיוּ רַבִּים צְרִיכִין לוֹ²³ - יוֹצֵאִין בְּכֶסֶף אַחֲרָיו²⁴, וּמוֹצֵאִין אוֹתוֹ עַל הַפֶּתַח, אֶפְלוּ בְּאַפְרִיזִין²⁵.

18) משנה, ביצה לב, ב. 19) "דמחזי כמאן דאזיל לחנגא" (=שנראה כאילו מוליכה לשוק למכור) - ביצה לג, א. 20) ביצה כה, ב. כיון שאפשר לו לילך בלא מקל, ואינו נוטלו אלא לתקן וליישר פסיעותיו, אבל מי שלא יכול ללכת בלא מקל - מותר (א"ח סי' תקכב). 21) ביצה, שם. 22) בכת"י, הגירסא "אחר האיש ואחר האשה", וראה להלן בסמוך. 23) לבית המדרש לשמוע דרשתו. 24) בדפוס וויניציאה ש"י: "יוצא בכסא". ולפי"ז אסור לישא הכסא אחריו (ב"ח סי' תקכב). 25) כסא מכוסה יריעות כאוהל, לשאת בו בני אדם בחוץ. והוא "אלונקי" שבגמרא שם.

ד. אֵין²⁶ מוֹלִיכִין אֶת הַסֶּלֶם שֶׁל שׁוֹכֵף²⁷ מְשׁוֹכֵף לְשׁוֹכֵף בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים, שְׂמָא יֵאמְרוּ לְתַקֵּן גִּגּוֹ הוּא

מתכוון למקח וממכר, עם כל זה מותר מכיון שאינו מזכיר לא דמים ולא משקל או מנין (משנה ברורה סימן שכ"ג).

כד. הוֹלֵךְ¹²⁷ אָדָם אֶצֶל חֲנֻנִי¹²⁸ או רֹעֵה הַרְגִיל¹²⁹ אֶצְלוֹ או אֶצֶל הַפֶּטֶם¹³⁰ הַרְגִיל אֶצְלוֹ, וְלוֹקַח מִמֶּנּוּ בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת וְכָל מָה שֶׁיִּרְצֶה; וְהוּא, שְׂלֵא יִזְכִּיר לוֹ שׁוֹם דָּמִים וְלֹא סָכּוּם מִנֵּין¹³¹.

127) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. 128) בכ"י הגירסא "הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו" ו"חנוני" ליתא. 129) מתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלי פיסוק דמים (רש"י). 130) העוסק בפיטום בהמות. 131) בכ"י: "ולא שום מנין".

כה. הַלּוֹאֵת¹³² יוֹם טוֹב¹³³ - תּוֹבְעִין אוֹתָהּ בְּדִין¹³⁴; שְׂאֵם תֵּאמַר לֹא נִתְּנָה לְהַתְּבַע - אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ פְּלוֹם, וְנִמְצָא נִמְנָע מִשְׂמַחַת יוֹם טוֹב.

132) כרבא לגבי רב יוסף במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'. 133) שהלווה מיני מאכל ומשתה השייכים לשמחת יום טוב (מגן אברהם א"ח סימן תקכ"ה). 134) אם מסרב להשלים אחרי יום טוב, בית דין נזקקין לו.

כו. אֶף-עַל-פִּי¹³⁵ שְׂאֵין מְגַבְיִין¹³⁶ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת בְּיוֹם טוֹב, אִם¹³⁷ הָיוּ לוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת שֶׁהִגְבִּיֵהן מֵאִמְשׁ¹³⁸ - הָרִי זֶה מוֹלִיכֵן לְפָנֶיהָ בְּיוֹם טוֹב¹³⁹; וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר חֲלָה וְזִרְוֵעַ וְלַחֲיִים וְלַקְּבָה¹⁴⁰, שְׂמוֹלִיכֵן לְפָנֶיהָ בְּיוֹם טוֹב. וְגַבְיֵין¹⁴¹ צְדָקָה גּוֹבֵין מִן הַחֲצוֹרוֹת¹⁴² בְּיוֹם טוֹב. וְלֹא יֵהִיוּ מְכַרְיִין כְּדָרְךָ שְׂמִכְרִיזִין בַּחֲלָל, אֲלֵא גּוֹבֵין בְּצַנְעָה, וְנוֹתְנִין לְתוֹךְ חֵיקָן. וּמְחַלְקִין לְכָל שְׁכוּנָה וְשְׁכוּנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה.

135) משנה במסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'. 136) מפרישין. 137) משנה במסכת ביצה דף י"ב עמוד ב'. 138) מערב יום טוב. 139) משום שמחת יום טוב של הכהן. 140) שבוה אינו מתקן כלום, שהרי גם לפני הפרשתן מותר לאכול הבשר. ומותר להפרישם לכתחילה ביום טוב (מסכת ביצה שם). 141) תוספתא פרק ג' דרמאי. 142) ראה פרק ט' מהלכות מתנות עניים הלכה ב': "שלוקחין - מכל חצר וחצר".

פְּרָק חֲמִישִׁי

1) נתבארו בו עניני ההוצאה, ומה שאסרו בה חכמים, כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואחרי כן נתבארו בו עניני התחומין.

א. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִתְרַה² הוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב אֶפְלוּ שְׂלֵא לְצַרְךָ³, לֹא יִשָּׂא מִשְׁאוֹת גְּדוֹלוֹת כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֲלָל, אֲלֵא צְרִיךְ לְשִׁנּוֹת. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְשִׁנּוֹת - מֵתָר⁴. מִיֵּצֵד? הַמְבִיא⁵ בְּדֵי יָיִן מִמְּקוֹם לְמְקוֹם⁶ - לֹא יִבְיֵאֵם בְּסֵל וּבְקַפְּהָ⁷, אֲבָל מְבִיא הוּא עַל כֶּתֶפוֹ אוֹ לְפָנָיו. הַמוֹלִיךְ אֶת הַתְּבִין⁸ - לֹא יִפְשִׁיל⁹ אֶת הַקֶּפֶה לְאַחֲרָיו¹⁰, אֲבָל מוֹלִיכָה בְּיָדוֹ¹¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברורה' סי' תקטז). (44) בכת"י, הגירסא "קולף". (45) אם עומדים לשחיטה, ולא להליכה או לגדל וולדות ('משנה ברורה').

ח. פל דבר⁴⁶ שמתר לשלחו ביום טוב, כשישלחנו לחברו תשורה⁴⁷ - לא ישלחנו בשורה⁴⁸. ואין שורה פחותה משלשה בני אדם. כיצד? הרי ששלח לחברו בהמות או יינות ביד שלשה בני אדם פאחד או ארבעה זה אחר זה⁴⁹, וכלן הולכין בשורה אחת - הרי זה אסור, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. שלח שלשה מינין ביד שלשה בני אדם פאחד - הרי זה מתר.

(46) ביצה יד, ב. (47) מתנה. (48) שנראה כאילו שולחם למכור בשוק (רש"י). ורבינו אפרים מפרש שאסור משום שנראה כאילו האחד מוכר, השני לוקח, והשלישי סרסור (מתוין). (49) בכת"י, הגירסא "שלשה או ארבעה בני אדם כאחד, זה אחר זה".

ט. המערב⁵⁰ ערובי תחומין ליום טוב - הרי בהמתו וכליו ופרותיו כמותו⁵¹, ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים אמה לכל רוח ממקום ערובו.

(50) משנה, ביצה לו, א: "הבהמה והכלים כרגלי הבעלים". (51) במקום שאדם קונה שביתתו, גם כליו ובהמותיו נגררים אחריו.

י. חפציו⁵² הפקר - הרי הן כרגלי מי שזכה בהן⁵³. וחפציו⁵⁴ הפותים⁵⁵ קונין שבייתה במקומן, ויש להן אלפים אמה לכל רוח ממקומן; גזרה בעלים פותים משום בעלים ישראל. פרות⁵⁶ שיעצאו חוץ למקומן⁵⁷ וחרורו, אפלו במזיד - לא הפסידו את מקומן, מפני שהן פאדם⁵⁸ שיעצא באגס וחזר באגס.

(52) משנה (ביצה לט, א) שלא קנו החפצים שביתה במקומם. [וכן נראה בפירושו של רבינו תלמוד מס' שבת יח, ב. "סיני" כרך יח עמ' שב]. (53) ומה שפסקו במס' עירובין (מו). הלכה כרבי יוחנן בן נורי ש"חפצי הפקר קונין שביתה במקומן" - אין זה אלא לקולא ולא לחומרא, כי הלכה כדברי המיקל בעירובין, ועיין ראב"ד ומגיד משנה. (54) עירובין מז, ב. (55) אף-על-פי שלפי הדין אינם קונים שביתה, שהרי הבעלים שלהם אין להם שייכות לדין שביתה כלל (רש"י שם). (56) עירובין מא, ב. (57) בכת"י, הגירסא "חוץ לתחומן". (58) לעיל בהלכות שבת (פרק כו הי"א-ה"ב): "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס... מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו (באונס)... החזירוהו (באונס) כאילו לא יצא".

יא. המוסר⁵⁹ בהמתו לבנו⁶⁰ - הרי היא כרגלי האב⁶¹. מסרה⁶² לרועה, ואפלו נתנה לו ביום טוב - הרי היא כרגלי הרועה⁶³. מסרה לשני רועים⁶⁴ - הרי היא כרגלי בעליה, מפני שלא קנה אחד מהן⁶⁵.

מוליכו; אבל פרשות היחיד - מוליכו²⁸. אף-על-פי שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין - אפלו בחדרי חדרים אסור, כאן התירו מפני שמחת יום טוב.

(26) משנה, ביצה ט, א. (27) קן-יונה. (28) כבית הלל, וכלשון שני של רב חנן בר אמי (שם). ודוקא סולם של שובך, אבל סולם של עליה - אסור לטלטלו שאין עליו תורת כלי (למעלה בפכ"ו מהל' שבת ה"ז).

ה. מי²⁹ שהיו לו פרות על גגו, וצריך לפנותם למקום אחר³⁰ - לא יושטם מגג לגג, ואפלו בגגין השוין, ולא ישלשם בהכל מן החלונות, ולא יורידם בסלמות; שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. אבל משילין³¹, אפלו דרך ארבה³², ממקום למקום פאותו הגג. שחטט³³ בהמה בשדה³⁴ - לא יביאנה פמוט³⁵ לעיר, או פמוטה³⁶, אלא מביאה אברים אברים³⁷.

(29) משנה, ביצה לה, ב. (30) שרואה גשמים ממשמים ובאים ויפסידו את הפירות, או שקיבל אורחים והוא צריך למקום הפירות לקבלת האורחים ולהשיבם. (31) מפילן, מלשון (דברים כת, מ) "כי ישל זיתך". (32) חור בגג הבית. (33) משנה, ביצה כח, א. (34) והוא צריך להוליכו לבית לבשל ליום-טוב. (35) בד עץ, מלשון (במדבר יג, כג) "וישאוהו במוט בשנים". (36) מוט קטן. (37) ואם ממהר לתת לאורחים, ואין פנאי להביאו איברים איברים, מותר להביאו במוט ('משנה ברורה' סי' תצח).

ו. פל³⁸ שנאותין³⁹ בו אפלו בחל, אף-על-פי שאין נאותין בו ביום טוב, כגון תפלין⁴⁰ - מתר לשלחן לחברו ביום טוב; ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב, כגון יינות שמנים וסלתות, שמתר לשלחן. וכל דבר שאין נאותין בו בחל עד שיעשה בו מעשה שאסור לעשותו ביום טוב - אין משלחין אותו ביום טוב.

(38) משנה, ביצה יד, ב. (39) נהנין. (40) שיום-טוב אינו זמן תפילין.

ז. כיצד⁴¹ אין משלחין ביום טוב תבואה, לפי שאין נאותין בה בחל אלא אם פן טחן⁴², ואסור לטחן⁴³ ביום טוב; אבל משלחין קטניות, מפני שמבשלין ביום טוב או קולה⁴⁴ אותן ואוכלן. ומשלחין חיה בהמה ועופות, אפלו חיים⁴⁵, מפני שמתר לשחט ביום טוב. וכן כל פיוצא בזה.

(41) משנה, ביצה יד, ב. (42) ואף שאפשר לאכול מהם קליות, מכל-מקום בדרך כלל עומדות התבואות לטחינה. (43) ואם חבירו צריך לתת תבואה לבהמתו, מותר לשלוח לו ביום-טוב, כיון שאפשר ליהנות ממנה בלא טחינה ('משנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

74) משנה, ביצה לט, א. ויש בו מים מכונסים. (75) ומי שמילא מים, לא יכול להוליכן רק למקום שבעל הבור יכול ללכת לשם. (76) וכל אחד מאנשי העיר יכולים להוליך המים למקום שעיברו. אבל אדם זר שאינו מאותה העיר - לא. (77) שעשאוהו בשביל עוברי דרכים לשתות ממימיו, והוא הפקר. (78) אף-על-פי שאינן נובעין. (79) אף-על-פי שאינם יוצאים לימשך ממקום נביעתם. (80) לפי שלא קנו שביתה משום שאינם קבועים במקומם (רש"י). (81) לפי שאין בהם דין שביתה כנ"ל. (82) לפי שיסוד איסור תחומין בשבת הוא מן התורה (כמו בשנים עשר מיל) לפי שנאמר "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (פכ"ז מהל' שבת ה"א), ואילו ביום-טוב אין כל איסור תחומין אלא מדרבנן ('בני בנימין') [וכן כתב רבינו אברהם בנו של הרמב"ם בספר 'מעשה נסים' לר' דניאל הבבלי סימן יב. וראה מש"כ בספר "זמנים" עמ' מו, ולמעלה פ"ב ה"ן].

טו. שור⁸³ של רועה⁸⁴ - פרגלי אנשי אותה העיר; ושור של פטם⁸⁵ - פרגלי מי שלקחו לשחטו ביום טוב, מפני שדעת בעליו למכרו לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר, מפני שהוא מפטם, והפל שומעין שמעו ובאין לקנותו. וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר בשרו - כל אחד ואחד מן הלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא הולך, מפני שדעת בעליו מערב יום טוב כף הוא, שיקחו ממנו אנשי עירות אחרות, ונמצא שור זה כבור של עולי ככל, שהוא מסור לכל.

83) ביצה לח, א. (84) מגדל בהמות, ולפעמים הוא מוכר לשכניו ומכיריו, וכיון שהשור אינו מפותם - אין דרך לקנותו מעירות אחרות, ששור כזה ימצא כל אחד במקומו, לכן אין דעת בעליו רק על אנשי אותה העיר. (85) שמפטם שורים למכור, ושור כזה באים גם ממקומות אחרים לקנות.

טז. הגחלת⁸⁶ - פרגלי בעליה⁸⁷ ולא פרגלי שואלה; והשלהבת⁸⁸ - פרגלי מי שהיא בידו. לפיכך, המדליק נר או עץ מחברו - מוליכו לכל מקום שהוא הולך.

86) משנה, ביצה לט, א. (87) הואיל ויש בה ממש, הרי היא כשאר כלים שהם כרגלי הבעלים. (88) שאין בה ממש, ולא חל עליה שביתת בעליה.

יז. השואל⁸⁹ פלי מחברו מערב יום טוב, אף-על-פי שלא נתנו לו אלא ביום טוב - הרי הוא פרגלי השואל⁹⁰. שאלו ממנו ביום טוב, אף-על-פי שדרכו תמיד לשאל ממנו פלי זה⁹¹ בכל יום טוב - הרי הוא פרגלי המשאיל⁹².

89) משנה, ביצה לו, א. (90) שכיון שהבטיחו לתת לו מערב יום-טוב, העמידו ברשותו לקנות אצלו שביתה ככניסת יום-טוב, וראה למעלה ה"ב. (91) בכתב-יד, תיבת "זה" איננה. (92) שכיון שלא בא לשאול מערב יום-טוב,

59) משנה, ביצה לו, א. (60) אפילו מסר לו בערב יום-טוב. (61) שדרך בני אדם להפקיד עליהם ביד בניהם, ואין כוונתם למסור ברשותם (מגיד-משנה. מגן-אברהם). (62) ביצה לו, ב. (63) שמסרה ברשותו, כי מערב יום-טוב היה בדעתו שלא לקנות שביתה אצלו אלא הרועה. (64) אפילו מערב יום-טוב. (65) שכמה פעמים נתן כל אחד עירובו למקום אחר, ובאופן כזה יתמעט התחום שלא יהיה לה כ"אם אלפים אמה האמצעיים, ולכן אין דעתו שיהיו נמשכין אחרי הרועים ('שער הציון' סי' שצז).

יב. מי⁶⁶ שזמן אצלו אורחים ביום טוב⁶⁷ - לא יוליכו בידם מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילך בו; שכל הסעודה פרגלי בעל הסעודה, לא פרגלי האורחין, אלא אם כן זכה להן אחר⁶⁸ במנות אלו מערב יום טוב.

66) משנה, ביצה מ, א. (67) והוא-הדין אם זימנם מערב יום-טוב ולא זיכה להם מנותיהם מערב יום-טוב ('משנה ברורה'). (68) כן פירש רש"י שם: "שמסרם בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה, ואמר לו, זכה במנות הללו לפלוני ופלוני, שזכין לו לאדם שלא בפניו, והיו שלהם מבעור יום לילך כרגליהם". וכן מפורש בתוספתא פ"ד דביצה שצריך לזכות על-ידי אחר (הובאה בר"ח סוף מסכת ביצה). ואין זה דומה למה שכתב להלן בהלכה י"ז בדין שואל (שאף-על-פי שלא נתנו לו המשאיל אלא ביום-טוב, הרי הוא כרגלי השואל שהמשאיל העמידו ברשותו מערב יום-טוב, אע"פ שלא זיכה על ידי אחר) - לפי שהאורחים אין דעתם אלא להיות סמוכים על שולחן בעל הבית, ואוכלים משלו ואין דעתם לזכות במנות, מה-שאין-כן שואל ('תוספות' שם ד"ה אלא). ובכת"ח חסרה המילה "אחר" בדברי רבינו ('מעשה רוקח').

יג. וכן⁶⁹ מי שהיו פרותיו מפקדין בעיר אחרת⁷⁰, וערבו בני אותה העיר לבוא אצלו - לא יביאו לו מפרותיו; שפרותיו כמוהו⁷¹, אף-על-פי שהן ביד אלו שעברו. במה דברים אמורים? ששיחד להן קרן זוית⁷²; אבל אם לא יחד להן - הרי הן פרגלי זה שהן מפקדין אצלו⁷³.

69) משנה, ביצה לט, ב. (70) מחוץ לתחום. (71) והרי הוא לא הניח עירוב. (72) שהשאל לו מקום בביתו, ואמר לו הרי הבית לפניך, שאין כאן קבלת שמירה (שו"ע חו"מ סי' רצא, וראה ב'מאירי'). (73) שהרי קיבלם לשמור, ובאחריותו הם עומדים.

יד. בור⁷⁴ של יחיד - פרגלי בעליו⁷⁵; ושל אותה העיר - פרגלי אנשי אותה העיר⁷⁶; ושל עולי ככל⁷⁷, שהן מסורין לכל - פרגלי הממלא מהן; שכל מי שמלא מהן - מוליכן למקום שהוא מהלך. נהרות המושכין⁷⁸ ומעונות הנובעין⁷⁹ - פרגלי כל אדם⁸⁰. ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום - ממלאין מהן בשבת⁸¹, ואין צריף לומר ביום טוב⁸².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חששו, לאיסור תחומין חששו? ושתק רב. ומתוך כך סוברים כמה ראשונים (המובאים ב'משנה ברורה' סי' שצז) שגם הבהמה מותרת, שממה ששתק רב, מוכח שחזר בו.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) נתבאר בו דיני עירובי תבשילין. ונסתיים הפרק בדיני כבוד ימים טובים, ומצות השמחה אשר בהן, ומה שאסור לעשות בין בימים טובים, בין בחולו של מועד מחמת מצות יו"ט, והוא הספד ותענית.

א. יום טוב² שְׁחַל לְהִיּוֹת עֶרֶב שַׁבָּת - אִין³ אֹפִין וּמִבְשִׁילִין בְּיוֹם טוֹב מָה שֶׁהוּא אוֹכֵל לְמַחַר בְּשַׁבָּת. וְאִסוּר זֶה - מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴, כְּדֵי שְׁלֹא יָבֹא לְבַשֵּׁל מִיּוֹם טוֹב לְחַל; שְׁקַל וְחִמְרָה הוּא: לְשַׁבָּת אִינוּ מִבְשִׁיל, כָּל שֶׁכֵּן לְחַל⁵. לְפִיכָךְ, אִם עָשָׂה תְּבִשִׁיל מִעֶרֶב יוֹם טוֹב, שִׁיחִיָּה סוֹמֵךְ עָלָיו וּמִבְשִׁיל וְאוֹפֵה בְּיוֹם טוֹב לְשַׁבָּת - הֲרִי זֶה מִתָּר. וְתְּבִשִׁיל שְׁסוֹמֵךְ עָלָיו, הוּא הַנִּקְרָא עִירוּבֵי תְּבִשִׁילִין.

2) משנה, ביצה טו, ב. 3) חכמים סמכו את זה על הכתוב (שמות טז, כג): "ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קודש לה' מחר, את אשר תאפו אפו, ואת אשר תבשל בשלך", "מכאן אמר רבי אליעזר, אין אופין (פת ביום-טוב שחל בערב שבת) אלא על האפוי (מיום חמישי), ואין מבשלין (תבשיל) אלא על המבושל (מיום חמישי), מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה", שזה נחשב כאילו התחיל הבישול והאפיה מערב יום-טוב לצורך השבת, וביום-טוב גומר אותה המלאכה שהתחיל בה בחול. 4) אבל מן התורה אין כאן איסור, שכלל הוא בידינו: "צרכי שבת נעשים ביום-טוב" (פסחים מו:). ועיין 'הגהות מיימוניות', וב"י או"ח סי' תקכו. 5) כרב אשי שהוא מן האמוראים האחרונים (ביצה טו:). ולשמאל ולרובא (שם) הוא משום כבוד השבת, "דאמר קרא (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו", זכרהו מאחר שבא להשכיחו" (שאפשר לשכוח להכין צרכי שבת מחמת יום אחר הוא היום-טוב שהוא טרוד בו), ותיקנו עירוב כ"די שיכרוך מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום-טוב (מתוך עשושה עירוב תבשילין יזכור את השבת, ולא יכלה את כל הסעודה ביום-טוב, אלא ישאיר מנה יפה לשבת)."

ב. וְלָמָּה⁶ נִקְרָא שְׁמוֹ עִירוּב? שְׁפָשֵׁם שְׁהָעִירוּב שְׁעוֹשִׂין בְּחִצְרוֹת וּמְבֹאוֹת מִעֶרֶב שַׁבָּת - מִשּׁוּם הַכּוֹר, כְּדֵי שְׁלֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּם שְׁמִתָּר לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרִשּׁוֹת בְּשַׁבָּת; כִּף זֶה הַתְּבִשִׁיל - מִשּׁוּם הַכּוֹר וְזִכְרוֹן, כְּדֵי שְׁלֹא יִדְמּוּ וְיִחְשְׁבוּ שְׁמִתָּר לְאַפּוֹת בְּיוֹם טוֹב מָה שֶׁאִינוּ נֹאכְלֵם בּוֹ בְּיוֹם. וּלְפִיכָךְ נִקְרָא תְּבִשִׁיל זֶה עִירוּבֵי תְּבִשִׁילִין.

6) והראב"ד מסביר, כי על-ידי העירוב, הוא מערב צרכי שבת ויום-טוב לעשותם יחד, ולא נחשב כאילו מכין מיום-טוב לשבת אלא עושה אותם יחד עם מה שהתחיל לבשל מערב יום-טוב, והוא גומר אותם ביום-טוב.

לא העמידו בעל הכלי ברשותו של שואל, כי חשב שהשואל מצא לו מקום אחר לשאול (גמרא).

יח. שְׁנִימִם⁹³ שֶׁשְׁאָלוּ חִלּוֹק אֶחָד, הָאֶחָד שֶׁאָלוּ מִמֶּנּוּ שִׁיתָנוּ לוֹ שְׁחִרִית, וְהַשְּׁנִי שֶׁאָלוּ מִמֶּנּוּ שִׁיתָנוּ לוֹ עֶרְבִית - הֲרִי כְּלִי זֶה כְּרִגְלֵי שְׁנֵי הַשּׁוֹאֲלִים, וְאִינָם מוֹלִיכִים אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁשְׁנֵיהֶם יְכוּלִים לְהִלָּךְ בוֹ.

93) ביצה לו, ב.

יט. פִּיצֵד⁹⁴? הֲרִי שֶׁעֶרֶב הָרֵאשׁוֹן בְּרְחוּק אֶלְף אַמָּה מִמָּקוֹם הַחִלּוֹק לְמִזְרַח, וְעֶרֶב הַשְּׁנִי בְּרְחוּק חֲמִשׁ מֵאוֹת אַמָּה מִמָּקוֹם הַחִלּוֹק לְמַעֲרָב - כְּשֶׁלּוֹקַח הָרֵאשׁוֹן הַחִלּוֹק, אִינוּ מוֹלִיכּוֹ לְמִזְרַח אֶלָּא עַד אֶלְף אַמָּה וְחֲמִשׁ מֵאוֹת אַמָּה מִמָּקוֹם הַחִלּוֹק, שֶׁהוּא סוֹף הַתְּחוּם שֶׁיְכוּל זֶה שֶׁעֶרֶב בְּמַעֲרָב לְהִלָּךְ בוֹ; וְכִשְׁיִקַח הַשְּׁנִי כְּלִי זֶה, אִינוּ מוֹלִיכּוֹ בְּמַעֲרָב אֶלָּא עַד אֶלְף אַמָּה מִמָּקוֹם הַכְּלִי, שֶׁהוּא סוֹף הַתְּחוּם שֶׁיְכוּל זֶה שֶׁעֶרֶב בְּמִזְרַח לְהִלָּךְ בוֹ. לְפִיכָךְ, אִם עֶרֶב זֶה בְּרְחוּק אֶלְפִים אַמָּה מִן הַחִלּוֹק לְמִזְרַח, וְזֶה בְּרְחוּק אֶלְפִים אַמָּה לְמַעֲרָב - הֲרִי אֵלּוֹ לֹא יִזְוָהוּ מִמָּקוֹמוֹ.

94) ביצה, שם.

כ. וְכֵן⁹⁵ הָאִשָּׁה שֶׁשְׁאָלָה מִחֲבֵרְתָּהּ מִים אוֹ מֶלַח, וְלָשָׂה בְּהֵן עֶסְתָּה אוֹ בְּשִׁלָּה בְּהֵן תְּבִשִׁיל - הֲרִי הָעֶסָה אוֹ הַתְּבִשִׁיל כְּרִגְלֵי שְׁתֵּיהֶן⁹⁶. וְכֵן שְׁנִימִם שֶׁלְּקַחוּ בְּהֵמָה בְּשִׁתְפוֹת וְשִׁחְטוּ בְּיוֹם טוֹב, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלְּקַח כָּל אֶחָד מִנֵּתוֹ - הֲרִי כָּל הַכֶּשֶׁר כְּרִגְלֵי שְׁנֵיהֶן. אֶבֶל אִם לָקַחוּ חֲבִית⁹⁷ בְּשִׁתְפוֹת, וְחָלְקוּ אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב - הֲרִי חָלְקוּ שֶׁל כָּל אֶחָד כְּרִגְלָיו; הוֹאִיל וְתַחְמוּמִין מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - יֵשׁ בְּרִרָה בְּהֵן, וְנִחְשָׁב כְּאֵלּוֹ חֵלֶק שֶׁהִגִּיעַ לָזֶה הִיָּה בְּרוּר לוֹ וּמִבְּדֵל בְּחִבִּית מִעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְכֵאלּוֹ לֹא הִיָּה מִעֶרֶב. וְאִין אֶתָּה יְכוּל לִזְמַר בֵּן בְּבִהְמָה. שֶׁחֵלֶק זֶה שֶׁהִגִּיעוּ, אֶפְלוּ נִחְשָׁב אוֹתוֹ שֶׁהִיָּה מִבְּדֵל בְּבִהְמָה מִעֶרֶב יוֹם טוֹב וְכֵאלּוֹ הִיָּה בְּרוּר, הֲרִי נִקָּם⁹⁸ מִחֵלְקוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהִיתָה הַבְּהֵמָה קְיָמָה, שֶׁכָּל אִיבְרִיָּה יוֹנְקִין זֶה מִזָּה, וְנִמְצָא כָּל אִיבְרִי וְאִיבְרִי מִנְעֶרֶב מִחֵלְקוֹ וְחֵלֶק חֲבֵרוֹ, לְפִיכָךְ הֵן כְּרִגְלֵי שְׁנֵיהֶן.

95) משנה, ביצה לו, א. 96) ואינה רשאית להוליך העיסה והתבשיל אלא במקום ששתייהן יש להן הרשות ללכת, כיון שנתערב בהם דבר שקנה שבייתה אצל אחר, ואף שזהו רק דבר מועט, אינו בטל - מפני שהוא דבר שיש לו מתיירין אחרי יום-טוב, וכל דבר שיש לו מתיירין - אפילו באלף לא בטל (ביצה טז). 97) של יין. 98) בגמרא שם, על שיטה זאת של רב, האוסר את הבהמה "דקא ינקי תחומין מהדדי", שאלו רב כהנא ורב אסי לרב: "לאיסור מוקצה לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאָמַר: כָּל מִי שֶׁלֹּא הֵנִיחַ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין יִסְמָךְ
עַל עֲרוּבֵי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וַיֵּשׁ לֹא לְאָדָם לְעֵרֹב עַל כָּל הָעִיר . . . כִּי וּלְמַחֵר מִכְרִיו וְאָמַר . . . כִּי".

במצות עירוב תבשילין מצינו דבר שאינו באף מצוה אחרת שגם אם אפשר להוציא בה אחרים ידי חובה, לא מצאנו שיש להכריז ולומר שמוציאים ידי חובה את כל הדברים בעיר הזו.

והביאור בזה: בהכנסת אורחים מתבטאת במיוחד מצות "ואהבת לרעך כמוך" כי אף שמצוותה כל השנה יש בה דגש מיוחד בימים טובים, וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות אבל ריש פי"ד) "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנוצל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו, ואינו מאכיל לעניים ולמרי הנפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כרסו . . . ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר . . . כו".

כשמזכירים לאדם כבר בערב יו"ט שעליו לטרוח גם בהכנת תבשילי השבת, הרי שמתוסף על ידי זה גם בהכנת התבשילים של יו"ט מבעוד מועד עבור כל האורחים הבאים לביתו ביו"ט, ונמצא שביסודה של מצות עירוב תבשילין מודגש הענין של אהבת ישראל ולכן יש בה ההכרזה: "לכל ישראל הדריים בעיר הזאת" ואח"כ מוסיף ומעלה בקודש כשמכניס האורחים ביו"ט עצמו.

(יין מלכות ספר זמנים סימן כא מתוך רמב"ם "פרס המלך")

24) ביצה טז, ב. 25) "זכין לאדם שלא בפניו".
26) ביצה טז, ב: "מכריז רבי יעקב בר אידי, מי שלא הניח עירוב תבשילין - יבוא ויסמוך על שלי. ועד כמה? אמר רב נהומי בר זכריה משמיה דאבבי, עד תחום שבת. אבוי דשמואל מערב אכולה נהרדעא (על כל נהרדעא), ר' אמי ור' אסי מערבי אכולהו טבריה (על כל טבריה)".

ח. המניח עירובי תבשילין חייב לברך²⁷: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות עירוב. ואמר: בעירוב זה יתר לי לאפות ולבשיל²⁸ מיום טוב שלמחרת²⁹ לשבת. ואם זכה בו לאחרים - יאמר: לי ולפלוגי ולפלוגי, או לאנשי העיר כולם, לאפות ולבשיל מיום טוב לשבת.

27) פסחים ז, ב: "כל המצוות מברך עליהן עובר (לפני) לעשייתן". ולשון הרמב"ם (הל' ברכות פי"א ה"ג): "וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים (חכמים) בין מצוה שהיא חובה מדבריהם... בין מצוות שאינן חובה, כגון עירוב ונטילת

ג. ערובי תבשילין - שעורו אין פחות מפזית, בין לאחד⁸ בין לאלפים⁹. ואין עושין עירוב זה לא בפת ולא בריפות¹⁰ וכיוצא בהן, אלא בתבשיל¹¹ שהוא פרפרת¹², כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן. ואפלו עדשים שבשולי קדרה. ואפלו שמנונית שעל גבי הסכין שחוקתין בה הצלי - גורדו, אם יש בה פזית - סומך עליו משום ערובי תבשילין.

7) ביצה טז, ב. 8) לאיש אחד. 9) לכמה אלפי איש (וראה בפ"א מהל' עירובין ה"ט). 10) חטים כתושות (משלי כז, כב). 11) דבר מבושל. 12) שמלפתים בה את הפת (שאוכלים הלחם אתה).

ד. תבשיל¹³ שאמרו לענגן עירוב זה - אפלו צלי, אפלו שלוק¹⁴, אפלו כבוש¹⁵ או מעשן¹⁶. אפלו דגים קטנים שהדיחן במים חמין, והדחתן היא בשולן לאכילה - הרי זה סומך עליהן.

13) ביצה טז, ב. 14) מבושל יותר מדי. 15) שרוי במים יום שלם, או בחומץ וציר עד כדי שיתנגנו על האש ויתחיל להרתח. 16) "ירושלמי" (נדרים פרק ו ה"א).

ה. וצריך¹⁷ שהיה עירוב זה מצוי עד שיאפה כל מה שהוא צריך לאפות, ולבשל כל שהוא צריך לבשל, ויחם חמין כל שהוא צריך. ואם נאכל העירוב או אבד או נשרף קדם שיבשל או יאפה - הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל¹⁸ בעסתו¹⁹ או בתבשילו²⁰, ונאכל העירוב או אבד - הרי זה גומר²¹.

17) משנה, ביצה טו, ב. 18) ביצה יז, ב. 19) שהתחיל ללוש. 20) לחתוך הירק וכדומה, אפילו לא שם אותם עדיין על האש, שמשום הפסד אוכלין הקילו חכמים באיסור שאינו אלא מדרבנן ('מאירי'). 21) לאפות ולבשל מה שהתחיל.

ו. המניח עירובי תבשילין כדי שישמך עליהם הוא ואחרים - צריך לזכות להן בדרוך שמזכה בעירובי שבת²³. וכל שזוכה בעירובי שבת - זוכה בעירובי תבשילין, וכל שאינו זוכה באותו עירוב - אינו זוכה בזה.

22) עירובין פ, א. 23) עיין למעלה בהל' עירובין פ"א ה"ב בפרטות.

ז. ואינו²⁴ צריך להודיע²⁵ לאלו שזכה להן מערב יום טוב, אבל הן צריכין לידע שפבר זכה להן אחר וערב להן, ואחר כך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו. אף-על-פי שלא ידעו אלא ביום טוב - הרי אלו מתריין. ויש²⁶ לו לאדם לערב על כל העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום, ולמחר מכריז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֲבִשָׁל וְאָפֶה לְשֶׁבֶת וְאֵינִי צָרִיף כְּלוּם; וְאִם הַיּוֹם חַל וְלִמְחָר יוֹם טוֹב - בְּעִרּוֹב זֶה יִתֵּר לִי לְאִפּוֹת וְלִבְשָׁל לְמָחָר מִיּוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת.³⁷

(34) בכת"י נוסף: "של גלויות". שהרי הדין השני להניח ביום-טוב ראשון על תנאי, אפשר רק בשני ימים-טובים של גלויות, ולא בשני ימים-טובים של ראש השנה, כמבואר להלן הלכה יג. (35) ביצה יז, א. (36) בכת"י הגירסא: "חול אין בדברי כלום, ואם היום חול ולמחר יום-טוב, הריני מניח עירובי מעתה". (37) ולמחר אין צריך לומר כלום (שו"ע או"ח סי' תקצו).

יב. פִּיּוּצָא³⁸ בּוּ: הֵיּוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי פְלִלּוֹת³⁹ שֶׁל טְבָל⁴⁰ בְּיוֹם טוֹב⁴¹ רֵאשׁוֹן - אוֹמֵר: אִם הַיּוֹם חַל - תִּהְיֶה זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה, וְאִם הַיּוֹם קָדֵשׁ - אֵין בְּדַבְּרֵי כְּלוּם. וְקוֹרֵא עָלֶיהָ שֵׁם⁴² וּמְנִיחָה⁴³. וְלִמְחָר בְּשְׁנֵי חוּזְרֵי⁴⁴ וְאוֹמֵר: אִם הַיּוֹם קָדֵשׁ - אֵין בְּדַבְּרֵי כְּלוּם, וְאִם הַיּוֹם חַל - תִּהְיֶה זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה. וְקוֹרֵא עָלֶיהָ שֵׁם וּמְנִיחָה, כְּדָרְךָ שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ בְּרֵאשׁוֹן. וּמְנִיחָ אֶת זֶה שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ שֵׁם תְּרוּמָה, וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׁנִיָּה.

(38) עירובין לט, ב. (39) סלים. (40) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות, ואסור לאכול ממנה, נקראת טבל, טב-לא, שאינה טובה לאכילה. (41) ואסור להפריש תרומות ומעשרות ביום-טוב (ראה הל' יום-טוב פ"ד הכ"א). (42) תרומה. (43) ואינו אוכל ממנה. (44) לאותה הכלכלה שאמר עליה אתמול (רש"י).

יג. בְּמָה⁴⁵ דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלוּיּוֹת; אֲבָל בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁ הַשְּׁנָה, אִם שָׁכַח וְלֹא הֵנִיחַ בְּיוֹם רְבִיעִי - שׁוֹב אֵינוֹ מְנִיחַ, אֲלֹא סוּמְךָ עַל אַחֲרֵים, אִם עָרְבוּ עָלָיו, אוּ מְקַנְהָ קְמָחוֹ⁴⁶ לְמִי שֶׁעָרַב, אוּ יִהְיֶה אֲסוּר לְאִפּוֹת וְלִבְשָׁל לְשֶׁבֶת. וְכֵן אִם שָׁכַח וְלֹא הִפְרִישׁ תְּרוּמָה מִיּוֹם רְבִיעִי - שׁוֹב אֵינוֹ מְפָרִישׁ עַד מוּצָאֵי שֶׁבֶת.⁴⁷

(45) ביצה ו, א: "רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי בשני ימים-טובים של ראש השנה. חזייה דהוה עציב. אמר ליה: "אמאי עציב מר?" אמר ליה: "דלא אותיבי עירוב תבשילין", אמר ליה: "ולותיב מר האדינא (עכשיו), מי לא אמר רבא: מניח אדם עירוב תבשילין מיום-טוב לחבירו ומתנה?" אמר ליה: "אימר דאמר רבא, בשני ימים-טובים של גלויות, בשני ימים-טובים של ראש השנה - מי אמר?". (46) בכת"י, תיבת "קמחו" איננה. (47) כבר כתב הרמב"ם (למעלה פ"א הכ"ד): "שני ימים-טובים של ראש השנה, קדושה אחת הן, וכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים", אם כן אי-אפשר להתנות "אם היום יום-טוב ולמחר חול", כיון שהם נחשבים ליום אחד.

יד. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ שֶׁאֲמַרְנוּ הֵיּוּ בְּזִמְנֵי שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשִׁין עַל פִּי הָרִאשִׁי,

ידיים, מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות, והיכן צונו? בתורה שכתוב בה (דברים יז, יא): "אשר יאמרו לך תעשה", נמצא ענין הדברים והציען כך הוא, אשר קדשנו במצותיו שצוה בהן לשמוע מאלו שצונו להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה, וכן שאר כל המצוות שמדברי סופרים". (28) נוסח הגאונים: "בדין יהא שרא לנא, לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא (ולהדליק הנר) ולמעבד כל צרכנא" (או"ח סי' תקצו). אבל יש אומרים שאין צריך להזכיר "לאדלוקי שרגא" שלא הצריכו עירוב אלא לצרכי אכילה ולא להדלקת הנר (הרשב"א ב'עבודת הקודש', ועיין ב'מאירי' בשם 'תוספות', וב'בירור הלכה' למסכת ביצה כא: ציון *). (29) כגון שחל יום-טוב ביום הששי וביום השבת. או בארץ ישראל, אבל שיום-טוב אינו אלא יום אחד בלבד, ביום ששי. אבל בימים-טובים של גלויות, וחל יום-טוב ביום חמישי וששי, ומניח את העירוב בערב יום-טוב שהוא יום רביעי - לא שייך לומר "שלמחר", שהרי אסור לבשל לשבת אלא ביום-טוב שני, ולא ביום-טוב ראשון (מגיד-משנה להלן ה"ב - לחם-משנה).

ט. מִיּוֹם³⁰ שֶׁלֹּא הֵנִיחַ עִרּוּבֵי תְּבִשְׁלִין וְלֹא הֵנִיחוּ לוֹ אַחֲרָיִם - כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּר לוֹ לְבַשֵּׁל וְלְאָפּוֹת, כֶּךָ קְמָחוֹ וּמְאָכְלוֹ אֲסוּר. וְאֲסוּר לְאַחַר שֶׁהֵנִיחַ לְעֵצְמוֹ לְבַשֵּׁל וְלְאִפּוֹת לְזֶה שֶׁלֹּא הֵנִיחַ, עַד שִׁיקְנָה לוֹ; שֶׁנִּמְצָא זֶה מִבְּשָׁל וְאוֹפֶה שָׁלוֹ, שֶׁהָרִי קָנְהוּ. וְאִם רָצָה, יִתֵּן אַחַר כֶּךָ לְזֶה שֶׁלֹּא הֵנִיחַ בְּמִתְנָה.³¹

(30) ביצה יז, א. (31) ואם לא קיבל לאכול מאחרים, אמר רב הונא (ביצה כא:): "מי שלא הניח עירוב תבשילין, אופין לו פת אחת ומבשלין לו קדירה אחת, ומדליקין לו את הנר. משום רבי יצחק אמרו, אף צולין לו דג קטן, כדי חייו שרו לו רבנן". אבל רבינו והרב האלפסי השמיטו מימרא זו, ולא הביאוה. וראה 'בירור הלכה' שם.

י. מִיּוֹם³² שֶׁלֹּא הֵנִיחַ עִרּוּבֵי תְּבִשְׁלִין, וּבְשָׁל וְאָפֶה לְאֹכֵל בְּיוֹם, וְהוֹתִיר, אוּ שְׁזַמֵּן אוֹרְחִים וְלֹא בָּאוּ - הָרִי זֶה אוֹכֵל הַמּוֹתֵר לְמָחָר. וְאִם³³ הָעָרִים - הָרִי זֶה אֲסוּר לְאֹכְלוֹ. עֵבֶר וְאָפֶה וּבְשָׁל לְשֶׁבֶת - אֵין אוֹסְרִין עָלָיו. וְלִמָּה הִתְמִירוּ וְאָסְרוּ עַל הַמְּעָרִים וְלֹא אָסְרוּ עַל הַמְּזִיד? שֶׁאִם תִּתִּיר לְמְעָרִים - נִמְצָאוּ הַכָּל מְעָרִימִין, וְיִשְׁתַּקֵּעַ שֵׁם עִרּוּבֵי תְּבִשְׁלִין; אֲבָל הַמְּזִיד אֵינוֹ מְצוּי, וְאִם עֵבֶר הַיּוֹם - לֹא יַעֲבֹר פְּעַם אַחֲרָת.

(32) משנה, ביצה טו, ב: "מבשל הוא ליום-טוב, ואם הותיר - הותיר לשבת". (33) ביצה יז, ב.

יא. שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים³⁴ שֶׁחָלוּ לְהִיּוֹת בְּחִמְשֵׁי וְעָרַב שֶׁבֶת - עוֹשֶׂה עִרּוּבֵי תְּבִשְׁלִין מִיּוֹם רְבִיעִי, שֶׁהוּא עָרַב יוֹם טוֹב. שְׁכַח³⁵ וְלֹא הֵנִיחַ - מְנִיחוֹ בְּרֵאשׁוֹן וּבִמְתַנָּה. פִּיצֵד? מְנִיחַ עִרּוּבֵי תְּבִשְׁלִין בְּיוֹם חִמְשֵׁי וְאוֹמֵר: אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב וְלִמְחָר חַל³⁶ - לְמָחָר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאכול סעודות, לקבוע אותן על היין, לבצוע על שתי ככרות, אכילת בשר ושתיית יין (שם). (55 פסחים זט, ב. 56) מנחה קטנה, וחצי שעה לפני (ראה למעלה פ"ל מהל' שבת ה"ד במגיד-משנה וכסף-משנה), כדי שיאכל סעודת יום-טוב בערב לתיאבון. (57 פסחים קיא, א. שאינו מכבד ומענג הימים-טובים. ואי אפשר לפרש "המועדות" חולו-של-מועד ובעושה מלאכה (כמו שפירש רשב"ם שם) - שהרי לדעת רבינו (להלן פ"ז ה"א) אין חול-המועד אסור במלאכה מן התורה, ואין סבא לומר שהוא כעובד עבודה-זרה. וכן כתבו ה'תוספות' בחגיגה יח. ד"ה חולו. (58 נתחבר. 59) שנאמר (שמות לד יז-יח): "אלהי מסכה לא תעשה לך, את חג המצות תשמור".

יז. **שְׁבַעַת יְמֵי הַפֶּסַח וְשְׁמוֹנַת יְמֵי הַחֵג עִם שְׂאֵר יְמֵים טוֹבִים** 60 - **כָּלֶם אֲסוּרִים בְּהִסְפֵּד** 61 **וְתַעֲנִית** 62. **וְחַיֵּב אָדָם לְהִיּוֹת בְּהֵן שְׂמֵחַ** 63 **וְטוֹב לֵב, הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בְנָיו** 64 **וְכָל הַנְּלוּיִם עִלְיוֹ, שְׂנֵאָמֵר: וְשִׂמְחַת בְּחֵגְךָ וְגוֹמֵר. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַשְּׂמִחָה הָאֲמוּרָה כָּאֵן הִיא קְרִיבָן שְׂלָמִים, כְּמוֹ שְׂאֵנוּ מְבָרְכִין בְּהִלְכוֹת חֲגִיגָה, יֵשׁ בְּכֻלָּל אוֹתָהּ שְׂמִיחָה לְשִׂמְחָה הוּא וּבְנָיו וּבְנֵי בִיתוֹ, כָּל אֶחָד כְּרָאוּי לוֹ.**

(60 חג השבועות וראש השנה. 61 משנה, מועד קטן כז, א. (62 פסחים סח, ב. 63 פסחים קט, א. 64 בכת"י, הגירסא: "ובני ביתו").

יח. **פִּיצֵד** 65 **הַקְּטֻנִּים - נוֹתֵן לָהֶם קְלִיּוֹת וְאֶגְזִיזִים וּמַגְדָּנוֹת, וְהַנְּשִׂיִם - קוֹנֶה לָהֶן בְּגָדִים וְתַכְשִׁיטִים נְאִים כְּפִי מְמוֹנֵו, וְהַאֲנָשִׁים - אוֹכְלִין בְּשֵׁר וְשׁוֹתִין יֵין; שְׂאִין שְׂמִיחָה אֲלָא בְּבִשָּׂר, וְאִין שְׂמִיחָה אֲלָא בִּינֵן. וּכְשֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָה - חַיֵּב לְהַאֲכִיל לְגַר לִיתוֹם וְלֹא לְמִנְהָ 66 עִם שְׂאֵר הָעֲנִיִּים הָאֲמֻלִּים. אֲבָל מִי שֶׁנִּשְׁעַל דְּלִתוֹת חֲצָרוֹ, וְאוֹכֵל וְשׁוֹתָה הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ, וְאִינוּ מְאֲכִיל וּמְשַׁקָּה לְעֲנִיִּים וְלִמְרֵי נַפְשׁ - אִין זוֹ שְׂמִיחַת מִצְוָה, אֲלָא שְׂמִיחַת פְּרִסוֹ; וְעַל אֵלוֹ נֵאָמֵר: זְבַחֵיהֶם כְּלָחֶם אוֹנִים לָהֶם, כָּל אֲכָלְיוֹ וְטִמְאוֹ, כִּי לַחֲמֶם לְנַפְשָׁם. וְשְׂמִיחָה כְּזוֹ קְלוֹן הִיא לָהֶם, שְׂנֵאָמֵר: וְזִרְתִּי פָּרֵשׁ עַל פְּנֵיכֶם, פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם.**

(65 פסחים קט, א: "תנו רבנן, חייב אדם לשמח בנו ובני ביתו ברגל, שנאמר: "ושמחת בחגך", במה משמחם? ביין. רבי יהודה אומר: "אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן", אנשים - ביין, ונשים - בבבל כבגדי צבעונין, בארץ ישראל בבגדי פשתן מגוהצים". (66 שנאמר (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך".

יט. **אֶף-עַל-פִּי 67 שְׂאֲכִילָה וְשִׂמְחָה בְּמוֹעֲדוֹת בְּכֻלָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה, לֹא יְהִיָּה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה כָּל הַיּוֹם כְּלוּ 68, אֲלָא כֶּף הִיא הַדָּת 69: בְּבִקְרָא 70 מְשַׁמֵּינִין כָּל**

וְהָיוּ בְּנֵי הַגְּלִיּוֹת עוֹשִׁין שְׁנֵי יְמֵים כְּדִי לְהַסְתַּלֵּק מִן הַסֶּפֶק, לְפִי שְׂלֹא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שְׂקֻדָּשׁוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל הַיּוֹם, שְׂבַנֵּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין עַל הַחֲשָׁבוֹן וּמְקַדְּשִׁין עֲלָיו - אִין יוֹם טוֹב שְׁנֵי לְהַסְתַּלֵּק מִן הַסֶּפֶק, אֲלָא מְנַהֵג בְּלִבְד.

טו. **וּלְפִיכֶף אֲנִי אוֹמֵר, שְׂאִין מְעַרְבֵי אָדָם וּמְנַהֵג בְּזִמְן הַזֶּה, לֹא עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין וְלֹא עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְלֹא שְׂתוּפֵי מְבוֹאוֹת, וְאִינוּ מְעַשֵּׂר הַטְּבֵל עַל תְּנָאי; אֲלָא הַכֹּל מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב בְּלִבְד 48.**

(48 ואף שמקור הדין הזה, להתנות תנאי על שני ימים-טובים של גלויות, הוא מדברי רבא, שהיה מהאמוראים האחרונים - הרי כתב רבינו בהל' קידוש החודש פ"ה ה"ג: "ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה, מסוף חכמי הגמרא, בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית-דין קבוע, אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי גמרא עד ימי אביי ורבא - על קביעת ארץ ישראל היו סומכין". ואף שבגמרא מבוואר ב"עובדא דרבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי", שהדין הזה נהג גם בימי רב אשי? - הרי כתב הרמב"ם בהקדמתו לספר 'משנה תורה' בסדר קבלת החכמים: "שמכלל החכמים שקיבלו מרבא, רב אשי ורבינא", אם כן היו גם הם בדורו של רבא שנהג עד אז סדר קביעת ארץ ישראל (מפרשי הרמב"ם). והראב"ד כאן כותב על חידושו של הרמב"ם בדין זה: "אף-על-פי שיש בדבריו כעין טעם, לא ראינו הגאונים הראשונים שחלקו בדבר זה, שהרי כל-שכן הוא, אם היום השני חול גמור הוא, בוודאי שיכול לעשות עירוב בשני ימים-טובים של גלויות". אבל דעת הרמב"ם היא שמכיון שאנחנו יודעים שהיום הראשון הוא יום-טוב ודאי, והשני נשאר ביידינו בתור מנהג, אם כן יש כאן יום-טוב ודאי מצד המנהג, ואי-אפשר להתנות עליו מספק - אם חול הוא.

טז. **כְּשֶׁם 49 שְׂמִצְוָה לְכַבֵּד שְׁבֵת וּלְעֲנֹגָה, כֶּף כָּל יְמֵים טוֹבִים 50; שְׂנֵאָמֵר: לְקַדוֹשׁ הִ' מְכַבֵּד 51, וְכָל יְמֵים טוֹבִים נֵאָמֵר בְּהֵן: מְקַרָּא קְדִישׁ. וּכְבָר בְּאַרְבָּנָו 52 הַכְּבוֹד 53 וְהָעֲנוּגָה 54 בְּהִלְכוֹת שְׁבֵת. וּכְן 55 רְאוּי לְאָדָם שְׂלֹא יִסְעֵד בְּעֲרֵבֵי יְמֵים טוֹבִים מִן הַמְּנַהֵגָה 56 וּלְמַעַלָּה, כְּעַרְבֵי שְׁבֵת, שְׂדָבָר זֶה בְּכֻלָּל הַכְּבוֹד. וְכָל הַמְּבֹוָה אֶת הַמוֹעֲדוֹת 57, כְּאֵלוֹ נְטַפְלֵי 58 לְעִבּוֹדַת פּוֹכְבִים 59.**

(49 ביצה טו, ב. 50 מצוה לכבד ולענגם. 51 ולפני זה, כתוב "וקראת לשבת עונג", הרי כאן עונג וכבוד. והגאון האדרת' העיר (בהגהותיו על הרמב"ם) על האחרונים שהסתפקו אם יש מצות עונג ביום-טוב כמו בשבת, ולא הביאו דברי רבינו אלה. ועיין למעלה פ"ב ה"ט. 52 בהל' שבת פ"ל, ה"ב. 53 לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין, להתלבש בכבדים נאים ובכסות נקיה (שם). 54 לתקן תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבוסם - הכל לפי ממונו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּשִׁמְחָה וְאֶסְוִרִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית, מִתֵּר לְסַפֵּד בְּהֵן תְּלַמִּיד חֲכָם בְּפָנָיו⁷⁴; אָבֵל לְאַחַר שְׂיָקָבֵר - אֶסְוִר לְסַפְדוֹ בְּהֵן. וְאִין צָרִיף לֹאמַר בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים, בְּחִנְפָּה וּבְפִוּרִים, שְׂסוּפְדִין בְּהֵן תְּלַמִּידי חֲכָמִים בְּפָנָיו, אֶף-עַל-פִּי שְׂמִימִים אֵלוֹ אֶסְוִרִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית; אָבֵל לְאַחַר הַקְּבוּרָה - אֶסְוִר לְסַפֵּד בְּהֵן.

(74) מועד קטן כזו, ב: "אמר רב פפא: "אין מועד בפני תלמיד חכם".

כג. אִין⁷⁵ מְנַחֲיִין מִטַּת הַמַּת בְּרַחוּב בְּמוֹעֵד, שְׁלֵא לְהַרְגִיל אֶת הַהֶסְפֵּד, אֶלֶא מִבֵּיתוֹ לְקַבְרוֹ⁷⁶. וְאִין⁷⁷ מִתְאַבְּלִין⁷⁸ בְּמוֹעֵד. וְכֵן אִין קוֹרְעִין וְלֹא מְבָרִין⁷⁹ וְלֹא חוֹלְצִין הַבְּתוּף⁸⁰ בְּמוֹעֵד עַל הַמַּת, אֶלֶא קְרוּבִי שְׁחַן חֲבִיבִין לְהַתְאַבֵּל עֲלָיו⁸¹. וְאִם הִיא חֲכָם⁸² אוֹ אֶדָם בְּשָׂרָה⁸³, אוֹ שְׁחִיָּה עוֹמֵד עָלָיו בְּשַׁעַת נְטִילַת יְשָׁמָה - הָרִי זֶה קוֹרֵעַ עָלָיו בְּמוֹעֵד אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינֵו קְרוּבוֹ. וְאִין קוֹרְעִין בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי כָּלָל, וְאֶפְלוֹ קְרוּבִי שְׁלֵ מַת.

(75) (משנה, מועד קטן כזו, א. 76) כלומר כשהקבר מוכן (שו"ע או"ח סי' תקמז). (77) משנה, מועד קטן כד, ב. (78) לא חלה עליו אבילות, דמצוות-עשה של שמחת הרגל שהיא מצוה של רבים, דוחה אבילות שהיא של יחיד (מועד קטן יד:). (79) סעודה ראשונה שעושין לאבל אחרי הקבורה. (80) ועכשיו לא נהגו לחלוץ הכתף לאבילות אפילו בחול (שו"ע יו"ד סי' שמ). (81) הם שבעה קרובים. אביו, אמו, בנו, בתו, אחיו, אחותו, ואשתו. (82) מועד קטן כה, א. (83) הגון (שם).

כד. נְשִׁים⁸⁴ בְּמוֹעֵד: בְּפָנֵי הַמַּת - מְעַנּוֹת, אָבֵל לֹא מִטְּפָחוֹת וְלֹא מְקוֹנְנוֹת; נִקְבֵּר הַמַּת - אִינֵן מְעַנּוֹת. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְחִנְפָּה וּפִוּרִים: בְּפָנֵי הַמַּת - מְעַנּוֹת וּמִטְּפָחוֹת, אָבֵל לֹא מְקוֹנְנוֹת. אִי זֶהוּ עֲנוּי? שְׁפֵלֶן עוֹנוֹת כְּאַחַת. קִינָה? אַחַת אוֹמְרַת וְכֵלֶן עוֹנוֹת. וְאֶסְוִר⁸⁵ לְאֶדָם שְׂעִינְוֹר⁸⁶ עַל מַתוֹ קֶדֶם לְרַגֵּל שְׁלֵשִׁים יוֹם, כְּדִי שְׁלֵא יָבוֹא הַרְגֵּל וְהוּא נֶעְצֵב, וְלָבוֹ דוֹאֵג וְכוּאֵב מְזַכְרוֹן הַצֵּעַר; אֶלֶא יִסִּיר הַדְּאָגָה מְלָבוֹ, וְיִכּוֹן דַּעְתוֹ לְשִׁמְחָה⁸⁷.

(84) משנה, שם כה, ב. (85) משנה, שם ח, א. (86) הספד. (87) לקיים מצות התורה: "ושמחת בחגך".

~ יום רביעי כ"ה סיון ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) נתבארו בו דיני חולו של מועד ולא נשלמו.

א. חלו² של מועד, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֵא נֶאֱמַר בּוֹ 'שְׁבִתוּן'³ - הוֹאִיל⁴ וְנִקְרָא 'מְקַרְא קִדְש'⁵ וְהָרִי הוּא זְמַן חֲגִיגָה בְּמִקְדָּשׁ⁶, אֶסְוִר בְּעֵשִׂית מְלֶאכָה⁷, כְּדִי

הָעַם לְבַתִּי כְּנִסְיוֹת וְלְבַתִּי מְדַרְשׁוֹת, וּמִתְפַּלְלִין וְקוֹרִין בְּתוֹרָה בְּעֲנַן הַיּוֹם, וְחוֹזְרִין לְבַתִּיהֶם וְאוֹכְלִין, וְהוֹלְכִין לְבַתִּי מְדַרְשׁוֹת, קוֹרִין וְשׁוֹנִין עַד חֲצֵי הַיּוֹם, וְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם מִתְפַּלְלִין תְּפִלַּת הַמְּנַחָה, וְחוֹזְרִין לְבַתִּיהֶן לְאָכַל וּלְשִׂתוֹת שְׂאָר הַיּוֹם עַד הַלֵּילָה.

(67) ביצה טו, ב. (68) "כתוב אחד אומר (דברים טז, ח): "עצרת לה' אלקיך", וכתוב אחד אומר (במדבר כט, לה): "עצרת תהיה לכם", הא כיצד? רבי יהושע אומר: "חלקהו, חציו לה' וחציו לכם", חציו אוכל ושותה, וחציו יושב ושונה. (69) הדין. (70) במגילה כג, א אמרו: "ביום-טוב מאחרין לבוא" (לביית הכנסת). ועיין ב'פרישה' ל'טור' או"ח סי' תקכט סק"ה, ו'בבירור הלכה' למסכת ביצה טו: ציון ה.

כ. כְּשֶׂאֲדָם אוֹכַל וְשׁוֹתָה וְשִׁמַּח בְּרַגְלֵ - לֹא יִמְשָׁף בְּיָדָיו וּבְשִׁחוּק וְקִלּוֹת רֵאשׁ, וְיֹאמַר, שְׁפֵל מִי שְׂיֹסִיף בְּזֶה - יִרְפָּה בְּמַצּוֹת שִׁמְחָה; שְׁהַשְׁכֵּרוֹת וְהַשְׁחוּק הַרְבָּה וְקִלּוֹת הָרֵאשׁ אִינָה שִׁמְחָה, אֶלֶא הוֹלְלוֹת וְסִכְלוֹת, וְלֹא נִצְטוּינֵו עַל הַהוֹלְלוֹת וְהַסִּכְלוֹת, אֶלֶא עַל הַשִּׁמְחָה שְׂיִישׁ בָּהּ עֲבוּרַת יוֹצֵר הַכֹּל; שְׁנֶאֱמַר: תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרַב כָּל. הֵא לְמַדְתָּ, שְׁהַעֲבוּדָה בְּשִׁמְחָה. וְאִי אֶפְשֵׁר לְעַבֵּד אֶת הַשֵּׁם לֹא מִתוֹף שְׁחוּק וְלֹא מִתוֹף קִלּוֹת רֵאשׁ וְלֹא מִתוֹף שְׁכֵרוֹת⁷¹.

(71) ברכות לא, א.

כא. תִּיבִין⁷² בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד שׁוֹטְרִים בְּרַגְלִים, שְׂחִיָּהוּ מְסַבְּבִין וּמְחַפְּשִׁין בְּגִנוֹת וּבְפִרְדָּסִים וְעַל הַנְּהִירוֹת, כְּדִי שְׁלֵא יִתְקַבְּצוּ לְאָכַל וּלְשִׂתוֹת שֵׁם אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְיִבְאוּ לְיַדִּי עֲבָרָה. וְכֵן יִזְהִירוּ בְּדָבָר זֶה לְכָל הָעַם, כְּדִי שְׁלֵא יִתְעַרְבוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּבַתִּיהֶם לְשִׁמְחָה, וְלֹא יִמְשְׁכוּ בְּיָדָיו, שְׂמָא יָבוֹאוּ לְיַדִּי עֲבָרָה⁷³.

(72) מקור הדברים בתוספתא (סוכה פ"ד ה"א): "בראשונה כשהיה שמחת בית השואבה, אנשים רואים מבפנים ונשים רואות כבחוץ, וכשראו בית-דין שהם באים לידי קלות ראש, עשו שלש גזוזטראות בעזרה, כנגד שלש רוחות, ששם נשים יושבות ורואות בשמחת בית השואבה, ולא היו מעורבין". (73) קידושין פא, א: "אמר אבין: סקבא דשתא - ירגלא" (ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה - ימות הרגל, שיש קבוצות אנשים ונשים לשמוע דרשה, ונושאים ונותנים זה עם זה, רש"י).

כב. יָמִים שְׁבִין רֵאשׁוֹן וּשְׁבִיעִי שְׁלֵ פֶסַח וְרֵאשׁוֹן וּשְׁמִינִי שְׁלֵ חַג הַסֻּפּוֹת, וְהֵן בְּגוֹלָה אַרְבַּעַה בְּתוֹף הַפֶּסַח וְחִמְשָׁה בְּתוֹף הַחַג - הֵם הַנִּקְרָאִין חֲלוֹ שְׁלֵ מוֹעֵד, וְנִקְרָאִין מוֹעֵד. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהֵם חֲבִיבִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיהיו אוכלין ושותין ושמתין ויגיעין בתורה? ועכשיו אוכלין ושותין ופוחזין".

ב. ואלו הן: כל מלאכה, שאם לא יעשה אותה במועד יהיה שם הפסד הרבה - עושין אותה, ובלבד שלא יהיה בה טרח הרבה. כיצד? משקין¹² בית השלחין¹³ במועד, אבל לא בית המשקה¹⁴; שאם לא ישקה בית השלחין, והיא הארץ הצמאה - יפסדו בו האילנות שבה. וכשהוא משקה אותה - לא ידלה וישקה מן הברכה¹⁵ או ממי הגשמים, מפני שהוא טרח גדול; אבל משקה הוא מן המעין¹⁶, בין שהיה בין שיצא לכתחלה¹⁷ - ממשיכו ומשקה בו. וכן כל פיוצא בזה.

(12) משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'. (13) אדמה שצמאה למים, ויש בה תעלות להשקאה. (14) שדה צמחים המסתפקת ממי גשמים. (15) מים מכונסין כבור עמוק, ויש טירחא גדולה לדלות ולשאוב משם המים. (16) ממשיך את המים לשם. (17) עכשיו מחדש.

ג. הופך¹⁸ אדם את זיתיו¹⁹ במועד, וטוחן אותן ודורף אותן, וממלא החביות ונהף²⁰ אותן, פדרף שהוא עושה בהל. כל שיש בו הפסד אם לא נעשה - עושה פדרפו, ואינו צריך שגוי. וכן²¹ מכןיס אדם פרותיו מפני הגנבים, ובלבד²² שיכניסם בצנעה²³; ושולה²⁴ פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד. וכן פרם שהגיע זמנו להבצר במועד - בוצרין אותו²⁵.

(18) משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד ב'. שכשנותנים הזיתים במעטן לאחר לקיטה וצוברן שם, מניחם כדי שיתחממו ויתבשלו מאליהן, ונותנן בבית הבר, והופכן וטוחנן. ואם לא עשה כן עכשיו נפסדים. (19) במשנה (שם) כתוב: "אם היו זיתיו הפוכים", אבל להפוך אותם לא הותר (השגות הראב"ד). אבל כברייתא שם לענין אבלות מפורש "זיתיו להפוך" (כן הנוסחא ברמב"ם פרק ה' מהלכות אבל הלכה י' ובעוד כמה מקורות, ראה מגיד משנה ומגדל עוז ושיטת רבינו ידידיה תלמיד רבינו יחיאל מפריש על מועד קטן וחדושי הר"ן שם) והוא הדין לחול המועד (מגיד משנה). (20) וסותם. והוא במשנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'. (21) משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'. (22) ואם הוא דבר שאי אפשר לעשותו אלא בפרהסיא, הכל מותר בדבר האבד (רמ"א סימן תקל"ח). (23) החמירו כאן לעשות בצנעא מפני שאין ההפסד ברור, שאין זה ודאי שיבואו גנבים (מגיד משנה בשם רמב"ן). (24) מעלה ומוציא. (25) שברבר האבד מותר לעשות אפילו במחובר לקרקע (מגיד משנה).

ד. ואסור²⁶ לאדם שיתפנו ויאחר מלאכות אלו ופיוצא בהן ויניחם²⁷ כדי לעשותן במועד מפני שהוא פנוי. וכל המכונן מלאכתו והניחה למועד, ועשאה במועד - בית דין מאבדין²⁸ אותה ומפקירין

שלא יהיה פשאר ימי החל, שאין בהן קדשה פלל. והעושה בו מלאכה האסורה - מפין אותו מפת מרדות⁸, מפני שאסורו מדברי סופרים⁹. ולא כל מלאכת עבודה אסורה בו פיום טוב¹⁰, שסוף הענין בדברים שגאסרו בו - פדי שלא יהיה פיום חל¹¹ לכל דבר, לפיכך יש מלאכות אסורות בו ויש מלאכות מתרות בו.

(2) הם ימי החג שבין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום השביעי בפסח, ושבין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום השמיני בסוכות. (3) המורה לשבות ממלאכה. (4) בכ"י הגירסא: "יום טוב הוא הואיל ונקרא". (5) (מסכת חגיגה יח). שמשמעו קדשהו בעשיית מלאכה (רש"י), לנהוג בו קדושה שלא לעשות מלאכה. (6) קרבן חגיגה של יום טוב. (7) בירושלמי (מסכת פסחים פרק ד' הלכה א') מבואר כי יום שאדם מקריב קרבן בבית המקדש הוא אסור בעשיית מלאכה, ומוכיח את זה מתוך הכתוב: "אינו בדין שיהא קרבנך קרב ואתה עסוק במלאכה". ובחגיגה דף י"ח עמוד א' הובאו כמה מקורות. מן הכתוב שחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה (שמות פרק כ"ג פסוק י"ד): "את חג המצות תשמור שבעת ימים", "לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה". ועוד (ויקרא פרק כ"ג פסוק ד'): "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדים", אמר רבי עקיבא: "במה הכתוב מדבר, אם ביום הראשון הרי כבר נאמר: "שבתון", ואם בשביעי הרי כבר נאמר: "שבתון", הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד, ללמדך שאסור בעשיית מלאכה". ועיין בספרי (פרשת ראה פרק ט"ז): "רבי שמעון אומר, פסח וחג (הסוכות) שאינם עונת מלאכה, אמרה תורה עשה זה שבעה וזה שמונה ימים, עצרת (שבועות) שהיא עונת מלאכה (קצירה), אינה אלא יום אחד, מלמד שהתורה חסה על ממונם של ישראל". הרי שחול המועד אסור בעשיית מלאכה. (8) מלקין אותו על שמר נגד דברי חכמים. (9) במסכת חגיגה שם: "כתוב (דברים פרק ט"ז פסוק ח'): "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה", מה שביעי עצור (ממלאכה) אף ששת ימים עצורין, אי מה שביעי עצור בכל מלאכה, אף ששת ימים עצורים בכל מלאכה? תלמוד לומר: "וביום השביעי עצרת", השביעי עצור בכל מלאכה ואין ששת ימים עצורין בכל מלאכה, הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת". ויש מן הראשונים שסוברים שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מן התורה. ראה בביאור הלכה סימן תק"ל. (10) וחמשה סוגי מלאכה מותרים בחול המועד. א. דבר האבד (אם לא יעשנו במועד יפסד הדבר). ב. צרכי מועד לאוכל נפש. ג. פועל שאין לו מה יאכל. ד. צרכי רבים. ה. מעשה הדיוט (שאינו מעשה אומן) - משנה ברורה סימן תק"ל. (11) ירושלמי (מסכת מועד קטן פרק ב' הלכה ג'): "אמר רבי אבא בר ממל: "אילו היה מי שימנה אתי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחול המועד, כלום אסור לעשות מלאכה אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפסד אבל אם מביא הפסד אינו צריך שינוי שהרי כל דבר האבד אינו צריך שינוי (כמו שכתב למעלה הלכה ג') וכל שכן אם גורם הפסד במעשיו, ועיין כסף משנה.

ז. כְּבָשִׁים⁴³ שְׂיָכּוּל לְאָכַל מִהֶן בַּמוֹעֵד - כּוֹבֵשָׁן, וְשֹׂאֵינָן רְאוּיִין אֲלָא לְאַחַר הַמוֹעֵד - אֲסוּר לְכַבֵּשׁ. וְצַד אֲדָם דְּגִימַם כֹּל שְׂיָכּוּל לְצוּד⁴⁴, וּמוֹלֵחַ⁴⁵ הַכֹּל בַּמוֹעֵד; שְׁהָרִי אֶפְשָׁר שְׂיָכּוּל מִהֶן בַּמוֹעֵד, אִם יִסְחַט אוֹתָן בְּיָדוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת עַד שְׂתִירְכָנוּ.

(43) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') והם פירות, ירקות ודגים, שדרך לכבשם במים ובחומץ. (44) ואפילו אם הוא צד יותר מכדי הצורך במועד, מותר, מכיון שאין כל דג שוה בטעמו אחד להשני, ועל כל צידה יש לומר אולי ימצא משובחים יותר לכבוד המועד (מגן אברהם או"ח תקל"ג). (45) (מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') לפי הלשון השנית שם.

ח. מְטִילִין⁴⁶ שֶׁכָּר בַּמוֹעֵד לְצַרְף הַמוֹעֵד; וְשֹׁלָא לְצַרְף הַמוֹעֵד - אֲסוּר. אֶחָד שֶׁכָּר תְּמָרִים וְאֶחָד שֶׁכָּר שְׁעוּרִים⁴⁷. אַף-עַל-פִּי שֵׁישׁ לוֹ יִשָּׁן, מְעָרִים⁴⁸ וְשׁוֹתָה מִן הַחֲדָשׁ, שֹׂאֵין הַעֲרָמָה זֹאת נִפְתָּר לְרֹאשָׁה. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(46) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (47) שיש שם טירחא מרובה. (48) לומר שהחדש טוב לו יותר. ואף שבגמרא שם חלקו חכמים על רבי יוסי בר יהודה ואמרו: "אין מערימין בכך" (הראב"ד בהשגות) - הרמב"ם פסק כסתמא דגמרא במסכת שבת דף קל"ט עמוד ב' שכיון שאין הערמה זאת ניכרת, מותר (מגן אברהם שם סימן תקל"ג).

ט. כֹּל⁴⁹ מְלֹאכּוֹת שֶׁהֵן לְצַרְף הַמוֹעֵד, כְּשִׁעוּשִׁין אוֹתָן אֲמַנְיָהּ⁵⁰ - עוֹשִׂין בְּצִנְעָה. פְּיָצֵד? הַצִּדִּים וְהַטּוֹחֲנִין וְהַבּוֹצְרִין לְמַכּוּר בְּשׁוּק - הָרִי אֵלּוּ עוֹשִׂין בְּצִנְעָה לְצַרְף הַמוֹעֵד. וְאִם עָשָׂה לְצַרְף הַמוֹעֵד וְהוֹתִיר - הָרִי זֶה מְתָר.

(49) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (50) האומנים רגילים לעשות הרבה ביחד, ולכן עליהם לעשות מלאכתם בצנעא, כי הרואה לא יכיר שעושה לצורך המועד, אבל ההדיוט כשהוא עושה לצורך המועד אינו עושה בשיעור מרובה, לכן מותר לו לעשות אף בפרהסיא (פוסקים).

י. עוֹשִׂין כֹּל צְרָכֵי הַרְבִּים בַּמוֹעֵד⁵¹. פְּיָצֵד? מִתְקַנִּים קְלָקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וּמִתְקַנִּין אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת הַרְחֹבוֹת. וְהוֹפְרִים לְרַבִּים בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת, וְכוּרִין⁵² לְהֵן נְהוֹרוֹת כְּפִי שִׁשְׁתּוֹ מִימֵיהֶן. וְכוֹנְסִים מַיִם לְבוֹרוֹת וּמְעָרוֹת שֶׁל רַבִּים, וּמִתְקַנִּין אֶת סְדְקֵיהֶן⁵³. וּמְסִירִין אֶת הַקּוֹצִין מִן הַדְּרָכִים, וּמוֹדִדִין אֶת הַמְקַנְאוֹת⁵⁴, וְכֹל מְקַנְהוֹ

אוֹתָהּ לְכֹל. וְאִם²⁹ בְּנוֹן מְלֹאכְתּוֹ וְמָת - אֵין קוֹנְסִין בְּנוֹ אַחֲרָיו, וְאֵין מְאָבְדִין אוֹתָהּ מִמְנוּ³⁰; וְאֵין מוֹנְעִין הַבֵּן מִלְעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מְלֹאכְהָ בַּמוֹעֵד כְּפִי שֹׁלָא תֵאבֵד.

(26) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (27) שאפשר לו לעשות את המלאכה בשאר ימות השנה, לפני המועד או לאחריו, והוא מצמצם אותה למועד. (28) "וכולן אם כווננו מלאכתן במועד יאבדו" (שם). וסובר ה"מ"ך שהפירוש הוא שמונעין אותו מלעשות המלאכה ומניחין את הדבר להיפסד. וקריאת מלה זו היא: יאבדו, אבל רבינו סובר כי "יאבדו" פירושו שהבית דין מאבדין אותו ומפקירין את הדבר, וקריאת מילה זו יאבדו. וראיה לדברי רבינו מהגמרא (שם): "רבי ינאי הוה ליה ההוא פרדיסא דמטי זימניה (לקטוף הפירות) בחולא דמועדא, קטפיה. לשנה (אחרת) שהיה כולי עלמא לפרדיסייהו לחולא דמועדא, אפקריה רבי ינאי לפרדיסא ההוא שתא", הרי שבית דין מפקירין למי שמכוון מלאכתו במועד (תוספות יום טוב). (29) (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (30) בכ"י הגירסא: "ואין מאבדין את ממנו".

ה. מִי³¹ שְׁצָרִיף לְתַפֵּר לוֹ בְּגָד אוֹ לְבָנוֹת לוֹ מְקוּם בַּמוֹעֵד³²; אִם הָיָה הַדְּיוֹט וְאֵינוֹ מְהִיר בְּאוֹתָהּ מְלֹאכְהָ³³ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ פְּדָרְכּוֹ; וְאִם הָיָה אֲמָן מְהִיר - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ מְעֲשֶׂה הַדְּיוֹט. פְּיָצֵד? בְּתַפְרִיָּה - מְכַלִּיבִים³⁴, וּבְכַנְיִין³⁵ - מַנִּיחַ אֲבָנִים וְאֵינוֹ טָח בְּטִיט עֲלֵיהֶן, וְשָׁף³⁶ סְדְקֵי הַקְּרָקַע³⁷ וּמַעְגִּילָה בְּיַד וּבְרַגְלָה³⁸, כְּעֵין שְׁמַעְגִּילִים בְּמַחְלָצִים³⁹. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(31) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (32) לצורך המועד. (33) מי שאינו מהיר במלאכה סימן שאינו אומן (הגר"א). (34) מרחיק התפירות זו מזו, כמו שיני הכלב. (35) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'). (36) מחליק וסותם. (37) של הגג. (38) שיעשה ברגל החלקת הטיח, כדרך שרגילים לעשות בכלי, אבל לא יעשנו בכלי (מהריט"ץ). (39) כלי שמחליקים בו הטיט בגגות.

ו. מִי⁴⁰ שְׁהִיתָה לוֹ תְּבוּאָה מְחַבְּרָת לְקָרְקַע, וְאֵין לוֹ מַה שְׂיָאכֵל בַּמוֹעֵד אֲלָא מְמָנָה - אַף-עַל-פִּי שֹׂאֵין פֶּאֵן הַפְּסֵד⁴¹, אֵין מְצָרִיכִין אוֹתוֹ לְקַנּוֹת מַה שְׂיָאכֵל מִן הַשּׁוּק עַד שְׂתִיקָר אַחַר הַמוֹעֵד, אֲלָא קוֹצֵר וּמְעַמֵּר וְדָשׁ וְזוֹרָה וּבוֹרֵר וְטוֹחֵן מַה שֶׁהוּא צָרִיף, וּבִלְבָד שֹׁלָא יְדוּשׁ בְּפָרוֹת; שֶׁכֹּל דְּבָר שֹׂאֵין בוֹ הַפְּסֵד⁴² - צָרִיף לְשִׁנוֹת. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(40) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (41) (מסכת מועד קטן שם): "רב חצרו ליה חצדא (= קצרו לו קציר) בחולא דמועדא - דחיטי - דלא הוה פסיד (שדה חיטה שאינה נפסדת אם לא יקצרוה עכשיו) ואין לו מה יאכל הוה (לא היה לו מה לאכול)". (42) שעל ידי השינוי אינו מביא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁצַרְיָהּ לְלוֹת בְּמוֹעֵד, וְלֹא הֶאֱמִינוּ הַמַּלְוֶה בְּעַל־פֶּה - הָרִי זֶה כּוֹתֵב שְׁטֵר חוֹב. וְכֵן כּוֹתְבִין גִּטִּין וְקִדּוּשֵׁי נְשִׁים וְשׁוֹבְרִין וּמִתְנַתִּין; שֶׁכָּל אֶלּוֹ כְּצַרְכֵי רַבִּים הֵן.⁶³

60) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד ב'). ואף כאן הטעם הוא מפני שכל אלה מעשי בית דין וכצורך רבים הם (עיי' מגיד משנה). 61) אם שני הצדדים רוצים להתדיין במועד, אבל לולא כן אין הבית דין קובע זמן לא בימי ניסן ולא בימי תשרי "מפני שהעם טרודים במועדות" (רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כ"ה הלכה ט'). 62) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ח עמוד ב'). 63) ויש אומרים שההיתר בכל אלה הוא מפני שהם כדבר האבוד (ראב"ד ועוד).

יג. וְאִסּוּר⁶⁴ לְכַתֵּב בְּמוֹעֵד אֶפְלוּ סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת. וְאִין מְגִיחִין⁶⁵ אֶפְלוּ אוֹת אַחַת בְּסֵפֶר הַעֲזָרָה⁶⁶, מִפְּנֵי שֶׁזוּ מְלֹאכָה שְׂאִינָה לְצַרְף הַמוֹעֵד⁶⁷. אֲבָל כּוֹתֵב אֶדָם תְּפִלִּין וּמְזוּזָה לְעֶצְמוֹ⁶⁸, וְטוֹזָה תְּכַלֵּת לְבַגְדוֹ. וְאִם אִין לוֹ מָה יֵאָכֵל - כּוֹתֵב וּמוֹכֵר לְאַחֲרִים כְּדֵי פְּרִיטוֹ.

64) (משנה שם). 65) לתקן טעות שבספר. 66) שממנו מגיחים ספר תורה של המלך (למעלה פרק ז' מהלכות ספר תורה הלכה ב' ולהלן פרק ג' מהלכות מלכים הלכה א'). 67) מכיון שיש לציבור ספר תורה אחר לקרוא בו יום טוב. אבל אם אין להם ספר אחר, מותר לכתוב ולהגיה, כדי שיהיה לציבור במה לקרוא (כסף משנה). 68) שצריך להם לתפליין לאחר המועד מיד.

יד. וּמִתְרִי⁶⁹ לְכַתֵּב אַגְרוֹת שֶׁל שְׂאֵלַת שְׁלוֹם⁷⁰ בְּמוֹעֵד, וְכוֹתֵב חֲשׁוֹנוֹתָיו וּמַחֲשָׁב יְצִיאוֹתָיו; שֶׁכְּתִיבוֹת אֵלּוּ אִין אֶדָם נִזְהָר בְּתַקּוּנָן מְאֹד⁷¹, וְנִמְצְאוּ כְּמַעֲשֵׂה הַדְּיוּט בְּמְלֹאכּוֹת⁷².

69) (משנה שם). 70) הן "אגרות של רשות" שבמשנה שם. 71) בכ"י התיבה הזאת איננה. 72) ולדעת הראב"ד ההיתר באלה הוא מטעם שהוא דבר האבד שאולי לא ימצא אחר כך מי שיוליך את המכתב.

טו. עוֹשִׂין⁷³ כָּל צַרְכֵי הַמֵּת⁷⁴ בְּמוֹעֵד. גּוֹזִיזִין שְׁעָרוֹ, וּמְכַבְּסִין כְּסוּתוֹ, וְעוֹשִׂין לוֹ אֲרוֹן. וְאִם לֹא הָיוּ לָהֶם נְסָרִים - מְבִיאִין קוֹרוֹת וְנוֹסְרִין מֵהֵן נְסָרִים בְּצַנְעָה בְּתוֹף הַבַּיִת⁷⁵. וְאִם הֵיחָד⁷⁶ אֶדָם מְפָרְסֵם - עוֹשִׂין אֶפְלוּ בְּשׁוֹק⁷⁷. אֲבָל אִין כּוֹרְתִין עֵץ מִן הַיַּעַר לְנֹסֵר מִמֶּנּוּ לַיְהוּדִים לְאֲרוֹן, וְאִין חוֹצְבִין אֲבָנִים לְבָנוֹת בֵּהֶן קִבְרָה.

73) (מסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). 74) כמו לתפור תכריכין ואפילו אם הוא מעשה אומן (פרי מגדים). 75) שהמת נמצא שם, שיודעים שנעשה לצורך המת. 76) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ו'). 77) שהכל יודעים שבשכיל המת נעשה. "ומה שבזמן הזה גיילין לתקן הארון בחצר בית הכנסת אף על פי שהמת

שְׁנִמְצָא חֶסֶר - מְרַגְלִין⁵⁵ לוֹ מַיִם וּמַשְׁלִימִין לוֹ שְׁעוֹרוֹ.

51) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). משום שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעה שהם בטלים כולם ממלאכה ואם לא יעשו עכשיו יתבטל הדבר "קדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קריא" (קדירה של שותפים אינה לא חמה ולא קרה - הרא"ש). ולפי זה יש אומרים שאם יש מנהיג אחד שהרשות בידו לעשות לבדו, אסור לו לכוון מלאכתו במועד, אלא יעשו המלאכה בשאר ימות השנה (מגן אברהם סימן תקמ"ד). 52) חופרין. 53) "ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלה (להסיר הקוצין והמכשולות) שכל דמים ששפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאלו הם שפכו, תלמוד לומר (דברים) פרק י"ט פסוק י'): והיה עליך דמים" (מסכת מועד קטן דף ה' עמוד ב'). 54) לראות אם יש בהם שיעור טהרה = ארבעים סאה. 55) ממשיכין.

יא. וְיוֹצְאִין⁵⁶ שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין לְהַפְקִיר אֶת הַכְּלָאִים⁵⁷. וּפּוֹדִין⁵⁸ אֶת הַשְּׂבוּיִים וְאֶת הַעֲרֻכִין וְאֶת הַחֲרָמִים וְאֶת הַהֲקֵדוֹת, וּמַשְׁקִין אֶת הַסּוּטוֹת, וְשׁוֹרְפִין אֶת הַפָּרָה, וְעוֹרְפִין אֶת הַעֲגָלָה, וְרוֹצְעִין עֶבֶד עֲבָרִי, וּמְטַהְרִין אֶת הַמְּצָרַע, וּמְצַיְנִין עַל הַקְּבָרוֹת שֶׁמָּחוּ גַּשְׁמִים אֶת צִיּוֹן, כְּדֵי שִׁיפְרְשׁוּ מֵהֶן הַכְּהֻנִּים; שֶׁכָּל אֶלּוֹ צַרְכֵי רַבִּים הֵן.⁵⁹

56) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). 57) לעקור את הכלאים מהשדות. התיירו זה בחול המועד משום שאז בטלים הפועלים ממלאכה, והם נשכרים בזול, וממעות תרומת הלשכה של ההקדש שילמו להם (גמרא) וכל מה שאפשר לחסוך כסף להקדש עושים (רש"י). 58) מקור הלכה זו בירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ב'. 59) "שכל שבית דין נזקק לעשותו, צורך רבים הוא" (מאירי מסכת מועד קטן דף ב' עמוד א' ד"ה ועושין כל צרכי רבים) ובכלל זה ערכין חרמין והקדשות שצריכין ב"ד (פרק ח' מהלכות ערכין הלכה ב') וכן השקאת סוטה (פרק ג' מהלכות סוטה הלכה א') ועריפת עגלה (פרק ט' מהלכות רוצח הלכה א') ורציעת עבד (פרק ג' מהלכות עבדים הלכה ט'). ואילו פדיון שבוים הוא צורך רבים ממש וטהרת המצורע אף היא לצורך רבים למעט טומאה מישראל, ושריפת פרה לטהר את ישראל. ועיי' ריטב"א בתחלת מסכת מועד קטן.

יב. וְדָנִים⁶⁰ דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁶¹ וְדִינֵי מְפוֹת וְדִינֵי נְפֻשׁוֹת בְּמוֹעֵד. וְמֵי שְׂלֵא קָבַל עָלָיו הַדִּין - מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ בְּמוֹעֵד. וְכִשֶּׁם שֶׁדִּינֵן בְּמוֹעֵד, כִּף כּוֹתְבִין מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין וְכָל הַדּוּמָה לוֹ⁶². פִּיטְד? כּוֹתְבִין הַדְּיָנִין אַגְרוֹת שׁוּם שֶׁשָּׂמוּ לְבַעַל חוֹב, וְאַגְרוֹת שֶׁמְכָרוּ בֵּהֶן לְמִזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת, וְשִׁטְרֵי חֲלִיצָה וּמְאוּנִין, וְכָל הַדּוּמָה לָהֶן מְדַבְּרִים שְׁצִיכִים הַדְּיָנִין לְכַתְּבָם כְּדֵי שִׁיזְכְּרוּם, כְּגוֹן טַעֲנוֹת בְּעַלֵי דִינֵן אוֹ דְּבָרִים שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶן, כְּגוֹן: אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמַן עָלַי, אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי. מֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ספר ג' ת"ש) שאלה כ]. (89) וכיון שבערב יום טוב כלו לו שבעה, ובכניסת יום טוב נתבטלה ממנו אבילות שלשים, מותר לו להסתפר בחול המועד, מאחר שהיה אנוס ולא יכול להסתפר לפני החג שהיה שבת (כסף משנה). (90) במועד, או בערב יום טוב סמוך לחשיכה שלא היה לו שהות להתגלח לפני החג. (91) שאסור להתגלח כל זמן שהוא בנידוי. (92) או נדר.

יט. וכלן⁹³ שהיה להן פנאי לגלח קדם הרגל ולא גלחו - אסורין. אבל הנזיר והמצרע שהגיע זמן תגלחתן - בין בתוך המועד, בין קדם הרגל - אף-על-פי שהיה להם פנאי, מתרין לגלח במועד, שלא ישהו קרבנותיהן⁹⁴. וכל היוצא⁹⁵ מטמאתו לטהרתו⁹⁶ - מתר לגלח במועד. וקטן⁹⁷ שגולד - בין במועד, בין לפני המועד⁹⁸ - מתר לגלחו במועד⁹⁹. ואנשי¹⁰⁰ משמר ששלמה משמרתן בתוך המועד - מתרין לגלח, מפני שאנשי משמר אסורין לגלח בשבת שלהן¹⁰¹.

(93) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (94) שאין מביאים קרבנותיהם אלא אחרי התגלחת (רש"י). (95) במשנה (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'): "והנזיר והמצרע מטומאתו לטהרתו". אבל הרמב"ם בפירושו המשנה הביא: "והעולה מטומאתו לטהרתו" וכן הוא בכמה נוסחאות (בדק"ס). (96) והטמא אינו מתקשט כל ימי טומאתו ואינו מתגלח (מגיד משנה). [וכן הוא בספר המצוות (עשין קיב): "וטמא טמא יקרא - שכל טמא צריך שיכריז על עצמו הטומאה, וזה שישים לעצמו הכרה יודע בה שהוא טמא". ובחינוך (מצוה קסט): "שיעשה בגופו עניין שיזכר לבני אדם בו שהוא טמא ויסורו ממנו", ובתשובת הגאון (תשובות הגאונים מן הגניזה הוצאת גינצבורג עמ' 38): "הזב כו' ואל יקשט את עצמו אלא יהא מנוול במראהו". וראה בהקדמת כתבי מכוון הרי פישל עמ' 12 להגר"ש ליברמן]. (97) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א'). (98) יש אומרים שכל זמן שאינו בן י"ג שנה מותר לגלחו במועד (פרי מגדים). (99) שכיון שאינו חייב במצוות לא שייך לגזור עליו שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול. (100) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (101) מבואר ברמב"ם פרק א' מהלכות ביאת מקדש הלכה י"ב: "ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבתן (= בשבוע שלהם) כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין".

כ. מתר¹⁰² לטל שפה בחלו של מועד, ולטל צפרנים ואפלו בכלי. ומעברת האשה שער מבית השחי ומבית הערוה, בין ביד בין בכלי; ועושה¹⁰³ פל תקשיטיה במועד: פוחלת¹⁰⁴ ופוקסת¹⁰⁵, ומעברת סרק על פניה, וטופלת עצמה בסיד¹⁰⁶, וכיוצא בו; והוא, שתוכל לקפלו¹⁰⁷ במועד¹⁰⁸.

(102) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א'). (103) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (104) לשים צבע כחול

בחצר אחרת, מפני שאין עם רב עתה מיראל ביחד, וכשיש מת בעיר כולם יודעים, והמתים כולם חשובים כמת מפורסם וליכא חשדא" (הגהות מיימוניות).

טז. אין⁷⁸ רואין את הנגעים במועד, שמא ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאבל⁷⁹. ואין נושאים⁸⁰ נשים ולא מיבמין במועד, כדי שלא תשתפח שמחת החג בשמחת הנשואין. אבל מחזיר את גרושתו⁸¹, ומארסין⁸² נשים במועד, ובלבד שלא יעשה סעדת ארוסין ולא סעדת נשואין⁸³; שלא יערב⁸⁴ שמחה אחרת בשמחת החג.

(78) (משנה במסכת מועד קטן דף ז' עמוד א'). (79) שהרי נוהגים בו כמה דיני אבלות (פרק י' מהלכות טומאת צרעת הלכה ו'). (80) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (81) שאינה שמח עמה כל כך (רש"י). (82) ומותר להתקשר בתנאים לשידוך וגם לעשות סעודה שאינו אירוסין ממש (מור וקציעה). (83) שעל ידי אלו תשתכח שמחת החג ממנו כמבואר בראש ההלכה הזאת. (84) "שנאמר מלא שבוע זאת וניתנה לך גם את זאת" (פרק י' מהלכות אישות הלכה י"ד וכן הוא בירושלמי).

יז. אין⁸⁵ מגלחין ואין מכבסין במועד, גזרה שמא ישהה אדם עצמו לתוך המועד, ויבוא יום טוב הראשון⁸⁶ והוא מגול. לפיכך, כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב - הרי זה מתר לכבס ולגלח במועד.

(85) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (86) עיקר הקפידא הוא ביום טוב הראשון וכן כתב בפירושו המשנה והיינו משום שהוא מן התורה לכבד ולענג אותו כמבואר בפרק הקודם (מעשה רוקח).

יח. פיצד⁸⁷? אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב⁸⁸, או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת⁸⁹ שאי אפשר לגלח; והבא ממדינת הים⁹⁰ - והוא, שלא יצא להטיל, אלא לסחורה וכיוצא בה; והיוצא מבית השביה ומבית האסורים; ומי שהיה מנדה⁹¹, ולא התירוהו אלא במועד; ומי שנשבע⁹² שלא לגלח ושלל לכבס, ולא נשאל להקם להתיר נדרו אלא במועד - הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד.

(87) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (88) לא לענין גילוח מדובר כאן, שהרי באופן זה אין הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים, אלא לענין כיבוס שאינו אסור אלא בתוך שבעה, שכיון שהיה אסור לכבס בערב יום טוב מותר לו לכבס בחול המועד (כסף משנה). [ועיין בהקדמת מעשה רוקח בשם חידושי משקין להר' חיים בר' דוד תלמיד הרשב"א מה שכתב בשם רבינו הרמב"ם בזה ועיין עוד בשו"ת ר' יהושע הנגיד נכדו של הרמב"ם ("קובץ על יד"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

127) שמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו והיו רגילים להרבות בו בסעודות (מגיד משנה, ועיין שיטה על מועד קטן שם).
128) ובשמים (משנה ברורה סימן תקל"ט). 129) שאינם מתקיימים והכל יודעים שקונים אותם לצורך אותו יום.

כד. פל¹³⁰ שאסור לעשותו במועד - אינו אומר לנקרי לעשותו; וכל שאסור לעשותו במועד, אם אין לו מה יאכל - הרי זה עושה פדי פרנסתו. וכן עושה סחורה פדי פרנסתו. ומתיר לעשיר לשכר פועל עני שאין לו מה יאכל, לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד, פדי שיטל שכרו להתפרנס בו. וכן לוקחין דברים שאינם לצורך המועד מפני צורך המוכר שאין לו מה שיאכל¹³¹.

130) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). 131) "אף אם יש לו כלי בית למכור, מותר לו לעבוד, אבל אם יש לו סחורות למכור, לא נקרא אין לו מה לאכול" (בית יוסף או"ח סימן תקמ"ג).

כה. שוכרין¹³² השכיר על המלאכה במועד לעשותה לאחר המועד¹³³, ובלבד שלא ישקל וישלא ימדד ולא ימנה פדרף שהוא עושה בחל. נכרי שקבל קבלת¹³⁴ מישראל, אפלו היה חוץ לתחום¹³⁵ - אינו מניחו לעשותו במועד; שהכל יודעין שמלאכה זו של ישראל, ויחשדו אותו שהוא שכר את הנכרי לעשות לו במועד, שאין הכל יודעין ההפך שיש בין השכיר¹³⁶ ובין הקבלן¹³⁷, ולפיכך אסור.

132) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). 133) שמתנה עמו בפירוש שיעשה המלאכה אחרי המועד.
134) בקבלנות, לבנות ביתו של ישראל. 135) שהרי במועד מותר ללכת מחוץ לתחום ויראו שהנכרי עובד בשביל ישראל, בניגוד לשבת שאסור לצאת חוץ לתחום ולפיכך מותר להניח לקבלן הגוי לעשות מלאכה חוץ לתחום (פרק ו' מהלכות שבת הלכה י"ד). 136) שכיר יום שאסור על פי הדין מפני שהוא שלוחו של ישראל.
137) שעושה על דעת עצמו ולא כשלוחו של ישראל.

פרק שמיני

1) נתבאר בו דיני חולו של מועד. ונסתיים הפרק בביאור ערבי ימים טובים, מה הן במלאכה. ובפרט דיני ערב הפסח שדינו חלוק מן השאר.

א. נהרות² המושכין מן האגמים³ - מתיר להשקות מהן בית השלחין במועד; והוא, שלא פסקו⁴. וכן הברכות, שאמת המים עוברת⁵ ביניהן - מתיר להשקות מהן. וכן ברכה שנטפה מבית השלחין, וצדין היא נוטפת - מתיר להשקות ממנה בית השלחין אחרת; והוא, שלא פסק המעין המשקה בית השלחין העליונה⁶.

על העיניים. 105) לשים צבע אדום על הלחיים. 106) להעביר שערות. ואף על פי שהיא מתנוולת עכשו - תשמח אחר כך בעידון הבשר. 107) בכ"י הגירסא: "לקלפו". 108) שאם לא כן אסור, שהרי היא מנוולת בכל ימי המועד ולא תהא מעודנת אלא לאחר המועד.

כא. הנזבים¹⁰⁹ והנבות והגדות והיולדות וכל העולים מטמאה לטהרה¹¹⁰ בתוך המועד - הרי אלו מתרין לכבס. ומי שאין לו אלא חלוק אחר¹¹¹ - הרי זה מכבסו במועד. מטפחות הידים¹¹² ומטפחות הספרים¹¹³ ומטפחות הספג¹¹⁴ - הרי אלו מתרין לכבס במועד. וכן¹¹⁵ פלי פשתן - מתיר לכבסן במועד, מפני שצריכין כבוס תמיד, אפלו נחכבסו ערב יום טוב.

109) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א').
110) וצריכים להחליף בגדיהם שנשמאו. 111) שכיבס אותו לפני המועד. 112) שמנגבים בו ידים.
113) שכורכין בהם ספרי קודש. ויש קוראים "הספרים" והיינו שכל המסתפרים בהיתר כמבואר למעלה (מגיד משנה). 114) שמתנגבים בו בצאתם מהמרחץ.
115) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א').

כב. אין¹¹⁶ עושין סחורה¹¹⁷ במועד, בין למכור בין לקנות. ואם היה דבר האבד, שאינו מצוי תמיד לאחר המועד, כגון ספינות או שירות¹¹⁸ שבאו, או שהם מבקשים לצאת ומכרו בזול¹¹⁹ או לקחו ביקר - הרי זה מתיר לקנות או למכור. ואין¹²⁰ לוקחין בתים¹²¹ ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד¹²².

116) (מסכת מועד קטן דף י' עמוד א'). 117) מפני הטורח (מגן אברהם). 118) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק ב' הלכה ג'). 119) ואם לא יקנה מהם יימנע מריוח ואף זה הוא כדבר האבוד. ויש סוברים שאין זה דבר האבוד כיון שאינו מפסיד מן הקרן (מגיד משנה). 120) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). 121) בכ"י הגירסא: "בתים אבנים ועבדים". 122) אבל ההרויה אסור ואע"פ שכתב רבינו בסמוך שמותר לקנות להרויה - אלו יש להם פרסום גדול בקנייתם ויש בזה ולזול המועד (מגיד משנה).

כג. מוכרין¹²³ פרות, פסות ובלים - מוכרין בצנעה¹²⁴ לצורך המועד. פיצד? אם היתה החנות פתוחה לזוית או למבוי¹²⁵ - פותח פדרפו, ואם היתה פתוחה לרשות הרבים - פותח אחת ונועל אחת¹²⁶. וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות¹²⁷ מוציא ומעטר את השוק בפרות, בשביל כבוד יום טוב. מוכרי תבלין¹²⁸ - מוכרין פדרפן בפרהסיא¹²⁹.

123) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב').
124) לפי שהם דברים המתקיימים ואין היכר שהוא לצורך המועד. 125) שאינו מפולש לרשות הרבים. 126) פותח דלת אחת ונועל דלת אחת, משום כבוד המועד (רש"י).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רב להשקותה (מגיד-משנה). (25) לזלף את השדה בהשקייה מועטת בשביל הירקות. (26) ואף שלדברי רבי אליעזר בן יעקב, שפסק הרמב"ם כמותו: "ובלבד שלא ישקה את כל השדה", יש איסור גם להרביץ את השדה? יש לומר שכאן מדובר בבית השלחין, שאם לא יזלף מים - יפסיד הזריעה והוא דבר האבד ומותר (מגיד-משנה).

ד. זְרָעִים²⁷ שְׁלֹא שָׁתו מִלְפָּנֵי הַמוֹעֵד - לֹא יִשְׁקֶם בַּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שֶׁהֵן צְרִיכִין מִים רַבִּים, וַיָּבֵא לְיַדֵּי טָרַח יוֹתֵר²⁸. וּמִתֵּר²⁹ לְהֶסֶב אֶת הַנְּהַר מִמְּקוֹם לְמִקוֹם וּלְפִתַח נְהַר שְׁנֹסְתָם. בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת שֶׁל יַחֲדָי, אִם הֵיָה צְרִיךְ לָהֶם³⁰ - חוֹטְטִין³¹ אוֹתָן, וְשִׁפִּין³² אֶת סִדְקֵיהֶם; אֲכָל אֵין חוֹפְרִין אוֹתָן לְכַתְחֵלָה. וְכוֹנְסִים לְתוֹכָם מִים, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינוֹ צְרִיךְ לָהֶן. וְעוֹשִׂין³³ נִבְרָכָת³⁴ בַּמוֹעֵד.

(27) משנה, מועד קטן ה, ב. (28) וטירחה יתירה אסורה אף במקום הפסד (כסף-משנה). (29) מועד קטן ד, ב. (30) לשתייה. (31) מנקין. (32) וסותמין. (33) (משנה במועד קטן ח:). (34) בריכת מים לכביסה. וכן פירש רש"י. ולאלה שהיתרום חכמים לכבס (למעלה פ"ז הלכה כא) והוא לצורך המועד (מגיד משנה).

ה. עֹבְרִים³⁵ שֶׁהֵן מִפְּסִידֵין אֶת הָאֵילָנוֹת - צְדִין אוֹתָן בַּמוֹעֵד. בְּשֵׂדֵה הָאֵילָן - צֵד פְּדָרְפוֹ. פִּיצֵד? חוֹפֵר וְתוֹלֵה הַמְצוּדָה. וְאִם³⁶ הֵיָה שְׂדֵה לְבָן³⁷ סְמוּדָה לְשֵׂדֵה הָאֵילָן - צְדִין אוֹתָן בְּשֵׂדֵה הַלְבָן בְּשָׁנוֹי, פְּדֵי שְׁלֹא יִפְנֹסוּ לְשֵׂדֵה הָאֵילָן וַיַּחְרִיבוּהָ. וְכִיצֵד צֵד בְּשָׁנוֹי? נוֹעֵץ שְׁפוּד בְּאַרְץ, וּמִפֶּה בְּקָרְדֵם, וְאַחַר כֵּן מִנְתָּקוֹ, וְנִמְצָא מִקוּמוֹ גִּמְא.

(35) משנה, מועד קטן ו, ב. ושם כתוב: "צדין את האישות ואת העכברים", אישות היא חפרפרת, חיה קטנה שמקלקלת את האילנות על ידי חפירותיה בשדות. (36) כדעת חכמים במשנה שם, שבשדה לבן לא הותר אלא שלא כדרכו, ודוקא הסמוכה לשדה אילן, שכן הוא בברייתא (שם ז). לפי נוסחת רבינו שם (עיין מגיד-משנה). אבל לפי נוסחתנו בברייתא שם, מדברת המשנה בשדה לבן הסמוכה לעיר. ולפי"ז פסקו הר"ף והרא"ש שבשדה לבן הסמוכה לשדה אילן, מותר לצוד אותן כדרכן, ואם אינה סמוכה לשדה אילן - צדין אותן על ידי שינוי. (37) שדה תבואה שאין שם צל אילנות, נקראת שדה לבן.

ו. פְּתַל גִּנָּה שְׁנַפְלָה³⁸ - בּוֹנֶהוּ מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט³⁹, או גּוֹדֵר אוֹתוֹ בְּקָנִים וְגִמְא וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן. וְכֵן אִם עָשָׂה מַעֲשֵׂה לְגַג - בּוֹנֶה אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט⁴⁰. אֲבָל פְּתַל חֶצְרָה⁴¹ שְׁנַפְלָל - בּוֹנֶהוּ פְּדָרְפוֹ. וְאִם הֵיָה גּוֹהָה⁴² - סוֹתָרוֹ מִפְּנֵי הַסְּפָנָה, וּבוֹנֶהוּ פְּדָרְפוֹ.

(38) מועד קטן ו, ב. שאין כאן חשש של הפסד גדול אם יכנסו בה בני אדם (רש"י). (39) שמניח אבנים זו על גבי זו, ואינו טח בטיט (פירוש המשניות, וכן הוא בגמרא).

(2) מועד קטן ד, א. (3) נחלי מים מכונסים. (4) שאינם פוסקים בשום פעם אלא מושכים תמיד מן האגם, ואין לחשוש שמא יצטרכו למלא בכד ולהשקות, שזוהי טירחה יתירה. (5) אבל בריכות שאין אמת המים עוברת על ידן - אסור להשקות מהן השדות, כי אחר שיוצאו כל המים, יצטרך להביא מים בדלי ממקום אחר, והיא טירחה יתירה בחול המועד - שאסורה. (6) אבל אם פסק המעיין, יש לחשוש שיצטרך להביא מים בדלי ממעיין אחר, ואסור בחול המועד שהוא טירחה יתירה.

ב. עֲרוּגָה⁷ שֶׁחֲצִיָּה נְמוּף וְחֲצִיָּה גְבוּהָ⁸ - לֹא יִדְלֶה מִמְּקוֹם נְמוּף לְהִשְׁקוֹת מְקוֹם גְבוּהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָרַח גְּדוֹל. וּמִתֵּר לְדָלוֹת מִים לְהִשְׁקוֹת הַיְרֻקוֹת פְּדֵי לְאֶקְלָן⁹ בַּמוֹעֵד; וְאִם בְּשִׁבְלֵי לְפִתּוֹן - אֲסוּר¹⁰.

(7) מועד קטן ד, א. (8) וכל-שכן כשהן שתי ערוגות ואחת גבוהה מחבריתה, אין דולין מהתחונה להשקות העליונה ('משנה ברורה' סי' תקלז). (9) שיהיו ראויין לאכילה ועומדין לימכר לצורך אכילה במועד (ריטב"א). (10) שלגבי אוכל נפש או מכשיריו, התיירו חכמים גם טורח גדול בחול המועד, אבל כדי להשביחן אסור לעשות טירחה יתירה שאין זה צורך המועד (רמב"ן).

ג. אֵין¹¹ עוֹשִׂין עוֹגְיוֹת¹² בְּעֶקְרֵי הַגְּפָנִים פְּדֵי שִׁתְּמָלְאוּ מַים. וְאִם הָיוּ עֲשׂוּיוֹת וְנִתְקַלְקְלוּ¹³ - הָרֵי זֶה מִתְקַנֵּם¹⁴ בַּמוֹעֵד. וְכֵן אִמֵּת הַמַּים¹⁵ שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ - מִתְקַנֵּין אוֹתָהּ בַּמוֹעֵד. פִּיצֵד? הֵיָתָה עֲמָקָה טַפְחָה¹⁶ - חוֹפֵר בָּהּ עַד שֶׁשָּׂחָה¹⁷; הֵיָתָה עֲמָקָה טַפְחָה¹⁸ - מַעֲמִיקָה עַד שֶׁבָּעָה¹⁹. וּמוֹשְׁכִין²⁰ אֶת הַמַּים²¹ מֵאֵילָן לְאֵילָן²², וּבִלְבָד שְׁלֹא יִשְׁקָה אֶת כָּל הַשְּׂדֵה²³. וְאִם הֵיָתָה שְׂדֵה לַחָה - מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת אֶת כָּלָהּ²⁴. וּמִרְבִּיצִין²⁵ אֶת הַשְּׂדֵה בַּמוֹעֵד²⁶. שֶׁכָּל הַדְּרָרִים הָאֵלוֹ אֵין בְּהֵן טָרַח יוֹתֵר.

(11) משנה, מועד קטן ב, א. (12) חפירות. (13) אבל לא נסתמו לגמרי. (14) אבל אסור להעמיקן יותר משהיו בתחילה (מגיד-משנה, ועיין ביאורי הגר"א סי' תקלז ס"ו, וב"א של אברהם' לבעל 'פרי מגדים' סק"ה). (15) תעלה להוליך מים בשדה ממקום למקום, ונקראת אמת המים מפני שרוחבה ועומקה היו אמה = ששה טפחים. (16) 10 סנטימטר לאחר הקלוקל. (17) טפחים, שהוא שיעור אמה כמו שהיתה מקודם, ואסור להעמיקה יותר (ריטב"א). יוצא שמעמיק בחפירה חמישה טפחים. (18) לאחר הקלוקל, ואילו קודם לכן היתה עמוקה שבעה טפחים. (19) שהוא מעמיק חמישה טפחים. (20) משנה, מועד קטן ו, ב. כדברי רבי אליעזר בן יעקב. (21) עושיין חפירה סביב האילן למלאות מים. (22) שהאילנות צריכים השקייה כביט השלחין (למעלה פ"ז ה"ב). (23) בשדה הבעל ("בית המשקה" כלשון רבינו למעלה פ"ז ה"ב) הדברים אמורים, והאילנות לא יפסדו על-ידי מניעת ההשקייה על כל השדה ('נמוקי יוסף'). (24) שכיון שהיתה לחה מקודם, אין טורח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַנְּטִיעוֹת, וְלֹא מְגַזְמִין⁵⁶; אֲבָל סִכִּין אֶת הָאֵילָנוֹת וְאֶת הַפְּרוֹת⁵⁷ שֶׁבְּהֵן בְּשִׁמֶן, וְעוֹקְרִין⁵⁸ אֶת הַפִּשְׁתָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְאוּיָה לְחֻפְּהָ⁵⁹ בָּהּ בְּמוֹעֵד, וְקוֹצְרִין אֶת הַפְּשׁוֹת⁶⁰, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהַטִּילָה לְשִׁכָּר בְּמוֹעֵד. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

54) עבודה זרה נ, ב. ליטול התולעים מן האילנות - משום שהוא טירחה יתירה (מגן אברהם). 55) להדביק זבל באילנות, במקום שנקלף הקליפה, ואף כאן ישנה טירחה יתירה. 56) לקצץ מענפי האילנות, וגם זו טירחה יתירה. 57) כדי שנוכל לאכלם במועד. אבל בלא זה - אסור, שאינו נעשה אלא להשביח הפירות (מעשה רוקח', ועיין לחם-משנה). 58) מועד קטן יב, ב. 59) לכסות בו פירות השטוחים לייבש. 60) מין צמח שבפרחיו משתמשים לבישול השכר (=הבירה).

יא. אִין⁶¹ מְכַסֵּין אֶת הַצֵּאן לְדִיר⁶² כְּדִי שֶׁיִּזְבְּלוּ אֶת הַקֶּרְקַע, שֶׁתִּירֵי הוּא מְדִיר שְׂדֵהוּ בְּמוֹעֵד; וְאִם בָּאוּ מְאֲלִיָּהֶן - מִתֵּר. וְאִין מְסִיעִין אוֹתוֹ, וְאִין מוֹסְרִין לְהֵן שׁוֹמְרִים⁶³ לְנֹעַר⁶⁴ אֶת הַצֵּאן. הִזָּה שֹׁכֵיר שֶׁבֵּת⁶⁵, שֹׁכֵיר חֹדֶשׁ, שֹׁכֵיר שָׁנָה, שֹׁכֵיר שְׁבוּעָה⁶⁶ - מְסִיעִין אוֹתוֹ⁶⁷, וְשׁוֹכְרִין שׁוֹמֵר לְנֹעַר אֶת צֵאֲנָם מִמְּקוֹם לְמְקוֹם כְּדִי שֶׁיִּזְבְּלוּ כָּל הַשְּׂדֵה. הַזְּבֻל⁶⁸ שֶׁבְּחֹצֵר - מְסַלְקִין אוֹתוֹ לְצַדְדֵי⁶⁹; וְאִם נִעְשָׂה חֹצֵר כְּרֶפֶת כְּקָרִי⁷⁰ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה.

61) מועד קטן יב, א. 62) שמכניסין בהמות לשדה ושוכבות שם, וכל הלילה מטיילות ממקום למקום עד שמזדבל כל השדה. 63) גוי. 64) מוליכין ממקום למקום, מתוך כך הגללים מתנערים מהן והשדה מזדבל. 65) נשכר לכל השבוע, ולא לאותו היום בלבד. 66) שבע שנים. 67) מכיון שהוא בהבלעה. 68) פסחים נה, ב. 69) ואין מוציאין אותו. 70) שנתרבה הזבל בחצר.

יב. הַמְּשׁוּהָ⁷¹ פְּנֵי הַקֶּרְקַע: אִם מִתְּפֹן לְתֵּן מְקוֹם, שֶׁיַּעֲמִיד בּוֹ כְּרִי שֶׁל תְּבוּאָה⁷² אוֹ שֶׁיְדוּשׁ בּוֹ⁷³ - מִתֵּר; וְאִם נִתְּפֹן לְעִבּוֹדַת הָאֶרֶץ - אֲסוּר. וְכֵן הַמְּלַקֵּט עֲצִים מִתּוֹךְ שְׂדֵהוּ: אִם לְצַרְף עֲצִים⁷⁴ - מִתֵּר; וְאִם לְתֵּן הַקֶּרְקַע - אֲסוּר. וְכֵן הַפּוֹתֵק⁷⁵ מִים לְגִנָּה, אִם נִתְּפֹן שֶׁיִּכְנְסוּ הַדְּגִים⁷⁶ - מִתֵּר; וְאִם לְהַשְׁקוֹת הָאֶרֶץ - אֲסוּר. וְכֵן הַקּוֹצֵץ חֲרִיּוֹת מִן הַדֶּקָּל: אִם נִתְּפֹן לְהַאֲכִיל לְבִהְמָה⁷⁷ - מִתֵּר; וְאִם נִתְּפֹן לְעִבּוֹדַת הָאֵילָן - אֲסוּר. וּמִמְעֻשְׂיוֹ יִפְר לְאִי זֶה דְּבָר הוּא מִתְּפֹן.

71) מועד קטן י, ב. 72) כגון שמשווה את כל השדה (או"ח סי' תקלו). 73) ראה למעלה פ"ז ה"ו, שמותר לדוש במועד לצורך המועד. וכמו כן מותר להשוות פני הקרקע שידוש בו תבואה לצורך המועד. 74) כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים (או"ח שם). 75) פותח. 76) כגון שפותח למעלה מקום שיכנסו המים, ולמטה מקום

40) ואם הוא גג שרגילים להשתמש בו, ויש כאן מצוות "ועשית מעקה לגגך", מותר לעשות המעקה כדרכו (ביאור הלכה' סי' תקמ בשם הריטב"א). 41) שיש חשש של גנבים, ודבר האבד אינו צריך שינוי (למעלה פ"ז ה"ג, ולהלן ה"ז). 42) נוטה ליפול.

ז. בּוֹנֵה⁴³ אֲדָם אֲצֻטָּא⁴⁴ לִישָׁב אוֹ לִישָׁן עָלֶיהָ. הַצִּיר וְהַצְנוּר⁴⁵ וְהַקּוֹרָה⁴⁶ וְהַמְנַעוּל וְהַמְּפַתַּח שֶׁנִּשְׁבְּרוּ - מִתְּקַנָּן בְּמוֹעֵד כְּדִרְכּוֹ, בֵּין בְּשֶׁל בְּרִזָּל בֵּין בְּשֶׁל עֵץ; שְׂזֵה הַפֶּסֶד גְּדוֹל הוּא, שְׂאֵם יִנִּיחַ הַפֶּתַח פְּתוּחַ וּדְלָתוֹת שְׁבוּרוֹת - נִמְצָא מְאֻבָּד כָּל מַה שֶׁבִּפְתֵי. וַיִּכְבֵּר בְּאַרְנוֹת⁴⁷: כָּל שֵׁישׁ בּוֹ הַפֶּסֶד - אִינוֹ צָרִיף שְׁנוּי⁴⁸.

43) מועד קטן י, ב. 44) ספסל. ויש אומרים שלא התירו אלא במעשה הדיוט כמו במעקה (מגיד-משנה, רמב"ן, וכ"ה במאירי). 45) חור שבאסקופה התחטונה שהדלת סובבת בו. 46) המשקוף. 47) למעלה פ"ז ה"ג. 48) ואפילו אם נשברו מלפני יום-טוב, אם לא היתה לו האפשרות לתקנם לפני יום-טוב. אבל אם כיוון מלאכתו במועד - אסור (או"ח סי' תקמ).

ח. אִין⁴⁹ חוֹפְרִין קְבֵר לְהִיּוֹת מוֹכֵן לְמַת שְׁיִמּוֹת⁵⁰, וְאִין בּוֹנֵין אוֹתוֹ; אֲבָל אִם הָיָה עֲשׂוּי - הָרִי זֶה מִתְּקַנָּן בְּמוֹעֵד. פִּיּוּצָא? מוֹסִיף בְּמִדְתּוֹ אוֹ מְקַצֵּר מִמִּדְתּוֹ, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה נְכוּן לְעַת שֶׁיִּקְבֵּר בּוֹ.

49) משנה, מועד קטן ח, ב: "אין חופרין כוכין וקברות במועד". ובגמרא שם: "כוכין בחפירה וקברות בבנין". ולכן כתב רבינו: "אין חופרין - ואין בונין". ומפרש רבינו משנה זו שהמדובר בכוכין קבר למתים שימותו (וכן הוא בפירוש המשניות). אבל הראב"ד שואל על זה, מסיפא: "אבל אם הי' עשוי - מתקנו במועד", ואם לפני שמת, למה התירו? 50) אבל אם כבר מת, עושים לו כל צרכו.

ט. אִין⁵¹ מְפַנֵּין אֶת הַמַּת וְלֹא אֶת הַעֲצָמוֹת מִקְבֵּר לְקְבֵר, וְלֹא מִמְּכַבֵּד לְבִזוּי וְלֹא מִבִּזוּי לְמְכַבֵּד. וְאֲסוּר לְעֲשׂוֹת כֵּן לְעוֹלָם בְּשָׂאֵר הַיָּמִים⁵², אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה מְפַגְּהוּ בְּתוֹךְ שְׁלוֹ⁵³ - מְפַגְּהוּ בְּשָׂאֵר הַיָּמִים אֲפִלּוּ מִמְּכַבֵּד לְבִזוּי.

51) משנה, מועד קטן ח, א. כרבי יוסי. 52) 'ירושלמי' מועד קטן, סוף פ"ב). "יש מי שכתב הטעם לפי שהבלבול קשה למתים, מפני שמתיראין מיום הדין, וזכר לדבר (איוב ג, יג): "ישנתי אז ינוח ליי", ושמואל אמר: "למה הרגזתני לעלות?" ואני אומר שאם זה הוא הטעם, אפילו לפנות לתוך שלו היה אסור, אלא עיקר הטעם משום בזיון המת" (הרדב"ז בפ"ד מהלכות אבל ה"טו). 53) "שערב לו לאדם שיהיה נח אצל אבותיו" ('ירושלמי'), וכתב הרמב"ן שהוא-הדין שלהעלותו לארץ ישראל - מותר, וכן אם מתחילה היה דעתם לפנותו - מותר.

י. אִין מִתְּלִיעִין⁵⁴ אֶת הָאֵילָנוֹת, וְלֹא מְזַהֲמִין⁵⁵ אֶת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"ב דמועד קטן. ואף-על-פי שבשבת ויום-טוב אסור שמא יבוא לידי שחיקת סממנים (פכ"א מהל' שבת ה"כ). ויש אומרים שבחול המועד מותר אפילו לשחוק הסממנים שהרי הוא לצורך המועד (פרי מגדים, ועיין 'תוספות' מ"ק י:).

טז. אין¹⁰² מפנין¹⁰³ מחציר לחציר¹⁰⁴ במועד, ולא מפעורה לנאה ולא מנאה לכעורה¹⁰⁵; אבל מפנה הוא מבית לבית באותה חצר. ומביאין פלים שהן לצרף המועד מבית האמן, פגון פרים וכסותות וצלוחיות; אבל פלים שאינן לצרף המועד, פגון מתרשה מן הלוטש או צמר מבית הצבע - אין מביאין¹⁰⁶. ואם אין לאמן מה יאכל - נותן לו שכרו ומניחן אצלו. ואם אינו מאמינו - מניחן בבית הסמוך לו. ואם חושש להם שפא יגנבו - מפנין לחצר אחרת. אבל לא יביא לביתו, אלא בצנעה¹⁰⁷.

(102) משנה, מועד קטן יג, א. (103) כלים. (104) דרך רשות הרבים. (105) ב'ירושלמי' (סוף פ"ב) מתיר לפנות משל אחרים לחצר שלו אפילו מנאה לכעורה, ששמחה היא לאדם שדר בתוך שלו (הראב"ד, ועיין מגיד-משנה). (106) משום טירחא שלא לצורך (רש"י). וה'מגן אברהם' מפרש משום שיחשדו אותו שתיקנו במועד. (107) ושואל ה'מגן אברהם': אם אין לאומן מה יאכל, למה לא יביאם בפרהסיא, שהרי מותר לתת לו מלאכה לעשות? ובכת"י חסרות שתי תיבות הללו "אלא בצנעה".

יז. אסור¹⁰⁸ לעשות מלאכה בערבי זמנים טובים מן המנחה ולמעלה¹⁰⁹, כמו ערבי שבתות. וכל העושה מלאכה בהן - אינו רואה סימן ברכה לעולם. וגוערין בו ומבטלין אותו פעל פרחו, אבל אין מפין אותו מפת מרדות, ואין צריך לומר שאין מנדין אותו¹¹⁰. חוץ מערב הפסח אחר חצות, שהעושה בו מלאכה אחר חצות - מנדין אותו, ואין צריך לומר שפפין אותו מפת מרדות, אם לא נדהו. לפי שיום ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי זמנים טובים, מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן¹¹¹.

(108) פסחים ג, ב. (109) מנחה קטנה, שהיא שתיים וחצי לפני סוף היום. (110) שהרי נידוי חמור ממכת מרדות (פסחים נב. ולמעלה פ"א הכ"ב). (111) ש"אינו בדין שתהא עסוק במלאכה וקרנבן קרב" (ירושלמי' פסחים פ"ד ה"א). וכיון שנאסר אז, בזמן המקדש - אסור לעולם ('תוספות' פסחים נ. ד"ה מקום).

יח. לפיכך¹¹² יום ארבעה עשר בניסן אסור בעשיית מלאכה מדברי סופרים כמו חלו של מועד¹¹³. והוא קל מחלו של מועד¹¹⁴, ואינו אסור אלא מחצי היום ולמעלה, שהוא זמן השחיטה; אבל מהגז החמה¹¹⁵ עד חצי היום - תלוי במנהג: מקום שנהגו לעשות - עושין, מקום שנהגו שלא לעשות - אין עושין¹¹⁶.

שיצאו המים (או"ח שם). (77) כגון שקוצץ כולן מצד אחד (או"ח שם). ובכת"י הגירסא: "לבהמתו".

יג. תנור⁷⁸ וכירים, שאפשר שייבשו ולאפה בהן במועד - עושין; ואם לאו - אין עושין אותן⁷⁹. ובין כף ובין כף⁸⁰ - בונין⁸¹ על חרש של תנור ועל הפירה הטפלה שלהן. ומסרגין⁸² את המטות, ונוקדין⁸³ את הרחים, ופותחין להן עינין⁸⁴, ומעמידין⁸⁵ אותן, ובונין אמת המים⁸⁶ של רחים⁸⁷.

(78) מועד קטן יא, א. (79) ואם צריך לתנור לחמם מפני הקור - מותר, שהכל חולים אצל צינה. וכן אם נשבר החלון וסובל מחמת הקור - מותר לתקן אותו ('משנה ברורה' סי' תקמ). (80) בין אם יתייבשו ובין אם לא יתייבשו, לפי שאפשר לאפות עליהם אף אם לא נתייבשה הטפילה ('משנה ברורה'). (81) הטפילה, כלומר מתקנים את הטיח שעל התנור. (82) אורגים (משנה, מועד קטן ח: כ) כנא-קמא. ובטעם ההיתר, יש אומרים מפני שהוא לצורך המועד (רבינו ירדיה ב'שיטה' על מועד קטן) ומסרגין הוא מעשה הדיוט (רבינו ירוחם). ויש אומרים מפני שהוא דבר האבד (רא"ש) ואין צריך שינוי. (83) מנקין (מועד קטן י:). (84) חור. (85) מתקנים אותם על עמדם. (86) שמגלגלים את הריחיים. (87) כל ארבעת הדברים הללו הם לצורך אוכל נפש, ולכן נעשים כדרכם בלי שינוי (מגיד-משנה).

יד. זופתין⁸⁸ את החבית, כדי שלא יפסד היין⁸⁹. וזופתין את הבקבוק, מפני שאין בו טרחה⁹⁰. וסותמין פי החבית של שכר, כדי שלא תפסד. ומחפין⁹¹ את הקציעות⁹² בקש, כדי שלא יאבדו. ומרפכין⁹³ את הבגדים בידים, מפני שהוא מעשה הדיוט. אבל אין עושין קשרי⁹⁴ בית הידים, מפני שהוא מעשה אמן. וכן כל פיוצא בזה.

(88) מועד קטן יב, א. (89) אף-על-פי שיש בו טורח. (90) אף-על-פי שאין בו הפסד רב. (91) מכסין (מועד קטן יג:). (92) פירות השטוחים לייבש. (93) מועד קטן י, א. (94) לתקן את הקמטים.

טו. קוצצין⁹⁵ צפרנין⁹⁶ חמור של רחים⁹⁷, ובונין אבוס לכהמה. וסוס שירפב עליו - מתר לטל צפרניו ולסרקו כדי לנפותו⁹⁸. ואין מרביעין⁹⁹ בהמה במועד, אבל¹⁰⁰ מקיזין לה דם, ואין מונעין ממנה רפואה. וכל מאכלות ומשקים שאינן מאכל בריאים אלא לרפואה - מתר לאדם לאכלן ולשתותן במועד¹⁰¹.

(95) מועד קטן, שם. (96) וכן לשים ברולים על הפרסות ('תוספות'). (97) והוא לצורך המועד, כי הצפרנים מעכבות הליכת החמור. ויש אומרים שצריך לעשות מעשה הדיוט (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). (98) שהוא צרכי רכיבה. (99) מועד קטן יב, א. מפני שאפשר לעשותו אחר המועד. (100) מועד קטן, שם. (101) רבינו אלפסי בשם התוספתא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁיִשְׁבָּה עַל הַבִּיצִים שֶׁלֶּשָׁה יָמִים¹²⁸ אִו יָתָר, וְמָתָה - מוֹשִׁיבֵינָא אַחֲרַת תַּחְתִּיתָּהּ בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר, פְּדֵי שְׁלֹא יִפְסְדוּ הַבִּיצִים. וּבְמוֹעֵד¹²⁹ אֵינן מוֹשִׁיבֵינָא¹³⁰. אָבֵל אִם בְּרָחָה בְּמוֹעֵד מֵעַל הַבִּיצִים - מִחֲזִירֵינָא אוֹתָהּ לְמִקּוּמָהּ.

(112 פסחים נ, א. 113) מועד קטן יג, א. 114) ראה להלן הכ"א. (115) אבל לפני הנץ החמה מותר במלאכה ואין בזה שום מנהג, כרבי יהודה (פסחים ב:); וכבית הלל (פסחים נה.). (116) [במנהג זה של מניעה ממלאכה לפני חצות היום, אין הטעם משום קרבן פסח, שהרי אינו קרב אלא לאחר חצות (ועיין 'תוספות' פסחים נ. ד"ה מקום). ומצאנו בבבלי (מועד קטן יג.) שטעם "המנהג הוא: "משום צורך יום-טוב" כדי להכין צרכי יום-טוב או שיתעסק בצרכי פסחו בזמן בית המקדש או בזמן הזה בצרכי מצה ומרור והכשר כליו וביעור חמץ" (ריטב"א שם). וכן פירש"י (פסחים נ. במשנה). ולפי זה, אין שום מחלוקת בין רש"י והרמב"ם, שהרמב"ם כתב טעמו של הירושלמי' לאחר חצות היום, ורש"י כתב טעמו של ה'בבלי' לקודם חצות היום, וה'מגיד משנה' עשאים כחלוקים, ודבריו צ"ע].

(125) משנה, פסחים נה, ב. (126) מוציאים אותו במגריפה. (127) לתקן מקום שיעמדו התרנגולים והתרנגולות, אבל לתת ביצים תחתן - אסור ולא כרש"י (מגיד-משנה). (128) וכבר נפסדו הביצים מאכילה ואינן ראויות אלא לדגירה. (129) בחול-המועד. (130) תרנגולת אחרת תחתיה, מפני שספק הוא אם תשב על ביצים שכבר הוחמו תחת תרנגולת אחרת, ובערב פסח שאינו חמור כחול-המועד - הקילו בספק זה (מגיד-משנה).

סליקו להו הלכות שביתת יום טוב

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצות. שלש מצות עשה, וקמש מצות לא תעשה. וזהו פ'טן: (א) שלא לאכלי חמץ² ביום ארבעה-עשר מחצות היום ולמ'לה. (ב) להשבית שאור ביום ארבעה-עשר. (ג) שלא לאכל חמץ כל שב'עה. (ד) שלא לאכל תערבת חמץ כל שב'עה. (ה) שלא יראה חמץ כל שב'עה. (ו) שלא ימצא חמץ כל שב'עה³. (ז) לאכל מצה פ'ילי הפסח. (ח) לספר ביציאת מצרים ב'אותו ה'לילה. ובאיור מצות אלו בפ'קיים אלו:

יט. וְאָפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לַעֲשׂוֹת - לֹא יִתְחַיֵּל¹¹⁷ בְּתַחֲלָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא יָכוֹל לְגַמְרָה קֹדֶם חֲצוֹת; אֲלֹא שְׁלֹשׁ¹¹⁸ אֲמָנוּת בְּלֶבֶד הֵן, שֶׁמִּתְחַיֵּלִין בָּהֶם בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לַעֲשׂוֹת¹¹⁹, וְעוֹשִׂין עַד חֲצוֹת, וְאֵלוּ הֵן: הַחֲטִיטִין וְהַסַּפְרִיין וְהַכּוֹבֵסִין. אָבֵל שְׁאָר אֲמָנוּת - אִם הִתְחַיֵּל בָּהֶן קֹדֶם אַרְבַּעַה עָשָׂר, הוּא שְׁיִגְמַר עַד חֲצוֹת; שְׁאֵין הָעַם צָרִיכִין לְשְׁאָר אֲמָנוּת צֶרֶף הַרְבֵּה.

(117) משנה, פסחים נה, א. (118) מפני שהעם צריכים להם הרבה. (119) והראב"ד מפרש המשנה הנ"ל של "שלוש אומניות", במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. ועיין 'מגיד משנה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הלכות חמץ ומצה"

שמו של החג בכל התורה חג המצות, ואנו קורין אותו חג הפסח כי השי"ת מספר שבחן של ישראל שלא התמהמהו ואמרו היאך נצא למדבר, ואנו מספרים שבחו של השי"ת אשר פסח על בתי ישראל במצרים (קדושת לוי, פר' בא). וי"ל שהנהיגו שם חג הפסח וזכר למקדש (עטר זקנים), אבל ראה שמות (לד, כה): זבח חג הפסח - ובת"א שם "תרבי נכסת פיסחא" ובתרגום יונתן כתב: "יו"ט קדימא דפסחא". ומה שקרא הרמב"ם הלכות אלו בשם הלכות חמץ ומצה הוא מטעם שיטתו הכללית המדברת בחיובי הגברא שבמועדים, ועיין הביאור בזה ריש ספר זמנים לפירושו הפסוק שבריש הספר - "נחלתי עדותך לעולם כו".

(לקוטי שיחות חלק י"ב עמוד 160 הערה ד"ה חג המצות מתוך רמב"ם "פרס המלך")

כ. ההולף¹²⁰ מְמָקוֹם שְׁעוֹשִׂין לְמָקוֹם שְׁאֵין עוֹשִׂין - לֹא יַעֲשֶׂה בְּיָשׁוּב¹²¹, מִפְּנֵי הַמַּחְלָקָת; אָבֵל עוֹשֶׂה הוּא בְּמַדְבָּר. וְהַהוֹלֵף מְמָקוֹם שְׁאֵין עוֹשִׂין לְמָקוֹם שְׁעוֹשִׂין - לֹא יַעֲשֶׂה. נוֹתְנִין עָלָיו חֲמָרֵי מָקוֹם שְׁיִצָּא מִשָּׁם, וְחֲמָרֵי מָקוֹם שֶׁהָלֵךְ לָשָׁם. וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן לֹא יִתְרָאֵה בְּפָנֵיהֶם שֶׁהוּא בָּטֹל מִפְּנֵי הָאִסוּר¹²². לְעוֹלָם אֵל יִשְׁנֶה אֲדָם¹²³, מִפְּנֵי הַמַּחְלָקָת. וְכֵן¹²⁴ מִי שֶׁדַּעַתוֹ לְחֹזֵר לְמָקוֹמוֹ - נוֹהֵג פְּאֻנְשֵׁי מְקוֹמוֹ, בֵּין לְהִקְל בֵּין לְהַחְמִיר. וְהוּא, שְׁלֹא יִתְרָאֵה בְּפָנֵי אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁהוּא בוֹ, מִפְּנֵי הַמַּחְלָקָת.

(120) משנה, פסחים נ, א. (121) או בתוך התחום של אותו הישוב ('מגן אברהם'). (122) ואז אין מחלוקת - שיאמרו שאין לו מלאכה לעשות (גמרא). (123) ממנהג המקום. (124) צריך לומר "וכן כל מיי", כלומר שלא דוק בענין זה של ערב פסח, אלא בכל מנהג ומנהג הדין כן (משנה ברורה' סי' תסח ס"ק כב).

כא. מוֹלִיכֵינָא¹²⁵ וּמְבִיאֵין פְּלִים מִבֵּית הָאֲמֵן בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר אַחַר חֲצוֹת, אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵינָן לְצֶרֶף הַמוֹעֵד. וְגוֹרְפִין¹²⁶ זָבֵל מִתַּחַת רִגְלֵי בְּהֵמָה, וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ לְאִשְׁפָּה. וּמוֹשִׁיבֵינָא¹²⁷ שׁוֹבְכֵין לְתַרְנַגּוּלִים. תְּרַנְגְּלוּת

(1) כולל גם איסור הנאה, שאף היא בכלל אכילה, כמבואר להלן (הלכה ב). (2) חמשת מיני דגן שהם: חיטה ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון, כשמתערבים בימים באים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על הלאו של "בל יראה ובל ימצא", אלא מוטלת עליו המצוה של השבתת החמץ (וראה למעלה הערה ג, ולהלן פ"ג ה"ח, ובמגיד-משנה). (20 פסחים ה, ב. 21) ולמה לא יעבור על שלשה לאוין, שהרי כתוב גם (שמות יג, ז): "ולא יראה לך חמץ"? (כסף-משנה) - כבר כתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (שורש התשיעי) כי כל "לאו" שלא בא לתוספת ענין ולחדש איזה דבר נוסף בדבר זה, אינו נחשב ל"לאו" יתירא, שלא בא אלא לחזק אותו הלאו בעצמו ולא להוסיף עליו "לאו" נוסף (הגרי"ב). (22) משנה, ביצה ב, א. (23) כתב הראב"ד שאע"פ שלענין שיעוריהם שוים הם - יש הבדל ביניהם, שהרי חמץ שנפסל מאכילת כלב - אינו זקוק לבערו, ושאר שנפסל מאכילת כלב - חייב לבער, שכך שנינו בתוספתא (ביצה פ"א): "איזהו שאור? המחמץ את אחרים. חמץ? שנתחמץ מידי אחרים, מאימתי קרוי שאור? משיפסל מלאכול לכלב" (ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה).

ג. אינו²⁴ לוקה²⁵ משום 'לא יראה' ו'לא ימצא' אלא-אם-כן קנה חמץ בפסח²⁶ או חמצו, פדי שיעשה בו מעשה. אבל אם היה לו חמץ קדם הפסח, ובא הפסח ולא בערו, אלא הניחו²⁷ ברשותו - אף-על-פי שעבר על שני לאוין, אינו לוקה מן התורה, מפני שלא עשה בו מעשה²⁸, ומפני אותו מפת מרדות²⁹.

(24) תוספתא, מכות פ"ד ה"ה. (25) מלקות ארבעים. (26) מן הגוי. ואף-על-פי שהחמץ בפסח אסור בהנאה, וכל דבר שאסור בהנאה אינו בר קנין - כל זמן שהוא ביד גוי הוא ראוי להיות מותר בהנאה אחר הפסח כדין חמץ של גוי, ולכן חלה עליו המכירה (ר"ן בפ"ג דע"ז). (27) השאירו. (28) וכלל הוא בכמה מקומות, שאין חייבים מלקות על לאו שאין בו מעשה. ואף שיש כאן "עשה" של תשביתו שאור מבתיכם, והרי הוא לאו הניתק לעשה, ואין לוקין עליו גם בשעה מעשה (משנה-למלך)? יש לומר, שכיון שמצוות-עשה של תשביתו היא בערב פסח, והלאו של כל יראה ובל ימצא הוא בתוך הפסח, הרי הוא "לאו שקדמו עשה", שאינו בגדר לאו הניתק לעשה, ולוקים עליו ('סדר המשנה'). (29) עונש מדרבנן על מרדו שעבר על איסור תורה.

ד. חמץ³⁰ שעבר עליו הפסח, אסור בהנייה לעולם³¹. ודבר זה קנס הוא מדברי סופרים³², מפני שעבר על 'בל יראה' ו'בל ימצא', אסוריהו אפלו הניחו בשגגה או באנס³³, פדי שלא יניח אדם חמץ ברשותו בפסח פדי שיהנה בו אחר הפסח.

(30) משנה, פסחים כח, א. (31) [כמו חמץ בפסח, שגם אם שרפו - אפרו אסור (להלן פ"ג ה"א), כן קנסו בחמץ שעבר עליו הפסח שיהיה אסור בהנאה גם לאחר שריפתו]. (32) כרבי שמעון שם. אבל לרבי יהודה - איסורו מן התורה. (33) שהיה אנוס ולא יכול לבערו, וגם לא לבטלו שהרי אינו

לידי חימוץ (להלן פ"ה ה"א). (3) אבל בערב פסח אחר חצות, אינו עובר על כל יראה ובל ימצא (ראה להלן הערה יח, ופ"ג ה"ח, ובמגיד-משנה).

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(4) כלל בו רבינו איסור החמץ, מהותו וענין אכילתו, וקיומו, וזמניו, ותערובתו, ומה שהוא ממנו בכרת, ומה שהוא בלאו, ומה שהוא מדבריהם.

א. פֶּל הָאוֹכֵל⁵ פְּנִית⁶ חֲמֵץ בַּפֶּסַח מִתְחַלֵּת לִיל חֲמֵשֶׁה-עָשָׂר⁷ עַד סוֹף יוֹם אֶחָד וְעֶשְׂרִים פְּנִיִן בְּמִזְדָּה⁸ - חָיֵב פְּרִת⁹, שְׁנֹאֲמַר: "פִּי פֶל-אֲכַל חֲמֵץ וְנִכְרַתָּה"¹⁰; בְּשׂוֹגֵג - חָיֵב קָרְבַּן חֲטָאת קְבוּעָה¹¹. אֶחָד¹² הָאוֹכֵל וְאֶחָד הִמְמַחֵה¹³ וְשׂוֹתָה¹⁴.

(5) גם הנשים הפטורות ממצות-עשה שהזמן גרמא - שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה - חייבות בזו, כי בכל מצוות לא-תעשה שבתורה, אחד אנשים ואחד נשים חייבים (משנה, קידושין כט.). (6) 30 גראם. (7) ואילו על איסור אכילת חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה, אין עונש כרת אלא מלקות (ראה להלן הלכה ח). (8) שידע שאסור לאכול חמץ בפסח ושחייבים עליו כרת (ראה בפ"ב מהל' שגגות ה"ב). (9) משנה, כריתות ב, א. (10) ומסיים שם הפסוק: "מיום הראשון עד יום השביעי", כלומר מיום ט"ו בניסן עד יום כ"א בו. (11) בניגוד למקרים שחייבה התורה קרבן עולה ויורד, הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה, ואם היה עני מביא עוף, ואם היה דל מביא עשירית האיפה. ואילו חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד (רמב"ם הל' שגגות פ"א ה"ד). (12) תוספתא פסחים פ"א ה"י. (13) ממיס אותו על ידי היתוך ועושהו נזול. (14) חולין קכ, א: "אכילה כתיבא ביה, והאי לאו אכילה הוא? אמר ריש לקיש: אמר קרא (שמות יב טו): "נפש" - לרבות השותה", נפש משמע כל דבר המיישב דעתו של אדם, וממילא גם שותה בכלל.

ב. הַחֲמֵץ¹⁵ בַּפֶּסַח¹⁶ אֶסוּר בְּהִנְיָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יֵאָכֵל"¹⁷ חֲמֵץ - לֹא יִהְיֶה בּוֹ הַתֵּר אֲכִילָה. וְהַמְנִיחַ¹⁸ חֲמֵץ בְּרִשׁוֹתוֹ בַּפֶּסַח¹⁹, אף-על-פי שלא אָכְלוּ²⁰, עוֹבֵר בְּשֵׁנֵי לְאוֹיִן²¹, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִרְאֶה לָךְ שְׂאֵר בְּכָל גְּבֻלָּךְ", וְנֹאֲמַר: "שְׂאֵר לֹא יִמְצָא בְּבִתְיֵכֶם". וְאֶסוּר²² הַחֲמֵץ וְאֶסוּר הַשְּׂאֵר שֶׁבּוֹ מִחֲמִיצֵין אֶחָד הוּא²³.

(15) משנה, פסחים כא, א. (16) וכן בערב פסח מחצות היום ולמעלה, שכתוב בו "לא תאכל עליו חמץ" (להלן ה"ח), וכל מקום שנאמר "אכילה" - גם איסור הנאה בכלל (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, ועיין כסף-משנה). (17) "מדקרינא יאכל (בצירי), משמע לא יאח בו היתר המביא לידי שום אכילה, וסתם הנאות לידי אכילה הן באות, שלוקח בדמים דבר מאכל" (רש"י). וראה בפ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, שאפילו אם נאמר "לא תאכלו" - איסורי הנאה בכלל. (18) משאיר. (19) אבל בערב פסח מחצות היום ומעלה עד כניסת הפסח, אינו עובר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברשותו. והמקור לדברי רבינו הוא ממה שאמרו (בבא-קמא צו:): "גזל חמץ ועבר עליו הפסח, ואמר לו: הרי שלך לפניך", הרי שאסור בהנאה ואף-על-פי שעבר עליו הפסח באונס (חידושי הרמב"ן לפסחים לא: ועיין מגיד-משנה).
ה. חמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח³⁴ - בין במינו, בין שלא במינו - הרי זה אסור בכל-שהוא³⁵. וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, אף-על-פי שהוא אסור בהנאה, אם נתערב³⁶ - בין במינו, בין שלא במינו - הרי זה מותר לאכלו אחר הפסח³⁷. שלא קנסו ואסרו אלא בחמץ עצמו³⁸, אבל התערבת מותר באכילה לאחר הפסח.

34) דוקא תוך הפסח, אבל בערב פסח אחר חצות היום - אינו אסור אלא במינו בלבד, כדלהלן הערה הבאה. 35) במשנהו. והטעם בזה מפני שהוא "דבר שיש לו מתירין", שאין התערובת אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערובת מותרת, לפיכך אסור בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו. ואף-על-פי שכל דבר שיש לו מתירין שנתערב בשאינו מינו, בטל בששים - חמץ שאמרה בו התורה "כל מחמצת לא תאכלו" החמירו בו (רמב"ם פט"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ט"ב). ודוקא תוך הפסח, שאז נאמר פסוק זה "כל מחמצת לא תאכלו" - אסור בין במינו ובין שלא במינו, אבל בערב הפסח אחרי חצות היום - אינו אסור אלא במינו בלבד (כסף-משנה). 36) אפילו בתוך הפסח (מעשה רוקח). 37) אבל בתוך הפסח חייב לבער את הכל, מפני החמץ שנתערב בתוכו (מעשה רוקח). 38) שנשאר לאחר הפסח.

ז. האוכל מן החמץ עצמו⁴⁵ בפסח פל-שהוא, הרי זה אסור מן התורה, שנאמר: "לא יאכל⁴⁶". ואף-על-פי-כן אינו חייב קרת או קרבן, אלא על פשעו שהיה פזיז. והאוכל פחות מפזיז במזיד, מפין אותו מפת מרדות.

34) דוקא תוך הפסח, אבל בערב פסח אחר חצות היום - אינו אסור אלא במינו בלבד, כדלהלן הערה הבאה. 35) במשנהו. והטעם בזה מפני שהוא "דבר שיש לו מתירין", שאין התערובת אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערובת מותרת, לפיכך אסור בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו. ואף-על-פי שכל דבר שיש לו מתירין שנתערב בשאינו מינו, בטל בששים - חמץ שאמרה בו התורה "כל מחמצת לא תאכלו" החמירו בו (רמב"ם פט"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ט"ב). ודוקא תוך הפסח, שאז נאמר פסוק זה "כל מחמצת לא תאכלו" - אסור בין במינו ובין שלא במינו, אבל בערב הפסח אחרי חצות היום - אינו אסור אלא במינו בלבד (כסף-משנה). 36) אפילו בתוך הפסח (מעשה רוקח). 37) אבל בתוך הפסח חייב לבער את הכל, מפני החמץ שנתערב בתוכו (מעשה רוקח). 38) שנשאר לאחר הפסח.

45) שאם נתערב בהיתר - מבואר למעלה בהלכה ו'. 46) ומזה למדנו (למעלה ה"ב) שחמץ אסור בהנאה, אם כן כשאכל כל שהוא הרי נהנה מן האיסור, ועבר על איסור תורה (צפנת פענח).

ו. אין³⁹ חייבין קרת אלא על אכילת עצמו של חמץ, אבל ערוב חמץ, כגון פותח הבבלי ושקר המדי וכל הדומה להן מדברים שהחמץ מערב בהן - אם אכלן בפסח, לוקה ואין בו קרת⁴⁰, שנאמר: "כל מחמצת לא תאכלו". במה דברים אמורים? בשאכל פזיז חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת שלש ביצים⁴¹, הוא שלוקה מן התורה; אבל אם אין בתערובת פזיז בכדי אכילת שלש ביצים - אף-על-פי שאסור⁴² לו לאכל, אם אכל אינו לוקה⁴³, אלא מפין אותו מפת מרדות⁴⁴.

ח. אסור⁴⁷ לאכל חמץ ביום ארבעה-עשר מחצות היום ולמעלה, שהוא מתחלת שעה שביעית ביום. וכל האוכל⁴⁸ בזמן הזה⁴⁹, לוקה מן התורה⁵⁰, שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ" - כלומר, על קרבן הפסח. כך למדו⁵¹ מפני השמועה⁵² בפרוש דבר זה: לא תאכל חמץ משעה שראויה לשחיטת הפסח, שהוא בין הערפים והוא חצי היום⁵³.

39) משנה, פסחים מב, א. 40) "על חמץ דגן גמור - ענוש כרת, על עירובו - בלאו, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים - על עירובו, בלא כלום" (פסחים מג.). וכתב רבינו יצחק אלפסי שם: "אף-על-גב דאמרו רבנן עירובו בלא כלום, מילקא הוא דלא לקי, אבל איסורא איכא (מלקות אין כאן, אבל איסור דרבנן יש כאן) והני מילי היכא דליכא כזית (שאינן כזית) בכדי אכילת פרס (=אכילת שלש ביצים) - אבל היכא דאיכא כזית (שיש כזית) בכדי אכילת פרס - אפילו לרבנן לוקה". ומקור הדברים שבתערובת שיש בכזית בכדי אכילת פרס אינו חייב כרת אלא מלקות בלבד, הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, כ) והובאה בדברי רבינו

47) פסחים ד, ב: "דכולי עלמא מיהא, חמץ משש שעות ולמעלה - אסור". ובנוסחאות מדוייקות שנקראו לפני זקני התלמוד, כתוב: "דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולעלמא דאורייתא" (ספר המצוות מצות לא-תעשה קצט). 48) אבל הנהנה, כגון שמכר לגוי, אינו לוקה (משנה-למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח). 49) בכת"י הגירסא: "אחר זמן זה", וכ"ה בלחם משנה. 50) פסחים כח, ב: "ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא-תעשה? שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ", דברי רבי יהודה". ולא כרבי שמעון שם שאמר שבערב הפסח אינו עובר עליו בלאו. וראה למעלה הלכה ד' שבענין אחר הפסח פסק רבינו כרבי שמעון ולא כרבי יהודה (ועיין ראב"ד ומגיד-משנה). 51) פסחים ה, א. 52) הקבלה. 53) ואף שקודם הפסח צריכים להקריב את קרבן התמיד, ותמיד ששחטו לפני חצות פסול, אם כן בעל כרחו זמן שחיטת הפסח הוא לא בחצות אלא שעה אחרי חצות אחרי שחיטת התמיד? מכל-מקום כיון שבדיעבד אם שחט הפסח קודם לתמיד כשר, אם כן מחצות היום ואילך נחשב זמן שחיטת הפסח (תוספות' שם ד"ה לא תשחט).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. מצות² עשה מן התורה להשפית³ החמץ קדם⁴ זמן אסור אכילתו, שנאמר: "ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם". ומפי השמועה⁵ למדו, שהראשון זה הוא יום ארבעה-עשר⁶. ראיה לדבר זה - מה שכתוב בתורה: "לא תשחט על חמץ דם זבחי" - כלומר, לא תשחט הפסח ועדין החמץ קיים. ושחיטת הפסח הוא יום ארבעה-עשר אחר הצות⁷.

(2) (מסכת פסחים דף ה' עמוד א'). (3) כדרך שיתבאר בהלכה ב'. (4) כדי שברגע חלות זמן אסור אכילת חמץ, בחצות היום, יהיה החמץ מושבת ברשותו (מעשה רוקח). (5) קבלת חכמים, הלכה למשה מסיני. (6) שהראשון הזה משמעותו: קודם. "ראשון דמעיקרא משמע", וכמו שמצינו (איוב פרק ט"ו פסוק ז'): "הראשון אדם תולד", ופירוש הכתוב הוא: "שבעת ימים מצות תאכלו, אך ביום הראשון (הקודם לשבעת הימים) תשביתו שאור מבתיכם. (7) ראה בפרק א' הלכה ח'.

ב. ומה⁸ היא השפית זו האמורה בתורה? היא שביטול⁹ בלבד¹⁰ ויחשב אותו כעפר, וישם בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושפל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל.

(8) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'): "מדאורייתא כביטול בעלמא סגי", דכתיב "תשביתו" ולא כתיב "תבערו", והשבתה בלב היא השבתה (רש"י). (9) בדפוס רומי (ר"מ) הגירסא: "שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו, ושאינו ידוע יבטלו בלבו" וכן הביא הכסף משנה. ולפי זה אין הביטול מועיל רק לחמץ שאינו ידוע לו, אבל לחמץ הידוע לו אינו מועיל ביטול, אלא צריך לבערו מן העולם. ומקור לדין זה מדברי הגמרא (מסכת פסחים דף כ"ז עמוד ב'): "אמרו לו (חכמים לרבי יהודה הסובר אין ביעור חמץ אלא שריפה): כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין, לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ובטל? והתורה אמרה: "תשביתו שאור מבתיכם", בכל דבר שאתה יכול להשביתו", ומה הקושיא של הגמרא: יהא יושב ובטל, הלא יכול לבטלו אם אין לו עצים לשרפו, אלא ודאי שחמץ ידוע ומונח לפנינו לא מועיל לו ביטול (כלבו). ובזה מובן הדבר שלא נזכר במשנה ראשונה בפסחים החיוב לבטל את החמץ - כיון שלחמץ ידוע לא מועיל ביטול אלא צריכים לבער ולשרוף אותו. וחכמי התלמוד התקינו אחר כך (פסחים דף ו' עמוד ב'), שיבטל אחר הבדיקה שמה ימצא (בתוך הפסח) גלוסקא יפה של חמץ, ודעתו עליה, ונמצא עובר למפרע על כל יראה אם לא ביטל את החמץ (כסף משנה). אבל מפרשי הרמב"ם האריכו לדחות גירסא זו, מכמה מקומות במשנה ובגמרא (פסחים דף ז' עמוד א', מ"ט עמוד א' ועוד) שמבואר שם בפירוש על חמץ הידוע ומונח לפנינו "מבטלו בלבו", הרי שביטול מועיל לחמץ ידוע? ותיירך הרש"ל, כי גם לפי גירסא זו של הרמב"ם, אם ביטל חמץ ידוע, אינו עובר בכל יראה ובל ימצא, שמכיון שביטול, אינו ברשותו, והתורה אמרה:

ט. ואסרו⁵⁴ חכמים לאכל חמץ מתחלת שעה ששית, כדי שלא יגע באסור תורה⁵⁵. ומתחלת שעה ששית יהיה החמץ אסור באכילה ובהנייה כל שעה ששית מדברי סופרים; ושאר היום, משביעית ולמעלה - מן התורה. שעה חמישית אין אוכלין בה חמץ, גזירה⁵⁶ משום יום המעון⁵⁷, שמא יטעה בין חמישית לששית⁵⁸. ואינו אסור בהנייה בשעה חמישית. לפיכך תולין⁵⁹ בה תרומה ולחם-תורה⁶⁰ וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש - לא אוכלין⁶¹ ולא שורפין⁶² עד שתגיע שעה ששית, ושורפין הכל⁶³.

(54) משנה, פסחים יא, ב. (55) שלא יטעה בשעות, ויבוא לאכול בזמן שאסור מן התורה. (56) פסחים יב, ב. (57) שיש ערפל, אין חמה וזרחת, ואי אפשר לבדוק בחמה (רש"י), ויש לטעות יותר. (58) בגמרא שם כתוב שביום המעון יכול לטעות בין חמישית לשביעית, ושאלו את הרמב"ם למה הוא כותב כאן: "בין חמישית לששית?" והשיב: "מה שנוכר בהלכות בין חמישית לשביעית הוא האמת, והוא מאמר התלמוד כפי מה שהקשה שם, וזכרתי אני דבר המצוי יותר, הנופל לרוב והוא חילוף שעה בשעה אחריה, בהיות שכוונתי בכל החיבור הזה להקריב הדינים אל השכל או אל דרך הרוב" (הוצ' פריימן סי' עו, ועיין בכסף-משנה). (59) ביטוי לגבי תרומה וקדשים על המצב שבו לא אוכלים ולא שורפים אותם, כדבר התלוי, שאינו לא בשמים ולא בארץ (תפארת ישראל). (60) שישארו, ואי אפשר לאוכלן. (61) שאסור לאכול חמץ מדרבנן. (62) שהרי מן התורה עוד ראויים לאכילה, ואסור לשרוף קדשים ותרומה כל זמן שמותרים באכילה. (63) גם חולין וגם תרומה וקדשים שהם חמץ.

י. הא למדת, שמתר לאכל חמץ ביום ארבעה-עשר עד סוף שעה רביעית⁶⁴; ואין אוכלין בשעה חמישית, אבל נהנין⁶⁵; והאוכל⁶⁶ בשעה ששית⁶⁷, מפין אותו מפת מרדות⁶⁸; והאוכל מתחלת שעה שביעית, לוקה.

(64) שהוא שליש היום. (65) לתת לפני בהמות ועופות ולמכור לנכרי. (66) או נהנה (לחם-משנה). ועיין עוד במשנה-למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח (ד"ה וראיתי לה"ה). (67) אבל האוכל בשעה חמישית, אין מכים אותו מכת מרדות, שכיון שלא נאסר אז אלא באכילה ולא בהנאה - לא החמירו בו גם לענין מכת מרדות (לחם-משנה). (68) כדין המורד נגד חכמים ועובר על איסור דרבנן.

~ יום חמישי כ"ו סיון ~

פּרָק שְׁנִי

(1) נתבאר בו מצות השבתתו, מה שהוא מן התורה, ומה שהוא מדברי סופרים. ואיכות המקומות הצריכין בדיקה, והספיקות הבאין בענין הבדיקה מזמן חיובה לכל, וליחידים, כמו המפרש [בין] והיוצא בשיירא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בה גם בלילה לאור הנר (כסף משנה). (31) אבל מה שנמצא בחורין שבצדדי החצר, אין העופות מגיעים לשם וצריכים בדיקה (הב"ח, אורח חיים סימן תל"ג).

ה. חור³² שְׁבֹאֲמֵצֵע הַבֵּית³³, שְׁפִינ³⁴ אָדָם לְחִבְרוֹ - זֶה בּוֹדֵק עַד מְקוֹם שְׂדֵרוֹ מְגַעַת, וְזֶה בּוֹדֵק עַד מְקוֹם שְׂדֵרוֹ מְגַעַת, וְהַשָּׂאֵר מְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ³⁵. אֲבָל³⁶ חוֹר שְׁפִינ יִשְׂרָאֵל לְעִפּוֹם, אֵינוֹ בּוֹדֵק כָּל־ל³⁷, שְׂמָא יֹאמֵר הָעִפּוֹם: כְּשִׁפִּים הוּא עוֹשֶׂה לִּי³⁸ אִלָּא מְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ וְדִיו. וְכָל מְקוֹם³⁹ שְׂאִין מְכַנְסִין בוֹ חֻמֵּץ אֵינוֹ צָרִיף בְּדִיקָה.

(32) (מסכת פסחים דף ח' עמוד א'). (33) דוקא שבאמצע הבית אבל אלה החורים שהם גבוהים ביותר, שאין יד האדם מגעת שם, והנמוכים משלשה טפחים, אין צריכים בדיקה, כי אין דרך להשתמש שם חמץ. (34) בקיר שבין ביתו לבית חבירו. (35) שמא נתגלגל לשם חמץ. (36) כל הקטע הזה "אבל חור שבין ישראל לגוי... בלבו ודיו" לא נמצא ברמב"ם כתב יד משנת ה' קס"א (מעשה רוקח). וגם בספר מגיד משנה לא היה, ועיין כסף משנה. (37) נראה שגם ביום אינו בודק שהרי גם ביום צריך לבדוק בנר (למעלה הלכה ד') - מעשה רוקח. אבל רבינו מנוח כתב שבודק לאור היום כדרך שהוא משתמש בו תמיד ולא יוכל לחשדו שהוא עושה לו כשפים, ועיין כסף משנה. (38) שמחפש בלילה בחורים ובסדקים בנר, ועל ידי זה יעליל עליו ויבוא לידי סכנה. (39) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א').

ו. חוֹרֵי הַבֵּית⁴⁰ הַתְּחַתּוֹנִים⁴¹ וְהַעֲלִיּוֹנִים⁴², וְגַם הַיְצִיעִים⁴³, וְרֶפֶת בְּקָר, וְלוֹלִין, וּמִתְבָּן, וְאוֹצְרוֹת⁴⁴ יִינ⁴⁵ וְאוֹצְרוֹת שְׂמֵן שְׂאִינוֹ מְסַתְּפֵק מֵהֶן, וּבֵית דָּגִים גְּדוֹלִים⁴⁶ - אֵינֶן צָרִיכִין בְּדִיקָה, אִלָּא אִם-כֵּן הַכְּנִיס לָהֶן חֻמֵּץ. אֲבָל אוֹצְרוֹת שֶׁכֶּר, וְאוֹצְרוֹת יֵין שֶׁמְסַתְּפֵק מֵמִנְיָו⁴⁷, וּבֵית דָּגִים קְטָנִים⁴⁸, וּבֵית הָעֵצִים, וּבֵית הַמּוֹרִסִּים, וְחוֹרֵי הַבֵּית הָאֲמָצְעִים⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בָאֵלוֹ - צָרִיכִין בְּדִיקָה, שֶׁסֶתְמָן שֶׁמְכַנְסִין לָהֶן חֻמֵּץ⁵⁰. וְאִם יָדַע בְּיָדָאֵי שֶׁלֹּא הַכְּנִיס שָׁם חֻמֵּץ, אֵינוֹ צָרִיף בְּדִיקָה. וְכִשְׁבּוֹדֵק⁵¹ הַמֶּרְתֵּף, בּוֹדֵק מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת הַחִיצוֹנוֹת, שֶׁהֵן הַעֲלִיּוֹנָה וְשֶׁלְמִטָּה מִמֶּנָּה.

(40) (מסכת פסחים דף ח' עמוד א'). (41) למטה משלשה טפחים, שאין דרך להשתמש שם, ובמקום שאין תינוקות מצויים (כסף משנה). (42) שאין יד אדם מגעת לשם (קובץ). (43) חדר קטן שגגו משופע ואי אפשר להשתמש עליו ולכן אינו צריך בדיקה. (44) בגירסת מגיד-משנה היה כתוב: "ואוצרות שמן ואוצרות יין שאינו מסתפק מהן", הקדים שמן ליין. ומה שכתוב: "שאינו מסתפק מהן", מוסב רק על יין אבל באוצרות שמן גם אם מסתפק מהן אין צריכים בדיקה, שיש להם קבע, שנוטל בפעם אחת מה שצריך לסעודתו, ואין רגילים ליכנס לשם באמצע הסעודה עם פתו בידו. וכן הוא בגמרא (פסחים דף ח' עמוד א').

"לא יראה לך", "שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה", אלא שחייב לבער אותו מביתו, כדי לקיים מצוות "תשביתו". (10) (משנה במסכת פסחים דף מ"ט עמוד א'). ובספרי דרשו: "לא יראה לך שאור, בטל בלבך". ולפי זה צריך לבטל בפה. אלא שנהגו לאמר: "כל חמירא וכו'" (טור). וראה בדברי רבינו להלן פרק ג' הלכה ז' והלכה ט' ובמעשה רוקח שם.

ג. וּמִדְּבַרֵּי¹¹ סוֹפְרִים¹² - לְחַפְשָׁם¹³ אַחַר הַחֻמֵּץ בְּמַחְבּוֹאוֹת וּבְחוֹרִים וְלְבִדֵּק וְלְהוֹצִיא¹⁴ מִכָּל גְּבוּלוֹ¹⁵. וְכֵן מִדְּבַרֵּי סוֹפְרִים - שְׁבּוֹדֵקִין וּמְשַׁבְּתִין¹⁶ הַחֻמֵּץ בְּלִילָה, מִתְחַלֵּת¹⁷ לִיל אַרְבַּעַת-עָשָׂר¹⁸, לְאוֹר הַיָּר, מִפְּנֵי²⁰ שֶׁבְּלִילָה כָּל הָעָם מְצוּיִין בְּבָתִּים, וְאוֹר הַיָּר יִפֶּה לְבִדִּיקָה²¹. וְאֵינֶן קוֹבְעִין מִדְּרַשׁ²³ בְּסוֹף יוֹם שְׁלֹשָׁה-עָשָׂר²⁴. וְכֵן הַחֶכֶם לֹא יִתְחַיל לְקִרוֹת²⁵ בַּעֲת זוֹ, שְׂמָא יִמְשֹׁף וְיִמְנַע מִבְּדִיקַת חֻמֵּץ בְּתַחֲלַת זְמַנָּה.

(11) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א'). (12) אחרי שביטל את החמץ, אין חיוב בדיקה אלא מדרבנן (ר"ן). (13) ונקרא כלשון חכמים: "בדיקת-חמץ". (14) ונקרא כלשון חכמים: "ביעור-חמץ". (15) רשותו. והחמירו חכמים בחמץ, שאדם רגיל בו כל השנה, שמא יבוא לאכלו בפסח (תוספות מסכת פסחים דף ב' עמוד א' ד"ה אור). (16) היינו שיבטל את החמץ וכן אמרו (מסכת פסחים דף ו' עמוד ב'): "הבודק צריך שיבטל". (17) (מסכת פסחים דף ב' עמוד ב' במשנה): "אור לארבעה עשר", ותפס לשון "אור" להורות כי חיוב הבדיקה הוא מתחילת הלילה שיש עוד קצת אור (הראב"ד בהשגת הרי"ף). (18) בניסן. (19) למדו חכמים (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (20) (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (21) כי ביום מחשיך אור הנר (רש"י). (22) שלא יטרד בלימודו וישכח לבדוק (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (23) שיעור ללמוד בציבור. (24) חצי שעה לפני הלילה (מגן אברהם אורח חיים סימן תל"א). (25) ללמוד לעצמו.

ד. אֵינֶן בּוֹדֵקִין, לֹא לְאוֹר הַלְּבָנָה וְלֹא לְאוֹר הַחֲמָה²⁷ וְלֹא לְאוֹר הָאֲבוֹקָה²⁸, אִלָּא לְאוֹר הַיָּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחוֹרִים וּבְמַחְבּוֹאוֹת. אֲבָל אֲכַסְדְּרָה²⁹ שְׂאוּרָה רַב, אִם בְּדִיקָה לְאוֹר הַחֲמָה, דִּיּוֹ³⁰. וְאֲמָצֵע הַחֲצֵר אֵינוֹ צָרִיף בְּדִיקָה, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹפּוֹת מְצוּיִים שָׁם וְהֵן אוֹכְלִין כָּל חֻמֵּץ שֶׁיִּפֵּל שָׁם³¹.

(26) (מסכת פסחים דף ז' עמוד ב'). (27) השמש. אפילו אם בודק היום, כגון ששכח לבדוק בליל ארבעה עשר ובודק ביום ארבעה עשר, כמבואר להלן בפרק ג' הלכה ה'. (28) חבילת עצים או נרות דולקים יחד, והטעם בזה (מסכת פסחים דף ח' עמוד א') שאינו יכול להכניסה בחורין ובסדקין לבדוק שם. (29) שיש לה שלשה קירות והקיר הרביעי פרוץ. (30) בדיעבד, אבל לכתחילה בודקין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. הניח⁶² תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ, ובא עכבר ונטל⁶³, ולא ידענו אם חמץ אם מצה נטל, ונכנס לבית בדיק - צריך לבדק; שפך הקבוע⁶⁴, כמחצה על מחצה⁶⁵.

(62) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב'). (63) בכ"י הגירסא: "ונטל אחד מהם". (64) אם הרוב והמיעוט כל אחד קבוע במקומו, אין הולכים אחר הרוב, אלא הרי הוא כמחצה על מחצה (וראה בפרק ח' מהלכות מאכלות אסורות הלכה י"א). (65) ונחשב לספק. והגם שכאן מדובר בבדיקת חמץ שהיא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא? ביאר הרא"ה שכיון שעיקר בדיקת חמץ באה על הספק, ונתקנה בשביל ספק חמץ, לכן חיובהו חכמים לבדוק בנידון של ספק (מגיד משנה). ויעיין בפרק י"א מהלכות מעשר הלכה יג סברא כזו בדרב"ז שם].

יא. שני צבורין⁶⁶, אחד של חמץ ואחד של מצה, ושני בתים, אחד בדיק ואחד שאינו בדיק, ובא שני עכברים, זה נטל חמץ וזה נטל מצה, ואין ידוע לאיזה בית נכנס זה שנטל החמץ⁶⁷; וכן⁶⁸ שני בתים⁶⁹ בדיקין וצבור אחד של חמץ, ובא עכבר ונטל, ואין ידוע לאיזה בית נכנס⁷⁰, או שידע שנכנס לאחד מהן, ונכנס אחריו ובדק ולא מצא פלום, או שבדק ומצא כפר; או שהיו⁷¹ תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ, ופרש כפר מהן, ואין ידוע אם חמץ או מצה, ובא עכבר ונטל הפכר שפרש ונכנס לבית בדיק - בכל אלו אינו צריך לבדק פעם שניה, שאין פאן קבוע.

(66) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב'). (67) אנו תולים שהחמץ הובא לבית שאינו בדיק והמצה לבית הבדוק, שספק מדרבנן - לקולא. (68) (מסכת פסחים דף י" עמוד א'). (69) בכ"י הגירסא: "שני בתים של שני אנשים בדיקין". (70) על כל בית תולין שלא נכנס העכבר לשם, ואין צריך בדיקה. (71) בכ"י משנת ה' קי"א ומשנת ה' קס"א חסר הקטע "או שהיו תשעה ציבורין... לבית בדיק".

יב. הניח⁷² החמץ בזוית זו ומצאו בזוית אחר⁷³, או שהניח תשע חלות ומצא עשור⁷⁴; או שפא עכבר ונטל החמץ, וספק נכנס לבית זה או לא נכנס - בכל אלו צריך לבדק⁷⁵.

(72) (מסכת פסחים דף י" עמוד ב'). (73) אנו חוששים שהחמץ שהניח בזוית זו נאבד בבית והנמצא בזוית אחרת הוא חמץ אחר. (74) בנוסחת המגיד משנה ומעשה-רוקח כתוב כאן: "או שהיו תשעה צבורין חמץ ואחד מצה ופירש ככר מהם ואינו יודע אם חמץ אם מצה ובא עכבר ונטל הככר שפירש ונכנס לבית הבדוק". אבל בדפוס ויניציאה ואמסטרדם ובדפוסים שלנו אין הקטע הזה. (75) מספק.

יג. נכנס⁷⁶ עכבר לבית וכפר בפיו, ויצא עכבר משם

והראב"ד שהייתה לפניו הנוסחא כמו שהיא לפנינו השיג עליו וכתב "טעה בשמן שאע"פ שמתפק אינו צריך לפי שיש קבע לסיפוקו". (45) ושמן לא הזכיר מפני שמן אע"פ שמתפק אינו צריך בדיקה כמו שנזכר למעלה. (46) אין דרך להכנס שם באמצע הסעודה שהדבר קבוע מקודם כמה צריכים. (47) במעשה רוקח גורס כאן: "ובית המלח ובית השעורה". (48) לא קבוע כמה משתמשים בהם ולפעמים נכנס שם באמצע הסעודה ופתו בידו. (49) יש ספרים שלא כתוב בהם קטע זה, מכיון שכבר נזכר דין זה בהלכה ה'. (50) שמא באמצע סעודתו, כשפתו בידו נכנס לשם להביא מהן. (51) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א') כבית הלל, אליבא דרב (שם דף ח' עמוד ב').

ז. אין חוששין⁵² שמא גררה חלדה חמץ למקום⁵³ שאין מכניסין בו חמץ. שאם נחוש מפני לבית, נחוש מעיר לעיר, ואין לדבר סוף⁵⁴. בדיק ליל ארבעה-עשר, והניח עשר חלות ומצא תשע - הרי זה חושש, וצריך לבדק פעם שניה, שהרי גררה חלדה או עכבר בודאי⁵⁵.

(52) (משנה במסכת פסחים דף ט' עמוד א'). (53) בספרים אחרים הגירסא: "מקום שמכניסין בו חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ". (54) שאי אפשר שכל ישראל יבדוק חמצם בבת-אחת, וכל פעם יש לחוש שמא השני עוד לא בדק חמץ והעבירה חולדה חמצו ממקום שאינו בדיק למקום הבדוק, ואין לדבר סוף. (55) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב').

ח. וכן⁵⁶ אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו אחר בדיקה - צריך לבדק פעם שניה. אף-על-פי שמצא פורין באמצע הבית, אין אומרים כפר אכל אותה הפת במקום זה, והרי הפרורין; אלא חוששין שמא הניחה בחור או בחלון⁵⁷, ואלו הפרורין שם היו⁵⁸, ולפיכך חוזר ובודק. אם לא מצא כלום - הרי זה בודק כל הבית. ואם מצא אותה הפת⁵⁹ שנטלה העכבר ונכנס, אין צריך בדיקה.

(56) (מסכת פסחים דף י" עמוד ב'). (57) אבל אין צריך לבדוק עוד הפעם בחורים ובסדקים. (58) מקודם. שאין דרכו של עכבר לפרר (גמרא ולהלן הלכה ט' בדברי רבינו). (59) אף שאינו שלם כמו שהיה (מעשה רוקח).

ט. ראה⁶⁰ תינוק שנכנס לבית בדיק ובידו כפר, ונכנס אחריו ומצא פורין⁶¹ - אינו צריך בדיקה, שחזקתו שאכלו, ואלו הפרורין שנטלה ממנו בשעת אכילה, שדרך התינוק לפרר בעת אכילתו, ואין דרך עכבר לפרר. ואם לא מצא פורין כלל - צריך לבדק.

(60) (מסכת פסחים דף י" עמוד ב'). (61) אף שאין פירורין כדי אותו הככר (מגיד משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּאֶכְסָדְרָה; חֲצִי זֵית זַיִת בְּבֵית זֶה וְחֲצִי זֵית בְּבֵית
שְׁלֹפְנַיִם מִמְּנֵי - הוֹאִיל וְאֵלּוּ הַחֲצָאֵי זֵיתִים דְּבוֹקוּן⁹⁶
בְּכַתְלִים אוֹ בְּקוֹרוֹת אוֹ בְּקַרְקָעוֹת, אֵינּוּ חֲזֵב לְבַעַר,
אֶלָּא מְבַטֵּל בְּלִבּוֹ וְדִיּוֹ.

(92) (מסכת פסחים דף מ"ה עמוד ב'). (93) ששני חצאי זיתים חמץ בשני מקומות אינו חייב לבער. (94) על ידי שמטאטאים את הבית מזדמנים יחד שני החצאים (רש"י). (95) אינו שכיח שהזיתים יזדמנו יחד במקום אחד (רש"י). (96) דוקא אם היו דבוקים שהוא דומה למה שכתב למעלה בהלכה ט"ו בענין בצק שבסדקי העריבה, שאם היה לחזק או לסתום אינו צריך לבער, אבל אם מונח על הרצפה חייב לבער אפילו בפחות מזית כמו שכתב למעלה בבצק שבסדקי העריבה, שאם אינו לחזק או לסתום חייב לבער אפילו חצי זית (כסף משנה).

יז. הַמְשֻׁפָּרִי⁹⁷ בֵּית סֶתֶם⁹⁸ בְּאַרְבָּעֵה-עָשָׂר⁹⁹ - הָרִי זֶה
בְּחֻזְקָת בְּדוּקָה וְאֵינּוּ צָרִיף לְבִדְקָה¹⁰⁰. וְאִם הַחֻזֶּק זֶה
הַמְשֻׁפָּרִי שְׁלֵא בְּדָק, וְאָמְרוּ אִשָּׁה אוֹ קָטָן אָנּוּ
בְּדַקְנוּהוּ - הָרִי אֵלּוּ נְאֻמֵּי¹⁰¹, שֶׁהַכֹּל נְאֻמִּים עַל
בַּעוֹר חֲמֵץ, וְהַכֹּל פֶּשֶׁרִין לְבִדְיָקָה, וְאֶפְלוּ נְשִׁים
וְעַבְדִּים וְקַטְנִים; וְהוּא, שִׁיחֵי קָטָן שִׁיחֵי כּוֹ
דַּעַת¹⁰² לְבִדְקָה.

(97) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'). (98) שאין אנו יודעים אם בדקו את הבית מחמץ. (99) ואין המשכיר לפנינו, כדי שהשוכר יוכל לשאלו ולברר אצלו אם הבית בדוק או לא (בית יוסף סימן תל"ז). (100) בעיא היא בגמרא שם ולא נפשטה. ומכיון שבדיקת חמץ אינה אלא מדרבנן, שהרי ביטלו - אינו חייב לבדוק, שספק דרבנן להקל (ועיין רא"ש תחלת מסכת פסחים). (101) להעיד. (102) שהגיע לחינוך (משנה ברורה).

יח. הַמְשֻׁפָּרִי¹⁰³ בֵּית לְחֶבְרוֹ¹⁰⁴: אִם עַד שְׁלֵא מָסַר
לוֹ הַמְּפַתֵּחַ חָל אַרְבָּעֵה-עָשָׂר - עַל הַמְשֻׁפָּרִי
לְבִדְקָה¹⁰⁵; וְאִם מְשֻׁמָּר הַמְּפַתֵּחַ חָל אַרְבָּעֵה-עָשָׂר -
עַל הַשּׁוֹכֵר לְבִדְקָה¹⁰⁶. הַמְשֻׁפָּרִי בֵּית בְּחֻזְקָת שְׁהוּא
בְּדוּקָה וְנִמְצָא שְׁאֵינּוּ בְּדוּקָה - עַל הַשּׁוֹכֵר לְבִדְקָה, וְאֵינּוּ
מִקְח טָעוֹת¹⁰⁷, וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שְׁבוֹדָקִים בְּשֻׁכָּר,
שֶׁהָרִי מְצוּהָ הוּא עוֹשֶׂה¹⁰⁸.

(103) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'). (104) וקנאו באחת מהדרכים ששכירות קרקע נקנית בה (מגיד משנה). (105) מכיון שאין להשוכר מפתח, אין הוא יכול ליכנס בו לעשות בדיקת חמץ (הר"ן). (106) אם כבר קנאו לעצמו באחת מדרכי הקנינים. אבל אם לא קנאו לעצמו, ורק המפתח נמצא אצלו, אין זה מחייב אותו לבדוק, אלא בעל הבית חייב לבדוק (כסף משנה). (107) כי נוח לו לאדם לקיים מצוה בגופו. (108) נוח לו לאדם לקיים מצוה בממונו (גמרא). ומה שהוא תובעו עכשיו - אין זו אלא אמתלא לחזור בו מהשכירות. ויש אומרים שאף על פי שאין

וְכִפָּר בְּפִיּוֹ - אוֹמְרִים: הוּא הָרֵאשׁוֹן שְׁנֹכְנֵס - הוּא
הָאֲחֵרוֹן שֶׁיִּצְאָ, וְאֵינּוּ צָרִיף לְבִדְקָה. הִיָּה הָרֵאשׁוֹן
שְׁנֹכְנֵס שָׁחַר, וְזֶה שֶׁיִּצְאָ לְבֵן - צָרִיף לְבִדְקָה⁷⁷. נִכְנֵס
עַכְבָּר וְכִפָּר בְּפִיּוֹ, וְיִצְאָתָה מִשֵּׁם חֲלָדָה וְכִפָּר בְּפִיָּה
- צָרִיף לְבִדְקָה⁷⁸. יִצְאָת מִשֵּׁם חֲלָדָה וְעַכְבָּר וְכִפָּר
בְּפִיָּה - אֵינּוּ צָרִיף לְבִדְקָה, שֶׁזֶה הַכִּפָּר הוּא שֶׁהִיָּה בְּפִי
הַעַכְבָּר⁷⁹. נִחַשׁ שְׁנֹכְנֵס לְחֹר וּפַת בְּפִיּוֹ - אֵין חֲזֵב
לְהִבְיֵא⁸⁰ חֲבֵרוֹ⁸¹ לְהוֹצִיא⁸².

(76) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (77) "עכברי לא שקלי מהדרי" (גמרא שם), ובודאי אין זה אותו הכבר שנכנס. (78) בכ"י הגירסא: "בפיה, אין אומרים החולדה לקחה ככר מן העכבר והוציאה אלא צריך לבדוק", שאם מן העכבר לקחה היה לה גם את העכבר עצמו בפיה (גמרא שם). (79) שהרי גם העכבר בפיה. (80) לשכור בממון ולהוציא הוצאות. (81) קוסם השולט על נחשים ארסיים. (82) אלא מבטלו בלבד.

יד. בְּזֵית⁸³ חֲמֵץ בְּשָׁמֵי קוֹרָה - מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהִבְיֵא
סֶלֶם לְהוֹרִידוֹ⁸⁴, שֶׁפְּעָמִים יִפֹּל מִשָּׁמֵי קוֹרָה⁸⁵. הִיָּה
חֲמֵץ בְּבוֹרָה⁸⁶ - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ⁸⁷, אֶלָּא
מְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ וְדִיּוֹ.

(83) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (84) אף על פי שכבר ביטל את החמץ שברשותו. (85) ושמא יבוא לאכלו בפסח. ובעיא היא שם בגמרא ונפשטה על ידי "אם תמצא לומר" כשיטת רבינו בכל מקום ש"אם תמצא לומר" היא פשיטות לאיבעיא. (86) תוספתא מסכת פסחים פרק ג' הלכה ג'). (87) אם נפל שם בלא מתכוון, אבל אם הטמינו שם בכוונה, עובר (מגיד משנה).

טו. כֶּפֶת⁸⁸ שְׂאוֹר שִׁיחְדָּה לִישִׁיבָה - אִם טָח פְּנִיָּה
בְּטִיט, הָרִי זֶה בְּטִלָּה⁸⁹ וּמִתָּר לְקִימָה. בְּצִק⁹⁰ שְׁבִסְדָּקִי
הַעֲרָבָה - אִם יֵשׁ בְּזֵית בְּמָקוֹם אֶחָד, חֲזֵב לְבַעַר; וְאִם
לְאוֹ - אִם הִיָּה עֲשׂוֹי לְחֻזֶּק בּוֹ שְׁבָרִי הַעֲרָבָה אוֹ
לְסֶתֶם בּוֹ נֶקֶב, בְּטִל בְּמַעוּטוֹ⁹¹; וְאִם לְאוֹ, חֲזֵב
לְבַעַר. הָיּוּ בּוֹ שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּשָׁנֵי מְקוֹמוֹת, וְחוּט
שֶׁל בְּצִק בְּיַנְיָהֶם - רוֹאִין כֹּל שְׁאֵלּוֹ יִנְטֵל הַחוּט
נְטִלִין עִמּוֹ, חֲזֵב לְבַעַר; וְאִם לְאוֹ, אֵינּוּ צָרִיף לְבַעַר.

(88) (מסכת פסחים דף מ"ה עמוד ב') והיא חתיכת שאור קשה ויבשה. (89) מדין חמץ. (90) (משנה במסכת פסחים דף מ"ה עמוד א'). (91) "רבי יחיאל מפאריש כתב כי עריבות שלשין בהם כל השנה אין לסמוך על מה שרוחצין אותן בחמץ ומנקרין החמץ מהן. כי אי אפשר לנקרן שלא ישאר בין הכל כזית" (הגהות מימוניות).

טז. בְּמָה⁹² דְּבָרִים אֲמוֹרִים⁹³ בְּעֲרָבָה; אֶבֶל בְּבֵית -
אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵם יִנְטֵל הַחוּט אֵין נְטִלִין עִמּוֹ, חֲזֵב
לְבַעַר, מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים מְקַבֵּץ אוֹתוֹ⁹⁴. הִיָּה חֲצִי זֵית
בְּבֵית וְחֲצִי זֵית בְּעֵלְיָה⁹⁵; חֲצִי זֵית בְּבֵית וְחֲצִי זֵית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שִׁיאֲכַל מִמֶּנּוּ לְמַחֵר עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת, אֵינּוּ מְנִיחוּ
מִפָּזָר וּמִפָּרָד בְּכָל מְקוֹם, אֲלֵא מִצְנִיעוֹ בְּכָל־יָד¹³ אֲוִי¹³
בְּזוֹת דְּדוּעַ וְיִזְהַר בּוֹ; שָׁאם לֹא נִזְהַר בּוֹ וּמִצְאוֹ חָסַר
- צָרִיף לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו וּלְבַדֵּק פְּעַם אַחֲרָת, שְׁמָא
גְּרוּוּהוּ הַעֲכָפְרִים¹⁴.

(10) משנה, פסחים י, ב. (11) וכן מה שמוצא בבדיקתו.
(12) כ"ה ב"ירושלמי": "כיצד הוא עושה? כופה עליו כלי".
(13) בכת"י נשמטה המלה "או". (14) פסחים ט, ב.

ג. הל' ¹⁵ אַרְבַּעַה-עָשָׂר לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת - בּוֹדֵקִין אֶת
הַחֶמֶץ בְּלִילֵי עֶרְב־שַׁבַּת, שֶׁהוּא לִיל שְׁלֹשָׁה-עָשָׂר¹⁶,
וּמְנִיחֵ מִן הַחֶמֶץ, כְּדֵי לְאָכַל מִמֶּנּוּ עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וּמְנִיחוֹ בְּמְקוֹם מְצֻנֵּעַ, וְהַשָּׂאָר מְבַעֵרוֹ
מִלְּפָנֵי הַשַּׁבָּת. וְאִם נִשְׂאָר מִן הַחֶמֶץ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
אַחַר אַרְבַּע־עָשָׂר¹⁷ שָׁעוֹת - מְבַטְלוֹ¹⁸ וְכוֹפֵה¹⁹ עָלָיו כְּלֵי עַד
מוֹצָאֵי יוֹם-טוֹב הָרִאשׁוֹן, וּמְבַעֵרוֹ.

(15) משנה, פסחים מט, א. וכתנא-קמא שאמר: "מבערין את
הכל מלפני השבת", ועיין ראב"ד. (16) שהרי אי-אפשר
לבדוק ביום שלשה עשר, כי אין בודקין לאור החמה (לעיל
פ"ב ה"ד), וביום לא מועיל אור הנר, כי "שרגא בטיהרא
מאי מהניא" (=נר בפני השמש, מה הוא מועיל?).
(17) שמשעה רביעית אסור לאכול חמץ בערב פסח (לעיל
פ"א ה"ט), ואף שכל שעה חמישית, חמץ מותר בהנאה? -
כיון שאסור באכילה, הוא מוקצה - ולכן כופה עליו כלי
(בית יוסף בשם הריב"ש). והב"ח מגיה "אחר חמש".
(18) פסחים ז, א. (19) פסחים ו, א.

ד. הָיוּ לוֹ כְּכָרוֹת רַבּוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, וְצָרִיף לְשַׂרְפָּה
עֶרְב־שַׁבָּת²⁰ - לֹא יַעֲרַב²¹ הַטְּהוּרָה עִם הַטְּמֵאָה
וְיִשְׂרָף²², אֲלֵא שׁוֹרֵף טְמֵאָה לְעֻצְמָה, וְטְהוּרָה
לְעֻצְמָה, וְתַלוּיָהּ²³ לְעֻצְמָה, וּמְנִיחֵ מִן הַטְּהוּרָה כְּדֵי
לְאָכַל עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּלִבְדָּר²⁴.

(20) פסחים יד, א. (במשנה) וכרבי יוסי, ואף-על-פי שבמשנה
לא מפורש ב"ד שחל להיות בשבת - באה הברייתא בדף
כ: ומפרשת את הסתום שבמשנה, שהמדובר ב"ד שחל
להיות בשבת. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה (ועיין
כסף-משנה ורבינו מנוח). (21) משנה, פסחים יד, א.
(22) שלא יטמא את הטהורה, שהתורה הזהירה לשמור על
התרומה שלא תטמא, שנאמר (במדבר יח, ח): "ואני הנה
נתתי לך את משמרת תרומותי" (שבת כה.). (23) ספק
טהורה, ספק טמאה. (24) משנה, פסחים יא, ב.

ה. מֵי²⁵ שֶׁשָּׂכַח אוּ הִזִּיד וְלֹא כָּדַק בְּלִיל אַרְבַּעַה-
עָשָׂר - בּוֹדֵק²⁶ אַרְבַּעַה-עָשָׂר בְּשַׁחֲרִית. לֹא כָּדַק
בְּשַׁחֲרִית - בּוֹדֵק בְּשַׁעַת הַבַּעוּר²⁷. לֹא כָּדַק בְּשַׁעַת
הַבַּעוּר - בּוֹדֵק בְּתוֹף הַחֶמֶץ²⁸. עֵבֶר הֶרְגֵּל וְלֹא כָּדַק -
בּוֹדֵק אַחַר הֶרְגֵּל, כְּדֵי שִׁיבַעֵר מֵה שִׁימְצָא מִחֶמֶץ
שֶׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנְיָה²⁹.

השכירות קיימת ואינה מקח טעות בכל זאת יכול השוכר
לתבוע את ההוצאות שהוציא על הבדיקה, שהרי שכר את
הבית בחזקת בדוק (מגיד משנה בשם רמב"ן).

יט. הַמְּפָרֵשׁ¹⁰⁹ בַּיּוֹם וְהִיּוֹצֵא בְּשִׁירָא¹¹⁰ - תוֹף שְׁלֹשִׁים
יוֹם, זְקוּק לְבִדְקָא¹¹¹; קָדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֵינּוּ צָרִיף
לְבִדְקָא¹¹². וְאִם דַּעְתּוֹ לְחַזֵּר קָדָם הַפֶּסַח¹¹³, צָרִיף
לְבִדְקָא, וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצֵא; שְׁמָא יִחַזֵּר עֲרַב הַפֶּסַח
בֵּין-הַשְּׂמֹשׁוֹת וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנָאֵי לְבַעַר. וְאִם אֵין
דַּעְתּוֹ לְחַזֵּר - אֵין צָרִיף לְבִדְקָא¹¹⁴. וְכֵן הַעוֹשֶׂה בֵּיתוֹ
אוֹצֵר¹¹⁵ - תוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם, זְקוּק לְבִדְקָא, וְאַחֲרֵי־כֵן
כּוֹנֵס אוֹצְרוֹ לְתוֹכוֹ; קָדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִם דַּעְתּוֹ
לְפָנֹתוֹ קָדָם הַפֶּסַח, צָרִיף לְבִדְקָא וְאַחֲרֵי־כֵן עוֹשֶׂהוּ
אוֹצֵר; וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְפָנֹתוֹ קָדָם הַפֶּסַח, אֵינּוּ
צָרִיף לְבִדְקָא¹¹⁶.

(109) (מסכת פסחים דף ו' עמוד א'). פורש ונוסע למדינת
הים. (110) שהיא נסיעה לזמן ארוך. (111) כיון שאמר
חכמים שואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם לפסח
שלשים יום, מאותו הזמן חלה עליו חובת בדיקת חמץ
(גמרא). (112) כיון שאין דעתו להיות בביתו בפסח.
(113) ומכל שכן אם דעתו לחזור בתוך ימי הפסח שחייב
לבדוק לפני צאתו לדרך, כדי שבחזירתו ימצא את ביתו נקי
מחמץ (רש"י). (114) אלא מבטלו בלבו במקום שנמצא
בזמן הביטול (טור, והגהות מימוניות). (115) אוסף לתוכו
תבואה ופירות. (116) כי החמץ שנמצא תחת התבואות,
הרי הוא כמבוער (רש"י).

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו דיני הבדיקה, במה שהוא אחר הבדיקה כגון
הביטול, וכן כשאין הבדיקה נעשית בזמנה, כגון שחל י"ד
להיות בשבת. וכן מי שלא בדק בזמנו, וענין השריפה,
והביעור, ומי שהוא פטור מן הבדיקה ודי לו בביטול,
וכיוצא בו.

א. כְּשִׁבּוֹדֵק² אָדָם וּמְחַפֵּשׂ³ בְּלִילֵי⁴ אַרְבַּעַה-עָשָׂר⁵ -
מוֹצֵא אֶת הַחֶמֶץ מִן הַחוֹרִים⁶ וּמִן הַמְּחַבּוֹאוֹת וּמִן
הַזְּיוּיּוֹת, וּמְקַבֵּץ הַכֹּל, וּמְנִיחוֹ⁷ בְּמְקוֹם אַחַד עַד
תְּחִלַּת שַׁעַת שְׁשִׁית בְּיוֹם, וּמְבַעֵרוֹ⁸. וְאִם רָצָה לְבַעֵרוֹ
בְּלִילֵי אַרְבַּעַה-עָשָׂר, מְבַעֵרוֹ⁹.

(2) משנה, פסחים ב, א. (3) פסחים ז, ב. (4) לילות
דעלמא. כלומר, ליל כל שנה ושנה. (5) בניסן. (6) פסחים
ח, א. (7) משנה, פסחים י, ב. (8) משנה, פסחים יא, ב:
"וישורפין בתחילת שש". (9) שהרי ביעור חמץ הוא בכל
דבר שיכול לבערו מן העולם (להלן הלכה יא), ולא כרבי
יהודה שאמר: "אין ביעור חמץ אלא שריפה", ולמד זאת
מדין נותר בקדשים שהוא בשריפה (פסחים כח). ולדבריו
יש מקום לומר שכשם שאין שורפין נותר בלילה, כך אין
שורפין חמץ בלילה. ועיין רמ"א בס' תמה ס"א.

ב. הַחֶמֶץ¹⁰ שֶׁמְנִיחֵ¹¹ בְּלִילֵי אַרְבַּעַה-עָשָׂר כְּדֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(להתחייב עליהן, רש"י) ואלו הן: בור ברשות הרבים, וחמץ משש שעות ולמעלה".

ח. לפיכך אם לא בטל קדם שש, ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו⁴³ והיה בלבו, ושקחו בפשעת הבעור ולא בערו - הרי זה עבר על 'לא יראה' ו'לא ימצא'⁴⁴, שהרי לא בער ולא בטל. ואין הבטול עתה מועיל לו כלום, לפי שאינו ברשותו, והכתוב עשהו כאלו הוא ברשותו, לחיבו משום 'לא יראה' ו'לא ימצא'⁴⁵, וחוב לבערו בכל עת שימצאנו. ואם מצאו ביום-טוב - נופה עליו כליל⁴⁶ עד לערב ומבערו⁴⁷. ואם של הקדש הוא - אינו צריך לכפות עליו כלי, שהכל פורשין ממנו⁴⁸.

43 אבל אם אינו יודע ממנו, אינו עובר עליו, כמבואר בפסחים כא. וב'תוספות' שם ד"ה ואי. 44 'ירושלמי' פסחים פ"ה ה"ד. כי משש שעות ולמעלה עובר בכל יראה ובל ימצא, למאן דסובר כי חמץ לפני זמנו אסור באכילה מן התורה ('צפנת פענח'). אבל ה'מגיד משנה' מפרש שכוונת הרמב"ם שעובר על כל יראה בתוך הרגל, ולא בערב פסח משש שעות עד הערב. וכן נראה מדברי רבינו ב'מנין המצוות' שבפתיחת הלכות חמץ, עיי"ש. 45 פסחים ו, ב. 46 פסחים ו, א. כדי שלא יראה וישכח שהיום פסח ויבוא לאכול ממנו. 47 אבל ביום-טוב אסור לבערו. ואף שאמרו: "מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך"? (עיי' בהל' יום-טוב ריש פ"א) - חמץ כיון שהוא אסור באכילה ובהנאה, הרי הוא מוקצה ואסור לטלטלו, לכן אי אפשר לשרפו ביום-טוב (כסף-משנה). ומתוך שהביא רבינו הלכה זו סמוך למה שכתב בתחילה "לפיכך אם לא ביטל", נראה שגם כאן מדובר כשלא ביטל, ואף-על-פי-כן לא התירו לו לשרפו (מגיד-משנה). 48 מחמת קדושתו (גמרא, שם).

ט. מי⁴⁹ שיצא מביתו⁵⁰ קדם שעת הבעור לעשות מצוה⁵¹, או לאכל סעודה של מצוה, כגון סעודת ארוסין⁵² ונשואין, ונזפר שיש לו חמץ בתוך ביתו. אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו - יחזור⁵³; ואם לאו⁵⁴ - יבטל בלבו⁵⁵. יצא להציל מיד הגיס⁵⁶, מן הנקרה⁵⁷, מן הדלקה ומן המפלת⁵⁸ - יבטל בלבו וידיו⁵⁹. יצא לצרף עצמו ונזפר שיש לו חמץ בתוך ביתו - יחזור מיד. ועד פמה הוא חוזר? עד פביצה⁶⁰. היה פחות מביצה⁶¹ - מבטלו בלבו ודיו.

49 משנה, פסחים מט, א. 50 ערב פסח. 51 במשנה כתוב: "לשחוט את פסחו או למול את בנו". וסובר רבינו שהוא-הדין למצוה אחרת. 52 במשנה כתוב: "בבית חמיו", משמע שהמדובר בחתן עצמו, אבל מדברי הרמב"ם מוכח שגם לאדם זר המשתתף בשמחה כזאת, דינה כסעודה של מצוה. 53 שכיון שאפשר לקיים שתייהן, מצות ביעור חמץ קודמת לשאר מצוות, כיון שזו מצוותה היום. 54 שאם יעסוק בביעור חמץ, לא ישרא לו זמן ביום לעשות

(25) משנה, פסחים י, ב. 26 לאור הנר בחורין ובסדקין כדינו (או"ח סי' תלה). וראה למעלה פ"ב ה"ד. 27 בשעה ששית, זמן שרפת החמץ. 28 היינו בחול-המועד ('רבינו מנוח'), אבל ה'מגן אברהם' ושאר פוסקים סוברים שבדוק גם ביום-טוב, ועל החמץ שמוצא - נופה עליו כלי. 29 כמבואר לעיל בפ"א ה"ד.

ו. פשבדק החמץ בלילי ארבעה-עשר או ביום ארבעה-עשר או בתוך הרגל - מברך³⁰ קדם³¹ שיתחיל לבדק: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו³² על בעור³³ חמץ"; ובדק ומחפש בכל המקומות שממקניסין להם חמץ³⁴, כמו שבארנו. ואם בדק לאחר הרגל - אינו מברך³⁵.

30 פסחים ז, א. 31 כי כל המצוות מברך עליהן לפני עשייתן (פסחים ז:). 32 והגם כי מן התורה די בבטול (לעיל פ"ב ה"ב) ובדיקת חמץ היא מדרבנן, ואיך שייך לברך 'וצונו'? כבר הסביר הרמב"ם (בהל' ברכות פי"א ה"ג): "וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים... מברך על הכל קודם לעשייתן: "אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות". והיכן צונו? בתורה, שכתוב בה (דברים יז, יא): "אשר יאמרו לך תעשה". נמצא ענין הדברים והציען כך הוא: אשר קדשנו במצותיו, שצוה בהן לשמוע מאלו שצונו...". 33 הבדיקה אינה אלא התחלת הביעור, אבל המטרה הסופית היא הביעור, ולכן מברכים על הביעור ולא על הבדיקה. 34 משנה, פסחים ב, א. 35 אינו חייב לבער את החמץ אפילו מדרבנן, אלא שחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה, ולכן צריכים לבדוק ולמצוא את החמץ ולהשימו במקום שלא יתערב במאכל. וכיון שאין כאן מצוה לבערו, לכן אין מברכין על הבדיקה שאחר הרגל (כסף-משנה).

ז. וכשגומר³⁶ לבדק: אם בדק בליל ארבעה-עשר או ביום ארבעה-עשר קדם שש שעות - צריך לבטל כל חמץ שגשאר ברשותו ואינו רואהו³⁷, ויאמר³⁸: "כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתיו, הרי הוא בטל והרי הוא כעפר³⁹". אבל⁴⁰ אם בדק מתחלת שעה ששית ולמעלה - אינו יכול⁴¹ לבטל, שהרי אינו ברשותו⁴², שפכר נאסר בהניה.

36 פסחים ו, ב: "הבודק צריך שיבטל (בלבו סמוך לבדיקה מיד, רש"י)". 37 כי מה שרואה חייב לבער ולשרוף, עיין לעיל בתחילת פרק שני. 38 'ירושלמי' פסחים פ"ב ה"ב: "רב אמר, צריך לומר: כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואינו יודע בו - יבטל", וראה למעלה פי"ב ה"ב. 39 "ראבי"ה קיבל מר"י הלוי, שיש לומר: ליבטיל וליהוי הפקר כעפרא, כי ביטול הוא מטעם הפקר" ('הגהות מיימוניות'). 40 פסחים ו, ב. 41 בכמה נוסחאות, הגירסא 'אינו צריך'. 42 פסחים ו, ב: "אמר רבי אלעזר: שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק רְבִיעִי

1) נתבאר בו על אי זה חמץ אדם עובר בקיומו, אם שלו או של אחרים. ואם ברשותו, או ברשות אחרים. וכן נתבאר בו האיסור בקיום תערובת חמץ, ומה שמותר ממנו.

א. פְּתוּבָה² בַּתּוֹרָה: "לֹא יֵרָאֶה לָךְ חֻמֵץ". יָכוֹל אִם טָמְנָה אוֹתוֹ³ או הִפְקִיד אוֹתוֹ בְּיַד עֶפְרוֹ⁴, לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר? תִּלְמוּד לֹמֵר: "שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֹכֶם" - אֲפֹלוּ הִפְקִידוּ⁵ או הִטְמִינוּ⁶. יָכוֹל לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר אֶלֶּאֱ-אִם־כֵּן הִיָּה הַחֻמֵץ בְּבִיתוֹ, אֲבָל אִם הִיָּה רְחוּק מִבֵּיתוֹ, בְּשָׂדֵה או בְּעִיר אַחֲרָת, לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר?⁸ תִּלְמוּד לֹמֵר: "בְּכָל גְּבֻלָּךְ" - כִּכָּל רְשׁוּתְךָ. יָכוֹל⁹ יִהְיֶה חֵיב לְבַעַר מְרֻשׁוֹתוֹ חֻמֵץ שֶׁל עֶפְרוֹ¹⁰ או שֶׁל הַקֹּדֶשׁ? תִּלְמוּד לֹמֵר: "לֹא יֵרָאֶה לָךְ" - שֶׁלֶךְ אִי אַתָּה רוֹאֶה, אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אַחֲרִים¹¹ או שֶׁל גְּבֻתְךָ¹².

2) מקור דברי רבינו במכילתא דרשב"י (שמות יב, ט): "מכלל שנאמר: 'ולא יראה לך', יכול אם היה טמון או מופקד בעיר אחרת - לא יהא חייב? תלמוד-לומר: שאור לא ימצא". וברור שמופקד שאמרו כאן, היינו ביד גוי. אבל מה שכתוב שם "בעיר אחרת" אינו מתאים לדברי רבינו. ואולי היתה לו לרבינו נוסחא אחרת בדברי המכילתא. 3) שאינו בכלל "לא יראה", שהרי אינו רואהו (כסף-משנה). 4) שיש מקום לומר שאינו בכלל "לא יראה לך", שהרי אינו בידך (כסף-משנה). 5) שהוא בכלל "מצא בבתיכם", שהרי המקום שמניח בו חמצו ביד הגוי, שאלו לו והוא בביתו (כסף-משנה). וזהו שלא כדברי המכילתא פרשת שמות (פרשה י) "מה בתיכם ברשותכם, אף גבולך ברשותך, יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי אף-על-פי שיכול לבערו, אבל אינו ברשותו", אלא כדברי המכילתא דרשב"י הג"ל (ועיין מגיד-משנה). 6) פסחים ה, ב. שהרי יש לו האפשרות למצוא אותו, והוא בכלל "לא ימצא". 7) שהרי כתוב "לא ימצא בבתיכם". 8) והפיקד אותו ביד גוי" שלמעלה בסמוך, הוא כשהגוי שכנו וקרוב לביתו (לחם-משנה). 9) פסחים ה, ב. 10) שלא קיבל עליו אחריות. 11) גוים. 12) הקדש.

ב. הָא לְמִדָּת, שֶׁהַחֻמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִם הִנִּיחוּ בְּרֻשׁוֹתוֹ, אֲפֹלוּ טָמְנָה וְאֲפֹלוּ¹³ בְּעִיר אַחֲרָת וְאֲפֹלוּ מִפְּקִיד בְּיַד עֶפְרוֹ¹⁴ - הֲרִי זֶה עוֹבֵר מִשׁוּם 'לֹא יֵרָאֶה' וְלֹא יִמָּצֵא. חֻמֵץ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ או שֶׁל עֶפְרוֹ¹⁵ שֶׁהִיָּה אֲצֵל יִשְׂרָאֵל - אֲפֹלוּ הִיָּה עֲמוּ בְּבִית, הֲרִי זֶה מִתֵּר, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ. וְאֲפֹלוּ הִיָּה שֶׁל גֵּר תּוֹשֵׁב שֵׁיךְ יִשְׂרָאֵל שׁוֹלְטָת עֲלָיו - אִין פּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא הַחֻמֵץ מְרֻשׁוֹתוֹ בְּפִסְחָה¹⁴. אֲבָל צְרִיף לַעֲשׂוֹת מַחְצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים בְּפִגִּי חֻמְצוֹ שֶׁל עֶפְרוֹ¹⁵, שְׂמָא יָבֹא לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ¹⁶; אֲבָל שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אִינוּ צְרִיף, מִפְּנֵי שֶׁהִפְלַ פּוֹרְשִׁין מִן הַקֹּדֶשׁ כְּדִי שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְיַדִּי מְעִילָה¹⁷.

המצוה האחרת. 55) ראה למעלה פ"ב ה"ב. 56) חיל שודדים ורוצחים. 57) השוטף מקום ישוב בני אדם. 58) קיר מתמוטט, ותחתיו שוכבים בני אדם בסכנה. 59) ולא יטפל בביעור חמץ, כדי שלא יתבטל מהצלת נפשות (כסף-משנה). 60) 60) גראם. 61) לא חשוב אוכל, ודיו בביטול.

י. מִי⁶² שֶׁהִנִּיחַ⁶³ עֶסֶה מְגֻלְגֶּלֶת⁶⁴ בַּתּוֹף בֵּיתוֹ וַיֵּצֵא, וַיִּזְכֵּר אַחֵר שְׂעִיבָה, וְהוּא יוֹשֵׁב לְפָנָי רְבוּ⁶⁵, וְהִיָּה יֵרָא שְׂמָא פְּחֻמֵץ קֹדֶם שְׂעִיבָה - הֲרִי זֶה מְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ⁶⁶ קֹדֶם שֶׁתְּחַמֵּץ. אֲבָל אִם הַחֻמֵץ - אִין הִבְטוּל מוֹעִיל פְּלוּם⁶⁷, אֲלֵא כְּבָר עֹבֵר עַל 'לֹא יֵרָאֶה' וְלֹא יִמָּצֵא⁶⁸, וְחֵיב לְבַעַר מִיָּד פְּשִׁיחוֹר לְבִיתוֹ⁶⁹.

62) פסחים ז, א. 63) בחולה-המועד. 64) נילושה במים. 65) ומפני אימת כבוד רבו, אינו יכול לקום ולילך ולאפותה (רש"י). 66) "מכאן כתב 'הרוקח', כל אדם ילמד בתוך ביתו לומר כשלשין הבצק, כל שיפול מן הכלי שלשין בו על הארץ - יהא בטל והפקר" ('הגהות מיימוניות'). 67) שהרי בחולה-המועד הענין מדובר, שהחמץ אינו ברשותו לבטלו. 68) שהמשהה חמץ בפסח עובר, אבל בערב פסח אחר חצות - אינו עובר על "כל יראה וכל ימצא" (למעלה ה"ח). 69) שבחולה-המועד מותר לשרפו, אבל ביום-טוב אסור אפילו אם לא ביטלו (למעלה ה"ח).

יא. פִּיֶצֶד⁷⁰ בְּעוֹר חֻמֵץ? שׁוֹרְפוֹ⁷¹, או פּוֹרֵר⁷² וְזוֹרָה לְרוּחַ, או זוֹרְקוֹ לַיָּם⁷³. וְאִם⁷⁴ הִיָּה הַחֻמֵץ קָשָׁה⁷⁵ וְאִין הֵיָם מִחֲתָכוּ בְּמַהֲרָה - הֲרִי זֶה מְפָרְרוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן זוֹרְקוֹ לַיָּם. חֻמֵץ⁷⁶ שֶׁנִּפְלָה עֲלָיו מִפְּלֶת⁷⁷, וְנִמָּצֵא עֲלָיו עֶפֶר שֶׁלִּשָׁה טַפְחִים⁷⁸ או יוֹתֵר - הֲרִי הוּא כְּמַבְעֵר; וְצְרִיף לְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ⁷⁹ אִם עֲדִין לֹא נִכְנְסָה שְׂעִיבָה שְׂשִׁית. נִתְנוּ⁸⁰ לְעֶפְרוֹ⁸¹ קֹדֶם שְׂעִיבָה שְׂשִׁית - אִינוּ צְרִיף לְבַעַר. וְאִם⁸¹ שָׂרְפוֹ קֹדֶם שְׂעִיבָה שְׂשִׁית - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְהִנּוֹת בְּפִחְמִין שְׁלוֹ בַּתּוֹף הַפִּסְחָה. אֲבָל⁸² אִם שָׂרְפוֹ מִשְׂעִיבָה שְׂשִׁית וְלִמְעֵלָה - הוּאִיל וְהוּא אֲסוּר בְּהִנְיָה, הֲרִי זֶה לֹא יִסִּיק בּוֹ תַנּוּר וְכִירִים, וְלֹא יֵאָפֶה בּוֹ וְלֹא יִבְשָׁל. וְאִם⁸³ בִּשָׁל או אָפֶה - אוֹתָהּ הִפֵּת וְאוֹתוֹ הִתְבַּשִּׁיל אֲסוּר בְּהִנְיָה, וְכֵן הַפְּחֻמֵץ שֶׁלֹּא אֲסוּרִין בְּהִנְיָה⁸⁴, הוּאִיל וְשׁוֹרְפוֹ אַחֵר שְׂוֹאֵסֵר בְּהִנְיָה.

70) משנה, פסחים כא, א. 71) עד שנעשה פחמים (שו"ע הרב סי' תמה). 72) לפירורים דקים שלא ימצאו מי שיהנה ממנו, וכחכמים החולקים על רבי יהודה (פסחים כא.). 73) או לנהר. 74) פסחים כח, א. 75) לחם יבש או חטים יבשות. 76) משנה, פסחים לא, ב. 77) גל של אבנים. 78) כל טפח הוא 10 ס"מ. 79) שמה יפקח הגל (יסירו האבנים משם) במועד, ונמצא החמץ לפניו (רש"י). 80) משנה, פסחים כא, א. 81) פסחים כא, ב. 82) משנה, פסחים כא, א. 83) פסחים כו, ב. 84) כדן כל הנקברים, שאפרם אסור (תמורה לג:).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואמר לו אם לא באתי קודם הפסח הרי הוא מכור לך, אחר הפסח מותר באכילה, ואין צריך לומר בהנאה". שאם לא קבע הזמן לפני הפסח, כיון שבתוך הפסח יכול הישראל לשלם החוב ולפדות המשכון - הרי הוא ברשותו. (29) שאף-על-פי שישראל המקבל משכון, הוא ברשותו וחייב באחריות של גניבה ואבידה (פ"י מהל' שכירות ה"א) - גוי המקבל משכון מישראל, אינו ברשותו כלל (פסחים לא:). (30) כמבואר לעיל בהלכה א, שחמץ של ישראל המופקד ביד נכרי, עובר עליו ישראל.

ו. **יִשְׂרָאֵל³¹ וְעַפּוֹם שֶׁהָיוּ בְּאֵין בְּסִפְיָהּ, וְהָיָה חֶמֶץ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְהִגִּיעָה שְׁעָה חֲמִישִׁית³² - הָרִי זֶה מוֹכְרוֹ לְעַפּוֹם אוֹ נוֹתְנוֹ לוֹ בְּמִתְנָה, וְחֹזֵר וְלוֹקְחוֹ מִמֶּנּוּ אַחֵר הַפֶּסַח; וּבִלְבָד שִׁיתְנַנּוּ לוֹ מִתְנָה גְמוּרָה³³.**

(31) תוספתא פסחים פ"ב ה"ו. (32) בכת"י נוסף: "של י"ד בניסן". (33) ללא שום תנאי, כי אם נותנו לו במתנה על ידי תנאי, יש לחשוש שלא יקיים את התנאי, והמתנה בטלה למפרע, ועובר על "בל יראה ובל ימצא".

ז. **אוֹמְרָא³⁴ יִשְׂרָאֵל לְעַפּוֹם³⁵: עַד שְׁאַתָּה לֹאֶקַח בְּמִתְנָה, בּוֹא וְקַח בְּמֵאֲתָיִם³⁷; עַד שְׁאַתָּה לֹאֶקַח מֵעַפּוֹם, בּוֹא וְקַח מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁמָא אֶצְטַרְךָ וְאֶקַח מִמֶּךָ אַחֵר הַפֶּסַח³⁸. אֲבָל לֹא יִמְכְרֶךָ³⁹ וְלֹא יִתֵּן לוֹ עַל תְּנֵאִי⁴⁰. וְאִם עָשָׂה כֵן - הָרִי זֶה עוֹבֵר עַל יְרֵאָה וְיָבֵל יִמְצֵא'.**

(34) תוספתא פסחים פ"ב ה"ו. (35) בערב פסח לפני שעה חמישית. (36) קונה חמץ לעצמך. (37) שיקנה חמץ הרבה, אף-על-פי שאינו רוצה לקנות לעצמו רק במנה, ומרמו לו שיקנה ממנו את העודף לאחר הפסח ויתן לו על זה רווח. (38) באופן שאין הוא מבטיח לו בוודאות שיקנה ממנו, רק מרמו לו על זה. ואף שיש כאן קצת הערמה - מותר, כיון שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן (ראה בפ"א ה"ד), והערמה דרבנן מותרת (שבת קיט:). (39) לפני פסח. (40) שאומר לנכרי: "אם תעשה דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח - החמץ נתון לך או מכור לך", שכל זמן שלא נתקיים התנאי - עדיין אין החמץ מכור או נתון.

ח. **תְּעַרְבֶת⁴¹ חֶמֶץ⁴² - עוֹבְרִין עֲלֶיהָ מְשוּם יָבֵל יִמְצֵא' וְיָבֵל יִמְצֵא'; פְּגוֹן הַמּוֹרִיס⁴³, וְכוּתָח⁴⁴ הַבְּבִלִי, וְשִׁכְרֵי הַמְּדִי, שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ מִן הַקְּמַח, וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ מְדַבְּרִים הַנְּאֻכְלִים. אֲבָל⁴⁵ דְּבַר שֵׁישׁ בּוֹ תְּעַרְבֶת חֶמֶץ וְאִינוּ רְאוּי לְאֻכְלֵיהָ⁴⁶ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקִימּוֹ בַּפֶּסַח.**

(41) משנה, פסחים מב, א: "אלו עוברין בפסח, כותח הבבלי כו'" ופירש רבינו בפירוש המשניות "עוברין על כל יראה ובל ימצא" וכן פירש"י. (42) שנתערב בו חמץ, אף שאין בו כזית חמץ בכדי אכילת פרוס, ואין לוקה על אכילתו, כמבואר בפ"א ה"ו, בכל זאת עובר עליו ב"בל יראה ובל

(13) פסחים ה, ב. (14) לפי שסוף סוף אין החמץ של הישראל. (15) פסחים ו, א. (16) ליהנות. וכאן לא מספיק לכפות עליו כלי, כדין מוצא חמץ בביתו ביום-טוב (למעלה פ"ג ה"ח) לפי ששם הוא זמן קצר, עד מוצאי יום-טוב שאז ישרפנו, אבל כאן שהחמץ בביתו כל ימי הפסח - חוששים אנו שמא ינטל הכלי לאיזה צורך ויתגלה החמץ ויבואו לאכלו (כסף-משנה). (17) קרבן מעילה כדין כל הנהגה בשוגג מן ההקדש.

ג. **עַפּוֹם¹⁸ שֶׁהִפְקִיד חֲמֵצוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אִם קָבַל עָלָיו יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיוֹת, שְׁאִם אָבַד אוֹ נִגְנַב יִשְׁלַם לוֹ דָּמָיו - הָרִי זֶה חֵיב לְבַעֲרוֹ¹⁹, הוֹאִיל וְקָבַל עָלָיו אַחֲרָיוֹת - נַעֲשֶׂה כְּשֵׁלוֹ²⁰. וְאִם לֹא קָבַל עָלָיו אַחֲרָיוֹת - מִתֵּר לְקִימּוֹ אֶצֶל²¹, וּמִתֵּר לְאָכַל מִמֶּנּוּ אַחֵר הַפֶּסַח, שֶׁבְּרִשׁוֹת הַעַפּוֹם הוּא.**

(18) (פסחים ה:). (19) "אמר להו רבא רבא לבני מחוזא (עירו של רבא): בעירו חמירא (חמץ) דבני חילא (צבא המלך, ומטילין טורח מזונותיהן על העיירות) מבתיכו, כיון דאילו מגניב (נגנב) ואילו מיתביד (נאבד), ברשותיכו קאי ובעיתו לשלומי (תצטרכו לשלם), כדילכון דמי" (כשלכם הוא) (פסחים ה:). (20) ואם לא ביערו, אסור לאכול ממנו ('ירושלמי' פסחים פ"ב). (21) פסחים ו, א: ועושה לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כמבואר בהלכה שלפני זו.

ד. **עַפּוֹם אֲנִס²² שֶׁהִפְקִיד חֲמֵצוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אִם יוֹדֵעַ הַיִּשְׂרָאֵל שְׁאִם אָבַד אוֹ נִגְנַב מִחֵיבּוֹ לְשַׁלְּמוֹ, וְכוּפָהוּ וְאוֹנְסוֹ לְשַׁלֵּם - אֶף-עַל-פִּי שְׁלֵא קָבַל אַחֲרָיוֹת, הָרִי זֶה חֵיב לְבַעֲרוֹ²³; שֶׁהָרִי נִחְשֵׁב כְּאֵלוֹ הוּא שְׁלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמִּחֵיבּוֹ הָאֲנִס בְּאַחֲרָיוֹתוֹ.**

(22) אדם קשה ותקיף. (23) פסחים ה, ב: "בעירו חמירא דבני חילא" (מובא לעיל בהלכה שלפני זו), ופירש ר"ח: "בני החיילות היו מפקידים את החמץ שלהם בבתי ישראל כו' ואפילו אם אבד אותו הלחם באונס, אין משגיחים אלא עונשים אותם". וסובר רבינו שלא היה בזה חוק המלכות, ואעפ"כ הרי זה כשל הישראל ועובר עליו. וראה ב'אוצר הגאונים' תשובות סי' יא ובראב"ד.

ה. **יִשְׂרָאֵל²⁴ שֶׁהָרִינָן²⁵ חֲמֵצוֹ אֶצֶל הַעַפּוֹם²⁶: אִם אָמַר לוֹ: אִם לֹא הִבֵּאתִי לְךָ מְעוֹת מִכָּאן וְעַד יוֹם פְּלוּנִי, קָנָה חֶמֶץ זֶה מֵעַכְשָׁיו - הָרִי זֶה בְּרִשׁוֹת הַעַפּוֹם²⁷, וְאוֹתוֹ הִחֲמִין מִתֵּר לְאַחֵר הַפֶּסַח²⁸; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה אוֹתוֹ זְמַן שֶׁקָּבַע לוֹ קֶדֶם הַפֶּסַח. וְאִם לֹא אָמַר לוֹ קָנָה מֵעַכְשָׁיו - נִמְצָא אוֹתוֹ הִחֲמִין כְּאֵלוֹ הוּא פְּקֻדוֹן אֶצֶל הַעַפּוֹם²⁹, וְאִסוּר³⁰ בְּהִנְיָה לְאַחֵר הַפֶּסַח.**

(24) משנה, פסחים ל, ב. לפי מה שאמרו בגמרא (שם לא:). (25) שמשכן. והן בערבית = משכון ('ערוך'). (26) לפני פסח. (27) כלומר, הרי הוא שלו. (28) כן הוא בתוספתא (פסחים פ"ב ה"ה): "נכרי שהלוה את ישראל על חמצו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

68) היינו שנתערב בו חמץ מעליא (= טוב לאכילה), אלא שעלידי הביטול אינו ראוי לאכילה, אבל אם נתערב בתוכו חמץ נוקשה, שאינו ראוי לאכילה - מותר (או"ח סי' תמב). 69) רק לחולים. 70) אבל בהנאה מותר. 71) כמבואר לעיל בפ"א ה"ה.

~ יום שישי כ"ז סיון ~

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) נתבאר בו דיני החמץ, המינין שהן מחמיצין ושאינן מחמיצין. והמשקין המחמיצין. ומה שאסור לעשותו, מחשש חמץ, ומה שמותר ממנו. וכיצד ראוי ללוש פת פסח, וכיצד בזה. ובסופו נתבאר דיני הכשר הכלים, שנשתמשו בהן חמץ, וכיצד בזה.

א. אין אסור משום חמץ בפסח, אלא חמשת מיני דגן בלבד², והם שני מיני חטים, שהן החטה והבסקמת, ושלושה מיני השעורים, שהן השעורה ושבלת-שועל והשפון. אבל הקטניות, כגון ארז ודחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן - אין בהן משום חמץ; אלא אפלו לש קמח ארז וכיוצא בו ברותחין³, וכשהו בכגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמין - הרי זה מתר באכילה⁴, שאין זה חמון אלא סרחון.

2) (מסכת פסחים דף ל"ה עמוד א'). 3) שממרים את תהליך החימוץ, ובאופן שלא רתחו המים יפה, שאם רתחו יפה אינם מחמיצים כלל (ראה להלן הלכה ג' והלכה י"ו). 4) מן הדין. אבל יש נוהגים בזה חומרא, שמה נתערבו מחמשת מיני הדגן בתוך הקטניות. ועוד שלפעמים טוחנים אותם לקמח ויבואו להחליף קמח זה בקמח חמשת המינים (הרמ"א סימן תנ"ג).

ב. חמשת⁵ מיני דגן אלו, אם לשן פמי פרות בלבד בלא שום מים - לעולם אין באין לידי חמוץ. אלא אפלו הניחן כל היום עד שנתפח הבצק - מתר באכילה⁶, שאין מי פרות מחמיצין אלא מסריחין. ומי פרות הן: כגון יין, וקלב⁷ ודבש⁸ ושמן-זית ומי-תפוחים ומי-רמונים וכל פיוצא בהן משאר יינות ושמינים ומשקין. והוא, שלא יתערב בהן שום מים בעולם. ואם נתערב בהן מים פל-שהוא, הרי אלו מחמיצין⁹.

5) (מסכת פסחים דף ל"ה עמודים א-ב). 6) הרמב"ם עצמו תיקן בכתב ידו "אין חייבין עליו כרת" (מעשה רוקח בשם הר"א בן הרמב"ם) וכן הוא בדפוס רומא וויניציאה וכן מצא הרמ"ן בספר מוגה. ולפי זה אף על פי שאין חייבים עליו כרת יש בו איסור (מעשה רוקח). ולפני הרמב"ד היתה הנוסחה שלפנינו ולפיכך השיג עליו וכתב שאע"פ שאינו חמץ גמור הרי הוא חמץ נוקשה ואסור (וראה במנחות דף נ"ד עמוד א'). 7) כשעשה סימן במצות

ימצא" שהרי סוף סוף יש כזית חמץ בתערובת (מגיד-משנה וכסף-משנה בשם ר' משה הכהן). 43) ציר דגים כבושים במלה, ושמים לתוכו קמח. 44) עשוי מחלב חמוץ ולחם. 45) פסחים מה, ב. 46) נקרא בפי חז"ל "חמץ נוקשה".

ט. כיצד? ערבת⁴⁷ העבדנין⁴⁸ שנתן לתוכן קמח ועורות - אפלו נתנו שעה אחת קדם הבעור, הרי זה מתר לקימו⁴⁹. ואם לא נתן העורות, ונתן הקמח⁵⁰ קדם שלשה ימים לשעת הבעור - מתר לקימו, שהרי נפסד והבאיש; תוף שלשה ימים - חיב לבעור⁵¹.

47) פסחים מה, ב. 48) מעבדי עורות. ונותנים שם קמח (רש"י). 49) שעלידי העורות, מסריח הקמח מיד ומתקלקל. 50) לבד. 51) שעדיין ראוי לאכילה הוא כשגמיע זמן הפסח, וכיון שנתחייב בביעור שעה אחת, אף שנתקלקל אחר-כך בימי הפסח - חייב לבעור.

י. וכן הקילור⁵² והרטיה⁵³ והאספולנית⁵⁴ והתריא"ק⁵⁵ שנתן לתוכן חמץ - מתר לקימן בפסח, שהרי נפסדה צורת החמץ⁵⁶.

52) תוספתא פסחים פ"ג ה"ב, והוא משחה לעין. 53) תחבושת משוחה סממנים ששמים על מכה לרככה. 54) תחבושת. 55) מין תחבושת. 56) ואינה ראויה לאכילה.

יא. הפת⁵⁷ עצמה⁵⁸ שעפשה ונפסלה מלאכל הכלב⁵⁹, ומלגמא⁶⁰ שנסרחה⁶¹ - אינו צריך לבעור⁶². כגדים⁶³ שפכסו אותן בחלב חטה⁶⁴, וכן גרות שדבקו אותן בחמץ, וכל פיוצא בזה - מתר לקימן בפסח, ואין בהן משום 'לא יראה' ו'לא ימצא', שאין צורת החמץ עומדת⁶⁵.

57) פסחים מה, ב. 58) שהפת היא בעין, בלי שום תערובת. 59) ואם נפסלה רק מלאכול לאדם, יתבאר בהלכה שאחריה. 60) תוספתא פסחים פ"ג ה"ב. והיא תחבושת עשויה מקמח ותאנים וכיוצא בהם שאדם לועס ונותן על המכה. 61) עד שאינה ראויה לאכילת כלב. 62) מאחר שנסרחה לפני הפסח, אין הבדל בין נתחמצה ולבסוף נסרחה או נסרחה ולבסוף נתחמצה. אבל כשנתחמצה בפסח אינו מותר לקיימה אלא-אם-כן נסרחה ולבסוף נתחמצה (הראב"ד בשם הירושלמי' לפי פירוש המגיד-משנה). 63) פסחים מה, ב. 64) = עמילן. והיינו אפילו סמוך לפסח. 65) ונפסל מאכילת כלב (הראב"ד).

יב. דבר⁶⁶ שנתערב בו חמץ⁶⁷, ואינו מאכל לאדם כלל⁶⁸; או שאינו מאכל כל אדם⁶⁹, כגון התריא"ק וכיוצא בו - אף-על-פי שמתר לקימו, אסור לאכלו⁷⁰ עד אחר הפסח; ואף-על-פי שאין בו מן החמץ אלא פל-שהוא, הרי זה אסור לאכלו⁷¹.

66) פסחים ל, א. 67) אינו בטל, כמבואר בפ"א ה"ה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(מסכת פסחים שם). ועיין בפירוש רבינו מנוח. (21) היו נותנים קמח ומים ומבשלים אותם בקדירות חדשות כדי לחזקן (רבינו מנוח, ועיין לחם משנה - מסכת פסחים דף לממחה קדירה בתסיס" ומפרשה רבינו שרב פפא התיר למלול קדירה במצה אפויה, אבל בקמח אסור, כנ"ל).

ו. אין בוללין²³ את השעורין במים בפסח, מפני שהן רפין ומחמיצין במהרה. ואם בלל²⁴ - אם רפו כדי שאם הניחן על-פי הביב²⁵ שאופין עליו החלות, נתפקעו - הרי אלו אסורין; ואם לא הגיעו לרפיון זה - הרי אלו מתרין.

(23) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א'). (24) (שם) כרב חסדא בשם מר עוקבא. (25) כן הוא בפירוש רבינו חננאל שם. והוא כלי מנוקב (תוספות שם).

ז. החטים²⁶ מתר לבלל אותן במים כדי להסיר סבן, וטוחנין אותם מיד כדרך שטוחנין הסלת. וכבר נהגו כל ישראל בשנער ובארגז הנצבי ובספרד ובערי המערב, שלא יבללו החטים במים, גזרה שמה ישאו ויחמיצו²⁷.

(26) שהם יותר קשים ואינם מהירים להחמיץ כמו שעורים (מסכת פסחים שם). (27) תקנת הגאונים היא מפני שאין אנו בקיאים ללחות באופן שלא יחמיץ. וגם בגמרא שם אמרו: "בעל נפש (חסיד וירא שמים) אפילו חטים דשריירי (שהם קשים) לא ילתות" (לא יבלול במים).

ח. תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורים או חטים: אם נתפקעו²⁸ - הרי כל התבשיל אסור, שהרי נתערב בו החמץ; ואם לא נתפקעו - מוציאין אותו ושורפין²⁹, ואוכלין שאר התבשיל, שאין הדגן שנבלל ולא נתבקע חמץ גמור של תורה, ואינו אלא מדברי סופרים.

(28) שזה שכתבנו בהלכה ו' שאם נשרו עד שאם היו מניחין על פי הביב היו מתבקעין אפילו לא נתבקעו ממש, אסורים, זה אינו אלא לאכול אותם חטים בעינם, אבל בתבשיל, כיון שאיסור תערובת חמץ במשהו אינו אלא מדרבנן, לא אסרו אלא בנתבקעו ממש (מגיד משנה). (29) כמו חמץ ממש.

ט. משום³⁰ שצנאמר: "ושמרתם את המצות", כלומר - הנהירו במצה ושמרו אותה מכל צד חמוץ - לפיכך אמרו חכמים: צריך אדם לנהר בדגן שאוכל ממנו בפסח, שלא יבוא עליו מים אחר שנקצרו³¹, עד שלא יהיה בו שום חמוץ. דגן³² שנטבע בנהר או שנפל עליו מים - כשם שאסור לאכלו, כך אסור לקימו³³; אלא מוכרו לישאול ומודיעו³⁴, כדי שיאכלנו קדם הפסח. ואם מוכרו לנקרי קדם הפסח - מוכר מעט³⁵ לכל אחד ואחד,

שהן של חלב. שאם לא כן אסורות באכילה שמה יבוא לאכלם בבשר (פרק ט' מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ"ב). (8) בין דבש תמרים ובין דבש דבורים (הגמ"י). (9) כן הוא בבביתא (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א' וראה להלן הלכה כ').

ג. אין מבשלין חטים במים¹⁰, כגון ריפות, ולא קמח, כגון לביבות. ואם בשל - הרי זה חמץ גמור; והוא, שיתבקעו¹¹ בתבשיל. אין קולין¹² את הבצק¹³ בשמן על המחבת; אבל מבשלין את הפת¹⁴ ואת הקמח הקלוי¹⁵. ואם הרתיח המים הרבה, ואחר-כך השליף לתוכן הקמח - הרי זה מתר, מפני שהוא מתבשל מיד קדם שיחמיץ¹⁶. וכבר נהגו¹⁷ בשנער ובספרד ובכל המערב לאסור דבר זה, גזרה שמה לא ירתיח המים יפה יפה¹⁸.

(10) שאף על פי שמים רותחים אינם נותנים להחמיץ (להלן בסמוך) - בעוד שהמים פושרין הוא מחמיץ (רש"י מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב'). (11) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א') כשמואל. (12) מלשון קלי וכרמל. לקלות בצק שלא נחמץ בשמן על מחבת. (13) שנילוש במים. ועכשיו יחמיץ אף על פי שקולים אותו בשמן, שמי פירות עם מים מחמיצים, כמו שכתב למעלה. (14) שאחרי שנאפה - אפילו שורהו במים אינו מחמיץ (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב'). (15) שקלוהו על האש וראוי כבר לאכילה. (16) (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב' במשנה ובגמרא) שחליטה (= נתינה ברותחים) אינה מביאה לידי חמוץ. (17) כן הוא ברי"ף בשם המתכתא. (18) [ואם עשה כן בדיעבד יש אומרים שמוותר, שלא אסרו אלא לכתחילה - פסקי זרעים ל"א מלונדריש עמוד כ"א].

ד. מתר¹⁹ לבשל הדגן או הקמח במי פרות. וכן בצק שלשו במי פרות - אם בשלו במי פרות או קלהו על המחבת בשמן, הרי זה מתר, שמי פרות אינן מחמיצין.

(19) (מסכת פסחים דף ל"א עמוד ב'): "אמרי דבי ר' שילא: ותיקא דעביה במישחא ומילחא שרי" (מאכל קמח העשוי בשמן ומלח מותר) שמי פירות אינם מחמיצים (רי"ף). ואף לפי הנוסחא למעלה בהלכה ב' שאע"פ שאין חיוב כרת יש בזה איסור - כאן שיש גם חליטה ברותחים לא אסרו, גזרה שמה לא ירתיח יפה (למעלה הלכה ג') כיון שאין כאן חיוב כרת.

ה. כרמל²⁰ שמתבהבין אותו באור וטוחנין אותו - אין מבשלין את הקמח שלו במים, שמה לא נקלה באור יפה, ונמצא מחמיץ בשמבשלין אותו. וכן כשמווללין²¹ הקדרות החדשות, אין מבשלין בהן אלא מצה אפויה²² שחזרו וטחנו אותה, אבל קמח קלי - אסור, שמה לא קלהו יפה ויבוא לידי חמוץ.

(20) שבלים שמעבירין אותן באש, אבל אינם קלויים כל כך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבתוכה (ראבי"ה). (44) (מסכת פסחים שם): "עברה ולשה - אסור" ופירש"י: "עברה ולשה בחמין" ולדעת רבינו זה מוסב גם על מים שלא לנו.

יב. לא תשב אשה 45 תחת השמש 46 ותלוש, ולא תחת הרקיע ביום העבים 47, אפלו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא תניח את העסה ותתעסק בדבר אחר 48. ואם היתה 49 לשה ואופה 50 - צריכה שני כלים של מים: אחד, שמקטפת 51 בו, ואחד, שמצוננת בו ידיה. ואם עברה ולשה תחת השמש, או שלא צננה ידיה, או שעשתה עסה יתר משעור חלה - הפת מתרת 52. וכמה שעור חלה? כמו שלשה וארבעים ביצים וחמש ביצה, כגוף הביצה הבינונית 53, לא כמשקלה 54.

(45) (מסכת פסחים שם). ואז היו הנשים אופות את המצות (וכן הוא במשנה מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב'): "שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור". (46) לפי שחום השמש מחמם את העיסה וקרובה להחמין. (47) (מסכת יומא דף כ"ח עמוד ב') שמטבע השמש אז להגביר חומה בכל מקום מבעד לעננים. (48) (מסכת פסחים דף מ"ב עמוד א'): "ולא תגביה ידה מן התנור", כלומר שתהא עוסקת בבצק כל הזמן שלא יחמין. (49) (מסכת פסחים שם). (50) דוקא אם היתה אופה שידיה מתחממות מהתנור (לדעת רש"י אפילו אם אינה אופה שידיה מתחממות מעצמן). (51) שטחה את פני החורה במים ונותנת לתנור. (52) שכל אלו אינן אלא חששות לכתחלה. ויש אומרים שאם לשה בשמש אסור אפילו בדיעבד (מגיד משנה). (53) כלומר כמדתה. (54) שאין מדתה ומשקלה שוין.

יג. כל זמן שאדם עוסק בבצק 56, אפלו כל היום פלו - אינו בא לידי חמוץ. ואם הגביה ידו והניחו, ושהה הבצק עד שהגיע להשמיץ הקול 57 בזמן שאדם מפה בידו עליו - כבר החמין, וישורף מיד. ואם אין קולו נשמע - אם שהה פדי שיהלף אדם מיל 58, כבר החמין, וישורף מיד. וכן אם הכסיפו פניו פאדם שעמדו שערוותיו 59 - הרי זה אסור לאכלו, ואין תביין עליו פרת.

(55) (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב') וראה למעלה הלכה י'). (56) שלש אותה או מגלגלה בעץ (אחרונים). (57) שהעיסה החמוצה משמעת קול וזהו חמץ גמור וזהו שיעור "כקרני חגבים" הנאמר במשנה (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב'). (58) הלכה בינונית, והוא שיעור שני חומשי שעה = 24 דקות (פירוש המשניות מסכת פסחים דף מ"ה עמוד א'). ועיין למעלה פרק ה' מהלכות שבת הלכה ד' הערה י"ט). (59) וזהו "שיאור" (שם). שנשתנה מראיתן ללובן (ערוך).

יד. היו שתי עסות, שהגביהו היר מהן, נלושות בצת אחת ונשתהו, האחת מהן יש לה קול ואחרת

פדי שיקלה קדם הפסח, שמא יחזר הנכרי וימפגרו לישראל.

(30) כן צריך להיות שכאן מתחילה הלכה ט' שהרי מכאן מתחיל ענין חדש (מעשה רוקח וקובץ בשם פרי חדש). ובדפוסים אחרים מתחילה הלכה ט' להלן לפני "לפיכך אמרו". (31) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א'): "אמר להם רבא לאלה המהפכים העמרים בגורן להזהר מהרטבתם במים. וראה להלן פרק ח' הלכה י"ג, שאם אין לו מצה משומרת אלא כזית, אוכל כל סעודתו ממצה שאינה משומרת ואוכל כזית מן המשומרת לבסוף. אבל לפני הקצירה אין צריך להזהר. (32) (מסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). (33) שהרטיבות מביאתן לידי חימוץ. (34) אבל בלי הודעה אסור, מחשש שמא יקיימנו לפסח, שהחטים עדיין לא נבקעו ובלתימה מותר לקיימן, וכאן ספק הוא שמא נתבקעו (משנה ברורה). (35) לפנינו שם בגמרא: "ליבויניהו קבא קבא לישראל" (ימכרם מעט מעט לישראל). ונראה שהרמב"ם לא גרס "לישראל" (מגיד משנה).

י. דגן שנפל עליו דלה 36 - כל זמן שהוא טורד טפה אחר טפה, אפלו כל היום פלו - אינו בא לידי חמוץ 37. אכל פשיפסק - אם נשתתה פשעור 38, הרי זה אסור.

(36) (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') ושם נאמר דין זה על קמח. (37) שטרוד הדלה הנופל באופן מתמיד וברציפות אינו נותן לו להחמין (ראה להלן הלכה י"ג). (38) היינו שיעור מיל (להלן הלכה י"ג).

יא. אין לשים בפסח עסה גדולה 39, שמא תחמין, אלא פשעור חלה 40 בלבד. ואין לשים 41, לא בחמין ולא בחמי חמה 42, ולא במים שנשאבו בו ביום, אלא במים שלנו 43. ואם עבר ולש באחד מכל אלו - הרי הפת אסורה 44.

(39) (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד א') וממה שכתוב "בפסח" ולא כתב לפסח משמע דוקא בזמן אסור חמץ קאמר, ויש מקילים בזה ואומרים שהכל תלוי במספר העובדים, שאם יש הרבה עובדים מותר אפילו בעיסה גדולה. (40) (ראה להלן הלכה י"ב ובפרק ו' מהלכות ביכורים הלכה ט"ו). (41) (מסכת פסחים דף מ"ב עמוד א'): "דרש רבא: אשה לא תלוש לא בחמה (= בשמש, להלן הלכה י"ב) ולא בחמין (כן הנוסחא ברא"ש במ"מ ובר"ח) ולא בחמי חמה". (42) מים שנתחממו מהשמש. (43) (מסכת פסחים שם). והם מים ששאבו אותם בזמן השקיעה והלינו אותן בלילה בבית. לפי שבימי ניסן השמש מהלכת בשיפולו של הרקיע והיא מחממת את המים שבקרקע לפיכך צריך לשאבם מן הארץ ולהלינם בכדי שיצטננו (רש"י שם). ויש מפרשים שהעיקר הוא שלא יהיו המים בלילה בתוך הקרקע מפני שבלילה מהלכת השמש מתחת לקרקע ומחממת את המים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין נותנין את הקמח לתוך החרסת⁷⁶. ואם נתן - ישפף מיד⁷⁷, מפני שהוא ממהר להחמיץ. ואין נותנין את הקמח לתוך החרדל⁷⁸; ואם נתן - לאכל מיד.

72) (משנה במסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') קליפת-החטים העבה (פירוש המשניות) וסובין היא הדקה. 73) דרכם הי' ליכנס למרחץ ולשוף הגוף במורסן ולהזיע, ובוה אין קפידא כיון שהמורסן לא נשרה במים ועל הגוף אין מים, רק זיעה מחום המרחץ, וזיעת אדם אינה מחמצת (כסף משנה). 74) (שם במשנה). 75) לרפואה. 76) תערובת של מיני פירות ויש בהן מים. 77) אפילו לפני זמן של הילוך מיל, שממהרים להחמיץ. 78) שמפני חוזקו וחרפותו אינו מחמיץ כל כך מהר.

כ. מתיר⁷⁹ לתן התבלין⁸⁰ והשמשמן והקצח⁸¹ וכיוצא בהן לתוך הבצק. וכן מתיר⁸² ללוש העסה במים⁸³ ושמן או דבש וחלב⁸⁴, או לקטף⁸⁵ בהן. וביום הראשון⁸⁶ אסור ללוש ולקטף, אלא במים בלבד - לא משום חמץ, אלא פדי שיהיה להם עני⁸⁷, וביום הראשון בלבד הוא שצריך להיות זכרון להם עני.

79) (תוספתא פרק ב' דמסכת פסחים): "ויצאין במצה המתובלת" (מעורבת בתבלין). 80) מיני בשמים שנותנים במאכל. 81) קימעל. 82) (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א'): "אמר ר' עקיבא: שבתי היתה (שביתתי היתה ביום טוב של פסח) אצל ר' אליעזר ור' יהושע ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש (מעורב במים - תוס' שם דף ל"ה עמוד ב' ד"ה ומי) ולא אמרו לי דבר" (ועיין ראב"ד). 83) המגיד-משנה העתיק "ביין" (וגם בב"י או"ח סימן תס"ב חסרה המלה "במים") אבל בכל זאת גם המגיד-משנה מפרש שהמדובר בתערובת מים עם כל אלו. 84) (ראה למעלה הלכה ב'). 85) למרוח את העיסה. 86) כלומר בלילה הראשון ובכוזית הראשון (מגיד משנה), ומקור הדברים (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א') שאמר להם ר' יהושע בן לוי לבניו: "ביום הראשון של פסח לא תלושו לי המצות בחלב". 87) כר' עקיבא (במסכת פסחים שם).

כא. פל פלי-חרס⁸⁸ שנספתמש בהן חמץ בצונן - מתיר להשתמש בהן מצה בצונן⁸⁹; חוץ מפלי שמניחין בו את השאור, וכלי שמניחין בו חרסת, מפני שחמוצו קשה⁹⁰. וכן ערבות שלשין בהן החמץ, ומניחין אותו שם עד שיהחמיץ - הרי הן כבית שאור, ואין משתמשין בהן בפסח⁹¹.

88) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב'): "אמר שמואל: כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה" [בצונן - כן הוא ברי"ף] ופירשה הרי"ף בכלי חרס, וראה להלן. 89) דוקא אם נשתמש בהם בחמץ בצונן אבל אם נשתמש בהם בחמץ אסור להשתמש בהם במצה

אין לה קול⁶⁰ - שתיהן ישרפו⁶¹, והרי הן חמץ גמור.

60) וזהו "בצק החרש" שבמשנה (מסכת פסחים דף מ"ו עמוד א') שאינו משמיע קול כחרש הזה (פירוש המשניות שם). 61) כן הוא במשנה שם: "בצק החרש אם יש כיוצא בו שהחמיץ הרי זה אסור".

טו. אין עושין סריקין⁶² המצירין בפסח, מפני שהאשה שוהה עליהן⁶³, ומתחמיצין בעת עשייתן. לפיכך הנחתומין מתירין לעשותם, מפני שהן בקיאים באמנותן וממהרים לעשותם. אבל בעלי-בתים אסורים, ואפלו צרו אותן בדפוס⁶⁴ - שמה יבואו אחרים לעשותן שלא בדפוס⁶⁵ וישוהו בעשייתן ויחמיצו.

62) (מסכת פסחים דף ל"ז עמוד א') פי' שמצירין בפת מין חייה ועוף. 63) לצירין. 64) שאינו שוהה כלום. 65) שהרואה אינו יודע שנעשו ע"י דפוס.

טז. מים⁶⁶ שרוחצין בהן הידים והערכה אחר שלשין, וכן מים שמשתמשין בהן בשעת לישה - הרי זה ישפף אותן במקום מדרון⁶⁷, פדי שלא יתקבצו במקום אחד ויחמיץ.

66) (משנה במסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). 67) כל זה לאחר זמן איסור חמץ (ב"י). וכן נראה להלן הלכה י"ח.

יז. אין שורין את המורסן⁶⁸ ומניחין לפני התרנגולין, שמה יחמיץ. אבל חולטין⁶⁹ להן המורסן ברותחין ומניחין לפניהן. וכבר נהגו רב העולם שלא לחלט, גזרה שמה לא ירתיח המים יפה.

68) (משנה במסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') קליפה דקה הנשארת בנפה אחר יציאת הקמח קרויה מורסן ומיועדת לאכילת עופות. 69) לשים במים רותחים שאז אינו מחמיץ. וראה למעלה הלכה ג'.

יח. ומתיר ללוש לתרנגולין מורסן או קמח ומאכילין מיד⁷⁰, או נותן לפניהן, והוא עומד עליהן עד שלא ישוהה לפניהן פדי הלוף מיל. וכל זמן שהן מנקרין בו או שהוא מהפף בידו - אינו מחמיץ⁷¹. וכשיפסקו מלאכל, ישטף הפלי במים וישפף במקום מדרון.

70) ואנו פוסקים שאסור לעשות כן (ב"י). 71) כמו שכתב למעלה הלכה י"ג שכל זמן שאדם עוסק בבצק אינו בא לידי חימוץ, ועיין עוד בהלכה י"ז.

יט. לא תשרה⁷² אשה מורסן שתוליה בידה למרחץ, אבל שפה על בשרה יבש⁷³. ולא ילעס⁷⁴ אדם חטין ויתן על מפת⁷⁵, מפני שהן מחמיצות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּתוּכוֹ עַד שְׁיִפְלוּטוֹ, וְאַחֲרֵי־כֵן שׁוֹטְפֵן¹⁰⁵ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן בְּמִצָּה.

(103) ששפכו בהם החמץ מכלי ראשון. (104) מכלי ראשון, כבולעו כך פולטו וראה מה שכתבנו לעיל בהערה 100. (105) במים צוננים (כמו שזכר למעלה בהלכה כ"ג).

כה. כָּל כְּלֵי-חֶרֶשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן חֲמֵץ בְּחַמֵּין - בֵּין כְּלֵי רֵאשׁוֹן, כְּגוֹן קְדֵרוֹת; בֵּין כְּלֵי שְׁנִי, כְּגוֹן קְעָרוֹת¹⁰⁶; בֵּין שְׁהִיּוּ מְשׁוּחִין וְשׁוּעִין בְּאֶבֶר, שְׁעוֹשִׂין אוֹתָן כְּעֵין זְכוּכִית¹⁰⁷; בֵּין שְׁהִיּוּ חֶרֶס כְּמֵה שְׁהֵן - אִין מִשְׁתַּמֵּשִׂין בְּהֵן בְּמִצָּה¹⁰⁸, אֲלֵא מִנִּיחָן לְאַחַר הַפֶּסַח¹⁰⁹ וּמִבְּשֵׁל בְּהֵן.

(106) ששופכים בהם מכלי ראשון. (107) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב'). (108) לפי שהתורה העידה שכלי חרס שבלעו איסור אינם פולטים אותו לעולם (מסכת פסחים שם). ולענין ליבון באש, ראה למעלה הלכה כ"ב. (109) כשמואל (מסכת פסחים דף ל' עמוד א') ולא כרב שאמר שישברו (שם).

כו. כָּלִי רֵאשׁוֹן שֶׁרָצָה לְהִרְתִּיחוֹ, וְלֹא מִצָּא כְּלֵי גְדוֹל מִמֶּנּוּ כְּדִי לְהִרְתִּיחוֹ פְּתוּכוֹ - הָרִי זֶה מְקִיף לוֹ שִׁפָּה שֶׁל טֵיט עַל שִׁפְתוֹ מִבְּחוּץ, וּמִמְלֵאָהּ מִיַּם עַד שֶׁיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל שִׁפְתוֹ, וּמִרְתִּיחַ הַמַּיִם פְּתוּכוֹ, וְדִיּוּ¹¹⁰, וְאַחֲרֵי־כֵן שׁוֹטֵף אוֹתוֹ¹¹¹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ בְּמִצָּה.

(110) (מסכת עבודה זרה דף ע"ו עמוד א'). כבולעו כך פולטו, כשם שבלע על ידי התזת ניצוצות על שפתו כן פולטו (שם). (111) בצונן (כנ"ל הלכה כ"ג).

פְּרָק שִׁשִּׁי

1) נתבאר בו דיני חיוב אכילת המצה מן התורה, ואיכות האכילה, ומאי זה דבר היא, ואיכות לישתה, והמחוייבין באכילתה. ומה שאסרו חכמים בשבילה, רוצה לומר לאכול בערב הפסח, וכן מה שאסרו לאכול אחריה.

א. מִצּוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְאֹכֵל מִצָּה בְּלִיל חֲמִשָּׁה-עָשָׂר, שְׁנֹאמַר: "בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצַּת"; כָּכֵל מְקוּם² וּבְכָל זְמַן³. וְלֹא תִלָּה אֲכִילָה זוֹ בְּקֶרֶב הַפֶּסַח⁴, אֲלֵא זוֹ מִצָּה בְּפִנֵי עֲצָמָה, וּמִצּוֹתָהּ כָּל הַלֵּילָה⁵. אֲבָל בְּשֹׁאֵר הַרְגֵל - אֲכִילַת מִצָּה רְשׁוּת: רָצָה, אוֹכֵל מִצָּה; רָצָה, אוֹכֵל אֲרִז אוֹ דִחַן אוֹ קְלִיּוֹת אוֹ פְּרוֹת. אֲבָל בְּלִיל חֲמִשָּׁה-עָשָׂר בְּלֶבֶד - חוֹבָה. וּמִשְׁאֲכָל בְּזִית, יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

2) הן בא"י והן בחו"ל. שכל מצוה שהיא חובת הגוף, נוהגת בין בא"י ובין בחוצה לארץ (קידושין לו:). 3) בין בזמן שביית המקדש קיים, ובין בזמן שאין בית המקדש קיים. 4) אע"פ שכתוב: "על מצות ומרורים יאכלוהו", כלומר יאכלו את הפסח, הרי שהם תלויים זה בזה - ריבה הכתוב

אפילו בצונן גזירה שמה ישתמש בהם בחמץ מכיון שהם כלי חרס ואי אפשר להגעילם. אבל כלי מתכת שאפשר להגעילם מותר להשתמש בהם בצונן ולא גזרו שמה יבוא להשתמש בהם בחמץ שהרי יכול הוא להגעילם. ותפס כאן הלשון "מצה בצונן", להשמיענו חידוש זה לגבי כלים שנשתמשו בהם בחמץ, אבל אם לא נשתמשו בהם בחמץ אלא בצונן מותר להשתמש בהם במצה גם בחמץ שהרי לא בלעו כלום (מגיד משנה). (90) (מסכת פסחים שם). (91) אפילו בצונן.

כב. כִּיב שֶׁל חֶרֶס⁹² שְׁאוּפִין עָלָיו חֲלוֹת חֲמֵץ כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה - אִין אוּפִין עָלָיו מִצָּה בְּפֶסַח⁹³. וְאִם מְלֵאוֹ גְּחָלִים וְהִסִּיק מְקוּם שְׁהִיּוּ מִבְּשֵׁל⁹⁴ בוֹ הַחֲמֵץ - מְתָר לְבִשְׁל⁹⁵ עָלָיו מִצָּה⁹⁶.

(92) (הרי"ף במסכת פסחים שם). (93) מפני שפולט טעם החמץ שבלע ומבליע במצה. ואף על פי שהוא מסיקו באש לפני האפיה אינו מתכשר בכך שהרי הבליעה היא בפנים וההיסק אינו אלא מבחוץ (רי"ף שם). (94) "בנ"א: "אופה". (95) "בנ"א: "לאפות". (96) כבולעו כך פולטו.

כג. כְּלֵי מִתְּכוֹת וּכְלֵי אֲבָנִים⁹⁷ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן חֲמֵץ בְּרוֹתְחִין בְּכָלִי רֵאשׁוֹן⁹⁸, כְּגוֹן קְדֵרוֹת וְאַלְפָּסִין - נוֹתֵן אוֹתָן לְתוֹךְ כְּלֵי גְדוֹל שֶׁל מַיִם וּמְמַלֵּא עֲלֵיהֶן מַיִם וּמִרְתִּיחָן פְּתוּכוֹ עַד שְׁיִפְלוּטוֹ⁹⁹, וְאַחֲרֵי־כֵן שׁוֹטֵף אוֹתָן בְּצוֹנָן¹⁰⁰, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן בְּמִצָּה. וְכֵן הַסְּכִינִין¹⁰¹ - מִרְתִּיחַ אֶת הַלֵּהב וְאֶת הַנֶּצֶב בְּכָלִי רֵאשׁוֹן¹⁰², וְאַחֲרֵי־כֵן מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן בְּמִצָּה.

(97) להוציא מדעת רב האי גאון (הובא בטור או"ח סימן תכ"א) שבכלי אבנים לא מועילה הגעלה (ועיין תוספתא זבחים פרק י' הוצ' זוק"מ עמ' 495/14). (98) על האש. (99) כן כתב גם הרי"ף בפסחים שם שצריך שיששה הכלי במים עד שיפלוט כל האיסור שבו, אבל לא נהגו כן כי מי יודע לשער מתי יפלוט הכל (טור או"ח סימן תנ"ב). (100) כדי לצנן את הכלים שאם לא יעשה כן יש חשש שמה יחזור הכלי ויבלע את האיסור מהמים החמים שעליו (טור שם בשם רש"י. ועיין תוספות זבחים דף צ"ו עמוד ב' ד"ה לא).

(101) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב') ואף על פי שתשישם על ידי האור ואם לקחם מהגוי צריך ללבן אותם באור כמו שכתב רבינו בפרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג' שכבולעו על ידי האש כך פולטו על ידי האש - כאן בחמץ שכשבולעו היה החמץ היתר, הקילו להחיר בהגעלה (מגיד משנה). (102) שעמד על האש ומימיו רותחים. ויש אומרים שאפילו אם הסירו אותו מן האש אפשר להגעיל בתוכו כל זמן שמימיו מעלים רתיחות (טור סימן תנ"א).

כד. כְּלֵי מִתְּכוֹת וְאֲבָנִים וּכְלֵי עֲצִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן חֲמֵץ בְּכָלִי שְׁנִי¹⁰³, כְּגוֹן קְעָרוֹת וְכוֹסוֹת - נוֹתֵן אוֹתָן לְתוֹךְ כְּלֵי גְדוֹל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶן מַיִם רוֹתְחִין¹⁰⁴, וּמִנִּיחָן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. העושה¹⁷ עֹשֶׂה מִן הַחֲטִיִּים וּמִן הָאֲרֵז - אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דְּגָן¹⁸, יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ. עֶסֶת הַכְּלָבִים¹⁹ - בְּזֶמַן שֶׁהָרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה²⁰, יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ²¹; אֵין הָרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה²², אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ, שְׁאֵין זֶה מְשַׁמֶּרֶת לְשֵׁם מִצְוָה. מִצְוָה שְׁלֹשָׁה בְּמִי-פְרוֹת²³ - יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּפֶסַח²⁴. אֲבָל אֵין לְשֵׁין אוֹתָהּ בְּיֵין אוֹ בְּשֶׁמֶן אוֹ²⁵ חֶלֶב²⁶, מִשּׁוּם "לֶחֶם עֲנִי", כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹבו²⁷. וְאִם לֹשׁ וְאָכַל - לֹא יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ. אֵין יוֹצֵאֵין, לֹא בְּפֶת מוֹרְסָן²⁸ וְלֹא בְּפֶת סִבִּין; אֲבָל לֹשׁ הוּא אֶת הַקֶּמַח בְּסִבִּין שְׁלוֹ וּבְמוֹרְסָנוֹ, וְעוֹשֶׂהוּ פֶת, וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ²⁹. וְכֵן פֶת-סֵלֶת נִקְיָה בְיוֹתֵר - הֲרֵי זֶה מְתַרְתֵּי וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּפֶסַח, וְאֵין אוֹמְרִים בָּהּ אֵין זֶה "לֶחֶם עֲנִי".

(17) חלה פ"ג מ"ז. (18) ואפילו אין בעיסה שיעור חיטים שיהא כזית בכדי אכילת פרס, יוצא בה כשאוכל כזית מן העיסה, כיון שהאורז מחובר עם החיטים, טבעו להיות נגזר אחר החיטים, וכשמתחמצים החיטים מתחמץ גם האורז (הרמב"ן והרא"ש). ודוקא בחיטים ואורז, אבל חיטים ודוחן וכיוצא בו או שאר מיני דגן עם אורז, אינו יוצא בה ידי חובתו אלא אם-כן יש בדגן כזית בכדי אכילת פרס. ודעת הראב"ד שגם בחיטים ואורז דוקא כשיש כזית בכדי אכילת פרס. (19) חלה פ"א מ"ח. והיינו שעשה עיסה בשביל אכילת הכלבים. (20) שכיוון להאכיל ממנה גם לרוועים הישראלים. (21) שהרי נשתמרה לשם מצה. (22) אפילו היתה פת נקיה. (23) ראה ב'כסף משנה' (למעלה פ"ה ה"א) שישנה נוסחא ישנה כאן, שלפיה אינו יוצא ידי חובתו גם אם לשה במי פירות. (24) שלחם עוני הוא. וכתב ה'מגיד משנה' שצריך שיוסיף קצת מים, שאם לא כן אינו בא לידי חימוץ, וכל מצה שאינה באה לידי חימוץ - אינו יוצא בה. (25) כ"ה בדפוס רומי. (26) ראה בפ"ט ממאכלות אסורות הכ"ב "שאיין לשין העיסה בחלב, ואם לש - כל הפת אסורה, שמא יאכל בה בשר. ואם שינה בצורת הפת עד שתהיה ניכרת עדי שלא יאכל בה בשר, הרי זה מותר". וגם כאן מדובר ששינה בצורת המצות, שאם לא כן אסורה באכילה מטעם הג"ל. וראה למעלה פ"ה ה"ב. (27) למעלה פ"ה ה"כ. (28) כ"ה בחלה פ"ב מ"ו, שסובין ומוֹרְסָן אינם בכלל חיוב בחלה, והוא-הדין לענין מצה. (29) ודוקא אם לא הפרישן, אבל אם הפרישן ממנה וחזר ועירבן לתוך הקמח ולשן ביחד, אין מצטרפין לשיעור כזית (חלה, שם).

ו. אֶחָד מִצְוָה שְׁנֵאֲפִית בְּתַנּוּר אוֹ בְּאֶלְפֶס³⁰ - בֵּין שֶׁהַדְּבִיק הַבָּצֵק בְּאֶלְפֶס וְאַחַר-כֵּן הִרְתִּית, בֵּין שֶׁהִרְתִּית וְאַחַר-כֵּן הַדְּבִיק, אֶפְלוֹ אֶפְאָה בְּקַרְקַע³¹ - הֲרֵי זֶה יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ. וְכֵן אִם לֹא נִגְאֲפִית אֶפְיָה גְמוּרָה, יוֹצֵאֵין בָּהּ; וְהוּא, שְׁלֹא יִהְיֶה חוֹטֵין שֶׁל בָּצֵק נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בְּעַת שְׁפוּרְסָה³². וְיוֹצֵאֵין בְּרַקִּיק הַשְּׂרוּי³³; וְהוּא, שְׁלֹא נְמוּחַ. אֲבָל מִצְוָה

פסוק מיוחד: "בערב תאכלו מצות", לומר לך שאף-על-פי שאין קרבן פסח - מצוה לאכול מצה (פסחים קכ.). מכיון שלא כתב כאן שחכמים גזרו שלא לאכול אלא עד חצות (כמו שכתב בסוף פ"ח מהל' קרבן פסח, לגבי אכילת הפסח) נראה שלא גזרו אלא בפסח שמא יאכלנו אחר עלות השחר ויתחייב בכרת, אבל במצה שאין בה כרת - לא גזרו ('רבינו מנחם'). ובמצות קריאת-שמע שיש בה מלכות שמים, גזרו בה יותר (ועיין ספר 'זמנים' עמוד מא).

ב. בְּלַע מִצְוָה - יוֹצֵא⁶; בְּלַע מְרוֹר - לֹא יוֹצֵא⁷. בְּלַע מִצְוָה וּמְרוֹר כְּאֶחָד - יְדֵי מִצְוָה יוֹצֵא, יְדֵי מְרוֹר לֹא יוֹצֵא, שֶׁהַמְרוֹר כְּטַפְלָה לְמִצְוָה⁸. כְּרִכָּן בְּסִיב⁹ וְכִיוֹצֵא בּוֹ וּבְלַעַן - אִף יְדֵי מִצְוָה לֹא יוֹצֵא¹⁰.

(6) מפני שנגעה בפיו, הרי היא אכילה. (7) מפני שאנו צריכין שיטעום טעם מרור בפיו שהוא זכר ל"וימררו את חייהם", ובבליעה אינו טועם טעם מרירות (פסחים קטו:). ובנוסח אחר: "בלע מרור - יצא" (דפוס רומא, שונצינו וויניציאה וכת"י תימן, וכ"ה בלחם-משנה וברבינו מנחם) וכגירסת רש"י בפסחים שם, ופירש בזה: "שאי-אפשר שלא טעם בו טעם מרור". (8) ולפיכך אינו מפסיק בין מצה לפיו, ויצא ידי מצה (מגיד-משנה, ועיין ראב"ד). (9) מיני חוטים שצומחים באילן. (10) שכיון שהסיב אינו מין מאכל, הרי הוא חוצץ. וכן כתב רבינו בפ"ג מהל' אבות הטומאות ה"ה: "הכורך כזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא בה ובלעו אע"פ שלא נגע בגרונו, הרי זה טמא. כרכו בסיב ובלעו, הרי זה טהור" ועיין שם בכסף-משנה (מעשה רוקח').

ג. אֲבָל מִצְוָה¹¹ בְּלֹא כוֹנֵה, כְּגוֹן שֶׁאֲנֹסוּהוּ עִפּוּ"ם אוֹ לְסַטֵּין לְאָכַל - יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ¹²; אֲבָל פְּזִית מִצְוָה, וְהוּא נִכְפָּה בְּעַת שְׁטוּתוֹ¹³, וְאַחַר-כֵּן נִתְרַפָּא - חֵיב לְאָכַל אַחַר שְׁנִיתְרַפָּא; לְפִי שְׁאוֹתָהּ אֲכִילָה הִיתָה בְּשַׁעַת שֶׁהָיָה פְטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת.

(11) ראש השנה כט, א. (12) שמצוות אין צריכות כוונה (וראה בפ"ב מהל' שופר ה"ד). וכתב ה'מגיד משנה' שדווקא כשידע שזוהי מצוה והיום פסח, אבל אם חשב שאין זו מצוה כלל או שאין היום פסח - לא יצא. (13) חולה במחלת הנפילה, בעת שהוא נופל.

ד. אֵין אָדָם¹⁴ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ אֲכִילַת מִצְוָה, אֲלֵא-אִם-כֵּן אֲכִילָה מִאֶחָד מִחֲמֹשֶׁת הַמִּינִין¹⁵; שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֲמִץ, שֶׁבְּעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלֵיו מִצּוֹת" - דְּבָרִים הַבָּאִים לְיְדֵי חֲמוּץ, אִם אֲכָלָן מִצְוָה, יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבְתוֹ; אֲבָל שְׁאֵר דְּבָרִים, כְּגוֹן אֲרֵז וְדָחַן וְקִטְנִיּוֹת - אֵין יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי מִצְוָה, לְפִי שְׁאֵין בָּהֶם חֲמִץ¹⁶.

(14) משנה גמרא, פסחים לה, א. (15) חיטה ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון. (16) וכשמתנפחות באות לידי סרחון וקלקול ולא לידי חימוץ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47) משנה, שם. (48) שם לה, ב. כרוב ותניא כוותיה.
49) משנה, שם.

י. הפל חֲבִיבִין בְּאֵכִילַת מִצָּה, אֶפְלוּ נְשִׂים⁵⁰
וְעֵבְדִים⁵¹. קָטָן⁵² שֵׁיכּוֹל לֶאֱכֹל פֶּת - מִחֲנֻכִּין אוֹתוֹ⁵³
בְּמִצּוֹת וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ פְּנֵית מִצָּה. חוֹלָה אוּ זָקֵן
שְׂאִינוּ יְכוֹל לֶאֱכֹל - שׁוֹרֵיץ לוֹ רִקִּיק בְּמִים וּמֵאֲכִילִין
אוֹתוֹ; וְהוּא, שְׂלָא נְמוּחָ⁵⁴.

50) פסחים מג, ב. ואף שכל מצוה שתלויה בזמן ידוע, נשים פטורות ממנה – כיון שמוזהרות באיסור חמץ, נצטוו גם על 'עשה' של אכילת מצה (פסחים, שם). 51) גויים שנימולו וטבלו לשם עבדות, חייבים במצוות כנשים. 52) נלמד ממה שאמרו (סוכה מב: ב) בענין חינוך הקטן במצוות. 53) אבל אינו בכלל "הכל חייבין" שלמעלה, כמו שכתב הרמב"ן שעל הקטן עצמו לא הטילו חיובים, ורק על אביו לחנכו (כסף-משנה). 54) ראה למעלה ה"ו.

יא. מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, שְׂאִין מְפֹטְרִין⁵⁵ אַחַר מִצָּה⁵⁶
כְּלוּם, וְאֶפְלוּ קָלִיּוֹת וְאֶגְזִיזִים וְכִיּוֹצֵא בְהֵן; אֵלָא
אֶף-עַל-פִּי שְׂאֵכֹל מִצָּה, וְאֵכֹל אַחֲרֶיהָ מֵאֲכִילוֹת
אַחֲרוֹת וּפְרוֹת וְכִיּוֹצֵא בְהֵן - חוֹזֵר וְאוֹכֵל פְּנֵית מִצָּה
בְּאַחֲרוּנָה וּפּוֹסֵק.

55) אין מסיימין את הסעודה בדבר אחר, כדי שישאר טעם מצה בפיו. 56) כרב יהודה אמר שמואל, שהשווה מצה לפסח שאין מפטירין אחריו כלום (פסחים ק"ט:).

יב. אָסְרוּ חֲכָמִים לֶאֱכֹל מִצָּה בְּעָרֵב הַפֶּסַח, כְּדִי
שְׂהִיָּהּ הֶבֶר לֶאֱכִילָתָהּ בְּעָרֵב. וְכִי שְׂאֵכֹל מִצָּה בְּעָרֵב
הַפֶּסַח, מִכִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ⁵⁷.
וְכֵן אָסוּר לֶאֱכֹל⁵⁸ עָרֵב הַפֶּסַח מִקֵּדָם הַמְנַחָה⁵⁹
כְּמַעֲט, כְּדִי שְׂיִפְגֹּס לֶאֱכִילַת מִצָּה בְּתַאֲוָה. אֲבָל אוֹכֵל
הוּא מַעֲט פְּרוֹת אוּ יִרְקוֹת⁶⁰, וְלֹא יִמְלֵא כְּרֶסוֹ מִהֵן⁶¹.
וְחֲכָמִים⁶² הִרְאִישׁוּנִים הֵיוּ מְרַעֲבִין עֲצָמָן עָרֵב
הַפֶּסַח, כְּדִי לֶאֱכֹל מִצָּה בְּתַאֲוָה, וְיִהְיוּ מִצּוֹת חֲבִיבוֹת
עֲלֵיו. אֲבָל בְּשָׂאֵר עָרְבֵי שִׁבְתוֹת אוּ עָרְבֵי יָמִים
טוֹבִים - אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּחַשֵּׁף⁶³.

57) היינו שמזהירים אותו שלא יאכל, והוא אינו שומע ואוכל, ומכים אותו וחוזר ואוכל וכו' מכים אותו כל זמן שעובר על דברי חכמים ואוכל, אפילו אם במשך הזמן תצא נפשו. ובנוסחאות אחרות, אין המלים הללו "עד שתצא נפשו" ('מעשה רוקח' וירבינו מנוח'). 58) זה לשון רבינו בפירוש המשנה, בתחילת פרק ערבי פסחים (פסחים פ"ג:): "אינו אכילת לחם [חמץ] לבדו כי אין ברשותו לאכול לחם [חמץ] באותה שעה, ואסור לנו לאכול מצה יום ארבעה עשר עד שיאכלנה בשעת המצוה, אבל מנעוהו לאכול הרבה משאר המאכלים". והיינו מצה עשירה שאינו יוצא בה ידי חובתו ('תוספות' פסחים ז"ט: ד"ה לא יאכל) או מצה מבושלת, שאף בה אינו יוצא ידי חובה (למעלה ה"ו) ולא הותר לאכול אלא פירות וירקות. 59) מנחה קטנה (מגיד-

שְׂפִשְׁלָה - אֵינוּ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּאֵכִילָתָהּ, שְׂהִרִי
אֵין בָּהּ טַעַם פֶּת³⁴.

30) קערה שמסיקין מתחתיה, ונותנים המצה בתוכה. 31) שעושין גומא בתוך הכירה, ושמים מים וקמח ואופין בה. 32) ששברה. 33) היינו מצה שרויה, שעדיין יש בה טעם מצה (פסחים מא:). 34) כרבי יוסי לגבי רבי מאיר (שם).

ז. אֵין אָדָם³⁵ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּאֵכִילַת מִצָּה שְׂהִיא
אֲסוּרָה לוֹ, כְּגוֹן שְׂאֵכֹל טְבֵל³⁶ אוּ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן³⁷
שְׂלָא נְטִלָה תְּרוּמָתוֹ, אוּ שְׂגִזְלָה³⁸. זֶה הַכֶּלֶל: כֹּל
שְׂמִקְרָכִין עֲלָיו בְּרֶפֶת הַמְזוֹן - יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבְתוֹ;
וְכֹל שְׂאִין מְקָרְכִין עֲלָיו בְּרֶפֶת הַמְזוֹן³⁹ - אֵין יוֹצֵא
בּוֹ יְדֵי חוֹבְתוֹ.

35) משנה, פסחים לה, א. 36) תבואת הארץ שלא הורמו ממנה תרומות ומעשרות. 37) שנותנים חלק אחד מעשרה מהתבואה ללויים, ועדיין אסורה לאכול גם ללויים עד שיפרישו הלויים מעשר מן המעשר הזה לכהנים. 38) 'ירושלמי' שבת פ"ג ה"ג. וכן הוא על-פי תלמוד בבלי (פסחים לח:). שאינו יוצא אלא במצה שהיא שלו, ודבר זה נלמד בגזירה-שוה "לחם - לחם" מחלה, שכתוב בה: "עריסותיכם" - שלכם. ואע"פ שכלל בדינו שגזל ואכל - קנאו ב"שינוי", כמו שאמרו (כתובות ל:): "לעסיה קנייה", אפשר שהמדובר שתחב לו משהו בכית הבליעה ('מעשה רוקח' בהקדמה בשם תלמיד הרשב"א. וראה בספר "זמנים" עמוד מא). 39) למעלה פ"א מהל' ברכות ה"א. וכן נראה ב'ירושלמי' (שם) שדין הברכה ודין מצה תלויים זה בזה.

ח. הַפְּתָנִים⁴⁰ יוֹצֵאִין בְּחִלָּה⁴¹ וּבְתַרומָה, אֶף-עַל-פִּי
שְׂהִיא מִצָּה שְׂאִינָה רֵאוּיָה לְכֹל אָדָם⁴². וְכֵן⁴³ יוֹצֵאִין
בְּמִצָּה שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁴⁴ בִירוּשָׁלַיִם; אֲבָל⁴⁵ אֵין
יוֹצֵאִין בְּמִצָּה שֶׁל בְּפוּרִים, אֶפְלוּ בִירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי
שְׂהַבְּפוּרִים אֵין לָהֶם הֵתֵר בְּכֹל הַמוֹשְׁבוֹת, וּמַעֲשֵׂר
שְׁנִי אֶפְשֵׁר שְׂיִפְדֶּה וְיֶאֱכֹל בְּכֹל מְקוֹם⁴⁶; וְכַתוּב:
"בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת" - מִצָּה הִרְאוּיָה
לְהֶאֱכֹל בְּכֹל הַמוֹשְׁבוֹת, הוּא שְׂיִצְאִין בָּהּ יְדֵי חוֹבָהּ.

40) משנה, פסחים לה, א. 41) חלק שמפרישין לכהנים מן הבצק, ונאכלת לכהנים כתרומה. 42) שהרי זר האוכלה חייב מיתה בידי שמים. 43) פסחים לו, א. 44) אף-על-פי שאסור לאכול אלא בירושלים. 45) שם לו, ב. 46) גמרא, שם.

ט. חֲלוֹת תּוֹדָה⁴⁷ וְרִקִּיקֵי נְזִיר שְׂעִשׂוּ אוֹתָן לְעֲצָמָן,
אֵין יוֹצֵאִין בְּהֵן, שְׂנֶאֱמַר: "וּשְׂמַרְתֶּם אֶת הַמִּצּוֹת" -
מִצָּה הַמְּשַׁמְרֶת לְעִנְיַן מִצָּה בְּלֶבֶד, הוּא שְׂיִצְאִין
בָּהּ; אֲבָל זוֹ מְשַׁמְרֶת לְעִנְיַן הַזִּבְחָה⁴⁸. וְאִם⁴⁹ עֲשָׂאֵן
לְמַכַּר בְּשׁוּק - הִרִי זֶה יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ,
שְׂהַעוֹשֶׂה לְמַכַּר בְּשׁוּק, דְּעָתוֹ, שְׂאִם לֹא יִמְכְּרוּ יֶאֱכֹל
אוֹתוֹ, וְנִמְצָא, בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָן שְׂמָרְן לְשֵׁם מִצָּה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"לספר בניסים ונפלאות כו"ו ולכן מביא ראייה "שנאמר זכור את יום השבת" שפירושו זכירה בדברים. והטעם לכך שזהו פשט הכתובים, כי בהמשך לפסוק "זכור את היום הזה גו"ו" בא החיוב "ולא יראה לך חמץ". . שבעת ימים תאכל מצות וגו"ו בוא"ו החיבור, היינו שקיום הזכירה הוא בקיום מצוות הפסח ובמילא אין הכרח שזכרון זה צריך להיות בדיבור - "לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים"

משא"כ בפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" הזכירה היא בפני עצמה - זכירה בדברים, שהרי המשך הכתובים "ששת ימים תעבוד גו"ו ויום השביעי שבת לה' אלקיך לא תעשה כל מלאכה וגו"ו הם חיובים נוספים שכן לא הוזכרו בוא"ו המוסיף, ולאחר שלמד שזכירת השבת היא בדברים, הרי שגם הפסוק "זכור את היום הזה וגו"ו" הוא בדברים ואפשר ללמוד ממנו החיוב "לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים."

(יין מלכות (הישן סימן מ"ד) משיחת יום ב' של חג השבועות ה' תשמ"ה מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) שבכל יום וליילה מצוה להזכיר יציאת מצרים (פ"א מהל' קריאת שמע ה"ג) ואילו בליל פסח המצוה לספר בפרטות הנסים והנפלאות שנעשו אז לאבותינו. (3) (כלומר כשם ש"זכור" הנאמר בענין שבת הוא ציווי, אף-על-פי שנאמר בלשון מקור (=בז"ן קמוצה), שהרי נאמר שם: "זכור את יום השבת לקדשו", כמו כן זכור הנאמר כאן בפסח הוא ציווי, אף-על-פי שנכתב בלשון מקור. וראה ברש"י על התורה (שמות כ, ח).) וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' (עשה קנז): "זכור את היום הזה, רוצה לומר שהוא צוה לזכור, כמו שנאמר: זכור את יום השבת". וראה ב'מגדל עוז' - "זמנים" עמוד לז. (4) וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' (שם) וז"ל: "וכל מה שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם, ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס, ואיך לקח השם נקמתנו מהם ובהודות לו על מה שגמלנו מחסדיו - יהי יותר טוב". ובתוספתא סוף פסחים, אמרו: "חייב אדם לעסוק בהלכות פסח כל הלילה אפילו בינו לבין בנו, אפילו לבין עצמו, אפילו בינו לבין תלמידו. מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין אצל ביתוס בן זונין בלוד, והיו עוסקין בהלכות פסח כל הלילה עד קרות הגבר". וכן הוא במכילתא סוף פרשת בא: "רבי אליעזר אומר, מנין אתה אומר שאם היתה חבורה של חכמים או של תלמידים שצריכים לעסוק בהלכות פסח עד חצות, לכך נאמר מה העדות", הרי שהחיוב לעסוק בהלכות פסח. וכן הוא בפסחים קטז: "ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה".

ב. מצוה להודיע לבנים, ואפילו לא שא"ל, שנאמר: "והגדת לבנך" 5 - לפי דעתו של בן אביו מלמדו. פיצד? אם היה קטן או טפ"ש 6 - אומר לו: בני, פלנו היינו עבדים, כמו שפחה זו או כמו עבד זה,

משנה, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בפ"י (דפסחים). 60) פסחים קז, ב: "מטביל הוא במיני תרגימא (=פירות - רש"י), רבי יצחק מטביל בירק". 61) [בגמרא (ברכות לה:)] מפורש שמעט יין אסור שהוא סועד הלב (ועיי"ש ב'תוספות'). ומכיון שלא הזכיר זאת רבינו, נראה שסובר שבין מעט ובין הרבה מותר לשתות, כמו שכתב ה'טור' (או"ח סי' תעא). וגירסא אחרת היתה לרבינו בגמרא ברכות שם. וראה בספרי "זמנים" עמוד לג. (62) פסחים קח, א. (63) שם צט, ב.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) נתבאר בו חיוב סיפור הנסים שנעשו לאבותינו, מן התורה, וחיוב הארבעה כוסות, וחיוב החרוסת מדבריהם, וחיוב אכילת המרור, שהוא בזמן הזה מדברי סופרים.

א. מצוה עשה של תורה לספר² בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים ליל חמשה-עשר בניסן, שנאמר: "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים", כמו שנאמר: "זכור את יום השבת"³. ומנין שבליל חמשה-עשר? תלמוד לומר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בפעבור זה" - בפעשה שיש מצוה ומרור מנחים לפניך. ואף-על-פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים - חכמים לספר ביציאת מצרים. וכל המאריך בדברים שארעו ושהיו - הרי זה משבח⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצוה עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים. . שנאמר: "זכור את היום הזה", כמו שנאמר: זכור את יום השבת".

צריך להבין לשם מה הביא הפסוק "זכור את יום השבת גו"ו" ומה חסר בלימוד מהפסוק "זכור את היום הזה גו"ו" ומדוע צריך גם לפסוק "זכור את יום השבת".

ב"אור שמח" כאן כתב שכוונת הרמב"ם להשמיע שצריכה להיות הזכירה לא רק בפה (לקדשו בדברים) אלא גם בלב (קידוש), וכן הוא בזכירת יציאת מצרים שחיובה לא רק בפה אלא גם בלב - ד' כוסות.

אלא שאי אפשר להעמיס תירוץ זה בדברי הרמב"ם כיון שנוסף על כך שלפי"ז צריך היה להוסיף תיבת "לקדשו" שהרי ממנה הלימוד לקידוש, הרי גם בדפוסים שבהם נוספה תיבת "לקדשו" אין לפרש כן כוונת הרמב"ם שהרי קידוש על היין בשבת וד' כוסות בליל הסדר הם מדרבנן, ואילו כאן מדבר הרמב"ם בחיוב תורה.

ויש לומר כוונת הרמב"ם במה שהוסיף הלימוד "שנאמר זכור את יום השבת" להוכיח שחיוב "זכור את היום הזה אשר יצאתם" פירושו זכירה בדברים, היינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִצָּה וּמְרוֹר²¹. פֶּסַח - עַל שׁוֹם שֶׁפֶּסַח הַמָּקוֹם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִמְרַתֶּם זִכַּח פֶּסַח הוּא לְה' וְגו'". מְרוֹר²² - עַל שׁוֹם שֶׁמְרָרוּ הַמִּצְרַיִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. מִצָּה - עַל שׁוֹם שֶׁנֶּגְאָלוּ. וּדְבָרִים הָאֵלּוּ כִּלְפָן נִקְרְאִין הַגְּדָה²³.

(20) חובת מצות סיפור יציאת מצרים. (21) שהרי נאמר (שמות יב, כז): "ואמרתם זבח פסח" - שהמצוה היא לומר ולספר על ענין הפסח (פסחים קטז): והושוו מצה ומרור לפסח (תוספות' שם קטז. ד"ה ואמרתם). (22) שינה מסדר המשנה, וכתב: פסח מרור ומצה. וכן כתב להלן (פ"ח ה"ד, עיין שם). (23) על שם הכתוב: "והגדת".

ו. בְּכָל דּוֹר וְדוֹר²⁴ חֵיב אָדָם לְהִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאֵלּוּ הוּא בְּעַצְמוֹ יִצָּא עִתָּה מִשְׁעַבְדּוֹ מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם וְגו'".²⁵ וְעַל דְּבָר זֶה צִוָּה הַקְּדוֹשׁ-שְׁבָרוּף-הוּא בְּתוֹרָה: "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ", כְּלוּמַר - כְּאֵלּוּ אִתָּה בְּעַצְמָךְ הָיִיתָ עֶבֶד. וְיִצְאָתָ לַחֲרוּת וְנִפְדִּיתָ.

(24) משנה, פסחים קטז, ב. (25) כן הוא בגמרא שם: "וצריך שיאמר: ואותנו הוציא משם". ובמשנה שם למדו כאן מהפסוק: "בעבור זה עשה ה' לי". וכן הוא בנוסח ההגדות שלנו.

ז. לְפִיכָף²⁶ כְּשׁוֹעֵד²⁷ אָדָם בְּלִילָה הַזֶּה, צָרִיף לְאָכַל וּלְשִׁתּוֹת וְהוּא מְסַב דְּרֵף חֲרוּת. וְכָל אַחַד וְאַחַד - בֵּין אַנְשִׁים, בֵּין נָשִׁים²⁸ - חֵיב לְשִׁתּוֹת בְּלִילָה הַזֶּה אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, אִין פּוֹחֲתִין²⁹ לֹא³⁰ מֵהֶם. וְאִפְלוּ עָנִי הַמִּתְפַּנֵּס מִן הַצִּדְקָה - לֹא יִפְתָּחוּ לֹא³¹ מְאֲרָבָעָה כּוֹסוֹת. שְׁעוֹר כָּל כּוֹס מֵהֵן - רְבִיעִית.

(26) מכיון שרואה את עצמו כנגאל ומשוחרר, על כן יסעד בהסיבה כדרך בני חורין. (27) להלן ה"ח כתב רבינו: "שצריכים הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות... ושאר אכילתו ושתייתו - אם היסב הרי זה משובח". (28) אע"פ שפטורות מכל מצוות-עשה שהזמן גרמא - חייבות בארבעה כוסות, שאף הן היו באותו הנס של יציאת מצרים (פסחים קח:). וסמכו אותם חכמים (בראשית רבה פרשה סח) על ארבע לשונות של גאולה שנאמרו בפרשת וארא: "והוצאתי, והצלת, וגאלתי, ולקחתני". (29) נראה שרק לפחות אסור, אבל להוסיף מותר, כמו שכתבו הגאונים בענין עשרה פסוקים של מלכות בראש השנה (אוצה"ג לר"ה חה"ת לב. ועיין או"ח סי' תעב ס"ז בהגהה). וכן כתב להלן ספ"ח ה"י שמותר לשותת כוס חמישי. (30) בדפוס רומי, ליתא. (31) הגבאים.

ח. אִפְלוּ עָנִי שֶׁבִּישְׂרָאֵל³² לֹא יֹאכַל עַד שֵׁיֶסֶב. אִשָּׁה אֵינָה צָרִיכָה הֶסְבָּה³³. וְאִם אִשָּׁה חֲשׂוּבָה הִיא - צָרִיכָה הֶסְבָּה. וְכֵן אֶצֶל אֲבוֹי³⁴, וְהַשְּׂמֵשׁ בְּפָנָי רְבוּ - צָרִיכִין הֶסְבָּה. אֲבָל תְּלָמִיד בְּפָנָי רְבוּ, אֵינוּ מְסַב³⁵,

בְּמִצְרַיִם, וּבְלִילָה הַזֶּה פָּדָה אוֹתָנוּ הַקְּדוֹשׁ-שְׁבָרוּף-הוּא וְיוֹצִיאָנוּ לַחֲרוּת. וְאִם הָיָה הַכֵּן גְּדוֹל וְחָכֵם - מוֹדִיעוֹ מַה שְּׂאֲרַע לָנוּ בְּמִצְרַיִם, וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ עַל-יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנוֹ - הַכֵּל לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בְּנִי.

(5) כן הוא ב'ספר המצוות' שם בשם מכילתא דרשב"י (והובא ב'מגדל עוז'): "מכלל שנאמר כי ישאלך בנך, יכול אם ישאלך אתה מגיד לו, ואם לאו אין אתה מגיד לו? תלמוד-לומר והגדת לבנך, אע"פ שלא שאלך" שלשון הגדה מורה שלא שאלוהו והוא מגיד מעצמו. (6) בנוסחת ה'ירושלמי' (פ"י דפסחים ה"ד) אבל בנוסח ההגדה שלנו: "תם". (7) משנה, פסחים קטז, א.

ג. וְצָרִיף לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי בְּלִילָה הַזֶּה, כְּדֵי שִׁירָאוּ הַבָּנִים וְיִשְׂאָלוּ וְיֹאמְרוּ: "מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלִּילוֹת?" עַד שֶׁיִּשְׁכַּח לָהֶם, וְיֹאמַר לָהֶם: כִּיךְ אַרְע, כִּיךְ וְכִיךְ הָיָה. וְכִיצַד מִשְׁנָה? מִחֲלֶקֶת לָהֶם קְלִיּוֹת⁹ וְגֹאזִים¹⁰, וְעוֹקְרִים הַשְּׁלֶחַן מִלְּפָנֵיהֶם¹¹ קְדָם שְׂיֹאכְלוּ, וְחוֹטְפִין מִצָּה זֶה מִיַּד זֶה¹², וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים הָאֵלּוּ. אִין לוֹ בִּישְׂרָאֵל - אֲשֶׁתּוּ שׂוֹאֲלָתוֹ. אִין לוֹ אִשָּׁה - שׂוֹאֲלִין זֶה אֶת זֶה: "מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה", וְאִפְלוּ הָיוּ כִּלְפָן חֲכָמִים. הָיָה לְבָדוֹ - שׂוֹאֵל לַעֲצָמוֹ: "מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה".

(8) פסחים קט, א. (9) שבלי חטים קלויים. (10) וזהו השינוי, שתמיד מחלקים להם כן לאחרי הסעודה. (11) מסירין את השולחן מהמקום (פסחים קטז:). (12) פסחים קט, א: "חוטפין מצה בלילי פסחים". והראב"ד פירש שממהרין לאכול. (13) פסחים קטז, א.

ד. וְצָרִיף¹⁴ לְהַתְחִיל בְּגִנוּת וְלִסֵּם בְּשִׁבְחָה. יִצַּד? מִתְחִיל וּמְסַפֵּר, שֶׁבְּתַחֲלָה¹⁵ הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ¹⁶, בִּימֵי תְּרַח וּמִלְּפָנָיו, כּוֹפְרִים וְטוֹעִין אַחַר הַהֶבֶל וְרוֹדְפִין אַחַר עֲבוּדַת אֱלִילִים; וּמְסִים בְּדַת הָאֱמָת, שֶׁקָּרְבָנוּ הַמָּקוֹם לוֹ, וְהַבְדִּילָנוּ מֵהָאֱמוֹת, וְקָרְבָנוּ לְיַחְדוּדוֹ. וְכֵן מִתְחִיל¹⁷ וּמוֹדִיעַ, שֶׁעֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרַעַה בְּמִצְרַיִם וְכָל הָרַעַה שֶׁגַּמְלָנוּ, וּמְסִים בְּנִסִּים וּבְנִפְלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ וּבְחֲרוּתָנוּ. וְהוּא - שִׁדְרַשׁ מִ"אַרְמֵי אֲבָד אֲבִי"¹⁸ עַד שִׁיגְמוֹר כָּל הַפְּרָשָׁה¹⁹. וְכָל הַמוֹסִיף וּמְאָרִיף בְּדַרְשׁ פְּרָשָׁה זוֹ - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח.

(14) פסחים קטז, א במשנה. (15) כרב (פסחים שם). (16) לפני מתן-תורה ה' היחס נמשך גם למעלה מאברהם ונקראו "אבות", אבל לאחרי מתן-תורה "אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות טז:). (17) כשמואל שם. וכן כתב רבינו חננאל: "והאידינא עבדינן כתרובייהו" (ועכשיו אנו עושים כשניהם = כרב וכשמואל). (18) פסחים, שם. (19) ראה ב'ספרי' פרשת כי-תבוא.

ה. כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בְּלִיל חֲמִשָּׁה-עָשָׂר - לֹא יִצָּא יְדֵי חוֹבְתוֹ²⁰, וְאֵלּוּ הֵן: פֶּסַח,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סברת אבא מארי ז"ל, והחילוק שחלק הרב בהלכות בין ברכת "בורא פרי הגפן" לבין ברכת "על הגפן", היא סברא לא יאמת אותה ההיקש, כמו שהיה אבא מארי ז"ל מעורר אותנו על זה בעת הלימוד לפניו" (מעשה רוקח" בשם ספר כת"י קדמוני). (46 בבת"י נוסף: "ומקצת ההלל עד חלמיש למעינו מים" (מעשה רוקח"). (47) היא "ההלוך" (להלן פ"ח ה"י) כרב יהודה (פסחים קיח.). (48) משנה, פסחים קיז, ב. (49) שמה ישתכר וישן ולא יגמור את ההלל, אבל מן הראשונים שבתוך הסעודה אינו משתכר (הגהות מיימוניות" בשם "ירושלמי").

יא. הַחֲרֹסֶת מִצֵּהוּ ⁵⁰ **מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, זָכַר לְטִיט, שֶׁהָיוּ עוֹבְדֵינָּה בּוֹ בְּמַצְרִים ⁵¹. **וְכִיצַד עוֹשִׂין אוֹתָהּ? לֹקְחִין תְּמָרִים אוֹ גְרוּגְרוֹת אוֹ צְמוּקִין וְכִיּוֹצֵא בָהֶן וְדוֹרְסִין אוֹתָן, וְנוֹתְנִין לְתוֹכָן חֶמֶץ ⁵² **וּמְתַבְּלִין אוֹתָן בְּתַבְּלִין, כְּמוֹ טִיט בְּתֶבֶן, וּמְבִיאִין אוֹתָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן בְּלִילֵי הַפֶּסַח.******

(50) כרבי אלעזר ברבי צדוק במשנה (פסחים קיד.) ואף-על-פי-כן אין מברכים עליה "אשר קדשנו במצותיו וכו'" מפני שהיא טפלה למרור ('טור' אור"ח סי' תעה, ו'רבינו מנוח' כאן). ורבינו בפירוש המשנה כתב שלרבי אלעזר ברבי צדוק צריך לברך עליה אשר קדשנו וכו' אלא שאין הלכה כדבריו. וכאן חזר בו רבינו ממה שכתב שם (ב"ח שם, ועיין לחם-משנה כאן). (51) בחומר ובלבנים. כרבי יוחנן (פסחים קטז.) ולא כרבי לוי שאמר: זכר לתפוח שהיו יולדות בניהן תחת התפוח, שנאמר תחת התפוח עוררתך. (52) בגמרא שם: "אמר אביי: הילכך צריך לקהוייה (= לעשותו חריף) זכר לתפוח, וצריך לסמוכה (= לעשותו עב) זכר לטיט". ורבינו, אף-על-פי שכתב: "זכר לטיט" – הביא שנותנים לתוכה חומץ (= לעשותה חריף) משום זכר למרירות ('טור' אור"ח סי' תעב). וגרס כגירסת הרי"ף: "צריך לקהוייה" ולא גרס: "זכר לתפוח" (ב"ח שם).

יב. אֲכִילַת מְרוֹר אֵינָה מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, אֲלָא תְלוּיָהּ הִיא בְּאַכִילַת הַפֶּסַח, שֶׁמִּצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת לְאֹכֵל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח עַל מִצֵּה וּמְרוֹרִים ⁵³; **וּמְדַבְּרֵי סוּפְרִים - לְאֹכֵל הַמְרוֹר לְבָדוּ בְּלִיל זֶה, אֶפְלוּ אִין שֵׁם קָרְבַּן פֶּסַח.**

(53) שנאמר (במדבר ט, יא): "על מצות ומרורים יאכלוהו", בזמן שיש פסח יש מרור, ובזמן שאין פסח אין מרור (פסחים קכ.).

יג. מְרוֹרִים ⁵⁴ **הָאֻמּוּרִים בְּתוֹרָה הֵן הַחֲזֵרֶת ⁵⁵ **וְהַעֲלִשִׁין וְהַתְּמַכָּא וְהַחֲרֹסֶת בִּינָהּ וְהַמְרוֹר - כֹּל אֶחָד מִחֲמֶשֶׁת מִיָּדֵי יָרֵק אֵלָיו נִקְרָא מְרוֹר. וְאִם אֶבֶל מֵאֶחָד מֵהֵן אוֹ מִחֲמֶשֶׁת פְּזִית - יִצָּא ⁵⁶, **וְהוּא שֶׁיְהוּ לְחֵיץ ⁵⁷. **וְיוֹצֵאִין בְּקֶלַח שְׁלֵחָן, אֶפְלוּ יִבְשֵׁהוּ ⁵⁸. **וְאִם שֶׁלְקָן ⁵⁹ **אוֹ כְּבִשְׁוֹן ⁶⁰ **אוֹ בִשְׁלָן - אִין יוֹצֵאִין בָּהֶן ⁶¹.**************

(54) משנה, פסחים לט, א. (55) חסא, על שם שחס

אֲלָא-אִם-כֵּן נִתֵּן לוֹ רַבּוֹ רְשׁוּת. וְהִסְבֵּת יָמִין אֵינָה הַסִּבָּה ³⁶, **וְכֵן הַמַּסְבֵּה ³⁷ **עַל עֶרְפוֹ אוֹ עַל פְּנֵיו ³⁸ **- אִין זוֹ הַסִּבָּה. וְאֵימָתִי צְרִיכִין הַסִּבָּה? בְּשַׁעַת אֲכִילַת פְּזִית מִצֵּה וּבְשַׁעַת אֲרָבֶעָה כּוֹסוֹת הָאֵלוּ ³⁹; **וְשֶׁאֵר אֲכִילָתוֹ וְשַׁתְּיָתוֹ - אִם הַסֵּב, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח; וְאִם לָאוּ, אֵינּוּ צְרִיף.********

(32) פסחים צט, ב. (33) ששתם אשה, אין דרכה להסב בשום פעם. (34) פסחים קח, א. ואף שהבן חייב בכבודו ומוראו, בכל זאת צריך הסיבה, שמסתמא אב מוחל על כבודו לבנו. (35) שצריך לישב בפניו דרך מורא, ובהסיבה אין זו דרך מורא. (36) שאין זה דרך חירות, שהרי בימינו הוא צריך לאכול (רשב"ם שם). (37) פסחים, שם. (38) בפסחים שם אמרו: "פרקדן לא שמו הסיבה" ופירש רבינו: ש"פרקדן, היינו שוכב על פניו או ערפו" (ועי"ש ב'תוספות ד"ה פרקדן). (39) [לא הזכיר רבינו מה שאמרו בפסחים שם, שמרור אינו צריך הסיבה, מפני שסובר רבינו שאין דין זה מיוחד למרור דוקא (כמו שכתבו המפרשים מפני שמרור הוא זכר לעבדות) אלא שבכלל כל שאר אכילתו הוא שאינו צריך הסיבה. ואם כן לפי זה, גם במרור אם הסיב הרי זה משובח – "זמנים" עמוד מב].

ט. אֲרָבֶעָה כּוֹסוֹת הָאֵלוּ, צְרִיף לְמִזְגָּה ⁴⁰ **אוֹתָן פְּדִי שְׁתֵּיהֶן שְׁתֵּיהֶן עֲרָבָה, הַכֹּל לְפִי הַיַּיִן וּלְפִי דַעַת הַשׁוֹתֵהוּ. וְלֹא יִפְחַת בְּאֲרָבֶעָתָן מְרִבֵּיעִית יַיִן חֵיץ ⁴¹. **שְׁתֵּה אֲרָבֶעָה כּוֹסוֹת אֵלוּ מִיַּיִן שֶׁאֵינּוּ מְזוּג - יִצָּא יָדֵי אֲרָבֶעָה כּוֹסוֹת, וְלֹא יִצָּא יָדֵי חֲרוֹת ⁴². **שְׁתֵּה אֲרָבֶעָה כּוֹסוֹת מְזוּגִין בְּבֵת אֶחָת ⁴³ **- יָדֵי חֲרוֹת יִצָּא, יָדֵי אֲרָבֶעָה כּוֹסוֹת לֹא יִצָּא. וְאִם שְׁתֵּה מִכָּל כּוֹס מֵהֵן רְבּוֹ - יִצָּא ⁴⁴.********

(40) שיינם היה חריף מדי, וקשה לשתייה. (41) באופן שבכל כוס וכוס יהיה רוב רביעית יין, ומוסיף בו מים עד רביעית. (42) פסחים קח, ב. כלומר, אין זו מצוה שלימה (רש"י). (43) פסחים, שם. והיינו שלא אמר הגדה ביניהן – לא יצא ידי ד' כוסות, שתיקנו דוקא על דרך הגדה. (44) פסחים, שם. ולכתחילה צריך לשתות כל הכוס.

י. כֹּל כּוֹס וְכוֹס מֵאֲרָבֶעָה כּוֹסוֹת הֵלְלוּ, מְבַרְךְ עֲלֵיו בְּרָכָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה ⁴⁵. **וְכוֹס רֵאשׁוֹן, אוֹמֵר עֲלֵיו קְדוּשַׁת הַיּוֹם. כּוֹס שְׁנִי, קוֹרֵא עֲלֵיו אֵת הַהִגְדָּה ⁴⁶. **כּוֹס שְׁלִישִׁי, מְבַרְךְ עֲלֵיו בְּרַבַּת הַמְזוּזָן. כּוֹס רְבִיעִי, גּוֹמֵר עֲלֵיו אֵת הַהִלָּל וּמְבַרְךְ עֲלֵיו בְּרַבַּת הַשִּׁיר ⁴⁷. **וּבֵין הַכּוֹסוֹת ⁴⁸ **הָאֵלוּ, אִם רָצָה לְשַׁתּוֹת שׁוֹתֵהוּ. בֵּין שְׁלִישִׁי לְרְבִיעִי, אֵינּוּ שׁוֹתֵהוּ ⁴⁹.********

(45) זה לשון רבינו אברהם בנו של הרמב"ם: "אלו הד' כוסות שתייתן חובה מדברי סופרים, וכל אחד מהן מצוה בפני עצמו, ולזה יברך על כל אחד מהם קודם שתייתו ברכה לעצמו: "בורא פרי הגפן", ואחר שתייתו אם שתאו כולו או רביעית ממנו: "על הגפן ועל פרי הגפן", וזו היא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10) לעשות שינוי לתינוקות כדי שיתעוררו לשאול "מה נשתנה" (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד א'). (11) כדעת הגאונים בתשובותיהם (אוצר הגאונים ח"א סימן שכ"ז וח"ב סימן פ"ז) שגם טבילת ירק היא בחרוסת כדי לבטל את הארס שבירקות. וראה להלן בהלכה ח' שלדעת רבינו צריך לטבול גם מצה בחרוסת וזהו ודאי לעשות זכר לטיט, כמו שכתב למעלה (פרק ז' הלכה י"א). (12) כן כתבו גם הגאונים (שם ח"ב סימן פ"ז) אבל הדבר תמוה, כיון שכל דוקא כזית (הגהות מיימוניות ועיין במגיד משנה). (13) כדי שיהיה שינוי ויתמיה את התינוקות ועוררם לשאול (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד ב'). (14) שלא כל המסובים קראו את ההגדה אלא אחד מהם בלבד וכולם שמעו. וכן כתב רבינו אליהו מלונדריש בפירושו על ההגדה (תרביץ שנה כ"ב ספר א'). (15) בימיהם היה לכל אחד מהמסובים שלחן קטן לבדו והקורא מסיב בראש ושלאנו לפניו. (16) אותו קורא ההגדה. וכן כתב גאון (אוצר הגאונים פסחים עמוד 154): "ואומר אותו שמקדש מה נשתנה". (17) השאלות הן לפי סדר הדברים והטבילה היא לפני אכילת מצה וכן הנוסחא במשנה שבירושלמי. (18) הירק והמרור בחרוסת. (19) שקרבן פסח אינו נאכל אלא צלי. (20) כן הוא בסדר רב עמרם גאון (השלם עמוד 212) אבל במשנה (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד א') לא הוזכרה שאלת ההסיבה מפני שבזמן המשנה היו רגילין בזה כל השנה ולא היה בזה משום שינוי.

ג. **בַּזְמַן הַזֶּה אֵינוֹ אוֹמֵר: "וְהַלֵּילָה הַזֶּה כְּלוֹ צְלִי", שְׂאִין לָנוּ קֶרֶבֶן. וּמִתְחִיל בְּגִנּוּת²¹ וְקוֹרֵא, עַד שְׂגוֹמֵר דְּרַשׁ פְּרֻשֶׁת "אַרְמֵי אֲבָד אֲבִי" כְּלָה.**

(21) (למעלה פרק ז' הלכה כ').

ד. **וּמִחֲזִיר הַשְּׁלֶחֶן לְפָנָיו וְאוֹמֵר: "פֶּסַח זֶה²² שְׂאֵנוֹ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַמָּקוֹם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶמְרָתֶם זֶבַח פֶּסַח הוּא לֵה'". וּמִגְבִּיחַ הַמְּרוֹר²³ בִּידוֹ וְאוֹמֵר: "מְרוֹר זֶה שְׂאֵנוֹ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁמְּרוֹר הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּמְרָרוּ אֶת חַיֵּיהֶם". וּמִגְבִּיחַ הַמִּצָּה בִּידוֹ וְאוֹמֵר: "מִצָּה זֶה שְׂאֵנוֹ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֶאֱקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וַיִּגְאֲלֵם מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם וְכוּ'". וּבַזְמַן הַזֶּה אוֹמֵר: "פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזֶמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ'".**

(22) במצה ומרור צריך להגביח כמו שכתב בסמוך ופסח אינו צריך להגביח שכן אמרו במסכת פסחים (דף קט"ז עמוד ב'): "בשר אין צריך להגביח ולא עוד אלא שנראה כאוכל קדשים בחוץ" ומפרש רבינו שבשר אין צריך להגביח אפילו בזמן שבת המקדש היה קיים והוסיפו

הקדוש-ברוך-הוא עלינו וגאלנו (פסחים שם). ובגמרא שם אמרו שמצוה בחזרת, כלומר שהיא קודמת לשאר המינים. והרמב"ם השמיט דין זה, משום שמפרש "מצוה בחזרת" - מצוה גם בחזרת שאף-על-פי שהיא מתוקה, יוצאים בה - כיון שסופה מר ('בית יוסף' סי' תעג). (56) משנה, שם. (57) שם, לט, ב. (58) שם. (59) בישראל הרבה. (60) בחומץ או שראן במים מעת לעת. (61) שבטל טעם המרירות שלהם (שם).

~ שבת קודש כ"ח סיון ~

פֶּרֶק שְׂמִינִי

1) נתבאר בו סידור עשיית מה שכבר קדם, ועניין הברכות, ומה שיש בין הזמן שהיה לנו קרבן, לזמן הזה. ומי שאין לו מה שראוי לעשות דברים אלו - כיצד יעשה.

א. **סֵדֵר עֲשֵׂית מִצּוֹת אֵלוֹ בְּלֵיל חֲמִשָּׁה-עֶשֶׂר כֶּף הוּא: בְּתַחֲלֵה מוֹזְגִין כּוֹס לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמְבָרֵךְ "בוֹרֵא פְּרֵי הַבְּפִן", וְאוֹמֵר עֲלֵיו קְדוֹשׁ הַיּוֹם² וְזִמְן³ וְשׁוֹתֶה⁴. וְאַחֲרָיֶךָ מְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם"⁵ וְנוֹטֵל יָדָיו⁶. וּמְבִיאִין שְׁלֶחֶן עֲרוּף, וְעֲלָיו מְרוֹר וִירֵק אֶחָד⁷, וּמִצָּה וְחֲרֹסֶת, וְגוֹפוֹ שֶׁל כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח, וּבִשֶׁר חֲגִיגָה⁸ שֶׁל יוֹם אַרְבַּע־עֶשֶׂר. וּבַזְמַן הַזֶּה מְבִיאִין עַל הַשְּׁלֶחֶן שְׂנֵי מֵינֵי בִשָּׂר⁹: אֶחָד זָכָר לַפֶּסַח, וְאֶחָד זָכָר לְחֲגִיגָה.**

(2) "אשר קדשנו במצותיו כו" מקדש ישראל והזמנים". (3) "שהחיינו". (4) בהסיבה. (5) שכל דבר שטיבולו במשקה צריך נטילת ידיים (פסחים דף קט"ז עמוד א'). והיו הוא מטביל את הירק בחרוסת (כמו שכתב רבינו להלן הלכה ב'). (6) מברך תחילה ואחר כך נוטל ידיו שכל המצוות מברך עליהן עובר (לפני) לעשייתן (מסכת פסחים דף ז' עמוד ב' ועיין שם בתוס' ד"ה על). (7) (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב'). (8) היו אוכלים אותה לפני קרבן הפסח כדי שתהיה אכילת קרבן הפסח על השובע. (9) כרב יוסף (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב').

ב. **מִתְחִיל וּמְבָרֵךְ "בוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה", וְלוֹקֵחַ יֶרֶק וּמְטַבֵּל¹⁰ אוֹתוֹ בְּחֲרֹסֶת¹¹ וְאוֹכֵל בְּצִיֵּת¹², הוּא וְכָל הַמְּסִבִּין עִמּוֹ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֵין אוֹכֵל פְּחוֹת מִפְּצִיחַ. וְאַחֲרָיֶךָ עוֹקְרִין הַשְּׁלֶחֶן¹³ מִלְּפָנֵי קוֹרֵא הַהֲגָדָה¹⁴ לְבִדּוֹ¹⁵, וּמוֹזְגִין הַכּוֹס הַשְּׂנֵי, וְקָאֵן הַבֶּן שׂוֹאֵל וְאוֹמֵר הַקּוֹרֵא¹⁶: "מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת - שֶׁבִּקֵּל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין¹⁷ אֶפְלוּ פַעַם אַחַת, וְהַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פַעַמַיִם¹⁸. שֶׁבִּקֵּל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֲמִץ וּמִצָּה, וְהַלֵּילָה הַזֶּה כְּלוֹ מִצָּה. שֶׁבִּקֵּל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בִּשֶׂר צְלִי, שְׁלוּק וּמְבַשֵּׁל, וְהַלֵּילָה הַזֶּה כְּלוֹ צְלִי¹⁹. שֶׁבִּקֵּל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יֶרֶקוֹת, וְהַלֵּילָה הַזֶּה מְרוֹרִים. שֶׁבִּקֵּל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין בֵּין מְסִבִּין, וְהַלֵּילָה הַזֶּה כְּלָנוּ מְסִבִּין"²⁰.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לתוף שלם, ומברך³¹ "המוציא לחם מן הארץ". ומפני-מה אינו מברך על שתי כפרות פשאר ימים טובים? משום שנאמר: "לחם עניי" - מה דרפו של עני בפרוסה, אף כאן בפרוסה. ואחר-כך פורף³² מצה ומרור כאחת, ומטבל בחרסת³³ ומברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים", ואוכל. ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו³⁴, מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

29) ונגע במקום המטונף (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א').
30) מסכת ברכות דף ל"ט עמוד ב'. (31) על המצה הפרוסה. (32) כשיטת הלל (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א') משם שנאמר: "על מצות ומרורים יאכלוהו". (33) זכר לטיט (ראה למעלה הלכה ב'). (34) כחכמים החולקים על הלל שהרי לא הוכרעה ההלכה כמי (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א').

ז. ואחר-כך מברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הזבח", ואוכל מבשר חגיגת ארבעה-עשר תחלה. ומברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הפסח", ואוכל מגופו של פסח. ולא ברפת הפסח פוטרת של זבח, ולא של זבח פוטרת של פסח³⁵.

35) שזבח ופסח שתי מצוות הן, כרבי עקיבא (משנה מסכת פסחים דף קכ"א עמוד א').

ח. בזמן הזה, שאין שם קרבן - אחר שמברך "המוציא לחם" חוזר ומברך "על אכילת מצה", ומטבל מצה בחרסת³⁶ ואוכל³⁷, וחוזר ומברך "על אכילת מרור", ומטבל מרור בחרסת ואוכל. ולא ישהה³⁸ אותו בחרסת, שמה יבטל טעמו. וזו מצוה מדברית סופרים. וחוזר וכורך מצה ומרור, ומטבל בחרסת, ואוכל בלא ברכה זכר למקדש.

36) זכר לטיט כמו שנכתב למעלה (הלכה ו'). (37) ומרור אוכל אחר כך. לפי שבזמן הזה המרור אינו אלא מדרבנן (למעלה פרק ז' הלכה י"ב) וכלפי המצה שהיא מן התורה גם בזמן הזה (למעלה פרק ו' הלכה א') הוא כדבר של רשות וכלל בידנו כי דבר של רשות מבטל טעם המצה (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א') וראה למעלה (הלכה ו') שבזמן המקדש, שגם המרור מן התורה, אפשר לכרוך שניהם ביחד. (38) (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד ב') ולא כתב כן למעלה (הלכה ו') שכיון שאוכלו ביחד עם המצה אינו מרגיש מרירותו ואינו רגיל להשהותו.

ט. ואחר-כך נמשך בפסודיה, ואוכל כל מה שהוא רוצה לאכל, ושותה כל מה שהוא רוצה לשתות, ובאחרונה אוכל מבשר הפסח אפלו פזית, ואינו

ואמרו: "ולא עוד" כלומר שבזמן הזה יש טעם נוסף שנראה כאוכל קדשים בחוץ. והטעם שאינו צריך להגביה בשר הוא מפני שזה עתה החזירו את השלחן שעקרו מקודם ואם כן ניכר הדבר אף בלי הגבהה, אבל אחר כך כשכבר העמיד השלחן והפסיק בדברים ושוב אומר על המרור ועל המצה צריך להגביהם ולהראותם למסובים]. (23) [הקדים מרור למצה וכן כתב למעלה (פרק ז' הלכה ה') כנוסחת המשנה (כן כתב רבינו מנחם, וכ"ה בפירוש ההגדה כ"י אופסלה תרביץ שנה כ"ג ספר ב' עמ' 95, אבל במשנה שלפניו הקדימו מצה למרור) ואילו בנוסח ההגדה שינה והקדים מצה למרור. והטעם בזה הוא משום שכל עיקר האמירה נכתבה בפסח: "ואמרתם זבח פסח" אלא שאנו לומדים מצה ומרור מפסח שגם בהם צריך אמירה (תוס' פסחים דף קט"ז עמוד א' ד"ה ואמרתם) ומכיון שמרור קשור יותר בפסח, שהרי אינו נוהג מן התורה אלא בזמן שיש פסח (למעלה פרק ז' הלכה י"ב), לכן הקדים כאן מרור למצה, אבל בנוסח ההגדה "שנהגו בה ישראל בזמן הגלות", שאין שם פסח, הקדים מצה, שהיא מן התורה, למרור, שאינו אלא מדרבנן - "זמנים" עמוד ל"ח. וכן נראה בפירוש ההגדה כ"י אופסלה שם, ועיין במרכבת המשנה].

ה. ואומר²⁴: "לפיקך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר להדר לרומם לגדל ולנצח למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, והוציאנו מעבדות לחרות, מיגון לשמחה ומאפלה לאור גדול, ונאמר לפניו הלויה". "הללויה הללו עבדי ה' וגו'" עד "תלמיש למעיני מים", וחותם: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו ללילה הזה לאכל-בו מצה ומרורים". ובזמן הזה מוסיף: "בן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הפאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וישישים בעבודתך²⁶, ונאכל שם מן הדיבחים ומן הפסחים²⁷ שניגע דמם על קיר מזבחתך לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו. ברוך אתה ה' גאל ישראל". ומברך²⁸ "בורא פרי הגפן" ושותה הפוס השני.

24) (משנה במסכת פסחים דף קט"ז עמוד ב').
25) להדיגש שאנו בני חורין - "עבדי ה' ולא עבדי פרהה".
26) לשון שמחה נופל על ההתחלה וששון היא על הגמר, שמחים בבנין וישישים בעבודה (הגר"א). (27) זבחים ואחר כך פסחים שתחלה אוכל מן החגיגה ואחר כך מן הפסח (להלן הלכה ז') כדי שיאכל הפסח על השובע (פרק ח' מהלכות פסחים הלכה ג'). (28) (ראה למעלה פרק ז' הלכה י').

ו. ואחר-כך מברך "על נטילת ידים" ונוטל ידיו שנית, שהרי הסיח דעתו²⁹ בשעת קריאת ההגדה. ולוקח שני ריקינין, וחולק אחד מהן, ומניח פרוס³⁰

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ההגדה מְבַרְךָ עַל הַמַּצָּה וְאוֹכֵל, וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל מִן הַמָּרוֹר בְּלֹא בְרָכָה.

53 (רי"ף). 54 אפילו כוס אחד. 55 (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב'). כרב חסדא (שם דף קט"ו עמוד א').

יג. מי שאין לו מצה משמרת⁵⁷ אלא פזית - לשגומר סעודתו ממצה שאינה משמרת, מברך "על אכילת מצה"⁵⁸ ואוכל אותו פזית, ואינו טועם אתריו כלום.⁵⁹

56 (רי"ף). 57 לשם מצה (ראה למעלה פרק ו' הלכה ט'). 58 ויוצא גם מצות אפיקומן שהרי אכלו על השובע. 59 שאין מפטירין אחר המצה כלום (למעלה פרק ו' הלכה א').

יד. מי שישן בתוך הסעודה והקיץ - אינו חוזר ואוכל.⁶⁰ בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה - חוזרין ואוכלין.⁶¹ נרדמו בקץ ונעורו - לא יאכלו. נתנמנמו בקץ - לא יאכלו.⁶²

60 (משנה במסכת פסחים דף ק"כ עמוד א') לענין פסח והוא הדין לענין מצה והטעם הוא מפני שנינה חשובה כהפסח והרי הוא כאוכל בשני מקומות ואסור לאכול את הפסח בשני מקומות משום שנאמר: "בבית אחד יאכל" (מסכת פסחים דף פ"ו עמוד א') והוא הדין למצה. 61 מכיון שיתר בני החבורה היו נעורים אין זה הפסח אפילו לגבי הישנים. 62 כרבי יוסי (מסכת פסחים דף ק"כ עמוד ב') וסובר רבינו שדברי ר' יוסי מוסבים למה שאמר תנא קמא: "ישנו כולן - לא יאכלו" ועל זה אמר ר' יוסי שזהו דוקא בנרדמו אבל נתנמנו, והוא שיתחילו לישן ולא נשתקעו בשינה ושומעין כשידברו אליהם ואם קראם אדם עונים מיד (פירוש המשנה לרבינו) יאכלו (ורשב"ם מפרש שר' יוסי חולק על הרישא שאמר תנא קמא "ישנו מקצתן יאכלו").

סליקו להו הלכות חמץ ומצה

נסח ההגדה

נסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלות¹ כן היא: מתחיל על פוס שני ואומר: בבבילון² יצאנו ממצרים.

1 (ראה למעלה פרק ח' הלכה ד'). 2 בבהלה וחפזון וכן בתרגום אונקלוס על הפסוק (דברים פרק ט"ז פסוק ג'): "בחפזון יצאת מארץ מצרים" - "בבהילו נפקת מארעא דמצרים". ומה שאמר חציו ארמית ("בבהילו") וחציו עברית ("יצאנו ממצרים") מפני שלא היו שולטים אז בשפה העברית (פירוש ההגדה ב"הגדה שלמה" עמוד קל"ג).

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. כל דקפין ייתי ויכול, כל דצריך לפסח ייתי ויפסח. השתא קא, לשתא דאתיא בארעא דישראל. השתא הקא עבדי, לשתא דאתיא בני חרי:

טועם אתריו כלל³⁹. ובזמן הזה אוכל פזית מצה, ואינו טועם אתריו כלום⁴⁰, כדי שיהיה הפסח סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו, שאכילתו היא המצה.

39 שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן (מסכת פסחים דף קי"ט עמוד ב' במשנה), כלומר שלא יאכלו אחר הפסח מיני מתיקה בקינוח סעודה כמו שהיו רגילים תמיד לאכול, שמה שאוכלים אחרי הסעודה קורין בשפה היוונית "אפיקומן" (תוס' רע"א בשם תשב"י). 40 כרב יהודה אמר שמואל ש"אין מפטירין אחר מצה אפיקומן".

י. ואתר-ך נוטל ידיו⁴¹ ומברך ברכת המזון על כוס שלישי ושותהו. ואתר-ך מוזג פוס רביעי וגומר עליו את ההלל⁴², ואומר עליו ברכת השיר, והיא "ההללו ה' כל מעשיך וכו"⁴³, ומברך "בורא פרי הגפן". ואינו טועם אתר-ך כלום כל הלילה, חוץ מן המים. ויש לו למזג פוס חמישי⁴⁴ ולומר עליו הלל הגדול, מ"הודו לה' כי טוב" עד "על נהרות בבבל". וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות. ויש לו לגמר את ההלל בכל מקום שירצה, אף-על-פי שאינו מקום סעודה.

41 למים אחרונים. 42 שעד עכשיו קרא רק עד "למעינו מים" (למעלה הלכה ה'). 43 כרב יהודה (מסכת פסחים דף קי"ח עמוד א'). 44 כן גרס ר"ח (מסכת פסחים דף קי"ח עמוד א'): "חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי ר' טרפון" ובספר מעשה רוקח מביא בשם הר"א בן הרמב"ם: "שאביו הרמב"ם נוהג לשתות רק ד' כוסות ולא היה מוסיף".

יא. מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים, אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכל, אין אוכלין, גזרה שמה יאמרו בשר פסח הוא⁴⁶. ובכל מקום⁴⁷ אסור לאכל שיה צלוי פלו פאחד⁴⁸ בליל זה, מפני שנהגה פאובל קדשים בחוץ. ואם⁴⁹ היה מחתך, או שחסר ממנו אבר⁵⁰ או שלק בו אבר והוא מחתך⁵¹ - הרי זה מתר במקום שנהגו⁵².

45 (משנה במסכת פסחים דף נ"ג עמוד א'). 46 והרי הוא אוכל קדשים בחוץ. 47 אפילו במקום שנהגו לאכול צלי. 48 (משנה במסכת ביצה דף כ"ב עמוד ב') כחכמים. 49 (מסכת פסחים דף ע"ד עמוד א'). 50 שכיון שהוא חסר אינו דומה לפסח. 51 אפילו מחובר. שלא יטעו שזה קרבן פסח, שאין דרכו בשליקה. 52 אפילו כוס אחד.

יב. מי שאין לו יין⁵⁴ בלילי הפסח - מקדש על הפת, כדרך שעושה בשבת, ועושה כל הדברים על הסדר הזה. מי שאין לו ירק⁵⁵ אלא מרור בלבד - בתחלה מברך על המרור שתי ברכות: "בורא פרי האדמה" ו"על אכילת מרור" ואוכל, וכשיגמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סיפרה כי החכם ישאל אתכם (וראה הגדה שלמה) להגרו"מ כשר מבוא פרק כ"ב).

רשע מה הוא אומר? "מה העבודה הזאת לכם".
לכם ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הפלל
כפר בעקר. אף אתה הקהה את שניו ואמור לו:
"בעבור זה עשה יי' לי בצאתי ממצרים". לי ולא
לו. ואלו הנה שם לא הנה נגאל.

תם מה הוא אומר? "מה זאת". "ואמרת אליו:
בחזק יד הוציאנו יי' ממצרים מבית עבדים".

ושאינו יודע לשאל את פתח לו, שנאמר: "והגדת
לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה יי' לי
בצאתי ממצרים". "והגדת לבנך" - יכול מראש
הדש? תלמוד לומר: "ביום ההוא". אי "ביום
ההוא", יכול מבעוד יום? תלמוד לומר: "בעבור
זה". לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מנחים
לפניך.

מתחלה עובדי אלהים אחרים היו אבותינו, ועכשיו
קרננו המקום לעבודתו. שנאמר: "ויאמר יהושע
אל כל העם: כה אמר יי' אלהי ישראל, בעבר הנהר
ישבו אבותיכם מעולם, תרח אבי אברהם ואבי
נחור, ויעבדו אלהים אחרים. ואקח את אביכם את
אברהם מעבר הנהר, ואולף אותו בכל ארץ פנעון,
וארבה את זרעו, ואתן לו את יצחק. ואתן ליצחק
את יעקב ואת עשו, ואתן לעשו את הר שעיר
לרשת אותו, ויעקב ובניו ירדו מצרים".

ברוך שומר הבטחתו לישראל עמו, ברוך הוא.
שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ, לעשות כמו
שאמר לאברהם אבינו בין הפתרים. שנאמר:
"ויאמר לאברהם ידוע תדע פי גר יהיה זרעך בארץ
לא להם, ועבדם וענו אותם ארבע מאות שנה,
וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, ואחרי כן יצאו
ברכש גדול".

והיא שעמדה לאבותינו ולנו. שלא אחד בלבד
עמד עלינו, אלא בכל דור ודור עומדים עלינו
לכלותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

צא ולמד מה בקש לכן הארמי לעשות ליעקב
אבינו. שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ולכן בקש
לעקר את הכל, שנאמר: "ארמי אבד אבי, וירד
מצרימה, ויגר שם" - מלמד שלא ירד להשתקע
אלא לגור שם, שנאמר: "ויאמרו אל פרעה: לגור

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? שבכל
הלילות אין אנו מטבילין אפלו פעם אחת, והלילה
הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ
ומצה, והלילה הזה בלו מצה. שבכל הלילות אנו
אוכלים שאר ירקות, והלילה הזה מרור. שבכל
הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסבין, והלילה
הזה בלנו מסבין:

(3) ובזמן הבית אמר עכשיו: "שבכל הלילות אנו אוכלים
בשר צלי כו" (פרק ח' הלכה ב').

עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו יי' אלהינו
משם ביד חזקה וברזע נטויה. ואלו לא הוציא
הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים - עדין
אנו, בגינו ובגוי כנינו משעבדים היינו לפרעה
במצרים. ואפלו בלנו חכמים, בלנו נבונים, בלנו
זקנים, בלנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר
ביציאת מצרים. שקל המאריך לספר ביציאת
מצרים הרי זה משבח.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן
עזריה ורבי יעקב ורבי טרפון שהיו מסבין
בבגדי ברק, והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו
הלילה. עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו
הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

אמר להם רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן
שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים
בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר: "למען
תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך".
"ימי חייך" - הימים. "כל ימי חייך" - הלילות.
וחכמים אומרים: "ימי חייך" - העולם הזה. "כל
ימי חייך" - להביא לימות המשיח.

ברוך המקום שנתן תורה לישראל, ברוך הוא.
כנגד ארבעה בנים דברה תורה. אחד חכם. ואחד
רשע. ואחד תם. ואחד שאינו יודע לשאל:

חכם מה הוא אומר? "מה העדות והחקים
והמשפטים אשר צוה יי' אלהינו אתכם?". אף אתה
אמור לו כהלכות הפסח: "אין מפטירין אחר הפסח
אפיקומין".

(4) בכ"י התימנים, בדפוסי רומא שונצינו וויניציאה הנוסחא:
"אותנו" וכ"ה בירושלמי (פסחים פרק י' הלכה ד')
ובמכילתא סוף פרשת בא. מפני שבאמת החכם שואל
בלשון "אותנו" שגם הוא כולל את עצמו בציווי, ולא
כשרשע שאומר "לכם" ומוציא עצמו מן הכלל (להלן), אלא
שהתורה לא העתיקה את לשון השאלה של החכם אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"וְאֵת עַמְלֵנוּ" - אֱלוֹ הַבְּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל הַבֵּן הַיְלִיד הַיְאוֹרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ וְכָל הַבַּת תִּחְיֶינָה".

"וְאֵת לַחֲצֵנוּ" - זֶה הַדַּחֵק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַם רְאִיתִי אֵת הַלַּחֵץ אֲשֶׁר מְצָרִים לַחֲצִים אֹתָם".

"וַיִּצְאֵנוּ יְיָ מִמְּצָרִים" - לֹא עַל יְדֵי מְלָאךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַעֲבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה, וְהַפִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי יְיָ".⁷

(7) בהגדות שלנו נוסף: "ועברתי בארץ מצרים כו' ולא מלאך כו' ולא שרף כו' ולא אחר".

"בְּיַד חֲזָקָה" - זֶה הַדְּבָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה יָד יְיָ הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בְּשׂוּדָה, בְּסוּסִים בְּחִמּוּרִים בְּגַמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן, דָּבָר כְּבֹד מְאֹד".

"וּבְזֶרַע נְטוּיָה" - זֶה הַחֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַחֲרַבּוּ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלָּיִם".

"וּבְמִרְאָ גְדֹל" - זֶה גְלוּי שְׂכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ הַנֶּסֶה אֱלֹהִים לְבָא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי, בְּמִסּוֹת בָּאתָ וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיַד חֲזָקָה וּבְזִרְוֹעַ נְטוּיָה וּבְמִרְאִים גְּדֹלִים, כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְכֹם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ".

"וּבְאֹתוֹת" - זֶה הַמַּטֵּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת הַמַּטֵּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֵת הָאֹתוֹת".

"וּבְמִפְתִּים" - זֶה הַדָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּנְתַּתִּי מוֹפְתִים בְּשָׁמַיִם וּבְאֶרֶץ, דָּם וְאֵשׁ וְתַמְרוֹת עֶשְׂוֹן".

דָּבָר אַחֵר: "בְּיַד חֲזָקָה" - שְׁתִּים. "וּבְזֶרַע נְטוּיָה" - שְׁתִּים. "וּבְמִרְאָ גְדֹל" - שְׁתִּים. "וּבְאֹתוֹת" - שְׁתִּים. "וּבְמוֹפְתִים" - שְׁתִּים. אֱלוֹ עֶשֶׂר מִפְּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם, וְאֵלוֹ הֵן:

דָּם. צְפַרְדֵּעַ. כְּנִים. עֲרוֹב. דָּבָר. שְׁחִין. בְּרַד. אֲרָבָה. חֶשֶׂךְ. מִפַּת בְּכוֹרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה הִזְיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָן: דְּצ"ף ע"ש בְּאֵת"כ"ב.⁸

(8) בהגדות שלנו נוספו כאן כמה דברים: "רבי יוסי הגלילי כו' רבי אליעזר כו' רבי עקיבא כו' כמה מעלות טובות כו' לכפר על כל עוונותינו".

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֱלוֹ בְּפִסְחָה, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתּוֹ: פֶּסַח. מִצָּה. וּמְרוֹרִים.

בְּאֶרֶץ פְּאֵנּוּ, כִּי אֵין מְרַעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעַבְדֶּיךָ, כִּי כְבֹד הָרַעַב בְּאֶרֶץ פְּנֵעוֹן. וְעַתָּה יִשְׁבוּ נָא עַבְדֶּיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן".

(5) בהגדות שלנו נוסף: "וירד מצרימה אנוס על פי הדבור" וכ"ה בנוסחת רב עובדיה.

"בְּמַתִּי מַעֲט" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִם, וְעַתָּה שְׂמֵךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב".

"וַיְהִי שֵׁם לְגוֹי" - מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצִינִים שֵׁם לְגוֹי.

"גְּדוֹל וְעֶצוֹם" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד, וַתִּמְלֵא הָאֶרֶץ אוֹתָם".

"וְרַב" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "רַבְּכָה פְּצַמַח הַשְּׂדֵה נִתְתִּיךָ, וַתְּרַבִּי וַתַּגְדִּילִי וַתְּבֹאִי בְּעַדֵי עַדִּים, שְׂדֵים נִכְנָוִי, וַיִּשְׁעַרְךָ צַמַח, וְאֵת עֵרֶם וְעֵרִיָּה".⁶

(6) בהגדות שלנו נוסף כאן: "ואעבור עליך ואראך כו' בדמיך חיי".

"וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ, פֶּן יִרְבֶּה, וְהִזְיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ, וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאֶרֶץ".

"וַיַּעֲנֵנוּ" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁמְעוּ עֲלֵינוּ שְׁרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנְתּוּ בְּסִבְלָתָם, וַיִּכְּן עֲרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה, אֵת פֶּתֶם וְאֵת רַעַמְסֵס".

"וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ עֲבוּדָה קָשָׁה" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ".

"וַיַּנְצֵעַק אֵל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי בְּיָמֵים הַרְבִּים הָהֵם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיִּאָּנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעֻקוּ, וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה".

"וַיִּשְׁמַע יְיָ אֵת קִלְנוֹ" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֵת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֵת בְּרִיתוֹ אֵת אֲבָרְהָם אֵת יִצְחָק וְאֵת יַעֲקֹב".

"וַיִּרְא אֵת עַנְיָנוּ" - זֶה פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּרְא אֱלֹהִים אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים".

קסג מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שפית המקדש קנים, על שום מה? על שום שפסח המקום על פתי אבותינו במצרים. שנאמר: 'וַאֲמַרְתֶּם זִבַח פֶּסַח הוּא לִי אֲשֶׁר פֶּסַח עַל פְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתִינּוֹ הִצִּיל, וַיִּקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ'.

בסדר שמברכין וקוראים ההגדה בליל יום טוב ראשון של פסח, כך מברכים וקוראים בליל השני של גלויות. וכן חייבין בליל השני בארבעה כוסות ובשאר הדברים שנעשו בלילה הראשון.

סליק נסח ההגדה.

סליקו להו הלכות סדר הפסח ודין חמץ ומצה בסייעתא דשמיא.

הלכות שופר וסכה ולולב

יש בכללן שלש מצות עשה. וזהו פּרֻטָן: (א) לשמע קול שופר באחד בתשרי. (ב) לישב בסכה כל שבועת ימי החג. (ג) לטל לולב במקדש כל שבועת ימי החג.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) ביאר רבינו מצות התקיעה והשופר, מאי זה מין הוא, ואי זה שופר כשר, ואי זה שופר פסול. ואם מחללין עליו י"ט, וכל דיני הכשר השופר ושיעורו ומקום התקיעה.

א. מצות עשה של תורה לשמע תרועת השופר: בראש־השנה, שנאמר: "יום תרועה יהיה לכם." ושופר שתוקעין בו - בין בראש־השנה, בין ביובל⁴ - הוא קרן הפכשים הפסוף⁵. וכל השופרות פסולין⁶, חוץ מקרן הפכש⁷. ואף־על־פי שלא נתפרש בתורה תרועה בשופר בראש־השנה⁸ - הרי הוא אומר ביובל: "והעברת שופר וכו'", "תעבירו שופר". ומפי השמועה⁹ למדו: מה תרועת יובל בשופר, אף תרועת ראש־השנה בשופר¹⁰.

2) עיקר המצוה היא השמיעה ולא התקיעה, ולכן מברכין לשמוע קול שופר ולא לתקוע בשופר, ואם תקע ולא שמע קול השופר - לא יצא (להלן הלכה ט). וראה ב'תשובות רבינו' בסוף הספר. 3) כלשון הכתוב (במדבר כט, א): "יום תרועה יהיה לכם." ובהל' שמיטה ויובל (פ"י ה"י) בתקיעת היובל, כתב רבינו שמצוה לתקוע (ועיין כסף־משנה). 4) ביום הכיפורים של יובל, היא שנת החמישים. וראה בהל' שמיטה ויובל (פ"י ה"ח) שאחר שגלינו מארצנו, בטל דין היובל עד שיתקבצו הגלויות. 5) ראש השנה כו, א. סתם קרן של כבשים הוא כנוף (בית יוסף), ואמר רבי אבהו (ר"ה טז): "למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידתו

מזה ז' שנים אוכלין, על שום מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיין עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד. שנאמר: "וַיֹּאפּוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת פִּי לֹא חֲמֵץ, כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְּמַהֵמֶה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם."

מזה ז' שנים אוכלין, על שום מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיין עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד. שנאמר: "וַיֹּאפּוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת פִּי לֹא חֲמֵץ, כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְּמַהֵמֶה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם."

מרורים אלו שאנו אוכלים, על שום מה? על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים. שנאמר: "וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה, בַּחֲמֹר וּבַלְבָּנִים, וּבְכָל עֲבָדָה בַשָּׂדֶה, אֶת כָּל עַבְדֹתֶם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ."

9) בהגדות שלפנינו נוסף כאן: "שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" וכ"ה במשנה (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד ב').

לפיכך אנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם לגדל ולהדר ולנצח למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו. והוציאנו מעבדות וחרות, ומשעבוד לגאולה, ומיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ונאמר לפניו הללויה.

הללויה הללו עבדי יי הללו את שם יי. יהי שם יי מברך וכו', עד "חלמיש למעיניו מים".

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו הלילה הזה לאכל בו מצה ומרורים. כן יי אלהינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים כבנין עירך וששים בעבודתך. ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהלכות ע"ז (פ"ה ה"ו) שממונה לשריפה עומד, והרי זה כשורף ואיננו. (19) הרא"ש (פ"ג דר"ה ס"ט) בשם הירושלמי (סוכה פ"ג ה"א). (20) ראה למעלה הלכה א. (21) ולפי זה, אם הרחיק את השופר מפיו ותקע בו - יצא, ושלא כדעת הרמב"ם שהביא המגיד-משנה להלן הלכה ו. (22) ואף-על-פי שהתוקע הגביהו, מכיון שהשומע יוצא - יצא גם התוקע (מגיד-משנה). (23) שהקול אין בו ממש (כספ-משנה בשם רבינו מנחם). ומקור הדברים בירושלמי שם. וראה ברבא"ד. (24) ראש השנה כח, א. קרבן עולה שכולו כליל על המזבח. והוא-הדין לשופר של שלמים. (25) לכתחילה, שהרי הוא נהנה. ואע"פ שמצוות לאו ליהנות ניתנו - יש אנשים שנהנים מהתקיעות, וראה להלן הערה כט. (26) אשם מעילות שחייב להביא כל הנהנה מקדשי ה' (ויקרא ה, טו), וקול שאין בו ממש אין בו קרבן מעילה. וכן כתב רבינו ב"ה מהל' מעילה ה"ט: "קול ומראה וריח של הקדש, לא נהנין ולא מועלין". (27) שאף-על-פי שאין בזה קרבן מעילה - הרי איסור הנאה יש, כמו שכתב רבינו בפ"ה מהל' מעילה ה"ט"ז (וראה בלחם-משנה). (28) לא ניתנו לישראל להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על צואריהם ניתנו (רש"י ב"ה שם), ואין זו הנאה גמורה. (29) כגון שאמר: הנאת השופר אסורה עלי. (30) בנוסח אחר: "לתקוע לו" (מעשה רוקח). וכ"ה בגמרא ר"ה כח. לפי כתיב ב בדק"ס וכ"ה ברי"ף. ולפי זה, דוקא אחר תוקע לו אבל הוא עצמו לא יתקע, שהרבה בני אדם יש להם הנאת הגוף בשעה שתוקעים (עיי' שו"ע או"ח סי' תקפו ס"ה), ולפיכך אסר רבינו לתקוע בשופר של עבודה-זרה ובשופר של עולה. וברמב"ם דפוס רומי (רמ) כתוב: "המודר הנייה מחבירו, מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה". ולפי"ז יתכן שבנוסחא שהביא 'מעשה רוקח', צ"ל: "המודר הנייה משופר, מותר לתקוע [בו] תקיעה של מצוה. וכן המודר הנייה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה", וכמו שמפורש ב"ה כח. ועיי' כספ-משנה שהעיר על השמטת הרמב"ם בבא אחת. ולפי הני"ל אתי שפיר). ונשמט בטעות הדומות "מותר לתקוע" - "מותר לתקוע". ולפי זה, מותר גם למודר עצמו לתקוע בשופר, ואין חוששים להנאת הגוף מן התקיעות. וצריך לומר כמו שכתב 'המאירי' בחיבור התשובה עמוד 332 לחלק בין נדר לע"ז והקדש: "שאי' מחמירין בנדר כמו שאנו מחמירין בע"ז והקדש, שאע"פ שאנו דנין התרה מטעם מצוות לאו ליהנות ניתנו, אין מתירין אותו לכתחילה, שחומרת הקדש וע"ז היא שהביאתנו לכך, אבל בענין הדרת הנאה - מותר אף לכתחילה - שאין בתקיעתו הנאת הגוף".

ד. שופר של ראש-השנה, אין מחללין עליו את יום-טוב, וְאִפְלוּ בְּדָבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּתָא³¹. פִּינְיָדָה? הִיא הַשּׁוֹפָר בְּרֵאשׁ הָאֵילָן אוּ מַעֲבָר הַנְּהָר, וְאֵין לוֹ שּׁוֹפָר אֲלָא הוּא - אֵינוֹ עוֹלָה בְּאֵילָן³² וְאֵינוֹ שֵׁט עַל-פְּנֵי הַמַּיִם³³ פְּדֵי לְהַבְיָאוֹ, וְאֵין צָרִיף לֹמַר שְׁאֵין חוֹתְכִין אוֹתוֹ אוּ עוֹשִׂין בוֹ מְלֶאכָה, מִפְּנֵי שֶׁתְּקִיעַת שּׁוֹפָר מְצֻוֹת עֲשֵׂה, וְיוֹם-טוֹב - עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה³⁴,

של יצחק, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני". (6) סובר רבינו, שמה שאמר רבי לוי (שם כו): מצוה של ראש השנה בכפופין, כלומר של אילים או כבשים כפופים, הכוונה ששופרות אחרים פסולים. ודעת הראב"ד ושאר הראשונים, שאין זה אלא למצוה מן המובחר, אבל בדיעבד כשר אפילו ממינים אחרים. (7) הכפוף. כמו שכתב למעלה ('בית יוסף'). (8) שכתוב "יום תרועה" (במדבר שם), אבל עדיין לא שמענו במה יתקע אם בשופר או בשאר דברים. (9) הלכה למשה מסיני. (10) ראש השנה לג, ב.

ב. בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִין בְּרֵאשׁ-הַשָּׁנָה בְּשׁוֹפָר אֶחָד, וְשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת מִן הַצְּדִדִּין¹¹. הַשּׁוֹפָר מֵאֲרִיף¹², וְהַחֲצוֹצְרוֹת מִקְצָרוֹת, שְׁמֻצוֹת הַיּוֹם בְּשׁוֹפָר¹³. וְלָמָּה תוֹקְעִין עִמּוֹ בַּחֲצוֹצְרוֹת? מְשׁוּם שְׁנֹאמַר: "בַּחֲצוֹצְרוֹת יְקוּל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה'". אֲבָל בְּשֹׁפָר מְקוֹמוֹת אֵין תוֹקְעִין בְּרֵאשׁ-הַשָּׁנָה, אֲלָא בְּשׁוֹפָר בְּלֶבֶד¹⁴.

(11) משנה, שם כו, ב. שני אנשים היו תוקעין בחצוצרות בשעת התקיעה בשופר. (12) אחרי שגמרו לתקוע בחצוצרות, ממשיך עוד השופר לתקוע. (13) ולכך מסיימין במצות היום. (14) ראש השנה כז, א. כתוב: "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' (תהלים צח, 1) - אימתי יריעו בשופר וחצוצרות ביחד - לפני ה', ו'לפני' משמע שהשכינה שרויה שם ומריעים לפניה כביכול, כמו 'ודוד מכרכר לפני ה'" (שמואל-ב ו, יד) שהיה הארון מהלך אתם.

ג. שופר של עפ"ם¹⁵, אֵין תוֹקְעִין בוֹ לְכַתְחֻלָּה¹⁶. וְאֵם תִּקַּע - יֵצֵא¹⁷. וְשֵׁל עֵיר הַנְּדַחְתָּ¹⁸ - אֵם תִּקַּע בוֹ, לֹא יֵצֵא¹⁹. שׁוֹפָר הַגְּזוּל שֶׁתִּקַּע בוֹ - יֵצֵא, שְׁאֵין הַמְצוּהָ אֲלָא בְּשִׁמְיעַת הַקּוֹל²⁰, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִגַּע בוֹ²¹ וְלֹא הִגְבִּיהוּ הַשּׁוֹמְעִים²² - יֵצֵא, וְאֵין בְּקוֹל דִּין גְּזוּל²³. וְכֵן שׁוֹפָר שֵׁל עוֹלָה²⁴, לֹא יִתְקַע בוֹ²⁵; וְאֵם תִּקַּע - יֵצֵא, שְׁאֵין בְּקוֹל דִּין מְעִילָה²⁶. וְאֵם תֹּאמַר: וְהָלוֹא נִהְיָה בְּשִׁמְיעַת הַקּוֹל? מְצוֹת לְאוֹ לְהַנּוֹת נִתְנוּ²⁸. לְפִיכָף הַמְדָר הַנִּהְיָ מִשּׁוֹפָר²⁹, מִתֵּר לְתַקַּע בוֹ³⁰ תְּקִיעָה שֵׁל מְצוּהָ.

(15) ראש השנה כח, א. שהשתחוה הגוי לשופר ועשהו אליל או שתקע בו לעבודה-זרה, שכל אלו אפשר לבטלם (ראה להלן הערה טז). אבל שופר מקרן של בהמה שהקריבוה לעבודה-זרה, אין לו ביטול (מגיד-משנה). (16) שהתוקע בשופר יש לו הנאת הגוף מן התקיעות, וראה להלן הערה כט. (17) מפני ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו", שהנהנה ממה שקיים המצוה - אין זו הנאה (ר"ה כח). וראה להלן הערה כז. וכל זה דוקא בעבודה-זרה של גוי שאפשר לבטלה (הלכות ע"ז פ"ח ה"ח), אבל עבודה-זרה של ישראל שאין אפשרות לבטלה (שם ה"ט) ועומדת להשרף, הרי היא כאילו כבר נשרפה. ועל אחת-כמה-וכמה שאין שיעורו (להלן הלכה ה) שלם, שהרי הוא כאילו אינו בעולם, ולפיכך אם תקע בו לא יצא (ע"י מגיד-משנה). (18) שנתבאר דינה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינן כאן משום "שופר אחד אמר רחמנא, ולא שנים ושלשה שופרות" - קא-משמע-לן שגם זה פסול (ריטב"א, ועיין כסף-משנה).

ו. הוסיף עליו פל-שהוא, בין במינו בין שלא במינו - פסול⁴⁹. צפהו זקב מפפנים⁵⁰ או במקום הנחת פה⁵¹ - פסול. צפהו מבחוץ: אם נשתנה קולו מפמות שהיה - פסול⁵²; ואם לא נשתנה - פשר. נתן שופר בתוך שופר: אם קול פנימי שמע⁵³ - יצא; ואם קול חיצון שמע⁵⁴ - לא יצא. הרחיב את הקצר וקצר את הרחב - פסול⁵⁵.

49) שהם כשני שופרות (ר"ה כז: ורא"ש שם ס"ד).
50) שקול השופר יוצא מהזהב ולא מהשופר. (51) שיש הפסק בין פה לשופר [ואולם אם הרחיק השופר מפיו ותקע בו - כשר. ראה למעלה הערה כ, ועיין מגיד-משנה כאן].
52) שגם הציפוי הוא גורם בקול, ואין זה קול שופר. וכתב הרמב"ם: לפיכך אלו שמציירים צורות לנאותו, לא יפה הם עושים, שהרי נשתנה קולו מחמת אותם ציורים, ואע"פ שאין כולו מצופה במיני הציורים, לפעמים קולו משתנה בהם. ודוקא בציורים עם צבע, אבל סתם חקיקת צורות - מותר (ב"י). (53) כגון שהפנימי עורף על החיצון משני צדדיו, ונתן הפנימי בפיו ותקע בו - כשר. ודוקא אם לא נשתנה קולו כמה שהוא נתון בתיק החיצון, שאם נשתנה - נמצא שהקול בא מכח שני שופרות (ב"י). (54) כגון שראש החיצון משוך מחוץ לפנימי, ואין הפנימי נוגע בפיו, לפי שהקול נכנס בפנימי ונכנס גם כן בין הפנימי והחיצון, ונמצא תוקע בשני שופרות. ו"שופר אחד אמר רחמנא, ולא שני שופרות" (כסף-משנה). (55) ששם את השופר במים ורתחין ונעשה רך, ומתוך רכותו הרחיב את המקום הצר ועשהו רחב, ואת המקום הרחב עשהו צר, ומכיון ששינהו פסול, שנאמר (ויקרא כה, ט): "והעברת שופר תרועה" - כדרך שהאיל מעבירו בראשו מחיים, וצריך שיהיה כדרך גדילתו, שהצד הצר מול פני האדם (ר"ה כז:).

ז. היה ארך וקצר - פשר⁵⁶. גרדו⁵⁷, בין מפפנים בין מבחוץ, אפלו העמידו על גלד⁵⁸ - פשר. היה קולו עב או דק או צרוד⁵⁹ - פשר, שכל הקולות פשרין בשופר.

56) ראש השנה כז, ב. השמיענו בזה שלא נאמר שמכיון שקצרו אינו דרך העברתו ('תוספות' שם). או שהמדובר באופן שהיה בו פסול כגון שנסדק וקצרו, שעל-ידיזה הוא חוזר לכשרותו ('רבינו מנוח' וכסף-משנה). (57) שעשהו דק ע"י הגרידה. (58) השופר מורכב משכבות דקות, והשאירו בו רק שכבה דקה אחת, ובכל זאת כשר ואפילו נשתנה קולו מכמות שהיה, כיון שאין השינוי בו מחמת דבר אחר אלא מצד עצמו של שופר - שכל הקולות כשרים בשופר (ריטב"א). (59) יבש. כי דרך השופרות שמתחממים ומתייבשים מחמת התקיעה ואין קולו צלול וצריך ללחלו במים (כסף-משנה).

ח. התוקע בתוף הבור⁶⁰ או בתוף המערה - אותן

ואין עשה דוחה לא-תעשה ונעשה. מתר לתן בתוכו מים או יין או חמץ ביום-טוב, כדי לצחצה³⁵. ולא יתן לתוכו מיינגלים לעולם³⁶, מפני הכבוד, שלא יהיו מצות בזויות עליו.

31) ראש השנה לב, ב. לשון שבת ונופש. ראה פכ"א מהל' שבת ה"א. 32) שמא יקצוץ ענף (הל' שבת שם, ה"ו). 33) שמא יתקן כלי שיט (שם פכ"ג ה"ה). 34) "שבתון" שנאמר ביום-טוב הוא מצות-עשה, ו"כל מלאכה לא תעשו" זהו לא-תעשה (למעלה פ"א מהלכות יו"ט ה"ב). 35) ואין זה כמתקן כלי ביום-טוב שאסור (למעלה פ"ד מהלש יו"ט ה"ה). 36) אף-על-פי שתשמישי מצוה, לאחר זמן המצוה, נזרקין (מגילה כו: -) תשמיש מגונה אסור (אדר"ת).

ה. שיעור השופר - כדי שלא יחזקו³⁷ בידו, ויראה לזאן ולזאן. נסדק לארפו³⁸ - פסול; לרחבו - אם נשתיר בו פשעור³⁹, פשר, וכאלו נכרת מקום הסדק. נקב - אם סתמו⁴⁰ שלא במינו⁴¹, פסול⁴². סתמו במינו - אם נשתיר רבו שלם⁴³, ולא עקבו הנקבים שנסתמו⁴⁴ את התקיעה, הרי זה פשר. קדחו⁴⁵ בזכרות⁴⁶ - פשר, שמין במינו אינו חוצץ⁴⁷. דבק שברי שופרות עד שהשלימו לאחד⁴⁸ - פסול.

37) אדם בינוני, ושיעורו טפח (נדה כו:). 38) ראש השנה כז, ב. כולו או רובו (מגיד-משנה). ודוקא אם נסדק מעבר לעבר ('משנה ברורה'). 39) כשיעור תקיעה לצד הפה (כסף-משנה). ואותו העורף אין לחשבו כמו הוספה שפוסלת (להלן ה"ו) - מכיון שלא נפרד ממנו מעולם ('כל בו' וריטב"א). 40) ואם לא סתמו כלל, כשר לדעת ה'ירושלמי'. 41) במין דבק שאינו עשוי מקרן של בעלי חיים. 42) שאינו קול שופר אלא קול שופר ודבר אחר. 43) שנשתייר רוב אורך השופר שלא ניקב, בין שהשופר גדול או קטן, שכל שלא נשתייר רובו, הרי הוא כאילו דבק שברי שופרות, שהנקב מחשב השופר כאילו שבור, ואפילו יש שיעור שופר מן הנקב, פסול. אבל אם נשתייר רובו, רובו ככולו - וכאילו לא נקב, ואז אפילו לא נשתייר שיעור שופר עד הנחת הפה - כשר (ב"ח). 44) כלומר, שלאחרי הסתימה לא נשתנה קולו, אף-על-פי שלפני הסתימה נשתנה קולו (כסף-משנה). ויש מפרשים, שגם באופן שנשתנה קולו לפני הסתימה - הוא פסול ('הגהות מיימוניות' ו'רבינו מנוח', ועיין מגיד-משנה). היוצא מדברי רבינו, שאין השופר כשר אלא בהצטרף שלשה תנאים: א' שתיי הסתימה ממין הקרן. ב' שישתייר רוב השופר שלא ניקב. ג' שלא ישתנה הקול אחר הסתימה (ולדעת אחרים גם לפני הסתימה) מכפי שהיה קודם. 45) עשה חור. 46) כשהקרן מחובר בבהמה בולט עצם מן הראש ונכנס לתוכו, ומוציאין אותו מתוכו, וזה לא הוציאו אלא ניקב את הזכרות (רש"י בר"ה כז:). 47) שם, בגמרא. ואין זה כנתן שופר בתוך שופר (להלן הלכה ז) כיון שהוא בתוכו מתחילת ברייתו ('משנה ברורה'). 48) אף-על-פי שאין בכל אחד מהשברים שיעור שופר, והיה מקום לטעות ולומר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יצא חבירו - כאילו לא יצא הוא ('רבינו מנוח'). (10) שכל מין האנדרוגינוס אחד הוא, אם זה זכר גם זה זכר, ואם זה נקבה גם זה נקבה. (11) זכר. שמא הוא בכלל נקבה שהתורה פטרה. (12) טומטום כמוהו, שמא הוא נקבה והשני זכר. (13) זכר.

ג. וכן מי שחציו עבד וחציו בן-חורין - אינו מוציא אפלו עצמו, שאין צד עבדות שבו מוציא צד חרות שבו.¹⁴ אלא כיצד יצא ידי חובתו? שישמע מן-חורין שיתקע לו.

(14) שהתקיעה יוצאת גם ע"י תקיעת חלק שאינו מחוייב בה (ר"ה כט.).

ד. המתעסק בתקיעת שופר להתלמד - לא יצא ידי חובתו.¹⁵ וכן השומע מן המתעסק, לא יצא. נתפון שומע לצאת ידי חובתו, ולא נתפון התוקע להוציא; או שנתפון התוקע להוציא, ולא נתפון השומע לצאת - לא יצא ידי חובתו, עד שיתפון שומע ומשמיע.¹⁶

(15) שם לב, ב. שמצוות צריכות כוונה, לצאת ידי חובת המצוה. ובהל' חמץ ומצה (פ"ו ה"ג) פסק, שאם אכל מצה בלא כוונה - יצא ידי חובתו. ועיי"ש. (16) ראש השנה כח, ב.

ה. מי שתקע¹⁷, ונתפון להוציא כל השומע תקיעתו, ושמע השומע ונתפון לצאת ידי חובתו, אף-על-פי שאין התוקע מתפון לזה פלוני ששמע תקיעתו, ואינו יודעו - יצא, שהרי נתפון לכל מי שישמענו. לפיכך, מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו, ושמע התקיעות משליח-צבור - יצא, אם נתפון לצאת; שהרי שליח-צבור מתפון להוציא את הרבים ידי חובתו.

(17) משנה, שם, כז, ב. ושם בגמרא (כט.) פירשו משום ששליח ציבור מכיין להוציא כל שומעיו בכל מקום שהם.

ו. יום-טוב¹⁸ של ראש-השנה שחל להיות בשבת - אין תוקעין בשופר בכל מקום; אף-על-פי שהתקיעה משום שבות¹⁹, ומן הדין היה שתוקעין - ביום עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם. ולמה אין תוקעין? גזרה שמא יטלנו בידו ויוליכנו למי שיתקע לו, ונעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים²⁰, או יוציא מרשות לרשות²¹, ויבוא לידי אסור סקילה; שהכל חייבים בתקיעה, ואין הכל בקיאים לתקע.

(18) משנה, שם כט, ב. (19) שמא יתקן כלי שיר (פכ"ג מהל' שבת ה"ד). (20) ואלמלא חשש זה, היה מותר לתקוע, ולא גזרו שמא יתקן כלי שיר, שאף בזה חייב סקילה שהרי הוא בכלל "מכה בפטיש" (רמב"ם הלכות

העומדים בתוך הבור והמערה, יצאו⁶¹; והעומדים בחוץ: אם קול שופר שמעו - יצאו; ואם קול הברה⁶² שמעו - לא יצאו. וכן התוקע לתוך חבית⁶³ גדולה וכיצא בה - אם קול שופר שמע, יצא; ואם קול הברה שמע, לא יצא.

(60) משנה, ראש השנה כז, ב. וכתב רבינו האי גאון ז"ל, שהדברים הללו היו צריכים להם בימי השמד, שהיו מתייראים מהגוים לתקוע בגלוי. (61) שבתוך הבור לא נשמע בת-קול אלא קול שופר גרידא. (62) שעם קול השופר שמעו בסוף קול הברה - לא יצאו, שהרי קול פסול מעורב עם קול השופר (רש"י). (63) למעלה כתב "בתוך הבור", כלומר, שעומד בתוך הבור. אבל כאן בחבית שאין דרך להכנס בתוכה, כתב "לתוך חבית", כלומר שעומד מחוצה לה ותוקע אל תוכה (כסף-משנה).

פָּרָק שֵׁנִי

(1) ביאר בו רבינו מי הם המחוייבים לשמוע קול שופר, ומי הם הפטורים. ואם צריך כוונת התוקע. ואם תוקעים בשבת גם כן. ופרטי דברים אלו בארוכה.

א. הכל חייבין לשמע קול שופר: פהנים, לויים³, וישראלים, וגרים, ועבדים⁴ משתחררים. אכל נשים ועבדים⁵ וקטנים - פטורין. מי שחציו עבד וחציו בן-חורין, וטמטום⁶ ואנדרוגינוס⁷ - חייבין⁸.

(2) ראש השנה כט, א. (3) חידוש הוא ככהנים ולויים, לפי שכל עצמן של תקיעות בראש השנה אנו למידים מיובל, וכהנים ולויים אינם בדיני יובל שבקרקעות, שהרי שנינו "כהנים ולויים מוכרים וגואלים בין לפני היובל בין לאחר היובל", והיה מקום לטעות שאינם גם במצות תקיעות דראש-השנה (גמרא, שם). (4) ש"מצוות-עשה שהזמן גרמן" (=מצוות התלויות בזמן ידוע) נשים פטורות מהן, ועבדים אינם חייבים במצוות אלא כנשים. (5) עבד כנעני של שני שותפין ששחרר אחד את חלקו, והשני לא שחרר, ונמצא שחלקו המשוחרר הוא בן חורין כישראל וחייב במצות שופר, והחלק השני פטור. (6) אדם שעור מכסה את אבר המין שלו, ואין ידוע אם הוא זכר או נקבה. (7) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. (8) הטומטום והאנדרוגינוס מחמת ספק איש, וחצי עבד מחמת צד חירות שבו.

ב. כל מי שאינו חייב בדרך, אינו מוציא את החייב ידי חובתו⁹. לפיכך אשה או קטן שתקעו בשופר - השומע מהן לא יצא. אנדרוגינוס¹⁰ מוציא את מינו, ואינו מוציא את שאינו מינו¹¹. טמטום אינו מוציא, לא את מינו¹² ולא שאינו מינו¹³; שהטמטום שנקרע, אפשר שימצא זכר ואפשר שימצא נקבה.

(9) משנה, ראש השנה כט, א. אבל אם הוא מחוייב אלא שיצא ידי חובת המצוה, יכול להוציא חבירו, ואפילו לברך בשבילו, מפני שכל ישראל ערבים זה לזה, וכל זמן שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבת שם) - מפני ששבות זה נוהג גם ביום-טוב, שהרי גם בו אסור לתקן כלי, ונמצא שבטלה מצות תקיעה בראש השנה (לחם-משנה). (21) מרשות היחיד לרשות הרבים, בגמרא (שם) לא נזכר אלא שמא יעבידו ארבע אמות ברשות הרבים, וב'תוספות' שם העירו, למה לא הזכירו גם שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים, עיי"ש. וכיום כיפור של יובל לא גזרו חכמים בזה, אף-על-פי שגם ביום כיפור ישנו איסור הוצאה כמו בשבת (ראה בפ"א משביתת עשור ה"ב) - שאם כן תבטל מצוה זו, אבל בראש השנה תתקיים המצוה ביום-טוב שחל ביום חול (טורי אבן).

ז. התינוקות²² שלא הגיעו לחנוכה²³, אין מעפכין אותן מלתקע בשבת שאינה יום-טוב של ראש-השנה²⁴, כדי שילמדו. ומתיר לגדול שיתעסק עמהן²⁵ כדי ללמדן ביום-טוב²⁶ - בין קטן שהגיע לחנוכה, בין קטן שלא הגיע לחנוכה; שהתקיעה אינה אסורה אלא משום שבות.

(22) משנה, שם לב, ב. (23) תינוק בן שש ושבע, שיודע מה היא תקיעת שופר - הוא "קטן שהגיע לחינוך". ולפני הגיל הזה, שוודאי אינו יודע, הוא בכלל "קטן שלא הגיע לחינוך", ועיין בפירוש 'רבינו מנוח'. ודעת רבינו שהתינוקות שהגיעו לחינוך מעכבים אותם מלתקוע בשבת, וכגירסת הרי"ף והגאונים בגמרא שם לג. וראה בלחם-משנה כאן בשם גמרא כתב"ד, ובהגהות הגר"א שם. (24) לפי שבי"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ודאי מעכבין אותן, שלא יאמרו שתוקעין בר"ה שחל להיות בשבת (מגיד-משנה). (25) שאומרים להם תקעו ומלמדים אותם (מגיד-משנה). (26) כלומר, אע"פ שבשבת אם הגיע לחינוך מעכבין אותם מלתקוע, וכל-שכן שאין מתעסקין עמהם - ביו"ט אפילו הגיע לחינוך, מתעסקין עמהם. ולפ"ז עד "ללמדם" הפסיק הענין, והמילה "ביו"ט" נמשך למטה (מגיד-משנה). ואולי צ"ל "וביום-טוב".

ט. ובזמן הזה, שתרב בית-המקדש - כל מקום שיש בו בית-דין קבוע³¹, והוא שהיה סמוך³² בארץ-ישראל - תוקעין בו בשבת. ואין תוקעין בשבת, אלא בבית-דין שקדשו את ההדש; אבל שאר בתי-דין, אין תוקעין בהן. אף-על-פי שהן סמוכין. ואין תוקעין אלא בפני בית-דין גדול³³ בלבד, כל זמן שהן יושבין; ואפלו ננערו לעמד³⁴ ולא עמדו - תוקעין בפניהם. אבל חוץ לבית-דין אין תוקעין. ולמה תוקעין בפני בית-דין? מפני שבית-דין זריזין הן, ולא יבואו התוקעין להעביר השופר בפניהם ברשות הרבים, שבית-דין מזהירין את העם ומודיעין אותן.

(31) דיינים קבועים, ולא שנודמנו שם במקרה (ר"ה כט:). (32) ענין סמיכה היא נתינת רשות וכוח לדון, וזה נמשך ממש רבינו שהוא סמך את יהושע והזקנים, והם סמכו הבאים אחריהם (ראה בפ"ד מהל' סנהדרין ה"א). אולם רבינו אלפסי סובר, שאין אנו צריכים בית-דין סמוך, אלא בית-דין קבוע ומובהק, וכן נהג הלכה למעשה שהיו תוקעין לפניו בר"ה שחל בשבת. (33) בית-דין סמוך וקבוע (כסף-משנה). (34) התכוננו לעמוד. בעיא שלא נפשטה (בגמרא ר"ה ל.) ופסק רבינו לקולא, לפי שכל ענין זה אינו אלא מדרבנן (מגיד-משנה).

י. בזמן הזה, שאנו עושין שני ימים בגלות³⁵ - כדרך שתוקעין בראשון, תוקעין בשני. ואם חל יום ראשון להיות בשבת³⁶, ולא היה במקום בית-דין הראויין לתקע - תוקעין בשני בלבד.

(35) לפי החשבון "ואין יום-טוב שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד" (פ"ו מהל' יו"ט הי"ד) וידוע וברור שהיום הראשון הוא יום-טוב, והשני אינו אלא מנהג בלבד, ואעפ"כ חייבים בתקיעות בשני כבראשון (כסף-משנה). (36) ולא כתב אם חל יום שני להיות בשבת, לפי שאי-אפשר ליום ראשון של ראש השנה להיות בערב שבת, כמו שכתב רבינו להלן בפ"ז מהל' קידוש החודש ה"א.

ח. כשגזרו שלא לתקע בשבת, לא גזרו אלא במקום שאין בו בית-דין; אבל בזמן שהיה בית-המקדש קיים, והיה בית-דין הגדול בירושלים - היו הפל תוקעין בירושלים²⁷ בשבת, כל-זמן שבית-דין יושבין²⁸. ולא אנשי ירושלים בלבד, אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים, והיתה רואה ירושלים - לא שתהיה בתוך הנחל²⁹, והיתה שומעת קול תקיעת ירושלים - לא שתהיה בראש הנהר³⁰, והיתה יכולה לבוא בירושלים - לא שהיה נהר מפסיק ביניהם; אנשי אותה העיר היו תוקעים בשבת בירושלים. אבל בשאר ערי ישראל לא היו תוקעין.

(27) רבינו מפרש במשנה שם כט: "במקדש היו תוקעין",

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא נֹאמַר עוֹד¹² אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה דִדְיֵינוּ וְגו'". וְצָרִיךְ לְהַתְנוּדוֹת בְּשִׁפְתָיו וְלֹאמַר עֲנִינֹת אֵלֹו שְׁגָמַר בְּלִבּוֹ.

10) ויקח לו לעד, כאחד המעיד עליו שמים וארץ. 11) את ה', שאין דבר נעלם ממנו. 12) פסוק זה מחובר אל שלפניו: "ושבו אל ה', אמרו אליו: כל תשא עוון... ולא נאמר עוד" וגו' – הרי שלוקחים אותו יתברך לעד על זה: שלא נאמר עוד... ולא נשוב עוד לאותו עוון (לחם-משה). ובפסיקתא דרב כהנא, וכן בילקוט על הפסוק: שובה ישראל עד ה' אלהיך (הושע יד, א): "אומרים ישראל לפני הקב"ה: רבנו של עולם! אם אנו עושים תשובה, מי מעיד עלינו? אמר להם הקב"ה: לרעה נעשיתי עד, שנאמר: וקרבותי אליכם למשפט, והייתי עד ממהר במכשפים... ובנשבעים לשקר ובעושי שכר שכיר וגו' (מלאכי ג, ה), ולטובה איני נעשה לכם עד? הוי, שובה ישראל עד (עד) ה' אלהיך".

ג. פל המתודה בדברים ולא גמר בלבד לעזב, הרי זה דומה לטובל¹³ ושרץ¹⁴ בידו, שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ¹⁵. וכן הוא אומר: "ומודה ועוזב¹⁶ ירחם". וצריך לפרט את החטא¹⁷, שְׁנֵאמַר: "אֵנָּה חָטָא הָעַם הַזֶּה חֲטָאָה גְדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב".

13) להיטהר מטומאתו. 14) מת שמטמא. 15) תענית (זו). אמר רב אדא בר אבהו: אדם שיש בו עבירה ומתודה ואינו חוזר בו (שאינו גומר בלבו לשוב), למה הוא דומה? לאדם שתופס שרץ בידו, שאף על פי שטובל בכל מימות שבעולם – לא עלתה לו טבילה; זרקו מידו, כיון שטבל בארבעים סאה – עלתה לו טבילה". 16) אמר ר' יהודה: "ומודה" על מנת "ועוזב" (ילקוט, תהלים ק). 17) לפרוש ולבטא בפיו ולומר: חטא פלוני חטאתי (יומא פו:), כדעת רבי יהודה בן-בבא. והטור (או"ח, סי' תרו) פסק כרבי עקיבא, דאין צריך לפרוט.

ד. מדרכי התשובה, להיות השב צועק תמיד לפני השם בככי ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כחו¹⁸, ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא¹⁹ בו, ומשנה שמו²⁰, פלומר: אני אחר, ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים. ומשנה מעשיו פלן לטובה ולדרך ישרה, וגולה²¹ ממקומו; שגלות מכפרת²² עון, מפני שגורמת לו להפנע ולהיות ענו ושפל-רוח.

18) כפי יכלתו, כאשר תשיג ידו. ורבינו (הלכות מתנות עניים פ"ז, ה"ה) יאמר: וכמה? עד חמישית נכסיו – מצוה מן המובחר; אחד מעשרה מנכסיו – בינוני; פחות מכאן – עין רעה. 19) כמו שאמר רבינו (הלכות דעות פ"ב, ה"ב): "שאם היה גבה-לב ניהוג עצמו בכיוון הרבה וישב למטה

~ יום ראשון כ"ב סיון ~

הלכות תשובה

פרק שני

1) תשובה גמורה מהי; באיזה זמן התשובה מקובלת ביותר; אלו עבירות צריך החוטא לפרסם בעת תשובתו; סדר בקשת מחילה מחבירו.

א. אי זו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופרש ולא עשה מפני התשובה²; לא מיראה³ ולא מפלון-כח⁴. ביצד? הרי שבא על אשה בעברה, ולאחר זמן נתיחד עמה⁵, והוא עומד באהבתו בה ויכלה גופו ובמדינה שעבר בה⁶, ופרש ולא עבר – זהו בעל תשובה גמורה. הוא ששלמה אמר: "וזכר את בוראיך בימי בחורותיך"⁷. ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה – אף-על-פי שאינה תשובה מעלה⁸, מועלת היא לו ובעל תשובה הוא. אפלו עבר פל ימיו, ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו – פל עונותיו נמחלין, שנאמר: "עד אשר לא-תחשף השמש והאור והירח והכוכבים, ושבו העבים אחר הגשם" – שהוא יום המיתה. מפלל, שאם זכר בוראו ושב קדם שנימות – נסלח לו⁹.

2) מפני שגמר בלבו לחזור בתשובה שלימה. 3) משום שהוא מתירא ממי שהוא. 4) חולשת הגוף. 5) נודמנו יחד במקרה למקום אחד. 6) כלומר: הוא נמצא באותו המצב ובאותם התנאים שהיה אז כשעבר את העבירה. 7) כמאמר חז"ל (שבת קנא:): "עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועידן בידך". 8) מפני שבאה אצלו בתקופת חיים שאין כבר חפץ בה. וכמו שאמרו (ע"ז טו:): אשרי איש ירא את ה' (תהלים קיא, א) – אשרי איש, ולא אשה! – אלא אשרי מי עושה תשובה כשהוא איש (בגבורתו). 9) וכן אמרו: "אלו רשעים גמורים שבישראל שמכניסים יגון ואנחה בלבם (שמתחרטים) בשעה שנכנסים לבית עולמם בשביל מעשים שעשו – אם חזרו ועשו תשובה ומתו מתוך תשובה, הם בני עולם הבא" (ילקוט, בלק, על הפסוק: כנחלים נטיו).

ב. ומה היא התשובה? הוא, שיעזב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו, ויגמר בלבו שלא יעשה עוד, שנאמר: "יעזב רשע דרכו וגו'". וכן יתנחם על שעבר, שנאמר: "פי אחרי שובי נחמתי". ויעיד¹⁰ עליו ידע תעלומות¹¹, שלא ישוב לזה החטא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) (ברכות לד:), מפני שדומה שאינו מתבייש עליהן; אבל אם מכסה עליהן, סימן שמתבייש בהן. ואמרו (שם, יב:): "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו - מוחלים לו על כל עוונותיו" (תוספות שם, דיבור-המתחיל: כסוי חטאה). ואינו אסור אלא כשפירסמן שלא לצורך, אבל לצורך - מותר, שהרי יהודה הודה במעשה תמר כדי שלא תישרף; וכן ראובן הודה ולא בוש, כדי שלא יהיו שאר אחיו נחשדים מאביהם, כמבואר (סוטה ז:), ונחלו חיי עולם הבא (פר"ח). 28) לבלי פרוט לפניהם עוונותיו בפרוטרוט.

ו. אָף-עַל-פִּי שֶׁהַתְּשׁוּבָה וְהַצְעָקָה יָפָה לְעוֹלָם²⁹ - בְּעֶשְׂרֵה הַיָּמִים שֶׁבֵּינָן רֵאשֶׁה-הַשָּׁנָה וְיוֹם-הַכַּפּוּרִים הִיא יָפָה בְּיוֹתֵר³⁰ וּמִתְקַבֵּלֶת הִיא מִיָּד, שְׁנֹאמַר: "דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמָּצְאוֹ"³¹. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּיַחֲד; אֲבָל צְבוּר - כֹּל זְמַן³² שְׁעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה וְצוֹעֲקִין כָּלֵב שְׁלֵם, הֵם נַעֲנִין, שְׁנֹאמַר: "בַּה' אֶלְקֵינוּ בְּכָל קְרָאנוּ אֵלֵינוּ"³³.

29) בכל ימות השנה. 30) שהם ימי רחמים ורצון. ועוד: כל אדם נידון בראש-השנה וגזר דינו נחתם ביוה"כ, ולפיכך יכול גם היחיד לבטל גזר דינו קודם שנחתם (מהרש"א, יבמות מט:). 31) משמע שאינו מצוי ואינו נענה בכל עת אלא בעתים ידועות (יבמות קה:). 32) אפילו בשאר ימות השנה (שם). 33) כי גדולה זכות הציבור שאפילו נחתם גזר דינו, הוא נקרע על-ידי תשובה (ר"ה יח:).

ז. יוֹם-הַכַּפּוּרִים הוּא זְמַן תְּשׁוּבָה לְכָל³⁴, לְיַחֲד וְלְרַבִּים, וְהוּא קִיץ³⁵ מַחִילָה וּסְלִיחָה לְיִשְׂרָאֵל. לְפִיכֵךְ תִּקְבְּים הַכֹּל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלַהֲתוֹדוֹת בְּיוֹם-הַכַּפּוּרִים. וּמִצְוֹת וְדוּי יוֹם-הַכַּפּוּרִים, שֶׁיִּתְחַיֵּל מְעַרְב הַיּוֹם קִדְם שְׁיֵאכֵל³⁶, שְׁמָא יִתְנַק³⁷ בְּסַעוּדָה קִדְם שְׁיִתְדָה. וְאָף-עַל-פִּי שֶׁהַתְּוֹדָה קִדְם שְׁיֵאכֵל, חוֹזֵר וּמִתְוֹדָה בְּלִילֵי-יוֹם-הַכַּפּוּרִים עֲרֵבִית, וְחוֹזֵר וּמִתְוֹדָה בְּשַׁתְּרִית וּבְמוֹסָף וּבְמִנְחָה וּבְנֶעֱלָה. וְהִיךְ מִתְוֹדָה? יַחֲד - אַחַר תְּפִלַּתוֹ³⁸, וּשְׁלִיחַת-צְבוּר - בְּאִמְצַע תְּפִלָּתוֹ, בְּבִרְכָה רְבִיעִית³⁹.

34) שהרי נאמר ביום-הכפורים: "לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז, ל). 35) גמר ימי המחילה שהם מראש-השנה ועד יום הכפורים ("מעשה רוקח"). 36) את הסעודה המפסקת. 37) (יומא פז:): לפי גירסת הרי"ף שם. אבל בנוסח הגמרא שלפנינו כתוב: "שמא תיטרף דעתו בסעודה" (מחמת שיכרות, כפירוש רש"י, שם). 38) אחרי שגמר תפילת "שמונה-עשרה". 39) היא ברכת היום, שהיא הברכה האמצעית בין שלש הראשונות ושלש האחרונות שבתפילת "שמונה-עשרה" (שם).

ח. הַיּוֹדֵי שֶׁנִּהְיָוּ בּוֹ כֹּל יִשְׂרָאֵל: "אֲבָל אֲנַחְנוּ חֲטָאנוּ (בְּלִנּוּ)⁴⁰, וְהוּא עֲקָר הַיּוֹדֵי⁴¹. עֲבָרוֹת שֶׁהַתְּוֹדָה עֲלֵיהֶם בְּיוֹם-הַכַּפּוּרִים זֶה - חוֹזֵר וּמִתְוֹדָה עֲלֵיהֶן בְּיוֹם-הַכַּפּוּרִים אַחֵר, אָף-עַל-פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד

מן הכל, וילבש בלויי סחבות המבזות את לובשיהם, וכיוצא בדברים אלו". 20) להיקרא בשם אחר. 21) (ר"ה טז:): אמר ר' יצחק: ארבעה דברים מקרעים גזר דינו של אדם, ואלו הם: צדקה, צעקה, שינוי השם ושינוי מעשה. צדקה - שכתוב: וצדקה תציל ממות (משלי י, ב); צעקה - שכתוב: "ויצעקו אל ה' בצר להם ומצוקותיהם יוציאם" (תהלים קז, כח); שינוי השם - שכתוב: "שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי, כי שרה שמה. ונאמר: וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן (בראשית יז, טו); שינוי מעשה - שכתוב: "וירא האלהים את מעשיהם... וינחם האלהים על הרעה וגו' (יונה ג, י). ויש אומרים: אף שינוי מקום - שכתוב: ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך... ואעשך לגוי גדול (בראשית יב, א). 22) (סנהדרין לו:).

ה. וְשִׁבְחָה גְדוֹל לְשִׁב, שְׁיִתְוֹדָה בְּרַבִּים וְיוֹדִיעַ פְּשָׁעֵיו לָהֶם, וּמַגְלֶה עֲבָרוֹת שְׁבִינוּ לְבִין חֲבָרוֹ לְאֲחָרִים²³ וְאוֹמֵר לָהֶם: אָמְנָם חֲטָאִיתִי לְפָלוֹנִי וְעִשִׂיתִי לוֹ כֶּף וְכָף, וְהִרְיֵנִי הַיּוֹם שָׁב וּמִתְנַחֵם. וְכָל הַמִּתְנַחֵה וְאִינוּ מוֹדִיעַ, אֲלֵא מְכַסֶּה פְּשָׁעֵיו - אֵין תְּשׁוּבָתוֹ גְּמוּרָה, שְׁנֹאמַר: "מְכַסֶּה פְּשָׁעֵיו לֹא יִצְלִיחַ". בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים²⁴? בְּעֲבָרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחֲבָרוֹ; אֲבָל בְּעֲבָרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם, אִינוּ צָרִיךְ לְפָרְסָם עֲצוּמוֹ²⁵, וְעֲזוֹת-פָּנִים הִיא לֹא²⁶ אִם גִּלְם²⁷. אֲלֵא שָׁב לְפָנֵי הָאֵל בְּרוּךְ הוּא וּפּוֹרֵט חֲטָאֵיו לְפָנָיו, וּמִתְוֹדָה עֲלֵיהֶם לְפָנֵי רַבִּים סֵתָם²⁸. וְטוֹבָה הִיא לוֹ שְׁלֵא נִתְגַּלָּה עֲוֹנוֹ, שְׁנֹאמַר: "אֲשָׁרֵי נִשְׁוִי פְּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה".

23) (יומא פו:), כדי שיבקשו בעדו מחבירו שימחל לו (רש"י, שם). 24) שעליו להתוודות ברבים ולהודיע להם פשעיו. 25) (יומא פו:): כתוב אחד אומר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים לב, א), וכתוב אחד אומר: "מכסה פשעיו לא יצליח" (משלי כח, יג). הא כיצד? כאן בעבירות שבין אדם לחבירו (יפרסם); כאן בעבירות שבין אדם למקום (יכסה). והטעם: משום כבוד שמים - שכל מה שאדם חוטא בפרהסיא הוא ממעט בזה את כבוד שמים (מלשון רש"י, שם). והראב"ד משיג וסובר: שעל עבירות המפורסמות והגלויות, אף על פי שהן בין אדם למקום צריך להתוודות בגלוי: שכמו שנתפרסם החטא, כך צריך לפרסם התשובה ויתבייש ברבים. אבל רבינו סובר, שמכל-מקום אין מצוה לפרסמן: אולי יהיה שם אדם שלא ידע עוד בדבר, ועכשו יודע לו ויתחלל שם שמים (כס"מ). ויש להביא ראיה לשיטת רבינו מפסיקתא דרב כהנא, וכן בילקוט (הושע, יד): "אמר ר' אליעזר: בנוהג שבעולם, אדם המבזה את חברו ברבים ולאחר זמן הוא מבקש לרצות אותו, הוא אומר: אתה מבזה לי ברבים, ומתרצה לי ביני וביניך?! לך והבא אותם אנשים שביזיתני בפניהם, ואני מתרצה לך. אבל הקב"ה אינו כן; אלא אדם עומד ומחרף ומגדף בשוק, והקב"ה אומר לו: עשה תשובה ביני וביניך ואני מקבלך" ("אור שמח"). 26) חוצפה היא מצדו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החוטא למחל, מוחל פלג שלם ובגפש הפצה. ואפלו הצר לו וחטא לו הרבה, לא יקם ולא יטר. וזהו דרכם של זרע ישראל ולבם⁵² הנכון; אבל העובדי-כוכבים ערלי-לב אינן פן, אלא: "ועברתן שמירה נצח"⁵³. וכן הוא אומר על הגבוענים לפי שלא מחלו⁵⁴ ולא נתפסו⁵⁵: "והגבוענים לא מגני ישראל המה"⁵⁶.

(51) (ב"ק צב). כמו שמצינו באברהם אבינו, אחרי שאבימלך ביקש ממנו מחילה - נתפייס. ולא עוד אלא שהתפלל עליו לה, כמו שנאמר (בראשית כ, ז): ויתפלל אברהם אל האלהים. (52) (בירושלמי, פרק החובל) הא דאת אמר: שצריך למחול - "בשלא הוציא לו שם רע; אבל הוציא לו שם רע - אין לו מחילה עולמית" (הגהות מיימוניות). (53) מלשון הכתוב (עמוס א, יא). (54) לשאל המלך שהמית את הגבוענים, כמו שמסופר (שמואל-ב, כא). (55) על ידי דוד המלך, כששאל אותם: "מה אעשה לכם ובמה אכפר?" ושמרו את עברתם הקשה בלבם (שם). וראה במסכת (יבמות עח:). (56) ואינם ראויים לבוא בקהל ה' (שם, עט). וכך אמר דוד: "שלשה סימנים יש באומה זו (ישראל): רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים. כל שיש בו שלשה סימנים הללו - ראוי להידיבק באומה זו; ואלה הגבוענים, מתוך שאינם רחמנים - אינם ראויים להידיבק בהם". ומיד גזר עליהם ואמר: והגבוענים לא מבני ישראל המה (שמואל-ב, כא, ב).

יא. החוטא לחברו, ומת חברו קדם שייבקש מחילה - מביא עשרה פני-אדם ומעמידן על קברו, ויאמר בפניהם: חטאתי לה' אלהי ישראל⁵⁷ ולפלוגי זה שקף וכף עשיתי לו. ואם היה חיב לו ממון - יחזירו ליורשים. לא היה יודע לו יורשין - יניחנו בבית-דין⁵⁸ ויתנדה.

(57) (יומא פז). וחילוק יש בין המבקש מחילה מחבירו בחייו, ובין המבקש ממנו אחרי מותו: שבראשון - הוא מבקש מחילה מחבירו קודם ואחרי-כן הוא מתוודה לפני ה', כי כל עוד שלא פייס את חבירו הוא מעוכב מחילה מאת ה'; ובשני - הוא מתוודה קודם לפני ה' ואחר כך מבקש מחילת חבירו, וכך נאה לו: להקדים כבוד שמים לכבוד חבירו המת ("מעשה רוקח"). (58) ויהי הממון מונח ביד בית-דין עד שיבואו היורשים; או בית-הדין יעשו בו כטוב בעיניהם. כפירוש רבינו (ב"ק פ"ט, מ"ה).

~ יום שני כ"ג סיון ~

פרק שלישי

(1) מי נקרא צדיק, בינוני או רשע; טעם לתקיעת שופר בראש-השנה; חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא; מי הם שאין להם חלק לעולם הבא; המינים והאפיקורסים למיניהם.

א. פל אחד ואחד מבגני-האדם יש-לו זכויות ועונות.

בתשובתו⁴², שנאמר: "כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד"⁴³.

(40) כנוסח מנטובה. (41) (יומא פז): והוא גם ממשיך ואומר: עוינו, פשענו, שכל זה מעיקר הוידוי הוא, כמבואר לעיל (פ"א, ה"א, וכדברי ה"לחם-משנה"). (42) ואינו יודע בעצמו שום עוון וחטא. (43) (יומא פו): "איני סבור שכיפרת לי, והרי הוא תמיד כאילו הוא נגדי עומד" (מלשון רש"י, שם).

ט. אין התשובה ולא יום-הכפורים מכפרין אלא על עברות שבין אדם למקום, פגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן. אבל עברות שבין אדם לחברו, פגון החובל את חברו⁴⁴ או המקלל חברו או גוזלו וכיוצא בהן - אינו נמחל לו לעולם, עד שיתן לחברו מה שהוא חיב לו וירצה⁴⁵. אף-על-פי שהחזיר לו ממון שהוא חיב לו - צריך לרצותו ולשאל ממנו שימחל לו⁴⁶. אפלו לא הקניט את חברו אלא בדרבים - צריך לפי-סוד⁴⁷ ולפגע בו עד שימחל לו. לא רצה חברו למחל לו - מביא לו שורה של שלשה פני-אדם מרעיו ופוגעין בו ומבקשין⁴⁸ ממנו. לא נתרצה להן - מביא לו שניה ושלישית. לא רצה - מניחו והולך לו, וזה שלא מחל הוא החוטא⁴⁹. ואם היה רבו - הולך וקא אפלו אלף פעמים, עד שימחל לו⁵⁰.

(44) בגופו. (45) (יומא פה:). "את זו דרש רבי אלעזר בן-עזריה: "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" - עבירות שבין אדם למקום יום-הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יום-הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו. (46) (ב"ק פ"ח, מ"ז). אבל שם לא נאמר זה אלא בחובל בחבירו ולא בגוזלו. ויש מביאים ראייה מדרשת חז"ל (ב"ק ס: על הפסוק: "חבל ישיב רשע, גזלה ישלם" (יחזקאל לג, טו): "אף על פי שגזילה משלם - רשע הוא". וכל זה כשעוד לא פייס את חבירו ("קובץ" על הרמב"ם). (47) (יומא פז:). שנאמר (משלי ו, ב): נוקשת באמרי פיך... לך והתרפס ורהב רעיך - הרבה עליו רעים שיבקשו עליך מחילה ממנו. (48) (שם), שנאמר (בראשית נ, טז): "אנא, שא נא, ועתה שא נא" - הרי שלש פעמים "נא", ואין "נא" אלא לשון בקשה. (49) (ב"ק צב), ובמדרש תנחומא (חוקת, אות יט) אמרו: "ומניין שאם סרח אדם לחבירו ואומר לו: חטאתי! שאם אינו מוחל לו - נקרא חוטא? שנאמר (שמואל-א יב, כג): "גם אנכי חלילה לי מחטוא לה' מחדול להתפלל בעדכם". אימתי? - כשבאו ואמרו: חטאנו, שנאמר (שם): "התפלל בעד עבדיך... כי יספנו על כל חטאתנו רעה". (50) כמו שמצינו ברב, שהלך לפייס את רבי חנינא רבו שלש-עשרה שנה, בכל ערב יום-כפורים, על שפגע בכבודו (יומא פז:).

י. אסור לאדם להיות אכזרי⁵¹ ולא יתפייס, אלא יהא נוה לרצות וקשה לבעס. ובשעה שמבקש ממנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל". רואים אנו, שלפעמים דבר טוב אחד שקול כנגד הרבה לא טובים. (8) כפשוטו חטא אחד לפעמים יאבד הרבה זכויות גדולות וטובות.

ג. כל מי שנחם על המצות שעשה ותהה⁹ על הזכיות, ואמר בלבו: ומה הועלתה בעשיתן, הלואי לא עשיתי אותן - הרי זה אבד את כלן, ואין מזכירים לו שום זכות בעולם, שנאמר: "וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו" - אין זה אלא בתוהה על הראשונות¹⁰. וכשם ששוקלין זכיות אדם וצונותיו בשעת מיתתו, כך בכל שנה ושנה שוקלין צונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכיותיו ביום-טוב של ראש-השנה. מי שנמצא צדיק - נחם לחיים, ומי שנמצא רשע - נחם למיתה. והבניני - תולין אותו עד יום-הכפורים: אם עשה תשובה - נחם לחיים, ואם לאו - נחם למיתה¹¹.

(9) התחרט וניחם. וינחם ה' כי עשה את האדם (בראשית ו, 1). תרגום ירושלמי: והוה תהי מן קדם ה' (הערוך). (10) (קידושין מ: מ) כי אם לא כן מדוע לא תצילנו צדקתו ביום פשעו, הרי זכויותיו מרובות על עונותיו? ומדוע לא יחשבו לו לכל הפחות כמחצה על מחצה: מחצה עונות ומחצה זכויות? אלא על כרחך, במי שתוהה ומתחרט על הטוב שעשה הכתוב מדבר. (11) (ר"ה טז:). כבר הזכרנו למעלה (ה"ב) את השאלה הידועה: הרי רואים אנו שכמה צדיקים אשר זכויותיהם מרובות מעונותיהם, מתים: ורשעים שעונותיהם מרובים - חיים ומאריכים ימים? שאלה זו מתרץ הרמב"ן ב"שער הגמול" (הובא בר"ן, ר"ה) כך: שצדיקים ורשעים האמורים כאן, הכוונה לצדיקים בדין זה או לרשעים בדין זה. כי אלה שיצאו זכאים בדין מחמת איזו זכות נקראים כאן: צדיקים גמורים, היות שבדין זה זכו ויצאו זכאים למרות היותם חוטאים בדרך כלל. כי כך מידתו של הקב"ה לשלם שכר בעולם הזה על איזו זכות מיוחדת של הנידון בשעת דינו. וכן הצדיקים שזכויותיהם מרובות, כיון שנתחייבו באיזה דין עכשיו מפני עבירה קלה שעשו, נקראים: רשעים ביחס לדין זה, כמו שאמר הכתוב: והצדיק את הצדיק והרשע את הרשע (דברים כה, א). ועוד כותב הרמב"ן (שם): אין האדם נידון בראש-השנה אלא על עניני עולם הזה. וזה שאמרו: לחיים או למיתה אין זה בימים בלבד (אורך ימים או קוצר ימים), אלא כל הענשים שבעולם הזה: מנגעים ופגעים, מיתת בנים ועוני וכיצא בזה, כינו אותם חכמינו בלשון: מיתה, ואת השכר והגמול הטוב - בלשון: חיים.

ד. אף-על-פי שתקיעת שופר בראש-השנה גזרת הפתוב¹² - רמז יש בה, פלומר: עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחקרו בתשובה¹³ וזכרו בוראכם. אלו¹⁴ השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים¹⁵ כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל - הביטו

מי שזכיותיו יתרות על צונותיו - צדיק, ומי שצונותיו יתרות על זכיותיו - רשע. מחצה למחצה - בנינוני. וכן המדינה - אם היו זכיות כל יושביה מרבות על צונותיהן, הרי זו צדקת; ואם היו צונותיהם מרביין, הרי זו רשעה. וכן כל העולם כל¹⁶.

(קידושין מ: מ) רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת - אשריו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות: עבר עבירה אחת - אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר: וחוטא אחד יאבד טובה הרבה (קהלת ט, יח) - בשביל חטא יחידי שחטא זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה. ושמא תשאל: מה מועיל לנו שיקול המדינה אם צדקת היא או רשעה, הלא דנים את העולם כולו, והכל הולך אחרי שיקול העולם? על זה יש להשיב: "שיקול המדינה" נצרך לפעמים, כגון: כשהעולם כולו חציו זכאי וחציו חייב, או שוקלים ורואים כל מדינה כפי מה שהיא: אם היא רשעה - היא נחרבת: ואם היא צדקת - היא ניצולת וחוטאיה המועטים נאבדים (לחם-משנה).

ב. אדם שצונותיו מרביין על זכיותיו, מיד הוא מת ברשעו¹⁷, שנאמר: "על רב עונף¹⁸". וכן מדינה שצונותיה מרביין - מיד היא אובדת, שנאמר: "ועקת סדם ועמרה פי רפה¹⁹ וגו'". וכן כל העולם כלו - אם היו צונותיהם מרביין מזכיותיהן, מיד הן נשחיתין, שנאמר: "וירא ה' כי רבה רעת האדם²⁰". ושיקול זה אינו לפי מנין הזכיות והצונות, אלא לפי גדלם: יש זכות שהיא פגד פמה צונות, שנאמר: "יען נמצא בו דבר טוב²¹". ויש עון שהוא פגד פמה זכיות, שנאמר: "וחוטא אחד²² יאבד טובה הרבה". ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות, והוא הידע היאך עורכין הזכיות פגד הצונות.

(3) ואף על פי שאנו רואים רשעים גמורים שעונותיהם מרובים על זכויותיהם ומאריכים ימים - אולם "שיקול" זה, אינו לפי רוב מספר המצוות והעבירות אלא לפי גדלן, כמבואר בסמוך בסוף הלכה זו. ולכן אפשר אדם שידמה לנו שהוא רשע גמור, אבל הוא עשה מצוה אחת שבזכותה זכה לחיים ארוכים (כסף-משנה). ויש מפרשים: שרבינו ידבר כאן בשיקול הנעשה בשעת מיתת האדם: אם ימות בחטאו כבהמה ויכרת מחיי העולם הבא, או יזכה לחיי עולם הבא. וכן מוכח מדברי רבינו בסמוך (ה"ג) שבשיקול העשוי בשעת מיתה ידובר כאן (לחם-משנה). (4) הרי שהאדם נידון לפי רוב עונותיו. (5) הרי שהעיר נידונית לפי רוב עונותיה. (6) מין האדם. (7) באביה בן ירעבם בן-נבט נאמרו הדברים הללו, שלמרות חטאותיו וחטאות אביו יבוא לקבורת ישראל, ככתוב: "כי זה לבדו יבוא לירבעם אל קבר, יען נמצא בו דבר טוב". ואמרו חז"ל (מ"ק כל:). "שביטל פדסאות (משמרות) שהושיב ירבעם אביו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עונותיו ראשון ראשון²³, לפי שהשלישי נחשב ראשון, שפבר נמחלו השנים; וכן הרביעי הרי הוא ראשון, שפבר נמחל השלישי, וכן עד סוף²⁴. במה דברים אמורים²⁵? בפיחיד, שנאמר: "הן-כל אלה יפעל-אל פעמים שלוש עם-גבר"²⁶. אבל הצפור, תולין להן עון ראשון, שני ושלישי, שנאמר: "על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו". וכשמחשבין להן - על דרוך זה מחשבין להן מרביעי²⁷ ואילך. הבינונים - אם היה בכלל מחצה עונות שלהן, שלא הניח תפלין מעולם, דנין אותו כפי הטאור²⁸, ויש-לו חלק לעולם הבא. וכן כל הרשעים שעונותיהן מרבים - דנין אותן כפי הטאיהם²⁹, ויש להן חלק לעולם הבא; שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא³⁰ אף-על-פי שחטאו, שנאמר: "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ" - ארץ זו משל, כלומר: ארץ החיים, והוא העולם הבא³¹. וכן חסידי אמות העולם³², יש להם חלק לעולם הבא³³.

(21 יומא פו:). (22 שקולות. 23 שנאמר: נושא עוון ועובר על פשע (מיכה ז, יח). "תנא דבי ר' ישמעאל: מעביר ראשון, ראשון", כלומר: עוון הבינונים מעבירו ראשון ראשון. כמו שהעביר שנים הראשונים ולא צירפם לחשבון, כן מתחיל להעביר ולמחול את העוון השלישי של בינוני זה שעונותיו שקולים כנגד זכויותיו (ר"ה יז.). (24) ושמה תאמר: אם כן למה כתב רבינו לעיל (ה"ג) "והבינוני תולים לו עד יום-הכפורים, ואם לא עשה תשובה - נחתם למיתה", הלא מעבירים עונותיו ראשון ראשון, ואם כן כבר נמחלו כל עונותיו וצריך היה אפוא להיחתם לחיים? ויש לומר: שלעיל מדבר בראש-השנה ואז אין מעבירים לו ראשון, ראשון; וכאן ידובר בשעת מיתה ששוקלים עונותיו לדעת אם ילך לגן-עדן או לגיהנום (כסף-משנה). (25) שמתחילים לחשוב עוונות האדם משלישי ואילך. (26) שמהפעם השלישית יפעל אל לעשות חשבונותיו על גבר חוטא. (27) שאין מניחים ג' הראשונים על כך המאזנים עד שישקלו כל עונותיהם. ואם נמצאו עונותיהם מרביעי ואילך מרובים על זכויותיהם, אז מצרפים אליהם גם את השלשה הראשונים ודנים אותם על הכל: ואם נמצאו זכויותיהם כנגד עונותיהם מרביעי ואילך - אז מעבירים עונותיהם ראשון, ראשון. (28) מה שאמרנו שהבינונים עונותיהם נמחלים ואינם נידונים לגיהנום, זהו רק כשאין בין עונותיהם עוון ביטול מצות תפילין: אבל אם נמצא ביניהם עוון חמור זה שהעושה אותו נקרא: "פושע ישראל בגופו" - הוא נידון בגיהנום, ואחרי שקיבל ענשו הוא נוחל חיי עולם הבא (ר"ה יז.). (29) (שם). (30) (סנה' פי"י, מ"א). (31) עולם הנפשות הם החיים אחרי החיים עלי אדמות. (32) שקיבלו עליהם שבע מצוות בני נח. וזה לשון רבינו (הל' מלכים פי"ח, ה"א): "כל המקבל עליו שבע מצוות ונזהר לעשותן - הרי זה מחסידי אומות העולם", על

לנפשותיכם והיטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה. לפיכך¹⁶ צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה בלה כאלו חציו זכאי וחציו חיב; וכן כל העולם, חציו זכאי וחציו חיב: חטא חטא אחד - הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם בלו לכף-חובה וגרם לו השחתה; עשה מצוה אחת - הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם בלו לכף-זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה, שנאמר: "וצדיק יסוד עולם" - זה שצדק, הכריע את כל העולם לזכות והציל¹⁷. ומפני ענין¹⁸ זה נהגו כל בית-ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסק במצות מראש-השנה ועד יום-הכפורים¹⁹ יותר מכל השנה. ונהגו כלם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי-כנסיות בדברי תחנונים ובכבושין²⁰ עד שיאור היום.

(12) מבלי תת טעם לדבר, כלשון חז"ל: "למה תוקעים - רחמנא אמר: תקעו" (ר"ה טז.). (13) וכן מצינו דרשת חז"ל (ויקרא-רבה, אמור): "תקעו בחודש שופר (תהלים פא, ד), "בחודש" - חדרשו מעשיכם: "בשופר" - שפרו מעשיכם. אם שיפרתם מעשיכם - הריני נעשה לכם כשופר: מה שופר זה מכניס בוז ומוציא בוז, אף אני עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים". ובפסיקתא דרב כהנא (פיסקא בחודש השביעי) אמרו: "שכך התקנתי לכם: שתהיו תוקעים בשופר בראש-השנה, שתהיו חרדים מתקיעת השופר להתקין עצמכם לתשובה. (14) הישנים והנרדמים. (15) עוסקים בהתמסרות. ולדברי ר' משה הדרשן הובאו ברש"י על הפסוק: באהבתה תשגה תמיד (משלי ה, יט), מקור המלה בערבית והוראתה: עסק וטיפול. ויש מפרשים מלשון: משגה. תועים במעשיהם. (16) חוזר אל מה שנאמר בהלכות הקודמות, כי האדם נידון אחרי רובו, בין בראש-השנה ובין בשעת מיתה: וכן העולם נידון אחר רובו. לפיכך, הואיל והרוב קובע - צריך כל אדם וכו'. וכן הוא הנוסח בברייתא (קידושין מ:). (17) וכאילו הוא היסוד שעליו העולם קיים. (18) שהימים האלה הם ימי שיקול הזכויות והעוונות, ועת חיפוש דרכים ופישפוש במעשים. (19) (ירושלמי, פאה פ"ח, ה"ח). (20) במסכת תענית (פ"ב מ"א) שנינו: "הזקן שבהם אומר לפניו דברי כיבושין", ופירושו: דברי מוסר הכובשים את הלב ומחזירים אותו למוטב. וכאן שהמדובר בתפילה, אולי יש לפרשו: לעורר רחמיו של הקב"ה שיכבוש כעסו מעלינו.

ה. בשעה ששוקלין עונות אדם עם זכויותיו, אין מחשבין עליו עון שחטא בו תחלה ולא שני²¹, אלא משלישי ואילך. אם נמצאו עונותיו משלישי ואילך מרביין על זכויותיו - אותם שתי עונות מצטרפים, ודנין אותו על הכל; ואם נמצאו זכויותיו²² כנגד עונותיו אשר מעון שלישי ואילך - מעבירים כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המינים אומרים הרבה רשויות בשמים" (סנהדרין פ"ד, מ"ה). (ראה הלכות יסודי התורה פ"א, ה"ו). (44) והרי נאמר: כי לא ראיתם כל תמונה (דברים ד, טו). וכל תארי הגוף הנמצאים אצל ה' בתורתנו ובספרות הנביאים והכתובים, אינם אלא לשון ומליצה לשבר את האוזן: מפני שאין בני-אדם מכירים אלא הגופות - לפיכך דיברה תורה כלשון בני-אדם. ראה למעלה (הלכות יסודי התורה פ"א, ה"ט). והראב"ד משיג על זה ושואל: "למה קרא לזה: "מין"? וכמה גדולים וטובים ממנו (מן הרמב"ם) הלכו בזו המחשבה, לפי שראו במקראות ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות". וה"כספ-משנה" משתומם על השגת הראב"ד ואומר "ויש לתמוה על פה קדוש איך יקרא לאומרים שהוא גוף ובעל תמונה: "גדולים וטובים ממנו?!" וכדי להניח את דעת עצמו ודעת אחרים מסיים ה"כספ-משנה" ואומר: "ואפשר שעיקר הנוסחה של השגת הראב"ד, כמו שכתוב ב"ספר העיקרים" (פ"ב. מאמר ראשון) וזה לשונו: אמר אברהם: אף על פי שעיקר האמונה כן הוא (כדברי הרמב"ם), בכל זאת המאמין היתור גוף - מצד תפיסתו לשונות הפוסקים והמדרשות כפשוטן - אין ראוי לקרותו: מין. והגאון בעל "אור שמח" מגיה נוסח הראב"ד שלפנינו ומתקן: "גדולים וטובים ממנו", במובן: מאתנו בגוף ראשון, ולא אל הרמב"ם ז"ל התכוון הראב"ד באמרו: "ממנו". דעה זו של רבינו, שאין לבורא תמונה ולא דמות הגוף עוררה התנגדות גדולה בעולם הרבנים, ויש שרצו לגנוז את "ספר המדע" בגלל זה. והרמב"ן ערך מכתב לרבי צרפת, ובו הוא לוחם מלחמת רבינו ואומר: ואחרים, שמעתי, אומרים שאתם תופשים על "ספר המדע" באמרו: "שאינן למעלה צורה ותבנית". ולמה, רבותינו, תפשתם עליו בדבר הזה? הרי כל הגאונים בחיבוריהם, וכל חכמינו הקדמונים בפיוטיהם בספרד - הכל יחשבו את הנוטה מזה כהולך אחר ההבל". (ראה דברי רב האי גאון ורבינו נסים גאון ז"ל ב"הכותב" ל"עין יעקב" (ברכות נט.), והובאו דבריהם ב"אוצר הגאונים" לברכות: שכל התוארים הגשמיים הנמצאים בפסוקים ובמדרשים, אינם אלא משל לשבר את האוזן, כי דיברה תורה כלשון בני-אדם). "סוף דבר, ממשין הרמב"ן במכתבו לרבי צרפת, הכל נשמע - כי על זאת האמונה אומתנו אומנה. גם לחכמי צרפת אשר אימרתם צרופה מצאתי שכתוב כן בחיבוריהם. וכן ראיתי בחיבור הרב החסיד ר' אליעזר מגרמזיא ז"ל בשער "יסוד האיחוד והאמונה" שכתב שם: "יוצר הכל אין לו פנים ואחור וגובה וכו'. ומה שכתוב בקרא ענינים גשמיים, לא נכתבו כי אם להבין לבני אדם. וכבר הזהירנו בתורתנו שלא נחשוב עליו דמות וצורה, שכן כתוב: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם, כי לא ראיתם כל תמונה..." וכל הסובר על הבורא שיש לו צלם, דמות ואיברים - אין לו אלוה כלל. על כן אני אומר: שהמאמין באלהים יבין, כי כמו שאין איברים לנשה שיצאה מכסא כבודו, כך אין לבורא גוף ודמות כלל... וידוע תדעו כי לא ישמעו הקהילות בגזירתכם לגנוז ספרי הרב הגדול... והפורש מהם כפורש מחיי... ומה יאמרו ל"ספר המדע"? והמכתב מכתב אלהים הוא: מפתח

ז' המצוות עיין למעלה בביאורנו (הל' עבודת-כוכבים פ"י, ה"ו). (33) (סנהדרין קה).

ו. ואלו הן שאין להם חלק לעולם הבא, אלא נכרתים ואוקרים ונדונין³⁴ על גדל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים³⁵, והאפיקורסין, והפופרים בתורה, והפופרים בתחית המתים ובביאת הגואל, המודדים³⁶ ומחטיאי הרבים והפורשין מדרך צבור³⁷ והעושה עברות ביד רמה בפריסה פיהוקים³⁸ והמוסרים ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים³⁹ ושופכי דמים ובעלי לשון הרע⁴⁰ והמושך ערלתו⁴¹.

(34) בגינהם. (35) כל אלה המנויים כאן בהלכה ו' ביארם רבינו בהלכות הבאות שבפרק זה. (36) כגירסת אוקספורד, דפוס קושטא. וכן הגירסא בפירוש רבי חננאל לר"ה יז: ונוסחה אחרת: המורדים. (37) כל אלה שנויים בברייתא (ר"ה יז.). (38) (ירושלמי, פאה פ"א, ה"א). וחז"ל סיפרו עליו, שהיה אומר: "המלכים שהיו לפני לא ידעו להרגיו את ה'. כולם אנו צריכים לאורו? יש לנו זהב פרווים שאנו משתמשים בו, יטול לו אורו!" והכתוב מעיד עליו (דברי הימים-ב לו, ח): "ויתר דברי יהויקים ותועבותיו אשר עשה" (סנהדרין קג:). (39) (ר"ה יז.), ומפורשים בסמוך (הלכה יא-יב). (40) (ירושלמי, פאה פ"א, ה"א בשם תוספתא). וזה לשון רבינו (אבות פ"א, מ"ז): "ולשון התוספתא: על שלשה דברים נפרעים מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא: עבודה-זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים - ולשון הרע כנגד כולן". וראוי להעיר שבתוספתא (פאה, פ"א) שלפנינו כתוב: "נפרעים מן האדם בעולם הזה והקין קיימת לעולם הבא - אבל המכוון אחד הוא. וכן בפדר"א פ' נג: "כל המספר לשון הרע - אין לו חלק לעולם הבא. (41) שלא יכירו שהוא מהול, שהוא מתבייש בבריתו של אברהם אבינו. וזהו ששנינו באבות (אבות פ"ג, מ"א): המפר בריתו של אברהם אבינו... אין לו חלק לעולם הבא.

ז. חמשה הן הנקראים מינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג⁴²; והאומר שיש שם מנהיג, אבל הן שנים⁴³ או יתיר; והאומר שיש שם רבון אחד, אבל שהוא גוף ובעל תמונה⁴⁴. וכן האומר, שאינו לבדו הראשון וצור לפל⁴⁵. וכן העובד פוכב או מזל וזולתו, פדי להיות מליץ בינו ויבין רבון העולמים⁴⁶; כל אחד מחמשה אלו הוא מין.

(42) כמו שאמרו (ברכות יב:): "אחרי לבבכם" - זו מינות. וכן הוא אומר: אמר נבל בלבו: אין אלהים (תהלים יד, א). ובמדרש תהלים (פרק א) דרשו: ולב כסילים לא כן (משלי טו, ז) - אלו המינים שאומרים: אבטומטוס הוא העולם, כלומר: שאין לו בורא ומנהיג, והוא מנהיג עצמו. (43) כמו שאמרו: "לפיכך נברא אדם יחיד, שלא יהיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לספרי הרב בתלמוד ומבוא לכל חיבוריו: מלמד לתלמידים כבוד ומורא בהלכות תלמוד תורה: יורה חטאים דרך בהלכות "תשובה" בלי קושיות והוויות, מפיק מרגליות. כי לא מצינו דברי "תשובה" בתלמוד רק מפורדים ומפוזרים בין ההלכות וההגדות בלי בירורים. ובכל חיבורי הגאונים הראשונים והאחרונים לא מצינו אותם הענינים דרושים לכל חפציהם ומזומנים, כאשר המה מפורשים ומבוארים בספר ההוא הממולא פנינים, המיוחס בספרים מבוחרין ומבפנים... (45) שיצר וברא את הכל. כלומר: אמת שיש אלוה יחיד ואינו גוף, אבל אינו לבדו ראשון, כי יש חומר קדום שלא בראו ה', ומן החומר ההוא ברא אלהים את העולם. כאותו הפילוסוף שאמר לרבן גמליאל (בראשית-רבה, פ"א): "צייר גדול הוא אלהים, אלא שמצא סמנים טובים שסייעו אותו: תהו ובהו, חושך ומים ורוח" וכו'. ובפירושו למשנה (סנהדרין פ"ו, היסוד הרביעי) אומר רבינו: "שנאמין כי ה' הוא קדמון בהחלט, וכל מה שנמצא זולתו בלתי קדמון בערכו אליו, הוא שאמר הכתוב: מעונה אלהי קדם (דברים לג, כז)". (46) זאת היתה טעות אנוש ובני דורו, כאמור למעלה (הלכות עבודת כוכבים פ"א, ה"א).

ח. **שְׁלֹשָׁה הֵן הַנְּקָרָאִין אֶפִיקוֹרְסִין: הַאֹמֵר שְׁאִין שֵׁם⁴⁷ נְבוֹאָה כָּלֵל, וְאִין שֵׁם מִדְּעָה⁴⁸ שְׁמַגִיעַ מִהַבּוֹרָא לְלֵב בְּנֵי-הָאָדָם; וְהַמְכַחֵשׁ נְבוֹאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוֹנוּ⁴⁹; וְהַאֹמֵר שְׁאִין הַבּוֹרָא יוֹדֵעַ מַעֲשֵׂהוּ⁵⁰ בְּנֵי-הָאָדָם; כֹּל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֵלֹו הֵן אֶפִיקוֹרְסִים. שְׁלֹשָׁה הֵן הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה: הַאֹמֵר שְׁאִין הַתּוֹרָה מֵעַם ה'. אֶפְלוֹ פְסוּק אֶחָד, אֶפְלוֹ תִבְּה אַחַת - אִם אָמַר: מֹשֶׁה אָמַרוּ מִפִּי עֲצָמוֹ, הֲרִי זֶה כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה⁵¹. וְכֵן הַכּוֹפֵר בַּפְּרוּשָׁה וְהוּא תּוֹרָה שְׁבַע-לִפְנֵיהֶם⁵², וְהַמְכַחֵשׁ מַגִּידֵיהָ⁵³, כְּגוֹן צְדוֹק וּבִתּוֹס⁵⁴. וְהַאֹמֵר, שֶׁהַבּוֹרָא הַחֲלִיף מִצֻּוּה זוּ בַּמִּצְוָה אַחֶרֶת, וְכִכֵּר בְּטָלָה תּוֹרָה זוּ, אֶף-עַל-פִּי שְׁהִיא הִיְתָה מֵעַם ה'⁵⁵; כְּגוֹן הַהֲגָרִים כֹּל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֵלֹו כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה.**

ט. **שְׁנַיִם הֵם הַמּוֹמְרִים מִיִּשְׂרָאֵל: הַמּוֹמֵר לַעֲבֹרָה אַחַת, וְהַמּוֹמֵר לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה. מוֹמֵר לַעֲבֹרָה אַחַת - זֶה שֶׁהַחֲזִיק עֲצָמוֹ לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ עֲבֵרָה בְּזוֹדוֹן וְהִרְגֵל וְנִתְפָּרַס בָּהּ, אֶפְלוֹ הִיְתָה מִן הַקְּלוֹת⁵⁶, כְּגוֹן שֶׁהַחֲזִיק תְּמִיד לְלִבְשׁ שַׁעֲטָנִי⁵⁷ אוֹ לְהִקִּיף פָּאָה, וְנִמְצָא כְּאֵלוֹ בְּטָלָה מִצְוָה זוּ מִן הַעוֹלָם אֲצִלוֹ - הֲרִי זֶה מוֹמֵר לְאוֹתוֹ דָּבָר; וְהוּא, שֶׁעֲשָׂה לְהַכְעִיס⁵⁸. מוֹמֵר לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה - כְּגוֹן הַחוֹזְרִים לְדָתֵי הָעוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים בְּשַׁעֲה שְׁגוֹזְרִין גְּזָרָה⁵⁹, וְיִדְבֵק בָּהֶם וְיֹאמַר: מַה כָּצַע לִי לְהִדְבֵק בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שְׁפִלִים וְנִרְדָּפִים; טוֹב לִי שְׁאֲדַבֵּק בְּאֵלוֹ שְׂיָדָם תִּקְיָפָה⁶⁰ - הֲרִי זֶה מוֹמֵר לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה.**

מלה מיותרת לפי הסגנון העברי, אבל מתיקוני הלשון הערבית היא, ורבינו השתמש בה גם בעברית. ראה ביאורנו (הלכות יסודי התורה פ"א, ה"א). (48) חכמה מן החכמות: תורה ומצוה הנמסרת מאת אלהים לנביא בהקין או בחלום, כפי מדרגתו ומעלתו. והרבה מקומות בתורה ובנביאים מעידים על מציאות הנבואה, כמו: נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה'... אליו תשמעון (דברים יח, טו). ולמעלה (הלכות יסודי התורה פ"ז, ה"א) אמר רבינו: "מיסודי הדת: לידע, שהאל מנבא את בני האדם". (49) שהיה אדון הנביאים ואביהם, לקודמים לפניו ולבאים אחריו והגיע עד למדרגת המלאכים ולא נשאר מסך שלא קרעו ונסכה ממנו" (מלשון רבינו, סנהדרין פ"י, היסוד השביעי). וראה למעלה (הלכות יסודי התורה פ"ז, ה"ו) ארבעה חילוקים בין נבואת משה רבינו לנבואת שאר הנביאים. (50) והפסוק מעיד: וירא ה' כי רבה רעת האדם (בראשית ו, ה). ובירמיה (לב, יט) אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני-אדם לתת

שאינן בה עונש כרת אלא איסור לאו גרידא. (56) (הוריות יא). (58) מומר להכעיס - כל שהיתר ואיסור מונחים לפניו ואוחז באיסור ומניח את ההיתר: ומומר לתיאבון - זה שאינו עובר אלא להנאתו, דינו כישאל ויש לו חלק לעולם הבא (חולין ד, ד). (59) קשה על ישראל, ויש לו האפשרות לברוח ולמלט נפשו ואינו בורח, כמבואר (הלכות יסודי התורה פ"ה, ה"ד). (60) וקל-וחומר החזון לדתם שלא בשעת הגזירה. והראב"ד השיג: "אם הוא חוזר לדתי עכו"ם הנה הוא מודה באלהיהם, והיהו מין?" כלומר: שהוא גרוע ממומר. והכס"מ מתרץ: "מין" הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁמַנִּינוּ - אֶף-עַל-פִּי שְׁהֵם מִיִּשְׂרָאֵל, אֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. וְיֵשׁ עֲבֻרוֹת קְלוֹת מְאֹלוּ, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן אָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁהַרְגִיל בְּהֵן אֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְכִדִּי הֵן לְהִתְרַחֵק מֵהֵן וּלְהִזְהַר בָּהֶן. וְאֵלוּ הֵן: הַמְכַנֶּה שֵׁם לְחֻבְרוֹ⁷⁴, וְהַקּוֹרֵא לְחֻבְרוֹ בְּכַנְיָו⁷⁵, וְהַמְלַבֵּין פְּנֵי חֻבְרוֹ בְּרַבִּים⁷⁶, וְהַמְתַּפְכֵּד בְּקִלּוֹן חֻבְרוֹ⁷⁷, וְהַמְבַזֶּה תַלְמִידֵי-חֲכָמִים⁷⁸, וְהַמְבַזֶּה רַבּוֹתָיו, וְהַמְבַזֶּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת⁷⁹, וְהַמְחַלֵּל אֶת הַקְּדוּשִׁים⁸⁰. בְּמָה דְבָרִים אָמְרוּ, שֶׁכָּל אֶחָד מְאֵלוּ אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא? כְּשֶׁמַּת בְּלֹא תְשׁוּבָה; אֲכַל אִם שָׁב מִרְשָׁעוֹ וַיִּמַּת וְהוּא בְּעַל-תְּשׁוּבָה - הֲרִי זֶה מְבַנֵּי הָעוֹלָם הַבָּא; שְׂאִין לָךְ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בְּפְנֵי הַתְּשׁוּבָה⁸¹. אֲפֹלוּ כִּפּוּר בְּעֶקֶר כָּל יָמָיו, וּבְאַחֲרוֹנָה שָׁב - יִשְׁלוּ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֹאֲמַר: "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק⁸² וְלִקְרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתָיו". כָּל הַרְשָׁעִים וְהַמוֹמְרִים וְכִיזָא צָהֵן, שְׁחִזְרוּ בַתְּשׁוּבָה - בֵּין בְּגִלוּי, בֵּין בְּמַטְמוֹנִיּוֹת⁸³ - מְקַבְּלִין אוֹתָן, שְׁנֹאֲמַר: "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבְכִים" - אֶף-עַל-פִּי שְׁעֲדִין שׁוֹבֵב הוּא, שֶׁהָרִי בְּסִתְרוֹ שָׁב וְלֹא בְּגִלוּי, מְקַבְּלִין אוֹתוֹ בַתְּשׁוּבָה⁸⁴.

73) חמשה מינים, שלשה אפיקורסים, שלשה כופרים, שני מומרים, שני מוסרים, כופר בתחיית המתים, כופר בביאת הגואל, מחטיא את הרבים, פורש מדרכי ציבור, עושה עבירות ביד רמה, מטיל אימה על הצבור, שופך דמים, לשון הרע, מושך בערלתו - כל אלה יחד עולים לעשרים וארבעה. (74) (ב"מ נח:). (75) שכינהו אחרים (שם: תענית כ:). "שאלו תלמידיי את רב אדא בר אבהו: במה הארכת ימים? אמר להם: ולא קראתי לחברי בחניכתי: ויש אומרים: בחניכתי" (כגרות הערוך) ופירש הערוך: "בחניכתי" - שלא כניתי לו שם. "בחניכתי" - שאפילו שם שכינו לו אחרים לא קראתי. (76) (אבות פ"ג, מ"א: ב"מ נח:). (77) (ירושלמי, חגיגה פ"ב, ה"א). (78) (סנהדרין צט:). (79) (אבות פ"ג, מ"א) שעושה מלאכה בימי חול-המועד ונוהג בהם כבחול. (80) (שם) שמביא קדשי זבח לידי פיגול ונותן: או המועל ונהנה מקדשי מזבח ומקדשי בדק הבית. (81) (ירושלמי, פאה פ"א, ה"א). (82) לזה שהיה רחוק ונתקרב. (83) בסתר ובטמון. (84) (ע"ז ז:): והכס"מ שאל: הלא רבינו כתב לעיל (הלכות עבודת כוכבים פ"ב, ה"ה): "האפיקורסים מישראל - אין מקבלין אותם בתשובה לעולם, שנאמר: כל באיה לא ישוּבוּן?" שאלה זאת נשאלה כבר בחיי רבינו והשיב: "ידוע תדע כי אין כאן שום סתירה, כי ענין המאמר: "אין מקבלין אותם בתשובה" הוא: שאנו לא נקבל מהם תשובה ולא יהיו בעניניו במעלת בעלי תשובה... ואם גם מתנהגים ביושר ובחסידות - אולי מפני היראה, וגניבת דעת הבריות יש כאן. וענין המאמר האחר הוא: אם שבו באמת בכל לבכם בינם ובין בוראם - אז בודאי יש להם חלק לעולם הבא:

המאמין באחד מחמשת הדברים המנויים לעיל בפרקנו (ה"ז): והחזור לדתי עכו"ם אינו מאמין בדתם, אלא מתחבר אליהם כדי שלא יהא נרדף, אבל בלבו יודע הוא שאין צור וולתי אלהינו.

י. מַחְטִיאֵי הַרְבִּים מִצֵּד? אֶחָד שֶׁהֲחִטִּיא בְּדָבָר גָּדוֹל, כְּגוֹן יִרְבָּעִים⁶¹ וְצִדוּק וּבִיטוּס⁶²; וְאֶחָד שֶׁהֲחִטִּיא בְּדָבָר קָל, אֲפֹלוּ לְכַטֵּל מִצּוֹת עֲשֵׂה⁶³; וְאֶחָד הַאוֹנֵס אַחֲרֵים עַד שֶׁיִּחַטְּאוּ כְּמִנְשָׁה, שֶׁהִיא הוֹרֵג אֶת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיַּעֲבֹדוּ עֲבוֹדֹת-פוֹכְכִים⁶⁴, או שֶׁהֲטָעָה אַחֲרֵים וְהִדִּיחָם⁶⁵.

61) שחטא והחטיא את אחרים לעבודה-זרה. (62) כמבואר לעיל בכיאוורנו (ה"ח). (63) מבואר בבירייתא המובאת בב"י"ף (סוף מסכת יומא): ורבינו הביאה לקמן (פ"ד, ה"א): "המעכב את הרבים מלעשות מצוה - אין מספיקים בידו לעשות תשובה". (64) (סנהדרין קג:): כמו שמעיד עליו הכתוב: וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד וגו' (מלכים-ב כא, טז). (65) מהדרך הישרה בדברי חלקות ומרמה.

יא. הַפּוֹרֵשׁ מִדְּרָכֵי צַבוּר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא עָבַר עֲבֻרוֹת, אֲלֹא נִבְדֵּל מֵעַדְתּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה מִצְוֹת כְּכֻלָּן, וְלֹא נִכְנַס בְּצַרְחָן, וְלֹא מִתְעַנֶּה בַתְּעִינָן, אֲלֹא הוֹלֵךְ בְּדַרְכּוֹ כְּאֶחָד מִגּוֹיֵי הָאָרֶץ, וּכְאֵלוּ אֵינוֹ מֵהֵן - אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא⁶⁶. הַעוֹשֶׂה עֲבֻרוֹת בְּיַד רָמָה כִּיהוֹיָקִים - בֵּין שֶׁעֲשֵׂה קְלוֹת⁶⁷, בֵּין שֶׁעֲשֵׂה חֲמוּרוֹת⁶⁸ - אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא מְגִלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה⁶⁹, מִפְּנֵי שֶׁהֵעִז מִצְחוֹ וְגִלָּה פְּנָיו וְלֹא בּוֹשׁ מִדְּבַר־תּוֹרָה.

66) כבר העירונו לעיל (הלכה ו), כי מקורו (ר"ה יז). (67) שאין בהם כרת. (68) שענשן כרת או מיתה. (69) (ירושלמי, פאה פ"א, ה"א).

יב. שְׁנֵיִם הֵם הַמוֹסְרִין: הַמוֹסֵר חֻבְרוֹ בְּיַד עַפּוֹ"ם לְהַרְגוֹ אוּ לְהַפּוֹתוֹ, וְהַמוֹסֵר מְמוֹן חֻבְרוֹ בְּיַד עַפּוֹ"ם⁷⁰, אוּ בְּיַד אֲנָס⁷¹ שֶׁהוּא עַפּוֹ"ם; וְשְׁנֵיִהֶם אֵין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

70) גם זה נקרא: מסור, כמבואר (ב"ק קיז). ברב כהנא שהרג את מי שמסר ממון ישראל ביד נכרי. השווה דברי רבינו (הלכות חובל ומוזיק פ"ח, ה"י), ודברי הרב המגיד (שם). (71) איש זרוע, חמסן.

יג. מְטִילֵי אֵימָה עַל הַצַּבוּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם-שָׂמִים - זֶה הַרְדָּה צַבוּר בְּחֻזְקָה, וְהֵם יִרְאִים וּמִפְּחָדִים מִמֶּנּוּ, וְכּוֹנְנֵתוֹ לְכַבּוֹד עֲצָמוֹ, וְכָל חֲפָצָיו שֶׁלֹּא לְכַבּוֹד שָׂמִים, כְּגוֹן מַלְכֵי הַעַפּוֹ"ם⁷².

72) הנותנים חתימתם בארץ ומרגיזים תבל - והכל לכבוד עצמם.

יד. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְעַשְׂרִים-וְאַרְבָּעֶה⁷³ אֲנָשִׁים אֵלוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו אלה, ושם כתוב: "והמטה את הרבים, או חבירו מדרך טובה לדרך רעה". (8) (שבת נד:). (9) (יומא פרק ה, משנה ט), כי כל המחשב כן - תשובתו קשה מאוד, ולעולם לא יחדל לחטוא, מכיוון שהוא חושב שישוב ונסלח לו, על כן העבירה קלה בעיניו ("ארחות צדיקים", שער התשובה).

ב. ומהן חמשה דברים הנוצלים¹⁰ דרכי התשובה בפני עושיהן. ואלו הן: (א) הפורש מן הצבור¹¹, לפי שבזמן שיעשו תשובה לא יהיה עמהן, ואינו זוכה עמהן בזכות שעושיין. (ב) והחולק על דברי חכמים, לפי שמחלקתו גורמת לו לפרש מהן, ואינו יודע דרכי התשובה. (ג) והמלעיג על המצוות, שפיון שנתפזזו בעיניו אינו רודף אחריהן ולא עושן; ואם לא יעשה - במה יזכה? (ד) והמבזה רבותיו, שדבר זה גורם לו לדחפו ולטרדו פגחזי¹²; ובזמן שנטרד, לא ימצא מלמד ומורה לו דרך האמת¹³. (ה) והשונא את התוכחות, שהרי לא הניח לו הדרך תשובה; שהתוכחה גורמת לתשובה, שבזמן שמודיעין לו לאדם חטאיו ומכלימין אותו, חוזר בתשובה, כמו שכתוב בתורה: "זכור ואל תשכח"; "ממרים הייתם"; "ולא נתן ה' לכם לב"; "עם נבל ולא חכם". וכן ישעיהו הוכיח את ישראל ואמר: "הוי גוי חוטא"; "ידע שור קוניהו"; "מדעתי פי קשה אפה". וכן צוהו האל להוכיח לחטאים, שנאמר: "קרא בגרון אל תחשף". וכן כל הנביאים הוכיחו לישראל עד שחזרו בתשובה. לפיכך צריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול¹⁴ וזקן וירא-שמים מנעוריו ואהוב להם¹⁵, שיהא מוכיח לרבים ומחזירן בתשובה. וזה ששונא את התוכחות אינו בא למוכיח ולא שומע דבריו, לפיכך יעמד בחטאתיו, שהם בעיניו טובים.

(10) כשהוא מתעורר ובא לשוב, הוא מוצא שערי תשובה נעולים בפניו, כמו שהוא הולך ומבאר. (11) אינו נכנס בצרתם ואינו מתענה בתעניתם, כאילו אינו מכלל ישראל. ורבינו (הלכות אבל פרק א, הלכה י) אומר: "כל הפורשים מדרכי הציבור. והם: האנשים שפרקו עול המצוות מעל צווארם, ואינם נכללים בכלל ישראל בעשיית המצוות ובכיבוד המועדות ושיבת בתי כנסיות... אלא הרי הם ככני חורין לעצמם" (12) (סנהדרין קז:). (13) ובוהו הוא נועל בעצמו את שערי התשובה בפניו. (14) (תענית טז:). (15) כמו שאמר: "ראויות היו התוכחות להיאמר מפי בלעם והברכות מפי משה - אלא אילו הוכיחם בלעם, היו ישראל אומרים: שונא מוכיחנו! ואילו בירכם משה, היו אומות העולם אומרות: אוהבם בירכם! אמר הקדוש-ברוך-הוא: יוכיחם משה שאוהבם ויברכם בלעם ששונאם, שיתבררו הברכות והתוכחות ביד ישראל" (דברים רבה, פרשה א).

ג. ומהם חמשה דברים, העושה אותן, אי אפשר לו

וזה אם כן נוגע לדבר שבינם לבין בוראם. וההלכה האחרת נוגעת לדבר שבינם לבין שאר האנשים" (תשובות הרמב"ם סימן קא, הוצאת פרימן). ראה לעיל (הלכות עבודת כוכבים פ"ב, ה"ה) בכיאוורנו.

~ יום שלישי כ"ד סיון ~

פרק רביעי

(1) עשרים וארבעה דברים המעכבים את התשובה; שאין לך דבר העומד בפני התשובה.

א. ארבעה ועשרים דברים מעכבין את התשובה. ארבעה מהן עון גדול, והעושה אחד מהן, אין הקדוש-ברוך-הוא מספיק בידו לעשות תשובה לפי גדל חטאו. ואלו הן: (א) המחטיא את הרבים⁴; ובכלל עון זה, המעכב את הרבים מלעשות מצוה⁵. (ב) והמטה את חברו מדרך טובה בדרך רעה, כגון מסית⁶ ומדיח⁷. (ג) הרואה בנו יוצא לתרבות רעה ואינו ממחה בידו; הואיל ובנו ברשותו - אלו מחה בו היה פורש, ונמצא כמחטיאו. ובכלל עון זה, כל שאפשר בידו למחות באחרים⁸ - בין יחיד, בין רבים, ולא מחה, אלא יניחם כשלונו⁹. (ד) והאומר: אהטא ואשוב! ובכלל זה האומר: אהטא, ויום-הכפורים מכפר⁹!

(2) הרי"ף בסוף מסכת יומא הביא את הדברים האלה בשם ברייתא. וכבר השיב רבינו באחת מתשובותיו על מקור ברייתא זו וזה לשונו: "זה המניין אינו בגמרא ולא בתוספתא ולא בספרא וכו'. אמנם אם חיברם זולתו מהמחברים אפשר; אבל רובם מוזכרים במשנה ובתלמוד, והשאר שלא נתבאר יוצא ממה שנתבאר" (תשובות הרמב"ם סימן סז, הוצאת פרימן, ירושלים תרצ"ד). מעכבין - מפריעים. עוצרים בעדה שלא תתעורר בלב ולא תבוא. (3) כלומר: מן השמים אין מסייעים לו, כמו שמסייעים לכל הבא לעשות תשובה, כאמרו: "הבא לטהר מסייעים אותו" (יומא לח:); אבל אם שב מעצמו בתשובה שלימה - וודאי שתשובתו מתקבלת, ונקרא: "בעל תשובה", כמבואר לקמן סוף פרק זה. רבינו חילק את ה"עשרים וארבעה דברים" לחמש חלוקות, ואלו הן: (א) שאין מספיקים בידו לעשות תשובה, (ב) הנוצלים דרכי תשובה מפני עושיהם. (ג) שאי אפשר לעושה אותם לשוב בתשובה גמורה. (ד) שהעושה אותם אין חזקתו לשוב מהם, (ה) דברים שקשה לו לאדם העושה אותם לפרוש מהם (עבודת המלך). (4) "כדי שלא יאה הוא בגן עדן ותלמידיו שנתחייב בנפשם בגיהנם" והכתוב צווח ואומר (משלי כח, יז): אדם עשוק בדם נפש - עד בור ינוס אל יתמכו בו (יומא פז:). (5) כמו שאמר חכמינו על גזחי: לא הספיקו בידו לעשות תשובה מפני שדחה תלמידים משיבתו של אלישע ולא נתנם ללמוד תורה (סנהדרין קז:). (6) את היחיד לעבודה-זרה. (7) את הרבים, כמבואר (הלכות עבודת כוכבים פרק ה, הלכה ב) ובספר "ארחות צדיקים" בשער התשובה העתיק את דברי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִפְּלִלוֹ שֶׁהוּא מְכַבֵּד וְחִבְרוּ בְּזוּי. ה) וְהַחֹשֶׁד בְּשָׂרִים, אֹמֵר בְּלִבּוֹ שְׂאִינוֹ חָטָא, לְפִי שֶׁהוּא אֹמֵר: מָה עָשִׂיתִי לוֹ? וְכִי יֵשׁ שָׁם אֵלָא חֶשֶׁד שְׂמָא עָשָׂה אוֹ לֹא עָשָׂה; וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ שְׂזָה עָוֹן, שְׂמָשִׁים אָדָם בְּשָׂר בְּדַעְתּוֹ כְּבַעַל עֲבָרָה.²⁸

21) אלא יאחו בדרכו זו גם להבא, מאחר שאינו רואה שום עוול במעשיו. 22) שהעני מזמינו מתוך בושה או מתוך נימוס לסעוד עימו, והוא נענה לו ואוכל אצלו בשעה שהוא יודע שהסעודה אינה מספיקה גם לבעליה. 23) לא גזל ממש, ולכן לא יהרהר בתשובה על זה לעולם. 24) במשכנו. 25) גם בעבוטו של עשיר אסור להשתמש; אלא עבוטו של עשיר שהוא כרגיל בעל ערך ודמיו נפחתיים על ידי תשמיש, הוא נזהר ממילא מהשתמש בו משום גזילה; לא כן עבוטו של עני שהוא כרגיל עשוי ברזל, כגון קרדום ומחרישה וכדומה, שהם פחותי ערך - הוא מורה היתר לעצמו ואינו שם על לב, כי גם אלה דמיהם נפחתיים מרוב תשמיש (בבא מציעא פב:). 26) ריבוי מן ערווה. 27) הלב והעין שני סרסורי עבירה הם (ירושלמי, ברכות פרק א, הלכה ה). 28) וכבר הפליגו חז"ל בעוון זה (שבת צז:).

ה. וּמֵהֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, הַעֹשֶׂה אוֹתָם יִמְשָׁךְ אַחֲרֵיהֶם תְּמִיד וְקָשִׁים הֵם לְפָרֵשׁ מֵהֶן. לְפִיכָךְ צָרִיךְ אָדָם לְהִזָּהֵר מֵהֵן שְׂמָא יִדְבַק בָּהֶן, וְהֵן פְּלֹן דַּעוֹת רַעוֹת עַד מָאֵד. וְאֵלּוּ הֵן: רְכִילוֹת²⁹, וְלִשׁוֹן הָרַע³⁰, וּבַעַל חֶמָה, וּבַעַל מַחֲשָׁבָה רָעָה³¹, וְהַמְתַּכֵּר לְרָשָׁע; מִפְּנֵי שֶׁהוּא לּוֹמֵד מִמַּעֲשָׂיו וְהֵם נִרְשָׁמִים בְּלִבּוֹ. הוּא שְׂאָמֵר שְׂלֵמָה: "וְרַעָה כְּסִילִים יִרְעֶה". וְכִבְר בְּאָרְנוֹ בְּהַלְכוֹת דַּעוֹת דְּבָרִים שְׂצָרִיךְ פֶּל אָדָם לְנַהֵג בָּהֶן תְּמִיד, קַל-וְחֹמֵר לְבַעַל-תְּשׁוּבָה.

29) הטוען דברים והולך מזה אל זה כרוכל המחזר בעיירות. 30) המספר בגנות חבירו, כמבואר (הלכות דעות פרק ז, הלכה ב). 31) החושב מחשבות להרע לחבירו, כלשון הכתוב: כי עלי חשבו מחשבות: נשחיתה עץ בלחמו ונכרתנו מארץ החיים (ירמיה יא, ט).

ו. פֶּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֶף-עַל-פִּי שְׂמַעְפִּינְךָ אֶת הַתְּשׁוּבָה, אֵין מוֹנְעִין³² אוֹתָהּ; אֵלָא אִם עָשָׂה אָדָם תְּשׁוּבָה מֵהֵן, הָרִי זֶה פַּעַל-תְּשׁוּבָה³³, וַיִּשְׁלֹו חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.³⁴

32) אין עושין אותה לנמנע, לבלתי אפשרית. 33) שאמרו חז"ל: אין כל דבר העומד בפני התשובה (ירושלמי, פאה פרק א, הלכה א). 34) כמבואר לעיל (סוף פרק ג).

~ יום רביעי כ"ה סיון ~

פָּרָק חֲמִישִׁי

1) שהבחירה ביד האדם; ידיעת ה' אינה שוללת את בחירתו של האדם.

שִׁישׁוּב בַּתְּשׁוּבָה גְּמוּרָה, לְפִי שֶׁהֵם עֹנֹת שְׂפִינְךָ אָדָם לְחִבְרוּ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ חִבְרוּ שֶׁחֶטָא לוֹ פְּדֵי שְׂיַחְזִיר לוֹ אוֹ יִשְׂאֵל מִמֶּנּוּ לְמַחֵל לוֹ. וְאֵלּוּ הֵן: א) הַמְקַלֵּל אֶת הַרְבִּים, וְלֹא קָלַל אָדָם יְרֹעַ פְּדֵי שִׁישְׂאֵל מִמֶּנּוּ כַּפָּרָה. ב) וְהַחֹלֵק עִם גִּנְבֵּי, שְׂלִפִי שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ גִּנְבָה זוֹ שֶׁל מִי הִיא, אֵלָא הַגִּנֵּב גּוֹנֵב לְרַבִּים וּמְבִיא לוֹ וְהוּא לּוֹקֵחַ; וְעוֹד, שֶׁהוּא מַחְזִיק¹⁶ יַד הַגִּנֵּב וּמְחַטֵּיאֻ. ג) וְהַמּוֹצֵא אֲבָדָה וְאֵינוֹ מְכַרִּיז עָלֶיהָ עַד שְׂיַחְזִירָהּ לְבַעַלְיָהּ - לְאַחַר זְמַן בְּשִׁישְׂעָשָׂה תְּשׁוּבָה, אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי יַחְזִיר. ד) וְהַאֹכֵל שׁוֹר¹⁷ עֲנִיִּים וַיְתוּמִים וְאֶלְמָנוֹת; אֵלּוּ בְּגֵי-אָדָם אֲמַלְלִין הֵם, וְאֵינֶם יְדוּעִים וּמְפָרְסָמִים, וְגוֹלִים מְעִיר לְעִיר וְאֵין לָהֶם מְפִיר פְּדֵי שְׂיַדַּע שׁוֹר זֶה שֶׁל מִי הוּא וַיַּחְזִירָנּוּ לוֹ. ה) וְהַמְקַבֵּל שְׂחָד לְהַטוֹת דִּין, אֵינוֹ יוֹדֵעַ עַד הֵיכָן הִגִּיעַ¹⁸ הַטָּיָה זוֹ וְכַמָּה הִיא כַּחֲהָ¹⁹ פְּדֵי שְׂיַחְזִיר²⁰, שֶׁהַדָּבָר יִשְׁלֹו רַגְלִים; וְעוֹד, שֶׁהוּא מַחְזִיק יַד זֶה וּמְחַטֵּיאֻ.

16) בזה שהוא חולק עימו הוא מעודדו לבל יעזוב דרכו ויסיף לחטוא. 17) בנוסח אוקספורד, מנטובה. וכן מעיד ה"מגדל עוז" שבדק בכתבת יד רבינו ומצא שוד בדל"ת, כלשון הכתוב: משוד עניים (תהלים יב, ו), ובספרים אחרים: [=כגרסתנו] שור. ועל נוסחה זו השיג הראב"ד וכתב: דומה שהוא שונה שור ברי"ש ואינו אלא שוד בדל"ת, כלומר: שהוא דוחק את העני בחובו ולוקח ממנו את קרקעותיו או מטלטליו בפחות משוויין ואומר: "שלי אני נוטל". 18) הואיל והשוד יעזור את העניים אין הדין המשוד מרגיש כלל שהיטה את הדין. 19) להשחית ולהזיק, וכמה אנשים ניווקו על ידי זה שהיטה את הדין. 20) לאלה שניזוקו על ידו.

ד. וּמֵהֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, הַעֹשֶׂה אוֹתָן אֵין חֲזָקָתוֹ לְשׁוּבָה²¹ מֵהֵן, לְפִי שֶׁהֵם דְּבָרִים קָלִים בְּעֵינֵי רַב הָאָדָם, וְנִמְצֵא חוֹטָא, וְהוּא יִדְמָה שְׂאֵין זֶה חֶטָא. וְאֵלּוּ הֵן: א) הַאֹכֵל מִסְּעוּדָה שְׂאִינָה מִסְּפָקָת²² לְבַעַלְיָהּ, שְׂזָה אֲבָב גְּזוֹל²³ הוּא; וְהוּא מְדַמָּה שְׂלֵא חֶטָא וַיֹּאמֵר: פְּלוֹם אֲכַלְתִּי אֵלָא בְּרִשְׁתּוֹ! ב) הַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּעַבּוּט²⁴ שֶׁל עֲנִי²⁵, שֶׁהַעַבּוּט שֶׁל עֲנִי אֵינוֹ אֵלָא כְּגוֹן קָרְדָם וּמְחַרְשָׁה, וַיֹּאמֵר בְּלִבּוֹ: אֵינֶן חֲסָרִים, וְהָרִי לֹא גִזְלָתִי אוֹתוֹ! ג) הַמְסַתְּפֵל בְּעִירוֹת²⁶, מַעֲלָה עַל דַּעְתּוֹ שְׂאֵין בְּכֹף פְּלוֹם, שֶׁהוּא אֹמֵר: וְכִי בַעַלְתִּי אוֹ קָרְבָתִי אֲעַלָּה! וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ שְׂרָאִית הַעֲנִיִּים עָוֹן גְּדוֹל, שֶׁהִיא גּוֹרְמַת לְגוֹפֶן שֶׁל עֲרִיּוֹת, שְׂנֹאֵמֵר: "וְלֹא תַתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם"²⁷. ד) הַמְתַּכֵּב בְּקִלּוֹן חִבְרוּ, אֹמֵר בְּלִבּוֹ שְׂאִינוֹ חֶטָא, לְפִי שְׂאֵין חִבְרוּ עוֹמֵד שָׁם וְלֹא הִגִּיעַ לוֹ בִּשְׂת וְלֹא בִישׁוּ, אֵלָא עָרַךְ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים וְחִקְמָתוֹ לְמוֹל מַעֲשָׂה חִבְרוּ אוֹ חִקְמָתוֹ, פְּדֵי שְׂיִרְאָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעשי אבות: אברהם, יצחק ויעקב (תדב"א פ' כה).
 (7) בן-נבט שחטא והחטיא את הרבים. (8) על זה הקשה בעל "הגהות מימוניות": הלא חז"ל אמרו (נדה טז:): "אותו מלאך הממונה על ההריון "לילה" שמו ונוטל טיפה ומעמידה לפני הקב"ה ואומר: "טיפה זו מה תהא עליה: גבור או חלש, חכם או טיפש" וכו' - הרי בפירוש משמע שגם זה בידי שמים? ליישב את הסתירה הזאת מביא בעל "הגהות" את התירוץ שתיריך לו רבו ר' מאיר מרוטנברג בהיותו אסור במגדל אינוסיסהיים, והוא: "מה שאמר כאן רבינו: "חכם או סכל" פירושו - לאחוז בחכמה או בסכלות, כלומר: לשקוד על התורה והחכמה, או לפנות להן עורף; לבחור בטוב או ברע - וזה ביד האדם. ומה שאמרו (נדה טז:), שהקב"ה גזור על האדם להיות "חכם או טיפש", כוונתם: לעשות לו לב חכם או טיפש בהכנה - וזה בידי שמים". שייתכן שהאדם יהיה מחונן בכשרון מתחילת לידתו, כלומר: שה' עשה לו לב חכמה, אבל אין זה מחייב שיהא חכם בפועל. כי אם לא ישקוד על למודיו, לעולם לא יהיה חכם בפועל למרות זאת שהוא חכם בכח מטבעו. וכן אדם שנולד בלב טיפש אין זה מחייבו שיישאר כל ימיו בור ועם-הארץ; אלא אם יתאמץ וילמד, יגיע למעלות ידועות בסולם החכמה. "כי אין האדם נולד בטבע בעל מעלה או בעל חסרון, כמו שאינו נולד מטבעו בעל מלאכה מן המלאכות, אבל אפשר יולד בטבע מוכן למעלה או לחסרון" (לשון רבינו בהקדמתו לאבות, פ"ח). (9) קמצן נפרו. (10) נדיב פזון. (ראה הלכות דעות פ"א, ה"א).

(11) המידות. (12) שיכריח אותו. (13) הטוב והרע. (14) "הרעות והטוב" האמורים כאן, אין כוונתם למתן שכר או עונש הבא מאת ה', אלא המעשים הרעים והטובים של האדם. (15) שאין לו להתאונן על ה' ועל גורלו בחיים, אלא על חטאיו שעשה ברצונו ובזדון לבו, ובזה גרם לעצמו כל אשר הגיע לו. (16) לפשפש במעשים ולעזוב דרך רשע.
 ג. ודבר זה¹⁷ עקר גדול הוא, והוא עצמו¹⁸ התורה והמצורה, שנאמר: "ראה נתתי לפניך היום את החיים", וכתוב: "ראה אנכי נתן לפניכם היום", כלומר, שהרשות בידיכם. וכל שיהפץ האדם לעשות ממעשה בני האדם, עושה - בין טובים, בין רעים¹⁹. ומפני זה הענין נאמר: "מי יתן והיה לבכם זה להם"²⁰, כלומר, שאין הבורא פושה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה, אלא הכל מסור להם.

(17) שהכריח בידו לעשות כרצונו ויכלתו. (18) שעליו נשענת התורה ומצוותיה. (19) והברכה באה מאליה לעושה הטוב, והקללה - לעושה הרע. הוא שאמר רבי אלעזר (דברים רבה, פ"ד) על הפסוק: "ראה אנכי נתן" וגו': משאמר הקב"ה הדבר הזה בסניי, באותה שעה "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב" - אלא מאליה באה הרעה על עושה הרעה, והטובה - על עושה הטובה. (20) כאילו אין הדבר תלוי אלא בהם.

ד. אלו האל היה גוזר על האדם להיות צדיק או

א. רשות לכל אדם נתונה, אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק - הרשות בידו; ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע - הרשות בידו²¹. הוא שכתוב בתורה: "הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע"; כלומר: הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מין שגני דומה לו בזה הענין, שיהא הוא מעצמו²² בדתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע, ועושה פל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע. וכיון שפן הוא - פן ישלח ידו".

(2) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות ג:), כלומר: כל מקרי האדם ומאורעותיו אשר יארעו לו בימי חייו, כגון: להיותו ארוך או קצר, עני או עשיר, חכם או טיפש - הכל בידי שמים הוא; אבל להיות צדיק או רשע - אינו בידי שמים, זאת מסר ביד האדם. נתן לפני שני דרכים: דרך הטוב ודרך הרע, דרך החיים ודרך המות - והוא יבחר לו באשר יבחר (מלשון רש"י, שם). (3) את פירושו זה של "כאחד ממנו" שאב רבינו, לפי דברי עצמו בהקדמתו למסכת אבות (פ"ח), מתרגום אונקלוס שתירגם את הכתוב: "הא אדם הוה יחידי בעלמא מניה למידע טב וביש. בעור שפירושו הרווח הוא: כאחד מאתנו.

ב. אל יעברו במחשבתך דבר זה, שאומרים טפשי אמות העולם ורב גלמי²³ בני ישראל, שהקדוש-ברוך הוא גוזר על האדם מתחילת בריתו²⁴ להיות צדיק או רשע - אין הדבר פן. אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבנו²⁵ או רשע כנרבעם²⁶, או חכם או סכל²⁷, או רחמן או אכזרי, או כילי²⁸ או שוע²⁹, וכן שאר כל הדעות³⁰. ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים³¹, אלא הוא מעצמו ומדתו נוטה לאי-זו דרך שירצה. הוא שירמיהו אמר: "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב"³², כלומר: אין הבורא גוזר על האדם להיות טוב ולא להיות רע; וכיון שפן הוא - נמצא, זה החוטא הוא הפסיד את עצמו, ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו ועל מה שעשה לנפשו וגמלה רעה. הוא שכתוב אחריו: "מה יתאונו אדם חיי³³ וגו'", וחרז ואמר: הואיל ורשותנו בידינו, ומדתנו עשינו כל הרעות - ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשענו, שהרשות עמה בידינו³⁴. הוא שכתוב אחריו: "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה וגו'".

(4) נבערים מדעת, שהם כגולם בלי צורה. (עיין הלכות יסודי התורה פ"ד, ה"ח). (5) הם הפטליסטים, המאמינים בגורל עיוור (פטום), בגזירה קדומה של כל המתרחש בעולם, ושאינו ביד האדם לשנות גורלו ומזלו. (6) שכן מצינו "שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר: מתי יגיעו מעשי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכוכבים כך וכך - אל יקשה זה בעיניכם... ואין ראוי לאדם להניח דברים של דעת שכבר נתאמתו הראיות בהן ויתלה בדברי יחיד מן החכמים ע"ה, שאפשר שנתעלם ממנו דבר, או שיש בהם רמז וכדומה. הלא תראו שכמה פסוקים מן התורה אינם כפשוטם; ולפי שנודע בראיות של דעת שאי אפשר שיהיה הדבר כפשוטו, תרגמו המתרגם (אונקלוס) ענין שהדעת סובלת אותו, ולעולם אל ישליך אדם דעתו אחריו, כי העינים הן לפנים ולא לאחור" (אגרות הרמב"ם, דפוס ליפסיאה, עמ' כו). (29) הוא הגלגל התשיעי המקיף את כל העולם בתנועתו המהירה במשך עשרים וארבע שעות, ונקרא גם הגלגל היומי, כמבואר (הלכות יסודי התורה פ"ג, ה"א). (30) כפי טבען שהטביע בהן מששת ימי בראשית. השווה הקדמת רבינו למסכת אבות (פ"ח). (31) (שבת טג:).

ה. שָׁמָּא תֹאמַר: וְהֵלֵא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ כָּל מַה שֵׁיְהִיָּה, וְקֹדֶם שֵׁיְהִיָּה יָדַע שֶׁזֶה יְהִיָּה צְדִיק אוֹ רָשָׁע אוֹ לֹא יָדַע: אִם יָדַע שֶׁהוּא יְהִיָּה צְדִיק - אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יְהִיָּה צְדִיק³²; וְאִם תֹּאמַר, שֶׁיָּדַע שֵׁיְהִיָּה צְדִיק, וְאֶפְשָׁר שֵׁיְהִיָּה רָשָׁע - הֲרִי לֹא יָדַע הַדָּבָר עַל בְּרִיּוֹ³³? יָדַע, שֶׁתְּשׁוּבָת שֶׁאֵלֶּה זֶה אֶרְכָּה מֵאַרְצֵי מִדְּבָר³⁴ וְרַחֲבָה מִנֵּי יָם, וְכַמָּה עֲקָרִים גְּדוּלִים וְהָרִים רָמִים תְּלוּיִים בָּה; אֲבָל צְרִיף אֶתָּה לִידַע וְלַהֲבִיחַ בְּדָבָר זֶה שֶׁאֵינִי אוֹמֵר: כִּי בְּאַרְנוּ בְּפִרְק שְׁנַיִם³⁵ מֵהִלְכוֹת יִסּוּדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִדַּעָה שֶׁהִיא חוּץ מִמֶּנּוּ כַּבְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם וְדַעְתָּם שְׁנַיִם; אֲלֵא הוּא יִתְעַלֶּה, שָׁמוּ וְדַעְתּוֹ אֶחָד, וְאֵין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם יִכּוֹלָה לְהַשִּׁיג דָּבָר זֶה עַל בְּרִיּוֹ. וְכַשֵּׁם שֶׁאֵין כָּח בְּאָדָם לְהַשִּׁיג וְלִמְצָא אֶמֶת³⁶ הַבוֹרָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי" - כִּי אֵין כָּח בְּאָדָם לְהַשִּׁיג וְלִמְצָא דַּעְתּוֹ³⁷ שֶׁל בּוֹרָא. הוּא שֶׁהִנְבִּיא אָמַר: "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דְּרָכָי". וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן³⁸ הוּא - אֵין בָּנוּ כָּח לִידַע הַיֶּאֱרֵךְ יָדַע הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הַבְּרוּאִים וְהַמַּעֲשִׂים; אֲבָל גִּדַּע בְּלֹא סִפְק, שֶׁמַּעֲשֵׂה הָאָדָם בְּיַד הָאָדָם, וְאֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשְׁכּוֹ וְלֹא גּוֹזֵר עָלָיו לַעֲשׂוֹת כִּי³⁹. וְלֹא מִפְּנֵי קְבֻלַּת הַדָּת בְּלִבְד⁴⁰ נוֹדַע דָּבָר זֶה, אֲלֵא בְּרָאיוֹת בְּרוּרוֹת מִדְּבָרֵי הַחֲכָמָה. וּמִפְּנֵי זֶה נֶאֱמַר בְּנִבְיָאָה, שֶׁדִּנְיָן אֶת הָאָדָם עַל מַעֲשָׂיו כְּפִי מַעֲשָׂיו אִם טוֹב וְאִם רָע, וְזֶה הוּא הַעֲקָר שֶׁכָּל דְּבָרֵי הַנְּבוּאָה תְּלוּיִין בּוֹ.

(32) כי ידיעתו של הקדוש-ברוך-הוא מחייבת זאת בהכרח, והרי אמרנו שהאדם חפשי בבחירתו והכל תלוי ברצונו? (33) ולא ייתכן דבר כזה אצל הקדוש-ברוך-הוא שהוא שלם בתכלית השלימות. (34) מידתה, כלשון הכתוב (איוב יא, ט). (35) הלכה י, וראה בביאורנו שם. (36) מצאיותו ומהותו האמתית. (37) אופן ידיעתו. (38) שאין כח באדם

רָשָׁע; אוֹ אֵלּוּ הָיָה שֵׁם דָּבָר שֶׁמוֹשֵׁף אֶת הָאָדָם בְּעֶקֶר תּוֹלְדוֹתוֹ²¹ לְדַרְך מִן הַדְּרָכִים²², אוֹ לְמַדְע²³ מִן הַמַּדְעוֹת, אוֹ לְדַעָה²⁴ מִן הַדַּעוֹת, אוֹ לְמַעֲשֵׂה²⁵ מִן הַמַּעֲשִׂים, כְּמוֹ שְׁבוּדִים מִלְּבָם הַטְּפָשִׁים הַוּבְרֵי שְׁמַיִם²⁶ - הַיֶּאֱרֵךְ הָיָה מַצִּיָּה לָנוּ עַל-יַדֵּי הַנְּבִיאִים: עֲשֵׂה כִּי וְאֵל תַּעֲשֵׂה כִּי! הֵיטִיבוּ דְרָכֵיכֶם וְאֵל תִּלְכוּ אַחֲרֵי רָשָׁעִים! וְהוּא מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ כְּכִי נִגְזַר עָלָיו, אוֹ תּוֹלְדוֹתוֹ²⁷ תִּמְשֵׁף אוֹתוֹ לְדָבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְזוּז מִמֶּנּוּ? וְמַה מְקוֹם הָיָה לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה? וּבִאֲיִזָּה דִין וְאִיזָּה מִשְׁפַּט נִפְרַע מִן הַרָשָׁע אוֹ מִשְׁלֵם שְׂכָר לְצְדִיק? הַשּׁוֹפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֵׂה מִשְׁפַּט²⁸?! וְאֵל תִּתְמַה וְתֹאמַר: הַיֶּאֱרֵךְ יְהִיָּה הָאָדָם עוֹשֵׂה כָּל מַה שֵׁיִחְפֶּץ וְיְהִי מַעֲשָׂיו מְסוּרִים לוֹ - וְכִי יַעֲשֵׂה בְּעוֹלָם דָּבָר שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת קוֹנוֹ וְלֹא חִפְצוֹ, וְהַפְתּוּב אוֹמֵר: "כָּל אֲשֶׁר חִפֶּץ ה' עֲשֵׂה בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ"?! דַּע, שֶׁהַכָּל כִּתְּפִצוֹ יַעֲשֵׂה, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁמַּעֲשִׂינוּ מְסוּרִין לָנוּ! בִּיצַד? כְּשֵׁם שֶׁהַיּוֹצֵר חִפֶּץ לְהִיּוֹת הָאֵשׁ וְהַרוּחַ עוֹלִים לְמַעְלָה, וְהַמַּיִם וְהָאָרֶץ יוֹרְדִים לְמַטָּה, וְהַגְּלִגְלִים²⁹ סוֹכְבִים בְּעִגּוּל, וְכֵן שֶׁאֵר בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם לְהִיּוֹת כַּמְנַהֵג³⁰ שֶׁחִפֶּץ בּוֹ - כִּי חִפֶּץ לְהִיּוֹת הָאָדָם רִשּׁוֹתוֹ בְּיָדוֹ וְכָל מַעֲשָׂיו מְסוּרִין לוֹ, וְלֹא יְהִיָּה לוֹ, לֹא כּוֹפֵה וְלֹא מוֹשֵׁף, אֲלֵא הוּא מַעֲצֵמוֹ וּבְדַעְתּוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ הָאֵל, עוֹשֵׂה כָּל שֶׁהָאָדָם יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת. לְפִיקְךָ דִּנְיָן אוֹתוֹ לְפִי מַעֲשָׂיו: אִם עֲשֵׂה טוֹבָה - מְטִיבִין לוֹ; וְאִם עֲשֵׂה רָעָה - מַרְעִין לוֹ. הוּא שֶׁהִנְבִּיא אוֹמֵר: "מִיִּדְכֶם הִיָּתָה זֹאת לְכֶם"; "גַּם הִמָּה בָּחַרוּ בְּדְרָכֵיהֶם". וּבַעֲנִין זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה: "שִׁמַּח בְּחֹר בְּיִלְדוֹתָךְ... וְדַע כִּי עַל-כָּל-אֵלֶּה יִבְיָאָךְ הָאֱלֹקִים בְּמִשְׁפַּט"; כְּלוֹמַר: דַּע שֶׁיֵּשׁ בְּיָדְךָ כָּח לַעֲשׂוֹת, וְעַתִּיד אֶתָּה לְתַן אֶת הַדִּין³¹!

(21) טבעו. תכונה או סגולה הטבועה באדם מראשית לידתו. (22) טוב או רע. (23) לחכמה מן החכמות; להשקפה באמונות ודעות. (24) מידה, תכונת נפש. ואין להקשות ממה שכתב רבינו למעלה (הלכות דעות פ"א, ה"ב), שבדעות "יש מהן שהן לאדם מתחילת ברייתו לפי טבע גופו" שזה ההיפך ממה שכתב כאן - שיש לומר: מה שכתב שם יתכן באותן הדעות שלא יפול בהן עוון או מצוה, כגון: עצבות, עצלות, חריפות וכיוצא בהן (הערה להוצאת מנטובה). (25) העשויים בידי אדם יום יום. (26) החושים ככוכבים האומרים הכל תלוי במזל שבו נולד האדם ואין לשנותו. (27) טבעו ומזגו. (28) למה ישלם שכר טוב לאדם, או למה יענישוהו על מעשים שעשה שלא מדעתו ורצונו, אלא בהכרח גזירה קדומה. "ואני יודע - כותב רבינו באחת מאגרותיו - שאפשר שתמצאו דברי יחידים מחכמי האמת, רבותינו ע"ה בתלמוד, כגון: (שבת קנו), ובמשנה ובמדרשות, שמשמע מהם שבעת לידתו של אדם גרמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להיפך אלא מכיון שאצלו ית' עבר הווה ועתיד כאחד, ממילא לגביו ית' כבר היתה הבחירה אבל לא שיריעתו שוללת הבחירה, וא"כ מדוע כתב שתשובת שאלה זו אין בנו כח לידע כו'.

ויש לומר הביאור בזה: הכלל הנ"ל שהידיעה מסובבת מהדבר הוא על פי גדרי השכל ושייכת אחר שהקב"ה צמצם את עצמו בגדרי השכל, אבל קודם הצמצום הרי ידיעתו אינה בגלל שמשוכבת מהדבר אלא מכיון שיוודע הדבר מצד שיוודע את עצמו. ועפ"ז י"ל שהמפרשים הנ"ל בתירוצם דיברו בידיעה שאחר הצמצום אבל מה שכתב הרמב"ם כאן שתשובת דבר זה ארוכה מארץ מדה כו' מדובר בענין הידיעה שלפני הצמצום, וענין זה שהקב"ה יודע הדבר מצד שיוודע את עצמו, הוא דבר שאין דעתו של אדם יכולה להשיגו על בוריו.

יין מלכות ספר המדע, סימן מב
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

~ יום חמישי כ"ו סיון ~

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) ביאור הפסוקים שמשמעותם, לכאורה, היות האדם מוכרח במעשיו.

א. פֶּסוּקִים הִרְבֵּה יֵשׁ בְּתוֹרָה וּבְדַבְרֵי נְבִיאִים, שֶׁהֵן נִרְאִין כְּסוֹתְרִין עֵקֶר זֶה², וְנִכְשְׁלִין בְּהֵן רַב הָאֲדָם, וְיַעֲלֶה עַל דַּעְתָּן מִהֵן שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא גוֹזֵר עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת רְעָה אוֹ טוֹבָה, וְשֹׁאֵין לְבוֹ שֶׁל אָדָם מְסוּר לוֹ לְהַטּוֹתוֹ לְכָל אֲשֶׁר יִרְצֶה. וְהָרִי אָנִי מִבְּאֵר עֵקֶר גְּדוֹל, שֶׁמִּמֶּנּוּ תִדַּע פְּרוּשׁ כָּל אוֹתָן הַפְּסוּקִים: בְּזִמְן שֶׁאָדָם אֶחָד אוֹ אֲנָשִׁי מְדַבֵּר חוֹטְאִים, וְעוֹשֶׂה הַחוּטָא חֲטָא שֶׁעוֹשֶׂה מִדַּעְתּוֹ וּבְרִצּוֹנוֹ כְּמוֹ שֶׁהוֹדְעֵנוּ - רָאוּי לְהַפְרֵעַ³ מִמֶּנּוּ, וְהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹדֵעַ אֵיךְ יִפְרַע. יֵשׁ חֲטָא, שֶׁהִדִּין נוֹתֵן שֶׁנִּפְרָעִים מִמֶּנּוּ עַל חֲטָאוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּגוֹפּוֹ⁴ אוֹ בְּמִמּוֹנּוֹ⁵ אוֹ בְּבָנָיו הַקְּטַנִּים⁶; שֶׁבָּנָיו שֶׁל אָדָם הַקְּטַנִּים שֹׁאֵין בָּהֶם דַּעַת וְלֹא הִגִּיעוּ לְכָל מִצְוֹת, כִּי קִנְיָנוּ הֵן, וּכְתִיב: "אִישׁ בְּחֲטָאוֹ יָמוּת" - עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אִישׁ⁷. וְיֵשׁ חֲטָא, שֶׁהִדִּין נוֹתֵן שֶׁנִּפְרָעִין מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֵין לְעוֹבֵר עָלָיו שׁוּם נִזְק בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְיֵשׁ חֲטָא, שֶׁנִּפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלְעוֹלָם הַבָּא⁸.

2) עיקר הבחירה החפשית של האדם לחיות ולהיות כרצונו: רע או טוב, צדיק או רשע. 3) לשלם לו כפעלו. ואשלמה להם (תהלים מא, יא), מתרגם יונתן: ואפרע להון. 4) שבאים עליו מיחושים וחליים שונים. 5) נכסיו נפסדים או יורדים לטמיון וכלים. 6) שמתים בעוון אבותם. 7) וכל זמן שלא הגיע לכלל "איש" אפשר לו שימות בעוון

להשיג ולהבין דעתו ואופן ידיעתו של הבורא. והראב"ד השיג ואמר: "לא נהג זה המחבר מנהג חכמים: שאין אדם מתחיל בדבר ולא ידע להשלימו. והוא החל בשאלות קושיות והניח הדבר בקושיא והתזוירו לאמונה; וטוב היה לו להניח הדבר בתמימות התמימים ולא יעורר לבם ויניח דעתם בספק, ואולי שעה אחת יבוא הרהור בלבם על זה". אחר שגמר את השגתו מנסה הראב"ד עצמו את כחו ליישב את השאלה החמורה הנדונה, אבל הוא מסיים ואומר: "וכל זה איננו שוה", כלומר: כל התאמצות לסתור את השאלה לשוא היא. התשובות רפיוות הן ואין כדאי כלל לעורר שאלות כאלה ששכרן יוצא בהפסדן. השגת הראב"ד מצאה הד בספרות התלמודית והמחקרית, וספרות שלימה נכתבה לבאר את תשובת רבינו הסתומה. (ראה שו"ת הריב"ש, סימן קיח; תיו"ט, אבות פ"ג, מ"טו). וה"כסף-משנה" מגין על תשובת רבינו זו ואומר: "ויש לתרץ שרבינו נתכוון, שאם איזה אדם תקשה לו קושיא זו ותבלבל דעתו, לכן הציע לפניו דברים אלה כדי שידע שאין מטבע שאלה זו ליישבה, ולכן אין לשאול שאלות כאלה - היות שאין בנוכח לידע: איך יודע הקב"ה כל הברואים ומעשיהם". ובעל "עבודת המלך" מסביר יפה את הענין הנידון ואומר, שרבינו נהג כאן מנהג חכמים ולא רק שלא הניח הדבר בקושיא - כדברי משיגו הראב"ד - אלא עקר את השאלה משרשה: רבינו לא בא כאן לבאר דברים שהם למעלה מההשגה האנושית, אלא עמד פה על ענין שהוא בגדר ה"נמנע" (דבר שאי אפשר להיות), והוא: איך אפשר ש"הידיעה" ו"הבחירה" יתאימו יחד, הלא זה כאילו תאמר: שתיים כפול שתיים הן - שלש, שזה דבר "נמנע", וכל דבר נמנע הוא שקר? ועל זה השיב רבינו: אמת, זה דבר "נמנע" לפי ידיעתנו וכח השגתנו האנושית; אולם מאחר שהוכח כבר כי לא כידיעתנו ידיעתו של הקב"ה, ושהיא למעלה מהשגתנו כידיעת מציאותו - שוב אין כאן שאלת "נמנע" אלא שאלה שהיא למעלה מהשגתנו, ובכגון זו אין לנו עסק כלל, כי לשוא ילאה בהן בן-אדם למצוא פתרון. 39) הוא שאמר רבי עקיבא (אבות פ"ג, מ"טו): "הכל צפוי והרשות נתונה" - שאף על פי שה' צופה ויודע כל מעשי בני-אדם, בכל זאת הרשות נתונה לאדם להיות צדיק או רשע כרצונו ואין ידיעתו של הקב"ה שוללת את בחירתו (מפירוש רבינו, שם). 40) מתוך אמונה שבלב גרידא.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שְׁמַא תֵּאמַר: וְהִלֵּא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ כָּל מַה שִׁיחֶה קֶדָם שִׁיחֶה כו'.

ובהמשך כתב ש'תשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. . ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו, אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים והמעשים כו'".

ולכאורה קשה א: קושיית הראב"ד ש"לא נהג זה המחבר מנהג החכמים. . והניח הדבר בקושיא. . כו'".

ב: הרי התשובה לקושיא זו פשוטה ומבוארת במפרשים שגם אצל הקב"ה הידיעה מסובבת מהמעשה ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התשובה¹⁹. נמצאת אומר, שלא גזר האל על פרעה להרע לישראל, ולא על סיחון לחטא בארצו, ולא על הפנענים להתעייב²⁰, ולא על ישראל לעבד עפ"ם - אלא פלג חטאו מעצמן, וכלם נתחייבו למנע מהן התשובה.

(13 העונש. 14) שלא יראה נכוחות ולא יבין, כדי שלא ישוב ולא יירפא. רואים אנו בזה שלפעמים אין הקב"ה רוצה בתשובתם של החוטאים, וזהו מפני גודל רשעתם. (15) ומתקלסים. (16) ומצינו: "כיון שראה הקב"ה שלא חזר בו מחמש המכות הראשונות, מכאן ואילך - אמר הקב"ה - אפילו אם ירצה לשוב אני מחזיק לבו, כדי שאפרע כל הדין ממנו" (שמות-רבה, פ"א). וכן דרשו (שם, פ"ג) על הפסוק: "כי אני הכבדתי את לבו" - אמר רבי יוחנן: מכאן פתחון פה למינים לומר: "לא היתה ממנו שיעשה תשובה, שהרי נאמר: כי אני הכבדתי את לבו?!" - שיעשה תשובה, שהרי נאמר: כי אני הכבדתי את לבו?! אמר לו ריש לקיש: ייסתם פיהם של מינים! אלא אם ללצים - הוא יליץ (משליג, לד): "הקב"ה מתרה בו באדם פעם ראשונה, שניה, שלישית ואינו חוזר בו - והוא נועל לבו מן התשובה, כדי לפרוע ממנו מה שחטא". (17) עוד בטרם שבאו בני-ישראל לגבולו. (18) למן תת אותו בידי ישראל על עוונותיו המרובים. לא כרבים החושבים שכל חטאו היה: שלא נתן לבני-ישראל עבור בגבולו, ולכן תמהים הם ושואלים: מדוע נענש סיחון, הלא מן השמים אימצו את לבבו? - אלא שנתחייב עונש קשה מכבר וה' אימץ את לבו להתגרות גם בישראל כדי למצוא מקום לגבות ממנו חובו, ונהרג בידי ישראל על חטאיו הקודמים (מדברי רבינו בהקדמתו לאבות, פ"ח). (19) ומניעת התשובה מן האדם וביטול רצונו היא כמניעתה וביטולה של תנועת אברי גופו בתור עונש שלא יוכל להניעם כרצונו, כמו שמצינו אצל ירבעם בן-נבט שיבשה ידו ולא יכול להשיבה אליו (מלכים-א יג, ד). וכן באנשי סדום (בראשית יט, י) שהוכו בסנוריים ולא יכלו למצוא את הפתח (מדברי רבינו, שם). (20) לעשות מעשי תועבה.

ד. וכענין זה שואלין הצדיקים והנביאים בתפלתם מאת ה' לעזרים²¹ על האמת; כמו שאמר דוד: "הורני ה' דרךך", פלומר: אל ימנעוני חטאי דרך האמת, שממנה אדע דרךך ויחוד²² שמך. וכן זה שאמר: "ורוח נדיבה תסמכני", פלומר: תניח רוחי לעשות חפצך²³, ואל יגרמו לי חטאי למנעני מתשובה, אלא תהיה הרשות בידי²⁴ עד שאחזור ואבין ואדע דרך האמת. ועל דרך זו פל הדומה לפסוקים אלו.

(21) לסייע אותם למצוא את הדרך הנכונה. (22) כסופו של הפסוק: "יחד לבבי ליראה שמך". (23) ונו"א: חפצה. (24) כמשמעה של "רוח נדיבה", העושה מעשיה מרצון טוב. ה. ומהו זה שאמר דוד: "טוב וישר ה', על פן יורה

אבותיו. וכן אמרו (ספרי, תצא): "איש בחטאו יומתו" - גדולים מתים בעוון עצמם: קטנים מתים בעוון אבותם. וכן במסכת כתובות ח, ע"ב: וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו (דברים לב, יט) דור שאבות מנאצים לקב"ה - כועס על בניהם ובנותיהם ומתים כשהם קטנים. (8) הוא עולם הנפשות: העולם, הבא לאדם אחרי מותו, ושאין שם אלא חיי נפש בלבד, כמבואר לקמן (פ"ח, ה"ח).

ב. במה דברים אמורים⁹? בזמן שלא עשה תשובה; אבל אם עשה תשובה - התשובה כתייס¹⁰ בפני הפרענות¹¹. וכשם שהאדם חוטא מדעתו וברצונו, כך הוא עושה תשובה מדעתו וברצונו¹².

(9) שנפרעים ממנו על חטאותיו. (10) מגן. ולא יקדמנה מגן (מלכים-ב יט, לב), תרגומו: ולא יקדמינה בתריסין. (11) (אבות פ"ד, מ"א). (12) ללא אונס וכח מכריח חיצוני.

ג. ואפשר שיהטא אדם חטא גדול או חטאים רבים, עד שיתן הדין לפני דין האמת, שיהא הפרעון¹³ מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה. הוא שהקדוש-ברוך-הוא אמר על-ידי ישעיהו: "השמך לב העם הזה וגו'"¹⁴, וכן הוא אומר: "ויהיו מלעבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעטעים¹⁵ בנביאי עד עלות חמת ה' פעמו עד לאין מרפא"; פלומר: חטאו ברצונו והרבו לפשע, עד שנתחייבו למנע מהן התשובה, שהיא המרפא. לפיכך פתוב בתורה: "ואני אחזק את לב פרעה" - לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו, שנאמר: "הכה נתחכמה לו" - נתן הדין למנע¹⁶ התשובה ממנו עד שנפרע ממנו, לפיכך חזק הקדוש-ברוך-הוא את לבו. ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר: שלח ועשה תשובה! וכבר אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: אין אתה משלח, שנאמר: "ואתה ועבדיך ידעתי וגו'. ואולם בעבור זאת העמדתך? פדי להודיע לבאי העולם, שבזמן שמונע הקדוש-ברוך-הוא התשובה לחוטא, אינו יכול לשוב, אלא ימות ברשעו שעשה בתחלה ברצונו. וכן סיחון, לפי עונות שהיו לו¹⁷, נתחייב למנעו מן התשובה, שנאמר: "פי הקשה ה' אלוקיך את רוחו ואמץ את לבבו"¹⁸. וכן הפנענים, לפי תועבותיהן מנע מהן התשובה, עד שעשו מלחמה עם ישראל, שנאמר: "פי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה עם ישראל למען החרימם". וכן ישראל בימי אליהו, לפי שהרבו לפשע, מנע מאותן המרבים לפשע תשובה, שנאמר: "ואתה הסבת את לבם אחריתי", פלומר: מנעת מהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנזכרת לעיל (פ"ה, ה"ה): היא שאלת "הידיעה והבחירה": איך אפשר לאדם לבחור בטוב טו ברע. אחרי שה' ידע כבר מראש שזה יהיה צדיק או רשע. הלא ידיעת ה' שוללת בהכרח את בחירת האדם, ואי אפשר לו לאדם להיות צדיק אחרי שידע ה' מראש שיהיה רשע? ואם נאמר: שכן, שאפשר - הרי יוצא שידיעת ה' אינה על בוריה ואינה שלימה? וחזר כאן רבינו לשאלה זו ברצותו לומר: שאם אמנם הצלחנו להוכיח שאין גזירת ה' מחייבת את האיש הפרטי להיות רשע, אבל ידיעתו המוקדמת שוללת סוף סוף את בחירתו בעל כרחו? ועל זה הוא משיב: וכבר אמרנו שאין כח באדם וכו'. עיין לעיל (שם), והשווה דברי רבינו (מו"ג ח"ג, כ). עם סיום פרק זה סיכם רבינו את ראיותיו המכריעות, שהאדם חפשי בבחירתו לעשות הטוב או הרע כרצונו, ואין מי שיכפהו וימשכנו לאחד משני הדרכים. הנחה מוסכמת זו היא כל כך מבוססת בעיני רבינו עד שיאמר עליה באחת מתשובותיו: "וכל המניח דברים שביארנו בפרושנו למס' אבות וב"ספר המדע" שחיברנו, שהם בניינים על יסודי עולם, והוא הולך ומחפש בהגדה מן ההגדות, או במדרש מן המדרשים, או בדברי אחד מן הגאונים ז"ל עד שימצא מילה אחת שישב בה על דברינו שהם דברי דעת ותבונה - אינו אלא מאבד עצמו לדעת, ודי לו מה שעשה לנפשו" (תשובות הרמב"ם ס' סימן קנט, דפוס ליפסיא).

~ יום שישי כ"ז סיון ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) התנהגות אדם בעל תשובה; כמה מעולה מעלת התשובה.

א. הוֹאִיל וְרִשׁוֹת פֶּלֶא אָדָם נְתוּנָה לוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ, יִשְׁתַּדֵּל אָדָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וּלְהַתְּוֹדֹת כְּפִיו מִחֻטְאָיו וּלְנַעֵר כְּפִיו מִחֻטְאָיו, פְּדֵי שְׁמֹנוֹת וְהוּא בְּעַל-תְּשׁוּבָה, וְיִזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

2) מלשון הכתוב: נוער כפיו מתמוך בשוחד (ישעיה לג, טו), כלומר: לא די ב'יודי שפתיים' לבד, אלא גם להתרחק מכל חטא ועוון.

ב. לְעוֹלָם יִרְאֶה אָדָם עֲצָמוֹ כְּאִלוֹ הוּא נוֹטֵה לְמוֹת, וְשָׂמָא יָמוֹת בְּשַׁעֲתוֹ³ וְנִמְצָא עוֹמֵד בְּחֻטְאוֹ, לְפִיכָּה יָשׁוּב מִחֻטְאָיו מִיָּד; וְלֹא יֵאמֶר, כְּשֶׁאֲזָקִין אָשׁוּב, שָׂמָא יָמוֹת טָרַם שִׁיזְקִין. הוּא שְׁשַׁלְמָה אָמַר בְּחֻקְמָתוֹ: "בְּכָל עַת יִהְיֶה בְּגִדֶיךָ לְבָנִים"⁵.

3) בשעה זו שהוא עומד בה כחוטא, ובטרם שהספיק עוד לחזור בתשובה. (4) (אבות פרק ב, משנה י) "שוב יום אחד לפני מיתתך". ואמרו (שבת קנג): "שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: וכי אדם יודע איזהו יום ימות? אמר להם: וכל שכן! ישוב היום, שמא ימות מחר ונמצא כל ימיו בתשובה". (5) כדי שתהא מוכן ומוזמן בכל עת שיקראוך, ורש"י ז"ל בפירושו אומר: "התקן עצמך בכל שעה במעשה

חֻטְאִים בְּדַרְךְ. יִדְרַךְ עֲנִיִּים וְגו'"²⁵ זֶה שְׁשַׁלַּח נְבִיאִים לָהֶם מוֹדִיעִים דְּרָכֵי ה' וּמְחַזְרִין אוֹתָן בְּתְשׁוּבָה. וְעוֹד, שְׁנַתְּנָן בָּהֶם כַּח לְלַמֵּד וּלְהַבְיִן; שְׁמַדָּה זוּ בְּכָל אָדָם, שֶׁכָּל זָמַן שֶׁהוּא נִמְשָׁף בְּדְרָכֵי הַחֻקְמָה וְהַצְדֵּק - מִתְאַוֶּה לָהֶן וְיִדְרַךְ אוֹתָם. וְהוּא מַה שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה: בָּא לְטָהֵר - מְסִיעִין אוֹתָם²⁶, כְּלוֹמֵר: יִמְצָא עֲצָמוֹ נֶעֱזֵר עַל הַדְּבָר. וְהִלּוֹא פְתוּב בַּתּוֹרָה: "וְעַבְדוֹם יַעֲנֶוּ אוֹתָם" - הֲרִי גִזַּר²⁷ עַל הַמְצַרִּים לַעֲשׂוֹת רָע? וְכַתִּיב: "וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֹכַר הָאָרֶץ" - הֲרִי גִזַּר עַל יִשְׂרָאֵל²⁸ לְעַבֵּד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, וְלִמָּה נִפְרַע מִהֶן? לְפִי שְׁלֹא גִזַּר עַל אִישׁ פְּלוֹנֵי הַיָּדוּעַ, שֶׁיְהִיֶּה הוּא הַזּוֹנֶה, אֲלֵא כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאוֹתָן הַזּוֹנִים לְעַבֵּד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - אֵלּוֹ לֹא רָצָה לְעַבֵּד, לֹא הִיָּה עוֹבֵד, וְלֹא הוֹדִיעוּ²⁹ הַבּוֹרָא אֲלֵא מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם³⁰. הֵא לָמָּה זֶה דוֹמָה? לְאוֹמֵר: הָעָם הַזֶּה יְהִיֶּה כְּהֶן צְדִיקִים וְרִשְׁעִים. לֹא מִפְּנֵי זֶה יֵאמֶר הַרְשָׁע כְּכֹר נִגְזַר עָלָיו שֶׁיְהִיֶּה רִשָּׁע, מִפְּנֵי שֶׁהוֹדִיעַ לְמִשְׁה שֶׁיְהִיֶּה רִשָּׁעִים בְּיִשְׂרָאֵל. כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאמַר פִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקָּרֵב הָאָרֶץ³¹. וְכֵן הַמְצַרִּים כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאוֹתָן הַמְצַרִּים וְהַמְרַעִים לְיִשְׂרָאֵל, אֵלּוֹ לֹא רָצָה לְהִרְע לָהֶם, הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ; שְׁלֹא גִזַּר עַל אִישׁ יָדוּעַ, אֲלֵא הוֹדִיעוֹ שֶׁסוֹף זְרָעוֹ עֲתִיד לְהִשְׁתַּעֲבֵד בְּאָרֶץ לֹא לָהֶם. וְיִכְבֵּר אֲמַרְנוּ³², שְׁאִין כַּח בְּאָדָם לִידַע הַיָּאֵף יַדַּע הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא דְכָרִים הַעֲתִידִין לְהִיֹּת.

25) הלא מתוך הכותבים האלה משמע, כי לא בבחירתו החפשית של האדם תלויה דרכו? (26) (יומא לח:). (27) מוסב על דברי רבינו למעלה (ה"ג), שאמר: "שלא גזר האל על פרעה להרע לישראל", אלא שחטא מעצמו ומרצונו ונתן הדין למנוע ממנו את התשובה - הלא רואים אנו שה' גזר על עבדות בני-ישראל ועניינים במצרים? (28) גם זה מוסב על דברי ההלכה ההיא, שנאמר שם: "וכן ישראל בימי אליהו מנע מאותם המרבים לפשוט את התשובה" - הלא ממקרא זה משמע, כי ה' גזר עליהם זה מכבר לעבוד אלוהי נכר הארץ, ומדוע ענש אותם? (29) למשה רבינו. (30) שיהיו בו טובים ורעים: צדיקים עובדי ה' ורשעים עובדי ע"ז. (31) כמנהגו של עולם: אבל אין מזה הכרח כלל, שכל אחד יהיה אביון. הראב"ד יאמר: "וענין המצרים אינה שאלה" ונימוקיו עמו. אחד מהם הוא: כי הבורא אמר: "ועינו אותם" - והם עבדו בהם בפרך והמיתו מהם וטיבעו מהם, כענין שנאמר: אני קצפתי מעט והם עזרו לרעה (זכריה א, טו) - ולפיכך נתחייבו. כזה אנו מוצאים (שמות רבה פ"ל): "כך גזר הקב"ה שיהיו ישראל משועבדים במצרים עד שירצה ויחזירם - עמדו עליהם ושיעבדום בחוזק. אמר להם ה': היה לנהוג בהם כבעבדים ויעשו צרכיהם עד שתשלם הגזירה - אלא אני קצפתי מעט והם עזרו לרעה". (32) כאן חוזר רבינו על שאלתו הגדולה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"ישבת עד ה' אלקיך".

יש שהקשו מדוע לא מנה הרמב"ם מצות התשובה במנין המצוות, והלא מפסוק זה מוכח לכאורה החיוב למצות התשובה.

והביאור בזה: הרמב"ם עצמו מבאר כאן שהפסוק הנ"ל הוא סיפור דברים והבטחה לישראל שבסוף גלותן יעשו תשובה וי"ל שטעמו עמו כי כן הוא פשוט סגנון המקרא – סיפור הדברים אשר יקרה באחרית הימים.

ולוא דמסתפינא ממה שלא מצאתי לע"ע בספרים בפירושו, הנה לפענ"ד י"ל בפשיטות שהציווי על התשובה הוא בפסוק "ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד" שפירושו ציווי למול את ערלת הלב ולהסיר את קשיות העורף שישנה כבר. ולא הגדיר הכתוב אם כבר גרמו לעבירה בפועל (ענין התשובה) או לא, ובמילא נכללו שני הענינים בציווי זה.

ומה שלא מנה הרמב"ם מצות התשובה במנין המצוות הוא מפני שתשובה היא ציווי כולל לכל התורה כולה, שהרי עניינה הוא החלטת האדם לקיים כל מצוות התורה, ומצות כלליות לא מנה הרמב"ם כמו שכתב בסה"מ צ שורש ד' ומביא שם ג"כ הציווי ומלתם גו'.

לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 532. חלק ל"ט עמוד 166 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

טוב, שאם תמות היום – תיכנס בשלום. ומשל שלמה החכם את הדבר הזה לאדם שהזמינו המלך לסעודה ולא קבע לו זמן, אם חכם הוא או פיקח – מיד מכבס כסותו ורוחץ וסך. וכן יום מחר עד עת ייקרא אל הסעודה – וכן יהיו כל שעה בגדיו לבנים והוא רחוץ וסך. כך דרשוהו רבותינו במסכת שבת" (שם).

ג. אל האמר שאין תשובה אלא מעברות שיש בהן מעשה, פגון זנות וגזל וגנבה; אלא פשם שצריך אדם לשוב מאלו, פך הוא צריך להפש בדעות רעות שיש לו, ולשוב מן הפעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתולף ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת הפאקלות⁸ וכיוצא בהן - מן הפל צריך לחזור בתשובה. ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו, קשה הוא לפרש מהם. וכן הוא אומר: "יעזב רשע דרכו וגו'⁹".

(6 מידות מגונות. 7 ליצנות. 8 כזולל וסובא הלהוט אחר האכילה והשתייה, וסופו גם ללסטם את הבריות. 9 כלומר: עבירות שאין בהן מעשה, רק מחשבה, כגון: מידות רעות ומושחתות.

ד. ואל ידמה אדם בעל-תשובה שהוא מרחק ממצלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה - אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא באלו לא חטא מעולם. ולא עוד, אלא ששכרו הרבה, שהרי טעם טעם החטא ופרש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים: מקום שבצלי-תשובה עומדין, אין צדיקים גמורין יכולין לעמד בו¹⁰, פלומר: מעלתן גדולה ממצלת אלו שלא חטאו מעולם, מפני שהן כובשים את יצרים יתור מהם.

(10 (ברכות לד): שנאמר: שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' (ישעיה נז, יט). הקדים ה' לומר: שלום ל"רחוק" שנתקרב, כלומר: לבעל תשובה עוד בטרם שאמר שלום ל"קרוב", זהו צדיק גמור שהיה תמיד קרוב אליו.

ה. כל הנביאים פלן צויו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה¹¹. וכבר הבטיחה תורה, שפוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר: "והיה פי יבאו עליך כל הדברים וגו', וישבת עד ה' אלקיך... ושב ה' אלקיך וגו'".

(11 רבי אליעזר אומר: "אם ישראל עושים תשובה – נגאלים; ואם לאו – אין נגאלים. אמר לו רבי יהושע: אם אין ישראל עושים תשובה – אין נגאלים?! אלא הקדוש-ברוך הוא מעמיד להם מלך שגזירותיו קשות כהמן וישראל עושים תשובה ומחזירם למוטב" (סנהדרין צז:).

ו. גדולה תשובה, שמקרכת את האדם לשכינה¹², שנאמר: "שובה ישראל עד ה' אלקיך", ונאמר: "ולא שבתם עדי נאם ה'", ונאמר: "אם תשוב ישראל נאם ה', אלי תשוב", פלומר: אם תחזר בתשובה - פי תדבק. התשובה מקרכת את הרחוקים: אמש הנה זה שנאווי לפני המקום, משקין ומרחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד¹³. וכן אתה מוצא, שפבלשון שהקדוש-ברוך הוא מרחיק החוטאים, בה מקרב את השבים - בין יחיד, בין רבים, שנאמר: "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חיי"¹⁴. ונאמר ביכניהו ברשעתו: "כתבו את האיש הזה ערירי¹⁵ גבר לא יצלה בימיו"; "אם יהיה פניהו כן-יהוקים מלך יהודה חותם¹⁶ על-יד ימיני פי משם אתקנד¹⁷ וגו'". וכיון ששב בגלותו, נאמר ברפבל בנו¹⁸: "ביום ההוא נאם ה' צבאות אקחך ורפבל כן-שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיך פחותם"¹⁹.

(12 (יומא פו.). (13) וכן מצינו (ילקוט, תהלים מה): כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לומר לבעל-תשובה: זכר מעשיך הראשונים! או להזכירך לפניו כדי לבישו, או להזכיר דברים וענינים הדומין להם כדי להזכירו מה עשה - הכל אסור, ומזהר עליו בכלל הונגת דברים, שהזהירה תורה עליה, שנאמר: "ולא תונו איש את עמיתו".

(24 אל ישימו לב להם. (25) (בבא מציעא נח:).

~ שבת קודש כ"ח סיון ~

פרק שמיני

(1) שכר הצדיקים ופירעון הרשעים בעולם הבא; אם יש גוף בעולם הבא, או אכילה ושתייה וכדומה.

א. הטובה הצפונה לצדיקים היא חיי העולם הבא, והיא, החיים שאין מות עמה, והטובה שאין עמה רעה. הוא שפתיב בתורה: "למען ייטב לך והארבת ימים". מפי השמועה למדו: "למען ייטב לך" - לעולם שפלו טוב; "והארבת ימים" - לעולם שפלו ארוך, וזהו הוא העולם הבא. שכר הצדיקים הוא, שיזכו לנעם זה ויהיו בטובה זו; ופרעון הרשעים הוא, שלא יזכו לחיים אלו, אלא יפירו וימותו. וכל מי שאינו זוכה לחיים אלו, הוא המת שאינו חי לעולם, אלא נכרת ברשעו ואבד בפיהמה, וזהו פרת הפתובה בתורה, שנאמר: "הפרת תפדת הנפש ההיא"; מפי השמועה למדו: "הפרת" - בעולם הזה, "תפדת" - לעולם הבא; פלומר, שאותה הנפש שפרשה מן הגוף בעולם הזה, אינה זוכה לחיי העולם הבא, אלא גם מן העולם הבא נכרתת.²¹

(2) עיין למעלה (הלכות יסודי התורה פ"ה, ה"ד).
(3) (קידושין ט:). (4) שילום שטר חובם, כלומר: ענשם.
(5) (סנהדרין סד:). (6) שימות קודם זמנו וערירי. (7) מרן ה"כספ-משנה" אומר: "ממה שכתב רבינו כאן, וכן ממה שכתב להלן (ה"ה): "הנקמה שאין נקמה גדולה ממנה" נראה, שאין שום עונש וצער אחר לרשע אלא ה"כרת" הזה בלבד; ודבר זה אינו לא כפי דברי התורה ולא כפי דברי רז"ל. שהרי לפי הדברים האלה אין עונש אדם אלא כרת - והלא אין התורה מחייבת כרת לכל אדם, ונמצאת פוטר בטענה זו את כל החוטאים מן העונש! התשובה על כל זה נתן הרמב"ם ז"ל. ראה לקמן בפרקנו (סוף ה"ה, בבבאור).

ב. העולם הבא אין בו גוף וגויה, אלא נפשות הצדיקים בלבד בלא גוף פמלאכי השרת. הואיל ואין בו גויות - אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא דבר מפל הדברים שגופות בני-אדם צריכין להן בעולם הזה. ולא יארע²² דבר בו מן הדברים שמארעין לגופות בעולם הזה, כגון ישיבה ועמידה ושנה ומיתה ועצב ושחוק וכיוצא בהן. כך אמרו חכמים²³ הראשונים: העולם הבא אין בו לא אכילה

העושה תשובה מעבירה שבידו הקדוש-ברוך-הוא מוסיף וקורא לו שם חביב. בוא וראה בבני קורת, משעשו תשובה נקראו: שושנים וידידים, שנאמר: למנצח על שושנים לבני קורת משכיל שיר ידירות (תהילים מה, א). (14) ובפסוק שלאחריו: "אמרו לאחיהם: עמי". וכן אמרו (פסיקתא רבתי, פרק מד): "הוא הפה שאמר: כי אתם לא עמי (הושע א, ט), חזר וריפא ואמר: ואמרת ללא עמי - עמי אתה (שם ב, כה). (15) בודד וגלמוד, מחוסר בנים. אם יש לו בנים - ימותו בחייו; ואם אין לו - לא יהיה לו (רד"ק). (16) הטבעת שחותרים בה הכתבים נקראת: "חותם", והיא לא תסור מיד האדם לא ביום ולא בלילה. (17) אנתק ואסירך משם. (18) בנו לאו דווקא, שהרי זרובבל היה בן-פדייה, בן-שאלתיאל, בן-אסיר, בן-יכניה, כמפורש בספר (דברי-הימים ג, יז) - אלא בני בנים הרי הם כבנים. (19) ואמרו חז"ל (פסיקתא דרב כהנא, הובאת בילקוט, ירמיה כב): "גדולה תשובה שביטלה הגזירה וביטלה השבועה, את השבועה מניין? - שנאמר: "חי אני, נאום ה', כי אם יהיה כניהו בן-הידיקים חותם על יד ימיני... משם אתקנך; וכתוב: ביום ההוא אקחך וגו'. את הגזירה מניין? - שנאמר: "כתבו את האיש הזה ערירי". וכתוב: "ובני יכניה: אסיר, שאלתיאל" וגו'.

ז. כמה מעלה²⁰ מעלת התשובה - אמש הנה זה מבדל מה' אלהי ישראל, שנאמר: "עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם"; צועק ואינו נענה, שנאמר: "כי תרבו תפלה וגו'"; ועושה מצות וטורפין²¹ אותן בפניו, שנאמר: "מי בקש זאת מידכם רמס חציר"; "מי גם פכם ויסגר דלתים וגו'"; והיום הוא מדבק בשכינה, שנאמר: "ואתם הדבקים בה' אלהיכם"; צועק ונענה מיד, שנאמר: "והנה טרם יקראו ואני אענה"; ועושה מצות ומקבלין אותן בנחת ושמה, שנאמר: "פי כבר רצה האלהים את מעשיך". ולא עוד, אלא שמתארים להם, שנאמר: "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים, פימי עולם²² וכשנים קדמניות"²³.

(20) לשון נופל על הלשון. (21) חובטים ומרסקים, כמו: דרסה וטרפה בכותל (חולין פרק ג, משנה ג). ועולליהם ירוטשו (הושע יד, א), תרגם יונתן: ועולמהון יטרפון (הערוך). (22) בימי משה. (23) בימי שלמה, שקיבל ה' את קרבנותיהם ברצון ואש של מעלה הייתה רבוצה על המזבח כארי (יזמא א:).

ח. בעלי-תשובה, דרךן להיות שפלים וענוים ביותר. אם חרפו אותן הפסילים במעשיהם הראשונים ואמרו להן: אמש היית עושה פך וכך, ואמש היית אומר פך וכך - אל ירגישו²⁴ להן, אלא שומעין ושמהים ויודעין שזו זכות להם; שפל זמן שהם בושים ממעשיהם שעברו ונכלמים מהן - זכותם מרבה ומעלתם מתגדלת. וחטא גמור הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו ע"ה; ואין דת ואין דבקות בדת יהודית למי שלא יאמין בזה".

ג. פל נפש האמורה בענין זה¹⁸, אינה הנשמה הצריכה לגוף¹⁹, אלא צורת הנפש²⁰, שהיא הדעה שהשיגה מהבורא פפי כחה, והשיגה הדעות הנפרדות²¹ ושאר המעשים²²; והיא הצורה שבאננו ענינה בפרק רביעי מהלכות יסודי התורה²³, היא הנקראת נפש בענין זה. חיים אלו - לפי שאין עמהם מות, שאין המות אלא ממאורעות הגוף, ואין שם גוף נקראו צרור החיים שנאמר והיתה נפש אנדי צורה בצרור החיים²⁴. וזהו השכר שאין שכר למעלה ממנו והטובה שאין אחריה טובה והיא שהתאוו לה כל הנביאים²⁵.

18 כגון: והיתה נפש אדוני (שמואל-א כה, כט) וכדומה. 19 היא הנשמה החיונית נחלת כל חי למינהו הצריכה לגוף ותלויה בו, ושעם מותו תאבד גם היא. 20 צורת הנפש החיונית, נשמת הנשמה החיונית. 21 הם מלאכי מעלה למדרגותיהם השונות, ונקראים: צורות נפרדות, או "שכלים נפרדים", מפני שהם צורות רוחניות שאינן מחוברות בגוף, כמבואר לעיל (הלכות יסודי התורה פ"ב, ה"ג). 22 מעשה בראשית ומעשה מרכבה. 23 (הלכות ח"ט). 24 החיים הנצחיים הצוררים לעד ולא יפרדו. וכן בתרגום יונתן שם: ותהא נפשא דרבוני גניזא בגנו חיי עלמא. 25 כמו: מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (תהלים לא, כ) וכדומה, כמבואר לקמן בסמוך (ח"ז).

ד. וכמה שמות נקראו לה²⁶. דרך משל²⁷: "הר ה'", ו"מקום קדשו", ו"דרך הקדש", ו"חצרות ה'", ו"נעם ה'", ו"אהל ה'", ו"היכל ה'", ו"בית ה'", ו"שער ה'". וחקמים קראו לה דרך משל, לטובה זו המזמנת לצדיקים: סעודה²⁸, וקורין לה בקל מקום: העולם הבא.

26 לטובה זו. 27 ודמיון, כדי לשבר את האוזן שאינה שומעת דברים מופשטים מגשמיות. 28 (אבות פ"ג, מ"ט) "והכל מתוקן לסעודה", שכוונתה: לחיי עולם הבא. הראב"ד משיג: "ואם זו היא הסעודה - אין כאן כוס של ברכה". כוונתו למה שאמרו חז"ל (פסחים ק"ט): עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמול חסדו לזרעו של יצחק, לאחר שאוכלים ושותים נוטל הקב"ה כוס של ברכה ומחזר על כל האבות... עד שמגיע לדוד והוא נוטל ומברך". ולכן הוא שואל: אם הוא כדברי רבינו, הלא אין כאן סעודה - וכוס של ברכה מניין? והכס"מ מתרץ: "אותה כוס של ברכה מיועדת ל"עולם התחיה"; ומה ששנינו: "והכל מתוקן לסעודה" - היינו "עולם הבא" שאחר המות, שהוא "עולם הנפשות". כי שיטת רבינו היא: עולם הבא ותחית המתים שני דברים שונים הם. עוה"ב אין בו גוף כלל ואינו אלא לנפשות, ולכן אין בו לא אכילה ולא שתיה וכדומה; אבל בעולם התחיה ודאי שיש גוף - שהתורה היא

ולא שתיה ולא תשמיש, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם פראשיהן ונהנין מזיו השכינה. הרי נתברר לך שאין שם גוף, לפי שאין שם אכילה ושתיה. וזה שאמרו: "צדיקים יושבים" - דרך חידה¹⁰ אמרו, כלומר: הצדיקים מצויין שם בלא עמל ובלא יגיעה¹¹. וכן זה שאמרו: "עטרותיהן בראשיהן", כלומר: דעת שידעו¹² - שבגללה זכו לחיי העולם הבא¹³ - מצויה עמהן, והיא העטרה שלהן, פענין שאמר שלמה: "בעטרה¹⁴ שעטרה-לו אמו". והרי הוא אומר: "ושמחת עולם על ראשם", ואין השמחה גוף כדי שתנוח¹⁵ על הראש; כך עטרה שאמרו חכמים כאן¹⁶ היא הידיעה. ומהו זהו שאמרו: "נהנין מזיו השכינה" - שיודעים ומשיגין מאמתת הקדוש-ברוך-הוא, מה שאינם יודעים והם בגוף האפל השפל¹⁷.

8 ויש שמנקדים אותו בקל: יארע. 9 (ברכות יז:). 10 דרך משל. 11 שהרי "שיבה" היא סמל המנוחה והשלחה. 12 הדעת שקנו להם בחייהם היא עטרת תפארת שבראשם. 13 מפני שבה הגיעו להכרת הבורא, המביאה לחיי עוה"ב. 14 שאין הכוונה לעטרה ממש, שכן מצינו (שה"ש רבה) אמר ר' יצחק: חזרנו על כל המקרא ולא מצינו שעשתה בת-שבע עטרה לשלמה בנה", אלא כולו משל וסמל. ראה לקמן (פ"י, ה"ג). 15 שהרי "שמחה" שם מופשט הוא. 16 (ועטרותיהם בראשיהם" משל הוא, ומסמל את החכמה והדעת אשר עמהם. 17 בעוה"ז. לשון נופל על לשון. הראב"ד משיג על רבינו ואומר: "דברי האיש הזה בעיני קרובים למי שאומר: אין תחיית המתים לגופות אלא לנשמות בלבד. והיי ראשי! לא היתה דעת חז"ל על זה. שהרי אמרו: "עתידים הצדיקים שיעמדו בלבושיהם" (כתובות קיא:); וכן אמרו: "צדיקים שעתיד הקב"ה להחיותם אינם חוזרים לעפרם, אלא עומדים בגוייתם" (סנהדרין כ"ב), ועוד הרבה כיו"ב. וכל אלה מוכיחים כי בגוייתם הם עומדים חיים; אבל אפשר שהבורא ישים גוייתיהם חזקות ובריאיות כגויית המלאכים וכגויית אליהו וזכור לטוב, ויהיו העטרות כמשמען וכפשוטן ולא יהיה משל? וה"כסף-משנה" מפשר בין רבינו ובין הראב"ד ואומר: "לי נראה שאין חילוק בין רבינו והראב"ד ואין הבלבול בשיטותיהם אלא בשמות בלבד: לרבינו - העולם שלאחר המות יקרא: "עולם הבא", כמבואר בדבריו בסוף פרק זה. וכל אותם מאמרי חז"ל, שהראב"ד הביאם להסתייע בהם, הם ל"עולם התחיה", כשהבורא יפקוד את המתים להחיות אותם, אלא שהראב"ד קורא לעולם התחיה: עולם הבא. ובכך עלו דברי שניהם כהוגן, ואלו ואלו דברי אלהים חיים". ואף על פי שלא הזכיר רבינו בפרק זה "עולם התחיה", אולם כבר דיבר על אמונתנו בתחיית המתים לעיל (פ"ג, ה"ו), וקבע אותה כיסוד גדול בתורת היהדות בין שלשה-עשר עיקרי הדת בפירושו למשנה (סנהדרין פ"ו), ואלה דבריו שם: "ותחיית המתים הוא יסוד מיסודי משה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היא: שתיכרת הנפש" - ואני לא האמנתי לשמועה כי קראתם אחריו מלא. הלא רבותינו אמרוה באותה לשון (ספרא, אמור): "לפי שהוא אומר "כרת" בכל מקום, ואיני יודע מהו; כשהוא אומר: והאבדתי את הנפש (ויקרא כג, ל) - לימד על הכרת שאינו אלא אבדון. והסיושלום מלכפור שיש גיהנם ותפתה... וכך הוא בעיני אני צעיר תלמידכם: כל חיבי כריתות יורדים תחילה לגיהנם ונידונים בה שנים-עשר חודש, ונפשם כלה ומתבטלת והולכת לה. וזהו שאמרו ז"ל (ר"ה יז): "לאחר שנים-עשר חודש, גופם כלה ונשמתם נשרפת ורוח מפורתם תחת כפות רגלי הצדיקים", כלומר: מאותה שעה ואילך אינה במקום דין ולא במקום תענוג, אלא בטלה ואובדת - ונמצאו דברי הרב קיימים. ומה שאמר: "הנקמה שאין אחריה נקמה - הוא האבדון", כוונתו: לסוף האבדון ותכליתו, אחרי שנתיישר תחילה בעונש גיהנם. וחלילה לו שיכפור בדין הראשון שבתחילתה, שהרי אמר (לעיל פ"ג, ה"ה): "דנים אותם כפי חטאייהם" - ובודאי בגיהנם הם נידונים להתם חטאת העוברים... וזה דעתנו בדברי הספר הזה. לכן נשאנוהו על כפים, ושמוהו בין העינים. וכבר ראו כל בני לוניל והרב הגדול אברהם בר' דוד (הראב"ד) הספר ההוא ולא ציוו לגנוזו. ואין אחד מהם על לומדיו חרבו חוגר; אבל כולם אינו לו וחזו בו ופתחו ואין סוגר" (אגרת הרמב"ן, קובץ "אגרות קנאות", לפסיאה).

ו. שְׁמָא תְּקַל בְּעֵינֵיךָ טוֹבָה זו, וְתִדְמָה, שְׁאִין שְׁכַר הַמְצוֹת וְהִיּוֹת הָאָדָם שְׁלֵם בְּדַרְכֵי הָאֱמָת, אֲלֵא לְהִיּוֹתוֹ אוֹכַל וְשׁוֹתָה מֵאֲכָלוֹת טוֹבוֹת, וּבִזְעַל צוּרוֹת נְאוֹת, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי שֵׁשׁ וְרִקְמָה, וְשׁוֹכֵן בְּאֶהֱלֵי-שָׁן, וּמְשַׁתְּמֵשׁ בְּכָלֵי כֶסֶף וְזָהָב, וְדֹכְרִים הַדּוֹמִים לְאֵלוֹ, כְּמוֹ שְׂמֵדִמִּין אֵלֹו הָעֲרֻבִיִּים הַטְּפָשִׁים הָאֲוִילִים הַשְּׁטוּפִים בְּזִמָּה³⁷. אֲבָל הַחֲכָמִים וּבְעֵלֵי-דַעָה יִדְעוּ, שְׁכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ דְּבָרֵי הַבָּאֵי וְהַכֵּל הֵם, וְאִין בְּהֵם תּוֹעֲלָת. וְאִינָה טוֹבָה גְּדוֹלָה אֲצִלְנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה; אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁאֵנוּ בְּעֵלֵי גוֹף וְגוֹיָה, וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ³⁸ צָרְכֵי הַגּוֹף הֵם וְאִין הַנְּפֵשׁ מִתְאַנֶּה לָהֶם וּמְחַמְדָּתָן, אֲלֵא מִפְּנֵי צָרְךָ הַגּוֹף כְּדֵי שְׂיִמְצָא חֲפָצוֹ וְיַעֲמֹד עַל בְּרִי³⁹; וּבְזִמָּן שְׁאִין שֵׁם גּוֹף, נִמְצָאוּ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ בְּטָלִים. הַטּוֹבָה הַגְּדוֹלָה שְׁתִּהֶיָה בְּהַ הַנְּפֵשׁ בְּעוֹלָם הַבָּא, אִין שׁוֹם דְּרָךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַשְׁיִגָה וְלִידַע אוֹתָהּ. שְׁאִין אָנוּ יוֹדְעִים בְּעוֹלָם הַזֶּה אֲלֵא טוֹבַת הַגּוֹף וְלֵה אָנוּ מִתְאַוִּין; אֲבָל אוֹתָהּ הַטּוֹבָה גְּדוֹלָה עַד מְאֹד, וְאִין לָהּ עֲרָךְ⁴⁰ בְּטוֹבוֹת הַעוֹלָם הַזֶּה אֲלֵא דְרָךְ מְשָׁל; אֲבָל בְּדְרָךְ הָאֱמָת, שְׁנַעֲרָךְ טוֹבַת הַנְּפֵשׁ בְּעוֹלָם הַבָּא בְּטוֹבוֹת הַגּוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּמֵאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה - אִינוּ כֵּן⁴¹; אֲלֵא אוֹתָהּ הַטּוֹבָה גְּדוֹלָה עַד אִין חֶקֶר וְאִין לָהּ עֲרָךְ וְדְמִיוֹן. הוּא שְׁאֵמֵר דּוֹד: "מָה רַב טוֹבָךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירְאִיָךָ וְגו'."

גם לגופות - ויש שם אכילה ושתייה. וכדברי רבינו מפורש גם בזה (בראשית, קלה): "סעודת הצדיקים לעתיד לבוא תהיה על-דרך הכתוב: ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו (שמות כד, יא). הצדיקים שזכו ניוונים עד שישגו השגה שלימה בזיו ה', ואין אכילה ושתייה אלא זו - וזוהי הסעודה. ומניין? - ממש, שכתוב בו: ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכל ומים לא שתה (שמות לד, כח). מדוע לא אכל ולא שתה? - מפני שהיה ניוון מזיו של מעלה. ובדרך זו תהא סעודת הצדיקים לעתיד לבוא, אמר ר' יהודה: אם כן מהו לויתן, ומהו שור הבר? - להמוני העם תוקנו. שראו החכמים שהגלות נמשכת ואין כח ביד ישראל לסבול עול הצרות, סמכו על פסוקים שבתורה וחיזקום ועודדום שמוזמנים הם לאכול ולשתות בסעודה גדולה שהקב"ה יתקן להם - ועל זה רוב ההמון נושא וסובל עול הגלות. אבל אמנת הצדיקים וכיסופם הוא: לשמוח בה', ככתוב: נגילה ונשמחה בכך (שה"ש א, ד) - "בך" ולא באכילה.

ה. הַנְּקָמָה, שְׁאִין נְקָמָה גְּדוֹלָה מִמֶּנָּה - שְׁתִּפְרָת²⁹ הַנְּפֵשׁ וְלֵא תִזְכֶּה לְאוֹתָן הַחַיִּים, שְׁנֵאֲמַר: "הַפְּרָת תִּפְרָת הַנְּפֵשׁ הִיא עוֹנָה בָּהּ"³⁰. וְזֶה הָאֲבָדוֹן³¹ הוּא שְׁקוֹרִין אוֹתוֹ הַנְּבִיאִים דְּרָךְ מְשָׁל: "בְּאֶרֶץ-שַׁחַת"³², וְ"אֲבָדוֹן"³³, וְ"תִפְתָּה"³⁴, וְ"עֲלוּקָה"³⁵, וְכָל לְשׁוֹן כְּלָיָה וְהַשְׁחָתָה קוֹרְאִין לוֹ, לְפִי שְׁהִיא הַכְּלָיָה שְׁאִין אַחֲרֶיהָ תְּקוּמָה, וְהַהֲפֵסֵד שְׁאִינוּ חוֹזֵר לְעוֹלָם³⁶.

(29) כענף הנכרת מן האילן עץ החיים. (30) כשלא עשה החוטא תשובה, ועוונו עמו (שבועות יג). (31) הנאמר בעונש כרת: והאבדתי את הנפש היא מקרב עמה (ויקרא כג, ל), שאבדה הנפש את הנועם הגדול שהיתה ראויה לו מפאת שהיתה זכה וטהורה, שלוקחה ממקום כבוד המלאכים או למעלה מהם - וזה עונש גדול ואבדון חמור. (32) (תהלים נה, כד). (33) (שם פח, יב). (34) (ישעיה ל, לג). מדורת אש, ונגזר מן תופת: מקום השריפה בני-בן-הנוס בדרומה של ירושלים, ששם היו מעבירים את בניהם באש. ולפי שאותו מקום היה מימות יאשיה מלך יהודה הפחות שבמקומות, שהשליכו שם נבילות וכל טמא - לפיכך נקרא דין הרשעים: תופת וגיהנם. כמו שנקרא שכן הצדיקים: גן-עדן, להיותו מבחר כל המקומות (רד"ק, שורש תופת). ראה (עירובין יט). (35) (משלי ל, טו) תולעת מים המוצצת דם. ויש מפרשים: רוח רעה בצורת חיה מוצצת דם טרפה. (36) הלכה זו נתנה מקום לטעות, כאילו רבינו כופר בדינה של גיהנם (עיי' למעלה ה"א בביאורנו), וכך הבינו רבני צרפת מדברי רבינו ז"ל, המתאר את העונש הגדול ביותר באבדון הנפש וכריתתה מחיי עולם הבא ומתעלם מדינה של גיהנם. וכמעט שרצו לגנוז את "ספר המדע", לולא קם הרמב"ן ז"ל וערך אגרת לרבינו צרפת (בשנת ד"א תתקצ"ב לבריאת העולם), ובה הוא תובע עלבוננו של רבינו ושואל: "ומחסדכם, רבותינו, הודיעונו מה לכם ולספר ההוא? כי שמענו שאתם אומרים, כי הוא ככופר בדינה של גיהנם, מפני שאמר: "הנקמה שאין למעלה ממנה

מתוך מהדורת חזק

פֶּלֶן לֹא נִבְּאוּ אֵלָא לַיְמֹת הַמְּשִׁיחַ, אֲבָל הָעוֹלָם הַבָּא - עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זֹלָתָךְ.

42) רבינו כיוון למה שאמרו חז"ל (ברכות ד.): "למה נקוד על לולא? אמר דוד לפני הקב"ה: מובטח אני כך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא, אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו". (43) (שם, לד:). (44) כמו שהיא באמת. (45) תקפה. כלשון נחומא (פ' ויקרא). (46) שאין ביניהם ובין עוה"ז אלא שעבוד מלכות לבד. ראה לקמן (פ"ט, ה"ב). (47) בדמיונות ומשלים, כמו שנאמר: וביד הנביאים אדמה (הושע יב, יא). (48) (ברכות לד:).

ח. זֶה שֶׁקְּרָאוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים הָעוֹלָם הַבָּא, לֹא מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ מִצְוֵי עֲתָה, וְזֶה הָעוֹלָם אוֹבֵד⁴⁹ וְאַחֲרֵי-כֵן יִבּוֹא אוֹתוֹ הָעוֹלָם - אֵינן הַדְּבָר כֵּן; אֵלָא הֵרִי הוּא מִצְוֵי וְעוֹמֵד, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר צִפְּנֹתָ⁵⁰ לִירֵאִיךָ פְּעֻלָּתְךָ וְגו'". וְלֹא קָרְאוּהוּ עוֹלָם הַבָּא, אֵלָא מִפְּנֵי שְׂאוֹתָן הַחַיִּים בְּאֵין לוֹ לְאָדָם אַחֵר חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה שְׂאֵנוֹ קְיָמִים בּוֹ בְּגוֹף וְנַפְשׁ, וְזֶהוּ הַנִּמְצָא לְכָל אָדָם בְּרֵאשׁוֹנָה.

49) אומר הראב"ד: נראה כמכחיש שאין העולם חוזר לתהו ובהו והקדוש-ברוך-הוא מחדש עולמו, והרי אמרו (סנהדרין צד.): שיתא אלפי שנין הוה עלמא וחד חריב, ונמצא שהוא עולם חדש? ומתוך ה"כסף-משנה": כבר ביארנו שאין רבינו מדבר אלא בעולם שהוא אחר המות, והקבלה שקיבלו חז"ל שהעולם יחרב, אינה ענין לדברי רבינו על עולם הבא. וכדברי רבינו מפורש בתנחומא (ויקרא, אות ח). (50) הרי הוא קיים, צפון ועומד.

37) (קידושין מט:); עשרה קבים זנות ירדו לעולם: תשעה נטלה ערביא וכו'. (38) אכילה ושתייה ודומיהן. (39) על בריאות גופו השלימה. (40) שיווי ודמיון, מלשון: ומה דמות תערכו לו (ישעיה מ, יח). (41) מפני שאין שום דמיון כלל ביניהם, ולו גם דמיון רחוק, וכן יאמר רבינו בפירושו למשנה (סנהדרין פ"י): "הוי יודע, כי כמו שלא ישיג הסומא עין הצבעים, ואין החרש משיג הקולות - כן לא ישיגו הגופות התענוגים הנפשיים. וכמו שהדגים אינם יודעים את יסוד האש, לפי היותם ביסוד המים שהוא הפכי - כן אין נודע בעולם הזה הגופני תענוג העולם הרוחני. וכן אנחנו כשיזכה מי מאתנו ויעלה לאותה מעלה אחרי מותו - אינו משיג התענוגים הגופניים ואינו רוצה בהם".

ז. וְכִמְהָ כִּמְהָ דְּוֹד וְהִתְאַוָּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹלֵא"⁴² הַאֲמַנְתִּי לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה' בְּאַרְץ חַיִּים". כָּכָר הוֹדִיעֵנוּ הַחֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים⁴³, שְׂטוּבַת הָעוֹלָם הַבָּא אֵין פֶּחַ בְּאָדָם לְהַשְׁיִיגָה עַל בְּרִיָּה⁴⁴, וְאֵין יוֹדֵעַ גְּדֻלָּה וְיָפִיָּה וְעֲצָמָה⁴⁵ אֵלָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבִדּוֹ; וְשֶׁכָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁמִּתְנַבְּאִים בָּהֶם הַנְּבִיאִים לְיִשְׂרָאֵל אֵינָן אֵלָא לְדְבָרִים שֶׁבְּגוֹף, שֶׁנֶּהֱיִין בְּהֵן יִשְׂרָאֵל לַיְמֹת הַמְּשִׁיחַ⁴⁶ בְּזִמְן שֶׁתִּשׁוּב הַמְּמַשְׁלָה לְיִשְׂרָאֵל; אֲבָל טוֹבַת חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא אֵין לָהּ עֵרֶךְ וְדִמְיוֹן, וְלֹא דְמוּיָה הַנְּבִיאִים⁴⁷, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְחַתוּ אוֹתָהּ בְּדִמְיוֹן. הוּא שֶׁיִּשְׁעֶיהוּ אָמַר: "עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זֹלָתָךְ יַעֲשֶׂה לְמַחְפָּה-לוֹ", כְּלוֹמַר: הַטּוֹבָה שֶׁלֹּא רָאָתָה אוֹתָהּ עַיִן נִבְּיָא, וְלֹא רָאָה אוֹתָהּ אֵלָא אֱלֹהִים - עֲשֶׂה אוֹתָהּ הַאֲלֹהִים לְאָדָם שֶׁמַּחְפָּה לוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים⁴⁸: כָּל הַנְּבִיאִים

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

פְּרַת, כְּמוֹ שֶׁבָּאָר הַפְּתוּב (שם, ל); וְאִם הִיא שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וּכְכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּבִיבְעָה (יח: וּמִגְלָה ל: וְזוֹלָתָן.

הַמִּצְוָה הַקַּס"ד — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטַיְנוּ לְצִוּם בְּעֶשְׂרָה בְּתִשְׁרִי, וְהוּא אָמַר: תִּעֲלֶה: "תִּעֲנֶנּוּ אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" (שם טז, כט). וְהַפְּרוּשׁ בְּסִפְרָא (פֶּרֶשׁת אַחֲרֵי מוֹת פֶּרֶק ז הַלְכוּת א): "תִּעֲנֶנּוּ אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" — עֲנִי שֶׁהוּא אֲבוּד הַנַּפְשׁ. וְאֵיזֶהוּ? זֶה אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה. וְכֵן בָּא בַּקְּבֵלָה (יומא עג), שֶׁהוּא אֲסוּר בְּרִחִיצָה וּבִסְיָכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדֵּל וּבִתְשֻׁמִּישׁ הַמַּטָּה, וְשֶׁצְרִיף לְשִׁבוֹת מִכָּל-הַפְּעֻלוֹת הָאֵלֶּה, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר: "שִׁבַת שְׁבַתוֹן הִיא לְכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" (שם, לא), כְּאֵלּוֹ אָמַר, שֶׁחֻבָּה בּוֹ הַשְּׁבִיטָה הַמִּיחָדָת לְמִלְאָכוֹת וְלַעֲבוֹדָה, וְהַשְּׁבִיטָה הַמִּיחָדָת לְהִנָּחַת הַגּוֹף וְקִיּוּמוֹ —

~ יום ראשון כ"ב סיון ~

מצות עשה קסה. מצות לא תעשה שכמ.

מצות עשה קסד. מצות לא תעשה קצו.

הַמִּצְוָה הַקַּס"ה — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטַיְנוּ לְשִׁבוֹת בְּיוֹם זֶה (בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים) מִן-הַמִּלְאָכוֹת וְהַעֲבוֹדוֹת, וְהוּא אָמַר: "שִׁבַת שְׁבַתוֹן הִיא לְכֶם" (ויקרא טז, לא), וּכְכָר בְּאַרְנוֹ כְּמָה פְּעָמִים (מצוות עשה צ, קלה, קנט, קסט) אָמְרָם (שבת כד:): "הֵיא שְׁבַתוֹן — עֲשֶׂה הוּא".

הַמִּצְוָה הַשְּׁכ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַנּוּ מִלְעֲשׂוֹת מִלְאָכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהוּא אָמַר: בּוֹ: "וְכָל-מִלְאָכָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם כג, כח). וְהַעֹבֵר עַל זֶה בְּמִזִּיד — חֵיב

מתוך מהדורת חזק

כְּלוֹמֵר: לְיָמִים טוֹבִים. וּבִמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה בְּתַלְמוּד (שבת כה. ביצה ח: אָמְרוּ: "יּוֹם טוֹב עָשָׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה", כְּלוֹמֵר: הַשְּׂבִיתָה בְּכָל-יּוֹם-טוֹב — מִצְוֹת עָשָׂה הִיא; וְעֲשִׂיתָ הַמְּלָאכָה הָאֲסוּרָה בּוֹ — הִיא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. לְפִיכָף כָּל-הָעוֹשֶׂה-בּוֹ מְלָאכָה אֲסוּרָה, עֹבֵר עַל עָשָׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה. וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמֵר: הַשְּׂבִיתָה, בְּמַסְקַת יוֹם טוֹב (ביצה).

הַמִּצְוָה הַשְּׂכ"ג — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל-מְלָאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בְּהֵם" (שמות יב, טז).

הַמִּצְוָה הַק"ס — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בַּשְּׂבִיתָה בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְיוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ" (שם).

הַמִּצְוָה הַשְּׂכ"ד — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּשְּׂבִיעִי שֶׁל הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל-מְלָאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בְּהֵם" (שם), כְּלוֹמֵר: בְּרֵאשׁוֹן וּבַשְּׂבִיעִי.

~ יום שלישי כ"ד סיון ~

מצות עשה קסב. מצות לא תעשה שבה.

מצות עשה קסג. מצות לא תעשה שבו.

הַמִּצְוָה הַקס"ב — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְשַׁבּוֹת מִמְּלָאכָה בְּיוֹם עֲצָרַת, וְהוּא אָמְרוּ: "וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא-קֹדֶשׁ" (ויקרא כג, כא).

הַמִּצְוָה הַשְּׂכ"ה — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם עֲצָרַת, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל-מְלָאכָת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם).

הַמִּצְוָה הַקס"ג — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְשַׁבּוֹת מִמְּלָאכָה בְּיוֹם אֶחָד בְּתַשְׁרִי, וְהוּא אָמְרוּ: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבְּתוֹן [וְגו']" (שם, כד). וּכְבָר קָדַם לָךְ לְשׁוֹנֵם (כבר התעכבנו במצוות עשה צ, קלה, קנט — על לשון חז"ל) בְּאֶמְרָם: "הֵאֵי שַׁבְּתוֹן — עָשָׂה הוּא".

הַמִּצְוָה הַשְּׂכ"ו — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְהוּא אָמְרוּ בּוֹ: "כָּל-מְלָאכָת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם, כה).

~ יום רביעי כ"ה סיון ~

מצות עשה קסו. מצות לא תעשה שבו.

מצות עשה קסז. מצות לא תעשה שבה. קצמ.

הַמִּצְוָה הַקס"ו — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְשַׁבּוֹת מִמְּלָאכָה בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ" (ויקרא כג, לה).

לְפִיכָף אָמַר (כפל לשון): "שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן". וּלְשׁוֹן סִפְרָא (אחרי מות שם): "מִנֵּינן שְׁיִוִם הַכַּפּוּרִים אֲסוּר בְּרַחֲצִינָה וּבִסְיָכָה וּבַתְּשִׁיבָה הַמְּטָה? תַּלְמוּד לּוֹמֵר: שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן", כְּלוֹמֵר: הַשַּׁבַּת כָּל-אֵלוּ כְּדֵי שְׁיִשַׁג הָעֲנוּי.

הַמִּצְוָה הַקצ"ו — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאֲכֹל בְּיוֹם צוּם כַּפּוּר, וְהָאֲזַהְרָה לְמַעֲשֶׂה זֶה לֹא נִתְבָּאֵרָה בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, אֲבָל בִּיּוֹן שֶׁהִזְכִּיר אֶת-הַעֲנֵשׁ וְחִיב כָּרַת לְמִי שְׂיֵאכֵל, יִרְעֵנוּ שְׁמֹזְהִירִים עַל הָאֲכִילָה, וְהוּא אָמְרוּ: "כִּי כָל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא-תִעָנֶה וְגו' וְנִכְרְתָה" (שם כג, כט). וּכְרִישׁ כָּרְתוֹת (ב), כְּשִׁמְנוּ מִחֲבִי כָּרַת, מִנּוּ בְּכָלֶם הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וּבְאֵרוֹ שֵׁם שְׂכָל שַׁחֲבִים עָלָיו כָּרַת — הוּא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, חוּץ מִן-הַפֶּסַח וְהַמִּילָה. הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהָאֲכִילָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וּלְפִיכָף חִיבִים עַל יְדוּנָה כָּרַת וְעַל שִׁנְגָּתָה חֲטָאת קְבוּעָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹ בְּרִישׁ כָּרְתוֹת וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמַסְקַת הוֹרְיוֹת (פרק ד משנה ח), שְׁלֵא יִתְחַיֵּב דִּין זֶה (החטאת נקרבת) אֲלָא בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה בְּלִבָּה, שֶׁהָרִי אָמַר יִתְעַלָּה בְּמִחְבִּי חֲטָאת קְבוּעָה: "אֲחַת מִכָּל-מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשִׂינָה" (שם ד, יג). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (אמור פרק ד הלכה ד): "כִּי כָל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא-תִעָנֶה וְנִכְרְתָה — תְּרִי זֶה עֲנֵשׁ עֲנוּי; אֲבָל אֲזַהְרָה לְעֲנוּי לְיוֹם עֲצָמוּ לֹא שְׁמַעְנוּ. בְּשֶׁהוּא אוֹמֵר עֲנֵשׁ מְלָאכָה שְׂאִין תַּלְמוּד לּוֹמֵר שֶׁכְּבָר קָל וְחֵמֵר הוּא: מָה אִם עֲנוּי שְׂאִינוּ נוֹהֵג בְּיָמִים טוֹבִים וּבַשַּׁבְּתוֹת הָרִי הוּא עֲנוּשׁ עָלָיו, מְלָאכָה שֶׁהִיא נוֹהֶגֶת בְּיָמִים טוֹבִים וּבַשַּׁבְּתוֹת — אֵינּוּ דִּין שְׂיִהָא עֲנוּשׁ עָלֶיהָ, וְאִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר עֲנֵשׁ מְלָאכָה? נִלְמַד מִמֶּנּוּ אֲזַהְרָה לְעֲנוּי: מָה עֲנֵשׁ מְלָאכָה לְאַחַר אֲזַהְרָה אִף עֲנֵשׁ עֲנוּי לְאַחַר אֲזַהְרָה" — הִנֵּה נִתְבָּאֵר מֵהַשְּׂאֲמָרָנוּ. וְדִינֵי מִצְוָה זוֹ כְּבָר נִתְבָּאֵרוּ בְּסוּף מַסְקַת יוֹמָא.

~ יום שני כ"ג סיון ~

מצות עשה קנמ. מצות לא תעשה שבו.

מצות עשה קס. מצות לא תעשה שבה.

הַמִּצְוָה הַקנ"ט — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְשַׁבּוֹת מִמְּלָאכָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "[ו]בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ" (שמות יב, טז). וְיַד הַקְּדָמָה זוֹ, וְהִיא: שְׁכַל-מֵה-שְׂאֲמַר בּוֹ ה' "מִקְרָא קֹדֶשׁ" בָּא בְּפִרוּשׁוֹ: "קֹדֶשׁהוּ". וְעִנֵּין "קֹדֶשׁהוּ" — שְׁלֵא תַעֲשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה אֲלָא מָה שְׁמִיחָד לְאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵר הַתּוֹב. וּכְבָר הִזְכִּירָנוּ מִקְדָּם (להלן שיעור קעד) אֶת-דְּבָרֵיהֶם (מצוות עשה צ, קלה): "הֵאֵי שַׁבְּתוֹן — עָשָׂה הוּא", כְּלוֹמֵר: כָּל-יּוֹם שְׂאוֹמֵר בּוֹ ה' "שַׁבְּתוֹן" (או לשון דומה) הוּא כְּאֵלוּ אָמַר "שַׁבּוֹת" או "תְּשַׁבּוֹת" — כָּל-אֵלוּ צְוִיִּים בַּשְּׂבִיתָה. וְ"שַׁבְּתָת ה'" (ויקרא כג, לח) קָרָא לְיָמֵי הַמּוֹעֲדִים כְּלָם,

~ יום חמישי כ"ו סיון ~

מצות עשה קנו. מצות לא תעשה קצו. קצח.

המצוה הקנ"ו — הצווי שנוצטוינו לבער את-החמץ מרשותנו ביום י"ד בניסן — וזוהי מצות השבתת שאר, והוא אמרו ותעלה: "ביום הראשון תשביתו שאר מפתים" (שמות יב, טו), ותכמים קוראים לה גם כן: מצות בעור, פלומר: בעור חמץ. ובגמרא סנהדרין מגמרא דגני מערבא (תלמוד בני המערב — ירושלמי פרק ה הלכה ג) אמרו: "חמץ תביין עליו עשה ולא-תעשה: עשה על בעורו, דכתיב "תשביתו שאר מפתים"; לא-תעשה, דכתיב "שאר לא ימצא בפתים" (שם יט). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש פסחים.

המצוה הקצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול חמץ בפסח, והוא אמרו ותעלה: "ולא יאכל חמץ" (שם יג, ג), ובאר שהוא בכרת ואמר: "כי לא יאכל חמץ ונקרחה" (שם יב, טו), אם הוא מזיד; ואם הוא שוגג — חזב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פסחים.

המצוה הקצ"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול דברים שיש בהם תערובת חמץ, אף-על-פי שאינם לחם, כגון הכותח והמורס והשכר (מאכלים עם תערובת קמח) ודומיהם, והוא אמרו: "כל-מתממץ לא תאכלו" (שם, כ). וישון המכלתא: "כל-מתממץ לא תאכלו — לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחמץ האדומי. כול יהיו חביין עליהן (כשם שאסורים כך יהיו חייבים עליהם עונשים שנאמרו באיסור חמץ) — תלמוד לומר: "חמץ" — מה חמץ מיוחד שהוא מין (חמץ) גמור, יצאו אלו שאינן מין גמור. למה באו? לעבור עליהן בלא-תעשה". וכבר נתבאר בפסחים (מג), שאף-על-פי שהם אסורים ומזהרים על אכילתם — אין האוכלם חזב מלקות אלא אם יש (מצטרב) בהם כזית חמץ בכדי אכילת פרוס (כשאוכלם תוך שיעור זמן של אכילת חצי ככר להם); אצל אם יש בהם ערוב חמץ פחות משעור זה — אין חביים על אכילתם מלקות.

~ יום שישי כ"ז סיון ~

מצות לא תעשה ר. רא. מצות עשה קנה.

המצוה המשלימה מאתים — האזהרה שהזהרנו שלא יראה חמץ בכל-מושבותינו כל-שבעת הימים, והוא אמרו: "ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל-גבלך" (שמות יג, ז). ואין אלו שני לארין בשני ענינים, אלא הם בענין אחד. ובפרוש אמרו (ביצה ז): "פתח הכתיב בחמץ וסיים בשאור — לומר לך: הינו

המצוה השכ"ז — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה ביום ראשון של חג הספות, והוא אמרו ביום זה: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם).

המצוה הקס"ז — הצווי שנוצטוינו לשבות ממלאכה ביום השמיני של חג הספות, והוא אמרו ותעלה: "ביום השמיני מקרא-קדש יהיה לכם" (שם לו). ודע ששביתה זו שנוצטוינו בה בכל-יום ויום מששת הימים האלה (ראשון ושביעי של פסח, שבועות, ראש השנה, ראשון ושמיני של סוכות) דינה בכל-יום טוב מהם פדיון אחד, ואין שום יום מהם מיוחד בשביתה (שונה בדיני השביתה שלו) שאינה בשני, וכן מתר לנו להתעסק באכל נפש בכל-יום טוב מהם. לפיכך הלכת שביתה זו היא תלכה אחת הכוללת כל-יום טוב. וכבר נתבאר פל-דיני שביתה זו במסכת יום-טוב. אבל השביתה המצוה בשבת וביום הכפורים היא אותה השביתה עצמה בתוספות רבות, לפי שלא התיר בשני ימים אלו אכל נפש. ויש עוד דברים המתירים ביום טוב ואסורים בשבת, אף-על-פי שאינם אכל נפש, כמו שנתבאר במסכת יום-טוב (ביצה יב:).

המצוה השכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה ביום שמיני עצרת, והוא אמרו בו: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם). ודע שששה ימים טובים אלו כל-העושה איזו מלאכה שתהיה באיזה יום מהם שיהיה — לוקה, אלא-אם היתה המלאכה ממה שצריך לו באכל נפש, כמו שאמר הכותב באחד מהם (בפסח): "אף אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות יב, טו). והוא הדין לשאר ימים טובים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת ביצה.

המצוה הקצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול חמץ אחר חצות יום ארבעה עשר (לניסן), והוא אמרו: "לא-תאכל עליו חמץ" (דברים טו, ג). כנוי זה (תיבת "עליו") מוסב על גבש הפסח, שחובה לשחטו בין הערבים ביום י"ד, אמר (וכונת הכתוב): כי משחול זמן שחיטתו לא-תאכל חמץ. ובגמרא פסחים (כח:): "מנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא-תעשה? שנאמר: לא-תאכל עליו חמץ". ויש (ד): אמרו: "דבלי עלמא מיהא (ברם, לכל השיטות) חמץ משש שעות ולמעלה (שעה שביעית ואילך) דאורייתא". כף מצאנו לשון כל-הנסחאות המדיקות שנקראו לפני חכמי התלמוד. ויש (ב): אמרו בטעם אסור אכילת החמץ בשעה ששית (מתחילתה), אמרו: "עבדו רבנן הרחקה יתרה פי היכי דלא לגע באסורא דאורייתא" (תקנו חכמים הרחקה יתרה כדי שלא להגיע לידי איסור מן התורה). ומי שעבר ואכל חמץ אחר חצות — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בתחלת פסחים.

מתוך מהדורת חזק

מְצָרִים בְּלֵיל ט"ו בְּנִסָּן בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה כְּפִי צְחוֹת לְשׁוֹן
הַמִּסְפָּר (ללא נוסח קבוע ומוגבל). וְכַל-מֵה-שְׁיֹסִיף לְסִפְר
וְלִהְיָרִיף בְּדַבְרֵיהֶם בְּהַגְדַּלְתָּ מֵהַ שְׁעֵשָׂה לָנוּ הַשֵּׁם, וְהַעֲוֹל
שְׁעֵשׂוּ בָנוּ וּמֵה שְׁעֵנוּ אוֹתָנוּ הַמְצָרִים וְאִיךָ נִפְרַע לָנוּ ה'
מֵהֶם, וְלֵהוֹדוֹת לוֹ יִתְעַלֶּה עַל כָּל-הַחֶסֶד אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ —
הָרִי זֶה מְשַׁבַּח, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ: "כָּל-הַמְצָרִיף לְסִפְר בִּיצִיאַת
מְצָרִים, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח". וְהַפְתּוּב שָׂבָא לָנוּ בְּצוּוֹי זֶה הוּא
אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהַגְדַּתְּ לְבָנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא" (שמות יג, ח).
וְכֵא הַפְרוּשׁ (מכילתא): "וְהַגְדַּתְּ לְבָנְךָ — זְכוֹל מְרֹאֵשׁ
הַחֲדָשׁ? תִּלְמוּד לומר: "בַּיּוֹם הַהוּא. אִי בַּיּוֹם הַהוּא —
זְכוֹל מְבַעֲוֹד יוֹם? תִּלְמוּד לומר: בְּעַבּוֹר זֶה (שם); לֹא
אֲמַרְתִּי אֲלֵא בְּשַׁעַה שְׁיֵשׁ מִצָּה וּמְרוֹר מִנְחִין לְפָנֶיךָ",
כְּלוּמַר: מִתַּחֲלַת הַלַּיְלָה חִיב לְסִפְר. וְלִשׁוֹן הַמְכַלְתָּא:
"מְכַלְל שְׁנָאֲמַר וְהִנֵּה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בֶּנְךָ (שם יד) זְכוֹל אִם
יִשְׁאַלְךָ — אֲתָה מְגִיד לוֹ; וְאִם לֹא — אִין אֲתָה מְגִיד
לוֹ? תִּלְמוּד לומר: וְהַגְדַּתְּ לְבָנְךָ — אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא
שְׁאַלְךָ. אִין לִי אֲלֵא בְּזִמְנֵי שְׁיֵשׁ לוֹ בֵּן; בֵּינוּ לְבִין עֲצֻמוֹ,
בֵּינוּ לְבִין אַחֲרִים מִנֵּינוּ? תִּלְמוּד לומר: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל-הָעָם זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה" (שם ג), כְּלוּמַר: צְנִה לְזַכְרוֹ
כְּמוֹ שְׁאָמַר "זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם כ, ח).
וְכֵבֶר יִדְעָתָ לְשׁוֹנֵם (בנוסח ההגדה): "אֲפֹלוּ בְּלָנוּ חֲכָמִים,
כְּלָנוּ נְבוֹנִים, כְּלָנוּ יוֹדְעִים אֶת-הַתּוֹרָה — מִצְוָה עָלֵינוּ
לְסִפְר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם". וְכֵבֶר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף
פְּסָחִים.

נִסַּח הַהַגְדָּה נִרְפֵּם לְעִיל מְעַמּוֹד קָם (160) עַד עַמּוֹד קָסָנ (163)

הַמְצָוָה הַק"ע — הַצּוּוֹי שְׁנַצְטוּיִנוּ לְשִׁמוּעַ קוֹל שׁוֹפֵר
בַּיּוֹם הַהַזְּקֵד בְּתִשְׁרִי, וְהוּא אָמְרוּ עָלֵינוּ: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה
לָכֶם" (במדבר כט, א). וְכֵבֶר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְפַּת
רֹאֵשׁ הַשָּׁנָה. וְאִין הַנְּשִׁים חִיבּוֹת בָּהּ.

חֲמֵץ הֵינּוּ שְׂאֵר", כְּלוּמַר: שְׂאִין חֲלוּק בֵּין הַשְּׂאֵר
(המחמיץ) עֲצֻמוֹ אוֹ הַדְּבָר שֶׁנִּתְחַמֵּץ. וּמִי שְׁעֵבֶר וְהֵנִיחַ
חֲמֵץ בְּרִשְׁתּוֹ — אִינוּ חִיב מְלֻקוֹת, אֲלֵא אִם לָקַח חֲמֵץ
בְּפֶסַח וְקָנְהוּ שְׂיֵהָא (שאז) עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה. וְלִשׁוֹן
הַתּוֹסֵפֶתָא. "הַמְשִׁיר חֲמֵץ בְּפֶסַח וְהַמְקִים כְּלֵאִים בְּכָרֶם
— אִינוּ לוקָה".

הַמְצָוָה הַר"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּהַרְנוּ שְׁלֹא יִמְצָא
חֲמֵץ בְּרִשְׁתּוֹנוֹ, גַּם אִם אִינוּ נִרְאָה אוֹ אִם הוּא מְפָקֵד,
וְהוּא אָמְרוּ: "שְׁבַעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמְצָא בְּכַתִּיכֶם" (שם
יב, ט). וְגַם זֶה לוקִין עָלָיו בְּתַנְאֵי שְׂיֵהָא שֵׁם מַעֲשֶׂה, כְּמוֹ
שֶׁהַזְּכָרְנוּ לְפִי הַכְּלָלִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּמִסְפַּת שְׁבִיעוֹת (כא).
וְכַפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּמִקּוּמוֹת שׁוֹנִים: עוֹבֵר בְּכַל יִרְאָה וְכַל
יִמְצָא. וּבְתַחֲלַת מִסְפַּת פְּסָחִים (ה). נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי שְׁתֵּי
הַמְצָוֹת הָאֵלֶּה, וְשֵׁם נִתְבָּאֲרוּ הַעֲנִינִים שֶׁהַזְּהִיר עָלֵיהֶם
בְּאָמְרוֹ: "לֹא-יִרְאָה וְגו'" בְּכַל-גְּבֻלָּךְ" (שם יג, ז) וְהַעֲנִינִים
שֶׁהַזְּהִיר עָלֵיהֶם בְּאָמְרוֹ: "לֹא-יִמְצָא בְּכַתִּיכֶם". וְשֵׁם
נִתְבָּאֲרָ שְׁכַל-לֹא (מהשנים: "בל יראה" ו"בל ימצא") לומד
מִן-הָאֲחֵר עֲנִין שְׁלֹא הִיָּה בּוֹ, וְשֶׁהַמְקִים חֲמֵץ בְּפֶסַח עוֹבֵר
בְּשְׁנֵי לְאוּיִן: עַל כָּל-יִרְאָה וְעַל כָּל-יִמְצָא.

הַמְצָוָה הַקנ"ח — הַצּוּוֹי שְׁנַצְטוּיִנוּ לְאָכַל מִצָּה בְּלֵיל
ט"ו בְּנִסָּן, בֵּין שְׁיֵשׁ כְּבֵשׁ הַפֶּסַח וּבֵין שְׂאִין, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלֶּה: "בְּעֶרְבׁ תֹּאכְלוּ מִצַּת" (שם יב, יח). וְכַפְרוּשׁ אָמְרוּ:
"בְּעֶרְבׁ תֹּאכְלוּ מִצַּת — הַפְתּוּב קָבַעוּ חוֹבָה". וְכֵבֶר
נִתְבָּאֲרָ בְּפֶסַחִים, שְׁאֲכִילַת מִצָּה בְּלַיְלָה הַרֹאֲשׁוֹן —
חוֹבָה; מִכָּאן וְאֵילָף — רְשׁוּת. וְכֵבֶר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה
זוֹ בְּמִסְפַּת פְּסָחִים.

~ שבת קודש כ"ח סיון ~

מצות עשה קנז.

נוסח ההגדה (מספר משנה תורה)

מצות עשה קע.

הַמְצָוָה הַקנ"ז — הַצּוּוֹי שְׁנַצְטוּיִנוּ לְסִפְר בִּיצִיאַת

המשך ביאור למס' גיטין ליום שלישי עמ' 1

8 שִׁיקְרִיחוּ - עלולים הם להעיד שקר, שמת על אף שראו רק שיוצא
9 לידון למיתה.
10 הגמרא מביאה לשון אחר בביאור המשנה: אִיכָא דְאָמְרֵי - יש
11 אומרים, שְׁאָמַר רַב יוֹסֵף, שְׁלֹא שָׁנוּ בְּמִשְׁנֵה שְׁנוֹתַיִם עַל הַיּוֹצֵא
12 לַיהֲרַג עַל יְדֵי בֵית דִּין חֹמְרֵי חַיִּים וְחֹמְרֵי מַתִּים, אֲלֵא כְּבֵית דִּין שָׁל
13 עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים, שְׁעִשׂוּיִם לְקַחַת שׁוֹחַד וְלִשְׁחַרְרוֹ, וְלִכְן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק
14 אִם אִכְּן מַת עַל יְדֵם.

1 לא משיאים את אשתו, וְהָא קְרִימָא לֵן דְּכַל שְׁמַעִיד כְּמִסִּית לְפִי תוּמָא
2 אִף אִם גּוֹי הוּא הַיּוֹמֵי מְהִימֵי - האמינו חכמים לדבריו, אִין זוֹ
3 קוּשִׁיא, מִשׁוּם שְׁהֵי מִילֵי - מִתִּי האמינו חכמים לדבריו, רק
4 כְּמִילָתָא דְּלֹא שְׁיִיבֵי בָּהּ - בדבר שאין הגויים שייכים בה, כְּגוֹן
5 שאומר סתם שפלוני מת, אֲכַל כְּמִילָתָא דְּשְׁיִיבֵי בָּהּ - בדבר שיש
6 לגויים שייכות לוֹה, כְּגוֹן שְׁנַהֲרַג עַל יְדֵם בְּבֵית דִּין, שְׁמַתְפָּאֲרִים
7 בּוֹה שְׁהוֹרִגִים אַנְשִׁים בְּדִין, אִין נִאֲמָנִים, מִשׁוּם שְׁעִבְרֵי לְאֶחְזוּקֵי

נביאים

יחזקאל פרק-לו לא-לה

לא וזכרתם את־דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא־טובים ונקמתם בפניכם על עונותיכם ועל תועבותיכם: לו לא למענכם אני־עשה נאם אדני יהוה יודע לכם פושו והפלקו מדרכיכם בית ישראל: (ס) לו פה אמר אדני יהוה ביום טהרי אתכם מכל עונותיכם והושבתי את־הערים ונגנו החרבות: לד והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל־עובר: לה ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה פנו־עדן והערים החרבות והנהרסות בצורות ישבו: לו יודעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם פי א אני יהוה בנתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי: (ס) לו פה אמר אדני יהוה עוד זאת אדרש לבית־ישראל לעשות להם ארבה אתם פצאן אדם: לה פצאן קדשים פצאן ירושלם במועדיה פן תהיינה הערים החרבות מלאות צאן אדם וידעו פי־אני יהוה: (פ)

רש"י

(לא) ונקמותם בפניכם. דמוניי"ר בלע"ז תמקו בעצמיכם בבשתכם על הגמול הרע אשר גמלתם לפני ואני גומל לכם טובה: (לד) והארץ הנשמה תעבד. הארץ אשר היתה שממה עד הנה תהיה נעבדת ונזרעת: (לה) היתה כגן עדן. עכשיו נהפכה להיות כגן עדן: והערים החרבות. זה ימים רבים, עכשיו בצורות ישבו:

(לז) אדרש לבית ישראל. אתפתה להם בתפלתם בדורשם אותי על זאת: ארבה אותם. אדם כצאן לרוב: (לח) כצאן קדשים. שהיא באה לירושלים במועדי פסחים. לשון אחר כתרגומו אסגינון באינשא ואצלחינון בכעירא, כלומר שלא יהיו עוונותיהם נזכרים עליהן:

מצודת דוד

(לא) וזכרתם. וכאשר תזכרו דרכיכם הרעים אז תכרתו בעיני עצמיכם ר"ל אתם תשפטו הכריתה על עצמיכם בעבור הרעות שעשיתם ותאמרו שבדין נכרתה בגולה: (לב) אני עושה. את הגאולה הזאת: יודע לכם. יהיה ידוע לכם שאין הגאולה למענכם כי בושו והכלמו מדרכיכם אשר לא טובים ואינכם כדאים להביא הגאולה: (לג) ביום טהרי. ר"ל כשאכפר עליהם: והושבתי. להיות מיושבת באנשים: (לד) הנשמה. אשר היא שוממה תעבד או בחרישה ובוזיעה: (לה) ואמרו. העוברים דרך במ יתמהו ויאמרו הנה הארץ הזאת שהיתה נשמה היתה עתה כגן הנטועה בעדן: בצורות ישבו. נתיישבו באנשים ובמגדלים ובחומות עד שהמה בצורות וחזקות: (לו) וידעו הגוים וכו'. ר"ל הגוים הנשארים יכירו לדעת שאני בנתי את הנהרסות ונטעתי הנשמה ולא נעשה הדבר במקרה: אני ה' דברתי. אני הוא המדבר שכן יהיה ואני הוא העושה הדבר: (לז) עוד זאת אדרש וגו'. ר"ל עוד בדבר זה אהיה נדרש להם למלאות משאלותם בדרשם על זאת: ארבה אותם. ר"ל וזהו הדבר שארבה אותם מבני אדם כריבוי הצאן: (לח) כצאן קדשים. כמספר צאן קדשים וחזור ומפרש כצאן ירושלים: במועדיה. ר"ל כצאן המובא לירושלים במועדי ה' להקריב על המזבח: כן תהיינה. כמספר הזה תהיינה הערים וכו': צאן אדם. ר"ל מרבית בני אדם, ולפי שדרך הצאן להתרבות מאד אמר מלת צאן בדרך שאלה על הפלגת הרבוי: כי אני ה'. הנאמן במאמרי:

מצודת ציון

(לא) ונקמותם. ענין כריתה כמו ונקוטו בפניהם (לעיל ו): (לג) והושבתי. מל' ישיבה: ונגנו. מל' בנין: החרבות. מל' חורבה: (לד) הנשמה. מל' שממון: תחת. במקום: (לה) הלזו. הזאת וכן יאמר בלשון זכר האיש הלזו (בראשית כד): והנהרסות. מל' הריסה ונתיצה: בצורות. מל' מבצר וחזק: (לח) במועדיה. מל' מועד וחג: צאן אדם. ר"ל ריבוי בני אדם:

על-ידי הנהגה טובה פועל יהודי לא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע לאחרים

משיחת שבת פרשת שלח, ה'תשכ"ח

כתובים

דברי הימים א פרק כז א"ה

א וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל | לְמִסְפָּרָם רֵאשֵׁי הָאֲבוֹת וְשָׂרֵי הָאֲלָפִים | וְהַמְּאֹת וְשֹׁטְרֵיהֶם הַמְּשָׁרְתִים אֶת־הַמֶּלֶךְ לְכָל | דְּבַר הַמַּחְלָקוֹת הַבָּאָה וְהַיִּצְאָת הַחֹדֶשׁ לְכָל חֹדֶשׁ הַשָּׁנָה הַמַּחְלָקָה הָאֶחָת עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אֲלָף: ב עַל הַמַּחְלָקָה הָרֵאשׁוֹנָה לַחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן יִשְׁבַּעֶם בְּיַד־בְּדִיאָל וְעַל מַחְלָקָתוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אֲלָף: (ס) ג מִן־בְּנֵי־פָרֶץ הָרֵאשׁ לְכָל־שָׂרֵי הַצְּבָאוֹת לַחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן: (ס) ד וְעַל מַחְלָקָתוֹ | הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי דֹדֵי הָאֲחוּחַי וּמַחְלָקָתוֹ וּמִקְלוֹת הַנְּגִיד וְעַל מַחְלָקָתוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אֲלָף: (ס) ה שָׂר הַצְּבָא הַשְּׁלִישִׁי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי בְּנִיהוּ בְּיַהוּדָע הַכֹּהֵן רֵאשׁ וְעַל מַחְלָקָתוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אֲלָף: ו הוּא בְּנִיהוּ גְבוּר הַשְּׁלִישִׁים וְעַל־הַשְּׁלִישִׁים וּמַחְלָקָתוֹ עֲמִזְבֹּד בְּנוֹ: (ס) ז הַרְבִּיעִי לַחֹדֶשׁ הַרְבִּיעִי עֲשֵׂה־אֵל אַחֵי יוֹאָב וְזַבְדִּיָּה בְּנוֹ אַחֲרָיו וְעַל מַחְלָקָתוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אֲלָף: (ס) ח הַחֲמִישִׁי לַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי הַשָּׂר שְׁמֵהוּת הַיּוֹרָח וְעַל מַחְלָקָתוֹ עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה אֲלָף: (ס)

רש"י

והיה ראש לכל י"ב שרי צבאות ולפי שהיה מן בני פרץ מנהו דוד ראש: (ד) ומקלות הנגיד. בר מחלוקתו המסייע עמו ומקלות: (ה) שר הצבא השלישי. משום כבוד בניהו קורוהו שר הצבא יותר מהשאר לבד מישבעם שהיה מבני פרץ שקורוהו כמו כן ראש דכתיב הראש לכל שרי הצבאות מפני כבודו של דוד שהיה מבני פרץ כמוהו: הכהן ראש. שהיה ראש וי"א שהיה כהן גדול, ואינו כן שהרי צדוק ואביתר היו כהנים גדולים: (ו) גבור השלשים. כדלעיל דכתיב מן השלשים הנו נכבד וגו': (ז) הרביעי עשהאל אחי יואב וזבדיה בנו אחריו. שהרי עשהאל נהרג בתחלת מלכותו שהרגו אבנר (שמואל ב' ב') ונתן זבדיה בנו אחריו תחתיו על מחלוקתו: (ח) השר שמהות היורח. הזרחי:

מצודת ציון

(א) המחלוקת. מל' חלק: (ד) ומקלות. כן שמו בוי"ו: (1) השלישים. שרים וממונים כמו ומבחר שלישי (שמות טו):

הנזכרים הממונים מפייהם המשרתים את המלך בכל דבר המוטל על המחלוקת לזרום ולכופם לעשות בזמנו: הבאה והיוצאת. כל מחלוקת היתה באה בתחלת החודש ויוצאת בסופה ונכנסת אחרת תחתיה בחוור חלילה לכל חדשי השנה וכן בכל שנה ושנה ועל כל אחת היה מוטל בחדשה לעשות כל צרכי המלך: המחלוקת האחת. מספר אנשי מחלוקת האחת היו כ"ד אלף: (ב) על מחלוקת. הממונה על המחלוקת הראשונה המשמשת בחודש הראשון היה ישבעם: ועל מחלוקתו. מספר האנשים שעל מחלוקתו היו כ"ד אלף: (ג) בני פרץ. ישבעם היה מבני פרץ קרוב לדוד ולזה היה הראש לכל שרי הצבאות והם הממונים על המחלוקת: (ד) ומחלוקתו. המסייע לו בדבר מחלוקתו היה ומקלות הנגיד: (ה) שר הצבא. ועם כי כולם קרואים שרי צבאות מ"מ פרט בבניה לכבודו ואף קראו ראש: (ו) גבור השלשים. היה הגבור שבשרים וממונה עליהם: ומחלוקתו. המסייע לו: (ז) אחריו. כי עשהאל הומת מיד בתחלת מלכותו והועמד בנו אחריו:

מצודת דוד

(א) למספרם. לכל מספר אנשיהם היו ממונים עליהם ראשי האבות וכו' ומתחלת ימי מלכותו היו הממונים בהם ועל שחשב כאן מינוי המשמרות סמך להם להזכיר את כל הממונים: ושוטריהם. ומהם היו שוטריהם של השרים

משניות מסכת יומא

ד הביאו לו את השעיר, שחטו וקבל במזרק את דמו. נכנס למקום שנוכנס, ועמד במקום שעמד, והזה ממונו אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתפנן להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמזליף. וכך היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים, וכו'. יצא והניחו על פני השני שהיה בהיכל. רבי יהודה אומר: לא היה שם אלא פן אחד בלבד. נטל דם הפר והניח דם השעיר, והזה ממונו על הפרכת שפנגד הארון מבחוץ, אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתפנן וכו'. וכך היה מונה, וכו'. נטל דם השעיר והניח דם הפר, והזה ממונו על הפרכת שפנגד הארון מבחוץ, אחת למעלה ושבע למטה, וכו'. ערה דם הפר לתוך דם השעיר, ונתן את המלא בריקון.

ה "ויצא אל-המזבח אשר לפני-ה" (ויקרא טו, יח), זה מזבח הזהב. התחיל מחטא ויורד. מהיכן הוא מתחיל?

פירוש ברטנורא

ד נטל דם הפר והניח דם השעיר. מסקנא דמלתא דרבי יהודה היא, דאמר לא היה שם אלא כן אחד, וצריך ליטול דם הפר תחלה כדי להניח דם השעיר בכך שהיה עליו דם הפר. ואין הלכה כרבי יהודה: על הפרוכת. דכתיב (ויקרא טו) וכן יעשה לאהל מועד: עירה דם הפר. דכתיב במתנות המזבח (שם) ולקח מדם הפר ומדם השעיר, מדם שניהם יחד: ונתן את המלא בריקון. וחזור ומערה מורק מלא תוך הריקון כדי שיתערבו הדמים יפה יפה:

ה היה מחטא ויורד. האי תנא סבר שהיה הכהן הולך ברגליו לכל קרן וקרן, וכל מתנה ומתנה היתה בקרן שלפניו וסמוך לו. ולהכי נקט מחטא ויורד, כלומר שהיה נותן מתנה מלמעלה למטה, שאם יתן מלמטה למעלה בקרן שלפניו הרי זה כהן ששלף את בגדיו. ור"א סבר שהכהן עומד בקרן אחת ומשם נותן המתנות על כל הקרנות, שהרי כל המזבח אינו אלא אמה על אמה מרובע, וכיון שאין שלשת הקרנות סמוכות לו יכול ליתן מלמטה

משניות מבוארות – קהתי

הניח תחילה את דם הפר ואחר כך נטל את דם השעיר. ויש מפרשים משנתנו אף לדעת חכמים, ופירוש המלה "והניח" – וכבר הניח (הרש"ם), כלומר שנטל דם השעיר לאחר שהניח כבר את דם הפר (וכן אפשר לפרש גם ברישא: נטל דם הפר והניח דם השעיר – נטל דם הפר לאחר שהניח דם השעיר על הכן השני); והזה ממונו – מדם השעיר, על הפרכת שפנגד הארון מבחוץ – כמו שהיה מדם הפר, אחת למעלה ושבע למטה, וכו' – שנאמר (ויקרא טו, טז): "וכן יעשה לאהל מועד", ודרשו: כשם שמוזה לפני ולפנים כך מזה בהיכל, מה לפני ולפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר ואחת למעלה ושבע למטה מדם השעיר כך מזה בהיכל (גמרא נו, ב), ערה דם הפר לתוך דם השעיר – שנאמר (שם טז, יח): "ולקח מדם הפר ומדם השעיר". היינו מדם שניהם יחדיו (גמרא טז, יח) ונתן את המלא בריקון – וחזור ועירה את כל הדם המעורב מן המזרק (של דם השעיר) המלא לתוך המזרק (של דם הפר) הריקון, כדי שיתערבו הדמים יפה.

באור משנה ה

"ויצא אל-המזבח אשר לפני-ה" – לאחר שגמר הכהן הגדול את ההזאות מדם הפר ומדם השעיר בקודש הקדשים ובהיכל, נאמר בפרשת עבודת היום, שיערב את הדמים (כמו שלמדנו במשנה הקודמת) ויצא להזות מדם התערובת על קרנות המזבח אשר לפני ה'. זה מזבח הזהב – שבהיכל, שהוא נקרא "לפני ה'". ואילו המזבח שבעזרה אינו נקרא "לפני ה'". ומה שנאמר "ויצא" היינו שיצא ממקום שהיה שם על הפרוכת, שהוא מן המזבח ולפנים, ויעמוד מן המזבח ולחוץ. התחיל מחטא ויורד – מזה על קרנות המזבח ומטהרו כשהוא מקיף את המזבח והולך מקרן לקרן; ונקט התנא לשון "מחטא ויורד" לפי שהיה נותן את הדם על כל קרן מלמעלה למטה, מאחר שהיה מזה עליה כשהוא עומד לפניו, שאילו היה נותן מלמטה למעלה היה דם נזול על זרועו ומלכלך את בגדיו (רש"י; ברטנורא). "מחטא" היינו מטהר, כמו שכתוב (ויקרא ו, טז): "ויחטא את המזבח", וכן

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

הביאו לו את השעיר – לאחר שהניח הכהן הגדול את מזרק הדם על כן הזהב שבהיכל, יצא לעזרה, ושם הביאו לו את השעיר שעלה עליו הגורל "לשם", שחטו וקבל במזרק את דמו. נכנס למקום שנוכנס – לקודש הקדשים, ועמד במקום שעמד – בין הבדים, והזה ממונו – מדם השעיר, אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתפנן להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמזליף – כמו שבארנו במשנה הקודמת בדם הפר, וכך היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים, וכו' – הכל כמעשהו בדם הפר, כמו שנאמר (ויקרא טו, טז): "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת וענשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אותו על הכפורת ולפני הכפורת". יצא – מקודש הקדשים, והניח – את המזרק עם דם השעיר, על פני השני שהיה בהיכל – שהיו שם שני כנים, על האחד הרי הניח מקודם את דם הפר, כמו ששינוי במשנה הקודמת, ועכשיו בא והניח על האחר את דם השעיר. רבי יהודה אומר: לא היה שם אלא פן אחד בלבד – שעליו הניח בתחילה את דם הפר, וכשיצא עם המזרק של דם השעיר, נטל דם הפר – מעל אותו כן, והניח דם השעיר – עליו (כך מבארים המפרשים על פי הגמרא, שהפסיקה "נטל דם הפר" וכו' היא סיוס דברי רבי יהודה). בדם, לדעת תנא קמא. הניח תחילה את דם השעיר על הכן השני, ואחר כך נטל דם הפר (מלאכת שלמה); והזה ממונו – מדם הפר, על הפרכת שפנגד הארון מבחוץ – היינו בהיכל, כנגד מקום הארון שבקודש הקדשים, אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתפנן להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמזליף. וכך היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים וכו'. נטל דם השעיר והניח דם הפר – היינו לדעת רבי יהודה שלא היה שם אלא כן אחד, נטל תחילה מעל הכן את דם השעיר ואחר כך הניח על אותו כן את דם הפר שהיה בידו. אבל לדעת חכמים שהיו שם שני כנים,

מִקְרָן מְזַרְחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית-מְעַרְבִית, מְעַרְבִית-דְּרוּמִית, דְּרוּמִית-מְזַרְחִית, מְקוֹם שֶׁהוּא מִתְחִיל בְּחַטָּאת עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, מִשֶּׁם הָיָה גּוֹמֵר עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: בְּמִקְוָמוֹ הָיָה עוֹמֵד וּמְחַטָּא. וְעַל כֵּן הָיָה נוֹתֵן מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, חוּץ מִזוֹ שֶׁהָיְתָה לְפָנָיו, שֶׁעָלְיָה הָיָה נוֹתֵן מִלְמַטָּה לְמַטָּה. וְהָיָה עַל מִתְרוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ שְׁבַע פְּעָמִים, וְשִׁירֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מְעַרְבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וְשֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוּמִי. אֵלּוּ וְאֵלּוּ מִתְעַרְבִין בְּאַמָּה וְיוֹצֵאִין לְנַחַל קָדְרוֹן, וְנִמְפְּרִין לְגַנְנֵין לְזַבְּל, וְמוֹעֲלִין בְּהֵן.

פירוש ברטנורא

למעלה ולא יסגף את בגדיו, חוץ מקרן זו שהוא עומד אצלה שאי אפשר לו לצדד ראשי אצבעותיו למטה אלא למעלה, שאם יצדד ראשי אצבעותיו למטה ויהיו מתנה מלמטה למעלה הרי הדם זב לתוך בית יד כתנות שלו. ואין הלכה כר"א: **וְעַל מִתְרוֹ** אחר שגמר כל המתנות של קרנות מזה עליו שבע פעמים כדרכיב (ויקרא ט"ז) וזהו עליו מן הדם. מִתְרוֹ, המקום המגולה שבו שחיתה האפר והגחלים אילך ואילך, ומזה על זהבו של מזבח: וְשֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. שירי דם החטאות החיצונות היה שופך על יסוד דרומי: אֵלּוּ וְאֵלּוּ. דמים החיצונים והפנימיים הנשפכים על מזבח העולה היו שותתים ונופלים מן היסוד לרצפה ומתערבין באמה סילון שבעורה היוצא לנחל קדרון; לַגַּנְנִים. לבעלי גנות: וְמוֹעֲלִין בְּהֵן. אסור ליהנות מהם בלא דמים:

משניות מבוארות – קהתי

ב. מכאן נדחקים ליישב משנתנו אף לדעת התנא הסובר שהיו שם שתי פרוכות (עיין "תוספות יום טוב"). וכן כותב בעל "תוספות ישנים", שמשנתנו שנוייה אף לדעת הסובר שהיו שתי פרוכות ויצא להיכל דרך הפריפה הדרומית, שהואיל והיה צריך לצאת כולו מן המזבח הפנימי ולחזק, נמצא שהיה עומד במזרחו של המזבח, ופניו למערב, וכיון שהיה צריך להקיף דרך ימין, שכל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין, לפיכך הוא מתחיל בקרן צפונית מזרחית (עיין "תוספות רבי עקיבא איגר").

~ יום שני ~

באור משנה ו

הָיָה עַל מִתְרוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ – לאחר שגמר הכהן הגדול את כל המתנות על קרנות המזבח, היה מזה על המזבח עצמו, היינו שהיה חותה האפר והגחלים אילך ואילך ומזה על זהבו של המזבח, למעלה בגג; ובגמרא מבואר: טהרו – גלויו, המקום המגולה שבו; שְׁבַע פְּעָמִים – כמו שנאמר (ויקרא טז, ט): "וזהו עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו..." וְשִׁירֵי הַדָּם – מה שנשתייר מן הדם, אחר כל המתנות, הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מְעַרְבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן – שנאמר (ויקרא ד, ז): "ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד", ואוהל מועד למעברו של מזבח החיצון היה. וְשֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן – ושיירי הדם שהיו מיום של המזבח החיצון, הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוּמִי – של המזבח; שכן בקרן דרומית מערבית היו על גבי היסוד שני נקבים דקים, אחד פונה למערב ואחד פונה לדרום, ושם היו שופכים את שיירי הדם, וזהו ששינו כאן, ששיירי הדם של החטאות הפנימיות (היינו הפר והשעיר של יום הכיפורים שדמם נורק בפנים) היו שופכים על יסוד מערבי, היינו בנקב המערבי. אבל שיירי הדם של החטאות החיצוניות (שדמן נורק על המזבח החיצון), והוא הדין של שאר הקרבנות, היו שופכים בנקב הדרומי; והטעם הוא, שלמדים ירידתו של הכהן מן הכבש בחטאות החיצוניות ושיירי הדם בידו, מיציאתו של הכהן הגדול מן ההיכל ושיירי הדם של החטאות הפנימיות בידו – מה ביציאתו מן ההיכל היה נותן שיירי הדם בסמוך לו, שהוא היסוד המערבי, כמו שהבאנו לעיל את הכתוב (ויקרא ד, ז), אף בירידתו מן הכבש נותן השיירים בסמוך לו, דהיינו ביסוד הדרומי הסמוך לכבש (גמרא זבחים נג, א). אֵלּוּ וְאֵלּוּ – שיירי הדם של יסוד מערבי ושל יסוד דרומי, מִתְעַרְבִין בְּאַמָּה – באמת המים (בתעלה) שבעורה, וְיוֹצֵאִין לְנַחַל קָדְרוֹן, וְנִמְפְּרִין לְגַנְנֵין לְזַבְּל, וְמוֹעֲלִין בְּהֵן – יש בהם דין מעילה, ואסור ליהנות מהם בלי תשלום. ברם אין מועלים בהם אלא מדרבנן, שכן מן התורה אין מעילה בהם (עיין "תוספות יום טוב").

נאמר בענייניו (ויקרא טז, ט): "וטהרו וקדשו מטומאות בני ישראל." מִהִיכָן הוּא מִתְחִיל – מאיזו קרן הוא מתחיל? מִקְרָן מְזַרְחִית-צְפוֹנִית – רש"י מפרש, שמשנתנו כדעת רבי יוסי היא, הסובר (לעיל משנה א), שלא היתה בין ההיכל ובין קודש הקדשים אלא פרוכת אחת, ופרופה היתה מצפון, לימין הנכנס, וכשגמר הכהן הגדול מתנות פנים ויצא דרך הצפון פגע תחילה בקרן צפונית מערבית של המזבח, ולא יכול היה להתחיל שם, משום שנאמר: "ויצא אל המזבח", עד שיצא מן המזבח כולו לחוץ, ולפיכך הוא הולך לקרן מזרחית צפונית ומתחיל להוות שם, וחזרו לקרן צְפוֹנִית-מְעַרְבִית – דרך ימין, ומזה עליה; אחריה הוא בא לקרן מְעַרְבִית-דְּרוּמִית – ומזה עליה; ומסיים בקרן דְּרוּמִית-מְזַרְחִית (עיין "תוספות יום טוב"). מְקוֹם שֶׁהוּא מִתְחִיל בְּחַטָּאת עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן – שבעורה, היינו בקרן דרומית מזרחית, כמו ששנו (ובמהם ה, ג): "חטאות הציבור והיחיד... שחיתתן בצפון... ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות, כיצד? עלה בכבש ופנה לסוכב ובא לו לקרן דרומית מזרחית וכו', מִשֶּׁם ויש גורסים: שם. היינו בקרן זו, הָיָה גּוֹמֵר – הכהן הגדול את ארבע המתנות של דם החטאות הפנימיות, עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי – על קרנות המזבח שבהיכל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: בְּמִקְוָמוֹ הָיָה עוֹמֵד וּמְחַטָּא – שלא היה הכהן הגדול הולך לקרן, אלא היה עומד בקרן מזרחית צפונית, ומשם היה מזה על כל הקרנות לפי הסדר האמור לעיל, שהרי כל מזבח הזהב לא היה אלא אמה על אמה, וְעַל כֵּן – על כל הקרנות, הָיָה נוֹתֵן – את הדם, מִלְמַטָּה לְמַעְלָה – שהיה מצדד ידו ומזה באצבעו על הקרן מלמטה למעלה, חוּץ מִזוֹ – מקרן מזרחית צפונית, שֶׁהָיְתָה לְפָנָיו – שאצלה היה עומד, שֶׁעָלְיָה הָיָה נוֹתֵן מִלְמַטָּה לְמַטָּה – מהטעם שבאורו בדברי תנא קמא, שאילו היה נותן את הדם על קרן זו, שהוא עומד לפניו, מלמטה למעלה, היה הדם נוזל על זרועו ומלכלך את בגדיו. אבל בשאר שלש הקרנות הואיל ואינן סמוכות לו, אינו חושש לכך, ויכול להוות עליהן מלמטה למעלה.

בענין סדר ההזאה על קרנות המזבח הבאנו פירושו של רש"י, שמשנתנו שנוייה כדעת רבי יוסי, וכן מפרש גם הרב מברטנורא. אבל לדעת תנא קמא של רבי יוסי ששתי פרוכות היו שם והכהן הגדול יצא להיכל דרך הפריפה הדרומית, הרי פוגע תחילה בקרן מערבית דרומית, ומתוך שהוא צריך לעמוד חוץ למזבח הולך לו לקרן דרומית מזרחית ומתחיל שם, וחזרו משם למערבית דרומית, משום שפגע בה תחילה, ומשם לצפונית מערבית ומסיים בצפונית מזרחית (גמרא). אבל יש מתחבטים בענין זה, שכן הרמב"ם כותב שהיו שתי פרוכות, שלא כדעת רבי יוסי (הל' כלי המקדש ז, טז), ואילו בענין המתנות על קרנות המזבח הוא פוסק כמשנתנו, שמתחיל מקרן מזרחית צפונית (הל' מעשה הקרבנות ה, יד; הל' עבודת יום הכיפורים ד,

ז כל מעשה יום הכפורים האמור על הפר, אם הקדים מעשה לחברו – לא עשה פלוס. הקדים דם השעיר לדם הפר – יחזור ויזהר מדם השעיר לאחר דם הפר. ואם עד שלא גמר את המתנות שבפנים, נשפך הדם – יביא דם אחר ויחזור ויזהר בתחלה בפנים. וכן בהיכל, וכן במזבח הזהב, שכלן כפרה בפני עצמן. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: ממקום שפסק משם הוא מתחיל.

פ ר ק ש ש י

א שני שעירי יום הכפורים, מצותן שיהיו שניהן שוין במראה ובקומה ובדמים ובלקיחתן כאחד. ואף על פי שאינן שוין – בשריזן. לקח אחד היום ואחד למחר – בשריזן. מת אחד מהן, אם עד שלא הגריל מת – יקח זוג לשני; ואם משהגריל מת – יביא זוג אחר ויגריל עליהם בתחלה, ויאמר, אם של שם מת: זה שעלה עליו

פירוש ברטנורא

ז כל מעשה יומ"ב. כל עבודות שעובד בבגדי לבן בפנים ובהיכל: האמור על הפר. במשנתנו: וכן בהיכל. נתן מקצת מתנות בפרוכת ונשפך הדם, יביא פר אחר ויתחיל מתנות הפרוכת, וא"צ לחזור ולהתחיל בפנים: שכולן כפרה בפני עצמן. לפיכך כפרה שנגמרה נממרה: ממקום שפסק. ואפילו לא נממרה אותה כפרה א"צ לחזור וליתן מזה שנתן. ואין הלכה כר"א ור"ש:

ו א שני שעירי. במראה. שניהם לבנים או שניהם שחורים: ובקומה ובדמים. דתלתא קראי כתיבי. (ויקרא י"ז) ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירים. ולקח את שני השעירים. ונתן אחרן על שני השעירים. וכיון דשעירים תרי משמע מה ת"ל שני שני שני תלתא זמינן, אלא שיהיו שוים כמראה ובקומה ובדמים: ויאמר אם של שם מת כו'. הכי מפרשה, אם של שם מת יאמר זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו. ואם של עזאזל מת יאמר זה [שעלה]

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה ז

בפנים או בהיכל, אין צורך לחזור ולעשותה, אבל אם נשפך הדם קודם שנגמרה הכפרה, צריך לחזור ולעשותה מבתחילה. בגמרא אמרו, שאם נשפך הדם לאחר שהשלים כל המתנות, קודם שפרכת השיריים, אין צורך להביא דם אחר, ששפרכת השיריים על המזבח החיצון אינה מעכבת. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: ממקום שפסק משם הוא מתחיל – אפילו נשפך הדם קודם שגמר את המתנות בפנים או בהיכל או במזבח הזהב, אינו צריך לחזור ולהוות מה שכבר היה, לפי שכל הזאה מצוה בפני עצמה היא, אלא מביא דם אחר וממשיך את המתנות ממקום שפסק. ואין הלכה כרבי אלעזר ורבי שמעון.

כל מעשה יום הכפורים – כל העבודות של יום הכיפורים שעובד הכהן הגדול בבגדי לבן בקודש הקדשים ובהיכל (גמרא; ומב"ט ה"י עבודות יום הכיפורים ה, א); ויש סוברים (בגמרא); כל העבודות הנעשות בבגדי לבן, בין מבפנים ובין מבחוץ, האמור על הפר – במסכתנו, אם הקדים מעשה לחברו – ששינה את הסדר, לא עשה פלוס – וצריך הוא לחזור ולעשות על פי הסדר. בגמרא למדים זה מן הכתוב (ויקרא טז, לד): "והייתה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה – שכל שנאמר בו "חוקה" אינו אלא לעכב, ואף כאן בא הכתוב ללמד שאסור לשנות מן הסדר. יש מפרשים: כל מעשה יום הכיפורים האמור – במסכתנו, על הסדר – צריך שיעשה על הסדר, ואם שינה את הסדר והקדים מעשה לחברו לא עשה כלום (המאירי). הקדים דם השעיר לדם הפר – שכן סדר ההזאות הוא, כפי ששינונו לעיל: תחילה מדם הפר ואחר כך מדם השעיר, ואם שינה את הסדר והיזהר תחילה מדם השעיר ואחר כך מדם הפר, יחזור ויזהר מדם השעיר לאחר דם הפר – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בהזאות שבהיכל "על הפרוכת שכנגד הארון שבחוץ", אבל אם שינה בהזאות שבפנים, צריך לשחוט שעיר אחר ולהוות מדמו לאחר דם הפר, שכן שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר, הריהו פסול. ואם עד שלא גמר את המתנות שבפנים – קודם שגמר את מתן הדמים שבקודש הקדשים (כמפורש לעיל במשניות ג-ד), נשפך הדם – של הפר או של השעיר, ואינו יכול להשלים את ההזאות יביא דם אחר ויחזור ויזהר בתחלה בפנים – ישחט כמהה אחרת ויביא דמה, ויחזור להוות כל המתנות מתחילה. במפרשים מבואר (לפי הגמרא), שאם דם הפר נשפך קודם שגמר את המתנות, והוא מביא פר אחר, צריך גם לחזור ולחפון קטורת פעם שנייה ולהקטייה קודם הזאת הדם, שקטורת שחפנה קודם שחיתת הפר פסולה, וכן בהיכל – אם נשפך הדם קודם שגמר את המתנות על הפרוכת שבהיכל, יביא דם אחר ויחזור להוות מתחילה את ההזאות שבהיכל; ואין צורך לחזור ולהוות גם בקודש הקדשים, שההזאה שבפנים היא הזאה בפני עצמה ושל היכל היא הזאה בפני עצמה (המאירי). וכן במזבח הזהב – אם התחיל להוות על המזבח ונשפך הדם קודם שגמר מתנותיו, יביא דם אחר ויתחיל להוות מתחילה את מתנות המזבח, שכלן כפרה בפני עצמן – לפיכך אם נשפך הדם לאחר שנגמרה כפרה אחת,

~ יום שלישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

שני שעירי יום הכפורים – שאחד מהם לה' ואחד לעזאזל, כמו ששינונו לעיל (ג, ט; ד, א), מצותן – לכתחילה, שיהיו שניהן שוין במראה – בצבע, שניהם לבנים או שניהם שחורים, ובקומה – בגובה שלהם, ובדמים – במחיר, שיהיו שניהם שווים, ובלקיחתן כאחד – שמצוה לקנותם בבת אחת. בגמרא מבואר הטעם, לפי שנאמר בהם שלש פעמים "שני שעירים". א. ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עושים" (ויקרא טז, ה); ב. ולקח את שני השעירים" (שם שם, ז); ג. "ונתן אהרן על שני השעירים גורלות" (שם שם, ח); וכיון שבכל הפסוקים הללו יכול היה לומר "שעירים" בלבד, שמיעוט "שעירים" שניים (והרי נאמר בהם: "אחד לה' ואחד לעזאזל"), ונמצא שתיבת "שני" מיותרת ככולם, ולפיכך דורשים מהם, שמצוותם יהיו שווים: א. במראה, ב. בקומה, ג. בדמים ובלקיחתם כאחד (שני הדברים האחרונים שקולים הם, ששניהם דברים שחוזן לגופם מ' יחסופות יום טוב'). ואף על פי שאינן שוין – שאין השעירים שווים, בשריזן – בדיעבד, שנאמר (שם שם, ט-י): "והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה'... והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי...", והרי התיבות "השעיר... והשעיר" מיותרות הן, אלא שבאות הן לרבות, שבדיעבד, יכולים להיות שעירים איזה שהם, אפילו אינם שווים (גמרא; דבנו חננאל). וכן אם לקח אחד היום ואחד למחר – לאחר זמן, בשריזן – בדיעבד; שכן מה שדרשו, שיהיו שווים ונלקחים כאחד אינו אלא למצוה לכתחילה, אבל לא לעכב. מת אחד מהן – מן השעירים, אם

הגורל "לשם" יתקיים תחתיו; ואם של עזאול מת: זה שעלה עליו הגורל "לעזאול" יתקיים תחתיו. והשני ירעה עד שישתאב וימכר, ויפלו דמיו לנדבה, שאין חטאת צבור מתה. רבי יהודה אומר: תמות. ועוד אומר רבי יהודה: נשפך הדם – ימות המשתלח; מת המשתלח – ישפך הדם.

ב בא לו אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו עליו ומתודה. וכך היה אומר: אָנָּא הַשֵּׁם, עוּו, פִּשְׁעוּ, חֲטָאוּ לְפָנַי עֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. אָנָּא בָּשָׂם, כִּפֹּר נָא לְעֹנֹת וּלְפִשְׁעֵים וּלְחַטָּאִים, שְׁעוּ וּשְׁפִשְׁעוּ וּשְׁחַטְאוּ לְפָנַי עֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּפְתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ, לֵאמֹר (ויקרא טו, ל): "כִּי־בָיִם הִזָּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם, מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לְפָנַי ה' תִּטְהָרוּ". והכהנים והעם העומדים בעזרה, בשהיו שומעים שם המפרש שהוא יוצא מפי

פירוש ברטנורא

עליו וכו': והשני. אם של עזאול מת ועכשיו יש כאן שנים לשם, אחד שנשאר מווג ראשון ואחד מווג שני, ובאחד מהן יתכפר, והשני ירעה. וכן אם של שם מת והרי יש כאן שנים לעזאול, האחד ישלח והשני ירעה. ושני שבוג שני הוא שירעה עד שיפול בו מום, ושני שבוג ראשון הוא שיקרב אם הוא של שם, או ישלח אם הוא של עזאול, שאין בעלי חיים נדחין, ואם אירעה להן שעת פסול עדיין יכולין להתקן כשיודונו לו אחר: שאין חטאת צבור מתה. דכי גמירי חטאות מתות, ביחד גמירי. ושעיר יום הכפורים חטאת ציבור הן דכתיב (ויקרא ט"ו) ומאת עדת בני ישראל יקח. וחטאת מתה הוא שמכניסין אותה לבית אחר ומניחין אותה שם עד שתמות: ועוד אומר ר"י נשפך הדם. של שעיר של השם, ימות המשתלח, דהא לא אתעבדא מצוה דדם, ובכל העבודות הנעשות בבגדי לבן בין בפנים בין בחוץ חוקה כתיב בהו לעכב, וצריך להביא דם אחר ואי אפשר אלא בהגדלה, וכיון דאית ליה בעלי חיים נדחין ימות המשתלח הראשון: מת המשתלח. אע"ג דשלוח לא מעכב לדברי הכל, דכי כתיב חוקה לעכב אדכרים שהכח עושה בבגדי לבן לא על דברים הנעשים בד איש עתי, מכל מקום יליפין מקרא דכתיב (שם) ועמד חי לפני ה' לכפר עליו, עד אימותי וקוק המשתלח לעמוד חי, עד שעת מתן דמו של הציור, הא אם מת קודם לכן אין כפרת הדם כלום, לכך צריך תשלומים. ובלא הגדלה א"א וקוק לשנים וראשון ידחה והכל מודים בשחוטים שנדחים: ב בא לו אצל שעיר. לאחר שגמר מתן דמים של פר ושעיר בא לו הכהן אצל שעיר המשתלח במקום שהעמידו שם כנגד בית שלוח:

משניות מבוארות – קהתי

הַמִּשְׁתַּלַּח – קודם שנגמרו ההזאות מדמו של השעיר השחוט, לְשִׁפְךָ הַדָּם – ויביא זוג אחר ויגדיל עליהם בתחילה, ויעשה בהם מצוותם, שנאמר (ויקרא טז, ז): "והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאול יעמד חי לפני ה' לכפר עליו", ודרשו: עד מתי הוא זקוק להיות חי? עד שעת מתן דמים של חברו, אבל אם מת קודם לכן, אין כפרת הדם כלום; הלכך יישפך הדם ויביא זוג אחר. ואמנם דין זה הוא לדברי הכל, שהכל מודים בשחוטים שנידחים. אבל בבגדי חיים אין הלכה כדברי רבי יהודה אלא כנא קמא. שאין בעלי חיים נידחים.

באור משנה ב

בא לו אצל שעיר המשתלח – לאחר שגמר את מתנות הדם של הפר והשעיר, בא הכהן הגדול למקום השעיר המשתלח, היינו כנגד שער המזרח, שבו יוציאווה לשלחו למדבר (כמו ששינונו לעיל ד, ב), וסומך שתי ידיו עליו – בין קרניו, ומתודה – על כל ישראל, כמו שנאמר (ויקרא טז, כ-כא): "וכלה מכפר את הקודש ואת אוהל מועד ואת המזבח, והקריב את השעיר החי. וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר והתוודו עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם". וכך היה אומר: אָנָּא הַשֵּׁם, עוּו, פִּשְׁעוּ, חֲטָאוּ לְפָנַי עֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. אָנָּא בָּשָׂם – בראשונה, בוודיו, היה אומר "אנא השם", כלומר שהיה הוגה את השם המפורש באותיותיו, ובשנייה, בבקשת כפרה, היה אומר "אנא בשם", כלומר שהיה קורא בשם המפורש בתוספות ב"ת (ועיין "תוספות יום טוב"), שמביא דעות, שאף בשני הווידויים הקודמים היה אומר בשנייה "אנא בשם", כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים, שְׁעוּ וּשְׁפִשְׁעוּ וּשְׁחַטְאוּ לְפָנַי עֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל – וכבר בארנו בשני הווידויים הקודמים, שהסדר "עוּו פִּשְׁעוּ חֲטָאוּ" הוא לדעת רבי מאיר, אבל אין הלכה כמותו אלא כחכמים הסוברים שסדר הווידוי הוא: "חטאו עוּו פִּשְׁעוּ" (וכן הנוסח בסדר העבודה שאנו אומרים ביום הכיפורים), כפתוב בתורת משה עבדך, לֵאמֹר: "כִּי־בָיִם הִזָּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם, מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לְפָנַי ה' תִּטְהָרוּ" – אף כאן הזכיר את השם המפורש ככתוב. נמצא הכהן הגדול מזכיר את השם המפורש ביום הכיפורים עשר פעמים (תוספתא יומא ב, ב; רמב"ם): שלש פעמים בכל וידוי, הרי תשע פעמים, ועוד פעם אחת

עד שלא הגדיל מת – אם מת השעיר לפני ההגדלה, קָח זוג לְשִׁנֵּי – שעיר אחר לזווג לשני, שהרי אין לקחתם כאחד מעכבת, כמו שבארנו לעיל. וְאִם מִשְׁהַגְרִיל מֵת – ואם מת אחד מהשעירים לאחר ההגדלה, נִבְיָא זוג אַחֵר – שני שעירים אחרים, ויגדיל עליהם בתחלה – ויפיל עליהם הגורלות מחדש, ויֵאמֶר, אָם שֶׁל שֵׁם מֵת – כלומר, אם השעיר שמת היה של שם יאמר בלשון זו: זֶה שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל "לשם" – בהגדלה החדשה, יתְקַיֵּם תַּחְתָּיו – תחת השעיר שמת, וְאִם שֶׁל עֲזָאוֹל מֵת – אם השעיר שמת היה של עזאול, יאמר עכשיו בלשון זו: זֶה שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל "לעזאול" – בהגדלה החדשה, יתְקַיֵּם תַּחְתָּיו – תחת השעיר שמת, וְהִשְׁנִי – שבוג החדש שאינו קרב ולא משתלח, הואיל והשעיר שנשאר חי מן הזוג הראשון קרב (אם הוא של שם) או משתלח (אם הוא של עזאול), לפי שאין בעלי חיים נידחים, ירְעָה עד שישתאב – שיפול בו מום, ויִמְכַר, ויפלו דמיו לנדבה – לשופר שבמקדש שמעותיו מיועדות לעולות נדבה בזמן שהמזבח בטל (עיין שקלים ו, ה-ו); ואין דינו של השעיר כדין חטאת שנתכפרו בעליה באחרת (מי שהפריש חטאתו ואבדה, והקריב אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאה הראשונה). שדינה במיתה, היינו שסוגרים אותה ברפת ומנועים ממנה מזון עד שהיא מתה ברעב, שאין חטאת צבור מתה – שדין "חטאת המתה" אינו אלא בחטאת של יחיד, אבל שעירי יום הכיפורים חטאות ציבור הן, שנאמר בהן (ויקרא טז, ה): "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת". ואין חטאת ציבור מתה, אלא רועה עד שתסתאב. רבי יהודה אומר: תמות – אף חטאת הציבור שנתכפר הציבור באחרת, דינה שתמות כמו חטאת יחיד שנתכפרו בעליה, כלומר שלדעת רבי יהודה מתכפרים הציבור בזוג האחר שמביא, והשעיר החי שנשאר מהזוג הראשון דינו כדין "חטאת המתה", כמו שהמשנה מוסיפה ללמד. ועוד אומר רבי יהודה: נשפך הדם – של השעיר שנשחט, קודם שגמר הכהן הגדול את כל ההזאות, והוא הדין אם מת השעיר קודם שנשחט, ימות המשתלח – שלדעת רבי יהודה בעלי חיים נידחים, וכיון שצריך לשחוט שעיר אחר כדי להביא דמו ולהזות ממנו את המתנות, כמו ששינונו במשנה הקודמת, והרי אי אפשר בלא הגדלה, לפיכך יביא זוג אחר ויגדיל עליהם בתחילה; והמשתלח הראשון ימות. מת

כהן גדול, היו פורעים ומשתתחיים ונפלים על פניהם, ואומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ג מסרו למי שהיה מוליכו. הכל פשרין להוליכו, אלא שעשו הפהנים גדולים קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו. אמר רבי יוסי: מעשה והוליכו ערסלא, וישראל היה. ד וכבש עשו לו מפני הפהליים שהיו מתלשים בשער, ואומרים לו: טל וצא, טל וצא! מיקורי וירושלים היו מלוין אותו עד סכה הראשונה. עשר סכות מירושלים ועד צוק, תשעים רים, שבעה ומחצה לכל מיל. ה על כל סכה וסכה אומרים לו: הרי מזון והרי מים; ומלוין אותו מסכה לסכה, חוץ מאחרונה שבהן, שאינו מגיע עמו לצוק, אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו.

פירוש ברטנורא

ג אלא שעשו הפהנים קבע. להיות משלחן אותו ולא היו ב"ד של כהנים מניחין את ישראל להוליכו: ערסלא. שם האיש: ד וכבש. כמין מעלה עשו, שהוא גבוה ויוצא דרך הכבש חוץ לעורה וחוץ לעור, כדי שלא יוכלו הבבליים ליגע במשלח. לפי שהיו רגילין לתלשו בשער וישראלים לו מול מחר וצא ואל תשהא עונותינו אצלנו עור: מיקורי ירושלים. מחשובי ירושלים: עד סוכה ראשונה. סוכות עשו לו בדרך והולכין בני אדם לגור שם לפני יה"כ שמלוין אותו מסוכה לסוכה: תשעים רים. היו מירושלים ועד הצוק. כל הר גבוה וקוף קרוי צוק: שבעה ומחצה. ריסיין לכל מיל. אני שמעתי דרום גרסיין בוי"ו. והם מאתים וס"ו פסיעות כחשבון רום. נמצאו ר' ריסיין ומחצה אלפים פסיעות פחות ה', קרוב למדת תחום שבת, וצ' רים הם י"ב מיל: ה הרי מזון והרי מים. לא היו אומרים לו כך אלא כדי שייטב לבו, שמי שיש לו פת בסלו אינו רעב כמו שאין לו פת בסלו, אבל מעולם לא הוצרך אדם לכהן: ומלוין אותו מסוכה לסוכה. שמירושלים ועד סוכה ראשונה מיל, ועשר סוכות ובין כל סוכה וסוכה מיל, הרי מירושלים עד סוכה אחרונה עשר מילין. נשאר מסוכה אחרונה לצוק ב' מילין, מלוין אותו מיל כמדת תחום שבת ועומדים מרחוק ורואין את מעשיו:

משניות מבוארות – קהתי

את השעיר) על שם בבליים (שהשם "בבליים" נעשה בפי בני ישראל כינוי לכל קלי הראש ועושי דבר שאין רוח הבריות נוחה הימנו). מיקורי ירושלים – מחשובי העיר, הרי מלוין אותו – את המוליך את השעיר, עד סכה הראשונה – שעשו סוכות בדרך והושיבו בהן בני אדם מערב יום הכיפורים, שיהיו מלווים אותו. עשר סכות מירושלים ועד צוק – החר הזקוף שממנו היה דוחף את השעיר, תשעים רים – היה המרחק מירושלים עד הצוק, שבעה ומחצה לכל מיל – כל מיל הוא סבעה ומחצה ריסיים, נמצא שתשעים רים הם שנים עשר מיל. בין סוכה לסוכה היה מיל, שהוא אלפיים אמה, כתחום שבת שמותר ללכת בו ביום הכיפורים, וכן מירושלים עד הסוכה הראשונה מיל. ומן הסוכה האחרונה עד הצוק היו שני מילין. זהו ששנינו במשנתנו שיקירי ירושלים היו מלווים אותו עד הסוכה הראשונה, ואחר כך אנשי כל סוכה היו מלווים אותו עד לסוכה הקרובה (כדלהלן במשנה הבאה).

כשנתן את הגורלות על השעירים ואמר "לה' חטאת" (כמו שבארנו לעיל ד, א). והפהנים והעם העומדים בעזרה, פשהו שומעים שם המפרש שהוא יוצא מפי פהן גדול, הרי פורעים ומשתתחיים ונפלים על פניהם, ואומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד – מכאן למדים שאף בשני הוידיים הקודמים (לעיל ג, ח; ד, ב), ששנינו בהם: והן עונין "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", לעולם ועד", הכוונה היא לכהנים ולעם, שכשהיו שומעים את השם המפורש, היו כורעים (על ברכיהם) ומשתחוים (בפשוט ידים ורגלים) ונפלים על פניהם ואומרים: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", כמו שבארנו שם. וכן כותב הרמב"ם (הל' עבודת יום הכיפורים ג, ז): וכך גם נוסח הפיוט של סדר העבודה, אלא שהתנא דחה את פירוט הדברים עד לוודאי זה, לפי שהוא סוף ההזכרות שבעבודת היום ("תוספות יום טוב").

~ יום רביעי ~

באור משנה ג

מסרו – לאחר שהתוודה עליו, מסר הכהן הגדול את השעיר, למי שהיה מוליכו – למדבר, שהיה מזומן לכך מאתמול. הכל פשרין להוליכו – ואפילו ישראלים, שנאמר בו (ויקרא טז, כא): "ושלח ביד איש עתי המדברה", ודרשו: "איש" – להכשיר את הזר, אלא שעשו הפהנים גדולים קבע – מנהג קבוע, ולא היו מניחין את ישראל להוליכו – אלא דווקא כהן, אמר רבי יוסי: מעשה והוליכו ערסלא – שם איש, וישראל היה.

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת בענין שילוח השעיר. וכבש – כמין גשר משופע מן העזרה לחוץ לעיר, עשו לו – למוליך את השעיר, מערב יום הכיפורים, מפני הבבליים שהיו מתלשים בשער – של המוליך את השעיר, ואומרים לו: טל וצא, טל וצא! – טול מחר את השעיר וצא, ואל תשהא את עונותינו אצלנו; וכדי שלא יוכלו לנגוע בו היו עושים לו את הכבש הזה. בגמרא אמרו, שהמתלשים בשער לא היו בבליים אלא אלכסנדרים, ומתוך ששונאים היו את הבבליים, היו קורין אותם (את המתלשים בשער) של המוליך

~ יום חמישי ~

באור משנה ה

על כל סכה וסכה אומרים לו – היו יושבי הסוכה אומרים למוליך את השעיר: הרי מזון והרי מים – וכתב הרמב"ם: "שאם כשל כוחו וצריך לכולו, אוכל"; ובבבליים בגמרא מובא: "מעולם לא הוצרך אדם לכהן, אלא שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו". ומלוין אותו מסכה לסכה – שהמרחק ביניהן היה רק מיל, היינו אלפיים אמה, כתחום שבת שמותר ללכת בו ביום הכיפורים, כמו שבארנו במשנה הקודמת, חוץ מאחרונה שבהן – מהיושב בסוכה האחרונה, שאינו מגיע עמו לצוק – לפי שמן הסוכה האחרונה עד לצוק היו שני מילין, אלא עומד מרחוק – מלוח אותו מיל אחד, ועומד בסוף התחום, ורואה את מעשיו – מרחוק. בעל "תוספות יום טוב" מבאר הטעם שלא היו עושים אחת עשרה סוכות, שאם כן לא היתה נקראת "ארץ גזירה", מאחר שרשאים לילך מן הסוכה עד לשם בו ביום.

באור משנה ו

מה היה עושה – המוליך את השעיר, כשהגיע לצוק? חלק לשון

ו מה היה עושה? חולק לשון של זהורית, חציו קשר בסלע וחציו קשר בין שתי קרניו, ודחפו לאחוריו; והוא מתגלגל ויורד, ולא היה מגיע לחצי ההר, עד שנעשה אברים אברים. בא וישב לו תחת ספה אחרונה עד שתחשך. ומאימתי מטמא בגדים? משיצא חוץ לחומת ירושלים. רבי שמעון אומר: משעת דחיתו לצוק. ז בא לו אצל פר ושעיר הנשרפין. קרעו והוציאו את אמוריהן, נתנו פגמים והקטירן על גבי המזבח. קלען במקלעות והוציאו לבית השרפה. ומאימתי מטמאין בגדים? משיצאו חוץ לחומת העזרה. רבי שמעון אומר: משיצאת האור ברבן.

פירוש ברטנורא

ו חציו קשר בסלע וחציו קשר בין קרניו. לא היה קושר כל הלשון של זהורית שמא תלבין מיד קודם דחיפת השעיר, ומשמחת לבן הלשון של זהורית שמראה שכבר נתכפרו העונות ישכח מצות הדחיפה וידמה שכבר נשלמה המצוה מאחר שהלבין הלשון. ולא היה קושר כולה בין קרניו, שמא בשעת דחיפה יכוף השעיר ראשו תחת גופו כשיפול לאחוריו ולא יוכל לראות הלשון כשתלבין ויהיו כל ישראל עצבין. לפיכך קשר חציה בסלע והיא לא תלבין לחצאין עד שתגמר מלאכת כולה. וכשקושר באחרונה חציה בין קרניו א"פ שתלבין מיד לא יצא מלדחפו הואיל והוא עסוק בה: **בא וישב לו**. חזור עד סוכה אחרונה. ואע"פ שהיוצא חוץ לחתום אפילו ברשות חכמים אין לו אלא אלפים אמה ממקום שיצא לשם ברשות, לזה התירו לפי שירא לעמוד מבדבר משתחשך: **מטמא בגדים**. וכתוב (ויקרא י"ז) והמשלח את השעיר לעזאול יכבס בגדיו: **רבי שמעון אומר כו'**. ואין הלכה כר"ש: ז **בא לו**. אחר שמסר כהן גדול השעיר המשתלח למשלה, בא לו אצל פר ושעיר העומדים לשרף, וקרעו והוציאו אמוריהן: **ונתנם במגים**. בקערה של כלי שרת: והקטירם. אי אפשר לומר שהיה מקטירן עכשיו, דהא בבגדי לבן הוא לבוש ועדיין עליו לקרות הפרשה בבגדי לבן. אלא הכי קאמר, נתנם במגים

משניות מבוארות – קהתי

להשריף, היינו הפר והשעיר שכבר היה דמם בקודש, כפי ששינוי לעיל (ה, ג-ו), וגופם היה תלוי בעמודים שבבית המטבחים. **קרען והוציאו את אמוריהן** – החלבים הקריבים על המזבח, **נתנו פגמים** – נתן את האימורים בקערה, שהיא מכלי השרת, **והקטירן על גבי המזבח** – שבעזרה; בגמרא מבואר, שאין לפרש שהקטירן עכשיו, שהרי עדיין לבוש הוא בגדי לבן, ולא הקטירן אלא לאחר שלבש בגדי הזהב ועשה את אילו ואת איל העם, כמו שכתוב (ויקרא טו, כג-כד): "ובא אהרן אל אוהל מועד ופשט את בגדי הבר... ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו, ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם... ואת חלב החטאת יקטיר המזבח". אלא יש להגיה במשנה: להקטירן (במקום והקטירן). כלומר שנתנו בניגוס כדי להקטירן אחר כך על גבי המזבח החיצון, כשיגיע זמן הקטרתן. **קלען במקלעות** – ויש גורסים: במקלות, כלומר שלאחר שנתן אימוריהם במגים, קלע אותם במוטות כמין קליעה, שארבעה אנשים היו נושאים שני מוטות, שניים לפנים ושניים מאחור, והפר והשעיר נתונים עליהם קלועים ומשולבים זה על זה, ושלמים היו עם עורותם ובשרם ופרשם, אלא שנקרע כריסם להוציא אימוריהם (רש"י). ויש מפרשים, שהיה מחתך אותם לחתיכות גדולות מעורות זו בזו כמין קליעה, אלא שלא פשט את עורם ולא פרקם, והניחן על שני מוטות הנשואים על ידי ארבעה אנשים (רמב"ם; המאירי), והוציאו לבית השרפה – כלומר: ומסרם להוציאם למקום שריפתם, היינו לבית הודשן שמחוץ לירושלים, כמו שכתוב (ויקרא טו, כז): "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר בקודש יוציא אל מחוץ למחנה, ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם". ומאימתי מטמאין בגדים – שכן נאמר (שם טו, כח): "והשורף אותם יכבס בגדיו", ושואלת משנתנו: מאימתי העוסקים בהוצאתם לבית הודשן מטמאים בגדים? **משיצאו חוץ לחומת העזרה** – שנאמר (שם): "יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו... ושנו בכרייתא בגמרא (יומא טו, א): "הלאן (בשאר הנשרפים) אתה נוטן להם שלש מחנות (שצריך לשרפם חוץ לשלש מחנות, היינו עזרה והר הבית וירושלים), וכאן אתה נוטן להם מחנה אחת (והלא למדים פר ושעיר של יום הכיפורים משאר הנשרפים, שאף אלו נשרפים חוץ לשלש מחנות)? אם כן למה נאמר: "אל מחוץ למחנה" (ומשמע חוץ למחנה אחת)? לומר לך: כיון שיצא חוץ למחנה אחת (היינו חוץ לעזרה) המתעסקים בהם מטמאים בגדים (כלומר שמה שכתוב "יוציא אל מחוץ למחנה" לא לענין שריפה נאמר אלא לענין טומאת בגדים). **רבי שמעון אומר: משיצאת האור ברבן** –

של זהורית – שקשר הכהן הגדול בין קרניו (כדלעיל ד, ב), לשני חלקים, **חציו קשר בסלע וחציו קשר בין שתי קרניו, ודחפו לאחוריו** – בשתי ידיו; בגמרא מבואר, שהואיל והלשון של זהורית היה מלבין לסימן שנתכפרו עוונותיהם של ישראל, לפיכך היה קושר חציו בסלע, כדי שיהא לנגד עיניו ויוכל לראותו כשהוא מלבין, שכן אם היה משאירו כולו בין קרניו, אפשר שיכוף השעיר ראשו תחת גופו ולא יראה אם הלבין, ונמצא לבו נוקפו. ומפני מה לא קשר כל הלשון בסלע? שמא ילבין מיד, קודם שידחוף את השעיר, ומתוך שמחתו על שנתכפרו העונות ישכח מלדחפו, או ידמה שכבר נשלמה המצוה, ואין צורך לדחפו, מאחר שכבר הלבין הלשון; הלכך היה חולק את הלשון לשניים, חציו קשר תחילה בסלע מהטעם שהבאנו לעיל, כדי שיהיה לנגד עיניו, ולא היה חשש שילבין עד גמר המלאכה כולה, ואחר כך קשר חציו בין קרניו, ומתוך שעוסק בשעיר דוחפו מן ההר, והוא מתגלגל ויורד – במורד הזקוף של ההר, ולא היה מגיע לחצי ההר, עד שנעשה אברים אברים – מחמת גובה ההר או מפני צוקים שיצאו ממנו. **בא וישב לו תחת ספה אחרונה** – לאחר שדחף את השעיר חזר עד לסוכה האחרונה, וישב בה **עד שתחשך** – ואף על פי שהיוצא חוץ לחתום אפילו ברשות חכמים, אין לו ממקום שיצא לשם ברשות אלא אלפים אמה, מכל מקום התירו לזה שיחזור שני מליין עד הסוכה האחרונה, מפני הסכנה לשהות במדבר עד שתחשך. ומאימתי מטמא בגדים – שכן נאמר (ויקרא טו, כז): "והמשלח את השעיר לעזאול יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים, ואחרי כן יבוא אל המחנה", ומכאן שואלת משנתנו: מאימתי הוא מטמא בגדים? **משיצא חוץ לחומת ירושלים** – בדרכו למדבר, שהואיל וכתוב "והמשלח", משמע משעה שהתחיל להיות משלה, והיינו משיצא חוץ לחומת העיר. **רבי שמעון אומר: משעת דחיתו לצוק** – שהואיל וכתוב "והמשלח... לעזאול", דורש רבי שמעון, שדחיפתו וזריקתו של השעיר היא שילווחו, ולכן אין המוליך את השעיר מטמא בגדים אלא משעה ששילחו לעזאול בדחייתו מראש הסלע. ואין הלכה כרבי שמעון.

~ יום ששי ~

באור משנה ז

בא לו – הכהן הגדול, לאחר שמסר את השעיר המשתלח למוליכו (כמו ששינוי לעיל משנה ג), **אצל פר ושעיר הנשרפין** – העומדים

ח אָמרו לו לכהן גדול: הגיע שְׁעִיר לְמִדְבָּר. וּמִנֵּי הָיוּ יוֹדְעִין שֶׁהֵגִיעַ שְׁעִיר לְמִדְבָּר? דְּרָפְיוֹת הָיוּ עוֹשִׂין, וּמִנֵּיפִין בְּסוּדְרִין, וְיוֹדְעִין שֶׁהֵגִיעַ שְׁעִיר לְמִדְבָּר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וְהָלֹא סִימָן גָּדוֹל הָיָה לָהֶם! מִירוּשָׁלַיִם וְעַד בֵּית חֲדָרוֹ שְׁלֹשָׁה מִיָּלִין; הוֹלְכִין מִיָּל, וְחוֹזְרִין מִיָּל, וְשׁוֹהִין פְּדֵי מִיָּל, וְיוֹדְעִין שֶׁהֵגִיעַ שְׁעִיר לְמִדְבָּר. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר: וְהָלֹא סִימָן אַחֵר הָיָה לָהֶם! לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית הָיָה קָשׁוּר עַל פֶּתַחַּו שֶׁל הַיְכָל, וּכְשֶׁהֵגִיעַ שְׁעִיר לְמִדְבָּר הָיָה הַלְּשׁוֹן מְלָבִין. שְׁנָאֵמַר (ישעיה א, יח): "אִם־יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם כְּפְשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ".

פ ר ק ש ב י ע י

א בָּא לוֹ כֶּהֵן גָּדוֹל לְקָרוֹת. אִם רָצָה לְקָרוֹת בְּבִגְדֵי בּוֹיָן – קוֹרָא, וְאִם לֹא – קוֹרָא בְּאַצְטְלִית לְכֵן מִשְׁלֹ. חֲזַן הַכֹּהֵן נוֹטֵל סֶפֶר תּוֹרָה וְנוֹתְנוֹ לְרֹאשׁ הַכֹּהֵנֶסֶת, וְרֹאשׁ הַכֹּהֵנֶסֶת נוֹתְנוֹ לְסָגָן, וְהַסָּגָן נוֹתְנוֹ לְכֶהֵן גָּדוֹל, וְכֶהֵן גָּדוֹל

פירוש ברטנורא

כדי להקטין אחר כך כשיגיע זמן לאחר שיטבול וילבש בגדי זהב: קלען במקלות. כמין קלעה, ושלמים הם עם עורותיהם ופרשם אלא שנקרא כרסם להוציא אימוריהן; והוציאן לבית השריפה. חוץ לירושלים: ומאימתי מטמאין בגדים. העוסקין בהם, כדכתיב (ויקרא ט"ז) והשוּרף אותם יכבס בגדיו: רבי שמעון אומר כו'. ואין הלכה כרבי שמעון:

ח הגיע שְׁעִיר לְמִדְבָּר. שאינו רשאי להתחיל בעבודה אחרת עד שיגיע שְׁעִיר לְמִדְבָּר, שנאמר (שם) ושלח את השעיר במדבר. ואחר כך ואת חלב החמטת יקטרו: דורכיותא. אבנים גדולות וגבוהות זו על זו, ששם השומרים עומדים ומניפים בסודרין: ועד בית חדרון. הוא ראש המדבר. וס"ל לרבי יהודה שמשנהגיע השעיר שם נעשית מצותו אע"פ שלא הגיע לצוק. ואין הלכה כר' יהודה: הולכין מיל. כדאמרין לעיל מיקרי ירושלים מלון אותו עד סוכה ראשונה. וכשחזרו ושוהין אחר כך כדי חלוק מיל כבר ידעו שהגיע שְׁעִיר לְמִדְבָּר:

ז א בָּא לוֹ כֶּהֵן גָּדוֹל לְקָרוֹת. פרשת היום: בבגדי בוין. שעבד בהם עבודת היום: קורא. שמוחר לכוּש בגדי כהונה אפילו שלא בשעת עבודה, דבגדי כהונה נתנו ליהנות בהן; באצטלית. לכוּש עשוי כמין חלוק לכן; משלו. שקריאת הפרשה אינה עבודה: חזן הכהנת. שמש: ראש הכהנת. על פי נחתיים

משניות מבוארות – קהתי

שהיו קושרין על פתח האולם מבפנים, ועדיין היו מציצין ורואין; הלבין – היו שמחין, לא הלבין – היו עצבין. התקינו שהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו. לפי זה יוצא, שרבי ישמעאל שבמשנתנו מתכוון לאותו נוהג שהיה בראשונה, ואילו תנא קמא דן לאחר התקנה האחרונה, כפי שגם שנינו לעיל (משנה ו), ולכן הוא סובר שהעמידו צופים בדרך שהיו מניפים בסודרים זה לזה להודיע שהגיע השעיר לְמִדְבָּר (יחוספוט יום טוב). יש נוסחות שאין גורסים במשנתנו את דברי רבי ישמעאל.

העוסקים בהוצאתם לבית הדשן אינם מטמאים בגדים אלא לאחר שהתחילו בשריפתם, משעה שאחזה האש ברובם, שנאמר (שם): "והשוּרף אותם יכבס בגדיו", ומשמע כששורפו ממש; ומה שנאמר "יוציא אל מחוץ למחנה" דורש רבי שמעון לענין אחר (עיין בגמרא). ואין הלכה כרבי שמעון.

ב א ו ר מ ש נ ה ח

אָמרו לו לכהן גדול: הגיע שְׁעִיר לְמִדְבָּר – שלא היה רשאי להתחיל בעבודה אחרת עד שהגיע השעיר לְמִדְבָּר, שנאמר (ויקרא טז, כב): "ושלח את השעיר במדבר", ואחר כך (שם טז, כח): "ואת חלב החמטת יקטרו" (רש"י). ומִנֵּי הָיוּ יוֹדְעִין שֶׁהֵגִיעַ שְׁעִיר לְמִדְבָּר? הַרְפְּיוֹת הָיוּ עוֹשִׂין – ויש גורסים: ידרכאות או ידכאות. היינו שהיו עושים בכל הדרך מקומות מצפה שהיו עומדים שם צופים, וּמִנֵּיפִין בְּסוּדְרִין – ומנפנים במטפחות זה לזה, וְיוֹדְעִין שֶׁהֵגִיעַ שְׁעִיר לְמִדְבָּר – שהעומד סמוך לצוק, משראה שהמוליך את השעיר דחפו מן ההר, היה מנפנף לחברו וחברו לחברו עד שהגיע הסימן לירושלים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וְהָלֹא סִימָן גָּדוֹל הָיָה לָהֶם! מִירוּשָׁלַיִם וְעַד בֵּית חֲדָרוֹ שְׁלֹשָׁה מִיָּלִין – בית חדרון הוא מקום בתחילת המדבר, שבו היה מוליך את השעיר לצוק, ולדעת רבי יהודה משהגיע השעיר לְמִדְבָּר נעשתה מצוות שילוחו, אף על פי שעדיין לא הגיע לצוק, וכיון שהמרחק מירושלים עד בית חדרון שלושה מילין, הוֹלְכִין מִיָּל – ללוות את המשלח, כמו שנינו (לעיל משנה ד): "מיקרי ירושלים היו מלוים אותו עד הסוכה הראשונה", וְחוֹזְרִין מִיָּל, וְשׁוֹהִין פְּדֵי מִיָּל – כשיעור מהלך מיל, וְיוֹדְעִין שֶׁהֵגִיעַ שְׁעִיר לְמִדְבָּר – ורשאי הכהן להמשיך בעבודתו. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר: וְהָלֹא סִימָן אַחֵר הָיָה לָהֶם! לְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית הָיָה קָשׁוּר עַל פֶּתַחַּו שֶׁל הַיְכָל, וּכְשֶׁהֵגִיעַ שְׁעִיר לְמִדְבָּר הָיָה הַלְּשׁוֹן מְלָבִין – לסימן שנכתפּרו העוונות, שְׁנָאֵמַר: "אִם־יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם כְּפְשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ" – וכן ידעו שנעשתה מצוותו של השעיר המשלח. כברייתא בגמרא מובא (יומא טז, ב): "בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ; הלבין – היו שמחין, לא הלבין – היו עצבין ומתביישין. התקינו

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

בָּא לוֹ כֶּהֵן גָּדוֹל – לעזרת נשים, לאחר שהודיעו לו שהגיע שְׁעִיר לְמִדְבָּר, לְקָרוֹת – בתורה את פרשת היום. אִם רָצָה לְקָרוֹת בְּבִגְדֵי בּוֹיָן – בבגדי לבן שעבד בהם עד תעה, קוֹרָא – רשאי הוא לקרוא בהם, וְאִם לֹא – שלא רצה לקרות בבגדי לבן, קוֹרָא בְּאַצְטְלִית לְכֵן מִשְׁלֹ – מין חלוק ארוך; הטעם מבואר בגמרא, לפי שקריאת הפרשה אינה עבודה, ומכל מקום מותר לו לקרוא גם בבגדי לבן, לפי שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם במקדש וללבשם שם אפילו שלא בשעת עבודה. חֲזַן הַכֹּהֵנֶסֶת – השמש של בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה בהר הבית, ונקרא "חזן" מלשון "חזוה", שצריך הוא לראות מה הם צרכי הציבור ולהכין הכל, נוֹטֵל סֶפֶר תּוֹרָה – מבית הכנסת, וְנוֹתְנוֹ לְרֹאשׁ הַכֹּהֵנֶסֶת – הוא הקובע בכל ענייני בית הכנסת, כגון מי ירד לפני התיבה, מי יקרא בתורה, מי יפטר וכדומה, וְרֹאשׁ הַכֹּהֵנֶסֶת נוֹתְנוֹ לְסָגָן – היינו הממונה תחת כהן גדול, שיהא ממלא מקומו אם יארע בו פסול (כמו ששנינו בתחילת מסכתנו). וְהַסָּגָן נוֹתְנוֹ לְכֶהֵן גָּדוֹל – טעם כל זה, כדי להרבות בכבודו של כהן גדול, שכל אלה באים לשרתו, לקיים "כרב עם הדרת מלך", וְכֶהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמְקַבֵּל – ספר התורה מיד הסגן, וְקוֹרָא עוֹמֵד – קורא בעמידה; מלשון המשנה "עומד ומקבל" מסיקה הגמרא שהיה מקודם יושב, ומכאן שהיה קורא בעזרת נשים, שכן בעזרת ישראל הלכה היא שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, וזהו שבארנו לעיל: בא לו כהן גדול – לעזרת נשים. וְקוֹרָא – בספר התורה, "אַחֲרֵי מוֹת"

עומד ומקבל וקורא עומד, וקורא "אחרי מות" ו"אך בעשור". וגולל ספר תורה ומניחו בְּחִיקוֹ, ואומר: יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן. "ובעשור" שבחומש הפקודים קורא על פה. ומברך עליה שמונה ברכות: על התורה, ועל העבודה, ועל ההודאה, ועל מחילת העון, ועל המקדש בפני עצמו, ועל ישראל בפני עצמו, (ועל ירושלים בפני עצמה), ועל הכהנים בפני עצמן, ועל שאר התפלה.

ב הַרְוָא פְּהַן גְּדוּל פְּשֵׁהוּא קוֹרָא, אינו רואה פּר וּשְׁעִיר הַנִּשְׂרָפִים; וְהַרְוָא פֶּר וּשְׁעִיר הַנִּשְׂרָפִים, אינו רואה פְּהַן גְּדוּל פְּשֵׁהוּא קוֹרָא. ולא מפני שאינו רשאי, אלא שהיתה דרך רחוקה, ומלאכת שניהן שוה באחת.

פירוש ברטנורא

כל צרכי הכנסת, מי מפתיר ומי פורס על שמע ומי עובר לפני התיבה. ונותנים ס"ת מזה לזה משום יקרא דכהן גדול להראות שיש שררות הרבה למטה ממנו: עומד ומקבל. מכלל דעד השתא יושב הוה, נמצינו למדים דבנקרות נשים היה קורא, דאי בעורת ישראל וכ"ש במקום המקודש יותר ממנה אסור ליטב אלא למלכי בית דוד הותר להם ליטב בעורה, דכתיב (שמואל ב' ז') ויבא המלך דוד וישב לפני ה': וקורא אחרי מות ואך בעשור. שבפרשת אמור. שמותר לדלג בתורה בענין אחד כשהוא קרוב ככדי שלא יפסיק התורגמן. אבל אם קודם שיגלו ס"ת עד מקום הדלוג יפסיק התורגמן המתרגם פסוק שקרא הקורא, אסור לדלג ולגלו, שנמצאו צבור יושבים ומצפים ואין זה כבוד הצבור: יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן. שלא להוציא לעו על ספר תורה, כשרואין אותו קורא פרשה שלישית על פה יהיו סבורים שס"ת חסר אותה פרשה: ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה. שהיא רחוקה מפרשת אחרי מות ואך בעשור, יותר מכדי שיפסיק התורגמן, לפיכך אינו יכול לגלו ספר תורה עד שם, לפי שאין גוללים ס"ת בצבור מפני כבוד הציבור, וס"ת אחר אינו יכול להביא משום פגמו של ראשון שלא יאמרו הראשון חסר הוא: על התורה. שתי ברכות אחת לפני אחת לאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת: על העבודה ועל ההודאה. רצה ומודים: ועל מחילת העון. סלח לנו: ועל המקדש. שתרשה בו שכניה: ועל הכהנים. שיתברכו והיו קרבנותם לרצון: ועל ישראל ועל שאר התפלה. מפרש בגמרא. תחנה רנה בקשה מלפניך שעמך ישראל צריכין להוושע ברוך אתה ה' שומע תפלה: **ב לא מפני שאינו רשאי.** דמהו דתמא הוואה אהת אינו רשאי להניחה כדי לילך לראות עבודה אחרת דאין מעבידין על המצות, וראיית עבודה מצוה היא משום ברוב עם הדרת מלך, קמ"ל דלא מעבר מצוה הוא, כיון שאינו עסוק בה:

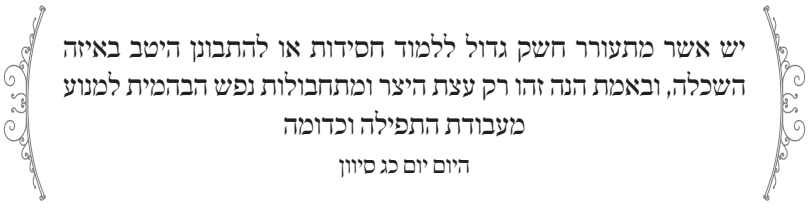
משניות מבוארות – קהתי

שיעמוד על מכונו ותשרה בו שכניה, וחותר: "השוכן בציון" (שם); **ועל ישראל בפני עצמן** – שלא יסלק ה' שכניתו מישראל, וחותר: "הבוחר בישראל" (שם); **(ועל ירושלים בפני עצמה)** – לפי הברייתא בגמרא אין גורסים פסיקה זו; **ועל הכהנים בפני עצמן** – שיקבל ה' קרבנותיהם ברצון, וחותר: "מקדש הכהנים" (שם); **ועל שאר התפלה** – תחניה ובקשה על עם ישראל שצריכים להיוושע, וחותר: "ברוך אתה ה' שומע תפילה" (ברייתא יומא ע. א.).

באור משנה ב

משנה זו באה ללמד, שבאותו זמן שקרא כהן גדול פרשיות היום היתה נעשית עבודת שריפת הפר והשעיר, וכל מי שרצה לראות שריפת הפר והשעיר, מותר היה לו להניח את קריאת הפרשיות ולילך לשם. **הַרְוָא פְּהַן גְּדוּל פְּשֵׁהוּא קוֹרָא** – פרשיות היום בספר התורה, אינו רואה פּר וּשְׁעִיר הַנִּשְׂרָפִים – כשהם נשרפים חוץ לירושלים (כמו ששנינו לעיל ז, ז), וְהַרְוָא פֶּר וּשְׁעִיר הַנִּשְׂרָפִים, אינו רואה פְּהַן גְּדוּל פְּשֵׁהוּא קוֹרָא – כמו שהשנה מפרשת והולכת. **וְלֹא מִפְּנֵי שְׂאִינוּ רְשָׁאֵי** – שאין אדם רשאי להניח עבודה אחת כדי לילך לראות עבודה אחרת, מטעם שאין מעבידין על המצות (וראיית עבודה מצוה היא משום "ברוב עם הדרת מלך"). שכן מי שאינו עוסק במצוה אלא בראייתה בלבד, אין בו משום איסור העברה על המצוות, ורשאי הוא להניח ראיית עבודה אחת ולראות עבודה אחרת, אלא שהיתה דרך רחוקה – בנייהם, שהרי פר ושעיר נשרפו מחוץ לירושלים, ומלאכת שניהן שוה באחת – נעשתה בזמן אחד, ולכן אי אפשר היה לראות את שתיהן.

– היינו פרשת העבודה של יום הכיפורים (ויקרא טו, א-ד). **וְאֵךְ בְּעֵשׂוֹר** – שבפרשת המועדות בסדר "אמור" (ויקרא כג, כו-לב); ואף על פי שצריך לגלו את ספר התורה מ"אחרי מות" לפרשת המועדות, ואין זה כבוד לציבור שיהא מחכה, מכל מקום הואיל והפרשיות סמוכות הן, הרי אפשר לגלו בעוד שהמתורגמן מתרגם פסוק אחרון של "אחרי מות". ולאחר שקרא "אך בעשור" צריך עוד לקרוא "ובעשור לחודש השביעי" (בפרשת "פינחס"), אלא משום כבוד הציבור, הואיל וצריך הרבה לגלו מ"אך בעשור" עד "ובעשור", מפסיק הכהן את קריאתו בתוך ספר התורה, וגולל ספר תורה – לאחר קריאת "אך בעשור", ומניחו בְּחִיקוֹ – תחת זרועו, ואומר לעם: יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן – כלומר שמודיע לציבור, שאין הספר שבידו חסר כלום, וגם מה שעומד לקרוא בעליפה כתוב בו, כדי שלא יחשבו שחסרה בו אותה פרשה. **וּבְעֵשׂוֹר שְׁבַחְוֹמֵשׁ הַפְּקוּדִים** – פרשת "ובעשור לחודש השביעי" הכתובה בחומש שמדבר, והוא נקרא "פקודים", על שם הכתוב "מבן עשרים שנה ומעלה... תפקדו אותם". שבו פותח חומש זה, קורא על פה – מהטעם שכבר בארנו לעיל, ומברך עליה – על קריאתו בתורה, שמונה ברכות – דלקמן: על התורה – ברכת התורה, שלפניה ושלאחריה (ושתייהן מנויות כאחת – "המאיר"). כדרך שמברכים בבית הכנסת, ועל העבודה – ברכת ה' אלהינו, וחותרם בה: "הבוחר בעבודת עמו ישראל ברחמים", ועל ההודאה – "מודים אנחנו לך" כמו בשמונה עשרה, ועל מחילת העון – ברכת "סלח לנו", וחותרם בה: "מוחל עונות עמו ישראל ברחמים" (ירושלמי). ועל המקדש בפני עצמו – ברכה מיוחדת על המקדש,

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

בשביל זה. שיברא זה: לצוות. של'וויץ בלע"ו: גזלת העני. והלא אף גזלת העשיר גולה היא אלא גזלת העני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיב על שלומו: ונענע לי בראשו. כמודה בברכתי ועונה אמן:

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דף עמוד ב. רב נחמן בר יצחק אמר, המשמח חתן וכלה הרי הוא כבאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, לפי שנאמר שם באותו הפסוק 'פי אשיב את שבות הארץ בכראשונה אמר ה'".

הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי חלבו אמר רב הונא, לענין אדם שיש בו יראת שמים: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל אדם שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעין לאחרים, שנאמר (קהלת יב יג) 'סוף דבר הכל נשמע, את האלהים ירא וגו' ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם. ויש לדרוש המקרא כך, אדם שהוא ירא אלהים ושומר מצוותיו, דבריו נשמעים באזני הכל.

מבררת הגמרא: מאי - מה היא כוונת המשך הפסוק 'פי זה כל האדם'.

מבארת הגמרא: אמר רבי אלעזר, אמר תקדוש ברוך הוא, כל העולם בלוי לא נברא אלא בשביל שיברא אדם זה שיש בו יראת שמים.

רבי אבא בר כהנא אמר, שקול אדם זה שיש בו יראת שמים כנגד כל העולם כולו.

רבי שמעון בן עזאי אומר, ואמרי לה [ויש אומרים] רבי שמעון בן זומא אומר, כל העולם כולו לא נברא אלא כדי להיות לצוות - חבורה, לזה - לאדם שיש בו יראת שמים.

הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי חלבו אמר רב הונא, בענין שאילת שלום: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל אדם שיוודע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום, יקדים הוא ליתן לו שלום תחילה, שנאמר (תהלים לד טו) 'בקש שלום ורדפהו'. ואם נתן לו חברו שלום תחילה, והוא לא התחזיר לו ברכת שלום, הרי הוא נקרא גזול, שנאמר (ישעיה ג יד) 'ואתם בערתם הפרם גזלת העני בכתיבם', ומאחר ונקט הכתוב 'גזילת העני', אף שגם גזילת העשיר גזילה היא, יש ללמוד מכך שעוסק באדם שאינו משיב שלום לברכת חברו, שנידון כגזול, שהרי אין לעני רכוש שניתן לגזול הימנו, אלא רק באופן זה שאין משיבים על ברכת שלומו.

הגמרא מביאה מאמרים שאמר רבי יוחנן משמו של רבי יוסי, והמאמר הראשון עוסק בענייני תפילה: אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, מנין שתקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר (ישעיה נו ט) 'והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי, בבית תפלתם' לא נאמר, אלא 'בבית תפלתי', מכאן שתקדוש ברוך הוא מתפלל. מבררת הגמרא: מאי מצלי - מה מתפלל הקב"ה. משיבה הגמרא: אמר רב זוטרא בר טוביה, אמר רב, 'יהי רצון מלפני, שיקבשו רחמי את פעסי - שיהיה כח למדת הרחמים למנוע ממידת הדין מלהעניש את בני ישראל, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם פני כמדת רחמים, ואכנס להם לפני משורת הדין'.

תנא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע, פעם אחת נכנסתי לתקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אבתריאל יהוה ה' צבאות - את הקב"ה, שהוא יושב על פסא רם ונשא. ואמר לי, ישמעאל בני, פרבני. אמרתי לו, 'יהי רצון מלפניך, שיקבשו רחמיך את פעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך כמדת הרחמים ותכנס להם לפני משורת הדין'. ונענע לי בראשו, כביכול מודה לברכתי ועונה עליה 'אמן'. וקא משמע לן רבי ישמעאל בן אלישע, שלא תהא ברפת הדין קלה בעיניך - הגון הדבר שיברך ההדיוט לגדול ממנו.

52 לה' נאמר על הגט עצמו, ומשום כך בעינין כתיבה לשפמה - צריכים
 53 אנו שהכתיבה ודהיינו כל מזה שהוא מעיקר הכריתות] תהיה לשם
 54 גירושי אשה זו. אבל לרבי מאיר הסובר 'עדי חתימה כרתי', רק
 55 החתימה צריכה ציווי הבעל.
 56 הגמרא מבארת מדוע הוצרך שמואל לפרש בשלושת המשניות
 57 שנשנו בסתם, שהם בשיטת רבי אלעזר: וצריכא, דאי אשמעינן הך
 58 קמייתא - שאם היה שמואל משמיענו רק על המשנה הראשונה
 59 לענין גט מחובר, שרבי אלעזר היא, היה מקום לומר שדווקא
 60 בהתיא הוא דאיכא לאוקמה כרבי אלעזר, משום דקתני אין כותבין
 61 במחובר, וקתני בהמשך 'כתבו במחובר וכו' כשר, וכדי ליישב
 62 הסתירה פירש שמואל ש'כתבו במחובר' היינו הטופס, אבל את
 63 התורף יכתוב בתלוש דווקא. אבל ספא - המשנה שאחריה
 64 ושהכשירה חרש שוטה וקטן לכתיבת הגט, דקתני בסופה, שאין
 65 קיום הגט אלא בחותמיו, ומשמע שתוקף הגט הוא על ידי עידי
 66 חתימה, איכא - אומר בהכרח שכדעת רבי מאיר היא, דאמר עדי
 67 התיקה כרתי, ולכן כשרים הם אף לכתיבת התורף, והלימוד וכתב
 68 לה' - לשמה, הוא על חתימת העדים. לכן הוצרך שמואל
 69 להשמיענו שאף משנה זו בשיטת רבי אלעזר היא, ואינם כשרים
 70 לכתיבת התורף. ואי אשמעינן שמואל גם בהתיא - בסיפא, היה
 71 מקום לומר התיא נמי איכא לאוקמה כרבי אלעזר - אותה משנה
 72 שיך להעמיד כרבי אלעזר, אבל הא - משנתינו לענין כותב טופס
 73 גיטין, איכא, מדסיפא רבי אלעזר הוי - מכך שהתנא החולק בסיפא
 74 רבי אלעזר הוא ושחולק על תנא קמא שהכשיר לכתוב טופס
 75 גיטין בלי ציווי הבעל, אם כן מסתבר שהרישא לאו בשיטת רבי
 76 אלעזר נאמרה. צריכא - לכן הוצרך שמואל לפרש שאף הרישא
 77 בשיטת רבי אלעזר היא, ושני תנאים הם שנחלקו בדעת רבי
 78 אלעזר האם גזרו טופס גיטין אטו תורף:
 79 המשנה נתנה טעם לדבריה מפני התקנה: שואלת הגמרא, מאי
 80 תקנה - איזה תקנה יש בדין ששנינו, ומי נתקן בזה. דאמר רבי יונה,
 81 חכמים התיירו לכתוב טופס גיטין בלי ציווי הבעל מפני תקנת
 82 הסופר, שיהיו מוכנים בידו בשעת הצורך, ותהיה פרנסתו מוזמנת,
 83 והצורך בטעם זה משום שמשנתינו רבי אלעזר היא, דאמר עדי
 84 מסידה כרתי, והדרשה לה' - לשמה היא על הכתיבה, וברין הוא
 85 דאפילו טופס נמי לא היה להם להתיר לכתוב שלא לשמה, שגמא
 86 יכתוב גם תורף, ומשום תקנת סופרים שרוי-התירון רבנן לכתוב
 87 את הטופס.
 88 אולם רבי יהודה פוסל אפילו כתיבת טופס כבולין - בין בגיטין ובין
 89 בשאר השטרות, וטעמו משום שגזר בגט טופס אטו תורף, ועוד
 90 גזר, שאף בשאר שטרות לא יכתבו טופס, אטו - שגמא יבואו
 91 לכתוב גם בניגין טופס, ומזה יגיעו לכתוב גם תורף. ורבי אלעזר
 92 מכשיר כתיבת טופס כבולין - בשאר שטרות, הוינ מנייני נשים
 93 שבהם אוסר אפילו טופס, משום שאת גזירת טופס הגט אטו תורף
 94 הגט גזר, אך את גזירת טופס שטרות אטו טופס גיטין, לא גזר, משום
 95 גזירה לגזירה היא:
 96 רבי אלעזר נותן טעם לדבריו, 'שנאמר (דברים כד א) 'וְכָתַבְתָּ לְה'

1 אבל לא רצה האב בקידושין אלו, אינה מקונה, שהרי לא נתקיים
 2 תנאו. ומבואר שלרבי שמעון אף שאין ברירה בתולה בדעת
 3 עצמו, מכל מקום בתולה בדעת אחרים יש ברירה, שהרי
 4 כשנתרצה האב אומרים שמתברר למפרע שבעל לשם קידושין,
 5 רבא דוחה את דברי רב משרשיא: אמר ליה רבא, בין לרבי יהודה
 6 ובין לרבי שמעון, לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת
 7 אחרים - אין חילוק ביניהם, ולעולם אית להו ברירה - הם סוברים
 8 שיש ברירה, והתם - ומה שאין מותר למפרע, הוא כדקתני
 9 סעקא - כפי שמבואר הטעם בסוף אותה ברייתא, אמרו לו רבי
 10 יהודה וכו' לרבי מאיר, היאך אתה מתיר לשתות היין, וכי אי אתה
 11 מודה שחוששים שפא יבקע הנוד לאחר שישתה קודם הפרשת
 12 התרומה, ונמצא זה שותה מקבלים למפרע, שהרי לא נתקיים לבסוף
 13 מה שאמר 'שני לוגין שאני עתיד להפריש. ואמר -השיבו ליהם
 14 רבי מאיר, לךשקבע - אכן לא לבסוף יבקע הנוד יתברר למפרע
 15 ששתה טבל, אלא שאין הדבר מצוי ואין לחשוש לכך, ומותר
 16 לשתות מן היין ולסמוך שיפריש לאחר זמן. ומבואר שאין טעמם
 17 של האוסרים לשתות מהיין, משום שאין ברירה, אלא מחשש
 18 שגמא יבקע הנוד, ואם כן אין הוכחה לדברי אביי שיש חילוק בין
 19 תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים.

משנה

20 בכל שטר יש טופס ותורף. טופס הוא החלק הקבוע בכל השטרות
 21 שמאותו המין. ותורף הוא פרטי המעשה המיוחדים לשטר זה.
 22 משנתינו מבארת מה מותר לכתוב בשטר בלי ציווי בעל השטר,
 23 ומה אטו:

24 הכותב - סופר שמכין טופס גיטין כדי שיהיו מוזמנים בידו לעת
 25 הצורך, צריך שיניח פנוי את מקום כתיבת שם האיש המגרש,
 26 ומקום שם האשה המתגרשת, ומקום כתיבת הומן שבו נמסר הגט.
 27 ויתבתם רק בציווי הבעל.

28 וכדי שלא יבוא לכתוב דברים אלו בלי ציווי הבעל, תיקנו שגם אם
 29 מכין טופס שטר מלוח שאינם צריכים לכתוב לשמה, לא יכתוב
 30 במלואם, אלא צריך שיניח את מקום שם המלוח, ומקום שם הלוח,
 31 ומקום סכום המעות של ההלוואה, ומקום הומן שבו היתה הלוואה.
 32 וכן אם מכין טופס שטר מקנה, צריך שיניח פנוי את מקום שם
 33 הלוח, ומקום שם המוכר, ואת מקום סכום המעות, ומקום השדה
 34 הנקנית, ומקום הומן שנעשה בו המקנה. מפני התקנה. בגמרא
 35 יתבאר מה התקנה, ועל איזה דין במשנה נאמר טעם זה.

36 רבי יהודה חולק על תנא קמא, ופוסל כבולין - בכל השטרות אם
 37 כתבם מדעתו, אף אם הניח את המקומות המפורשים. ורבי אלעזר
 38 חולק על תנא קמא ורבי יהודה, ומכשיר כבולין, אם הניח את
 39 המקומות המפורשים, הוינ מנייני נשים, שאף אם הניח את התורף
 40 פסולים הם, משום שנאמר בהם 'וְכָתַבְתָּ לְה ספר בריתך, ודורשים
 41 מתיבת לה' שצריך לכתוב את הגט לשמה, וגזרו שלא יכתבו את
 42 הטופס כדי שלא יבואו לכתוב תורף.

גמרא

43 שנינו במשנה, שאין לכתוב את שמות האיש והאשה והזמן, בלי
 44 ציווי הבעל. הגמרא מוסיפה עוד דבר הנחשב לתורף הגט,
 45 ומבארת את טעם המשנה: אמר רב יהודה אמר שמואל, הכותב
 46 טופס גיטין צריך שיניח פנוי את מקום כתיבת הרי את מותרת
 47 לכל אדם, שגם תיבות אלו מעיקר הגט הם, ומשנתינו רבי אלעזר
 48 היא, דאמר עדי מסידה כרתי - העדים שהגט נמסר בפניהם הם
 49 עושים את הגט לספר כריתות, ולא עדי החתימה, והפסוק וְכָתַבְתָּ

לא רצה אינה מקודשת — דלא בעל אלא על תנאי, ולי נתיקם. וכי רצה — מידא
מקודשת, ואף על גב דמשעת בעילה ספק רוצה ספק אינו רוצה, אמרינן: הוברר דמשעת
בעילה הוה קידושין. **גבליים לפייע** — שהרי לא הובררה התרומה מעולם. **לכשיבקע** —
כשיבא לידי כך — ודאי טבליים שהתה, אבל אין לחוש לכך, דלא שכיה ליבקע.

משנה הכותב טופסי גיטין — שסופר הוא, ונטול שכר, ורוצה שיהו מזומנין לו. פעמים שאדם בא לשוכרו והוא טרווד בשטרות אחרים. **צריך שיניח מקום האיש וכו'** — שאם רואה תגר בניהם — לא יאמר הריני כותב כל הגט, ובגמרא מפרש טעמא. **צריך שיניח מקום בו** — ואם שמע שהיה אחר רודף אחר חבירו להלוותו מנה, לא יאמרו הריני כותב מיד, ואיני מקום הזמן לבדו, שיהא לא שטר מוקדם. אלא צריך שיניח מקום הלזה והמלוה והמעוה, אף על גב דליכא למיחש למידי — גזירה שטרות אטו גיטין. **טפי התקנה** — בגמרא מפרש אהדיא קאי. **פוסל בבולן** — ואפילו הניח מקומות הללו. וטעמא מפרש בגמרא. **רבי אלעזר מכשיר בבולן** — ולבדד שיניח מקומות הללו. **חזין מגיטי נשים** — ובגורנין ביהו טופס אטו תורה. **שנאמר וכתב** — בגמרא פריך: האי אתורף הוא דכתיב **גמרא אף מקום הרי את מותרת** — שגם זה עיקרו של גט. **עדי מסירה כתי** — הלכך "וכתב לה" — לאו אחתימה קאי, דחתימת עדים אינה אלא מדברי סופרים מפה תיקון העולם. וכי כתיב "וכתב לה" — משמע אעיקר כריתות קאי, היינו כל הני דאמרן. **וצריבא** — לשמואל לאוקמי להני תלת סתמי כרבי אלעזר, ולמימרא בכוליה: והוא ששייר מקום התורה, "אין כותבין על המחובר" (גיטין כ"ב, א). **והכל כשר** — לכתוב" (לעיל כ"ב, ב). **הרבותב טופסי גיטין** — כוליהו אוקמינהו שמואל כרבי אלעזר. דקתי אין כותבין — והדר נהא: כתבו על המחובר — כשר. ומקשיא רישא לסיפא — אוקמינא דהבי קאמר: אין כותבין טופס, שגמא יכתוב תורף בו. **אבל סיפא** — "וכל שרויב לכתוב" דקתי: שאין קיום הגט אלא בחותמיו. **אימא רבי מאיר** היא — ואינו צריך לשייר מקום התורה, ואשמעינן שמואל דצריך, ורבי אלעזר היא, וסיפא דקתני: שאין קיום הגט אלא בחותמיו — לאו לאכבושי תורה דחרש שוטה קטן דשלא לשמה קאי, אלא אמציננהו שאם האשה כותבת את גיטה לשמה והאיש שוברו, שאין קיום הגט אלא במסירתו ולא בחתימתו. והא דנקט "חותמיו" — משום דרוב עדי מסירה הם החותמין בו, ורוב גיטין חותמין הם, אפילו לרבי אלעזר, מפני תיקון העולם. **אימא לאוקמא רבי אלעזר** — ולא קשיא מיד, דפרשית. **אבל הא מדיסיפא**

— פליג רבי אלעזר ארישא, דקתני: רבי אלעזר מכשיר בבולן חזין מגיטי נשים, ורישא מכשיר אף בניטי נשים. **אימא רישא לאו רבי אלעזר היא** — ואין צריך לשייר מקום "הרי את מותרת", אלא מקום השמות לבדן, משום קטטה, כדלקמן. **קא שמייע לן** — שמואל דרישא נמי כרבי אלעזר, ותרתי תנאי ואלביא דרבי אלעזר, כדלקמיה. **מפני תקנת סופר** — התירו לכתוב טופס שלא לשמה. **ורבי אלעזר היא** — הא דקתני: מפני התקנה התירו לכתוב טופס, הא לא הכי הוה אסיר — רבי אלעזר היא, דבעי לשמה בכתיבה מדארייתא. **לא לכתוב** — דלמא אתי למכתב תורף, אלא משום תקנת סופר, שיהו מזומנין לו — שרו ליה. ולבדד ששייר תורף, לכתוב לשמה. ותורף דשאר שטרות נמי גזר משום תורף גיטין. **ורבי יהודה בו** — וגזר שטרות, אפילו טופס, אטו גיטין. **שטרות אטו גיטין** — בטופס לא גזר, דגזירה אחיזה היא. **והא כי כתיב לה אתורף כתיב** — דכתיב "כריתות" כתיב, דהיינו תורף, והכי יליף רבי אלעזר מיניה למיסר טופס: **אלא** — לא תימא "שנאמר", דמשמע מיניה יליף, אלא "משום", כלומר, משום שנאמר בתורף "וכתב לה לשמה" — גורנין טופס אטו תורף דארייתא.

לא רצה האב - אינה מקודשת! **אמר ליה: בין לרבי יהודה בין לרבי שמעון, לא שגא תולה פדעת עצמו ולא שגא תולה פדעת אחרים - אית להו ברירה, והתם - פדקתני טעמא: אמרו לו לרבי מאיר: אי אתה מודה, שפא יבקע הגזר ונמצא זה שותה טבליים למפריע? אמר להם: לכשיבקע. משנה הכותב טופסי גיטין - צריך שיניח מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן; שמי מלוה - צריך שיניח מקום המלוה, מקום הלזה, מקום המעות, מקום הזמן; שמי מקח - צריך שיניח מקום הלוקח, ומקום המוכר, מקום המעות, מקום השדה, ומקום הזמן, מפני התקנה; רבי יהודה פוסל בבולן; רבי אלעזר מכשיר בבולן, חזין מגיטי נשים, שנאמר: "וכתב לה" - לשמה. גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל: צריך שיניח אף מקום "הרי את מותרת לכל אדם", ורבי אלעזר היא, דאמר: עדי מסירה פרתה, ובעינן כתיבה לשמה. וצריבא; דאי אשמעינן הך קמייתא - בהיא הוא דאיפא לאוקמה פרי אלעזר, דקתני: "אין פותבין" וקתני "כתבו", אבל סיפא דקתני "שאין קיום הגט אלא בחותמיו" - אימא רבי מאיר היא, דאמר: עדי חתימה פרתה, ואי אשמעינן פהיא - הריא נמי איפא לאוקמה כרבי אלעזר, אבל הא - אימא: מדיסיפא רבי אלעזר היא. רישא לאו רבי אלעזר, צריבא. מפני התקנה. מאי תקנה? אמר רבי יוחנן: מפני תקנת סופר, ורבי אלעזר היא, דאמר: עדי מסירה פרתה. וידן הוא דאפילו טופס נמי לא לכתוב, ומישום תקנת סופרים שרו רבנן. "רבי יהודה פוסל בבולן", גזר טופס אטו תורף, גזר שטרות אטו גיטין. "ורבי אלעזר מכשיר בבולן חזין מגיטי נשים". טופס אטו תורף גזר, שטרות אטו גיטין לא גזר. "שנאמר: וכתב לה", והא כי כתיב "לה" - אתורף הוא דכתיב! **אלא אימא: משום שנאמר: "וכתב לה" - לשמה.****

קשיא

בין לרבי יהודה בין לרבי שמעון לא שנא וכו' - ורבי יוסף דמסיק בפרק "בבל מערבין" (עירובין ז"ב), דלרבי שמעון לית ליה ברירה, גבי "הריני מערב לשבתות של כל השנה כולה, רציתי - אלך, רציתי - לא אלך", דמסיק רב יוסף. איפוך, ולרבי שמעון רצה מבעוד יום עירובו עירוב בו - רב יוסף יחלק בין בתולה בדת עצמו לתולה בדת אחרים.

התם דרקתני טעמא בו - בפרק "בבל מערבין" (עירובין ז"ב), מפרש רבא טעמא משום דבעינן "ראיית" ששיריה ניכרין. ונראה ההתם גריס רבא, מדאריי אביי בתריה. ועוד: דהתם נמי מסיק טעמא כי הכא. **רבי** אלעזר מכשיר בבולן - פירש בקונטרס: ולבדד שיניח מקומות הללו. וקשה לרבינו יצחק: דבגמרא פסיק רבא כרבי אלעזר. וקאמר: אפילו בשטרות? והאמר רב פפי כו' אלמא מחזי כשקרא - האי נמי מחזי כשקרא! ואי לא מכשיר רבי אלעזר אלא בטופס שטרות - מה מחזי כשקרא איכא, מאחר שהניח מקום הגולה והלזה והמעוה? ועוד: משמע דלא פריך מדרב פפי אלא משום דפסיק כרבי אלעזר, אבל אי הוה סבר כרבנן - הוה ניהא ליה. ואי שייך בטופס מחזי כשקרא - אפילו סבר כרבנן תקשי לרב פפי? ונראה לרבינו יצחק: דכרבי אלעזר מכשיר בשטרות אפילו תורף. והשתא מחזי כשקרא, שכותב "פלוני לזה מלפניו" ועדיין לא לזה. חזין מגיטי נשים דפסיל אפילו טופס, מדקתני: משום שנאמר "וכתב לה" - משמע דפסיל בניטי נשים טפי מתנא קמא. ואם תאמרו: ומנא ליה לגמרא דרבי אלעזר מכשיר בשטרות אפילו תורף, דפריך מדרב פפי? דלמא בטופס דשטרות דווקא מכשירין ושל לומר: דאם איתא דלא מכשיר אלא בטופס - היה לו לקבוע דברי רבא אלעזר אחר תנא קמא, והיה לו לקבוע דברי ולשונות: רבי אלעזר פוסל בניטי נשים, ורבי יהודה פוסל בבולן. וגם היה ראוי לשנות בסדר זה, שכל אחד מחמיר משלפניו. אבל אי רבי אלעזר אתא לאכשושי בשטרות אפילו תורף - ניהא, דנהא דברי רבי יהודה קודם - משום דקאי אתנא קמא, דאריי בניטי. ורבי אלעזר בשטרות מכשיר גיטין מתנא קמא. ובגיטין פסיל טפי. **חזין** מגיטי נשים. ואין לומר בשחרורי עבדים נמי פסיל, דאם כן בפרק קמא (גיטין ט"א), גבי שלשה דברים ששוו גיטין נשים לשחרורי עבדים ליתני: וכדברי רבי אלעזר בארבע, דקתני: וכדברי רבי מאיר בארבע. **וצריך** שיניח מקום הרי את מותרת לכל אדם - בכל דוכתי משמע שכותבין לשון זה בגט, ובפרק ברתא (גיטין פ"ה, א) נמי תנא: גופו של גט - "הרי את מותרת לכל אדם". ונהניו רבינו הם לכתוב לשון זה בגט, אבל בטופס גיטין לא היה כותב. ומכל מקום, אין להוציא לעו על גיטין הראשונים, שהרי מאריבין לכתוב כהמ לשונות בגט, דחשיב כמו "דרי את מותרת לכל אדם". **אבל** סיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו אימא רבי מאיר היא - תימה: דבסוף פתיק שמי לעיל (כ"ב, א) מוקי לה רבי ורשא אמר רבי יוחנן כרבי מאיר. ופריך עלה מההיא דמחובר, דאמר רבה בר רב זונה אמר רבי יוחנן: רבי אלעזר היא. ודחק לשני: אמוראי ניהו אליבא דרבי יוחנן. ומאי קשיא? הא משמע דבא דאף על גב דמוקמינן היא דמחובר כרבי אלעזר, מכל מקום מוקמינן שפיר והיא דהכל כשרים כרבי מאיר! ואומר רבינו יצחק: דאף על פי ששושה צריכות בהו - מכל מקום מיסתבר דאיתא כחד תנא. אבל הך דפירקין - ודאי רבי יוחנן מוקי לה כרבי מאיר משום טעמא דמסיק: מדסיפא רבי אלעזר רישא לאו רבי אלעזר, דמטעם זה קאמר רבי יוחנן בפרק "ארבעה אחין" (יבמות כ"ב), אחיות איני יודע מי שגאן. ועוד: דבתרתי קמייתא דמתניין כחדא פירקא איכא קפידא טפי לאוקמינהו כחד תנא.

מפני התקנה מאי מפני התקנה - מקום הזמן דנהא ברישא קדעב בגמרא אחר כך - היינו משום דאתא לפרושי מפני התקנה אליבא דמאן דמוקי לה כרבי אלעזר, דאין פירשוהו כמו למאן דמוקי לה כרבי מאיר.

1 קא פסיק ותני כו' - הא דלא דייק לעיל בפרק שני (ז,א) גבי "נכתב ביום ונחתם בלילה" -
 2 משום דהכא נמי לא דייק, אלא משום דכיון דכבר אשמעינן דמוקדם פסול - ממילא
 3 ידעינן דצריך שיניח מקום הזמן, אפילו לא היה תני ליה. ודחי נמי לא תנא: צריך שיניח מקום
 4 "דרי את מותרת לכל אדם".

לכשאכנסנה

1 פירש בקונטרס: משום דהוי גט ישן.
 2 וקשה: ד"אינו גט" - משמע דאינו גט כלל, ובגט
 3 ישן, אם נתגרשה - תינשא לכתחלה, כדאמר
 4 לקמן ב"הורק" (עט,ב). ואומר רבינו תם: דבגט ישן
 5 ליכא אלא ייחוד בעלמא, והכא דכנסה - גרע
 6 טפי, דדאי איכא ביאה, ואם תאמר: דביבמות
 7 פרק חמישי (נב,א), גרסינן אהך מילתא
 8 "לכשאכנסנה אגרשה" דרי זה גט מפני שבידו
 9 לגרשה, ולפירושו הקונטרס - ניהא, דפירש שם
 10 דגט ישן מיהא הוי, ורבינו תם מפרש: דהתם איירי
 11 כשכתב בו זמן התינה, דאפילו גט ישן לא הוי.
 12 והכא - כשכתב זמן קודם נישואין.

הכא נמי

1 גיטתא שמיא יאמרו גיטה קודם לבנה -
 2 ואם תאמר: מה קפידא הוא שכתוב
 3 הסופר זמן? והא ליכא למיחש שיבא לגרש בגט זה
 4 אחר נישואין, שהרי עדים לא יחתמו לו, דחזו
 5 שהוא זוממין, ואיכא למיחש בבישואין משום
 6 פירוי! ואומר רבינו תם: דכיון שרואין העדים
 7 שכתב בגט "ארסותי" - יחתמו אחר הנישואין, כי
 8 יסברו דעודה ארוסה. ואם תאמר: כשיניח מקום
 9 הזמן נמי, וכתבו זמן ביום גרושין - איכא למיחש
 10 שיאמרו גיטה קודם לבנה, כיון שרואין שכתוב
 11 בגט "ארסותי", וסבורין שלא ניסת לו מעולם, וגם
 12 יפסידו ואלקחות פירות שמכר להם הבעל שלא
 13 כדון, דיאמרו: ארוסה היתה ואין לו פירות! ויש
 14 לומר: דלקוחות לא יקנו פירות אם לא שיעיד
 15 שנישואה היתה, וביאו עדים על כך, וגם על בנה
 16 ידקדק, ויראו שנתעברה לפני הזמן הכתוב בגט,
 17 ויתברר דהרב שניסת. אלא נמי, יש לדבר קול
 18 שנישואה, אלא שאין זמן הנישואין יודע כל כך
 19 וידעו דמה שכתוב בגט "ארסותי" - לפי שכתב
 20 קודם נישואין, אבל אם נכתב זמן של קודם
 21 נישואין - יאמרו כל שעה דגיטה קודם לבנה,
 22 אבל קשה: דלמה לן טעמא דגיטה קודם לבנה?
 23 כיון שהיא נשואה וכתוב בו זמן של אירוסין -
 24 יפסל למאן דאמר משום פירי, כמו גט שאין בו זמן
 25 כלל, שאין שום הוכחה מתוך זמן הכתוב בגט זה?
 26 **הכא** נמי מיחזי כשיקרא - ואם תאמר: ורב
 27 פפי, מאי שנא דנקט אשרתא טפי מכל שטרות?
 28 ואומר רבינו יצחק, דרבנות היא באשרתא, אף
 29 על פי שידועין שהחיתום העדים אמת ומזומנים
 30 העדים מניחים לקיימה. **וליתא** לדרב פפי -
 31 תימה: דגם דלייתא, ורב נמי לא סבר לה, בפרש
 32 שני דכתובות (כא,ב), פריך מינה לרב גבי שפחה
 33 שישבו לקיים את השטר, ומגיה מתוך כך דברי
 34 רב, אימא עד שלא כתבו כו' ויש לומר: דודאי
 35 אליבא דרב ליתא, והתם פריך לישנא דקאמר
 36 משמיה דרב דהוא, ולא מסיים בה אמר רב, ואית
 37 דלא גריס הכא לדרב פפי, אלא: וליתא, ופירשו:
 38 וליתא לקשיאי, דבשטרות לא חיישינן למיחזי
 39 כשיקרא, דאמר רב נחמן וכו', ודוקא באשרתא
 40 חיישינן למיחזי כשיקרא, שהוא קיום השטר.

1 **קשׂיא דרבי אלעזר כו'** - רישא אוקמת כרבי אלעזר ומכיר לכתוב טופסי גיטין, וסיפא
 2 פליגי ואמר: חוץ מגיטי נשים. פשוט **קמפה** - "מפני התקנה" דקתני - לא אהרתא
 3 דטופסי קאי, אלא א"צריך שיניח" קאי, מפני תקנת קטשה, ורבי מאיר **תא** - דלא בני
 4 כתיבה לשמה, ולא צריך שיניח מקום "הרי את מותרת", אלא מקום השמות לבדן משום
 5 קטשה, ומקום הזמן משום מוקדם. **דאפילו תורף**
 6 - עם השמות לכתוב. דכי כתיב "וכתב לה" -
 7 אחתימת עדים קאי, שהיא עיקר כתיבתו. **דקא**
 8 **כתיב** - ומכיר שמו ושמה. ורתח **עלה** - וכי
 9 משכח לגט מזומן - ידוב ליה ניהלה, ופענן
 10 ומותיב לה - כשהיא מגורשת. **דאפילו טופס**
 11 **לא לכתוב** - גזירה משום תורף דאורייתא. **לא**
 12 **שנא** מן האירוסין - המגרש לארוסתו צריך
 13 לכתוב זמן כשר, ולא מוקדם. **למאן דאמר משום**
 14 **פירי איכא** - שאם יכתוב זמן לבו ביום, הוא
 15 יגרשנה לאחר זמן, והיא טורפת מיום הכתיבה.
 16 **אירוסה מי אית לה פירי** - מי אית לה דין פירי?
 17 הלא אינו אוכל פירות אלא משעת תנאי כתובה
 18 ואילך, שהוא מתחייב בפרקנה, כדאמרין
 19 ב"גרעה שנתפתחה" (כתובות ז,ב). **משום**
 20 **תקנת ולד** - הצריכו להניח מקום זמן לגט
 21 ארוסה, ולא הוה ידענא מאי היא - דמאי ולד
 22 יש לארוסה? ליון נשמעיתא להא דתניא כתבו
 23 גט לאירוסתי' - עכשיו, ולא אתננו לה עד לאחר
 24 שאכנסנה. **אינו גט** - דגט ישן הוא. שמה
 25 תתעבר כשיכנסנה, ויאמרו: גיטה קודם לבנה,
 26 שהיו סבורים שנתנו לה ביום שכתב. **הכא נמי**
 27 - במתניתין, משום הכי צריך להניח מקום זמן
 28 אף לטופס הארוסה - שמה יכתוב זמן לבו
 29 ביום, והוא לא יגרשנה עד לאחר נישואין,
 30 ויאמרו: בלא קידושין וכתובה נתעברה לאחר
 31 גירושין, ופגם הוא למשפחה. **הלכתא כרבי**
 32 **אלעזר** - שפוסל טופסי גיטין, גזירה משום
 33 תורף, שובינא דחיביי - מאושר שבחכמים.
 34 **ואפילו שטרות** - במאי דפליגי רבי
 35 אלעזר דאורייתא יהודה, ואבשר בטופסי שטרות -
 36 אמר רב נמי הלכה כרבי אלעזר בתמיה.
 37 **אשרתא** - קיום השטר, שהעדים מעידין על
 38 כתב ידיהם בבית דין, ובית דין כותבין בה במותב
 39 תלתא הוינא, ואתו פלוני ופלוני ואסידו
 40 אחתימות ידייה, ואשרתו וקיימנהו כדחוי,
 41 וחותמין. **מצאו באשפה** - ולא נכתב לשם אשה
 42 כלל. **למאן**: לא חיישינן למיחזי כשיקרא כיון
 43 דנחתם בעתו וזמנו. **בו** - ביום של חתימה.
 44 **ופרעו** - בו ביום. **אינו חוזר ולוה בו** - ואפילו
 45 ביום מלוה ראשונה לאחר פירעון, דליכא
 46 למיחש למוקדם. והכי מפרשינן לה ב"שנים
 47 אחוזין" (בבא מציעא ז,א), שכבר נמחל שעבודו
 48 אוחזין, כשפרעו, ובטל השטר, ואין החקיקות
 49 משועבדות שוב למלוה השניה, שלא עליה
 50 נחתם שטר זה, והוא לא מלוה על פה. **אבל**
 51 **לשיקרא** - אם היה נחתם על מלוה זו, אף על
 52 פי שכתב קודם הלואה - כשר, אם בו ביום
 53 נכתב.

1 **קשׂיא דרבי אלעזר כו'** - רישא אוקמת כרבי אלעזר ומכיר לכתוב טופסי גיטין, וסיפא
 2 פליגי ואמר: חוץ מגיטי נשים. פשוט **קמפה** - "מפני התקנה" דקתני - לא אהרתא
 3 דטופסי קאי, אלא א"צריך שיניח" קאי, מפני תקנת קטשה, ורבי מאיר **תא** - דלא בני
 4 כתיבה לשמה, ולא צריך שיניח מקום "הרי את מותרת", אלא מקום השמות לבדן משום
 5 קטשה, ומקום הזמן משום מוקדם. **דאפילו תורף**
 6 - עם השמות לכתוב. דכי כתיב "וכתב לה" -
 7 אחתימת עדים קאי, שהיא עיקר כתיבתו. **דקא**
 8 **כתיב** - ומכיר שמו ושמה. ורתח **עלה** - וכי
 9 משכח לגט מזומן - ידוב ליה ניהלה, ופענן
 10 ומותיב לה - כשהיא מגורשת. **דאפילו טופס**
 11 **לא לכתוב** - גזירה משום תורף דאורייתא. **לא**
 12 **שנא** מן האירוסין - המגרש לארוסתו צריך
 13 לכתוב זמן כשר, ולא מוקדם. **למאן דאמר משום**
 14 **פירי איכא** - שאם יכתוב זמן לבו ביום, הוא
 15 יגרשנה לאחר זמן, והיא טורפת מיום הכתיבה.
 16 **אירוסה מי אית לה פירי** - מי אית לה דין פירי?
 17 הלא אינו אוכל פירות אלא משעת תנאי כתובה
 18 ואילך, שהוא מתחייב בפרקנה, כדאמרין
 19 ב"גרעה שנתפתחה" (כתובות ז,ב). **משום**
 20 **תקנת ולד** - הצריכו להניח מקום זמן לגט
 21 ארוסה, ולא הוה ידענא מאי היא - דמאי ולד
 22 יש לארוסה? ליון נשמעיתא להא דתניא כתבו
 23 גט לאירוסתי' - עכשיו, ולא אתננו לה עד לאחר
 24 שאכנסנה. **אינו גט** - דגט ישן הוא. שמה
 25 תתעבר כשיכנסנה, ויאמרו: גיטה קודם לבנה,
 26 שהיו סבורים שנתנו לה ביום שכתב. **הכא נמי**
 27 - במתניתין, משום הכי צריך להניח מקום זמן
 28 אף לטופס הארוסה - שמה יכתוב זמן לבו
 29 ביום, והוא לא יגרשנה עד לאחר נישואין,
 30 ויאמרו: בלא קידושין וכתובה נתעברה לאחר
 31 גירושין, ופגם הוא למשפחה. **הלכתא כרבי**
 32 **אלעזר** - שפוסל טופסי גיטין, גזירה משום
 33 תורף, שובינא דחיביי - מאושר שבחכמים.
 34 **ואפילו שטרות** - במאי דפליגי רבי
 35 אלעזר דאורייתא יהודה, ואבשר בטופסי שטרות -
 36 אמר רב נמי הלכה כרבי אלעזר בתמיה.
 37 **אשרתא** - קיום השטר, שהעדים מעידין על
 38 כתב ידיהם בבית דין, ובית דין כותבין בה במותב
 39 תלתא הוינא, ואתו פלוני ופלוני ואסידו
 40 אחתימות ידייה, ואשרתו וקיימנהו כדחוי,
 41 וחותמין. **מצאו באשפה** - ולא נכתב לשם אשה
 42 כלל. **למאן**: לא חיישינן למיחזי כשיקרא כיון
 43 דנחתם בעתו וזמנו. **בו** - ביום של חתימה.
 44 **ופרעו** - בו ביום. **אינו חוזר ולוה בו** - ואפילו
 45 ביום מלוה ראשונה לאחר פירעון, דליכא
 46 למיחש למוקדם. והכי מפרשינן לה ב"שנים
 47 אחוזין" (בבא מציעא ז,א), שכבר נמחל שעבודו
 48 אוחזין, כשפרעו, ובטל השטר, ואין החקיקות
 49 משועבדות שוב למלוה השניה, שלא עליה
 50 נחתם שטר זה, והוא לא מלוה על פה. **אבל**
 51 **לשיקרא** - אם היה נחתם על מלוה זו, אף על
 52 פי שכתב קודם הלואה - כשר, אם בו ביום
 53 נכתב.

משנה

משנה

58 ובפרק שני דכתובות (כא,ב) דאיידי בקיום השטר - פריך שפיר מינה. ובפרק "הכותב" (שם פה,א) דמייתי לה אפסק דין דרב ביבי, קאמר נמי וליתא - יש לפרש כמו הכא: וליכא כולי האי
 59 מיחזי כשיקרא, שכותבין שנשבעה כמו שפסקו לה בית דין.

דא

הנישואין, בין למאן דאמר – רבי יוחנן (לעיל י.ז.א), שהטעם שתיקנו
 לכתוב זמן בגט, על אף שאינו שטר גביה.
 הוא משום שמא יחפה על פת אחרות שהיא אשתו ותזנה תחתיו,
 ובזמנת שיחוס עליה שלא יזרוגה בית דין יכתוב לה גט ללא זמן,
 וכשיבואו לדונה למיתה תאמר שהיתה גרושה בשעה שזינתה,
 איכא – יש מקום לחשוש לזה גם אם יכתוב את זמן כתיבת הגט,
 שמא תזנה בין כתיבתו למסירתו, בין למאן דאמר – ריש לקיש,
 שהטעם שתיקנו לכתוב זמן בגט, הוא משום פירי שאוכל הבעל
 מנכסי המלוג שלה, שעד שעת הגירושין הם שלו ורשאי למכור
 אותם, ואם לא יכתוב זמן יש לחוש שימכור אף אחר גירושין,
 וכשתתבע שיחזיר לה יאמר שקודם הגירושין מכר, איכא – יש
 מקום לחשוש הפסד פירות גם אם יכתוב את זמן כתיבת הגט, שאף
 את הפירות שימכור הבעל בין כתיבת הגט למסירתו, תוציא
 האשה מיד הלקוחות על ידי הגט שזמנו מוקדם. אלא אם כותב גט
 לגרש את אשתו מן האירוסין, בשלמא למאן דאמר – רבי יוחנן,
 שתקנו זמן בגט משום שמא יחפה על פת אחרות, אף מן האירוסין
 איכא – יש לחוש שאם תזנה בין כתיבת הגט לגירושין, יתן לה את
 הגט כדי לחפות עליה, אלא למאן דאמר – ריש לקיש, שהטעם
 שתיקנו לכתוב זמן בגט הוא משום פירי, מדוע אסור לכתוב את
 זמן כתיבת הגט בגט מן האירוסין, איידיה מי אית לה פירי, הרי
 הבעל אינו מקבל את פירות נכסי המלוג אלא אחר הנישואין.
 ואין כל חשש אם יכתוב את זמן כתיבת הגט.
 מתרצת הגמרא, אמר רב עמרם, הא מילתא שמעית מיניה דעולא
 ו-דבר זה שמעתי מעולא, דאמר שהטעם שאסרו לכתוב זמן
 מוקדם בגט ארוסה הוא משום תקנת ר' יודן, ולא ידענא מאי ניהו –
 ולא ידעתי פירושו שהרי אין לארוסה ילדים. אך פון דשמעיתא
 להא – ששמעתיא ברייתא זו ולפירושה, דתניא, האומר כתבו גט
 לאירוסתי, ולא אגרשה כעת, אלא לבשאכנסנה לנישואין אנרשנה
 בגט זה, וכתבו בו את זמן כתיבתו, אינו גט, ואמר עולא לפרש את
 הברייתא, מה מעם אינו גט, גזירה שפא כשישאנה תתעבר, וכיון
 שזמן הגט מוקדם מזמן עיבורה, יאמרו הבריות שגפיה קודם לבנה,
 ונתעברה שלא בנישואין, ופגם הוא.
 ועל פי זה יש לפרש הקא נמי – במשנתנו גם כן, שאסור לכתוב
 בגט ארוסה את זמן כתיבתו, גזירה שפא כשישאנה תתעבר, ואחר
 כך אם יגרש אותה בגט זה, יאמרו גיטה קודם לבנה, וכדי שלא
 להוציא לעז על הולד, אסרו חכמים להקדים את זמן הגט של
 ארוסה.
 שנינו במשנה שרבי אלעזר פוסל אף טופסי גיטין שנכתבו שלא
 לשמה, גזירה שמא יבואו לכתוב גם תורף שלא לשמה. אמר רבי
 יודן, אמר רבי אבא בר שילא, אמר רב המנונא סבא, אמר רב אדא
 בר אבהו, אמר רב, הלכה פרי אלעזר שאין לכתוב טופס גיטין
 שמא יכתוב גם תורף.
 קרי רב עליה דרבי אלעזר, מוכינא דחכימי – מאושר שבחכמים.
 שואלת הגמרא, וכי אמר רב שהלכה כרבי אלעזר ואפילו בשאר
 שטרות נמי, שחלק על רבי יהודה והכשיר לכתוב טופסי שאר
 שטרות, והאמר רב פפי משמיה דרבא, האי אשרתא דדיני – שטר
 הדיינים.
 דמיכתבה מקמי דליסחדי סתרי אהתימת ודיהו – שנכתבה לפני
 שהעידו העדים על חתימת ידיהם, פסולה האשרתא, אלא – הרי
 שחוששים לכך ששטר זה מיהו כשיקרא – נראה כשקר, כיון
 שבזמן הכתיבה עדיין לא העידו העדים, הקא נמי – אף כאן
 בכתיבת טופסי שאר שטרות.
 כיון שלא איתה כל הלואה, מיהו כשיקרא, ולא כרבי אלעזר
 שמתיר לכתוב טופסי שאר שטרות.
 מתרצת הגמרא, וליהא – לא נפקס כרב פפי בשם רבא, וראיה לכך

מקשה הגמרא, קשיא דרבי אלעזר אדרבי אלעזר, שסתר דבריו,
 שהרי בתחילת המשנה ביארנו כרבי אלעזר ולכך מותר לכתוב
 את הטופס, ואילו בספא מבואר שלרבי אלעזר אסור לכתוב
 טופסי גיטין. מתרצת הגמרא, תרי תניא ואלכא דרבי אלעזר, שני
 תנאים הם שנחלקו בשיטת רבי אלעזר, לתנא של הירשא לא
 אסרו חכמים כתיבת טופס גיטין מחשש שיבוא לכתוב אף את
 תורף הגט, ולתנא של הסיפא אסרו אף כתיבת הטופס שמא יבוא
 לכתוב את התורף.
 הגמרא מבארת ביאור נוסף בפירוש דברי המשנה 'מפני התקנה'.
 רבי שפתי אמר בשם חוקה, שהנאמר במשנה 'מפני התקנה' אינו
 טעם להתיר לכתוב טופס, אלא טעם שאסור לכתוב תורף, והיינו
 משום קטטה, שאם יכין הסופר גט על שם הבעל והאשה, זה עלול
 להביא לקטטה ביניהם, ומשנתנו בשיטת רבי מאיר היא, דאמר
 עדי התימה פירי – הם העושים את הגט לספר כריתות, ואין צריך
 להניח מקום 'הרי את מותרת', אלא וברין הוא דאפילו תורף נמי –
 צריך להיות מותר לכתוב, כיון שהנאמר בתורה (דברים כד א) 'וכתב
 לה' שדרשו מזה שצריך שתהיה כתיבה לשמה, על חתימת
 העדים נאמר, אך כתיבת הגט אינה צריכה להיות לשמה. אך
 מאחר וזמנין דשמעה ליה האשה לסופר דקא כתיב גט על שמה
 ושם בעלה, וסברה איהו קאמר ליה – ותחשוב שהבעל אמר לסופר
 לכתוב עבורם גט, ונהו לה קטטה פתיה – ותבוא לידי קטטה עם
 בעלה, ולכן אסר רבי מאיר לכתוב את שמותיהם בגט ללא ציווי
 הבעל.
 אך 'הרי את מותרת לכל אדם' יכול לכתוב אף ללא ציווי הבעל,
 משום שאין צריך לכתוב את הגט לשמה.
 ומבארת הגמרא ביאור נוסף בפירוש המשנה 'מפני התקנה'. רב
 חסדא אמר בשם אבימי, שטעם משנתנו הוא משום תקנת עגונות.
 ונחלקו אמוראים בפירוש דבריו, אמרי לה – יש אמורים, שמפרש
 את המשנה בשיטת רבי מאיר, ואמרי לה שמפרש את המשנה
 בשיטת רבי אלעזר. מפרשת הגמרא, אמרי לה שפירש בשיטת רבי
 מאיר, דאמר עדי התימה פירי – שהם העושים את הגט לספר
 כריתות, וברין הוא דאפילו תורף נמי מותר לסופר לכתוב, אך
 וזמנין דהוה ליה קטטה פתיה – פעמים שיהיה לבעל קטטה עמה,
 ורתח עליה, וזריק ליה ניהלה, ופענן ומותיב לה – ככעסו עליה, אם
 יהיה מזומן לו גט, וזרוק לה אותו מיד, ותשאיר גרושה ללא בעל.
 ולכן אסר רבי מאיר לכתוב את תורף הגט, כדי שעד שיכתבו זאת
 תנחו דעתו.
 אמרי לה – יש אמורים, שרב חסדא בשם אבימי מבאר את המשנה
 בשיטת רבי אלעזר, דאמר עדי מסיקה פירי – שהם העושים את
 הגט לספר כריתות, ומה שנאמר בתורה (דברים כד א) 'וכתב לה'
 שדורשים מזה שצריך לכתוב גט לשמה, היינו כתיבת תורף הגט,
 וברין הוא דאפילו מופס נמי לא לכתוב ללא ציווי הבעל, שמא
 יבוא לכתוב גם את התורף שלא לשמה ויפסל הגט מדאורייתא,
 אך וזמנין דבעי למיזל – שרוצה הבעל ללכת למדינת הים, ולא
 אשכח ספרא – ולא ימצא סופר שיש לו זמן לכתוב גט, ושכיב לה
 ואיזל – ויעזוב את אשתו ללא גט, וילך למדינת הים, ופענן ומותיב
 לה – וישאיר אותה עגונה, ולכן התירו חכמים שיהיה הטופס מוכן
 ביד הסופר, כדי שיוכל למלאות את התורף מיד כשיבקש זאת
 הבעל.
 שנינו במשנה, שצריך הסופר להשאיר מקום התורף, ומקום הזמן.
 הגמרא מבררת מדוע צריך להשאיר את מקום הזמן פניו: קפסיק
 ותני – במשנה, שצריך לכתוב בגט את זמן הגירושין ולא את זמן
 כתיבת הגט.
 לא שפא אם מגרש את אשתו מן הנישואין, ולא שפא אם מגרשה
 מן האירוסין, שואלת הגמרא, בשלמא כשכותב גט כדי לגרש מן

49 את חתימותיו, ונאבד מזה שקיימו ובא לתבוע שישבוהו לו, וְהָיָה
50 כְּתִיב בַּיָּהּ - והיה כתוב בגט, שנכתב כְּשִׁוְרֵי מְתָא דְעַל רְכִישׁ וְנָרְא
51 - בעיר שוירי שעל רכס הנהר, ולא הוחזק באותו מקום עוד אדם
52 ביום זה וְאָמַר רַב הוֹנָא, שעל אף שלא הוחזק אדם ששמו כשמו
53 באותו מקום, מכל מקום חוֹשְׁשִׁין לְשֵׁנֵי שְׁוִירֵי - שמא יש מקום נוסף
54 ששמו שוירי, ושם יש אדם ששמו כשם זה, ואף הוא כתב גט
55 לאשתו וממנו נפל, ולכן אין להשיב את הגט לזה שבא לפנינו
56 וְאָמַר לֵיהּ רַב חֲסִידָא לְרַבָּה, פּוּק וְעֵינֵי בְּהָ, דְלִאֲוֵרְתָא כְּעֵי לָהּ מִיַּד
57 רַב הוֹנָא - צא ועיין בהלכה זו, כיון שלערב ישאל אותך רב הונא
58 מה הדין באופן זה. נִפְק - יצא רבה דק - דקדק בעיון המשניות,
59 וְאִשְׁכַּח - ומצא משנה שמבואר בה שאין לחוש לכך. דְתַנֵּן, כָּל
60 המוצא מְעֻשָּׂה בֵּית דִּין - שטר המקום בבית דין, הָרִי וְהַ יְחִידִי, הֵרִי
61 שאין חוששים שמא יש שני מקומות שנקראים באותו שם.
62 מבאר הגמרא את ראייתה, וְהָא בֵּי דִינָא דְרַב הוֹנָא - והרי בית
63 דינו של רב הונא, דְמָמְקוּם שְׁהַשְׁיִירוּ מְצִוִּיּוֹת דְמִי, משום שרבים
64 היו צריכים לו לדין ולהוראה, וְקָא פָּשִׁישׁ רַבָּה מִהַמְשַׁנָּה, שִׁחְוִיר
65 את השטר למלואו, ואין חוששים שמא יש מקום נוסף בשם זה, ובו
66 יש אדם ששמו כשם בעל שטר זה. אֲלָמָא - הרי שרק אֵי הוֹחִיקוּ
67 שְׁנֵי יוֹסְפֵי בְּן שְׁמַעוֹן בְּעִיר אַחְתָּא, אֵין - חוששים שמא נפל מאדם
68 אחר ששמו כשמו, וְאֵי לֹא הוֹחִיקוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּשֵׁם שׁוּהָ, לֹא
69 חוששים שמא יש אדם ששמו כשמו, אלא מחזירים לו את השטר
70 על אף שיש שירות מצויות. ומביאה הגמרא מעשה, עָבַד רַבָּה
71 עוֹבְדָא - עשה רבה הלכה למעשה בְּהוֹנָא וְנָרְא דְאִשְׁתֵּיכָּהּ בֵּי
72 בִּיתְנָא - בגט שנמצא במקום הכותנה בְּפּוּמְקִדִּיתָא, בְּשְׁמַעְתִּיהָ -
73 כפי שפירש את משנתו, שאין לחוש שמא נפל השטר מאדם
74 בשם זהה אלא במקום ששיירות מצויות והוחזק אדם בשם זהה,
75 וכיון ששם לא נשלמו התנאים הללו, הורה להשיב את השטר
76 לבעליו. ומביאה הגמרא שתי לשונות איך היה המעשה, וְאִפְּסָא
77 דְאָמְרִי -יש אומרים, שהגט נמצא בְּדוֹבְתָא הוֹפָא דְתָרוּ בִּיתְנָא -
78 במקום ששורים בו את הכותנה, וְאָפֵל עַל גַּב הַיְהוּחִיקוּ שְׁנֵי יוֹסְפֵי בֶן
79 שמעון, כיון דְלֹא שְׁבִיבִין שְׁיִירוֹתָא - שאין השיירות מצויות, ואין
80 לחוש שמא גם השני ששמו כשמו הגיע למקום זה. וְאִפְּסָא דְאָמְרִי,
81 שהגט נמצא בְּדוֹבְתָא דְמוֹבְנֵי בִּיתְנָא - במקום שמוכרים בו את
82 הכותנה, וְהוּא שְׁלֹא הוֹחִיקוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּשֵׁם זֹהָ, ולכן אין לחוש
83 שנפל מהשני, וְשְׁבִיבִין שְׁיִירוֹתָא - על אף ששיירות מצויות במקום
84 שמוכרים בו כותנה.
85 הגמרא מביאה שנהר רבי זירא פירש את משנתו במקום
86 שהשיירות מצויות רבי זירא דְמִי מְתִינֵינִי אֲבִירִיתָא וּמְשֵׁנִי - מקשה
87 סתירה בין משנתו לברייתא, ומתרצה. תָּנֵן בְּמִשְׁנֵינוּ, הַמְבִיא גַט
88 שנכתב כדן על פי ציווי הבעל, וְאָבַד הַיְמָנוּ, אִם מְצָאוּ לְאַלְתֵּר -
89 מיד, כְּשֵׁר לַגְרֵשׁ בוּ, וְאִם לֹא - שלא מצאו לאלתר, אלא לאחר
90 זמן, פְּסוּל לַגְרֵשׁ בוּ, שמא אינו אותו הגט שנאבד, אלא של אחר
91 ששמו כשמו, ולא נכתב לשם גירושי אשה זו. וְרַמְיָנְהוּ - ואקשה
92 סתירה בין המשנה לברייתא, ששנינו מְצָאוּ גַט אִשָּׁה בְּשׁוּק, בְּיָמֵן
93 שְׁהַפְּעַל מוֹדָה שְׁגִירֵשׁ בוּ את אשתו, יְחִוִּיר לְאִשָּׁה, אֵךְ אִם אֵין תְּפַעַל
94 מוֹדָה שְׁגִירֵשׁ בוּ, לֹא יְחִוִּיר את הגט לֹא לָוָה - לבעל, שמא יביא עדי
95 מסירה שגירשה בו, ויאמר שפרע את כתובתה ולכן החזירה לו
96 את הגט, כדי ששוב לא תתבענו, וְלֹא לָוָה - לאשה, שמא לא
97 התגרשה בו, ותלך ותינשא לאחר על ידי גט זה. מדייקת הגמרא,
98 הָא

1 משנה
2 משנתנו מבאר דין גט שנכתב לשמה ונאבד וחוזר ומצאו, באיזה
3 אופן תולים שהוא אותו הגט שנכתב לשמה, וכשר לגרש בו,
4 ובאיזה אופן יש לחוש שמא גט אחר הוא שלא נכתב לשמה, ואין
5 לגרש בו.
6 שליח הַמְבִיא גַט שנכתב כדן על פי ציווי הבעל, וְאָבַד הַיְמָנוּ, אִם
7 מְצָאוּ לְאַלְתֵּר - מיד כְּשֵׁר לַגְרֵשׁ בוּ, אֵךְ וְאִם לֹא - שלא מצאו
8 לאלתר, אלא לאחר זמן, פְּסוּל לַגְרֵשׁ בוּ, שמא אין זה הגט שנאבד,
9 אלא של אחר ששמו כשמו, ואם כן נכתב שלא לשם גירושי אשה
10 זו.
11 אִם מְצָאוּ בְּתַפְסָּה - כלי או בְּדוֹלִסְקָמָא - ויש סימן בכלים אלו
12 ששלחו הם, על אף שאין מכיר את הגט, יכול לגרש בו. וכן אם מצא
13 את הגט במקום אחר, אִם מְבִירִי בטביעות עין, על אף שאין בו
14 סימן, כְּשֵׁר לַגְרֵשׁ בוּ:

גמרא

15
16 שנינו במשנה שרק אם מצא את הגט לאלתר כשר לגרש בו,
17 הגמרא מקשה סתירה ממשנה שמשמע שאף אם מוצא את הגט
18 אחר זמן רב כשר לגרש בו:
19 וְרַמְיָנְהוּ - ואקשה סתירת המשניות זו על זו, ששנינו, מְצָאוּ שטרות
20 גִּיטֵי נְשִׁים, וְשִׁטְר וּשְׁטוּרֵי שַׁחְוִירֵי עָבְדִים, או שמצא דִּיחִיבִין -
21 שטרי מתנת שכיב מרע, או מְתָנוּת - שטרי מתנת בריא, וְשׁוֹכְרִין -
22 שטרי פרעון הלוואה הָרִי וְהַ יְחִידִי לֹא יְחִוִּיר את הגט לא לבעל ולא
23 לאשה, וכן שאר השטרות לא יחזירם לא לעושה השטר ולא
24 למקבלו, משום שְׁאֵינִי אוֹמְרָא, פְּתוּבִין הֵי שְׁטוּרֵי, משום שרצה
25 לגרש, לשחרר, או לתת במתנה, וְנִמְלֵךְ עָלֵיהֶן - ולבטוח התחרט
26 שְׁלֹא לִיְתֵנָּן לשכנגדו. משמע, שרק משום חשש זה לא יחזיר את
27 הגט לא לבעל ולא לאשה, הָא אִם אָמַר הַבַּעַל אַחַר שֶׁנִּמְצָא הַגִּט,
28 תְּנֵנוּ גַט זֶה לְאִשָּׁה, ולא נמלך מליתנו לה, נוֹתְנִין לָהּ וּמִתְגַּרְשָׁת בוּ,
29 וְאִפְּסָלוּ לְיָמֵן מְרִוּפָּה - אם עבר זמן מרובה מאז שבאבד הגט, ואין
30 חוששים שמא אחר ששמו כשמו כתב זאת.
31 מתרצה הגמרא, אָמַר רַבָּה, לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵין - במשנתנו, שאסרה
32 להחזיר את הגט אם לא מצאוהו מיד, מדובר בְּמָקוֹם שְׁהַשְׁיִירוֹת
33 מְצִוּוֹת, ויש לחוש שמא נפל הגט מאדם אחר שעבר כאן,
34 ושמותיהם שווים, כָּאֵין - במשנה בבבא מציעא מדובר, בְּמָקוֹם
35 שְׁאֵין הַשְׁיִירוֹת מְצִוּוֹת, ולכן אין לחוש שמא נפל מאדם אחר.
36 מוסיפה הגמרא על דברי רבה, וְאִפְּסָלוּ בְּמָקוֹם שְׁהַשְׁיִירוֹת מְצִוּוֹת
37 שאמרנו שחוששים שמא מאדם אחר ששמו כשמו נפל גט זה,
38 וְהוּא - מה שחוששים לזה, זה רק באופן שְׁהוֹחִיקוּ שְׁנֵי יוֹסְפֵי בֶן
39 שְׁמַעוֹן בְּעִיר אַחְתָּא, ולכן יש לחוש שמא נפל מהאחר, אֵךְ אִם לֹא
40 הוחזקו שני אנשים ששמותיהם שווים, אין חוששים שמא יש
41 באותה העיר, אדם נוסף ששמו כשמו, או שמא יש עיר נוספת
42 ששמה כשם העיר שלו.
43 ומוכיחה הגמרא שבהכרח לומר כך, משום דְאֵי לֹא תִּמְאָה הָכִי -
44 שאם לא נאמר כך, אלא אף באופן שלא הוחזקו חוששים לזה,
45 קָשְׁיָא סתירה דְרַבָּה אֲדַרְבָּה - מדברי רבה על דברי עצמו, שלא
46 חשש לשני יוסף בן שמעון, וכפי שהיה במעשה שמביאה הגמרא,
47 דְהוּא גִּיטָא דְאִשְׁתֵּיכָּהּ בֵּי דִינָא דְרַב הוֹנָא - שהיה גט שנמצא בבית
48 דינו של רב הונא, שהביאורו לבית דין כדי לקיימו, וקיימו בית דין

אגרות קודש

[י"ז סיון תשי"ג]

...רופא דתי - בטח יוכל לסדר שלא יוזקק לרחץ בש"ק. ושבת עצמה מרפאת וכלי רז"ל

שבת היא מלועזק (ובכ"ז ועי"ז) רפואה קרובה לבוא...

בזמן שהבעל מודה יחיד לאשה ואפילו לזמן מרובה - ואם תאמר: כיון דבעל שאמר "גרשתי את אשתי" נאמן, והוא מודה שגרשה, אפילו אין הגט שלה - ניתן לה לראיה בעלמא, ומאי פריך? ויש לומר: דלא מהימן אלא מבאן ולחבא, מיגו שיכול עבשוי לגרשה, ולא תטרף פירות אלא מבאן ואילך, אבל למפרע - לא, כשאומר: גרשתיה מזמן

הכתוב בנג, כדאמרין ב"ש נחל"ך (בבא בתרא קל"ב.ו). והבא שידוע לנו שלא בא לירד עבשוי זה הגט בתורת גירושין - אינו נאמן מבאן ולחבא יותר מלמפרע, ו"יחיד לאשה" דקתני - היינו בעדים, ותתגרש בחורה זו, אפילו לא נתגרשה עדין, ולא חיישין שמא מאחר נפל, אפילו לזמן מרובה. **מעולם** לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון - מתוך הלשון משמע שידעין ש לא חתמו אלא על אחד, אבל אין מכירים מי הוא אותו יוסף בן שמעון. ותימה: דאם בן אמואי מהמינן ליה לומר שהוא שלו יותר משלא היו אומרים העדים כלום, שלא היה נאמן לומר שהוא שלו, ולא מהדירין ליה בטביעות עין - חדשישין שמא הוא משקר! ואומר רבינו יצחק: דעולם לא חסדין ליה שישקב במודד לומר שהוא שלו, ללקלקלה, דמשום להרוח פשטי דספרא - לא היה מקלקלה, דהא בעל שאמר "גרשתי את אשתי" נאמן, ולא חיישין להכי, ולחכי, כשאומרים העדים שלא חתמו אלא על גט אחד, הוא אומר שעל שלו חתמו - נאמן, אבל כבוד העדים אומרים כלום - חיישין שמא הוא סבור שהוא שלו, לפי שאין יודע שיש יוסף בן שמעון אחר, או יודע ואין נראה לו לחוש שגם הוא אבד גט, ולכך אומר שהוא מכיר אף על פי שאינו מכיר. ובקונטרס פירש: כגון דקאמרי עדים החרומים בו: מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של שם זה, ואותו חתמנו לאיש זה התובע. ולפי זה צריך לומר שלא ראו עדים חתימת הגט, שאם ראו ואומרים שהוא כתיב ידם ולזה חתמו - פשיטא שחירו, ולא היה צריך להשמיענו, דהא ודאי לא חיישין דלמא איתרמי שמא כשמת ועדים בעדים וחתמיה כחתימה, ובשינוי נמי אינו מוכיח חתימה כחתימה.

בגון דקאמר נקב יש בצד אות פלונית - פירש בקונטרס: דקאמר השליח, ואית פסדים דגרסי: דקאמרי עדים. ויש לומר: דעדים מהמינן אפילו כשראוהו כבר, ושלח לא מהימן אלא כשאר כן קודם שראוהו. **סימנין** דאורייתא או דרבנן - אי סימנין דרבנן, הא דמהדירין אבדה מן התורה - היינו בעדים, ורבנן הוא דעבדו במציאתה תקטאת להחזיר בסימנין, ואם תאמר: הא דתנן בפרק "אלו מציאות" (בבא מציעא כ"א, דבר שיש בו סימן חיובי להכריז, ושאינו בו סימן ר"י אלו שלו, ואפילו מדרבנן למה הוא שלו? וכי, ויהי עדים, דמן התורה מה ליה זמה ליה זה, כיון דבעי עדים - יכ' ימצא עדים בזה כמו בזה: ויש לומר: דעל ידי סימן מכירים העדים בטביעות עין, ועוד: דעל ידי סימן שואלים אם יש שמכיר אותו דבר שיש בו סימן כך וכך, דעל ידי כך ימצא עדים. אבל כשאין בו סימן - אין יודע היאך לישאל, ומתיאיש.

ודוקא אבא מדרבנן, אומר רבינו תם: דעם הארץ נמי ידע בטביעות עינא, כדאמרין בפרק "גט ששטן" (בבא בתרא קס"ח.א). דאי צורבא מדרבנן דאילו לקודשי איתנתא - לידבר עם הארץ בהדיה, ובפרק "גיד הנשה" (תולין צ"א, נמי מוכח דכולי בעלמא אית ליה טביעות עינא, והא דלא מהדירין לעם הארץ בטביעות עינא - משום דלא מהימן, **איזהו** שלא לאלתר - ואית דגרסי: איזהו לאלתר, ויש ליישב דברי התנאים לשתי הגרסות.

שתעבור ויתשרה - מפרש רבינו תם: ויתשרה - לשון סעודה, כמו שירותא (תענית י"א.ב), דמתוך שמוציאים כליהם כדי לסעוד, חיישין שמא נפל מהם, קשור בכיס או בארנקי כו' - בפרק בתרא דיבמות (ק"א), מדוקדק מבאן דסימנין דאורייתא. ותימה: דבפרק "אלו מציאות" (בבא מציעא כ"א, א) איבעי לן אי סימנין דאורייתא או דרבנן, ולא מייתי לה: ואומר רבינו יצחק: דבמסכתא דיבמות, דמייתי תנאי ומסקי דכולהו סברי דסימנין דרבנן - איכא לפרושי דחך ברייתא נמי סברא דהכי, ובגון שיש עדים שחכים השבעת שלו, או שמצאו בעצמו ומכיר שהן שלו, ובאמן במיגו דאי בעי אמר "לא אבדתי", ומעיקרא, דהיה בעי למידק מינה דסימנין דאורייתא - הוה משמע ליה דאידי דכשמצאו אחר, ומהדירין ליה על ידי

איכא דאמרי - הא דשני רבי זירא במקום שהשירות מצויות פסול - והוא ההוחקו, דבעינן תרתי כרבה, כשלמא דרבה - דשני לעיל שנויא דידיה אחרתי מתניתין, דהא דגיטין ודא דבבא מציעא. מתניתין אליפא ליה לאקשוי - דקא סלקא דעתך דאיתו רמינהו אהדדי, ומתניתין עיקר מברייתא. **אלא רבי זירא** - דרמי מתניתין אברייתא מאי טעמא לא אמר שנויא דידיה אחרתי מתניתין כרבה: אמר לן - רבי זירא: מתניתין לא קשיין אהדדי. מי קתני - בבבא מציעא: הא אמר "תנו" נותנין, ואפילו לזמן מרובה. **דלמא אם** אמר תנו נותנין ולעולם כדקיימא לן - כלומר, ודאי על כרחך הא אמר "תנו" נותנין דייקנן מינה, מדתלה טעמא במגלך עליהן, אלא לזמן מרובה מדיכא דייקא? ודלמא לעולם כדקיימא לן להכשירא דגיטין, מצאו לאלתר - כשר אבל ברייתא - דאי קשיא, דקתני: יחיד לאשה, ואי לאלתר הבעל מודה - פשיטא, למאי ניהוש לה? אי לאו דאשמעינן אפילו לזמן מרובה - לא איצטריך למיתנייה, דבשלמא מתניתין לא תנא בה בהדיא: האמר "תנו" - נותנין, ואצטריך דלמא משום דהיא גופא, לאשמועינן דלא יחזיר, שאני אומר כו'. רבי זירא אמר - לא מתניתין קשיא ולא ברייתא קשיא, דכל הני דאמרינן יחזיר - לזמן מרובה. כגון דקאמרי עדים - החתומים בו. מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של שם זה - ואותו חתמנו לאיש זה התובע. כגון דקאמר - האי שליח שאבדו נקב יש בצד אות פלונית, ודוקא - נקט רב אשי: בצד אות פלונית - דהוי סימן מובהק, דאין עדות ברורה מזה. **מספקא ליה סימנים דאורייתא או דרבנן** - הא דאמרין ביאלו מציאות" (בבא מציעא כ"א, ש) שמחזירין אבדה בסימנין, ויציאנן לן היתם: דאורייתא או דרבנן - לרב אשי נמי מספקא ליה. הילכך באיסור אשת איש - לא מסכנין אסימנין בעלמא, דלמא סימנין דרבנן, ובממונא הוא דימרו רבנן להפקיע, והפקיע רב דין היה חפקר, וטעמא דהתקנתא היתם מפרש, אבל למישרי איסורא - לא מצו רבנן לעקור דבר מן התורה, והאי דלא אמר: קסבר סימנין דרבנן - משום היתם מיבעיא לן, ומחבא לא מינין למיפשט, דהא אי נמי מספקא ליה קאסר מספקא. **אידיבם ליה** - שלוח היה, אי סימנא אית לי בגויה אי טביעות עינא אית לי בגויה - אי סימנא בעיתו דאיתיהב לכו - אית לי בגויה סימנא, ואי טביעות עינא בעיתו להדורי ניהלי - אית לי טביעות עינא בגויה, שנתתי עיני בו עד שאני מכיר: ופה בלא שום סימן, סימנין דאורייתא - שלא נתן בו סימן מובהק, אלא סימנא בעלמא, ומדאסכחו אסימנא באיסורא - קסברי: סימנין לאהדורי אבדתא דאורייתא, מיזון תעשה לשמלת" כדאמרין ביאלו מציאות" (שם). לצורבא מדרבנן - ידיע בטביעות עינא, ולא משני בריבוריה. כדי שתעבור שירותא ותשרה - שיעור שתוכל לעבור שירותא שם ולחנות. כדי שיהא אדם כו' - כלומר, אין הדבר תלוי בשיעור, אלא צריך שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם משעה שעבר השליח הזה שם עד שעת מציאת הגט. כדי שיתכנס את הגט - שיעורא בעלמא נתנו בו. **ואפילו** שתי יוש בו סימנים - מובהקים. **מעידים** עליו - סימנים אלו להכשירו. על סימני גופו - של גט, כגון ארוך או גוץ - שאין אלו כלום, שיש כאלה הרבה. **מצאו קשור בכיס, פארנקי, ובמבפעת,** א

בזמן שהבעל מודה מיהת יחיד לאשה, ואפילו לזמן מרובה! ומשני: פאן במקום שהשירות מצויות, פאן במקום שאין השירות מצויות. איפא דאמרי: והוא שהוחקו הוא דלא ליהדר, והיינו דרבה; ואיפא דאמרי: אף על גב דלא הוחקו לא ליהדר, ופלאנא דרבה. בשלמא דרבה לא אמר כרבי זירא, מתניתין אליפא ליה לאקשוי, אלא רבי זירא מאי טעמא לא אמר דרבה? - אמר לה, מי קתני: אם אמר "תנו" נותנין, ואפילו לזמן מרובה? דלמא אם אמר "תנו" נותנין - פרקימא לן, לאלתר. רבי זירא אמר: בגון דקאמרי עדים: מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון. - אי הכי, מאי למימרא? - מהו דתימא: ליחוש דלמא איתרמי שמא בשמא ועדים בעדים, קא משמע לן, רב אשי אמר: בגון דקאמרי: נקב יש בו בצד אות פלונית, דהוה ליה סימן מובהק. ודוקא בצד אות פלונית, דהוה ליה סימן מובהק, אבל נקב בעלמא - לא, מספקא ליה: סימנין, אי דאורייתא אי דרבנן. רבה בר בר חנה אירכס ליה גיטא בי מרשאי, אמר: אי סימנא - אית לי בגויה, אי טביעות עינא - אית לי בגויה; אהדרוה ניהליה. אמר: לא ידענא אי משום סימנא אהדרוה, וקסברי סימנים דאורייתא, אי משום טביעות עינא, ודוקא צורבא מדרבנן, אבל אינש בעלמא לא. "ואם לאו - פסול". תנו רבנן: איזהו שלא לאלתר? רבי נתן אומר: ששהה כדי שתעבור שירותא ותשרה; רבי שמעון בן אלעזר אומר: כדי שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר שם אדם; ויש אומרים: שלא ששהה אדם שם, רבי אומר: כדי לכתוב את הגט; רבי יצחק אומר: כדי לקרותו; אחרים אומרים: כדי לכתובו ולקרותו. ואפילו ששהה ויש בו סימנין - מעידים עליו, דאמרי: נקב יש בו בצד אות פלונית; ואין מעידין על סימני הגוף, דאמרי: ארוך וגוץ, מצאו קשור בכיס, פארנקי, ובמבפעת, א

דמותך שמוציאים כליהם כדי לסעוד, חיישין שמא נפל מהם. **מצאו** קשור בכיס או בארנקי כו' - בפרק בתרא דיבמות (ק"א), מדוקדק מבאן דסימנין דאורייתא. ותימה: דבפרק "אלו מציאות" (בבא מציעא כ"א, א) איבעי לן אי סימנין דאורייתא או דרבנן, ולא מייתי לה: ואומר רבינו יצחק: דבמסכתא דיבמות, דמייתי תנאי ומסקי דכולהו סברי דסימנין דרבנן - איכא לפרושי דחך ברייתא נמי סברא דהכי, ובגון שיש עדים שחכים השבעת שלו, או שמצאו בעצמו ומכיר שהן שלו, ובאמן במיגו דאי בעי אמר "לא אבדתי", ומעיקרא, דהיה בעי למידק מינה דסימנין דאורייתא - הוה משמע ליה דאידי דכשמצאו אחר, ומהדירין ליה על ידי סימן זה.

51 שנמצא נקב במקום ההוא, אין לחוש שמא גט זה נכתב לאדם
 52 אחר, משום דהנה ליה הנקב הזה סימן מובהק.
 53 ומדייקת הגמרא בדבריו, ודוקא אם אמר השליח שיש נקב בצד
 54 אות פלונית, דהנה ליה סימן מובהק, אבל אם אמר השליח רק שיש
 55 נקב בצד, במקום כלשהו בגט, ואינו זוכר באיזה מקום, אף אם
 56 נמצא נקב כזה, לא סומכים על דבריו, משום שמשפיקא ליה לרב
 57 אשי, מה שאמרו חכמים שמחזירים אבידה על ידי שבעליה נותן
 58 בה סימנין, אי דאורייתא – האם למדו זאת מהתורה, ואם כן אפשר
 59 לסמוך על סימן שאינו מובהק, אי – או שרק דרבינן הוא, שאמרו
 60 להחזיר אבידה על ידי שבעליה נותן סימן שאינו מובהק, שיש כח
 61 ביד חכמים לתקן בדיני ממונות, משום שהפקר בית דין הפקר, אך
 62 להתיר אשת איש על ידי סימן שאינו מובהק, אין כח בידם.
 63 הגמרא מביאה מעשה בגט שנאבד. רבה בר רב הנה היה שלוח
 64 להביא גט, ואידיכס ליה גיטא פי מדרשא – נאבד לו הגט בבית
 65 המדרש, ומצאו את הגט אמר רבה בר בר חנה, אי סימנא – אם
 66 תרצו להחזירו לי על ידי סימן, אית לי בגויה – יש לי בו סימן, אי
 67 מביעות עינא – אם תרצו להחזירו לי בטביעות עין, אית לי בגויה
 68 – אני מכירו בטביעות עין. אהדרויה נהליה – החזירו לו את הגט
 69 על פי דבריו. אמר רבה בר בר חנה, לא דענא מאיזה סיבה החזירו
 70 לי הגט, אי משום סימנא אהדרויה, וקבכרי סימנים דאורייתא – האם
 71 מחמת הסימן שיש לי בו, ומשום שסבורים שסימנים דאורייתא, אי
 72 משום מביעות עינא – או מחמת שיש לי בו טביעות עין החזירוהו
 73 לי, ואם כן דוקא לצורכא מדרבנן – לתלמיד חכם מחזירים גט
 74 בטביעות עין משום שמכירו בכך, ואינו משקר, אבל אינש בצדא
 75 שאינו צורבא מדרבנן, לא מחזירים לו בטביעות עין מחשש
 76 שמשקר ואף לא בסימן שאינו מובהק, שסימנים דרבנן;
 77 שנינו במשנה, גט שנמצא לאלתר כשר, ואם לאו פסול. הגמרא
 78 מביאה ברייתא המבארת מה הוא שיעור 'לאלתר' תנו רבנן, איהו
 79 שלא לאתרי – מה נחשב שכבר אינו לאלתר, ואין משיבים את
 80 הגט אם עבר זמן זה. רבי נתן אומר, ששקה בשיעור כדי שתעבור
 81 שיעור ותשרה – שתוכל שיערה לעבור במקום שאבד הגט ולחנות
 82 שם.
 83 רבי שמעון בן אלעזר אומר, אין הדבר תלוי בהשחית זמן, אלא כדי
 84 שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר שם אדם חוץ מהשליח, עד
 85 שמצאו את הגט. ויש אומרים, שצריך שיהא אדם עומד ורואה
 86 שלא שקה אדם שם מאז שעבר שם השליח עד שמצאו את הגט.
 87 רבי אומר, ששיערו חכמים שאם שזה עד כדי זמן שאפשר לכתוב
 88 את הגט, שוב אינו לאלתר. רבי יצחק אומר, ששיערו חכמים את
 89 הדבר, שאם שזה כדי לקרותו – לקרוא את הגט, שוב אינו
 90 לאלתר. אחרים אומרים, ששיערו חכמים את הדבר, שאם שזה
 91 כדי לכתבו ולקרותו לגט, שוב אינו לאלתר.
 92 ומוסיפה הברייתא, ואפילו שקה אחר זמן זה, ויש בו סימנין
 93 מובהקים, מעידים עליו לומר שמזה נפל, ומפרשת הגמרא
 94 שסימנים היינו דאמרי נקב יש בו בצד אות פלונית, שסימן מובהק
 95 הוא. ומוסיפה הברייתא, ואין מעידין על ידי סימני הגוף, ומפרשת
 96 הגמרא שסימני הגוף היינו דאמרי שהגט ארוך ונגיז – ארוך או קצר
 97 משום שסימנים אלו אינם סימנים כלל, כיון שיש הרבה גיטין
 98 כאלו.
 99 ואם מצאו קשור בכים, או שמצאו קשור בארנקי ובמטפעת, והוא
 100 מכיר את הכיס והארנקי

1 בְּזֶמַן שֶׁהַכֶּל מוֹדָה מִיָּתָּה – על כל פנים, תחזיר לאשה, ואפילו אם
 2 מצאו לזמן מרובה מאז שנאבד, ואין חוששים שמא נפל מאחר
 3 ששמו כשמו.
 4 וקשני – ותירץ רבי זירא, כאן – במשנתנו, מדובר במקום
 5 שהשיירות מצויות, ושמא היה בהם אדם ששמו כשמו וממנו נפל,
 6 ולכן אין להחזיר גט אחר זמן מרובה, ואילו כאן – בברייתא,
 7 מדובר במקום שאין השיירות מצויות, ואין לחוש שמא מאדם אחר
 8 נפל ששמו כשמו, ואפילו עבר זמן רב מאז שנאבד הגט.
 9 הגמרא מביאה שתי לשונות בביאור שיטת רבי זירא: איבא דאמרי
 10 – יש אומרים, שמה שאמר רבי זירא שכששיירות מצויות לא
 11 מחזירים אם עבר זמן מרובה, והוא – באופן שהחזיקו שני אנשים
 12 בשם זהה הוא הלא ליתדר – אין להחזיר את הגט, שמא נפל
 13 מהאחר ששמו כשמו, והיינו דרבה – וזה כשיטת רבה, שצריך שני
 14 תנאים כדי שלא להחזיר גט שאבד, גם שיירות מצויות וגם
 15 שהחזוק אדם אחר ששמו כשמו, ובלא זה אין חוששים שמא
 16 מאחר נפל אפילו עבר זמן רב. ואיבא דאמרי, שאף על גב דלא
 17 החזיקו שני אנשים בשם זהה, מכל מקום אומר רבי זירא
 18 שכששיירות מצויות לא ליתדר – אין להחזיר לאחר זמן,
 19 שחוששים שיש עיר נוספת ששמה כשם עיר זו, ושם יש אדם בשם
 20 זה, ופליגא דרבה – וחולק בזה רבי זירא על רבה.
 21 מקשה הגמרא, בשלמא דרבה שהקשה שתירה בין המשניות לא
 22 אמר רבי זירא להקשות מהברייתא, משום שסתירה בכתבניתין –
 23 בין שתי משניות, אלמא ליה לאקשני – חזקה בעיניו יותר
 24 להקשות. אלמא רבי זירא שהקשה מהברייתא, מאי טעמא לא אמר
 25 דרבה להקשות שתירה בין המשניות.
 26 מתרצת הגמרא, אמר רבי זירא, מהמשנה אין להקשות על רבי
 27 זירא, משום שמי קתני במשנה אם אמר תנו נותנין ואפילו לזמן
 28 מרובה, שאינו מפורש במשנה, אלא רבה דייק כך, ודלמא – שמא,
 29 מה שאמרה המשנה אם אמר תנו נותנין, היינו רק פדקימא לן –
 30 באופן שנפסק במשנתנו, ששמצאו לאלתר, אך לאחר זמן מרובה
 31 לא יחזיר, שמא מאחר נפל, והברייתא שאומרת שכשהכעל מודה
 32 יחזיר לאשה, ודאי מדובר לזמן מרובה, שאם לאלתר, פשיטא
 33 שיחזיר לה, שאין מה לחוש בדבר.
 34 הגמרא מביאה תירוצים נוספים לקושיות רבה ורבי זירא: רבי
 35 דרבה אמר, שלא קשה מהמשנה או מהברייתא שמשמע בהם
 36 שאף לזמן מרובה יכול להחזיר את הגט, ששם מדובר בגון דאמרי
 37 עדים החתומים על הגט, מעולם לא חתמו על שני גיטין בשם זה,
 38 אלמא רק על גט אחד של יוסף בן שמעון, והוא זה שחתמו עברו
 39 ולכן אף לזמן מרובה אין לחוש שמא יש עוד אחד בשם זה.
 40 מקשה הגמרא, אי קבי – אם כן שהעדים מעידים שחתמו על גט
 41 אחד בשמות אלו, מאי למימרא – מה המשנה והברייתא באים
 42 לחוש, ופשוט הוא שאין לחוש לכלום. מתרצת הגמרא, מהו
 43 דתימא – שמא תאמר, ליחוש דלמא איתרמי שמה בשמות ועדים
 44 בעדים – שיש לחוש, שמא קרה שגם שמות המגורשים וגם שמות
 45 העדים והים בשני הגיטין, ושמה עדים אחרים ששם בשמות
 46 עדים אלו חתמו על גט של אדם אחר בשם זהה, קא משמע לן
 47 המשנה והברייתא שאין לחוש לכך.
 48 ומביאה הגמרא תירוץ נוסף. רב אשי אמר, אין להקשות מהמשנה
 49 ומהברייתא, משום שבהם מדובר בגון דאמרי השליח, שיש לו
 50 סימן בגט שאיבד, שנקב יש בו בצד אות פלונית, ואם אכן יש בגט

בכוח התורה לפעול שינוי, ועד למציאות חדשה בעולם

משיחת שבת פרשת קרח, ה'תשכ"ח

57 ישראל הנשואה לכהן ואין לה בנים, וירא שלא ימות פתאום,
 58 ותיזקק אשתו לחליצה, נותן לה גט כשהוא בריא, ואומר לה, הרי
 59 זה ג'יטין, אך הגירושין יחולו שעה אחת קודם למיתתו, אסורה
 60 לאכול בתרומה מיד, שמא ימות בעוד שעה, ונמצא שגרשה היא
 61 מעכשיו, ואסורה לאכול בתרומה. הרי שחוששים שמא ימות,
 62 ומדוע במשנתנו אין חוששים שמא מת.
 63 מתרצת הגמרא, אמר רבה לאביי, תרומה אג'יטין קא ר'מית -
 64 וכי אתה מקשה אמרתי יודעת אם הוא חי, אינה חוששת שמא מת,
 65 זה, שיכולה לאכול חולין, ולכן יש להחמיר שמא ימות בעוד שעה,
 66 אך ג'ט לא אפ'שר להחמיר ולחשוש לכך, שאם נחוש לא יוכל אדם
 67 לשלוח גט לאשתו ממדינת הים, וישארו עגונות.
 68 מקשה הגמרא, אמנם חלקת בין תרומה לגט, אך ור'מי תרומה
 69 אפ'רומה - אקשה סתירה מתרומה לתרומה, שבמשנתנו תנן, בת
 70 ישראל הנשואה לכהן, שאוכלת בתרומה כשנשואה לו, והלך בעלה
 71 למדינת הים ואינה יודעת אם הוא חי, אינה חוששת שמא מת,
 72 אלא אוכלת בתרומה כה'חיות שהיא - בעלה קיים. ור'מינהו -
 73 ואקשה סתירה מהברייתא, ששנינו, בת ישראל הנשואה לכהן
 74 ואין לה בנים, וירא שלא ימות פתאום, ותיזקק אשתו לחליצה,
 75 ונותן לה גט כשהוא בריא, ואומר לה, הרי זה ג'יטין, אך לא יחולו
 76 הגירושין כעת, אלא שעה אחת קודם למיתתו, אסורה לאכול
 77 בתרומה מיד שמא ימות בעוד שעה, ונמצא שהיא גרושה מעכשיו
 78 ואסורה לאכול בתרומה. הרי שחוששים שמא ימות, ומדוע
 79 במשנתנו אין חוששים שמא מת.
 80 מתרצת הגמרא, אמר רב אבא בר'יהוה דרב יצחק, באמת מעמידים
 81 אותו בחוקת חי, אך שאני ה'תם - שונה שם הברייתא שמדברת
 82 במגרשה שעה אחת קודם למיתתו, ש'הרי אסורה עליו כבר מחיים
 83 שעה אחת קודם למיתתו, ואף טרם שמת נאסרת בתרומה, ואין
 84 האיסור לאכול בתרומה סותר את חוקת החי שלו, אך במשנתנו
 85 שאינה נאסרת אלא אם מת, מעמידים אותו בחוקת חי, ומותרת
 86 לאכול בתרומה.
 87 מקשה הגמרא, מ'תקוף לה רב פפא, הלא אם נתן לה גט שיחול
 88 שעה אחת קודם למיתתו, מה שנאסרת בתרומה הוא מחשש שמא
 89 ימות הבעל, ומפ'א ד'יהוה מ'ית פרי'שא - מאין שהוא ימות ראשון
 90 ותיאסר באכילת תרומה שעה אחת קודם למיתתו, דל'מא א'הי
 91 מ'יתא פרי'שא - שמא היא תמות ראשונה ולעולם לא תיאסר
 92 בתרומה, ועל כרחך שהטעם שנאסרת הוא מחשש שמא ימות
 93 בעלה החילה, הרי שחוששים למיתה.
 94 ולכן דוחה הגמרא את תירוצו של רב אדא בריה דרב יצחק,
 95 ומתרצת תירוצו אחר: אלא אמר אב'י, לא ק'שיא, קא - הברייתא,
 96 רבי מאיר היא, דלא חייש למיתה - שאינו חושש לשמא ימות, והא
 97 - המשנה, רבי יהודה היא דחייש למיתה - שחושש לשמא ימות.
 98 ומצינו שנחלקו בזה, דתנן, הלוקח מאה לוגין ו'ן מ'בין ה'בותים
 99 שגירי אמת הם וקרקע שבבעלותם נשאת בקדושת ארץ ישראל,
 100 והיה זה קודם שגורו על יינם, וחשודים שלא להפריש תרומות
 101 ומעשרות, ורוצה לשתות היין אך אין לו כלי להפריש לתוכו את
 102 התרומות והמעשרות, אומר, ש'ני לוגין שאני עתיד להפריש
 103 כשיודמן לי כלי, הרי הן תרומה גדולה, ע'שה שאני עתיד להפריש,
 104 הרי הן מע'שר ראשון, ת'שעה שאני עתיד להפריש, הרי הן מע'שר
 105 שני, ומיחל - מחלל קדושת מע'שר שני על מעות, וש'ותה את היין
 106 מיד, ד'ברי רבי מאיר. אך רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוס'רין
 107 לעשות כך, שסוברים שיש לחוש שתישבר החבית ולא יתקיים
 108 תנאו, ונמצא שותה טבל, ורבי מאיר אינו חושש. ואף כאן נחלקו
 109 המשנה והברייתא אם יש לחוש שמא ימות הבעל, לתנא של
 110 המשנה אין לחוש, ולכן נותן לה הגט בחזקת שהוא חי, והתנא של
 111 הברייתא חושש, ולכן אוסר לה לאכול בתרומה שמא ימות הבעל
 112 תוך שעה, וכבר מעכשיו גרושה היא ואסורה בתרומה.
 113 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף ליישב סתירת המשנה והברייתא. רבא
 114 אמר,

1 או ש'מציאו בין ב'ליו הנמצאים בביתו, כל שיש בו סימן מובהק,
 2 אפילו אם מצאו ל'מן מרובה, פ'שר.
 3 לעיל הביאה הגמרא מחלוקת מהו שיעור לאלתר. הגמרא מביאה
 4 מחלוקת אמוראים הלכה כמי:
 5 איתמר, רב יהודה אמר בשם שמואל, הלכה שלא לתר היינו כל שלא
 6 שעה אדם שם במקום שעבר השליח עם הגט, והיינו כיש אומרים.
 7 ואילו רבה בר בר חנה אמר בשם רב יצחק בר שמואל, הלכה
 8 שלא לתר היינו כל שלא עבר אדם שם במקום שעבר השליח, והיינו
 9 כרבי שמעון בן אלעזר.
 10 מקשה הגמרא, מדוע אומר כל אחד מהו לאלתר, ל'מא מר -
 11 שיאמר רב יהודה, הלכה כמר - כיש אומרים, ומר - ורבה בר בר
 12 חנה, יאמר שהלכה כמר - כרבי שמעון בן אלעזר. מתרצת
 13 הגמרא, שלא נקטו שמות התנאים, משום דאפ'כי להו - שיש
 14 תנאים שהחליפו שמות התנאים בברייתא, ואם יאמרו הלכה
 15 כהנא זה לא יהיה ידוע לפי איזה גירסא היא, ולכן אמרו זאת
 16 בפירושו:
 17 שנינו במשנה, שאם מצאו לגט בהפיסה או ב'ליוסקמא וכו' כשר:
 18 שואלת הגמרא, מאי ה'פיסה. משיבה הגמרא, אמר רבה בר בר
 19 חנה, ה'מית קמ'נה - נאד קטן. שואלת הגמרא, מאי ד'ליוסקמא.
 20 ומשיבה, מ'ליקא ד'סבי - שק שהוקנים שומרים בו הפציהם:

משנה

21 משנתנו מבארת ששליח המביא גט ממדינת הים, אין צריך
 22 לחשוש שמא מת הבעל ובטלה שליחותו, אלא מעמידים הבעל
 23 בחוקת חי. ואגב זה מבארת עוד אופנים בהם אין לחוש שמא מת.
 24 שליח המביא גט ממדינת הים, והניחו לבעל ל'ן או חולה, אינו
 25 חושש שמא מת ובטלה שליחותו מחמת שהמשלח אינו יכול
 26 לגרש, אלא נותן לה הגט בחזקת שהיא - הבעל, קיים, שמעמידים
 27 אותו בחוקת חי, וכן, בת ישראל הנשואה לכהן, שאוכלת בתרומה
 28 בזמן שנשואה לו, ואין לה בנים ממנו, והלך בעלה למדינת הים,
 29 ואינה יודעת אם הוא חי, אינה חוששת שמא מת, אלא אוכלת
 30 בתרומה כה'חיות שהיא - בעלה קיים.
 31 וכן, השולח קרבן מ'פאתו מ'דינת הים, שאין להקריבו אלא אם
 32 השולח חי, אין חוששים שמא מת, אלא מ'קריבין אותה - את
 33 החטאת בחזקת שהיא - השולח קיים:

גמרא

34 שנינו במשנה, ששליח המביא גט והניח את הבעל זקן, מעמידים
 35 אותו בחוקת חי. הגמרא מבארת באיזה אופן חוששים שמא מת:
 36 אמר רבא, לא ש'נו שמוסר השליח את הגט לאשה בחזקת שבעלה
 37 חי, אלא אם הניחו ל'ן שעבר גיל ששים אך שלא הגיע עדיין
 38 ל'בגרות - שמונים שנה, וחולה, משום ש'רוב חולים עומדים לחיים,
 39 אבל אם הניחו ל'ן שהגיע ל'בגרות - שמונים ואחת שנה, וחולה
 40 שהוא גוסס, כיון ש'רוב גוססין עומדים למיתה, לא - נעמידנו
 41 בחזקת שהוא קיים.
 42 מקשה הגמרא, אית'ביה אב'י לרבא, שנינו בברייתא, שליח המביא
 43 גט ממדינת הים, והניחו לבעל ל'ן, אפילו היה בן מאה שנה, נותן
 44 לה הגט בחזקת שהיא - הבעל קיים, ולא כרבה האומר עד שמונים
 45 שנה. מסיקה הגמרא, ת'ובתא - רבא קשה לרבא.
 46 הגמרא מביאה תירוצו לרבא, וא' ב'ית א'מא - ואם תרצה
 47 לומר, שבהגיע לשמונים יש לחוש שמא מת, מכל מקום כשעבר
 48 זמן זה, והגיע לתשעים או למאה שנה, אין לחוש שמא מת, ש'פין
 49 ד'אפ'ליג - נחלק מדרך שאר בני אדם, שרגילים למות מוקדם יותר,
 50 ד'אפ'ליג - רשוב אין לחוש שמא מת, ואפילו עבר זמן רב מששלחו.
 51 הגמרא מקשה סתירה מברייתא על דין זה שבמשנה: ר'מי ליה -
 52 הקשה לו אב'י לרבה, תנן, שליח המביא גט ממדינת הים והניחו
 53 לבעל ל'ן או חולה, אינו חושש שמא מת, אלא נותן לה הגט בחזקת
 54 שהיא - הבעל קיים. ור'מינהו - ואקשה, ששנינו בברייתא, בת

1 בין בליו - בכיתו. ליבא - רב יהודה: הלכה כיש אמורים, ולימא רבה: הלכה כרבי
2 שמעון. למה חזרו להוכיח את הדברים ולפרשן? ומשני: משום דאפכי להו - אית תנאי
3 דמפכי דרבי שמעון ליש אמורים ויש אמורים לרבי שמעון, הלכך אם לא הוכירו אלא
4 שם החכמים - לא הוי ידעי אהייא מתרי לישני קיימי. חמת = בולזול"א בלע"ז, והיא
5 של עור. מליקא = טשק"א בלע"ז.

6 **משנה** נותנו לה בחוקת שהוא קיים - ולא
7 חיישין שמא מת ובטל שליחותו. ומדאורייתא
8 נפל לן ב"הכל שוחטין" (חולין יב). העמד דבר
9 על חוקתו. מקריבין אותה - ולא חיישין שמא
10 מתו בעליה ולמיתה אזלא. **גמרא** לגבורות -
11 שמונים שנה, ליטנא דקרא (תהלים צ). וחולה
12 - "או חולה" דמתניתיין - דוקא חולה, ולא
13 גוסס. כיון דאפילו - משאר דרך כל הארץ,
14 שהארץ ימים עד מאה שנה. אפילו - ואינו
15 כשאר האדם להיות קרוב למות. אבל בן
16 שמונים ואחת או יותר, עד תשעים - קרוב
17 למות הוא. אסורה לאכול - בת ישראל
18 הנשואה לכהן שאוכלת בשבילו - אסורה מיד,
19 דכל שעתא חיישין. עכשיו ימות. אלמא:
20 חיישין למיתה. תרומה אפטר - להיות נזונה
21 בחולין. גט לא אפטר - למימש למיתה, דאי
22 חיישת - אין לך שולח גט לאשתו, דזן עגונות.
23 שאני התם שהרי אסרה שעה אחת קודם
24 למיתתו - לעולם לא חיישין למיתה. ושאיני
25 הכא, שהרי אסרה מחדים שעה אחת קודם
26 מיתתו, וכל שעתא איכא לספקי בהדיא שעתא
27 שעתידה ליאסר. ושינויא דחיקא הוא. והיינו
28 דפרקי ליה: ואי לאו דחיישין למיתה - ממאי
29 דהוי גיטא, דלעולם הוא מיתא ברישא ונאסרה
30 מחדים? דלמא היא מייאת ברישא, ולא יבא
31 לכלל גט לעולם! אלא אמר אבי - האי תנא
32 והאי חייש למיתה, ולא קשיא: מתניתיין דבבא
33 - רבי מאיר היא, דלא חייש לבקיעת הנוד.
34 אוסרין - שמא יבקע הנוד.
35 שמא

25 **שעה אחת קודם מיתתו** - אסורה לאכול בתרומה מיני! אמר רב אדא בריה דרב יצחק:
26 שאני התם, שהרי אסרה עליו שעה אחת קודם מיתתו. מתקיף לה רב פפא: ממאי דאיהו
27 מיתא ברישא? דלמא איהו מייאת ברישא! אלא אמר אבי, לא קשיא: הא - רבי מאיר דלא
28 חייש למיתה, הא - רבי יהודה דחייש למיתה; דתנן: הלוקח יין כפיו הפותים, אמר: שני
29 לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה, עשרה מעשר ראשון, תשעה מעשר שני, ומיחל
30 וישותה מיני, דבדי רבי מאיר, רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין. רבא אמר:

או שמצא בין בליו, אפילו לזמן מרובה - פשר.
איחמר: רב יהודה אמר שמואל, הלכה: שלא שהה
אדם שם. רבה בר בר חנה אמר רב יצחק בר שמואל,
הלכה: שלא עבר אדם שם. לימא מר הלכה כמר,
ומר הלכה כמר! - משום דאפכי להו. "מצא בחפיסה
או בדלוסקמא". מאי חפיסה? אמר רבה בר בר חנה:
חמת קמנה. מאי דלוסקמא? מליקא דפכי. **משנה**
המביא גט, והניחו זקן או חולה - נותן לה בחוקת
שהוא קיים. בת ישראל הנשואה לכהן, והלך בעלה
למדינת הים - אוכלת בתרומה בחוקת שהוא קיים.
השולח מטאתו למדינת הים - מקריבין אותה בחוקת
שהוא קיים. **גמרא** אמר רבא: לא שנו אלא זקן שלא
הגיע לגבורות, וחולה - שרוב חולים לחיים, אבל זקן
שהגיע לגבורות, וגוסס, שרוב גוססין למיתה - לא.
אייתיביה אביי: המביא גט והניחו זקן, אפילו בן מאה
שנה - נותן לה בחוקת שהוא קיים! הויביתא. ואי
בעית אימא: פיון דאפילו - איפלוג. רמי ליה אביי
לרבה, תנן: המביא גט, והניחו זקן או חולה - נותן
לה בחוקת שהוא קיים; ורמינהו: "הרי זה גיטף שעה
אחת קודם למיתתו" - אסורה לאכול בתרומה מיני!
אמר ליה: תרומה אגישין קא רמיית? תרומה אפשה,
גט לא אפשה. ורמי תרומה אתרומה; תנן: בת ישראל
הנשואה לכהן, והלך בעלה למדינת הים - אוכלת
בתרומה בחוקת שהוא קיים; ורמינהו: "הרי זה גיטף
שמא

1 **או** שמצא בין בליו - פירוש: אף על גב דרבים מצויין בביתו, ואם היא נמצאת
2 בקרקע - היה לחוש ליוסף בן שמעון אחר, אבל בין בליו - ליבא למימש שמא הביאו
3 אחר אלא הוא. **מצא** בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו כשר - כשמצאו הוא עצמו איירי,
4 מדמסכימין אהכרתו. ואף על גב דלא צורבא מדרבנן דוא - נאמן, במיני, דאי בעי אמר: לא
5 אבדתי. דכולי עלמא אית להו טביעות עינא,
6 כפירישו לעיל. ומכירו - אחפיסה ואדלוסקמא
7 קאי, ואף על פי שאינו מכיר את הגט. דאי מכיר
8 את הגט - למה לי שמצאו בחפיסה ואם תאמר:
9 וניחוש שלא, כדאמרין בפרק בתרא דיבמות
10 (קכב) ויש לומר, דקים ליה בנפשה שלא
11 השאילה לשום אדם. אי נמי: יודע שבחפיסה או
12 בדלוסקמא איבדו. ומכל מקום צריך שיהא מכיר
13 חפיסה או דלוסקמא בטביעות עינא, דמה שידע
14 שבחפיסה או בדלוסקמא איבדו - אין זה סימן.
15 והא דתנן בפרק קמא דבבא מציעא (כא): מצא
16 בחפיסה או בדלוסקמא תברך של שטרות או
17 אגודה של שטרות בו - התם מיירי שנתן סימן
18 בחפיסה או בדלוסקמא עצמו, ועל ידו מחזיר לו
19 מה שנתנו, ולא חיישין לשאלה לענין ממון.
20 אבל מה שאומר שאבדה בדלוסקמא - לא הוי
21 סימן, דדרך להניח שטרות בדלוסקמא, כדתניא
22 בתוספתא: עשר דלוסקמאות שטרות מסתרי לך.
23 ואפילו הוי סימן - סימן מובהק לחזוירי זקן לא
24 הוי. והא דאמר ב"אלו מציאות" (בבא מציעא
25 כא): הוא אומר בחפיסה היא אומרת בחפיסה
26 - יתן לו, דמידע ידעה דכל דאית ליה בחפיסה
27 מנח ליה. אפילו תימצי לומר דיתנן לו לגרש בו
28 קאמר - לא משום דחשיב סימן מובהק, דהתם
29 מיירי בשלא החזוק יוסף בן שמעון אחר, ואותו
30 הגט ודאי נכתב לשמו, אלא שאין ידוע אם נפל מן
31 הבעל או מן האשה. אי נמי: ומכירו - פירוש: או
32 מכירו, ויש ספרים דגרסי בהדיא "או מכירו". והכי
33 פירוש: מצאו בחפיסה או בדלוסקמא, וידוע
34 שהוא שלו, וגם שכתובה איבדה, אף על פי שאינו
35 מכיר הגט. או מכירו - שמכיר הגט אפילו בלא
36 חפיסה, כדאמר דגרסי: אם מכירו. הכי פירוש:
37 מצאו בחפיסה, וידוע שלא בתוכה איבדה, ואינו
38 שלו, ואפילו הכי: אם מכירו - כשר. ולרבותא נקט
39 מצאו בחפיסה. אי נמי: דווקא אם מכירו כשר,
40 אבל מה שהוא יודע שבחפיסה או בדלוסקמא
41 איבדו - אינו מועיל. ולספרים דגרסי "ומכירו" -
42 מצי לפרש כמו "אם מכירו". **והניחו זקן** לא
43 חולה בו - תימה: דבפרק "המפקיד" (בבא מציעא
44 טז), גבי הדיא סבתא דאשתבאי אידי חודא
45 ברתא. אמרינן: דלמא שכיבא סבתא, דלמא
46 שכיבא ברתא! ואומר רבינו יצחק: דלענין יומי החמירו טפי למימש, כדאמר נמי התם: לא שניא עבוד עיטרא לא שניא לא עבוד - חיישין, וב"חוקת הבתים" (בבא בתרא כטב) מפליגין בין
47 עבוד עיטרא ללא עבוד, דאמר: עיטרא קלא אית לה. ועוד: דבשביות חיישין טפי למיתה. **תרומה** אפטר - תימה: וכי היה יודע המתוך מתניתיין דתרומה, ואיכא לאקשוי תרומה
48 אתרומה כדבבבא? ויש לומר: דבן דרך התלמוד, שאינו חושש, אלא מתוך קשיא שמקשה לו. **שאני** התם שהרי אסרה שעה אחת מחדים - פירוש: הלך בעלה למדינת הים אוכלת
49 בתרומה. דהעמד בעלה בחוקת זי. אבל הבא, אפילו נעמידנו בחוקת זי - אסרה מחדים. ופריך: דלמא אידי מייאת ברישא, ולא תאסר מחדים.
50 **הא** רבי מאיר דלא חייש למיתה בו - השתא דמדמה שמא מת לשמא ימות - לא לגמרי מדמה. דהא רבי מאיר דמוקי מתניתיין כותיה ולא חייש לשמא מת אפילו לזמן מרובה, חייש לשמא
51 ימות לזמן מרובה. דתנן בפרק "ארבעה אחין" (יבמות כו.א): ארבעה אחין, שנים מהן נשואין שתי אחיות, ומתו הנשואים את האחיות - הרי אלו חולצות ולא מתיבמות. ומפרש בגמרא:
52 משום דקסבר אסור לבטל מצות יבמין, ודלמא ארמיים חד מיית איך, וקא מבטל מצות יבמין. והדיא משנה מוקי לה כרבי מאיר בפרק שני דיבמות (יתא). ולקמן בפרק בתרא (פה.א) נמי
53 אמר: לכולי עלמא גירות - לא שכחא. מיתה - שכחא. ולרבי יהודה נמי דחייש לשמא ימות לאלתר - לא חייש לשמא מת לאלתר. דאם לא כן, איש כהן שיצא בעלה מפתח ביתו - לא
54 תאכל בתרומה, ולא תאכל כי אם בשעה שזרואה בעלה בפניה. אלא ודאי לא מדמה אלא שמא מת לזמן מרובה לשמא ימות לאלתר.

1 והוא בני סמיכה - אף על גב דסמיכה לא מעבא, מכל מקום אין לעשות בלא סמיכה
2 לבתחלה. וכן פרץ בפרק "התערובות" (ובחס ע"ב.) אהא דתנן התם: קרשים בקדשים
3 - יקרב לשם מי שהוא. והא בעינא סמיכה! ומשני: בקרבן נשים. וכן בפסחים פרק "האשה"
4 (ט"ט.) גבי המשה שנתערבו עורות פסחיהו ונמצא יבלת באחד מהן. דפטורין מלעשות פסח
5 שני, אף על פי שיכולים להביא ולהתנות במותר

6 הפסח - אפילו הכי פטורין, משום דפסח לא בעי
7 סמיכה, ומותר פסח בני סמיכה. ולא אמרינן יעשה
8 בלא סמיכה, דלכתחלה אין לעשות בלא סמיכה,
9 בדפרישות. וקשה: דברק "ומיד נחשו" (שם
10 ס"ב.) אמרינן דכל הובחים ערל ועמא משלחין
11 קרבנותיהם, ולא קפיד אסמיכה! וליכא למימר
12 דסמכינן אבראי, דברק "כל הפסולין" (ובחים ל"ג.) וליכא
13 מסקינן דתקף לסמיכה שחיטה דאורייתא. ואפילו
14 למאן דאמר ביאה במוקפת לא שמיה ביאה -
15 ליכא למימר אפשר דמעייל ידה וטמיה, דהא
16 ברקא "כל הפסולין" (שם) אמרינן: כל הסומך -
17 ראשו ורובו הוא מנסי, דכל כחו בענין. וליכא
18 לאוקמי בעוף - דעוף לאו זבח הוא. ובבבד
19 ומעשר נמי ליכא לאוקמי - דהא "כל הובחים"
20 קאמר. ולא בקרבן נשים - משום ערלו ויש לומר:
21 הדא, כיון שיכול לקיים מצות סמיכה שיביאנו
22 הוא עצמו - אין לו לעשות בלא סמיכה. וכן בפרק
23 "התערובות" (שם ע"ב.) יש לו תקנה ברעיה.
24 הדכי נמי מפליג התם גבי אשם - משום דאית ליה
25 תקנה ברעיה. ובפרק "האשה" נמי, כיון שהוא
26 ספק, דשמא פטור הוא - לא עשו חכמים תקנה,
27 דאית אפשר לתקן אם לא יעבור מצות סמיכה.
28 אבל ערל ועמא - מיירי כגון שאין לו תקנה
29 להמתין, כגון שמתו אחיו מחמת מילה, דאי
30 אפשר לימול בשום ענין. ועמא - כגון זב ומוצרך,
31 שאין רפואתו תלויה בעצמו. אי נמי: כגון שהיה
32 עובר ב"בל תאחר" אם היה ממתין. וכן הדיא דתנן
33 בקב"ל (פרק ו' משנה ד') ומייתי לה בפרק שני
34 דקדושין (ה"א.) בהמה שנמצאת בין ירושלים
35 למגדל עדר, וכזים - שלוח, נקבות - זבוח
36 שלמים. התם נמי אין תקנה אחת לאותם
37 קרבנות, אלא שיקריב בלא סמיכה. וכן יורש
38 שמביא קרבן באינו אף על פי שאינו סומך. ואם
39 תאמר: הוא דתנן בפרק "ד"ם שחיטה" (כריתות
40 כ"א.) ושניהם מביאים חטאת אחת. ובפרק "שני
41 נדרים" (נדר נו"א.) שמביאים קרבן אחד בתנאי,
42 אלמא מייתי קרבן בלא סמיכה, כדי לפטור עצמו,
43 מאי שנא מהדיא דפרק "האשה"? ויש לומר:
44 דודאי תקנו חכמים שמביאים קרבן אחד מספק
45 בלא סמיכה כדי לפטור עצמו, אבל להביא קרבן
46 דאי, כגון מותר הפסח - לא התירו חכמים
47 להביאו בלא סמיכה כדי לפטור את עצמו. ואם
48 תאמר: בפרק "כל המנחות באות מצוד" (מנחות
49 ס"ב.) אמרינן: השולח קרבנותיו מלמדינת הים -
50 כהן מניף על ידו. והכי עבדי הכי? והא בעי
51 סמיכה דמקטני מניף - משמע דאיירי בשלמים,
52 ובקרבן נשים ליכא לאוקמי - דהא תנא ליה
53 רישא "ואשה כהן מניף על ידה, ודוק לאוקמי
54 בערל ועמא!" ויש לומר: דמיירי ביורש, וכרבי
55 יהודה, דאמר: יורש אינו סומך. והבא דלא משני

גיטין. פרק שלישי - כל גט - דף כה עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

1 שפא מת לא חישינן - דאוקמינן אחוקה שהניחו חי. וגבי כהן שחלף למדינת הים, כיון
2 שלא גירשה - אינה נאסרת אלא אם כן מת. אבל זו, שנותרו לה גט על מנת שחולף עשה
3 אחת קודם למיתתו - לשמא ימות מיד ודאי חישינן, דלא מרע לה לחוקה בהכי. והא
4 נוד - לדדך, דבעית לאוקמי לדברי הכל, והא נוד הדיא דאסרי ליה לטלות - משום
5 שמא ימות הוא. ופליג רבי מאיר, ואמר: לא

6 חישינן ערבי ערבא ערבא צריך - שמא השומר
7 עצמו יפגע. שפא מת לא חישינן - ומתניתין
8 דברי הכל, וברייתא ד"הרי זה גיטך" - תנאי
9 היא, פלוגתא דרבי מאיר ורבנן. והא בעינא
10 סמיכה - ותנאי בתורת כהנים: ידו - ולא יד
11 בנו, ידו - ולא יד שלוח. בקרבן נשים - אשה
12 שנגנה בכרת, ושולח חטאתה. דגבי סמיכה
13 תנאי (קדושין לו"א.) "דבר אלו בני ישראל וסמך"
14 - בני ישראל סומכין, ואין גנות ישראל
15 סומכות. וצריכא - למינתי תלתא בני
16 במתניתין בחוקת שהוא קיים. דויפנין דלא
17 אפשר - שהיא עניה, וצריכה פרנסה, ותטול
18 תרומה בבית הגרנות. משנה כרקים -
19 "מצור" מותרגינן: כרקומין (דברים כ.).
20 המוטרפת - ועדיין לא טבעה. לידן - דביני
21 נפשות. חומרי חיים כו' - כדמפרש ואילי. בת
22 ישראל לבחן - חומרי מות. בתן ביהן ישראל
23 - חומרי חיים, ולא תאכל בתרומת אביה.
24 גמרא לא שנו - דיוצא ליהרג נותנין עליו
25 חומרי חיים. אלא בבית דין של ישראל -
26 שלאחר גמר דין וזימני דחווי ליה זכותא ומחזיקין
27 אותו, כדאמרין ב"גמור הדין" (סנהדרין ס"ב.)
28 הסוס רץ ומעמידו. פורסי שנמנ - לשון פרסי
29 הוא: פסק דין. כל מקום כו' - רישא הכי איתא:
30 מי שנגמר דינו וברח כו', בפרק קמא דמכות
31 (ז"א.) הרי זה יורג - אלמא: לא אמרינן שמא
32 מצאו לו זכות אחרי כן, שמע מנה לא שביחא,
33 ולא מספקין בהכי. איש פלוני מת - בבית דין
34 מיתת עצמו, כגון מי שלקה ושנה בבית דין
35 כוסנין אותו לכפיה. נהרג - אחד מארבע
36 מיתות. וגבי גוים, מת - כמו לקמטיא חיללא
37 דקטיטע בר שלום במסכת עבודה זרה (י"ב.).
38 קומנריסין - ממנין ליהרג. אמאי אל ישאו
39 אשתו - הא קיימא לן בפרק בתרא דיבמות
40 (ק"ב.) גוי מסיח לפי תומו - כשר לעדות
41 אשה ולתני - גבי ישראל ישאו, וקשיא לרב
42 יוסף. וקשיא בה - שאינה תפארת להם.
43 ורשיבי בה - כי היא, שמתפארים בהדין.
44 עבדי לשלך - ולומר: נהרג. ואף על פי שלא
45 ראוהו אלא יוצא לידך. לא שנו - דנותנין עליו
46 חומרי חיים, אלא דביני גוים דשקלי שחודא.
70

71 דכל מסיח לפי תומו הימוני מהימני ליה! אלא לאו, מת - יוצא למות, נהרג - יוצא
72 ליהרג, וקתני: בבית דין ישראל ישאו את אשתו! - לעולם מת ממש, ונהרג ממש,
73 וקאמרת: דבנותיה גבי גוים אמאי לא? והא קיימא לן דכל מסיח לפי תומו הימוני
74 מהימני! הני מילי במילתא דלא שייכי בה, אבל במילתא דשייכי בה - עבדי לאחזקין
75 שיקרייהו. איכא דאמרי, אמר רבי יוסף: לא שנו אלא בבית דין של אומות העולם,
76 אבל

77 במיש - משום דהטאת תנן, ובי"התערובות" (ובחים ע"ב.) תנן: כל הובחים - דמשמע אפילו חטאת. ואם תאמר: ערל ועמא וכל הנו דאין ראוין לסומך, נהי דסמיכה לא מעבא - נמצא: כל
78 שאינו ראי לבילה - בילה מעבכת בו! ויש לומר: מדרשין בתורת כהנים (ויקרא טו.) "וכי יסדה הזב מזוהר" - ולא מנגע, שמע מינה דטמא משלח קרבנותיו, דבהבאת קרבן איירי. ועוד:
79 מדמעטנין בקמא דחוגיה (ה"ב.) טמא מראיה מ'ובאת שמיה" "הובחתם שמה" כל שישנו בביאה - ישנו בהבאה, שמע מינה דשאר קרבנות משלח, ולא חישינן שיהא ראי לסמיכה.
80 אכל

81 עצמו. אבל הכא, לשליח - אין להביא חולין לעושה מספק.
82 פורסי שנמנ - פירש רבינו חננאל: דין גדול שלהם. וקתני - ישאו את אשתו - מהא דקתני קומנריסין של גוים אל ישאו את אשתו. ורב יוסף קאמר דמיקטל קטלי ליה - לא מצי
83 באשקו, דיאכא לאוקמי לבריתא מימקי דליתתם פורסי שנמנ. ועוד אמר רבינו יצחק: דקלמא דא דגוי מסיח לפי תומו כשר לעדות אשה - היינו כשמעיד שכבר מת, דלא טעי
84 בן מת ללא מת. אבל יוצא למות או ליהרג - לא מהמנין.

מעמידים אותם בחזקת חיים, אלא נותנין עליהן הוֹמְרֵי חַיִּים וְהוֹמְרֵי מְתֵימִים, שאם היתה פת ישראל נשואה לכהן שאם מת בעלה אסורה בתרומה, וְכַתּוּב וְכַתּוּב פְּתַח הַנְּשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל שאם מת בעלה אוכלת בתרומה, וכיון שהבעל ספק חי ספק מת לא תאכל בתְּרוּמָה שנותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים:

נמרא

שנינו במשנה, שמי שנגמר דינו למיתה, נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים. אָמַר רַב יוֹסֵף, לֹא שָׁנוּ שאין מחזיקים אותו כמת, אֲלָא אם נגמר דינו למיתה בבית דין של ישראל, שאפשר שמצאו לו זכות ופטרוהו, אָבָל אם נגמר דינו בבית דין של עובדי בוכבים, אין נותנים עליו חומרי חיים, שבין דַּמִּיר לִיה דִּינָא לְקַטְלָא, מִקְטָל קָטְלֵי לִיה – כיון שנגמר דינו למיתה, הורגים אותו מיד, ואין לחשוש שמא חזרו בהם.

מקשה הגמרא, אָמַר לִיה אַפְּי לְרַב יוֹסֵף, והרי בבית דין של עובדי בוכבים נמי יש לחשוש שמא לא הרגוהו, דְּמַקְבְּלֵי שׁוּתְרָא – שמתקבלי שוחרד הם, ושמא שיחדום ושיחררוהו.

מתרצת הגמרא אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף לאבבי, פִּי שְׁקָלֵי – לוקחים הם שוחד מַקְסֵי דְלַחְתּוּם פּוֹרְסֵי שְׁנַמְנָ – לפני שנחתם גזר הדין, אך לְבַתֵּר דְּמִיחְתָּם פּוֹרְסֵי שְׁנַמְנָ, לא שְׁקָלֵי – אינם לוקחים שוחד, ובאופן זה יכול להעיד עליו שמת אף לקולא.

הגמרא מקשה על רב יוסף ממשנה, מִיתֵיבֵי, שנינו במכות (ז) מי שנגמר דינו להריגה וברח ובא לפני אותו בית דין, אין סותרין את דינו ולדון שוב שמא טעו, אלא הורגין אותו על סמך הדין הקודם, כֵּל מְקוּם – כל בית דין שיעמדו שָׁנִים וְיִאֲמְרוּ בפניהם, מעידין אנו אֶת אִישׁ פְּלוּנִי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְמִיתָה בְּבֵית דִּינֵי שְׁל פְּלוּנִי, וּפְלוּנִי וּפְלוּנִי עֲדִי, הֲרֵי זֶה יִהְרַג עַל פִּי עֵדוֹתָם, ואין חוששים שמא אחר שנגמר דינו מצאו לו זכות ופטרוהו, ומדוע במשנתנו חוששים שמא מצאו לו זכות ופטרוהו.

מתרצת הגמרא, דְלִמָּא בּוֹרַח שְׁאֵנִי – שונה דין בורח, שכיון שברח ודאי יש מחפשים לו זכות, לא כשלא ברח, על אף שנגמר דינו למיתה, לא לחוש שמא חזרו ומצאו לו זכות.

הגמרא מקשה על רב יוסף עוד קושיה מבריייתא. תָּא שְׁמַע, אם עד מעיד ששמע מבית דין של ישראל שהיו אומרים, אִישׁ פְּלוּנִי מֵת – שעבר ג' פעמים עבירה שחייבים עליה מלקות, אם חזר ועבר, מכניסים אותו למקום דחוק ומאכילים אותו שעורים עד שכריסו נבקעת ומת (סנהדרין א:), או ששמע שאומרים, אִישׁ פְּלוּנִי נִהְרַג שנתחייב מיתת בית דין, וַיִּשְׂאוּ אֶת אֲשֶׁתוֹ, אך אם שמע מְקוּמַמְטְרִינֵין (ממונים להריגה) של עובדי בוכבים שאומרים אִישׁ פְּלוּנִי מֵת, שהשליכוהו לבית מלא עפר, או שאומרים אִישׁ פְּלוּנִי נִהְרַג בבית דינם, אֵל יִשְׂאוּ אֶת אֲשֶׁתוֹ עַל פִּי עֵדוֹת זו.

מבררת הגמרא, מֵאִי מֵת, וּמֵאִי נִהְרַג, אִילְיָא (אם נאמרן) שמת הכוונה מַת מְטָשׁ, וְנִהְרַג הכוונה נִהְרַג מְטָשׁ, אם כן דְּבִנְיָוִתִּיהּ (אֶתוֹ דְּבַר) נִבִּי עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים ששמע מהם שאותו פלוני מת או נהרג, אֲמַאי – מדוע אֵל יִשְׂאוּ אֶת אֲשֶׁתוֹ בעדות זו, הָא קְרִיבָא לֵן (ביבמות קא) דְּכָל שִׁמְעֵיד כְּמִסְתֵּי לְפִי תוּמָּ – שמספר בלא לדעת שסומכים על דיבורו, אף אם הוא גוי הַיּוֹמִינֵי מְהִימְנֵי לִיה – האמינו חכמים לעדותו. אֲלָא לָאו עַל כַּרְחֵךְ מַה שִׁמְעֵיד ששמע שפלוני מֵת, הכוונה שְׂוִיצָא לְמוֹת – שנגזר דינו למיתה, ומה ששמע שפלוני נִהְרַג, הכוונה שְׂוִיצָא לְיִהְרַג – שנגזר דינו להריגה, וְקַטְנֵי בְּרִייתָא, שאם שמע כך בבית דין של ישראל מחזיקים אותו כודאי מת וַיִּשְׂאוּ אֶת אֲשֶׁתוֹ כאלמנה, ולא כרב יוסף שהוציא ליהרג בבית דין של ישראל נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים.

מתרצת הגמרא, לְעוֹלָם מדובר שמעיד ששמע שפלוני מַת מְטָשׁ, וְנִהְרַג מְטָשׁ, וְדָקְאָמְרַת להקשות, שאם כן דְּבִנְיָוִתִּיהּ (אֶתוֹ דְּבַר) נִבִּי עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים – כשמעיד כן בשם בית דין של עובדי בוכבים אֲמַאי

שְׁמָא מֵת, לֹא תִישְׁיָנוּ, שמעמידים אותו בחזקת חי, אך שְׁמָא מֵת בעתיד, תִישְׁיָנוּ שאין לאדם חזקה שלא ימות, ולכן במשנתנו אוכלת בתרומה בחזקת שהוא חי, אך בבריייתא אסורה לאכול תרומה, שיש לחוש שמא ימות.

מקשה הגמרא, אָמַר לִיה רַב אֲדָא בְּרַ מְתֵנָּה לְרַבָּא, מנין שהכל מודים שיש לחשוש שמא ימות, וְהָא נוֹד – והרי בלוקח נוד יין מבין הכותים, שלרבי יהודה רבי יוסי רבי ישמעאל אסור לשתות ממנו קודם שיפריש תרומות ומעשרות, שמא יבקע הנוד, דְּכִשְׁמָא מֵת הוּא – שדומה לשמא ימות, וּפְלוּנִי – ונחלקו בוזה, שרבי מאיר סובר שאין לחוש לשמא יבקע הנוד, ואם כן אף לשמא ימות לא יחשוש. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב יְהוּדָה מְדַבְּרֵיהּ, שְׁאֵנִי נוֹד – שונה נוד, משום דְּאִפְשָׁר דְּמֵת לִיה לְשׂוּמֵר אֵת הַנְּוֹד שישמור עליו שלא יפקע, ולכן אין רבי מאיר חושש לבקיעת הנוד, אך לאדם אין שמירה שלא ימות, ולכן מודה הוא באדם שיש לחוש למיתה, ואסורה לאכול בתרומה מיד.

מקשה הגמרא, מְתַקְנֵה לָהּ רַב מְשַׁרְשָׁיָא, מדוע נסמוך על שומר, הֲרֵי עוֹבְדֵי עֲרָבָא צְרִיךְ – השומר שערב לך שלא ישבר הנוד הוא עצמו צריך ערב שישגיח עליו שלא יפשע בשמירתו.

מתרצת הגמרא, אֲלָא אָמַר רַבָּא, שְׁמָא מֵת לדעת הכל לא תישנין שמעמידים אותו בחזקת חי, אך שְׁמָא מֵת בעתיד, תִנְיָא הוּא – מחלוקת תנאים היא, לרבי מאיר אין חוששים שמא ימות, ומשנתנו לדעת הכל מותרת בתרומה, אך הבריייתא היא כרבי יהודה שחושש שמא ימות, ולכן אסורה האשה בתרומה:

שנינו במשנה, הַשּׁוֹלֵחַ קָרֵבן הִפְאִתּוֹ מְבַדְּנֵי הֵם וְכוּ' מְקַרְבִּין אותה בחזקת שהוא קיים: מקשה הגמרא, מדוע מְקַרְבִּין את טטאתו, וְהָא פְּעִינָא מְבַיְחָה של בעל הקרבן על קרבנו לפני שחיטה, ואין השליח יכול לסמוך. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב יוֹסֵף, משנתנו עוסקת, בְּקָרְבָן נָשִׁים, שאינו סומכות. הגמרא מביאה תירוץ נוסף, רַב פָּסָא אָמַר, אף בקרבן של אנשים אפשר שמדובר בְּהַפְאֵת הַעוֹף שאינה צריכה סמיכה.

שנינו במשנתנו שלשה אופנים שמעמידים אדם בחזקת חי. הגמרא מבארת מדוע אין משנתנו מסתפקת בדוגמא אחת:

וְצְרִיקָא – והוצרכה המשנה לשנות בשלשה אופנים, דְּאִשְׁמוּעִינֵין – שאם היה התנא משמיענו רק בשליח המביא גַּם ממדינת הים, היינו אומרים שרק בגט הקילו להעמיד את הבעל בחזקת חי, מִשּׁוּם דְּלֹא אֲפָשָׁר – שלא יוכל אדם לשלוח גט לאשתו ממדינת הים, וישארו הנשים עגונות, אֲבָל אשת כהן שהלך בעלה למדינת הים, אם נאסור אותה לאכול תְּרוּמָה, כיון דְּאֲפָשָׁר – לה לאכול חולין, אִימָא, שלא הקילו להעמידו בחזקת חי, לכך שנינו שגם לענין תרומה אין חוששים שמת. וְאִי אֲשְׁמוּעִינֵין – במשנה גם הדין שמתורת בתְּרוּמָה, היינו אומרים שדווקא בתרומה הקילו כך משום דְּיִמְנִין (שפעמים) דְּלֹא אֲפָשָׁר לה לאכול חולין, כגון שהיא ענייה, לכך הקילו להעמידו בחזקת חי, אֲבָל הַשּׁוֹלֵחַ הַפְּאֵת הַעוֹף ממדינת הים, אין להקל בוזה, אלא מְסַפְּקָא שמא מת, לא נְקַרְבִּין את קרבנו, שֵׁלֹא לִיעוֹל (לא להכניס) חוֹלִין לְעוֹדָה, לכן צְרִיקָא – והוצרכה המשנה להשמיענו את שלשת האופנים, שבכולם מעמידים אותו בחזקת חי:

משנה

משנתנו מבארת היכן אין מעמידים אדם בחזקת חי: שְׁלֵשָׁה דְּכָרִים אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן פְּרָטָא לְפָנֵי חֲכָמַי, וְקִיַּמּוּ חַכְמַי אֶת דְּכָרֵינוּ לְהַלְכָה. עַל עֵר שֶׁהַקִּיפָה פְּרָקוּם שֶׁצְּרוּ גוּיִים עַל הָעֵיר. וְעַל הַסְּפִינָה הַמְּוִטְפָת בַּיָּם וְנוֹטָה לְהִיטְבֵעַ. וְעַל הַיּוֹצֵא לְיָדוֹן בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת, אִם חָיִב מִיֵּתָה אוֹ לֹא, שְׁחָן – שכל אלו המסוכנים הם פְּחֻלְקָת קִיּוּמִין. אֲבָל עֵיר שֶׁכְּבָשָׁה בְּרָקוּם אַחַר הַמְּצוּר, וְסָפִינָה שְׁאֲכָדָה – שטבעה בַּיָּם, וְהַיּוֹצֵא לְיָהְרַג שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְמִיתָה, ואין יודעים אם מתו, אין

גמרא

53
 54 שנינו במשנה ששליח המביא גט בארץ ישראל, יכול למנות שליח
 55 אחר תחתיו, ואמר רב כהנא, בדין זה, חלה תנן – מבואר במשנה
 56 שזהו רק כשחלה.
 57 שואלת הגמרא, מה מחדש רב כהנא, פשיטא, שהרי חלה קתני
 58 במשנה.
 59 משיבה הגמרא, שהוצרך רב כהנא ללמדנו דמיה דתימא ו-שמא
 60 תאמר[ו] הוא הדין אף על גב דלא חלה יכול לשלוח שליח אחר, והאי
 61 דקתני – ומה שדיברה המשנה בחלה, משום דאוריחא דמילתא קתני
 62 – זהו האופן הרגיל שהשליח ממנה אחר תחתיו רק אם חלה, ואכן
 63 אף בלא חלה יכול למנות שליח אחר, קא משמע לן רב כהנא,
 64 שבדוקא נקטה המשנה חלה.
 65 שואלת הגמרא, היכי דמי – כיצד נתמנה השליח הראשון, אי
 66 דאמר ליה הבעל כשמינהו, הולך גט זה לאשתי, ולא אמר לו אתה
 67 הולך גט זה, הרי אף על גב דלא חלה נמי יכול לשלוח שליח אחר.
 68 ואי דאמר ליה הבעל לשליח את הולך, הרי אפילו אם חלה נמי לא
 69 יכול לשלוח ביד אחר, כיון שהבעל הקפיד שהוא יהיה השליח.
 70 ואי – ואם נאמר שמשנתנו בשיטת רבן שמעון בן גמליאל היא, הרי
 71 גם אם אמר לו 'הולך', אפילו חלה נמי לא יכול לשלוח את הגט
 72 על ידי אחר.
 73 ומוכיחה הגמרא את קושייתה, דתניא, בעל שאמר לשליח הולך
 74 גט זה לאשתי, הרי זה משלחו ביד אחר, ואפילו לא חלה, ואם אמר
 75 הבעל את הולך גט זה לאשתי, הרי זה לא ישלחנו ביד אחר ואפילו
 76 חלה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, בין כך ובין כך – בין אמר לו
 77 'הולך' ובין אמר לו 'את הולך', אין השליח עושה שליח אחר, בין
 78 חלה ובין לא חלה.
 79 הגמרא מתרצת בשלשה אופנים: איבעית אימא, שמדובר שאמר
 80 לו הולך, והתירה הברייתא למנות שליח אחר רק והוא דחלה
 81 השליח הראשון. ואי בעית אימא, שמדובר שאמר לו את הולך,
 82 וחלה שאני – שונה הדין בחלה, שיכול לשלוח אחר אף שאמר לו
 83 אתה הולך. ואי בעית אימא, רבן שמעון בן גמליאל היא, וחלה שאני
 84 – ושונה הדין בחלה, שאף רבן שמעון בן גמליאל מודה שאם חלה
 85 יכול לשלוח שליח אחר, אף אם אמר לו 'את הולך'.
 86 הגמרא מקשה, תנן, שליח המביא גט בארץ ישראל וחלה, הרי זה
 87 משלחו לגט ביד שליח אחר. ורמינהו – וקשה ממשנה לקמן (סו,
 88 בעל שאמר לשנים תנו גט לאשתי מינה אותם להיות עדי חתימה,
 89 ועדיין לא נכתב הגט, או שאמר לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי, הרי
 90 אלו בעצמם יכתבו – יחתמו על הגט, ויתנו לאשה. מדייקת
 91 הגמרא, אינהו אין – רק הם יכתבו ויתנו, אבל לעשות שליח לכתוב
 92 ולמסור את הגט, לא – אינם יכולים, ולא כמו ששנינו במשנתנו
 93 שהשליח יכול למנות שליח אחר.
 94 מתרצת הגמרא, אמר אפי', התם טעמא מאי אינם יכולים למנות
 95 אחר משום כיון דבעל שעליו מוטל לכתוב הגט אלא שאינו יודע
 96 לכתוב, ומינה אחרים לעשות זאת ומקפיד שלא ידעו מכך, אך
 97 הך – במשנתנו, שמוסר לשליח גט, הבעל לא קפיד ששליח זה
 98 דווקא ימסור את הגט, לכן יכול הוא לעשות שליח אחר.
 99 הגמרא מביאה עוד תירוץ, רבא אמר, הטעם ששם אינו יכול
 100 לעשות שליח אחר, משום דמילי ניהו – שמסר להם רק מילים
 101 שממנה אותם לעשות עבורו גט, ומילי לא מיפטרן לשליח – ומילים
 102 אין בכוחן לשוב ולהמסר לשליח אחר, אך במשנתנו שמסר לו גט
 103 ממש, יכול למסור את הגט לשליח אחר.
 104 שואלת הגמרא, מאי בינייהו – מה בין דברי אביי לדברי רבא.
 105 ומשיבה, אימא בינייהו לענין מי ששלח שליח לכתוב שטר מתנה
 106 לאחר, שלנותן אין בויון, מפני שהמקבל צריך לכתוב השטר, אך

1 אבל אם נגמר דינו למיתה בבית דין של ישראל, הוא בחזקת מת,
 2 שכין דנפק ליה דינא לקמלא, קמלי ליה – כיון שנגמר דינו למיתה,
 3 הורגים אותו.
 4 מקשה הגמרא אמר ליה אביי לרב יוסף, אף כשנגמר דינו בבית דין
 5 של ישראל נמי, אפשר דהווי ליה זכותא – יתכן שימצאו לו זכות
 6 ופטרוהו, ומדוע נחזיקוהו כמת. מתרצת הגמרא, כי חזו ליה זכותא
 7 – מתי עשוהו למצוא לו זכות, מקמי דליקמר דינא קודם שנגמר
 8 דינו, אך פתר גמר דינא, תו לא חזו ליה זכותא – לא שכח שימצאו
 9 לו זכות, ולכן הוא בחזקת מת.
 10 הגמרא מביאה ראייה לרב יוסף: לימא מסייעא ליה – האם ניתן
 11 לסייע לרב יוסף, ששנינו במכות (ה) מי שנגמר דינו וברח וכו', כל
 12 מקום שיעמדו שנים בפני בית דין ואמר, מעידים אנו את איש פלוני
 13 שנגמר דינו למיתה בבית דין של פלוני, ופלוני ופלוני עדין, הרי זה
 14 יתרג, ואין חוששים שמא מצאו זכות ופטרוהו, הרי שאין הדבר
 15 שכיה. דוחה הגמרא, דלימא בורח שאני שהבורח אין מחפשים לו
 16 זכות, ורק כשלא ברח יש לחוש שאני חזרו ומצאו לו זכות.
 17 הגמרא מביאה ראייה אחרת לרב יוסף. תא שמע, אם עד מעיד
 18 ששמע מבית דין של ישראל שהיו אומרים איש פלוני מת מעצמו
 19 וכמו שנתבאר לעיל (כח), או ששמע מהם, שאיש פלוני נהרג
 20 שנתחייב מיתת בית דין, וישאו את אשתו, אך אם שמע
 21 מקומות יסורים ו-ממונים להרוגו של עובדי בוכבים שאומרים איש
 22 פלוני מת, מעצמו וכמו שנתבאר לעיל (כח), או שאומרים איש
 23 פלוני נהרג בבית דינם, אל וישאו את אשתו על פי עדות זו.
 24 מבררת הגמרא, מאי את, ומאי נהרג, אילימא ו-אם נאמר שמת
 25 הכוונה מת ממש, ונהרג ממש, אם כן דביותיה ו-אותו דבר) גבי
 26 עובדי בוכבים ששמע מהם שפלוני מת, אמאי – מדוע אל וישאו את
 27 אשתו, הא קיימא לן (ביבמות קבא) שכל מסיח לפי תומו – שמספר
 28 בלא דעת ססומכים על דיבורו, אף אם הוא גוי הימוני מהימני
 29 ליה – האמינו חכמים לדבריו. אלא לאו על כרחך מה ששמע
 30 שפלוני מת, הכוונה שיוצא למות שנגזר דינו למיתה, ונהרג,
 31 הכוונה שיוצא ליהרג שנגזר דינו להריגה, וקתני בברייתא, שאם
 32 שמע כך בבית דין של ישראל מחזיקים אותו כמת וישאו את
 33 אשתו, מוכח כדברי רב יוסף שהיוצא ליהרג בבית דין של ישראל
 34 מחזיקים אותו כודאי מת.
 35 דוחה הגמרא, לעולם מת ממש, ונהרג ממש, ומה שהוקשה, שאם
 36 כן דביותיה גבי עובדי בוכבים – כשמעיד כן בשם בית דין שלהם
 37 אמאי לא משיאים את אשתו, והא קיימא לן דכל מסיח לפי תומו
 38 – אף אם הוא הימוני מהימני – האמינו חכמים לדבריו, אין זו
 39 קושיא, משום שהינם טייל – מתי האמינוהו, רק במילתא דלא שייכי
 40 בה – בדבר שאינם שייכים בו, כגון שאומר סתם שפלוני מת, אבל
 41 במילתא דשייכי בה שנהרג על ידם, עבדי לאחזקי שקרייהו –
 42 אפשר שרוצים להתפאר שהורגים בבית דינם, ויאמרו על זה
 43 שנגמר דינו למיתה, שכבר הגדוהו, ולכן אינם נאמנים.
 44
 45 משנתנו מבארת באיזה אופן יכול שליח גט למנות שליח אחר
 46 להמשיך את השליחות:
 47 שליח המביא גט בארץ ישראל, וחלה ואינו יכול לגמור שליחותו,
 48 הרי זה משלחו לגט ביד שליח אחר, ואינו צריך למנות את השליח
 49 השני בבית דין, ואם אמר לו הבעל מול לי הימנה תפיץ פלוני
 50 כשתתן לה הגט, לא ישלחנו לגט ביד אחר, משום שאין רצונו של
 51 הבעל שיהא פקדונו – החפץ שצריך לקבל מהאשה ביד אחר שלא
 52 שלחו:

משנה

1 **אבל** בבית דין של ישראל כיון דגמר דיניה לקטלא מיקטל קטלי ליה - אף על גב דאמר
2 בסנהדרין (מבב.) שהיה אחד רוכב על סוס וסדרין ביה, ומצא לו זכות - והיה הלה
3 מניף בסדרין, מכל מקום לא שכח. **רבן שמעון בן גמליאל** אומר כך בין ובין
4 כך לא ישלחנו ביד אחר - והא דדרשין (קדושין מא,א) "ושלח" - ושלחח - למגד שהשלחח
5 ועשה שלח - היינו היכא דאין הבועל מקפד.
6 **משום** כיון דבעל - פירש בקטו: פירש שעליו
7 לכתוב את הגט, ואינו רוצה שידעו רבים שאינו
8 יודע לכתוב. והא דקאמר: יכתבו ויתנו - אב
9 "יכתבו" נקט "יתנו" אי נמי: על ידי שיאמרו לאחר
10 שתן ירוש דבר שהבועל לא יכתבו, ומקפד גם
11 על הניתנה, ואם תאמר: מאי ביוון איכא, והא תנן
12 (גיטין כבב.) האשה תכתב את גיטה, אלמא אין
13 על הבעל לכתבו: ויש לומר: ולעולם על הבעל
14 לכתבו, אלא הא קא משמע לן - **ומילי** אשה
15 כותבת בשב, דידעת לאקבוי. **ומילי** לא
16 מימסך לשלח - רבי מאיר ורבי יוסי פליגי לקמן
17 בפרק "התקבל" (סב.) באומר לשלח "תנר",
18 דקסבר רבי מאיר דעשאן ביד דין, ורבי יוסי פליגי,
19 דאפילו אמר לבית דין הגדול שבירושלים -
20 ללמדו ויכתבו ויתנו לה, אבל באומר לשלח "תנר"
21 או לשלש "כתבו ותנר" - אפילו רבי מאיר מודה
22 דיתבו ויתנו, ולא מימסרי לשלח, כדמוכח
23 מתניתין דהתם. והא דקאמר בגמרא: שלחו ליה
24 מבי רב לשמואל: אמר לשנים וכתבו ותנו גט
25 לאשתך" ואמרו לסופר וכתב, ותתנו ויהי, מהו
26 שלח להו: תצא, והדר צריך תלמוד. ופרקי מהא
27 דאמר שמואל הלכה כרבי יוסי, דאמר מילי לא
28 מימסך לשלח, הוה מצי למיפריך דבשנים אפילו
29 רבי מאיר מודה דלא מימסך, אלא נהא ליה
30 לאשתך" ואמרו לסופר וכתב, ועוד: הוה מצי
31 למימר דטעמיה דרבי מאיר משום ביון דבעל,
32 וקסבר שמואל דבכתובה ליכא ביון. אבל
33 בתנימה, כשחתמו אחרים - הוא דאיכא ביון,
34 דמיפרסמא מילתא בחתימה ספי, ומיהו, הוה מצי
35 למיפריך מדשמואל דהבא, דקסבר טעמא משום
36 מילי, דאמר: מתנה דרי היא כגט. אלא כיון שהיה
37 צריך לחביא משמואל דהבא - הכי נמי פריך
38 מאיך דשמואל דהתם.
39 **כאן** שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל -
40 אפילו למאן דאמר ב"דמקפדי" (בבא
41 מציעא לו,א) שומר שסטר לשומר - פטור, שהרי
42 מסרו לבן דעה, דאין יכול לומר לה: אין רצוני
43 שהיא פקדוני ביד אחר, הוה דלא מייחייב - מכל
44 מקום לתכלתה אין לו לעשות.
45 **היכא** דנפקה לאפיה - נקט הכי משום
46 דמתניתין איירי בחלה השליח הראשון,
47 ולא הגיע לעיד שהאשה שם.
שקול

1 **תו לא חזו ליה זכותא** - כלומר, לא שכח, הלכך לא מספקין בחבי. **משנה** המביא גט בארץ
2 **ישראל** - שאין צריך לומר "בפני נכתב ונתחם", משלחו ביד אחר - ועושה שלח מאליו,
3 ושלא בבית דין, **ואם אלו** - בעל לשלח. **טול לי הימנה חפץ פלוני** - בשתתן לה את
4 הגט, לא ישלחנו ביד אחר. **שיא חלה תנן** - חלה דהוי
5 אגסי - לא ישלחנו ביד אחר. **אי דאמר ליה הולך**
6 - ולא אמר ליה "אתה בעצמך הולך" - ואי -
7 מתניתין רבי שמעון. **אפילו** - לא אמר ליה "אתה
8 הולך" כי חלה נמי לא. **הרי זה משלחו בו** - ולא
9 מפליג בין חלה ללא חלה. ועושה שלח אחר,
10 ד"הולך" לא משמע אלא: טרח שיבא גט לי לידה.
11 **איבעית אימא** - מתניתין דאמר ליה "הולך",
12 ואפילו הכי בעינן חלה. דכריתא דקתני: הרי זה
13 משלחו - והוא דחלה. **ואיבעית אימא** -
14 מתניתין דאמר ליה "את הולך", חלה ושני,
15 וכריתא דקתני: לא ישלחנו - ברלא חלה. ורבי
16 נמי כי תוקמא כרבן שמעון - חלה שאני, ורבי
17 שמעון בשלא חלה. **אמר לשנים גט נפ לאשתי** -
18 - ולא נתן להם גט - עשאן עדים, ואף על פי
19 שלא אמר להם אתם עצמכם כתבתם, הרי אלו
20 יכתבו ויתנו, ולא יאמרו לסופר ויכתבו, כדמפרש
21 לקמן. **אי לשלש כתבו גט כו' יכתבו** - הם
22 עצמם, שהרי אמר להם "כתבו". אבל אמר
23 לשלש "תנו גט לאשתי" - יאמרו לאחריים
24 ויכתבו ויתנו, מפני שעשאן בית דין, ורשאין
25 לעשות שלח. אלמא: אין החידו עושה שלח.
26 **ביון דבעל** - שעליו לכתוב את הגט, ואינו רוצה
27 שידעו בו רבים שאינו יודע לכתבו. **הבא** - גבי
28 הולכה. **לא קפיד** - דמאי קפידא איכא. **רבא**
29 **אמר** - התם היינו טעמא דלא משו שליח -
30 שלא אמר להם אלא וברים, ואין דברים כח
31 לדידות חחרים ונמסרים לאחר. אבל גט, דאית ביה
32 מששא - חחר ונמסר. שלח מתנה - שאמר
33 בעל הבית לשני עדים: כתבו שטר מתנה לפלוני:
34 אי טעמא דגט משום ביון הוא - הכא ליכא
35 למימר הכי, שהרי אין עליו לכתבו, דתנן (בבא
36 בתרא קסב.) והמקבל נתן את השכר, הלכך, אם
37 ירצו - יאמרו לאחריים ויכתבו. ולמאן דאמר
38 מילי לא מימסך - הני נמי לא מימסך. **אמר ריש**
39 **לקיש** שאין שנה רבי - במשנה זו שנה לנו רבי.
40 **אין השואל בו** - והא דתנן: לא ישלחנו ביד
41 אחר - לא משום בטולי שלחות דגיטא נקט לה,
42 דאם שלח ביד אחר - הגט נט, דאף על גב דאין
43 רצונו שהיא פקדוני ביד אחר - שלח לנרש
44 מיהא עושה. אלא האי דתנן: לא ישלחנו -
45 לא משום שיהא דאין השואל רשאי להשאיל. וז'
46 **אפילו** תנוקות יודעין אותה - דאם השאילה לו
47 - לא לצורך אחרים השאילה לו. דאין השואל
48 רשאי להשאיל, ובנמצא זה עובר על דעתו
49 ומקניט. **אלא** - משום שלחות דגט גופיה תנא
50 לא ישלחנו, דאם שלחו ביד אחר - זימנן דגיטא
51 נמי לא הוי גיטא. ולקמן מפרש מאי זימנן. **אל**
52 **תרישה אלא** בימין ונרישה בשמאל - דלא שהיה
53 שלח להכי. האי נמי, פעמים ששלחות הגט תלוי
54 בחפץ, ואיכא קפידא לבעל. **דבולי עלמא בו** -
55 ובדאמר רבי יוחנן: זימנן דגיטא נמי לא הוי -
56 משמע דרוב פעמים הוי גיטא, ואפילו שלחו ביד
57 אחר. ויהב ליה חפץ - להחזיק שלח שני. **דבולי**
58 **עלמא** או פליגי דהוי גיטא - דאף על גב דאין
59 רצונו שהיא פקדוני ביד אחר - שלחות דגיטא
60 לא בטלי, ככל שלוחי גיטא שיוכלו לעשות
61 שלח. דאגט לא קפיד בעל לדבר זה, דגט אינו
62 תלוי בחפץ, דאפשר שילך ויטול החפץ וישלח
63 הגט ביד אחר. הלכך, אפילו שיהא בחפץ - אין
64 זה שנינו בגט, שהרי קיבל החפץ ואחר כך נתן.
ואלו

55 בחזקת שהם קיימין, והעני חזקתו שעדיין עני הוא, שעשירות היא
56 דבר לא שכיה, וכמו שיבואר בגמרא (ע"ב).
57 מְתוּ הכהן הלוי או העני, קודם שהפריש המלוה תרומות
58 ומעשרות, ושבו אין המלוה יכול לגבות ממתנותיהם את חובו. אם
59 רוצה הוא לגבות חובו ממתנות אלו צריך המלוה ליפזל רשות מן
60 הַיְוָשִׁים שאם ירצו לפרוע את החוב של הנפטר, וראויים הם
61 לקבל תרומות ומעשרות, וירצו גם שיגבה המלוה חובו מן
62 המתנות, יכול המלוה להפריש המתנות ולגבות מהם חובו. ואם
63 המלוה הִלְוִין לכהן ללוי או לעני בְּפָנֵי בֵּית דִין, על מנת שיגבה
64 חובו מן המתנות שעתידיים לבוא בחלקם של הלויים, ומתו הלויים
65 קודם שהפריש המלוה מתנותיהם, אינו צריך ליפזל רשות מן
66 הַיְוָשִׁים, שגם בלא רשותם הטילו בית דין את חובו של הנפטר על
67 כל שבת הכהונה או הלוייה, או על כל העניים, ויגבה המלוה חובו
68 ממתנותיהם. ויש כח ביד בית דין לעשות כן, שתקנת השבט הוא
69 שימצאו מעות להלוואה:

גמרא

70 שנינו במשנה שהמלוה גובה חובו מן התרומות והמעשרות.
71 שואלת הגמרא, איך יתכן שיעשה כן וְאֵף עַל גַּב דְּלֵא אָתוּ – אף
72 שלא באו התרומות והמעשרות לַיְדֵיהֶּ של הכהן או הלוי, ואם לא
73 הגיעו המתנות לידי הלוה, איך זכה במתנותיו שיחזור המלוה
74 ויזכה בהם כדי לגבות מהם חובו. וכיון שלא באו לידי כהן, גם לא
75 קיים מצות נתינה.

76 הגמרא מביאה שלושה אופנים ליישב שאלה זו: מיישבת הגמרא,
77 אָמַר רַב משנתינו עוסקת בכהן או לוי שהם מְפָרְשֵׁי כְהוֹנָה וְלוֹוֶה –
78 שרגיל ישראל לתת המעשרות להם, ולכן מתייאשים כל
79 הכהנים והלויים ממתנות אלו, ונחשב שזכה הכהן או הלוי
80 במתנות, ויכול המלוה לעכבם לעצמו. וכן עני הרגיל לקבל מן
81 המלוה מעשר עני, מתייאשים כל העניים ממעשר זה וכאילו זכה
82 בו העני.

83 באופן נוסף מיישבת הגמרא, וּשְׂמוּאֵל אָמַר, שהמשנה עוסקת
84 בְּמוֹזְבָּה לָהֶם המלוה ללווים את מתנותיהם על יְדֵי אַחֲרֵיהֶם, וחוזר
85 המזכה ונותן המתנות למלוה.

86 יישוב שלישי משיבה הגמרא, עוֹלָא אָמַר, הָא מַנִּי – מי הוא
87 שמשנתינו סוברת כמותו, שהכהן או הלוי זוכים במתנותיהם בלא
88 שיגיע לידיהם, רַבִּי יוֹסֵי הֵיא, דְאָמַר עָשׂוּ חַכְמֵיהֶּ אֵת מִי שְׂאִינוּ וּזְבָה
89 מן הדין מפני שלא עשה קנין כְּאִילוּ עָשָׂה קִנְיָן וּזְבָה מן הדין, ואף
90 כאן עשו את הלוה כמי שזכה במעשר, וחוזר המלוה ומעכבו
91 לעצמו. הגמרא מבארת מחלוקת רב, שמואל ועולא: כּוֹלְהוּ –
92 שמואל ועולא, כָּרַב לֹא אָמַר – שמדובר במשנה שהיו הלויים
93 'מכרי כהונה', כִּי בְּמִכְרֵי כְהוֹנָה וְלוֹוֶה לֹא קָתְנֵי – לא התפיש
94 במשנה שמדובר דווקא כך, ואין לדחוק ולהעמיד המשנה באופן
95 זה. וכן רב ועולא בְּשְׂמוּאֵל לֹא קָאמְרֵי להעמיד את המשנה
96 כשמואל שמדובר בשזיכה המלוה המעשרות ללוים על ידי אדם
97 אחר, כִּי בְּמִכְרָה על ידי אחרים לֹא קָתְנֵי ואין לדחוק ולהעמיד
98 המשנה באופן זה. וכן רב ושמואל כְּעוֹלָא נִמְי לֹא אָמַרֵי שהעמיד
99 המשנה כרבי יוסי הסובר שעשו את שאינו זוכה כזוכה, כיון
100 שְׂבִיחֵיהֶּ – כדעת יחיד לֹא מְוַקְמֵינן – אין להעמיד את המשנה,
101 ועדיף להעמידה אף כדעת חכמים החולקים על רבי יוסי (ב"מ יב.).
102
103

104 הגמרא מביאה ברייתא בה למדנו חמש הלכות בהלוואה שפרעונה
105 ממתנות הכהונה: תְּנוּ רַבִּנָּן, הַמְלוֹה מְעוֹת אֵת הַכֹּהֵן וְאֵת הַלְוִי וְאֵת
106 הָעֲנִי על מנת לְהוֹת מְפָרֵשׁ עֲלֵיהֶּן מְחֻלְקָן של הכהן הלוי או העני
107 במתנות, הרי הוא מְפָרֵשׁ עֲלֵיהֶּן בְּתוֹקָתָן שְׁהֵן קָיְמִין, וכמו שנתבאר
108 לעיל.

1 בִּי מְשׂוֹ – כשממנים בֵּית דִין שְׁלִיחַ במקום שליח הבעל, האם צריך
2 למנותו בְּפָנֵינוּ של השליח הראשון, או אפילו שְׁלֵא בְּפָנֵינוּ. אחר
3 ששאל רבא שאלה זו הָדַר – חזר וּפְשָׁטָה – והשיב, שיכולים
4 למנותו בִּין בְּפָנֵינוּ של הראשון וּבִין שְׁלֵא בְּפָנֵינוּ, וכמו שפסק רבא
5 לעיל במעשה שבא לפניו. וכן שְׁלַחוּ מִתָּמָּ – משם, מארץ ישראל,
6 שאפשר למנות את השליח השני בִּין בְּפָנֵינוּ וּבִין שְׁלֵא בְּפָנֵינוּ:

7 אחר שהוזכרו בגמרא (לעיל כט) דברי המשנה באומר הרי זה גיטך
8 אם לא באתי, מביאה הגמרא גידון דומה: מעשה בההוא – אותו
9 אדם, שקודם שהלך מעירו נתן גט לאשתו, ולא גירשה באותה
10 שעה, אלא דְאָמַר לעדי הגט, אֵי לֹא אֶתְנֵנָּה – אם לא אשוב לעיר
11 זו עַד תִּלְתֵּין יוֹמִין – עד שלושים יום, לְהֵיוּ גִטָּא – יחול הגט, אבל
12 אם אשוב בתוך הזמן לא יחול הגט. אָתָּא – בא הבעל ביום
13 השלושים ורצה להיכנס לעיר וּפְסִיקָה מְפָרָא – והפסיקה הנחר,
14 ולא יכל לבא לעיר קודם שיעבור יום השלושים. אָמַר לְהוּ הַבַּעַל
15 לעומתו מעבר לנהר, הָיוּ דְאָתְרֵיהֶּ הָיוּ דְאָתְרֵיהֶּ – ראו שבאתי,
16 ולפיכך נתבטל התנאי ולא יחול הגט. וְאָמַר שְׂמוּאֵל, לֹא שְׂמִיָּה
17 מְרִיתָ – אין נחשב שבא לעיר, ואף שאנוס הוא, אין טענת אנוס
18 בגיטין, וקיים תנאו והגט חל.

19 הגמרא מביאה עוד מעשה באנוס בגיטין: מעשה בההוא גברא
20 שנתן גט לאשתו, ולא גירשה באותה שעה, אלא דְאָמַר לְהוּ לעדי
21 הגט, אֵי לֹא פִּיִּסְקָא לָהּ – אם לא אפיים את אשתי עַד תִּלְתֵּין יוֹמִין,
22 לְהֵיוּ גִטָּא – מעכשיו יחול הגט, ואם אפיסנה לא יחול הגט. אָמַר רַב
23 פִּיִּסְקָה – הבעל את אשתו בדבריהם, והיא לא אִפִּיִּסְקָא. אָמַר רַב
24 יוֹסֵף, הגט חל, שקיים הבעל תנאו ולא פייסה, שהרי מִי יְהִיב לָהּ –
25 האם נתן לה תְּרֻקָּה דִּדְנִי – שלושה קבין של דינרים ולא
26 אִפִּיִּסְקָא, אולי אם היה נותן לה כך היתה מתפייסת, וכיון שלא
27 השתדל לפייסה בכך, קיים תנאו והגט חל. ואף שאין לו דינרים
28 ואנוס הוא, אין טענת אנוס בגיטין.

29 אִיכָּא דְאָמַרֵי – יש אומרים שכך אָמַר רַב יוֹסֵף, הגט בטל, שהבעל
30 פייסה, ואף שלא נתרצתה אין נחשב כאילו לא פייסה, שהרי מִדִּי
31 תְּרֻקָּה דִּדְנִי כְּעֵי לְמִיתַב לָהּ – האם צריך לתת לה שלושה קבין
32 של דינרים, והרי אין לו ואנוס מלפייסה בכך, ויש טענת אנוס
33 בגיטין. ובמה שיכול הָא פִּיִּסְקָה, והיא לא אִפִּיִּסְקָא, וכיון שלא קיים
34 תנאו, הגט בטל.

35 הגמרא מבארת מחלוקת הלשונות: הָא – הלשון השניה בשם רב
36 יוסף שלא קיים תנאו והגט בטל, נאמרה כְּמֵאן דְאָמַר במסכת
37 כתובות (ב) שֵׁשׁ טַעֲנַת אֹנָס כְּנִיִּין, וְהָא – הלשון הראשונה בשם
38 רב יוסף שנחשב שקיים הבעל תנאו, נאמרה כְּמֵאן דְאָמַר שְׂאִין
39 טַעֲנַת אֹנָס כְּנִיִּין:

משנה

40 אחר שלמדנו לעיל (כח) שמעמידים הבעל בחזקת חי, מביאה
41 משנתינו ענין דומה, שמפרישים תרומות ומעשרות לכהן וללוי
42 בחזקת שהם חיים. וכן שתיקנו חכמים שהמלוה יכול לגבות חובו
43 מתרומות ומעשרות:

44 הַמְלוֹה מְעוֹת אֵת הַכֹּהֵן וְאֵת הַלְוִי וְאֵת הָעֲנִי, על מנת לְהוֹת מְפָרֵשׁ
45 עֲלֵיהֶּן מְחֻלְקָן – שיהיה המלוה מפריש תרומות ומעשרות כדי
46 לגבות חובו ממתנות הכהן או הלוי. ובמקום שיתן המלוה ללוה
47 את חלקו מן המתנות, יגבה המלוה מעותיו מהם, ושויי הפירות
48 יהיה תמורת ההלוואה. וכשמפריש המלוה תרומות ומעשרות כדי
49 לגבות חובו, מְפָרֵשׁ הוא עֲלֵיהֶּן מְחֻלְקָתָן שְׁהֵן – הכהן הלוי או העני
50 קָיְמִין, וראויים המתנות הללו להינתן להם. וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא מֵת
51 הַכֹּהֵן או הַלְוִי או שְׂמָא הַעֲשִׂיר הָעֲנִי, וכן שבוא מת העני ושאם מתו
52 צריך ליתן המתנות לאחרים ואינם יכולים להיות תמורה למעות
53 ההלוואה, ואין המלוה גובה חובו מהן, מפני שמעמידים אותן
54

1 כ'י משו ב'ית ד'ין של'יה - מי בעני בפניו דשליח קמא, או אפילו שלא בפניו, כגון זה שהוא
2 אנוס ואינו יכול לעכב כאן, וי'ך לדרכו. מברא - מעבר המים, שלא מצא את המעבורת.
3 לא שמה מתיא - דלא מט עדי הכא, ואין טענת אונס בתנאי ג'טין למימר "אניסא", אי
4 נמי יש אונס בג'טין - הא אוקימנא בשמעטא קמייתא דכתובת דהאי אונסא דשכיח
5 הוא, ואיבעי ליה דאנוסיה. ליהוי ג'יפא -

6 מעכשו. אמסור לה גט על תנאי זה, אי לא
7 אפיס ליה - פייסה - בדברים, והרבה עליה
8 ריעים, ולא נתרצתה להשלים אתו. מי יחב לה
9 תרקבא דיניי ולא אפייסא - וכיון שלא עשה
10 - כן נמצא שלא פייסה. ואף על פי שאין לו -
11 לא אמרינן אניס, דאין אדם יכול לטעון אונס
12 בתנאי גט, והו ג'יטא. אמו תרקבא דיניי
13 בעי למיפח לה - והרי אין לו, ואנוס הוא. דהא
14 פייסה במה שבידו לעשות ולא אפייסא, ולא
15 הוי ג'יטא, ודש אונס בג'טין. הא כמאן דאמר כ'י
16 - פלוגתא דתרי לישני, ואליבא דרבא היא,
17 במסכת כתובות בשמעטא קמייתא.
18 משנה להויה מפרש עליהו מחלקן -
19 המלוה הזה, כשפירש תרומותיו - ימכור
20 התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפרעון החוב זה
21 בשביל הבהן, וכן המעשר ראשון בשביל לה
22 ומעשר עני בשביל עני. והמעשרות יעכב ויאכל,
23 אלא שמפירש מעשר מן המעשר לכהן, שהן
24 מותרין לרוש מכיון שאין כאן גול מנתות -
25 שכבר נתן דמיהם לכהן זה, ובעשת ההלואה
26 פסק להם דמיה. ליפול רשות מן הירושין -
27 מפני שאין חוב זה מטיל עליהן לפרוע - יטול
28 מהם רשות, אם רוצים שיתקבל חובו בשבילים
29 - יעכב ממועשרות עצמו. אינו צריך ליפול
30 רשות - ודש כח לבית דין להטיל חוב זה על
31 כל הכהונה והלויה, לפי שתקנתם הוא, שימצאו
32 מעות להלוואה. גמרא ואף על גב דלא אתו
33 ליהוי - בתמיה: אף על פי שאינו נותן לכהן
34 החזירים לו קתני מתניתין דפירש עליהן וכיון
35 דלא מטו ליהוי - מאן זכי ליה להאי כהן דך
36 תרומה שיקבלנה זה בחובו, והיאך יצא ידי
37 נתינתו בכפרי כחוננו - כמו "איש מאת מכור"
38 (מלכים ב יב) - שהם מכיירו ואוחזיו, דאינו
39 רגיל לתת תרומות ומעשרות אלא לכהן זה.
40 הלכך, כיון דמלאת דפשיטא היא דלדידהו יחב
41 להו - אסחי להו שאר כהני דעתייהו, והוה
42 כמאן דמטו לדידהו דהני. במזכה להו על ידי
43 אחרים - כשהוא מפרש - מוסרו למעשרות
44 ביד אחרו, ואומר "זכי במעשר זה לפלגיו לוי",
45 והוה ליה כמאן דמטא דמטא לדידה, וחרו ומחזירן לו.
46 עשו את שאלו וזכה כוכבה - במקומות הרבה
47 מפני תקנה עשו כן לרבי יוסי, ב"הניקין" (גיטין
48 נטב). עני המנקף בראש חיות, ומצודות חיות
49 ועופות, ומציאת חרש, ובכבודות (חבב). כל
50 שחליפיו ביד כהן - פטור מן המתנות, ובגמרא
51 ד"שנים אחוזין" (בבא מציעא יבב). השוכר את
52 הפועל ולקט בנו אחריו, דאף על פי שאין זכיה לקטן -
53 השער של שעת הפרשה. ואין בו משום ריבית -
54 מפרש נתיאשוו הבעלים - כגון שהלווה כדי שיעור תרומות שנה זו, ועל מנת לקבלם בשנה זו, וראה שנשתדפו שדותיו ונתיאשו מאותה הלוואה, ואמר "זויר להסרון כ'יס", ואחר כך
55 חזרו ונתקנו - אין מפרש עליהם, דראשו דבר האבד הוא. פוסק עמהם כשערי הוול פשיטא - בכל תנאי נמי, אם בא לפסוק כשער הוול - מי מנחה בידו גבי שאר פוסקים על הפירות
56 נמי הכי גניא ביאשוו נשך" (בבא מציעא עבא). כמי שפסק דמי - והכי קאמר: הפוסק שהוא פוסק עמך - כשער הוול הוא, שאם יזולו מדמים הללו שהוא פוסק בשעת ההלוואה
57 - יקבל בשעת הוול. דבי לית ליה - כגון אם נשתדפו שדותיו. לא קרינא ביה לא יגוש - שאינו יכול לתרבו כלום. בעל הבית - אם בא לחזור בכדי - אי לא יכול, כספו
58 בידו, וזה לא היה לו למשוך ממנו כלום, דלימא ליה "לא משכתי". אבל כהן חזיר בו - דכיון דעשאוהו כוכבה - יכול לטעון: לא משכתי ממני פירות. לא צריכא דאקון - כשעה
59 שבישו ונתיאשו כבר עלו בקנה. מהו דתימא אקנתא מילתא היא - דמשעלו בקנה, אם מתייבשים - חחרים ומתקנים, ומלאת דלא שכיחא הוא שהיו מתקלקלן לגמרי, ולא הוי
60 יאשו ממילא, קא משמע לן. אורו הששב - שהקורב להם באותו השבט ראוי לירשם. וכל לויים וכוין במעשרות, לפיכך יעכב זה את המעשרות בשביל הקורב להם בלוייה. בחוקת
61 עניי ישראל - הכא ליכא למימר בחוקת ירושין - נמא יורשים עשירים הם, אבל בחוקת שאר עניים פירשי, ויעכבם. והדאיל ויתקנת עניים הוא - ניהא להו לכל עניי ישראל שהתא
62 דת זו נהוגת בישראל, כדי שימצאו מלוים להם כשישטרבו. הלכך כי גבי משאר עניים - לאו גזול את העניים הוא.

1 נמי לא אמרי, כ'יחודא לא מוקמינן. תנו רבנן: המלוה מעות את הבהן ואת הלוי ואת
2 העני להיות מפרש עליהן מחלקן - מפרש עליהן בחזקת שהן קיימין. ופוסק עמהן כשער
3 הוול ואין בו משום ריבית. ואין שביעית משפנתו. ואם פא לחזור - אינו חוזר. נתיאשו
4 הנעלים - אין מפרש עליהם. לפי שאין מפרשין על האבד. אמר מר: פוסק עמהם כשער
5 הוול. פשיטא! - הא קא משמע לן, אף על פי שלא פסק, כמו שפסק דמי. "ואין בו משום
6 ריבית". מאי טעמא? פיון דכי לית ליה לא יהיב ליה, פי אית ליה נמי אין בו משום ריבית.
7 "ואין שביעית משפנתו". דלא קרינא ביה "לא יגוש". "ואם פא לחזור - אינו חוזר". אמר
8 רב פפא: לא שגו אלא בעל הבית בכהן, אבל פהו כבעל הבית, אם פא לחזור - חוזר,
9 דתנן: נתן לו מעות ולא מושך הימנו פירות - יכול לחזור בו. "נתיאשוו הנעלים - אין
10 מפרש עליהן, לפי שאין מפרשין על האבד". פשיטא! - לא צריכא, דאקון, מהו דתימא:
11 אקנתא מילתא היא, קא משמע לן. תניא, רבי אליעזר פן יעקב אומר: המלוה מעות את
12 הבהן ואת הלוי בבית דין, ומתו - מפרש עליהן בחזקת אותו השבט; ואת העני בבית דין,
13 ומת - מפרש עליו בחזקת עניי ישראל, רבי אחי אומר: בחזקת עניי עולם. מאי בינייהו?
14 איכא

15 שאם יזולו חזיתן בשעת הפרשת תרומות - אקבלם באותו
16 כשער הוול - שאם יזולו חזיתן בשעת הפרשת תרומות - אקבלם באותו
17 כשער הוול, ובאן פוסק בשעת ההלוואה בכך וכך, אף על פי שלא יצא השער. ואם בא לחזור - לקמן
18 מפרש נתיאשוו הבעלים - כגון שהלווה כדי שיעור תרומות שנה זו, ועל מנת לקבלם בשנה זו, וראה שנשתדפו שדותיו ונתיאשו מאותה הלוואה, ואמר "זויר להסרון כ'יס", ואחר כך
19 חזרו ונתקנו - אין מפרש עליהם, דראשו דבר האבד הוא. פוסק עמהם כשערי הוול פשיטא - בכל תנאי נמי, אם בא לפסוק כשער הוול - מי מנחה בידו גבי שאר פוסקים על הפירות
20 נמי הכי גניא ביאשוו נשך" (בבא מציעא עבא). כמי שפסק דמי - והכי קאמר: הפוסק שהוא פוסק עמך - כשער הוול הוא, שאם יזולו מדמים הללו שהוא פוסק בשעת ההלוואה
21 - יקבל בשעת הוול. דבי לית ליה - כגון אם נשתדפו שדותיו. לא קרינא ביה לא יגוש - שאינו יכול לתרבו כלום. בעל הבית - אם בא לחזור בכדי - אי לא יכול, כספו
22 בידו, וזה לא היה לו למשוך ממנו כלום, דלימא ליה "לא משכתי". אבל כהן חזיר בו - דכיון דעשאוהו כוכבה - יכול לטעון: לא משכתי ממני פירות. לא צריכא דאקון - כשעה
23 שבישו ונתיאשו כבר עלו בקנה. מהו דתימא אקנתא מילתא היא - דמשעלו בקנה, אם מתייבשים - חחרים ומתקנים, ומלאת דלא שכיחא הוא שהיו מתקלקלן לגמרי, ולא הוי
24 יאשו ממילא, קא משמע לן. אורו הששב - שהקורב להם באותו השבט ראוי לירשם. וכל לויים וכוין במעשרות, לפיכך יעכב זה את המעשרות בשביל הקורב להם בלוייה. בחוקת
25 עניי ישראל - הכא ליכא למימר בחוקת ירושין - נמא יורשים עשירים הם, אבל בחוקת שאר עניים פירשי, ויעכבם. והדאיל ויתקנת עניים הוא - ניהא להו לכל עניי ישראל שהתא
26 דת זו נהוגת בישראל, כדי שימצאו מלוים להם כשישטרבו. הלכך כי גבי משאר עניים - לאו גזול את העניים הוא.

עניי כותיים — שאם אין עניי ישראל בעיר ויש עניי כותיים — מפרשי לצורכם, ויעבבם לעצמו. שאף הם זוכים בהן, ודכתיים גרי אמת, ולחנא קמא גרי אריות הם, ולא יפריש בשבילם, אלא בשביל עניי ישראל יפריש בכל מקום שהם. וזכה הלה במה שבדיו — הלה הוא אינו חייב לפרוש משלו, שררה וזולתו על מנת שלא ליפרע הזימנו. דקבדו תקנתא — דקאמר מפרשי עליו בחוקת עניי ישראל, ובהעשר קתני אין מפרשישין עליו. לא שביחא — הלכך לא חשו לה. אשר — האמן, והחוק הדבר. לשון "שריר וקיים". לא תאשר — לא תאמן. שירשו קרקע — שעליהם מוטל המצוה לפרוע חובת אביהן. מלא סמך — כלומר, הניח קרקע מעשה — אלא זה מפרשי בחוקת וירשין, אלא מעשה דמי הקרקע. מלא קידום — כלומר, קרקע חרבה. אפילו הניח מלא סמך נובה מלא קידום — כלומר, כל חובו. לפי שהוא יכול לטרוף ולחזור ולטרוף כל שעה שיפדוהו ממנו. כי ההוא מעשה דקמינא דאבי הוה — ב"מ שזידי נשוי" בבתבות (צ.א.ב.) — דהוה דהוה מסקי ביה מאה זוזי ושכיבי ושביק קטינא שוי חמישים, אתא בעל חוב טרפה, אתו יתימי ידבי ליה חמישין וסלקוהו — הדר אתא טרפה כו'. ישראל שאמר ללוי — כולה מפרש ואזיל לה. מעשר יש לך ביד — שהפרשתי מבואתי לצורכך. והילך דמיו — ומוכרדו לי, ונטל זה את דמיו. אין חושש — ישראל זה שמא לאור שמכרו לו עשאו לו זה תרומת מעשר על מעשר אחר שזידי לו בביתו. דכין קמא יעד כמה יש לך ביד — לא בעיד ליה תרומת מעשר אבל אמר "כור מעשר יש לך ביד" ונתן לו הדמים — אסור ישראל זה לטבול הימנו, ואפילו הפריש תרומת מעשר לכוון לפי שבוטנו, חיישינן שמא לאחר שקיבל הדמים עשאו לכוון תרומת מעשר על תשעה כרוך שיש לו בביתו מעשר הטבול לתרומת מעשר. דכין דלא משך — יכול לחזור הלוי. ואף על פי שהוא ברשותו של ישראל — לא נקו לו מעותיו, דאימת קנייה היא לך דלקנייה ישראל בקבלת מעות; הלכך, כי תחו בו ועשאוהו תרומת מעשר — תל עליו השם. מעשר לאבדך ביד — בחיי אבדך הודעתו שזידי לו מעשר ביד. מוקף = סמוך. כמו: אין מקיפין שתי חביות (ביצה לב.ב.). אסור לחבר לומר: תבואה שיש לה במקום פלוגי, תאז תרומה על זו, שמא אותה שעה אינה בעיק, ואם שעה עשו. כך אמר לי אבא — לפני מותו: מעשר לך ביד. חושש — הלוי הזה. לתרומת מעשר — דראייה לנטל הימנו. ואף על פי שחוקה על חבר שאינו נפטר מן העולם עד שיתקן כל פירות טבילתו שבידו — הבא אביד לאימשה, דכין שלא הזכיר בציאותו סכום מרד — שמא לא היה יודע כמה יש. אין חוששין — שמוחזק ישראל זה שתיקנו קודם שמת, ואף על פי שאין מוטל עליו לתרום תרומת מעשר — הלא אין המעשר שלו אלא של לוי, והזה ליה תרום שלא מדעתו בשתי

איכא בנייהו עניי כותיים — אומר רבינו יצחק דלא תקינו אלא בחוקת עניי העיר. ולא כמו שפירש הקונטרס דלחנא קמא גרי אריות הם ולא יפריש בשבילם, אלא בשביל עניי ישראל מפרשי בכל מקום שהם. דאם כן לא נפקא מינה מידי מאי בנייהו. הניא רבי אומר יורשין שירשו — מפרשי עליהם, אבל לא ירשו — לא מפרשי עליהן, ואסיפא קאי; ואם הלוח אבני בית דין אין צריך לטול רשות מן הירושם, אבל אירשא דקמינא מת צריך לטול רשות מן הירושם — לא מצי קאי, דכל שכן אם לא ירשו שצריך לטול רשות יותר, שאין עליהן מוטל לפרוע חוב אביהן, ובמעשה דקטינא דאביו — ואף על גב דאמר התיב ב"מ שזידי נשוי (בתבות) צ.א.ב.) דאי אמרו ליה "דמי חמישין דמי קטינא" סלוקי סלקוהו — הבא תקנתא דרבנן היא. והילך דמיו חוששין שמא עשאו כו' — פירש בקונטרס: לאחר שקיבל המעות עשאו תרומת מעשר. וקשה לרבינו יצחק: ולאחר שמכרו אין יכול לעשותו; הלא לא מיוחס משיבה, שהרי ברשות ישראל קאי; אלא יש לומר: דשמא עשאו קודם קבלת הדמים קאמר. ופריך: אטו ברשיעי עסקינן דשקלי דמי ומשוו ליה תרומת מעשר? פירושו: ומשוו ליה כבר תרומת מעשר מעיקרא. מעשר לאבדך ביד הילך דמיו — תימה אמאי נבטק השתא "הילך דמיו"? ועוד: אמאי חוששין כלל שעשאו אביו תרומת מעשר? והא דארבה, חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו, כדאמרין (פסחים ט"א.) כחבר שמת וחזק מוגהה מילאנה פירותו; ויש לומר: בדוחק; דקסבר דתסתמא אביו אמר לו אם הוא מתוקן או אינו מתוקן, ואם לא נטל דמיו — רמי אנפשה לצורך עצמו, ומדבר שאמרו לו אביו, ואם לא מדבר — חשיבין ליה בחוקת מתוקן. אבל כשנטל דמיו — לצורך אחרים לא רמי אנפשה ומדבר. ובי' נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף — תימה: דנתן במסכת ביכורים (פרק שני משנה ה'): תרומת מעשר שזה לביכורים בשני דרכים: נטילת מן הטורף על הטמא, ושלא מן המוקף. ואמר נמי בירושלמי בפרק שני דתרומות: דכל התורה כולה למידה ומלמדה, חוץ מתרומת מעשר שמלמדה ואינה למידה, דבתרומת מעשר תיבי (בבבא ריח) "ממנו" — מן המוקף, ומקמי' ליה תרומה גדולה ולא בתרומת מעשר, ובפרק "הזהב" (כבא מציעא ט"א.) אמרין: ישראל שאמר לך "כור מעשר יש לך ביד" — רשיא בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר. והבא פריך אחרות מעשר "וכי נחשדו כו' ויש לומר: מדרבנן אף תרומת מעשר בעי מוקף, דלא קאמר: רשיא בן לוי — היינו בשבתו וימים טובים דשרי, כדאמרין ב"האשה רבה" (ביבמות צ.א.ב.) וקשה דבפרק "המפקדי" (כבא מציעא לח.א.) תנן: המפקדי פירות אצל חבירו, אפילו תן אבדין — לא ינע בהן. ומפרש רב נחמן בר יצחק בגמרא דחיישינן שמא עשאו תרומת מעשר על מקום אחר. ואמאי? וכי נחשדו לתרום שלא מן המוקף? ואומר רבינו תם: דגבי פקדון חיישינן טפי, ובחששא מועטת תולין הדבר להחמיר שלא ליגע בו, ויחיישין שמא בשבתו וימים טובים עשאו, דשרי שלא מן המוקף, כדאמר ב"האשה רבה" (ביבמות צ.א.ב.) אבל בשאר מוקמות — לא חיישינן, דלא שכיחא שיהא לו פירות בביתו ולא ידע לו ד לשבת את אף לעשרו ממקום אחר. ויש מפרשים: דרוק חברים לא נחשדו לתרום שלא מן המוקף, דהבא אייתי בן לוי שניתן לו מעשר — ואין נתנין אלא לחבר, כדאייתא ב"הורו" (תולין ק"ב.) אין נתנין מתנות לכוון עם הארץ. אבל המפקדי — כל אדם מפקדי, אף שאינן בקיאות בהלכות מוקף, ואם תאמר: הדיא דביכורים, דנטילתה שלא מן המוקף, היכי מצי למימר דמאורייתא אייתי? הלא קתני: וצריכה שיעור בתרומה, ומדאורייתא לתרומה גדולה אין לה שיעור, דחשה אחת פוטרת את חברי' ויש לומר: דאין לה שיעור למטה, אבל יש לה שיעור למעלה, דאין יכול לעשות כל גורנו תרומה, דבעינן ראשית ששיירה ניכרים. וכי האי גונא איכא בריש מסכת פאה (פרק ראשון משנה א.) גבי "אלו דברים שאין להם שיעור", לתרום שלא מן המוקף — פירש בקונטרס: דשמא באותה שעה אינה בעין, ואין נראה, דתרומה גדולה מדאורייתא בעי מוקף, ואם כן אפילו שתיקו לפניו, ובתרומת מעשר נמי דלא בעינן מוקף אלא מדרבנן — נראה דהיינו משום גידוד אטו תרומה גדולה, ובעינן מוקף אפילו שתיקו לפניו כמו בתרומה גדולה. ונבי חלה נמי תנן מוקף, אפילו שתיקו לפניו. כיון דלא קייץ בו — ואם תאמר: הוא מוקף לה כבא אלעזר בן גמלא דאמר נטילת מאומה, ואם כן כי לא קייץ נמי, ליושב דלמא תקניה בעל הבית מאומה? ויש לומר: דאינו תרום מאומה דבר שאינו שלו, שאינו רוצה להפסיד לא ללוי ולא לכוהן, אין אבא אלעזר בן גמלא היא — ואם תאמר: נדי שיש לו רשות לתרום, שמא לא חשש לתרום מעשר שתיקו ליתן ללוי, והיאך נתיב מספק? ויש לומר: דכין שדרשות בידו, ונמן גדול בביתו, ומצוה עליה רמיא — סתמא דמילתא דתקניה תקניה.

הישראל מידת המעשר, חוששין לתרומת מעשר שבו – שמוא עשה
 הלוי את המעשר לתרומת מעשר על מעשר ראשון שיש לו
 בביתו.
 שואלת הגמרא, מאי קאמר במי דיבר התנא שיש לו לחוש, הלא
 הישראל אסור במעשר מפני גזל הלוי, והלוי הרי יודע אם עשאו
 לתרומת מעשר. משיבה הגמרא, אמר אביי הכי קאמר – כך יש
 לפרש הברייתא, וישראל שאמר ללוי, מעשר יש לך בידו שהפרשתי
 לתת לך והילך דמי שמבקש אני לקנותו, ונטל הלוי המעות, יכול
 הישראל לאכול מהמעשר ואין חוששין שפא מעשר זה עשאו הלוי
 לתרומת מעשר על מעשרות שיש לו במקום אחר כיון שאין הלוי
 יודע כמה מעשר יש לישראל, ותרומת מעשר שיעורה קבוע,
 מעשר מן המעשר. אבל ישראל שאמר ללוי ביד מעשר יש לך בידו
 ומבקש אני לקנותו והילך דמי ונטל הלוי המעות, חוששין שפא
 עשאו הלוי לתרומת מעשר על מעשרות שיש לו במקום אחר, שיועד
 כמה מעשר יש ביד הישראל, ויכול לעשותו לתרומת מעשר על
 מעשרות שיש לו בביתו, ולכן אסור לישראל לאכול מן המעשר.
 הגמרא דוחה את ביאורו של אביי: מקשה הגמרא, אפיו ברישעי
 עסקינן – וכי משנתנו עוסקת ברשעים, דשקלי דמי – שלוקח הלוי
 מעות בעד פירות המעשר ולאחר מכן משוו ליה – עושה הפירות
 תרומת מעשר שאסורים ללוקח, ודאי אין המשנה עוסקת בכך.
 מתרצת הגמרא אלא, אמר רב מרשטיא בריה דרב אידי הכי קאמר,
 וישראל שאמר ללוי, מעשר לאכיל בידו שהפרשתי בחיי אביך כדי
 ליתן לו, ומבקש אני לקנותו והילך דמי ונטל בן הלוי המעות, אין
 חוששין שפא מעשר זה עשאו אביו של הלוי לתרומת מעשר על
 מעשרות שהיו לו במקום אחר, ומותר לישראל באכילת המעשר.
 אבל ישראל שאמר לבן לוי ביד מעשר לאכיל בידו, ומבקש אני
 לקנותו, והילך דמי, ונטל בן הלוי המעות, כיון שיכול היה אביו
 של הלוי לעשות את המעשר לתרומת מעשר, ולא היה נקרא
 רשע שהרי אביו לא נטל דמיו, חוששין שפא מעשר זה עשאו אביו
 של הלוי לתרומת מעשר על מעשרות שיש לו במקום אחר.
 הגמרא דוחה גם את דברי רב מרשטיא: שואלת הגמרא, מפני מה
 עלינו לחשוש שמוא אביו של הלוי עשה המעשר לתרומת מעשר,
 וכי נחשיו תברים לתרום – להפריש תרומה שלא מן המוקף –
 כשאין הפירות כולן סמוכים בשעת הפרשת התרומה, שכך הדין
 בהפרשת תרומה לעשותה מן המוקף.
 מיישבת הגמרא, אלא אמר רב אשי, הכי קאמר, בן ישראל שאמר
 ללוי, כך אמר לי אלא לפני מותו, מעשר שהפריש מתבואתו כדי
 לתת לך נמצא בידו, או אמר לישראל ללוי, כך אמר לי אבא,
 מעשר שהפריש כדי ליתן לאכיל בידו, חוששין לתרומת מעשר שבו
 – שעדיין לא הפריש תרומת מעשר מהמעשר. ואף שחזקה על
 חבר שיתקן פירות טבל שבידו, ומפני מה חוששים שלא הפריש
 תרומת המעשר, מבאר רב אשי הטעם, בין דלא קיין – לא הודיע
 אביו של ישראל מה מידת המעשר, בודאי אינו יודע כמה הוא,
 ולכן לא הוה מתקן ליה בעל הבית – לא תקנו ולא הפריש ממנו
 תרומת המעשר, ולפיכך אין ללוי לאכול המעשר בלא שיפריש
 תרומת מעשר. אבל ישראל שאמר ללוי, כך אמר לי אבא, ביד
 מעשר לך בידו שהפריש אבא מתבואתו עבורך, או שאמר, כך
 אמר לי אבא, ביד מעשר לאכיל בידו שהפריש אבא עבור אביך,
 אין חוששין לתרומת מעשר שבו, שבדאי הפריש תרומת מעשר,
 בין דקיין – שהודיע אביו של ישראל מה מידת המעשר, בודאי
 תקוני תקניה בעל הבית – הפריש תרומת מעשר, שמוחזק הישראל
 שתיקן המעשר שבידו קודם שמת, אף שאינו מוטל עליו.
 שואלת הגמרא, וכי יש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומת מעשר,
 הלא המעשר שייך ללוי, ונמצא לישראל תרום שלא מדעת
 הבעלים. משיבה הגמרא, אין – הן, כלומר יש רשות לישראל
 לתרום תרומת מעשר ממעשרותיו, שברייתא זו ככאן אלעזר בן
 גמלא היא, הסובר שיש רשות לישראל לתרום שלא מדעת הלוי,
 דתניא בברייתא, אפא אלעזר בן גמלא אומר כתוב (במדבר יח כ)
 ונחשב לכם תרומתכם בידן מן הגרן וכמלאה מן היקב,

איך בנייהו בין רבי אליעזר בן יעקב לרבי אחי בעיר שיש בה רק
 עניי פותיים, שלדעת רבי אליעזר בן יעקב אין המלוה מפריש
 ממעשר עני, שהכותיים גירי אריות הם, ואינם נוטלים מעשר עני,
 ותקנו חכמים שיפריש בחוקת עניי ישראל שבאותה העיר, ולכן
 איבד המלוה את מעותיו. ולדעת רבי אחי מפריש גם על עניי
 כותיים שיגירי אמת הם.
 עוד אומרת הברייתא, שהמלוה את העני בבית דין כדי שיפריש
 מחלקו והעשיר העני ושוב אינו נוטל מעשר עני, אין המלוה מפריש
 עליו ממעשר עני לגבות חובו, שחייב ליתן המעשר לעני אחר,
 והפסיד המלוה מעותיו וזכה חלה – העני שנתעשר כמה שפירו –
 במעות ההלוואה, ואין המלוה יכול לתובעו, שכך התנו שלא יגבה
 המלוה חובו אלא ממעשר עני הראוי לבוא ללוח.
 שואלת הגמרא, ודפני, מאי שנא למיתה – במה שונה אם מת הלוח
 דעבוד הפקתא – שיתקנו חכמים שיפריש המלוה בחוקת העניים,
 ומאי שנא לעשירות – ומדוע שונה כאשר נתעשר העני דלא עבדי
 הפקתא – שלא תקנו חכמים שיפריש בחוקת שאר העניים. משיבה
 הגמרא, מיתה שכיחא – שמוא ימות העני הוא דבר שכיח, ועשו בו
 חכמים תקנה, אבל שמוא תבוא עשירות לעני, זה לא שכיחא ואין
 עושים חכמים תקנה בדבר שאינו שכיח. וכן אמר רב פפא
 שעשירות אינה דבר שכיח, והיינו דאמרי אנשי – מאמר שגור בפי
 הבריות, שאם אמרו לך תכרז מית – מת חברך, אשר – תאמין.
 אבל אמרו לך איתעשר – הכרח התעשר, לא האשר – אל תאמין,
 שעשירות אינה שכיח:
 שנינו במשנה שהמלוה מעות את הכהן ואת הלוח צריך לזבול
 רשות וכו' מן הירושין;
 הגמרא מבארת באיזה יורשים עוסקת המשנה: תניא בתוספתא (פ"א
 ה"א), המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני ומתו, צריך ליתול
 רשות מן הירושין. אלו הן הירושין, רבי אומר יורשין שפירו מהלוח.
 שואלת הגמרא, ומי איך – האם ישנם יורשין דלא ירתי – שלא
 קבלו ירושה, הלא כל יורש ודאי קיבל ירושה, ומה חידש רבי.
 משיבה הגמרא, אלא אמר רבי יוחנן, כוותי רבי שהדין במשנה
 שנוטל המלוה רשות מהירושין מדובר שפירו קרקע, שאז חייבים
 הם לפרוע חוב אביהם, ולא יהיה הדין כך כשפירו כספים, שאין
 חייבים לפרוע חוב אביהם, ואיבד המלוה מעותיו, לפיכך אינו
 גובה חובו מהמעשרות.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין שיעור הקרקע שיקבולו
 הירושין וישתעבדו לפרוע חוב אביהם:
 אמר רבי יוחנן, הניח הלוח בירושיה קרקע מועטת בשיעור מלא
 מהם, הרי המלוה גובה חובו מהמעשרות כשווי קרקע מועטת
 כמלא מהם, שקרקע זו משועבדת לחוב אביהם, ושאר החוב נפקע
 במיתת הלוח. אבל הניח הלוח קרקע בשיעור גדול כמלא קרדום,
 גובה המלוה כל חובו מהמעשרות כשווי קרקע גדולה כמלא
 קרדום, מפני שהחוב כשווי הקרקע מוטל על הירושין לפרועו.
 ורבי יוחנן אמר, אפילו הניח הלוח לירושיו קרקע מועטת כמלא
 מהם, גובה המלוה כשווי קרקע בשיעור גדול כמלא קרדום שיש
 בה שווי כל החוב, מפני שאילו היה המלוה טורף הקרקע
 המועטת, והיו הירושין פודים הקרקע במעות, יכול היה המלוה
 לחזור ולטרוף קרקע זו עבור שאר חובו, ונמצא שכנגד כל החוב
 יש שיעבוד בקרקע מועטת זו. וכמעשה דקמינא דאביי – כמעשה
 שבא לפני אביי (כתובות צא) בשדות קטנות שהוריש הלוח והיה
 שויים מחצית החוב, וטרפם המלוה בחובו, ופדאום הירושין וחזר
 המלוה וטרפם עבור שארית חובו, ופסק אביי שהדין עימו
 והקרקע משועבדת לכל החוב:
 הגמרא מביאה דין נוסף שהישראל קונה מעשרות בלא שיבואו
 הפירות ליד הלוי: תנו רבנן, וישראל שאמר ללוי, מעשר יש לך בידו
 שהפרשתי מתבואתי לתת לך, אין חוששין לתרומת מעשר שבו –
 שמוא עשה הלוי את המעשר לתרומת מעשר על מעשרות שיש
 לו בביתו, שהרי אינו יודע מה מידת המעשר שביד הישראל. אבל
 ישראל שאמר ללוי, מידה של ביד מעשר יש לך בידו, כיון שאמר

27 וארבע שעות, ואם הפירות שהפריש עבורם עדיין קיימים, צריך
28 לחזור ולהפריש עליהם תרומות ומעשרות ממקום אחר, ולחלל
29 את המעשר שני על מעות אחרות, דְּבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר.
30 רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שהמניח יין כדי להפריש ממנו תרומות ומעשרות
31 על מקום אחר, עלול הוא להתקלקל, ולכן בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים – זמנים
32 בְּדִקְוֵי אֵת הַיַּיִן אם לא החמיץ, שאם החמיץ אי אפשר לעשותו
33 תרומה ומעשרות על יין, משום ששנינו (תרומות פ"ג מ"א) אין תורמים
34 מן החומץ על היין. בְּקִידִים – כשמנשבת רוח הקדים שֶׁל מוֹצָאֵי
35 הַחֵץ – סוכות, וְבַהוֹצֵאת קַמְדָּר – כשהכרם מוציא ענבים אחר
36 שנופל הפרח, והענבים מובדלים זה מזה וניכר צורתם, וְבִשְׁעַת
37 כְּנִיסַת מַיִם בְּבוֹסֵר, כשהענבים גדלים כפול הלכן, נקראים בוטר,
38 וכשנכנס בהם מעט לחלוחית בשיעור שיכול לסחוט מהם כל
39 שהוא משקה, הוא כניסת המים:

גמרא

40 שנינו במשנה, שאם בדק ומצא שהפירות שהניח כדי להפריש
41 מהם תרומות ומעשרות על מקום אחר, או המעות שהניח כדי
42 לחלל עליהם מעשר שני, נאבדו, חושש מעת לעת. הגמרא
43 מפרשת מה הוא השיעור מעת לעת שצריך לחוש:
44 שואלת הגמרא, מַאי – מה הוא השיעור של מֵעַת לְעַת שצריך
45 לחוש. משיבה הגמרא, רַבִּי יוֹהָנָן אָמַר, שצריך לחוש מֵעַת לְעַת שֶׁל
46 לפני הַבְּדִיקָה, שהפירות שהפריש עליהם עד מעת לעת קודם
47 שמצא שאינם, צריך לחזור ולהפריש עליהם, אך על הפירות
48 שהפריש עליהם קודם לכן, לא החמירו חכמים לחזור ולהפריש
49 עליהם מחשש שמא נאבד כבר אז, אלא סומכים על החזקה שהיו
50 קיימים. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן אֲנָשִׁינְגוֹס אוֹמֵר משום רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹנָי,

1 וכיון שאמרה תורה שהרמת תרומה תהיה כהרמת דגן מן הגורן,
2 ודאי בְּשִׁנֵי תְּרֻמוֹת הַתְּנוּב מְדַבֵּר בפסוק זה, אַחַת תְּרֻמָּה גְדוֹלָה –
3 היא 'דגן מן הגורן' הנזכרת בפסוק, וְאַחַת תְּרֻמָּת מַעֲשֵׂר היא
4 'תרומתכם' הנזכרת בפסוק, והשווה הכתוב הפרשת תרומת
5 מעשר להפרשת תרומה גדולה שיהיו דיניהם שווים, שְׂבָשֶׁם
6 וְשִׁתְּרֻמָּה גְדוֹלָה נִמְלֶת בְּאוֹמֵד הדעת, ולא במדידה של נפח ומנין
7 או משקל, וכן תרומה גדולה ניתן ליטלה בְּמִחְשָׁבָה בלבד, על ידי
8 שנותן עיניו בצד זה של התבואה וקובע בלבו ששם תהיה
9 התרומה, ויכול לאכול מהתבואה אף שלא הפריש עדיין, כִּךְ
10 תְּרֻמַת מַעֲשֵׂר נִמְלֶת בְּאוֹמֵד אף שיש לה שיעור מן התורה לתת
11 דווקא מעשר מן המעשר, וְבְמִחְשָׁבָה, שכך אמרה התורה (שם)
12 'ונחשב לכם' ובשתי התרומות הכתוב דיבר, וְכִשֶׁם שֵׁישׁ לוֹ רִשׁוֹת
13 לְבַעַל הַבַּיִת לְתָרוֹם תְּרֻמָּה גְדוֹלָה מתבואתו ופירותיו, כִּךְ יֵשׁ לוֹ
14 רִשׁוֹת לְבַעַל הַבַּיִת לְתָרוֹם תְּרֻמַת מַעֲשֵׂר מן המעשר שברשותו, אף
15 שאיננו שלו אלא של הלוי:

משנה

16 משנתינו מבארת דין נוסף שבו סומכים על החזקה שנשאר כמו
17 שהיה: הַמְנִיחַ פִּירוֹת בַּמָּקוֹם שְׂמוֹר, כדי לְהִיּוֹת מְפָרִישׁ עֲלֵיהֶן תְּרֻמָּה
18 וּמַעֲשֵׂרוֹת, שיסמוך על פירות אלו כדי לתקן טבל שיש לו במקום
19 אחר, על ידי שיפריש תמיד את התרומות ומעשרות בפירות אלו.
20 או שהניח מֵעוֹת בַּמָּקוֹם שְׂמוֹר כדי לְהִיּוֹת מְפָרִישׁ עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר שְׁנֵי,
21 שאחר שיפריש מעשר שני יחללו על המעות האלו, מְפָרִישׁ עֲלֵיהֶן
22 בְּתוֹקֵת שְׁתֵּי קַיִמִין, ואינו צריך לחוש שמא נאבדו. אך אם אחר זמן
23 בדק ומצא שֶׁאֵבְדוּ, ומה שהפריש או חילל אחר שאבדו לא חל,
24 כיון שאין שם פירות להיות תרומה ומעוֹת כדי לחלל עליהם את
25 המעשר שני, הֲרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ שֶׁמֵּא אבדו כבר מֵעַת לְעַת – עשרים
26

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מוהר"ן שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכי' מכי' סיון והקודם מכי' אייר. ואין לשער גודל הדבר מה שהלכו אנ"ש
בבתי הכנסות לפרסם העניינים המבוארים בהמאמרים והקונטרסים, ומי יתן (עיי' לקו"ת במדבר
ט"ו ע"א) שיהי לבבם זה להם לעשות כנ"ל בכל עת מצאו. וכל המוסיף מוסיפין לו...

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובעני הפרטים.

נתעכב מכי' ונתקבל עתה מכי' מגי' תמוז.

(א) בנוגע להואקאנס ילך בדרך המיצוע היינו שיקבל תלמידים כאלו שע"י השגחה עליהם
לא יהי החשש שכותב אודותו...

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל לי"ב וי"ג תמוז הבע"ל ובטח גם בו ישתמשו להפצת המעינות

חוצה.

1 **בְּקִדּוּם** של מוצאי חגג של תקופה - של תקופת תשרי. אבל משכה תקופת תמוז עד כאן
 2 - לא. ואם תאמר: הוא אי אפשר שתמשוך עד כאן, כדאמרין בפרק קמא
 3 דסנהדרין (יג,א) דבעינן מקצת חגג בתקופה חדשה! ויש לומר: דאמר דהם דעל תקופה
 4 לבדה אין מעבירין.

5 **לפני** הורע ובשעת הורע - תימה: דכל הוה הוא
 6 פרק אחד, ואין הפסק בין לפני הורע
 7 לשעת הורע! ויש לומר: רבישעת הורע! הוא סוף
 8 הורע, שכבר זרעו כל מה שהיה להם ונתחסר
 9 להם, אבל היה להם כל הוצרך.
 10 **לשותפין** פירש רבינו חננאל ורבינו תם: כי הא
 11 דאמר ברש"י "דמקבל" נכבא מציעא
 12 קה.א. הני בי תרי דעבוד עיסקא בהדי הדדי
 13 וזרוחו! ואמר ליה חד לחבריה: תא תפול, ואמר
 14 ליה אידיך. נרתיך טפי - דינא הוא דמעבכ. והשתא
 15 עד זה הזמן יבולך לעבכ, ואזי תמכור ויתלוק. וכן
 16 לכל דבר יש זמן.
 17 **אי** הכי היינו דכתיב ותך השמש - אהאי קרא
 18 קאמר שלא בא לספר בכח גבורת סערה
 19 שהיתה עושה תלמים בים, אלא העדיד
 20 שהשתקה שאר כל הרוחות ונתחמם העולם.
 21 ומכל מקום אמת הוא שהוא רוח חזק מאד,
 22 כדכתיב (שמות יד) "ברוח קדים עוה כל הילידה"
 23 ו"ברוח קדים תשבר אניות תרשיש" (תהלים מח)
 24 דלפעמים שולחה הקודש ברוך הוא לעולם עוה
 25 קשה. **אנא** לא צריכנא להו - פירש בקונטרס
 26 דרב נחמן בר יצחק חתיה דבי נשיאה הוה,
 27 כדאמר בהיעור הורטוב" (חולין קבד,א).
 28 ולפירושו רב נחמן סתם שבגמרא הוא רב נחמן בר
 29 יצחק, דביהיעור הורטוב" משמע דסתם רב נחמן
 30 הוא חתיה דרב ריש גלותא. ואין נראה, בדברך
 31 "מי שהוציאנהו" (ערוכין מגב.) אמרינן: יתיב רב
 32 נחמן בר יצחק אתוריה דרבא, ויתיב רבא קמיה
 33 דרב נחמן, וכן בפרק "עושין פסין" (שם יח,ג) גבי
 34 מנח עם הארץ היה. משמע דרב נחמן סתם לאו
 35 היינו רב נחמן בר יצחק. וכן בפרק "השולח" (גיטין
 36 טז,ג) גבי אשכחיה רב נחמן בר יצחק לריבה רב
 37 שילת דהוה קאי אפיתחא דבי תפלה, וכן בבבא
 38 דוכתי. אלא, רב נחמן סתם הוא רב נחמן בר יעקב.
 39 דהא רב נחמן סתם הוא חברו של רב ששת,
 40 וירושלמי מוכח בדוכתי טובא דרב נחמן בר
 41 יעקב הוא חברו של רב ששת. וגם בתלמוד שלטו
 42 אינו מוזכר בשו"ע מקום רב נחמן בר יעקב אלא
 43 כשמוכר אצלו רב נחמן אחר, רב נחמן בר יצחק
 44 או רב נחמן בר רב חסדא. והא דקאמר הבא רב
 45 נחמן בר יצחק "לא צריכנא להו" - עשירי היה,
 46 ולא היה צריך להם. **שדיא** נשיב - ארוח
 47 מדרתא קאמר, כדמוכח סוגיא. ולא משמע
 48 שדיא, אלא לפי שהיתה קשה קראה כך. ורוח
 49 דרומית שמה שדיא, כדאמר בערוך בערך
 50 "אסתנא". חוה לשונ: לארבע רוחות יש לון
 51 שמו. רוח מזרחית - שותא, רוח מערבית -
 52 אוריא, רוח צפונית - אסתנא, רוח דרומית -
 53 שדיא.

1 של הנחה - הרי זה חושש למפרע כל הדמים עד מלת של הנחה ראשונה. יום אחד
 2 שלם מחוקקין להו בחוקת קיימין בידוע, ומשם עד כאן - ספק, ויחזור ויתרום. חושש מעת
 3 לעת - משמע: יום אחד הוא דקאי בחששא, היינו כמאן דאמר מעת לעת של ברקה.
 4 אלא למאן דאמר - כולוהו יומי קאי בחששא בר מיומא קמא - "חושש למפרע עד מנת
 5 לעת" מבעי ליהו רבי אלעזר בן פדת - דגומרא,
 6 ורבי אלעזר בן שמעון - דמתניתין וברייתא.
 7 חלוקין - ואמר: דלעולם הישיבן, הואיל
 8 ונמצאו אבודין, וכל פירות שתקנו על ידי אותן
 9 פירות - צריך לחזור ולהפריש. מקוה - שהיה
 10 בחוקת שלם, ומגיד לאחר זמן ונמצא חסר. כל
 11 פירות שנעשו על בניו - כל תרומות ותריות
 12 שנשתמשו בהן בכלים, ואנשים שטבלו
 13 מטומאתן באותו מקוה מעולם. בין שהפקוה
 14 ברשות היחיד - דקיימא לון: ספק טומאה
 15 ברשות היחיד - ספיקו טמא. בין ברשות הרבים
 16 דבי - דקיימא לון: ספיקו טהור, הבא - טמא. דכי
 17 אמרינן ספק טומאה ברשות הרבים טהור -
 18 היינו ספק נגע ספק לא נגע, דאיכא למימר לא
 19 נגע. אבל הוה שהיה טמא דראי, ואתה בא לטהרו
 20 בטבילת ספק - אל תטהרונו מספק. **שפיטא**
 21 דחלוקין - ממה מנתיק, ורבי אלעזר בן פדת
 22 מאי אשבעינן? הא מנתיקין בהדיא תנן שמאות
 23 של תקופה - אם כבר נכנסה תקופת תשרי.
 24 אבל אם משכה תקופת תמוז עד כאן - לא.
 25 לשותפין - שאין האחד יכול למכור שלא
 26 בפרקת מדעת חברו חוץ לפירוקם הללו. אבל בפרקים
 27 הללו - אין צריך למלך, ואם מכר ונתמייך
 28 השער לאחר זמן - אין עליו כלום. פיקוה -
 29 זמנו למכור. בשעה שנמשכת עושה תלמים בים
 30 - תכלם של מענית המחרישה. היינו חרישית
 31 - לשון חרישה, לפי שחוקה היא. היינו דכתיב
 32 - בתמימה, ותך השמש - הכתוב בא להודיע
 33 שנתחמם העולם, ואתה אומר שסיפר הכתוב
 34 בכח גבורת סערתיה, ולכך שינה בלשונך
 35 משתקת כל הרוחות **מפניה** - כשהיא מנשבת
 36 בשעת חזום, היא חמה מאד, ומנבלת צינת כל
 37 הרוחות. ולכך שינה הכתוב לקרותה חרישית.
 38 כשמשקים ארץ מדרום - כשיצנת רוח דרומית
 39 שוקטת, ומי הוא המשקט - רוח מזרחית
 40 משתיקתה. שבשעה שנושבת רוח מזרחית
 41 משתקת כל הרוחות. **פלגנא** - בעל מריבה,
 42 שהיתה לו מריבה עם מור עוקבא שהיה אב בית
 43 דין, כדאמרין בפרק קמא (לעיל זא,ב) בני אדם
 44 העומדים עליו ובידו למסורם למלכות, והוא היה
 45 גניבא, כדמפרש התם. רוח **צפונית** - נוחה היא,
 46 לא חמה ולא עזובה, וממתקת את שאר הרוחות.
 47 כן גז - מלאך העשוי כנגד, **מעמיה** - בכנפיו.
 48 יאבר - לשון "אברתי" - יגדיל כנגד. נוהרא -
 49 עגלה עשירה כשירה, ומנהיגים בה שרים.
 50 סריכלא דברתי - צעב תכלת, דומה לברתי.
 51 **אנא** לא צריכנא להו - דרב נחמן חתיה
 52 דנשיאה הוה, "ביהיעור הורטוב" (חולין קבד,א).
 53 גליאה - רב נחמן בר יעקב לדריעה, שהיתה רוח
 54 מזרחית מנשבת ורוחם לו. שדיא נשיב -
 55 השדיה מנשבת. שכבת זרע - תוך שלשה ימים.
 56 מקוהה של אשה - עובר שבמעיה. עדי סוראה
 57 הוא - הדבר הזה מבני סורא הוא, דדייק קראי.
 שופתא

1 **הדרן עלך כל הגט**
 2 **השולח**
 3 **לא** אול לנביה, אמר: דלמא מאינשי דבי ריש גלותא נינהו, רבא צריך להו, אנא לא צריכנא
 4 להו. פרתוא דרב נחמן בר יעקב הוה, אויל לנביה, גלי לדריעה, אמר: שדיא נשיב! אמר
 5 רבא, הכי אמר רב: אשה מפלת בו, ושמואל אמר: אפילו מרגלית שבנים מרקבת בו, רבי יוחנן אמר: אפילו שכבת זרע שבמעיו
 6 אשה מפרחת בו. אמר רב נחמן בר יצחק, ושלשמן מקרא אחד דרשו: "כי הוא בין אחים יפריא יבוא קדים רוח ה' ממזדקר עולה
 7 ויבוא מקורו" וגו'. "יבוא מקורו" - זו מקורה של אשה, ו"יחבר מעיניו" - זה שכבת זרע שבמעיו אשה, "הוא יאשה אוצר כל כלי
 8 חמדה" - זו מרגלית שבנים. אמר רבא: עדי סוראה הוא, דדייקו קראי. מאי "כי הוא בין אחים יפריא"? אמר רבא: אפילו
 9 שופתא

55 הגמרא מבררת את החידוש בהמשך דברי המשנה, ששנינו, 'קָדָם
56 הוא [-הבעל עצמו] אֶצְלוֹ אִשְׁתּוֹ וביטל הגט בפניה הרי זה בטל,
57 לְמַעַן לֵי, והלא אפשר לדעת זאת מהדין הקודם שאם מודיע
58 לשליח על ביטול הגט הרי זה בטל, ואינו אומר זאת בכדי לצער
59 האשה בלבד. משיבה הגמרא, 'מַהוּ דְתִימָא, כִּי לֹא אִמְרִינָן לְצַעֲרָה
60 קָא מִיבְרִין – אימתי אין אנו אומרים שכוונתו רק לצער את אשתו,
61 הַיְי מִיֵּיל – היינו דווקא כשמודיע את לְשָׁלִיחַ, אֶבְל כּאִשְׁר הוּא
62 מודיע זאת לְדִידָה – לאשה עצמה, וְדַאי לְצַעֲרָה קָא מִיבְרִין – אין
63 כוונתו לבטל את הגט אלא רק לעכבו כדי לצערה, ואין הגט בטל,
64 קָא מְשַׁמַּע לָן התנא שאף כשמודיע לאשה עצמה הגט בטל.
65 הגמרא מוסיפה לברר את החידוש בהמשך דברי המשנה, ששנינו
66 'אוֹ שְׁשָׁלַח אֶצְלוֹ שְׁלִיחַ' הגט בטל, לְמַעַן לֵי. למה נחלק בין המבטל
67 בעצמו בפני האשה לבין השולח שליח לכך. משיבה הגמרא, 'מַהוּ
68 דְתִימָא, דווקא אִיהוּ – הבעל בעצמו, הוּא דְלֹא תֵרַח אֲדַעְתָּא
69 לְצַעֲרָה – רק הוא בעצמו לא יטרח אך ורק כדי לצערה, ולכן
70 כשטרח ובא אצלה, אנו מבינים שכוונתו כנה לבטל הגט, אֶבְל אם
71 שלח שְׁלִיחַ אליה, דְלֹא אִיכְפַת לֵיהּ כִּי תֵרַח – שלא איכפת לבעל
72 מטירחתו של השליח, שמא נאמר באופן זה שבדאי לְצַעֲרָה קָא
73 מִיבְרִין, ואין כוונתו לבטל הגט, קָא מְשַׁמַּע לָן התנא, שאף כששולח
74 שליח, נתכוין לבטל הגט, והגט בטל.
75 הגמרא ממשיכה ומבררת החידוש בדין האחרון שבמשנה,
76 ששנינו, אִם מְשַׁחֲנֵיעַ גַּם לִידָה, אִינוּ כּוֹל לְכַפְּלוֹ. והרי זה פְּשִׁיטָא,
77 שכבר נתגרשה והיאך יבטל עתה את הגט. משיבה הגמרא, לֹא
78 צְרִיכָא – לא הוצרך התנא להשמיענו באופן רגיל שבא הבעל
79 אחר הגירושין כדי לבטל הגט, אלא מדובר באופן דְמַהֲדֵר
80 [-שחזרו] עֲלֵיהּ מְעִיקָא לְכַפְּלוֹ – שלפני הגירושין כבר חיפש את
81 השליח, ולא עלה בידו למוצאו, מַהוּ דְתִימָא, אִינְלֵיא מְלָתָא לְמַפְרַע
82 דְכַפְּלוֹ לְכַפְּלוֹ – כשמודיעו על הביטול, הדבר מוכיח שכבר
83 מתחילה כשחזר אחריה היה בלבו לבטלו, ואם כן נתבטל הגט
84 למפרע מאותה שעה, קָא מְשַׁמַּע לָן התנא שאין אלו דברים
85 שבלב שאינם דברים, והגט קיים.
86 בברייתא שלפנינו יתבאר באלו לשונות מבטל הבעל את הגט: תְּנוּ
87 רְבִנָּה, אם אמר הבעל לשליח או לאשה, גט ששלחתי: כְּפָל הוּא, או
88 שאומר אִי אִיפְשִׁי בּוּ – אין רצוני בו, דְבָרֵי קְיָמִין והגט בטל.
89 משמעות לשונות אלו שהוא מבטל את הגט מכאן ואילך. אבל
90 אם אמר פְּסוּל הוּא, או שאמר אִינוּ גַּם, הדין בזה הוא שלא אֶמְר
91 כְּלוּם, ואין הגט בטל. לפי שאין במשמעות לשונו שהוא מבטל,
92 אלא רק מוציא עליו שם פסול ושאינו גט, אבל הרי באמת לא היה
93 בגט שום פסול עד עתה, ונמצא שאין דבריו אלא מילים ריקניות
94 ואין מועילות כלום. ואם נתן השליח את הגט לאשה הרי היא
95 מגורשת.
96 הגמרא מבררת דברי הברייתא, לְמִימְרָא דְכַפְּלוֹ לִישְׁנָא דְכַפְּלוֹ
97 מְשַׁמַּע – מן הברייתא נראה שהלשון 'בטל' משמעו שהגט יתבטל,
98 וקשה, וְהָאֶמְר – והרי אמר רַבָּה בְּרַ אִיבּוּ אֶמְר רַב שְׁשֵׁת, וְאֶמְרֵיהּ לָהּ
99 ויש שאמרו שְׁאֶמְר וְזַת רַבָּה בְּרַ אִבּוּתָא, הַמְקַבֵּל מִתְּנָה מַחְבְּרו,
100 שְׁאֶמְר לְאַחַר שְׁבָאָתָה מִתְּנָה לְדָו וְזַכָּה בָהּ, מִתְּנָה זֹו שְׁקִיבְלֵית עֵתָה
101 מְבוּשָׁלִית, או שאמר 'תִּכְפְּלוֹ, או שאמר אִי אִיפְשִׁי בָהּ, בכל
102 הלשונות האלו שהן לשון עתיד, לֹא אֶמְר כְּלוּם, והמתנה קיימת
103 בעל כרחו, משום שאין יכול לחזור בו לאחר שכבר זכה בה. אולם
104 אם אמר בלשון עבר, כגון שאמר 'כְּפָלָה הִיא', או שאמר 'אִינָה
105 מִתְּנָה, דְבָרֵי קְיָמִין, והמתנה חוזרת לנותן, מפני שמשמעות דבריו
106 היא שמעולם לא נתכוין לזכות בה ואינה שלו, ונאמן בזה משום
107 שהודאת בעל דין כוחה יפה כמאה עדים. עד כאן דברי רב ששת.
108 וזוהי מקשה הגמרא, אֶלְמָא – הרי מוכח שלשון 'כְּפָלָה מְעִיקָא
109 מְשַׁמַּע – משמעו שכבר נתבטל מקודם, ולא מכאן ואילך, ואם כן
110 איך ניתן ליישב זאת עם העולה לכאורה מהברייתא שלשון 'בטל
111 הוא' משמעו החלת ביטול מכאן ואילך.
112 מתרצת הגמרא, אֶמְר אֲבִי, תִּיבַת כְּפָלָה

1 שוֹפְתָא כְּפִינָא דְקָרָא – אפילו הבית יד התקוע בראש המעדר
2 בחוק, רְפִיא – נעשית אחיזתו רפוייה מחמת חום הרוח המזרחית
3 שמיישב אותו. והיינו בין אחים, בין דברים שמהודקים אחד לשני
4 כאחים, יפריא, ירופף את אחיהם. ואילו רַב יוֹסֵף אֶמְר, אִפִּילוֹ
5 סִיבְתָא בְּדִפְנָא – מסמר שתקוע בחוק בדופן, רְפִיא – נעשה רפוי,
6 מחמת שחום הרוח המזרחית מיישב את המסמר. ואילו רַב אֶתָּא
7 בְּרַ יַעֲקֹב אֶמְר, אִפִּילוֹ קְנִיא כְּבוֹפְתָא – קנה הארוג בסל העשוי
8 מנצרים, רְפִיא – נעשה רפוי, מחמת שחום הרוח המזרחית מיישב
9 את הסל.
10 הדרן עֲלֵךְ כָּל הַגַּם
11 פֶּרַק רְבִיעִי – הַשּׁוּלַח
12 מִשְׁנָה
13 משנתינו עוסקת באדם ששלח גט לאשתו, ורוצה לבטלו. הַשּׁוּלַח
14 גַּם לְאִשְׁתּוֹ על ידי שליח, וְהַגִּיעַ כְּפָלִית – והשיג את השליח לפני
15 שמסר לה את הגט, או שְׁשָׁלַח אַחֲרָיו – אחרי השליח שהגט אצלו,
16 שלח שְׁלִיחַ אַחַר, וְאֶמְר לוֹ הַבֵּעַל [או השליח האחר בשם הבעל],
17 גַּם שְׁנַתִּיתִי לָךְ כְּפָלָה הוּא, הָרִי זֶה כְּפָלָה, ואם נתנו השליח לאשה,
18 אינה מגורשת.
19 וכן אם קָדָם הבעל את השליח ורץ לפניו ובא אֶצְלוֹ אִשְׁתּוֹ לפני
20 שבא אליה השליח, או שְׁשָׁלַח אֶצְלוֹ שְׁלִיחַ אַחֲרָיו, וְאֶמְר לָהּ הַבֵּעַל,
21 או השליח האחר, גַּם שְׁשָׁלַחֲתִי לָךְ וְעַדִּין לֹא בא אליך, כְּפָלָה הוּא,
22 הָרִי זֶה כְּפָלָה.
23 במה דברים אמורים, דווקא אם ביטלו קודם שבא הגט לידה, אבל
24 אם רוצה לבטלו מְשַׁחֲנֵיעַ [-לאחר שהגיע] הגט לידה, שׁוּב אִינוּ
25 יְכוּל לְכַפְּלוֹ מפני שכבר נתגרשה כשבא הגט לידה.
26 המשנה מתארת את הנוהג הקדום בביטול גט, ומה שתיקנו ושינו
27 בוה: פְּרִיאָוֹנָה – בזמנים קדומים, בעל ששלח גט לאשתו ורצה
28 לבטלו, לא היה מקפיד לבטלו דווקא בפני השליח או בפני האשה,
29 אלא הָיָה עוֹשֶׂה בֵּית דִּין – מושיב שלושה דיינים, אף שהוא מְקוּם
30 אַחַר שלא בפני האשה, וְכַפְּלוֹ להגט בפניהם. עד שהתקין רַבִּין
31 כְּמִילָאֵל הִקְוֵן שְׁלֹא יְהוּ [-היה] עוֹשֵׂין כֵּן, לבטל גט שלא בפני
32 השליח או האשה, מְפָנֵי תִיקוּן הַעוֹלָם, שכיון שהשליח לא היה
33 יודע שנתבטל הגט, היה מסרו לאשה, והיתה נישאת לאחר, והיו
34 הבנים הנולדים ממזרים, שהרי הגט בטל ומבטל.
35 גְּמָרָא
36 הגמרא מדייקת לשון משנתנו 'הגיע שליח': 'הגיע' לֹא קְתִינָּה –
37 לא שנה התנא במשנה לשון 'הגיע', שמשמעותו שהבעל התכוין
38 להגיע אליו, ורדף אחריו והשיגו, אֶלְמָא שְׁנָה 'הגיע', שמשמע
39 וְאִפִּילוֹ מְמִילָא – שאפילו אם הגיע אליו שלא במתכוין, כגון
40 ששהה השליח בדרך וזדמן הבעל לאותו מקום, וכשראהו ביטל
41 את הגט, אף באופן זה הגט בטל, וְלֹא אִמְרִינָן לְצַעֲרָה הוּא דְקָא
42 מִיבְרִין, כלומר, שהיה מקום לומר באופן זה שכוונת הבעל רק
43 לעכב את הגט זמן מה בכדי לצער את אשתו ולא לבטלו לגמרי,
44 שאילו היתה כוונתו כן הרי היה רודף אחרי השליח לבטלו,
45 ומשמיענו התנא [בלשון 'הגיע'] שאין אומרים כן, אלא הגט בטל.
46 הגמרא דנה בהמשך דברי המשנה, ששנינו, 'אוֹ שְׁשָׁלַח אַחֲרָיו
47 שְׁלִיחַ' לבטל את הגט, לְמַעַן לֵי – מדוע הוצרך התנא לשנותו, והלא
48 כבר שנינו שאף אם פגש את השליח באקראי וביטל את הגט, הגט
49 בטל, ואם כן בדאי אם טרח ושולח שליח לכך, הגט בטל. משיבה
50 הגמרא שיש בזה חידוש, כִּי מַהוּ דְתִימָא – היינו סבורים דלֹא
51 אֶלְמָא שְׁלִיחוֹתֵיהּ דְבִתְרָא מְשַׁלְּחוֹתֵיהּ דְקָמָא דְכַפְּלוֹתָהּ – אין כח
52 שליחות השני חזק יותר משליחות הראשון [שהרי אף הראשון
53 נשלח בידי הבעל כמותו], ולא יוכל לבטל את הראשון, קָא מְשַׁמַּע
54 לָן שאף על ידי שליח אפשר לבטל את הגט.

1 **שופרא** = בית יד. קופינא = חור שבראש המרא שקורין פשוירי. ועל שם שדחוק בין שני
 2 צדי החור קרי ליה "בין אחים" - שמדובקין. סיבתא כדפנא - יתד שברופין. רפיא -
 3 שמתייבש מחמת החום, ורפד. קניא ככופתא - קנה הארוג בכפיפה. רפיא - כמו
 4 "רפיא".

1 **הדרן עלך כל הנמ**
 2 **משנה** השולח. והגיע - והשיג. אינו יכול
 3 לבטלו - בגמרא פרק: פשיטא.
 4 בראשונה - לא היה מבטלו בפני השליח ולא
 5 בפני האשה. אלא במקום שהיה עומד היה
 6 מבטלו בפני שלשה. מפני תיקון העולם -
 7 שהשליח, שאינו יודע דבר, מוליכו לה ודיא
 8 ניטב בו. **גמרא** הגיעו - היו משמע שרדף
 9 אחריו והשיגו. ואפילו ממילא - שנשתתה
 10 שליח בדרך, והיה לו לה דרך לשם, וראהו,
 11 ואפילו הכי בטל. ולא אמרין - אין ברעתו
 12 לבטלו אלא לצעורה בעלמא, חדש או חרשים.
 13 שאם היה ברעתו לבטלו - היה רודף אחריו
 14 לבטלו. שלחומא דקמא - דאמרין ליה: לא
 15 עדיפת מניה. איהו הוא ולא מרח - כי בטליה
 16 הוא בעצמו - בטל, וליכא למימר לצעורה
 17 מיכוין, דלא היה מטרח נפשיה משום לצערה.
 18 אבל שליח - כי שלח שליח לבטל, אמרין:
 19 לצעורה מיכוין, ומשום טירחא דשליח אחרון -
 20 לא איכפת ליה. **בבב** הוא - משמע: בטל יהא,
 21 וכן "אי אפשי בר". פסול הוא - לא משמע
 22 אידוהו מבטל ליה, אלא מוציא עליו שם פסול
 23 - ויהא ליכא. לא אמר כלום - וזכה בה על
 24 כרחו, ואם יש לה בעל חוב - גובה אותה
 25 בשבילו. לפי שכל הלשונות הללו לשון עתיד
 26 הן, והואיל וקבלה - אינו יכול לחזור בו. כבלה
 27 היא - משמע: בטלה היתה מקודם שקיבלתי -
 28 הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, והרי אומר
 29 שלא זכה בה, וחזרת לנותן. והכי נמי תניא
 30 לקמן בפרקין (מ.א.) "כתבתי ונתתי שדה
 31 פלונית לפלוני", והוא אומר: לא כתב נתתי לי -
 32 הודאת בעל דין כמאה עדים. והאי נמי דאמר
 33 בטלה היתה מקודם לכן - נאמן.
 34 שתי

הדרן עלך כל הנמ

1 **השולח** גט לאשתו, והגיע בשליח, או ששלה
 2 אחריו שליח, ואמר לו "גט שנתתי לך
 3 בטל הוא" - הרי זה בטל; קודם אצל אשתו או
 4 ששלה אצלה שליח, ואמר לה "גט ששלתתי לך בטל
 5 הוא" - הרי זה בטל; אם משנהיגע גט לידה, שוב אינו
 6 יכול לבטלו. בראשונה היה עושה בית דין במקום
 7 אחר ומבטלו, התקין רבן גמליאל התקן שלא יהו עושין
 8 כן, מפני תיקון העולם. **גמרא** "הגיעו" לא קתני,
 9 אלא "הגיעו", ואפילו ממוילא, ולא אמרין לצעורה הוא
 10 דקא מיפוין. "או ששלה אחריו שליח" למה לי? מהו
 11 דתימא, לא אלימא שליחותיה דבתרא משליחותיה
 12 דקמא דלבטליה, קא משמע לן. קדם הוא אצל
 13 אשתו" למה לי? מהו דתימא, כי לא אמרין לצעורה
 14 קא מיפוין - הגי מילי לשליח, אכל לדידה ודאי
 15 לצעורה קא מיפוין קא משמע לן. "או ששלה אצלה
 16 שליח" למה לי? מהו דתימא, איהו הוא דלא מרח
 17 אדעתא לצעורה, אכל שליח דלא איכפת ליה כי מרח
 18 - ודאי לצעורה קא מיפוין, קא משמע לן. "אם
 19 משנהיגע גט לידה - אינו יכול לבטלו" - פשיטא! - לא
 20 צריכא, דמהדר עליה מעיקרא לבטולי; מהו דתימא,
 21 איגלאי מלתא למפרע דבטולי בטליה, קא משמע לן.
 22 תנו רבנן: "בטל הוא", "אי איפשי בו" - דבריו קיימין;
 23 שתי

26 **פסול הוא**, "אינו גט" - לא אמר פלוס. למימרא, ד"בטל" לישא דלבטל משמע? והאמר
 27 רבה בר איבו אמר רב ששת ואמרי לה רבה בר אבהו כו' - ולא גרסינן: רבה בר אבהו אמר רב ששת. דרבה בר אבהו היה רבו של רב נחמן, ורב נחמן חבירו של רב
 28 ששת. **מבטלת** היא חיטל אי אפשי בה לא אמר כלום - תימה: דבפרק בתרא דבריות (ב.ר.) גרסינן איפכא: "מבטלת היא" "חיטל" "אי אפשי בה" - דבריו קיימים, "בטלה היא"
 29 "אינה מתנה" - לא אמר כלום. ואי אפשר למיגרס התם כדחבא. דחתם פריך מינה אדרש לקיש, דאמר: ונתות מתנה לחברו ואמר הלא "אי אפשי בה" - כל הקודם בה זכה, ורב ששת קאמר
 30 דאי אפשי בה" - דבריו קיימים. מאי לאו - דבריו קיימים והורה למרה? ומיהו, לספרים דגרסי התם הכא: "אי אפשי בה" "בטלה היא" "אינה מתנה" דבריו קיימים - אתי שפיר. והא דלא
 31 מקשה מ"א אפשי בה" כמו שמקשה א"בטלה" - משום שפשוט לו הדאי דבריו קיימים ב"א אפשי בה" - היינו משום דהו לשון הפקר, כדמתרין בבירות לריש לקיש. ומיהו, ודיסא זו אינה
 32 ברוב ספרים. ורבינו יצחק אומר שיש ליישב כאן גירסא דבריות, ודייק ד"בטל" מעיקרא משמע - מודקתני: "בטלה היא" "אינה מתנה" לא אמר כלום. דאי ליבטל משמע, להבא - אם כן היו
 33 דבריו קיימין, והי הפקר וכל המחויב בה זכה. אבל השתא דמעיקרא משמע - הרי הוא כאומר על כל מתנות שאדם נותן לחברו חזכה בהן שאינן מתנות, דכאן נמי זוכה בהו - ולכך לא אמר
 34 כלום. והאי דקאמר שתי לשונות משמע, ולישאנה דמתני בה קאמר - לאו דמתני דבריו במתנות קאמר, אלא דמתני - היינו לישן הטוב לו, וטוב לו שלא יחבטל המתנות.
 35 והא דמשמע בריש פרק "האומנים" (בבא מציעא ע"ב) דחשיבי עליו לבעל מה שממדה הגט לחלו, דאמרין: בשלמא אי איתמר איפכא "התקבל לי גיטי" ואשתך אמרה "ידאי לי גיטי"

36 בפרק שני דקרושין (א.א.) דברים שבלב אינן דברים, וכופין אותו עד שיאמר "רצה אני" דגט וכדפריה, ולא מהני דברים שבלב להיות דברים אלא היכא שבלב גילוי דעתו יש לנו לדעת דעתו
 37 מעצמו. **והאמר** רבה בר איבו אמר רב ששת ואמרי לה רבה בר אבהו כו' - ולא גרסינן: רבה בר אבהו אמר רב ששת. דרבה בר אבהו היה רבו של רב נחמן, ורב נחמן חבירו של רב
 38 ששת. **מבטלת** היא חיטל אי אפשי בה לא אמר כלום - תימה: דבפרק בתרא דבריות (ב.ר.) גרסינן איפכא: "מבטלת היא" "חיטל" "אי אפשי בה" - דבריו קיימים, "בטלה היא"
 39 "אינה מתנה" - לא אמר כלום. ואי אפשר למיגרס התם כדחבא. דחתם פריך מינה אדרש לקיש, דאמר: ונתות מתנה לחברו ואמר הלא "אי אפשי בה" - כל הקודם בה זכה, ורב ששת קאמר
 40 דאי אפשי בה" - דבריו קיימים. מאי לאו - דבריו קיימים והורה למרה? ומיהו, לספרים דגרסי התם הכא: "אי אפשי בה" "בטלה היא" "אינה מתנה" דבריו קיימים - אתי שפיר. והא דלא
 41 מקשה מ"א אפשי בה" כמו שמקשה א"בטלה" - משום שפשוט לו הדאי דבריו קיימים ב"א אפשי בה" - היינו משום דהו לשון הפקר, כדמתרין בבירות לריש לקיש. ומיהו, ודיסא זו אינה
 42 ברוב ספרים. ורבינו יצחק אומר שיש ליישב כאן גירסא דבריות, ודייק ד"בטל" מעיקרא משמע - מודקתני: "בטלה היא" "אינה מתנה" לא אמר כלום. דאי ליבטל משמע, להבא - אם כן היו
 43 דבריו קיימין, והי הפקר וכל המחויב בה זכה. אבל השתא דמעיקרא משמע - הרי הוא כאומר על כל מתנות שאדם נותן לחברו חזכה בהן שאינן מתנות, דכאן נמי זוכה בהו - ולכך לא אמר
 44 כלום. והאי דקאמר שתי לשונות משמע, ולישאנה דמתני בה קאמר - לאו דמתני דבריו במתנות קאמר, אלא דמתני - היינו לישן הטוב לו, וטוב לו שלא יחבטל המתנות.
 45 והא דמשמע בריש פרק "האומנים" (בבא מציעא ע"ב) דחשיבי עליו לבעל מה שממדה הגט לחלו, דאמרין: בשלמא אי איתמר איפכא "התקבל לי גיטי" ואשתך אמרה "ידאי לי גיטי"

והוא

50 משמע לעתיד. ואם כן האומר 'גט זה הרי הוא בטל' דבריו קיימים.
 51 הגמרא דנה על גט שביטלו הבעל, האם אפשר לחזור ולגרש בו:
 52 מסתפקת הגמרא על גט שביטלו הבעל, ונמלך ורוצה לגרש בו,
 53 האם חוזר הבעל ויגרש בו, מפני שגוף הגט לא בטל, אלא רק
 54 השליחות בטלה, וכעת ממנה את השליח מחדש, או שאינו חוזר
 55 ויגרש בו מפני שביטל גוף הגט, והוא נחשב כחרס, ואם רוצה
 56 לגרש את אשתו, צריך לחזור בה בתוך אותם שלושים יום מראונה
 57 בזה אמוראים. רב נחמן אמר, שחוזר ויגרש בו, ורב ששת אמר
 58 שאינו חוזר ויגרש בו. פוסקת הגמרא והלכתא פלוגתא דרב נחמן –
 59 ההלכה כדעתו של רב נחמן, שחוזר ומגרש בו.
 60 מקשה הגמרא על פסיקת ההלכה שיכול לחזור ולגרש בגט
 61 שביטלו. איני – האם כך ההלכה, והא קיימא לן הלכתא פלוגתא
 62 דרבי יוחנן ו-והרי נפסקה ההלכה כרבי יוחנן דאמר שהנותן כסף
 63 לאשה ואומר לה התקדשי לי במעות אלו לאחר שלושים יום,
 64 האשה חוזרת – יכולה לחזור בה בתוך אותם שלושים יום מראונה
 65 להתקדש, והאיל שמבטלתם לפני שהם חלים, אם כן כפי שבכך
 66 האשה לבטל הקידושי כסף כן אמור להיות בכח הבעל לבטל
 67 הגט, ושלא יוכל לחזור ולגרש בו.
 68 מתרצת הגמרא. הני השתא – וכי קושיא היא זו, הלא הני
 69 בקידושין, הסכמת האשה להתקדש נעשית על ידי דיבור, כאשר
 70 האשה אומרת שמסכימה להתקדש, וכן חזרתה מרצונה להתקדש
 71 על ידי דיבור הוא נעשה, כאשר האשה אומרת שמסרבת
 72 להתקדש, ועל כן אתי דיבור של החזרה מהקידושין ומבטל את
 73 הדיבור של ההסכמה להן, אבל מעות הקידושין עצמם הרי לא
 74 בטלו מתורת כסף, ואם יחזור ויקדשה בהן מדעתה, תהא
 75 מקודשת, וכמו כן הני בגט. נהי דבבטליה הבעל לשליחותא דשליח
 76 שלא יהא שלוחו לגרש, שזה בכוחו לעשות שכן דיבור מבטל
 77 דיבור, אך קיימא גופיה – עצם הגט שהוא בעין, מי קא בטליה – האם
 78 הוא בטל, וכיון שלא בטל עצם הגט, אין מניעה לאחר ביטול הגט
 79 שיחזור הבעל ויגרש בו על האשה.
 80 שנינו במשנה, בראשונה היה עושה בית דין ממקום אחר ומבטלה:
 81 איתמר – נאמרה מחלוקת אמוראים. כשהבעל היה רוצה לבטל
 82 את הגט בראשונה לפני תקנת רבן גמליאל הזקן, בפני כמה דיינים
 83 הוא היה מבטלו, רב נחמן אמר, שהיה צריך לבטלו בפני שנים,
 84 משום שאין זה דיני ממונות שצריכים שלושה, אלא הודעה
 85 בעלמא, ורב ששת אמר שהיה צריך לבטלו בפני שלישה. ומפרשת
 86 הגמרא טעמיהם, רב ששת אמר שצריך לבטל הגט בפני שלישה,
 87 מפני שהיה עושה בית דין קטני – שנה התנא. ואין בית דין נחשב
 88 בפחות משלושה דיינים, ורב נחמן אמר שמספיק בפני שנים, מפני
 89 שמצינו שלבי תרי – למושב של שנים, נמי בית דין קטני להו – גם
 90 קורא להם התנא בית דין.
 91 מביאה הגמרא את המקור של רב נחמן: אמר רב נחמן, מנא אמינא
 92 לה – מהיכן למדתי שגם שנים נקראים בית דין, דתני – ששנינו
 93 לגבי תקנת פרחובל, שכיון שהנושה בחברו יכול לגבות חובותיו
 94 בשמיטה בלא שיעבור על לא יגש את רעהו ואת אחיו כי קרא
 95 שמיטה לה" (דברים טו, א), על ידי שימסור שטרותיו לבית דין, והם
 96 יתבעו הבעל חוב וירדו לנכסיו בלא שהנושה נוגשו, תיקן הלל
 97 הזקן שיאמר לבית דין מופרזי לפניכם

1 שתי לשונות משמע – יכול להשתמע ממנה אחת משתי לשונות,
 2 אפשר שיהיה משמע ממנה לשון עבר, כלומר דבטל כבר, ולכן
 3 אמר רב ששת שהמתנה מתבטלת בלשון זה. ואפשר שיהיה
 4 משמע לשון עתיד, כלומר דליבטיל להבא, ולכן נבאר בבירור
 5 לעיל שאפשר לבטל גט בלשון זה. שלשון 'בטל' כולל את שתי
 6 המשמעויות, ולכן, לנבי ביטול גט, אנו אומרים שבדאי לישא
 7 דמהני ביה קאמר – נתכוין ללשון שמועיל לביטול הגט, והיינו
 8 לשון עתיד, וכן לנבי מתנה, ודאי לישא דמהני בה קאמר, והיינו
 9 לשון עבר.
 10 הגמרא להלן דנה במי שבא לבטל שליחות מתנה: אמר אביי,
 11 נקימין – מקובל בידינו מרבתינו, ששליח שנשלח להוליך מתנה,
 12 הרי הוא כשליח הגט, שגם השולח מתנה יכול לבטלה קודם
 13 שתבוא לידי המקבל, כמבואר במשנתנו לגבי גט. נפקא מינה
 14 להוליך לאו כנבי דמי – דין זה, שיכול לבטל המתנה, אינו בכל
 15 אופן, עתה, אם אמר הנותן לשליח זכה במתנה זו לפלוני, ונטלה
 16 השליח, זכה בה המקבל על ידי השליח, כפי ששינוי לעיל (א)
 17 שזוכים לאדם שלא בפניו, ואין הנותן יכול לחזור בו. ודווקא
 18 באופן שאמר לשליח 'הולך מתנה זו לפלוני', ונטלה השליח, שאז
 19 לא זכה בה השליח שבביל המקבל, ויכול הנותן לחזור בו, שכן
 20 האומר לשליח 'הולך מתנה', אינו כמי שאומר 'זכה במתנה', ואם
 21 כן אין ביד השליח ליכות לו, ויכול הנותן לחזור בו קודם שתבוא
 22 לידי המקבל.
 23 הגמרא מסתפקת כשאמר הבעל 'בטל' בלא 'הוא': רבינא, אשכחיה
 24 ו-מצאו לרב נחמן בר יצחק, דתלי וקאי בעיקרא דדשא – כשהוא
 25 נשען ועומד על בריח הדלת, וקא מיפגיא ליה – ומסופק באופן
 26 שהבעל אומר לשליח 'הגט פטל', ולא אמר 'בטל הוא', מהו דינו
 27 של הגט, האם לשון זו משמעה לשון עבר, כאילו אמר שהגט כבר
 28 נתבטל, ואם כן אין בדבריו כלום ולא מועיל הביטול, או שגם
 29 'בטל' לבד משמע שתי לשונות, עבר ועתיד, ואם כן יכול
 30 להשתמש בלשון עתיד לבטל הגט. תיקו.
 31 הגמרא מבררת אלו לשונות נוספים מועילים לביטול גט ואלו לא:
 32 אמר רב ששת, ואמרי לה במתניתא תנא – ויש שאמרו שבבירור
 33 נשנה דין זה, אדם ששלח גט לאשתו ואמר לשליח, גט זה לא יועיל
 34 לגרש, או שאומר שלא יתיר אותה להינשא, או שלא יעזוב אותה
 35 ממנו, או שלא ישלח אותה מביתו, וכן אם אמר שהגט לא יגרש,
 36 או יהא חרס, או יהא פקדון, כלומר ללא ערך, דרבינו קיימין, והגט
 37 בטל, שכן לשונות הללו הם לשונות ביטול מכאן ולהבא. אולם
 38 אם אמר שאינו מועיל לגרש, או שאינו מתיר, או שאינו מעזיב, או
 39 שאינו מושלח, או שאינו מגרש, או שהחרס הוא, או שפקדון הוא
 40 נחשב, לא אמר בלום, והגט קיים, שכן אינו מבטל את הגט מעתה
 41 ואילך, אלא רק מעיד עליו לשעבר שיש בו חיסרון שמחמתו אינו
 42 מועיל לגרש, וזה אינו נכון, שהרי אינו רואים בו כל פסול.
 43 איפגיא להו, אם אמר על הגט הרי הוא חרס, מהו הדין, האם
 44 משמעו לשון עדות לשעבר על הגט, כמו 'חרס הוא', ואין מועיל
 45 לבטלו, או שמה משמעו ביטול של הגט שמתכוין וייעיל
 46 הביטול. אמר ליה רבינא לרב אחא בריה דרבא, ואמרי לה ו-יש
 47 אמורים) שרב אחא בריה דרבא אמר לרב אשי, מאי שאמר
 48 הרי הוא חרס, מהאומר על חפץ מסוים הרי הוא הקדש, או שאומר
 49 עליו הרי הוא הפקר, שדבריו מועילים, משום שלשון 'הרי הוא'

היצר-הרע נקרא נפש הבהמית לא מפני שהוא בהמה דווקא, כי לפעמים הוא שועל פיקח שבחיות, וצריכים להכמה מרובה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים עניו ובעל מידות טובות

היום יום כג סיון

הדין השלישי שחידשה הברייתא, ואין שביעית משמטתו – שאף
 אם תעבור עליו שנת השמיטה לא ישמט החוב, ומבארת הגמרא,
 משום דלא קרינא ביה בחוב זה לא יגש, שהתורה אמרה ויברית
 א, 'שמט כל בעל משה ידו אֶשֶׁר יִשֶׁה בְּרַעְהוּ לא יגש את רַעְהוּ/
 שהשביעית משמטת רק מי שבידו להיות נושה ונוגש ברעהו, וכאן
 אין המלוה יכול להיות נושה בלוה, שהרי כך התנו שיהיה גובה
 חובו מהמעשרות ולא מן הלוה.
 הדין הרביעי שחידשה הברייתא, ואם בא המלוה לחזור בו שלא
 לגבות חובו מהמעשרות אלא מן הלוה, אינו חוזר, מבארת
 הגמרא, אִמְר רב פפא מה ששנינו בברייתא שאינו יכול לחזור בו,
 לא שנינו אלא שבעל הבית – המלוה, הוא אינו יכול לחזור במה
 שסיכם עם הבהן שהחוב יפרע על ידי התרומות. והטעם, ממני
 שנתן לכהן מעות וזכה בהם הכהן, ואילו המלוה אין לו דבר לקבל
 מהכהן שיהא בזה חסרון כשלא משכו לזכות בו, אִכְל הַכֹּהֵן בְּכַעַל
 הַבֵּית אִם בָּא לְחֹזֵר שלא יגבה המלוה את חובו מהפירות אלא
 הכהן יפרע החוב במעות, חוזר, והטעם שיכול הכהן לחזור בו דִּתְנֵן
 – שנינו במשנה (ב"מ מד.) לענין מקח בפירות שאם נתן לו הקונה
 למוכר מעות בעד הפירות ולא משך היקינו המוכר את הפירות,
 יכול לחזור בו:
 הדין החמישי שחידשה הברייתא הוא, שאם נתייאשו הפעלים –
 המלוה, מלגבות את מעות ההלואה מן המעשרות, כגון שנשדפו
 שדותיו, אין מפריש מעשרותיו עליהן – בשביל הכהן הלוי או
 העני, כדי לפרוע מהם את חובם, לפי שאין מפרישין על האבוד –
 אין גובים מן התרומות ומעשרות חוב שכבר נתייאש ממנו:
 שואלת הגמרא פשיטא – דין פשוט הוא שמאחר ועל מנת כן
 הלוואה שלא יגבה אלא מן המעשרות של שנה זו ונשדפו שדותיו
 שאיבד את מעותיו ושוב אינו יכול להפריש עליהן, ומפני מה
 הביאה הברייתא דין זה. משיבה הגמרא, לא צריכא – ודאי עוסקת
 הברייתא שנתייאשו הבעלים בהפקן – שנתייבשו העלים כאשר
 כבר גדלו ועלו בקנה שלא שכיח שיתייבשו לגמרי, מהו דתיקא –
 בלא דברי הברייתא היינו אומרים שאפקנתא – יובש העלים כשהן
 בקנה מתיקא היא – חשובה היא כתבואה מתוקנת, כיון שעתידיה
 להיתקן, שאינו מצוי שמתייבש באופן כזה שלא יחזור לתיקונו,
 ואם כך אין היאוש של המלוה נחשב יאוש, וכשתחזור התבואה
 ותתקן יכול המלוה לגבות ממעשרותיו את חובו, קא משמע לן
 שאין הדבר כן, אלא כיון שנתייאש נחשב יאוש:
 תניא, רבי אליעזר בן עקיבא אומר המלוה מעות את הבהן ואת הלוי
 בבית דין על מנת שיגבה את חובו ממעשרות שיפריש מחלקו,
 ופיתו הכהן או הלוי קודם שהפריש המעשרות, כיון שהלוה להם
 בפני בית דין אין צריך ליטול רשות מן הדורשים שיקבלו על עצמם
 את חוב אביהם, אלא מפריש המלוה עליהן פתוקת איתו השקמ,
 שהטילו בית דין את החוב להיות בחוקת השבט, ומחמת כך יכול
 המלוה לגבות את חובו מן המעשרות. והמלוה מעות את העני
 בבית דין על מנת לגבות חובו ממעשר עני ופית העני קודם
 שהפריש המלוה את המעשר, מפריש המלוה עליו וגובה חובו
 מהמעשר פתוקת עניי ישראל באותה העיר, ויש כח ביד בית דין
 להטיל חוב העני על עניי העיר כדי שיגבה המלוה את חובו
 ממעשר העני, שנתקנת הוא, כדי שיהיו מלווים מצויים להם
 כשיצטרכו. רבי אחא אומר מפריש המלוה בשביל חוב העני פתוקת,
 עניי עולם שבאותה העיר ואפילו אינם עניי ישראל. מאי פנייהו –
 היכן יבואו להיות חלוקים בדין, הלכה למעשה.

ומוסיפה הברייתא חמש הלכות בענין זה, ואלו הן: דין ראשון
 אומרת הברייתא, ופוסק עמהן – מותר למלוה להתנות שיקבל
 עבור מעות הלוואתו מפירות המעשרות כשער הוול – אם יזולו
 הפירות בשעת הפרשת התרומות ומעשרות, יכול המלוה להתנות
 שיקבל הפירות במחיר הוול ובמידה גדולה יותר ממה שהיה
 מקבל עכשיו בעד מעות ההלואה.
 דין נוסף מבואר בברייתא, וכן אין בו במעשה הלוואה זו משום
 רבית, ויכול המלוה להתנות עימם 'כך בכך', היינו שיקבל מידה
 ידועה של פירות מן המעשרות כנגד מעות ההלואה, כפי שווים
 של הפירות בשעת ההלואה, ויקבל מידה זו בשעת ההפרשה
 אפילו אם יתייקרו אז הפירות והיו שווים יותר ממעות ההלואה,
 ונמצא שיקבל המלוה יותר ממה שהלוה להם, אף על פי כן אין
 בזה משום ריבית, ואפילו לא יצא השער ואין מחיר הפירות קבוע
 בשוק, וכפי שיבואר הטעם בסמוך.
 דין נוסף מבארת הברייתא, וחוב זה אין שביעית משמטתו – אף אם
 תעבור עליו שנת השמיטה לא ישמט החוב, ויכול המלוה לגבות
 חובו מן המעשרות בשנה השמינית, כמו שיבואר הטעם בסמוך.
 דין נוסף אומרת הברייתא, ואם בא המלוה לחזור בו שלא לגבות
 חובו מהמעשרות אלא רוצה לתבוע את מעותיו מן הלוה, אינו
 חוזר, וכמו שיבואר בסמוך.
 דין נוסף אומרת הברייתא, שאם נתייאשו הפעלים – המלוה,
 מלגבות את מעות ההלואה מן המעשרות, כגון שנשדפו שדותיו,
 אין מפריש מעשרות עליהם – בשבילם כדי לפרוע את חובם, גם
 אם תשוב התבואה ותיצמח, לפי שאין מפרישין על האבוד – אין
 גובים חוב מתרומות ומעשרות שכבר נתייאש מן החוב, שמאחר
 שפקע החוב הרי המתנות שייכים לכהן וללוי ואינו רשאי לעכבם
 לעצמו.
 הגמרא מבארת את חמש ההלכות שחידשה הברייתא: אִמְר מר,
 שהמלוה פוסק עמהם – מותר לו להתנות שיקבל פירות או תבואה
 כשער הוול – אם יזולו הפירות בשעת ההפרשת התרומות
 ומעשרות, יקבל המלוה את הפירות בזול ובמידה גדולה יותר
 ממה שהיה מקבל עכשיו נגד מעות ההלואה. שואלת על זה
 הגמרא, פשיטא שמוותר לפסוק כשער הוול כמו בכל מקח, ואין
 בזה משום ריבית כיון שהמלוה מקבל פירות כשווי המעות, ומה
 חידשה הברייתא בדבריה. משיבה הגמרא, הא קא משמע לן –
 הברייתא באה לחדש שאף על פי שלא פסק המלוה שינתנו לו
 הפירות כשער הוול הרי זה כמי שפסק דמי, ומה שאמרה
 הברייתא שפוסק עימם כשער הוול, כוונתה שכשפוסק המלוה
 עימם לגבות חובו מן המעשרות, ממילא יהיה זה כשער הוול אף
 אם לא אמר זאת במפורש.
 דין נוסף שהוזכר בברייתא, שיכול המלוה לפסוק על הפירות גם
 אם לא יצא השער ואין בו משום רבית. שואלת הגמרא, מאי
 משמא – מדוע אין בו משום ריבית, והרי בכל מקח כשרוצה לפסוק
 על הפירות, שרוצה ליטול פירות לאחר זמן בשווי המעות שנתן
 עכשיו, אם אין למוכר פירות אלו בשעת הפסיקה, או שלא נקבע
 מחיר הפירות בשעת הפסיקה, יש בזה איסור מדרבנן משום ריבית.
 משיבה הגמרא, פין דבי לית ליה – כיון שאילו לא היה למלוה
 פירות להפריש מעשרות, כגון שנשדפו שדותיו, הרי לא יהיב ליה
 – אין הלוה חייב לפרוע לו את החוב, שכך הסכימו ביניהם שלא
 יגבה המלוה את החוב אלא מהמעשרות, לכן פי אית ליה – אם
 יש לו מדיחין לגבות נמי – גם כך אין בו משום רבית.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

**הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע**

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

י קנה עו של תרנגולים שיש בה ביצה עא שיש בה אפרוח עב, שביצה זו אסורה במלטול עג מפני שאינה ראויה אף לכלב מחמת קלפתה עד - הרי הקנה נעשה בסיס להביצה, שפיון שהקנה עשויה לתרנגולין - אין זה פשוט אלא כמניח מדעת עה. וכן כל פיוצא כזה:

חלק ב סימן שט טלטול על ידי דבר אחר אם מתר בשבת, סעיף י

ביאורי הלכה

אינה ראויה לכלום, והקן דינו ככלי שמלאכתו לאיסור⁶⁴. עא] שיש בה ביצה - שכבר הייתה עליה בכניסת השבת⁶². עב] שיש בה אפרוח - דהיינו לאחר שלושה ימים לשיבתה⁶³. עג] אסורה במלטול - הביצה מוקצה מחמת גופה כי

אינה ראויה לכלום, והקן דינו ככלי שמלאכתו לאיסור⁶⁴. עב] שיש בה אפרוח - דהיינו לאחר שלושה ימים לשיבתה⁶³. עג] אסורה במלטול - הביצה מוקצה מחמת גופה כי

צינונים והוספות

61) משטח (שנבנה על ידי התרנגולת או האדם) בתוך הלול או מקום מוצנע אחר עליו מטילה התרנגולת את ביצה. 62) דהא דיש בה אפרוח, ומשמע שאם הוטלה בשבת אף שהביצה אסורה בטלטול (כדלעיל סי' שח ס"ט) לא נעשה הקן בסיס, ודלא כדעת הסוברים שדבר המיוחד (כגון קן המיוחד לביצים או ארנק המיוחד למעות) נעשה בסיס להם אפילו הונחו באמצע השבת. 63) אבל לפני כן ראויה לאכילה בדוחק עכ"פ, ראה שו"ע סי' תקלו ס"ד. 64) כדין נר שלא הודלק בו (לעיל סי' שח סל"ג) אף שמייוחד להדלקה בלבד. 65) אף שאין בדעתו לתת אותה לכלבים ונתבאר לעיל (סי' שח ס"ט) שדבר שאינו עומד לתת לבעלי-חיים אסור בטלטול אף אם ראוי להם, כיון שפעמים לא נודע לו על

הביצה לפני השבת וממילא לא הקצה אותה קודם השבת מלתת אותה לכלבים, לכך נקט טעם שאוסרה בטלטול בכל עניין, ובזה (שמדובר כאן בביצה שאינה עומדת לכלבים) מיושב מה שמקשים שראויה לקלפה וליתן לכלבים, שאף אם ראויה לכך (כגון שלא הקצה את הביצה קודם השבת) מכל-מקום אינה עומדת לכלבים ואינו מעוניין לקלפה. ויש שפירשו שאסור לקלפה בשבת מחמת "מוליד" (בית ארזים אות יד), או שלא ימית האפרוח (גליונות ברוך טעם סי' קב ס"ק ד) או מחמת טירחא (חי' חת"ס ביצה ה ע"ב), ועפ"ז אסור לקלפה בשבת בכל עניין. 66) ראה לעיל הערה סב שדווקא כשהוטלה קודם השבת; ולהעיר, שכיון שהקינה מיוחדת לביצים אין זו נחשבת כהנחה באקראי אלא לצורך המוקצה וכמו כר המיועד למעות דלעיל סעיף ז.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות פסח ~

~ יום שני ~

ג מי שהוא אבל אפילו על אביו ואמו חייב להסב ואינו רשאי למנוע מלהסב מהמת האבילות שהרי משעברו שבעה רשאי להסב על ממתו אפילו בחול שאינו חייב בכפיית המטה אלא תוך שבעה ואפילו נקבר מתו בערב פסח, מכל-מקום מיד שהגיע הפסח במלה ממנו האבילות שבעה אם נהג אבילות שעה אחת קודם הלילה כמו שנתבאר ביורה דעה סי' שצ"ט:

ד אבל אם לא נהג אבילות כלל קודם הפסח בענין שעדיין לא במלה ממש אבילות שבעה נזהגין שלא להסב בליל פסח לפי שחושבין הסיבה זו כדברים שבצינעה שהוא נוהג אותם ברגל כמו שנתבאר ביו"ד שם ומכל-מקום יכול ללבוש הקיטל שלובשין בשעת עשיית הסדר שבגד זה הוא בגד מתים ולובשין אותו להכניע הלב שלא תזוז דעתו מחמת השמחה והחירות שעושין בליל זה:

ה וחייב האבל בהלל שבלילה זה אף שאין נזהגין לקרות הלל בבית האבל, מכל-מקום הלל זה חובה הוא:

ו אע"פ שבכל השנה טוב למעט בכלים נאים זכר לחורבן, מכל-מקום בליל פסח טוב להרבות בכלים נאים כפי כחו אפילו הכלים שאין צריך לסעודה יסדרם יפה על השולחן לנוי זכר לחירות.

ז ואפילו כלים הממושכנים בידו מן הנכרי יסדרם על השולחן לנוי ואף אם ירצה להשתמש בהם אין בזה משום גזל הנכרי ולא משום גניבת דעת כמו שנתבאר ביורה דעה סי' ק"ב:

ח ויבין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חירות כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים לפי שבכל דור ודור חייב האדם להראות את עצמו כאילו הוא עתה יוצא משעבוד מצרים שנאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא וזכרת כי עבד היית במצרים כאילו אתה בעצמך היית במצרים עבד ונפרדת ויצאת לחירות לפיכך צריך לעשות כל מעשה לילה זה דרך חירות כמו שנתבאר:

ט ועני שאין לו כרים וכסתות להסב עליהן, מכל-מקום ישב על הספסל ולא על הקרקע כבשאר ימות השנה ואם אפשר לו לסמוך על ירך של חבירו הרי זו נקראת הסיבה אבל לא יסמוך על ירך עצמו מפני שנראה כדואג ואין זו דרך חירות:

~ יום שלישי ~

י וכשהוא מוסב לא יטה על גבו ולא על פניו שאין זה

~ יום ראשון ~

חלק ג סימן תעא בערב פסח אחר שעה עשירית אסור לאכול פת:

יג יש נזהגין להחמיר שלא לשבר או לפרר המצות בערב פסח שמא ישכח ויאכל מהן וגם למנהג זה אין לחוש דכיון שאינו רגיל במצה כל השנה אין חוששין שמא ישכח ויאכל ועוד דכיון שאיסור אכילת מצה בערב פסח אינו אלא מדברי סופרים אין מחמירין בו כל כך:

יד אם התחיל לאכול מצה עשירה קודם שעה עשירית אין צריך להפסיק כשתגיע שעה עשירית אלא יכול למשוך סעודתו עד הלילה דהיינו עד בין השמשות שהוא ספק חשיכה שאז צריך להפסיק סעודתו.

והוא צריך לברך ברכת המזון מיד אלא ימתין עד שיהיה ודאי חשיכה ממעם שיתבאר בסי' תע"ב ואז יפרוס מפה על השולחן לכסות הפת עד לאחר קידוש ממעם שנתבאר בסימן רע"א ויאמר קידוש היום על כוס ראשון ולא יברך עליו כיון שהוא עומד באמצע הסעודה ואח"כ יאמר ההגדה על כוס שני וגם כן לא יברך עליו (ולפי מנהג מדינות אלו שיתבאר בסי' תע"ד צריך לברך בין על כוס ראשון בין על כוס שני ממעם שיתבאר שם) ואחר כך יברך על אכילת מצה על לחם עוני וא"צ לברך המוציא כיון שהוא באמצע הסעודה ולא הסיה דעתו כלל מהאכילה כמו שנתבאר כל זה בסי' רע"א:

חלק ג סימן תעב דיני הסיבה וד' כוסות:

יא יהיה שולחנו ערוך מבעוד יום כדי להתחיל הסדר מיד כשתחשך ואף אם הוא בבית המדרש יקום מיד כשתחשך שמצוה למהר להתחיל הסדר בשביל התינוקות שלא ישנו והתורה אמרה והגדת לבנך ביום ההוא:

יב ומכל-מקום לא ימהר להתחיל הקידוש קודם שיהיה ודאי חשיכה אף על פי שבשאר ימים טובים יכול האדם להוסיף מחול על הקודש לקדש ולאכול מבעוד יום, מכל-מקום בפסח אינו יכול לעשות כן לפי שאכילת מצה הוקשה לאכילת פסח שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו ובפסח נאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה בלילה ממש וכיון שאכילת מצה שהיא מן התורה אינו אלא בלילה לכן גם כל הארבע כוסות שתקנו חכמים אינו אלא בלילה בזמן הראוי לאכילת מצה שכל מה שתקנו חכמים כעין של תורה תקנו וכוס של קידוש הוא אחד מן הארבע כוסות לפיכך צריך בלילה ממש ולא במה שהוסיף מחול על הקודש:

אבל שאר כל הסעודה אם רצה לאכול ולשתות בלא הסיבה הרשות בידו ואין בידינו להצריכו להסב, אבל מכל־מקום המיסב בכל הסעודה הרי זה משובח ועושה מצוה מן המובחר:

מזן כל מי שצריך להסב ואכל או שתה בלא הסיבה צריך לחזור לאכול ולשתות בהסיבה מעיקר הדין אבל לפי שיש אומרים שבזמן הזה אין צריך להסב כלל במדינות אלו יש לסמוך על דבריהם לענין שבדיעבד יצא בלא הסיבה ומכל־מקום לענין אכילת מצה טוב להחמיר לחזור ולאכול בהסיבה וכן לענין כוס שני אם שתה בלא הסיבה יחזור וישתה בהסיבה ואין צריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן כי ברכת בורא פרי הגפן שבירך על כוס שני שהוא סמוך לסעודה היא פוטרת אפילו היין שבתוך הסעודה כמו שנתבאר בס' קע"ה.

אבל אם שתה כוס ראשון או שלישי או רביעי בלא הסיבה אין לו לחזור ולשתות בהסיבה לפי שיצטרך לחזור ולברך עליו שהרי עכשיו אין דרך לשתות בין כוס ראשון לשני ובין כוס שלישי לרביעי מן הדין אסור לו לשתות ממעם שיתבאר בס' תע"ט וכן לאחר כוס רביעי אסור לשתות עוד כמו שיתבאר בס' תפ"א ואם כן בשעה שבירך על כל כוס משלשה כוסות אלו בלא הסיבה ואחר כך כשנוכר ששתה בלא הסיבה ורוצה לחזור ולשתות הרי זה נמלך וצריך לחזור ולברך ויהא נראה כמוסיף על מנין הכוסות שתקנו חכמים לכן טוב יותר שלא לחזור ולשתות ולסמוך על האומרים שבזמן הזה אין צריך להסב כלל.

ומכל־מקום לכתחלה טוב שיהיה ברעתו בתחלת הסביבה קודם שמברך על כוס ראשון שיחזור וישתה בין כוס ראשון לשני על סמך ברכה זו ואז אפילו אם יטעה וישתה כוס ראשון בלא הסיבה יוכל לחזור ולשתות בלא ברכה ולא יהא נראה כמוסיף על הכוסות כיון שהוא נפטר בברכת כוס ראשון אם כן הכל שתיה אחת היא מופסקת לשנים:

~ יום חמישי ~

מזן צריך לשתות הד' כוסות על הסדר שיתבאר דהיינו שבין כוס ראשון לשני ובין שלישי לרביעי יפסיק באמירת ההגדה וההלל ובין שני לשלישי יפסיק באכילת מצה וברכת המזון ואם לא הפסיק ביניהם בדברים הללו אלא שתה ד' כוסות זה אחר זה לא יצא ידי ד' כוסות אלא כולן נחשבין לו לכוס אחד וחייב לשתות עוד [ג] כוסות על הסדר שיתבאר:

יז כל אחד מד' כוסות הללו צריך שיהיה בו לא פחות מרביעית יין לאחר שימוגנו אם הוא יין חזק שצריך מויגה ושיעור מויגה הוא לפי דעת השוטה כדי שתהיה שתיה עריבה דרך חירות ואם שתאו חי בלא מויגה אם יש רביעית יין בכל כוס יצא ידי ד' כוסות ואין צריך לחזור ולשתות אבל

דרך חירות אלא יטה על צדו השמאלית ולא על הימנית שאין דרך הסיבה בכך שהרי צריך לאכול בימין ועוד שאם יסב בימין יוכל לבוא לידי סכנה לפי שהושט הוא בימין והקנה בשמאל ואם יטה על ימינו יהיה הושט מלמטה וקנה מלמעלה ויהא נפתח הכובע שעל פי הקנה מאליו ויכנס המאכל דרך הקנה ויבוא לידי סכנה ולפיכך אף מי שהוא איטר שדרכו לאכול בשמאל אף על פי כן יסב על שמאלו שהוא שמאל כל אדם:

י אשה בין נשואה בין אלמנה וגרושה אינה צריכה הסיבה לפי שאין דרך הנשים להסב ואין זה דרך חירות להן ואם היא חשובה ודרכה להסב צריכה הסיבה וכל הנשים שלנו נקראות חשובות ואף על פי כן לא נהגו להסב לפי שיש אומרים שבזמן הזה אין צריך להסב כלל כיון שאף בשאר ימות השנה אין רגילות להסב כלל בארצות הללו אלא אף המלכים והגדולים יושבין כדרכן ועל דבריהן סומכות הנשים עכשיו שלא להסב:

יא בן האוכל אצל אביו צריך הסיבה אפילו אם אביו הוא רבו מובהק לפי שמן הסתם האב מוחל על כבודו לבנו אבל תלמיד האוכל לפני רבו אפילו אינו רבו מובהק אינו רשאי להסב בפניו משום מורא וכבוד הרב אלא אם כן נתן לו הרב רשות להסב בפניו שאז חייב הוא להסב ואין חיוב על הרב ליתן רשות לתלמידו להסב בפניו אלא אם רוצה למחול על כבודו וליתן לו רשות להסב הרשות בידו.

וכן האוכל אצל תלמיד חכם מופלג בדורו אע"פ שלא למד ממנו כלום חשוב כרבו ואין לו להסב בפניו עד שיתן לו רשות.

וכל זה כשאוכל על שולחן אחד עם הרב אבל אם אוכל על שולחן אחר חייב להסב אפילו הוא רבו מובהק וגדול בדורו:

יב וכל זה בתלמיד של תורה אבל תלמיד הלומד אומנות אף על פי שהוא מתיירא מרבו ומכבדו ומשרתו אף על פי כן צריך להסב אפילו בפניו וכן עבדים ושפחות העברים צריכין הסיבה אע"פ שהן צריכין לילך אנה ואנה לשמש בסעודה, מכל־מקום בשעת אכילת כוית מצה ואפיקומן ושתית ארבע כוסות שבהן עיקר מצות הסיבה כמו שיתבאר אפשר להם להסב:

~ יום רביעי ~

יג כל מי שפטור מהסיבה ומיסב הרי זה נקרא הדיוט: יד אימתי צריך להסב בשעת אכילת כוית שמברך עליו על אכילת מצה ובשעת אכילת הכריכה מצה ומרור ובשעת אכילת אפיקומן ובשעת שתיית ד' כוסות לפי שכל דברים אלו הם זכר לגאולה ולחירות שהד' כוסות תקנו חכמים כנגד ד' לשונות של גאולה האמורים בפרשה וארא והוצאתי וגאלתי ולקחתי והצלתי והאפיקומן והכריכה הם זכר לפסח שהיה נאכל דרך חירות לפיכך הם צריכין הסיבה דרך חירות

ארבע כוסות של פסח ואח"כ היה צריך לחגור צדעיו עד עצרת:

בב אבל קידוש של שאר ימים טובים ושבתות אין צריך לדחוק את עצמו לשתות הכוס אלא יכול לשמוע הקידוש מאחר כמו שנתבאר בס' ער"ב מה שאין כן בארבע כוסות של פסח שאף בני הבית שהן שומעין הקידוש וההגדה מבעל הבית אף על פי כן חייב כל אחד ואחד לשתות ד' כוסות דרך חירות:

בג אם אי אפשר לו לעשות הסדר בתחלת הלילה מיד והתינוקות רוצים לאכול אע"פ שמותר ליתן להם לאכול קודם שישמעו הקידוש וההגדה כמו שנתבאר בסיומן רס"ט ותע"א מכל"מקום ימהר לסלק המאכל מלפניהם ולא יניחם לאכול הרבה שלא ישנו בשעת אמירת ההגדה (ואפשר שמצת לחם עוני אסור להאכילם אפילו מעט קודם אמירת ההגדה מטעם שנתבאר בס' תע"א ע"ש):

כד ואם הכוס ששתה בעל הבית ממנו הוא גדול ומחזיק כמה רביעיות יכולין בניו ובני ביתו לצאת כמה שנשתייר בכוס משתיית בעל הבית ובלבד שיוגיע רוב רביעיות לכל אחד ואחד, ומכל"מקום מצוה מן המוכרח ליתן כוס לכל אחד ואחד בפני עצמו כדי שכל אחד ישתה מכוס מלא שזה הידור מצוה כמו שנתבאר בסיומן קפ"ג:

~ שבת קודש ~

כה ואף הקטנים חייב אביהם לחנכם במצות להשקותם כוסות על הסדר שיתבאר אם כבר הגיעו לחינוך (דהיינו שהגיעו לזמן שראוי להנכם לשמוע הדברים שאומרים על הכוסות כגון שהן יודעין מענין קדושת יום טוב ולכן ראוי להנכם לשמוע הקידוש שאומרים על כוס ראשון (עין ס' רס"ט) וגם יש בהן דעת להבין מה שמספרים להם מציאת מצרים באמירת ההגדה ולכן ראוי להנכם לשמוע ההגדה שאומרים על כוס שני וכן חייב להנכם לשמוע ברכת המזון שאומרים על כוס שלישי וגמר ההלל והלל הגדול ונשמת שאומרים על כוס רביעי).

ואף הקטנות שהגיעו לחינוך דינם קטנים וכן בשאר כל המצות הנוהגות כלילה זה אין חילוק בין אנשים לנשים שאף שהנשים פטורות מכל מצות-עשה שהזמן גרמא בין של תורה בין של דברי סופרים אף על פי כן חייבו אותן חכמים בכל הדברים שתקנו כלילה זה לפי שאף הם היו באותו הנס של יציאת מצרים ובאכילת מצה הן חייבות מן התורה לפי שהוקשה מצות-עשה של אכילת מצה למצות לא-תעשה של אכילת חמץ שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לומר לך שכשם שהנשים מוזהרות על לא-תעשה של אכילת חמץ שנאמר כי כל אוכל מחמצת ונכרתה וגו' כי כל לרבות הנשים כך הן מוזהרות על מצות-עשה של אכילת מצה:

כז מצוה לחזור אחר יין אדום אם אין הלבן משובח ממנו

ידי חירות לא יצא כלומר שלא קיים מצוה מן המוכרח וסתם יינות שלנו אינן חזקים ואין צריך מזיגה כלל:

יח שיעור הכוס שמחזיק רביעית ארכו כרוחב ב' גודלין ורחבו כרוחב ב' גודלין וגבהו כרוחב ב' גודלין וחצי גודל וחומש גודל ושיעור זה הוא כשהכוס מרובע על פני כל גבהו ועל דרך זה תשער בכוס עגול שהעיוגול פחות ממרובע רביע (שהוא ד' חומשין וחצי) וא"כ אם הכוס הוא ב' גודלין אורך וב' גודלין רוחב צריך שיהיה גבהו ג' גודלין וג' חומשי גודלין:

יט יש אומרים שלכתחלה מצוה לשתות כל הכוס אפילו מחזיק כמה רביעיות אף על פי שבקידוש של שאר ימים טובים ושבתות אפילו לכתחלה די בשתיית מלא לוגמיו דהיינו רוב רביעית, מכל"מקום כד' כוסות של פסח החמירו חכמים לשתות כל הכוס לכתחלה ובריעבד ששתה רוב הכוס יצא אבל אם לא שתה אלא חצי הכוס אפילו שחציו מחזיק כמה רביעיות לא יצא.

ויש חולקין על זה ואומרים שאף לכתחלה די בשתיית רוב רביעית אף אם הכוס מחזיק כמה רביעיות וכן עיקר וכן המנהג פשוט.

ומכל"מקום טוב לחוש לסכרא הראשונה וליקח כוס קטן ולשתות כולו ובמקומות שהיין ביוקר די בשתיית רובו.

וכל זה בג' כוסות הראשונים אבל בכוס האחרון צריך לשתות רביעית שלם כדי שיוכל לברך ברכה האחרונה בלי שום פיקפוק כמו שנתבאר בס' ק"צ לענין כוס ברכת המזון עין שם:

~ יום שישי ~

כ צריך לזהר לכתחלה לשתות רוב הרביעית בבת אחת דהיינו שישתה אותה בשתייה אחת ולא יפסיקנו לשתי שתיות ולכן אין ליקח כוס שפיו צר כעין שקורין (קלו"ג גלא") מפני שלא יכול לשתות רביעית בבת אחת ובריעבד אפילו הפסיק כמה פעמים באמצע יצא.

והוא שלא ישחה מתחלת השתייה עד סופה יותר מכדי אכילת פרס ויש אומרים שצריך שלא ישחה מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה יותר מכדי שתיית רביעית (עין ס' תרי"ב) ויש לחוש לדבריהם לענין שני כוסות הראשונים שאם הפסיק כל כך באמצע השתייה עד שיש מתחלת השתייה עד סופה יותר מכדי שתיית רביעית צריך לחזור ולשתות אותו הכוס בלא ברכה אבל בשני כוסות האחרונים שאם יצטרך לחזור ולשתות יהא נראה כמוס'ף על מנין הכוסות כמו שנתבאר למעלה יש לסמוך על סברא הראשונה ולא יחזור וישתה אלא אם כן שהה מתחלת השתייה עד סופה יותר מכדי אכילת פרס:

כא מי שאינו שותה יין כל השנה מפני ששונאו או שמוזיקו אף על פי כן חייב לדחוק את עצמו לשתות ד' כוסות כמו שאמרו חכמים על רבי יהודה ברבי אילעי שהיה שותה

בז כל היינות הכשרים לקידוש בשאר ימים טובים ושבתות כשרים לארבע כוסות כגון יין מבושל וקונדיטיון דהיינו יין שמערבין בו דבש ופלפלין ואפילו לכתחילה יכול לצאת בהם אם אין לו יין אחר משובח כמותם כמו שנתבאר בס' ער"ב. וכן מי שריית צמוקים כשרים לד' כוסות אם הם בענין שכשרים לקידוש דהיינו שיוצא מהן לחלוחית קצת על ידי דריכה בלא שרייה במים ולפיכך מי שאינו שותה יין מחמת נדר יקח מי צמוקים לארבע כוסות:

שנאמר אל תרא יין כי יתאדם משמע שחשיבותו של יין כשהוא ארום ואף על פי שבקידוש של שאר ימים טובים ושבתות נהגין כהאומרים שאין צריך לחזור אחר יין ארום אם אינו משובח מן הלכן כמו שנתבאר בס' ער"ב מכל-מקום בד' כוסות יש לנהוג כהאומר שצריך לחזור אחריו לפי שיש בו זכר לדם שהיה פרעה שוחט את בני ישראל ועכשיו שמצויים לעלול עלילות שקרים נמנעו מליקח יין ארום לפסח:

~ 'לקוטי תורה' פרשת קרח - הפרשה החסידית ~

והנה פרח מטה אהרן!

ההשפעה ממונו על חסד גשמי. ועל ידי אהרן שהוא בחינת "נראה אור" (תהלים לו, ט), היינו שיהיה נמשך השפעת החסד במהירות, שלא יתעכב בהעולמות וריבוי ההשתלשלות שמוכרח להיות נמשך בהם עד שיומשך ויתגלה למטה, כי אם יהיה עובר ונמשך דרך הם במהירות, מפלי עכבה בהם, ועל כן הרמו לזה הוא "שקדים" כנ"ל.

וביאור הענין:

הנה ידוע הקושיא: מהו שמבקשים בכל יום ומתפללים: "רפאנו ה'", "ברך עלינו" - הרי עיקר דינו של האדם הוא בראש השנה ויום הכפורים! וכמו שכתוב קושיא זו בתוספות⁸.

אך הענין, פי מה שנכתב ונחתם בראש השנה ויום הכפורים - היינו שנמשך לו חסד על נפשו. והחסד הוא הנמשך מאין-סוף ברוך-הוא, הוא למעלה עדיין במלכות דאצילות, שהיא מקור דבי"ע. והיינו מה שכתוב: "בטובו - בהן ובחסד" שלו, שהוא "חסד נגליון" ברוך-הוא, אשר הוא למעלה מעלה ממהות השפעות גשמיים.

"והנה פרח מטה אהרן כו', ויגמול שקדים" (פרשתו, ט, כט): להבין למה שקדים?

הנה שקדים הם ממהרים להגמר יותר מכל הפירות ותבואות כמו זית, גפן, תאנה כו', שכולם משתהים זמן רב יותר מהשקדים. וכמו שכתוב ברבות סוף קהלת (קט"ו, ב): "מה סימנו של שקד זה? משעה שהוא מצייץ עד שעה שהוא גומר - כ"א יום". ועל כן נקרא "שקד" - שהוא ענין מהירות. כמו שכתוב (בירמיה סימן א, ויא-יב): "מקל שקד כו' - כי שקד אני על דברי לעשותו"⁴.

וזהו רמז על הפהונה: פי הנה "אהרן" אותיות "נראה"⁵, שעל ידו היו כל ההתגלות והמשכות האורות מלמעלה למטה. והנה, ההמשכות הנמשכים על ידו, הם נמשכים מרום המעלות עד למטה - במהירות גדולה בלי שום עיכובים.

פי הנה פתוב בכרפת המזון: "הן את העולם כולו בטובו. בזן בחדסד"; להיות מתהנה מטובו וחסדו העליונים השפעות גשמיים, צריך להיות ירדת החסד בהשתלשלות מדרגות רבות מאד, עד שיתעבה

1. (פנארה נאמר בשנת תקע"א).

2. (ענין ברבות סוף פרה קרח. ואש: ויגמול שקדים - גמל לכל מי שהיה שוקד על שבטו של לוי ויפריש מתנות פהונה: ויגמול" דרש לשון גמול, ו"שקדים" - לשון שקדה ומהירות. ויפריש הר"ו: מלשון אורב ועושה מרבה, וכמו שאמר ירמיה (ה, ו) "גמר שקד על עריהם" וכן "ישקד ה' על הרעה" וכן "כי שקד אני על דברי" (ירמיה א, יב) שנמשלו ישראל בהם, ולמה שקדים ולא רמונים ולא אגוזים? לפי שנמשלו ישראל בהם (כמו שכתוב "שלתוך פרדם רמונים" (שיר השירים ה, יג) וכן "אל גנת אגוז" (שיר השירים ג, יא) כמו שאמר שמות רבה ריש פרשה ל"ו. - ה"ו).

3. (ברבות שם בדימויים תפוצים: "משעת שניני". אמנם באיכה רבה בפתוחהא

כד ובלקוט שמעוני קהלת רמז תתקפ"ט - כבפנים).

4. (ראה במפרשים על תוספות).

5. (ענין מה שנתבאר מזה ברבוי המתחיל "בהעלותך" (לעיל ל, א)).

6. (ענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי עמד מקור תיים" - (בפריש"ט) "בארך נראה אור". * תקון כבוד קדושת אדמו"ר).

7. (ענין כהאי גוונא מענין "מהירות" - בתר"מ אומר, ריש דף צ"ט. כו').

8. (פרק קמא דשבת, דף י"ב, עמוד ב'. ויפרק קמא דראש השנה, דף ט"ו, עמוד א').

9. (ראה ביצה טו, א).

ועוד, דאם לא כן, מה ענין "מלכות, זכרונות ושופרות" שאומרים בראשי השנה, ו"המלך המשפט" – ב"עשרת ימי תשובה" – ומה יום מיזמים?! אלא ודאי גם רבי יוסי ורב נתן מודים בראשי השנה הוא "יום הדין".

וכן מאמר ר"ל (פרק ב' דביצה, דף י"ז, עמוד א'): "מוזנותיו של אדם קצובין לו מראשי השנה ועד יום הכפורים" – משמע דאיתי ודאי לכולי עלמא, ואין בזה שום מחלוקת, ואף על פי כן סבירא ליה ד"אדם נדון" גם כן "בכל יום". והיינו על דרך שנתבאר.

וכמו כן, גם לרבנן דפליגי ארבי יוסי ורב נתן, הרי גם לדידהו על פרחי צריך לומר דשייד בחינת דין בכל יום. שהרי מבקשים כל הפקשות בשמונה עשרה – אף גם לרבנן. כמבואר בגמרא פרק קמא דשבת (דף י"ב, עמוד א' ועמוד ב'). והיינו גם כן על דרך שנתבאר.

וענין המחלוקת שביניהם אין כאן מקומה¹¹.

והנה השפעת חסד זה, הוא מתעבב ושוחה עד שנמשך וכן למטה. שהרי בכל השתלשלות מהיכל להיכל – הוא על ידי משפט, אם ראוי הוא שיומשך התשפעה למטה, ומעיינים בדינו, ויש מי שמקמרג לומר – שחטא, ואינו ראוי לזה.

(וזהו מאמר ר"ל ברבות וישלח, פרשה ע"ו, על פסוק¹² "ויאמר בניהו כו' אמן בן יאמר": והלא כבר נאמר (דברי הימים א' כב, ט): "הנה בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה"? אלא אמר: "הרבה קטגורין ועמדי מכאן ועד גיחון". עיין שם).

אבל כשנמשך האור והשפע על ידי אהרן, ומגיעו תחתיו – כהנים הנשאים את ידיהם¹³ ומברכים את

וכנודע מענין "ואנכי עפר ואפר" (נרא יח, כו) – שאמר אברהם על חסד ואהבה רבה שלו, שאין לו דמיון לחסדי דאצילות רק כמו "עפר ואפר" כו'.

ולכן, כדי שיומשך מחסד שבאצילות השפעות הנשמיות בעשייה, כצרכי הנפש בגוף – הוא צריך להשתלשל ולירד בהשתלשלות מדרגות רבות בהיכלות דאבי"ע מהיכל להיכל, עד שיתעבה להיות "חסדו" בענינים גשמיים, לרפאות החולה ולברך השנים¹⁰.

ועל זה אמרו ר"ל (ראש השנה טו, א): "אדם נדון בכל יום" – שהוא נדון לפי מעשיו היום:

האם ראוי וכדאי הוא שירד ויומשך החסד עליו, הנמשך כבר על נפשו למעלה בראשי השנה ויום הכפורים – שיהיה יורד ונמשך ממדרגה למדרגה, מהיכל להיכל בכדי שיומשך מרוחניות לגשמיות;

או שפא אין ראוי האדם לזה, ואזי יתעבב ולא ירד למטה, רק ישאר למעלה ברוחניות, ושם יגיע לו שיוסיפו לו תענוג בגדעון, מאחר שנמשך לו החסד, אבל עם כל זה לא יומשך ממנו למטה כלל.

(והגם שמה שאמרו "אדם נדון בכל יום" זהו דברי רבי יוסי ורבי נתן, מה שאין כן לרבנן. מפל מקום, הא על פרחי גם לרבי יוסי ורב נתן, עיקר הדין – בראשי השנה. דאם לא כן, איך יפרשו הפסוק (תהלים פא, ה) ד"כי חק לישראל הוא, משפט לאלקי יעקב" – דקאי אראש השנה?

וגם, מה שכתוב (עקב יא, יב): "עניי ה' אלקיך ביה מראשית השנה", שפניה למדו בפרק קמא בראשי השנה (דף ה') – בראשי השנה הוא "ראש השנה לדין" כו'.

10. (ויבין זה ממה שנתבאר במקום אחר:

דברור המתחיל "פתח אלהיו", גבי "אין לך עשב כו'". [תורה אור יג, ד ואילך. וְשֵׁם: שֵׁם: ר"ל: "אין לך עשב ומלמטה, שאין לו מל למעלה המפה בו ואמר לו: גדל". . . וְהָרִי הַתְּפוּחִי הַגִּשְׁמִי יֵשׁ בּוֹ מַתִּיקוֹת, "וְיִחַד אֹכֵל יִמְעַם" (איוב יב, יא) – האם נאמר שיש בזה הזמנה אשר פארץ טעם ומתיקות גם כן? ופשיטא מפני שאינו מערף ומזהו זה כלל]

אלא הענין הוא, שהמתקות נמשך מחסד ומרורו מנבירה – ויתרי הם ענינים רוחניים! רק שבהשתלשלות וסדר ירדת המדרגות מדרגה אחר מדרגה נתגשמו, עד שנמשך מבחינת חסד – מתיקות כו', עם היות שאין ערוך אליו, מפל מקום הוא ממונן ותכונות].

וסוף דבר המתחיל "מוזנה מימיו", בענין "שליש אלפים משל" [תורה אור מב, ב ואילך. וְשֵׁם: דְּהֵינּוּ שֵׁם: שֵׁם: עַל כֵּל דְּבַר מִדְּבַר הַתּוֹרָה – רִוְחָנִית הֵעֲנִין. כְּמוֹ מִצַּת קְרָבָנוֹת (וְקָרָא א, ב): "מִן הַתְּהֻמָּה", וּמִקְרִיבִים חֶלֶב וְדָם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ כִּתְבוֹת וּבְגֵדֵי כְהוֹנָה, וְהָיָה אוֹמֵר עֲנִין הַתְּקָרְבָנוֹת בְּרוּחָנִית, וְיִמְרוּ נִקְרָא חֶלֶב וְדָם בְּרוּחָנִית, וְיִמְרוּ בְּתוֹן וְיִמְרוּ בְּגֵדֵי כְהוֹנָה.

וְהָיָה, "גְּבוּיָה מַעַל גְּבוּיָה" – כְּפֹת מְדֻרְגוֹת רִוְחָנִית זוֹ לְמַעְלָה מִזוֹ. וְהִשִּׁיג שְׁלֵמָה

בְּחֻמְתּוֹ שְׁלֵשֶׁת אֲלָפִים מִשָּׁל, דְּהֵינּוּ שְׁלֵשֶׁת אֲלָפִים מְדֻרְגוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזוֹ, וְכִלְמֵם אֵינּוּ רַק בְּחִינַת מִשָּׁל לְגַבֵּי בְּחִינַת אֲלָפוֹת מִמֵּשׁ הַשׁוֹרֵה וּמְתַלַּשׁ בְּחוּרָה].

וּבְדִבְרוֹ הַמִּתְחִיל "מִרְאִיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם" כו', בְּעִנֵּין "עוֹשֶׂה חֶסֶד לְאֲלָפִים" (תוֹרָה אור סט, ג. וְשֵׁם: "נוֹצֵר חֶסֶד" . . . הִיא . . . בְּחִינַת הַעֲלֵם קוֹדֵם שֶׁבָּא לִידֵי גִלּוֹי . . . מִתְּשָׂאן כֵּן "וְעוֹשֶׂה חֶסֶד" – שְׁבַעוֹלְמִיתָה . . . וְעַל ב' בְּחִינּוֹת חֶסֶד הַגֵּ'ל אֲמָר "לְאֲלָפִים כו'" – פִּירוּשׁ: אֲלָפִים מְדֻרְגוֹת. וְעִנֵּין הַמְדֻרְגוֹת – שְׁהֵם מְדֻרְגָה אַחַר מְדֻרְגָה . . . עֵילִי אַחַר עֵילִי. וְכֵן בְּתַמְשֻׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, הֵן הֵם כְּפֹת צְמֻזִימִים, צְמֻזִים אַחַר צְמֻזִים . . . וְהָיָה "לְאֲלָפִים" – בֵּין ב' עוֹשֶׂה חֶסֶד" – בְּחִינַת אֲבָרָהּ ב' עוֹשֶׂה חֶסֶד" נִמְשָׁךְ רַק בְּאֲצִילוֹת . . . אֲבָל בְּחִינַת מִשָּׁה, וְהָיָה, בְּחִינַת מִשָּׁה . . . הַמִּשְׁיָד גַּם בְּב"ע).

וּבְדִבְרוֹ הַמִּתְחִיל "קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה" (תוֹרָה אור פח, ג ואילך)).

11. וְכֵךְ הָאֲרוּךְ כִּיָּה גַם כֵּן ב' עוֹשֶׂה מֵאִמְרוֹת", מֵאִמֵּר חֲקוּר דִּין, חֶלֶק ב', פֶּרֶק א' וּפֶרֶק כ"ו.

12. (מְלָכִים א, א. לו. וְשֵׁם: "נִעֲנַן בְּנִיָּהוּ").

13. (סוֹפְתָה לז, א. טוֹר שְׁלַחַן עֲרוּךְ אֲרוּךְ חֲמִים קַחַת, יב)

ונמשך "על פי מדותיו", ואין שום בחינת דין שיעכבו כלל. מה שאין כן ב"חסד עולם", יש כנגדו בחינת דין המעכבו¹⁸¹.

והמשל לזה: על דרך משל נהר גדול במאד, שהליכת המים הוא בתגבורת גדולה – לא יוכלו לעכב הליכת המים. מה שאין כן בנהרות שאין גדולים כל כך – מעכבים הליכת והמשכת מימיו על ידי עצים ועפר וכיוצא, עד שמעמידין על ידי זה עליהם בית המחינה או גשרים. אבל בנהר גדול מאד לא יעקב על ידי מונעים ומעכבים הנ"ל, כי אם הלוך ילך כמנהגו, וישטוף העצים והעפר המעכבים.

כך הנמשל בענין ההמשכה מבחינת "ורב חסד" – הוא הלוך ונמשך במרוצתו. וכל הדינין מתעברין ומתבטלין מחמתו כו'.

(ועיין מה שנתבאר במקום אחר, על פסוק (תהלים י"ג, א) "יום ליום יביע אומר" (סידור עם דא"ח קפ, ב ואילך), דפירוש בזהר תרויבה קל"ו, ב': "יביע, כמה דאת אמר: מבע, אתעבד אודו לאתנהרא דא מן דא"¹⁸⁹. לשון מהירות. כדמתרגם (אנאקלוס האיניו לב, לה) "החש עתידות למו" – "ומבע דעתיד להיו"¹⁹⁰. דהיינו שבשבת נמשך האור והשפע גם כן במהירות, משום ד"כל דינין מתעברין מינה כו'". עיין שם²¹. ויבן על פי מה שכתוב (בירמיה סימן ל"א, כ"ו)²², שיש שקידה למוטב ולטוב. ועל דרך זה נאמר (מקץ מא, כב): "כי נכון הדבר מעם האלקים, וממהר האלקים לעשותו" – והיו שני שבע וגם ההפך²³. ו"שקדים" דגבי מטה אהרן, ו"וגמול שקדים", היינו במאמר²⁴: "אל עליון גומל חסדים טובים" דפירוש "טובים" – על דרך "האור פי טוב" (בראשית א, ד), "אתהן אותיות נראה", שיומשך האור למטה להיות "נראה אור"²⁵ :

העם ב"כרפת כהנים", או השפע היא נמשכת במהירות דרך כל העולמות באין מונע ומעכב, ואין מעיינים בדין כלל.

(ועל דרך שנתבאר [לפניו תצא לט, א ואילך] על פסוק (תצא כג, ו): "ולא אכה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם כו'" – שלא שמע שום קטרוג, והיינו על ידי "פי אהבה כו'" (שם). וזהו שמכרכים הכהנים: "אשר קדשנו במצותיו לברך את עמו ישראל באהבה".

ועל דרך זה יש לומר פירוש הפסוק (תהלים קמו, טו): "השולח אמרתו ארץ, עד מהרה ירוץ דברו", דפירוש "השולח" הוא – פשוט השפע לאט לאט, ובהדרגה ובמתון. אבל "עד מהרה ירוץ דברו" היינו בשהשפע הולך במהירות, על דרך הנ"ל¹⁴.

ועיין ברבות פרשת ואתחנן: "יש תפלה שנגנית לארבעים יום כו', ויש תפלה שנגנית לעשרים יום כו', ויש תפלה שנגנית ליום אחד כו', ויש תפלה כו'". עיין שם¹⁵).

וזהו ענין "ברכת כהנים":

"יברכך ה' וישמרך" (נשא ו, כד). ונאמר רז"ל: "יברכך" – במקומו כו', "יברכך" – בבניו כו'. "וישמרך" – מן המזיקים, כמו שכתוב ברבות, נשא, פרשה י"א. היינו, שנמשך החסד העליון מיד בגשמי, להיות הברכה בבני ומזוני. "יבאר ה' פניו" (נשא שם, כה) – היינו הארת פנים. "ויחונך" (שם) – שנמשך למטה מטה.

ואמנם שרש הפעם לזה, על היות המשכת החסד שעל ידי אהרן נמשך במהירות באין מעכב ומונע ההמשכה, הוא לפי פי "אית חסד ואית חסד"¹⁶ – "חסד עולם", "ורב חסד". והנה ההמשכה על ידי אהרן הוא מבחינת "ורב חסד"¹⁷, והוא חסד שבלי גבול, שיוירד

14. ועיין מה שנתבאר על פסוק זה במקום אחר (ראה לקוטי תורה שיר השירים יא, ג).
15. ועיין מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש "מהר קח את הלבוש כו'" – בדבור המתחיל "עד ולא ידעו בין כו'" (תורה אור מגלת אסתר צה, ד).
16. (זהר חלק א ויחי ריש, א. וזה חלק ג נשא קלג, ב).
17. כנזכר על פסוק "בהעלותך" (לעיל בהעלתך ל, א). ועל פסוק "ועשית בגדי קדש" (תורה אור פב, א ואילך).
18. ועיין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק "חסדי ה' כי לא תמנו" (תנאי, אגרת הקדש סימן ו).
19. (תרגום): כמו שנאמר 'מבע' – געשה במהירות להאיר זה מזה.
20. (ומחיש העתיד להם).
21. ועיין עוד מענין שקדים – (בזהר) בפרשת שמות (ט"ו, ב). [ושם: "הא

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

(כח) אף הנה כל זה הוא בבחי' הדבור עכ"פ ששרשו בפנימיות דחכ' (שנק' ח"ם) בחי' צומח שבדומם העצמי כנ"ל שנק' אדם בכלל (והוא אדם פנימי בפנימיות דחו"ב בתו"מ ביח"ע פנימיות דאו"א בק"ש שנעשה ע"י שתיים לפניה כנ"ל אבל בחי' ומדרגה דיו"ח בחשאי הוא למעלה הרבה גם מיחוד פנימי' דחו"ב שבק"ש (שאע"פ שהתפל' מדרבנן שהרי היא בח"י חוליות שכולל כל קומת האדם שמחבר מוח שבראש לרגל שהוא בבחי' המקיף דיחידה בחי' מ' דצלם כו') (כידוע דעיקר התפלה הוא להמשיך ר"ר העליוני' מבחי' רעוא דכ"ר שבעצמו' הכתר שלמעלה ממשפט התורה דהגם שאינו ראוי ע"פ החכ' ורצון שבתורה לפרנסה ורפואה וכו"ג מ"מ יהי רצון חדש מרעוא דכ"ר כו').
והו' שרש ענין י"ח שהוא בבחי' הביטול העצמי שבבחי' דומם העצמי שלמעלה מהתפשטות דחו"ב אפי' במקור השכל וע"כ א' אד' שפתי תפתח כו' שאין מלה בלשוני כלל אפי' בחשאי רק אתה שפתי תפתח כו' להיותו בביטול כל עצמות הנפש ממש (כי הרי ענין הדבור בלחש מצד עצמו כמו המרחש בשפתיו במדרת עומק העיון זהו שעולה לשרשו בכח המשכיל מקור החכ' שנק' אדם אבל ביי"ח כל בחי' הדיבור דאדם בטל לגמרי בביטול העצמות ומה שמדבר בחשאי זהו ממילא בלתי כה עצמו כלל רק אתה שפתי תפתח כו' וכמו בחנה שהיה שפתיה נעות ממילא מצד בחי' המקיף דיחידה שבנקודת פנימיות הלב כמו צעק לבם בצעקה הפנימי' כו' כי נעשה בבחי' דומם לגמרי כמו שא' בוהר דקול דממה דקה דא צלותא דבחשאי דתמן קאתי מלכא כו' כמו שא' שייכנס שיעור שני פתח' כו' כאסתר שנפלה לפני רגליו כו') והוא מצד עוצם שפלות ומירות הנפש עד שאין בה התפשטות כלל ונעשית נקודה א' כמו שהיא בעצם הנפש שלמעלה מן השכל וגם למעלה מן הרצון והתענוג כמשתחזה לארץ לפני המלך שנתבטל מכל חושים הפנימיים וחיצונים כו' וכו"ג. וע"כ יש בכח התפלה להמשיך מעצמות א"ס ב"ה שלמעלה מן התו"מ כנ"ל) וזה נעשה ע"י קול החיצון יותר שבפסד'ו שמדבר בשיר דמלאכים דעשיה וצבא השמים שלמטה מן השרפים וחיות דבריאה ויצירה דהו' הכלל בכ"מ דנעוץ תב"ס בחיצוניות היותר מהכל שבוה יומשך מבחי' העצמות דא"ס שלמעלה מע"ס דאדם פנימי' דתו"מ שבתפלה דתמן קאתי מלכא עצמו דנק' חד ולא בחושבן י"ס ולא מכל אינון מרות דאדם כלל וד"ל:

(כט) וזהו שא' שיסדר שבחו ש"מ ואח"כ יתפלל דתפלה בפסד'ו תליא דוקא וק"ש בשתיים לפניה משום דעיקר ק"ש ביחודא עילאה דאו"א ומדות בא"ח דלי"ת דאחד להמליכו בו"ק מעלה ומטה כו' כידוע וזהו ע"י העלאת מ"ן דאו"ר דמלאכים דבריאה ויצירה בשכל ומדות בחיצוניו' הקול שבדבור כנ"ל אבל התפלה שרשה בעצמות המאציל ממש שלמע' מבחי' אדם מדבר ע"כ לא יגיע לו העלאת מ"ן דדבור אדם כלל גם לא ברצון ותענוג רק בבחי' ביטול העצמות ממש שנק' דומם ממש כנ"ל (וכדוגמא שא' בקי"ס ואתם תחרישון לגמרי לא תתעוררו מידי לפי שהיה שם גילוי אור העצמות כידוע) וזהו ענין אד' שפתי כו' ששם הוא בחי' הביטול העצמי ממש שאין שם בחי' דבור כלל רק כריעות והשתחוואות הגוף דוקא ולא יגיע לשם ביטול הנשמה במוח ולב אפי' בעומק דחו"ב ורצון ותענוג כו' וע"כ הביטול ביי"ח הוא בחיצוניות הגוף דוקא (כמשי"ת). אך עדיין יש להבין דמטעם זה לכאו' סידור שבחים בפסד'ו הוא להיפוך מביטול דיי"ח שהרי השבח בא בהשגת השכל כו' ובעצמות א"ס לית מח' תפיסא בו' וע"כ נק' גורא תהלות כו' ואיך משבחים ש"מ בפסד'ו ויכל לבא למדרגת התפלה דוקא. הענין הוא ידוע ומבואר במ"א בענין הלל וברכה והודאה שהשבח' הללו לשם הוי"ה דוקא דהיינו לרומם לשם הוי"ה שהן ע"ס בכלל לגבי העצמות דלאו מכל אינון מדות כלל שלמעלה מבחי' אדם כמו עד"מ בשבחים שמשבחים למלך ב"ו ברוב חסדיו וברוב חכמתו וכו"ג שזה השבח מרומם לבחי' העצמות שלו דהחכ' וחסד שבו כלל חשיבא וע"כ נק' הלל מלשון כהלו נרו שמוסיף אור בשם הוי"ה בע"ס דאצילות וכענין לך ה' הגדולה כו' וע"כ עי"ז דוקא נמשך תוס' ברכה בשם הוי"ה ביי"ח ביתר מכפי המדה דחכ' דתורה כנ"ל. וע"כ יסדר אדם שבחו ש"מ דוקא בתחל' ואח"כ יתפלל בהמשכת הברכות דיי"ח. וזהו דוקא בשיר ושבח דמלאכים דעשיה שהוא בבטול בחיצוניות ההשתחואה שלמטה מן השכל ששרשו למעלה מן השכל וההשגה דמלאכי' דבריא' ויצירה כו' וכמו הללו את ה' מן השמים כו' הללו כו' מן הארץ כו' כי נשגב שמו לבדו כו' ובשיר בהכל החיצון יותר מאו"ר דשרפים כו' משום דנתב"ס דוקא וע"כ קול זה מעורר הכוונה היותר עליון שהוא בחי' עצמות התענוג והרצון הפשוט שבעצמות המאציל ביי"ח כנ"ל שלמעלה מכוונה פנימיות דחו"ב דק"ש וד"ל:

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ענין ההלל

מרוכים עד שלא יוכלו להתלבש בכלים והיו בבחי' מקיף והמקיף גדול מן הפנימי וע"כ נק' עשו בנו הגדול כי אורו גדול משל יעקב וגם נק' בכור מ"ה כי התוהו קדם לתיקון. ויעקב הוא בחי' התיקון שבו האורות מועטים עד שמתלבשים בכלים והוא בחי' א"פ, ואור זה קטן מאור המקיף דתוהו ושמו של יעקב מורה ע"ז י' עקב כי י' הוא בחי' נקודה להורות על שהאור הוא מעט כנקודה זו ור"ל לגבי א"פ ב"ה הוא רק נקודה בלבד וז"ש רז"ל ביו"ד גברא העה"ב וכמ"ש במ"א, ולהיותו מעט יכול להתלבש בכלים עד שנמשך למטה לכל הנשמות גם לנשמות היותר נמוכות שבכולן שורה ומתלבש הארת אלהות וזהו י' עקב שהיוד נמשך גם בבחי' עקביים שהן הנשמות הנמוכות שהן מבחי' עקביים כידוע, ובזאת מעלת יעקב נפלאה ממעלת עשו שאע"פ ששרשו קטן משל עשו מ"מ אדרבה מצד זה יש מעלה שלכן האור מתלבש בתוכיותו ובפנימיותו בבחי' גילוי משא"כ בעשו שאורו הוא בבחי' מקיף עליו לבד, ולכן עשו של מטה היה רשע וכן יוצאי חלציו כי הוא מע"ס דקליפות ממש ושרשו שבתוהו מאיר עליהם בבחי' מקיף לבד והוא בחי' לבונה שבי"א סממני קטרת ושאר די' סממני' הם כנגד ע"כ מסאבותא שיש בתוכן ניצוצי קדושה בבחי' גלות ממש, שהקליפה מסתרת עליו לגמרי כמו קליפת האגוז המסתרת על הפרי שבתוכו ועל כן מגביהים עצמן לומר אני ואפסי עוד ואינן במילים לאלהות כלל משום צד לא מחמת הניצוצי קדושה שבתוכן מפני שהן בסוד גלות בתוכן כנ"ל אלא מצד שרשן בתוהו כי אור זה הוא בבחי' מקיף עליהם ואינו מאיר בפנימיותם משא"כ ביעקב שרשו שבתיקון מאיר בנפשו בבחי' גילוי ממש, ולכן כל סמ' דקדושה הם בבחי' ביטול לאלהותו ית' והן כל יוצאי חלציו שהן ענפי י"ב בניו שבכולן מאיר הארת אלהותו בבחי' גילוי כנ"ל, וזהו רם על כל גוים הוי' פ' שמדבר באיכותו ענין המשכת האלהות מא"פ ב"ה לעולמות ומתחלה ביאר ההמשכה בעולם האצי' כמש"ל בפ' הללויה ובפ' ממזרה שמש עד מבואו כו' שפי' ענין ההמשכה עד המל' הנק' מבואו דשמשא בזהר ר"פ ויצא, ובאצי' אין שום קליפות כלל, ואח"כ כשהגיע לפרש ענין ההמשכה בבי"ע שהם עלמין דפרודא מדור הקליפות פי' תחלה ההמשכה של עשו כי הוא בחי' בכור כנ"ל ואמר רם על כל גוים ה' שהמקיף דתוהו שהוא שרשו של עשו מאיר

ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'. כתי' אין כ"ח תחת השמש פי' כי חכמה נק' שמשא ע"ש האור כי טוב שכמ"כ השכל הוא מאיר עיני חכמים להשיג דבר שחוץ לנפשו כמו שע"י האור יראה דבר' שחוץ לנפשו, וידוע שחכ' ראשית האצי' ומחכמה נמשכי' כל הי"ם בבחי' השתל' עו"ע כמשל המשכת המדות מהשכל והדבור מהמדות משא"כ החכמה מלמעלה מהחכמה נמשכ' בבחי' יש מאין וז"ש והחכמה מאין תמצא וכמ"ש במ"א וזהו אכ"ח תחת השמש מחכמה ואילך הוא בחי' השתל' יש מיש מהות ממהות ולא הוי' חדשה וכנ"ל בענין השתל' ולמעלה מהשתל' שהשתלשל' אינו נק' חידוש כי המקבל הי' כלול בהמשפיע, אבל החכמה מלמעלה מהחכמה נמשכת יש מאין, והוא חידוש ממש, אמנם בחי' השתל' זו היינו רק בי"ם דאצי' עצמן מזה לזה והיינו עד בחי' המל' ועד בכלל כי היא א' מצלעותיו ומיוחדת בו ית' אבל מן המל' בבי"ע הוא ג"כ בריא' מאין ליש וז"ש מגיד מראשית אחרית פי' מן החכמה הנק' ראשית במל' הנק' אחרית שכמו שבחכמה יש התחדשות מאין ליש כך המל' מהוה מאין ליש ע"י התגלות אור הכתר בה כי נעוץ תחלתן בסופן כנ"ל בענין יגדל נא כח אדני כו', וזהו ממזרה שמש עד מבואו פי' מהתחלת התהוות החכמה מהכתר עד המל' שהיא מבואו דשמשא כי אבא יסד כרתא וכמ"ש ואל מקומו שואף זורח הוא שם כי עד שם הוא בחי' התפשטות החכמה משא"כ בבי"ע שהם נפרדים ומיוחדים כו' ור"ל בכל בחי' אצי' מהולל ש' הוי' שנמשך ומתגלה ע"י ההילול כנ"ל ולהיות כי באצי' לא יגורך רע כי אפי' קליפות דאצי' עומדים בבריאה ולא באצי' לכן אמר ששם גילוי ש' הוי' בתכלית כי אין מונע ואין מפסיק כלל, משא"כ כשהשפע צריכה להתמשך בבי"ע צריך להעלים שלא יגיע לחיצונים וכנ"ל, והיינו מ"ש אח"כ רם על כל גוים ה' כו', שכשימושך בבי"ע לא ימושך לחיצוני' ח"ו אלא הוא בבחי' רם ומקיף בלבד עליהם וכמשי"ת משא"כ לישראל נמשך בפנימיותם וז"ש מי כה' אלקינו המשפילי' לראות כו', וביאור הדברים יובן בענין מ"ש אצלנו במ"א ע"פ וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ע"ש היטב משנ"ת ענין יעקב ועשו כי כשרשן הם אחים ממש כי עשו הוא בחי' המקיפים דעולם התוהו ויעקב הוא בעל עולם התיקון וידוע ההפרש בין תוהו לתיקון שבתוהו היו האורות

בבחי' מקיף אינו שייך כ"כ לנו, שהמקיף אינו בגילוי וגם מקיף לכולם בשוה, ואמנם להיות כי סיבת הגילוי בנשמות ישראל הוא מחמת צמצום האור עד שיוכל להתלבש בהן וכל צמצום הוא ע"י שם אלקים כמ"ש במ"א ע"פ שמש ומגן הוי' אלקים, לכן הוסיף כאן לומר הוי' אלקינו משא"כ תחלה לא נז' שם אלקים רק רם על כל גוים ה' כי להיותו בבחי' מקיף ואינו מאיר בפנימיותם לא נתצמצם להאיר בתוכן וז"ש הוי' לבד אבל כשמצטרף להאיר בפנימיות המקבלים או נאמר הוי' אלקינו שבחי' שם הוי' מתצמצם להאיר בכלים ע"י שם אלקים, והנה בזה יובן קושיא עצומה:

עליהם בבחי' מקיף לבד ולא בגילוי וזהו שהוא רם ונפלא מהם וגם הוא על כל גוים ועל ר"ל מלמעלה בבחי' מקיף והן עצמן בבחי' יש רק דקרו לוי' אלהא דאלהא מצד המקיף הנ"ל וזהו על השמים כבודו פי' שהגוים אומרים עוב ה' את הארץ ואין אור השנתה מאיר בתחתונים רק על השמים כבודו בעולמות הרוחנים, וזהו ענין אלהא דאלהא והוא בחי' מקיף בלבד, משא"כ בעולמות דקדושה ובפרט נשמות ישראל שבהן האלקות מאיר בבחי' גילוי ממש ע"ז אמר אח"כ מי כהוי' אלקינו פי' ל' אלקינו שהוא שלנו ממש מפני שמאיר בנו בבחי' גילוי ולא בדרך מקיף לבד, כי כשהאור

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

באתי לגני

אריתי מורי כו'. ובשמי הוא בחי' הבושם מכל שאר עצי הגן, שהוא בחי' העונג מקיום מ"ע בכל פרטי' וכוונותי' כו'. וע"י שפועל בעצמו בחי' האתכפאי בסוד מרע ועשה טוב ע"ז זוכה להיות בבחי' ריח חזק שמשיב את הנפש, פי' משיב את הנפש שממשיך המשכות ואו"ם מבחי' חד ולא בחושבן בבחי' חכ', כי לגבי או"ם גם החכמה כעשי' גשמית נחשבת כמ"ש כולם בחכ' עשית כו', ואי לזאת כדי שיהי' נמשך המשכת או"ם בבחי' חכ' זהו ע"י הריח הנ"ל דאריתי מורי עם בשמי שהוא בחי' אתכפאי, וע"י דאתכפאי סט"א ע"ז אסתלק יקרא דקב"ה בכולהו עלמין שמקור כולם היא בחי' החכ', וז"ע הריח שמשיב את הנפש הוא בחי' והחכמה תחי' ע"י שנמשך או"ם בבחי' חכ' כו'. וזהו שארו"ל בקמרת ואחד עשר סממנים היו בה, שנת' כמ"א שעשר הוא בחי' ע"ם ואחד עשר הוא שנמשך מבחי' אחד שהוא בחי' חד ולא בחושבן בבחי' ע"ם שכללותן הוא החכ' כו'.

וב' בחי' אלו ז"ע אריתי מורי כו' ואכלתי יערי כו', אריתי מורי עם בשמי הוא בחי' קטורת הוא בחי' ביטול דנה"א בבחי' למס"נ באחד, שזהו בחי' ריח דבר שהגשמה נהנית ממנה, ובעבודה הוא בחי' אתכפאי שהוא בחי' מס"נ כי מה לוי' קטלא כולא או קטלא פלגא כו', שהוא בחי' האתכפאי בסוד מרע ועשה טוב בוהירות במל"ת בכל הדקדוקי' ובשמירת מ"ע בבחי' אתכפאי היינו ללמוד יותר מרגילותו, וזהו שארו"ל אינו דומה שונה פרקו מאה פעמי' לשונה פרקו מאה פעמים ואחד שנת' כשש"ב פט"ו שזהו מחמת אתכפאי יותר מרגילותו כו', וכן בנתינות הצדקה יותר מטבעו כו'. ובבחי' עבודה הנה אתכפאי הוא יותר נעלה מבחי' אתהפכא, וכמ"ש במ"א כביאור ע"פ קחו מאתכם תרומה. ובדרך פרט מורי ובשמי הם מל"ת ומ"ע, מורי הוא בחי' האתכפאי במל"ת בדברים האסורי', וה"ז כמו המור שנעשה מחי' טמאה, ע' בת"א כמג"א בד"ה חייב אינש לבסומו כפוריא השני. וגם מורי הוא ל' מרירות על ריחוקו מה' ואיך שנפשו האלקית שהיא חלק אלקה ממעל ירדה מאגרא רמה לבירא עמיקתא הוא הגוף ונה"ב המעלימו' כו', וע"י התעוררות בבחי' מרירות על ריחוקו ע"ז יהי' לו בנקל יותר לבא לבחי' אתכפאי לעצור את רוח תאותו רוח עוית להזהר גם מדקדוק קל שבזהירות מל"ת (והיינו איך ימלא את לבו ללכלך הנה"א עוד בלבושי' צואים כו', די ירדתו בהתלבשות הגוף שהוא ממשכא דחויא כו', ולכן ע"י שזיכור זאת לעצמו יהי' זה עצה לו שיוכל לסגף א"ע כו'), וזהו

ומעתה יובן ענין אכלתי יערי עם דבשי שהוא בחי' קרבנות כו', ובעבודה הוא בחי' הקרבת נה"ב שגם הוא יסכים ויבא ג"כ לבחי' ביטול, וז"ע בכל נפשך אפי' נוטל כו', והוא ע"י התבוננות איך שהמלאכים הם בטל' ע"ז יבא ג"כ לבחי' הביטול, והיינו כי מהתבוננות באחד איך שאנת הוא חד ולא בחושבן הנה להיותו גשמי אינו מתפעל מזה כי א"א לו להבין דקות הענין כ"כ, כ"א ע"י התבוננותו איך ששרשו שהם האופנים הם בטל' לאלקות, וגם המלאכים היותר גדול' כמו החיות הקדש הם ג"כ ברעש גדול כו', והשרפי'

קאי על מלאכים. וזהו ג"כ שא' הכתוב כאן אכלתי יערי ונמשלו לאכילה, שכמו האכילה הגם שהיא מחי' את האדם מ"מ ה"ה מתעלית ע"י האדם האוכלה שהרי היא נכללת מבחי' צומח לבחי' מדבר כו', כך המלאכים ע"י שגש"י באים לבחי' בכל נפשך בחי' ביטול הנה"ב ע"י התבוננות איך שהם בטלים הנה עי"ז המלאכים מתעלים ג"כ, והיינו לבא ג"כ לבחי' ביטול דאחד שהוא מצד הנה"א שהיא חלק הוי' כו' שהיא באה למהוי אחד באחד הוא בחי' לאשתאבא בגופא דמלאכא כו', ומתעלים המלאכים ג"כ ע"י הנשמות שיבואו ג"כ לבחי' זו הגם כי מצד עצמם אינם יכולים לבוא לבחי' זו, וכמ"ש במ"א שעליהם נא' וצדקתך ירננו, ורק זכר מבחי' רב מובך כו' אבל עיקר הרב טוב הוא לבית ישראל כו'. וזהו אכלתי יערי בעבודה הוא בחי' ברכת יוצר אור, ודבשי הוא ק"ש הוא בחי' ובכל נפשך שנא' בק"ש כו'.

הם עוד בבחי' ביטול היותר גדול עד שאומרים קדוש כו', ועי"ז תפול עליו אימה ופחד להיות גם הוא בבחי' הביטול. וה"ז כמשל איש המוני כשרואה את המלך הנה להיותו המוני אינו מבין כ"כ גדולת המלך כ"א ממה שרואה שרים רבים ונכבדי ארץ שכורעים ומשתחווים לפני המלך ובטלים אליו עי"ז תפול עליו ג"כ אימה ופחד מגדולת המלך כו', ונמצא כי ענין יראה זו נלקחה מחמת התבוננות איך שהשרים שמשגיגים כו' הם בטלים. ועד"ז יובן בנה"ב ג"כ שלהיותו גשמי שאינו משיג כ"כ בעצמו, לכן בחי' ביטול דמס"נ דככל נפשך נלקח ממה שמתבונן איך שהאופנים וחיות הקדש הם ברעש גדול כו'. וזהו אכלתי יערי, יערי הם המלאכים שנמשלי' לעצי היער כמ"ש אז ירננו כל עצי היער שקאי על המלאכים שנמשלו לעץ, כמארז"ל למעלן שרפים עומדים לממן עצי שימים עומדי', וגם מ"ש בג"ע וטוב העץ למאכל

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורננא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

וידבר ה' אל משה לאמר, ש"פ פנחס, תער"ג

מאיר בהם בהתגלו' כו', וזהו ג"כ ע"י הגוף דוקא, דהנשמה קודם התלבשותה בגוף אינו בגדר להאיר את העולם כ"א ע"י התלבשותה בגוף כו', רק שהגוף אינו מסתיר על הנשמה אדרבה מגלה אותה להאיר למטה כו', והעיקר הוא ע"י תומ"צ עי"ז דוקא מאירים את העולם כו', דענין להאיר את העולם הוא שיהי' אתהפכא חשול"ג כו' וכמ"ש בלק"ת ד"ה ואתחנן. וזהו דוקא ע"י המשכה דבחי' עצמו' א"ס ב"ה וכמ"ש והוי' יגיה חשכי דבכדי להגיה החשך זהו מבחי' ש' ה' דלעילא דוקא כו', דמ"ש כי אתה נרי הוי' הוי' נר ה' דנשמה כו', אבל והוי' יגיה חשכי הוא להיות אתהפכא חשוכא כו', וזהו ע"י ש' הוי' דלעילא כו', וההמשכה הוא ע"י תומ"צ כו'. דזהו ההפרש בין המשכה דנשמה להמשכה דתומ"צ, דהנשמו' בכח עצמן ממשיכים רק הארה לכד כו' (וע"ה שממשיכים מדרי' גבוהות כ"ז הוא רק הארה לכד כו'), וההמשכה דתומ"צ הוא המשכה עצמו' כו', דהיינו ההמשכה מלמעלמ"ט כו' כנודע, ועי"ז דוקא הוא שיהי' אתהפכא חשול"ג כו'. וכמו"כ הביטול האמיתי הוא ג"כ ע"י תומ"צ דוקא וכמ"ש בסש"ב פל"ה דאפי' צדיק גמור עובר ה' ביראה ואה' בתענוגים אעפ"כ אינה במלה במציאות לגמרי כו', להיות לאחדים ומיוחדים באיחוד גמור רק הוא דבר בפ"ע ירא ה' ואהבו כו', משא"כ המצות שהן פנימי'

קנה) והנה באנה"ק ד"ה איהו וחיותי חד מובן דבחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי זהו בחי' האו"פ המתייחד עם הכלים כו', אך ג"ז מובן שם שא"ז כ"א לצורך ההתהוות כו' (לא בחי' עצמי' האורות והכלים כמו שהן מצ"ע כו' כ"א לפעול פעולת ההתהוות כו'), והיינו מה שהכלי מגביל את האור לפעול כפי אופן מהותה דוקא כו'. וכמו עד"מ בגוף ונפש הרי לאחר כל העילויים שיש בהגוף ע"י הנפש המתלבש בתוכו ומתגלה ומתאחד בו כו', הרי הגוף מתגבר על הנפש שע"י התלבשותו בגוף ה"ה בא בהגשמה לפי אופן אברי הגוף שיהי' לו שייכות לענינים גשמי', וכמו להשכיל השכלה גשמי' ולראות ראי' גשמי' כו', דהנפש מצ"ע הרי אינה שייכה לענינים הגשמי' כלל, וכמו"כ גם כחות הנפש קודם התלבשותם בגוף הרי אינם שייכים לענינים גשמי' וע"י התלבשותם בגוף נעשים בבחי' שייכות לענינים גשמי' כו'. והנה באמת תכלית הכוונה בירידת הנשמה למטה והתלבשותה בגוף הוא בכדי להאיר את העולם כו', וכמ"ש נר ה' נשמת אדם וכמו הנר שהוא להאיר את החשך כמו"כ הנשמה היא נר ה' להאיר כו', ולהיות עוה"ז הוא חשך כפול ומכופל צריכים ריבוי נרות כו', והו"ע ירדת הנשמו' למטה להאיר את העולם כו', וכד"כ זהו בעובדי ה' בנשמתן שאינם נתפסים בנשם ואין העולם מעלים ומסתיר להם ואור נשמתן

רצונו ית' כו', מיוחד ונכלל ברצונו ית' והיו לאחדים ממש ביחוד גמור כו', וכמו"כ לפעול בעולם להאיר את העולם זהו ע"י תומ"צ דוקא כו'. וזהו ג"כ ההפרש בין האבות למ"ת, דהנה בענין להאיר את העולם יש בזה חילוק אם כמה שהעולם לא יעלים ויסתיר על אלקו' כו', או שהחשך וההעלם יהפך לאור כו'. והאבות שהי' עבודתם ככה עצמן בהתגלות אור נשמתן המשיכו גילוי אלקו' שהעולם לא יעלים ויסתיר כו' (והיינו שלא יהי' בחי' חסרון האור ומימלא לא יהי' יניקה ואחיהו כו' וכמשנת"ל פרק קמ"ג), אבל בכדי שיהי' אתהפכא חשול"ג זהו ע"י המשכת העצמו' שנמשך במ"ת כו', אך כ"ז הוא בעובדי ה' כנשמתן כו'. משא"כ עובדי ה' בגופן האור האלקי בא בהם כהגשמה כו', דהגם שממשיכים ג"כ גילוי אלקו' ע"י העבודה ויגיעה שלהם שפועלים בירור וזיוכך הנה"ב כו' מ"מ ה"ז בא כהגשמה כו', דכשם שהגוף מסתיר על אור נשמתן כמו"כ ה"ה מסתיר על האלקו' שממשיכים כו', וזהו שגם בעבודה ע"י שנתפס כגשם שז"ע עובדי ה' בגופם כו' בא האור האלקי כהגשמה כו', וכ"ש בכללות ענין התלבשו' הנשמה בגוף הרי אור הנשמה נעשה כהגשמה כפי אופן אברי הגוף כו'. והדוגמא מזה למע' בענין איהו וגרמוהי חד שהאור בא בהתלבשו' ותפיסא בהכלי והיינו בבחי' חיצוני' הכלים שמגבילים את האור ובא כהגשמה כפי מהות הכלים כו', (דכמו בנפש ענין עובדי ה' כהגשמתן הדוגמא מזה למע' בחי' פנימי' הכלים שהתגלו' הוא האור כו' והוא שאינו נתפס כו', וה"ז למע' עדיין מהתהוות כו', ומש"א איהו וגרמוהי חד לברוא כו', זהו בבחי' חיצוני' הכלים שעושים הגשמה כהאור כו'). אך כהאור זהו ג"כ בחיצוני' האור שבו שייך לומר שהכלים מגבילים את האור שיהי' כמהות הכלים כו', אבל לא בבחי' פנימי' האור כו' (ששם התגברות האור כו', וגם הכלים אינם בבחי' מציאו' ממש כו'). וכידוע שיש שם העצם והתואר והפעולה, דשם העצם הוא בחי' עצם האור שלמע' עדיין מהתלבשות ככלים כו', ושם התואר הוא פנימי' האור שמתלבש בבחי' פנימי' הכלים כו' שעז"ג יהיב חכמתא לחכימו', דחכמתא הוא בחי' עצם האור ויהיב חכמתא לחכימו' היינו לחכימו' בעצם בבחי' פנימי' האור והכלי שאינו עדיין לפעול כו' וכמו"ש במ"א, ושם הפעולה הוא בחיצוני' הכלים המלבישים לחיצוני' האור שהוא לפעול פעולת ההתהוות כו' (ועמשי"ת"ל ד"ה ויקחו לי תרומה). וזהו דבג' עולמו' בי"ע הכללים נק' אצי' אדם דעשי' דכללות, דעשי' הוא בחי' כח נבדל כו', דהעיקר הוא בבחי' חיצוני' הכלים כו'. והענין דהנה כעשי' יש ב' ענינים הא' שהוא בבחי' התחברות עם הכח הפועל וכמו האומן שעושה כלי שבשעת העשי' הכלי היא בהתחברו' עם כח הפועל ואם יופסק ההתחברות לא תוגמר הכלי כו', והב' שלאחר שנפסק נבדל

מכח הפועל או דוקא ניכרת הפעולה, וכמו בוריקת אבן הרי דוקא כשהאבן יוצא מידו או ניכרת הפעולה כו', ומה שאצי' נק' עשי' היינו במדר'י חב' הנ"ל, וכדאי' בס' הבהיר נמל צרורות וורקן דקאי על אצי' בכלל (מפני ששם בחי' הכלים כו') וכמו"ש במ"א. ובאצי' גופא ב' ענינים הנ"ל זהו בבחי' המל' כמו שהיא באצי' שהיא בבחי' התחברות והתאחדות כו', וכמו שנעשה בבחי' מקור לבי"ע שנעשה בבחי' נבדל כו', ובכלים דע"ס בכלל זהו בחי' חיצוני' הכלים כו', וז"ע היחוד דאיהו וגרמוהי הוא בשביל ההתהוות והיינו שהכלי יסתיר ויעלים על האור להיות התהוות המציאו' כו', משא"כ איהו וחיהי חד דאיהו זהו בחי' האוא"ס הכל"ג המתייחד עם האורות כו', וענין היחוד הוא להיות העילוי בבחי' חיהי שיהי' מאיר בהם בחי' עצם האור כו' וכמשי"ת, ועי"ז יהי' בחי' הגילוי שלא בהגבלה כו', דהאורות ה"ה באין בבחי' מדה ונבול שע"ז הוא בחי' מיעוט האור ממדר'י למדר'י כו', וע"י היחוד דאיהו וחיהי הוא שהאורות יהיו בבחי' גילוי שלא בהגבלה כו'. וזהו ההפרש בין איהו וחיהי חד לאיהו וגרמוהי חד, דאיהו המתייחד עם גרמוהי זהו בחי' כח הנבול שבא"ס שענינו הוא להיות בחי' התהוות המציאו' דוקא כו', ובהאור גופא בחי' איהו הוא בחי' חיצוני' האור לא בחי' עצמו' האור כו', וענין היחוד הוא בחי' תפיסת האור בבחי' חיצוני' הכלים שבוה הוא התגברות הכלים על האור להסתיר על האור לפעול פעולת ההתהוות להיות בחי' מציאות יש כו', אמנם בחי' איהו המתייחד עם חיהי זהו בחי' האוא"ס הכל"ג שהוא בחי' התגלות העצמו' וענינו הוא בחי' הגילוי כו', וענין היחוד הוא להיות בחי' תוס' אור כהאוא"פ שע"ז יהי' הגילוי דהאוא"פ שלא בהגבלה כו'.

קיצור. ובאנה"ק דאיהו המתייחד עם גרמוהי הוא האוא"פ, והיינו האור שלצורך ההתהוות שהכלי מגבילו, וכמו שהגוף מגביל ומגשם אור הנשמה, ובאמת ירדת הנשמה הוא להאיר את העולם, וזה ג"כ ע"י הגוף, והעיקר הוא בעובדי ה' כנשמתן שהגוף מגלה הנשמה (ולמעלה הוא בחי' פנימיות הכלים ופנימיות האורות), ומ"מ העיקר הוא ע"י תו"מ, דלהאיר הוא להיות אתהפכא חשוכא לנהורא, והוא ע"י ש' הוי' דלעילא, והנשמות ממשיכים הארה וע"י תו"מ המשכה עצמיות, וכן הביטול ויחוד האמיתי הוא ע"י תו"מ. וזהו ג"כ שהאבות המשיכו שהעולם לא יסתיר וע"י תומ"צ הוא שהחשך יהפך לאור, ובעובדי ה' בגופם האור בא כהגשמה, ולמעלה הוא בחי' חיצוניות הכלים המלבישים ומגבילים בחי' חיצוניות האור שנק' שם הפעולה, והוא בחי' הארה נבדלת, וכמו האבן כשיוצא מיד הזורק שאו דוקא ניכר הפעולה, וזהו איהו וגרמוהי שהכלי יעלים על האור, שזהו בשרשו מכח הנבול, ואיהו וחיהי הוא עילוי כהאור שבא במדה ונבול להיות בלי הגבלה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שמע"צ תרפ"ט

החכמה, דהנה ככה החכמה הבא בבחי' או"י מלמעלמ"ט היינו אור החכ' הבא שלא ע"י יגיעה ועיון וכמ"ש והחכ' מאין תמצא הנה בחכמה זו הרי יש בה שיעור ומדה וגבול עד כמה יכול להשכיל ולהשיג והיינו שהוא רק לפי כח מקורו בכח המשכיל שלו ואח"כ יכלה כחו שאינו יכול להשכיל ולהשיג יותר, ומעם הדבר הוא לפי דגם כח המשכיל יש בו ג"כ ציור באיזה אופן ישיכיל ועד כמה ישיכיל להיות דגם כח המשכיל הוא כח שבא בהמשכה מהנפש, רק שהוא בא בהמשכה נעלמת ומאחר שהוא בא בהמשכה בהכרח שיש בו ציור באיזה אופן נמשך, ולכן אנו רואים שיש כמה חכמים שמסוגלים לחכ' אחת ואינם מסוגלים כלל לחכ' אחרת זה מסוגל לחכ' זו וזה לחכ' זו, והיינו מצד ציור דכח המשכיל שלו שנצטייר באופן כזה דכח חכ' זו כמו כח חכמת התכונה או כח חכמת החשבון וכח"ג הוא אצלו בהתגלות יותר, ומאחר שיש ציור באופן המשכנתו בפרטי מדרי' החכמות ממילא יש בו ג"כ ציור והגבלה באיזה אופן ישיכיל וכמה ישיכיל לימשך ולהתפשט, והיינו כמה שבכחו להשכיל בכל חכמה בפרט, וכמו שיש הרבה דרגות בחכמים שזה משכיל באופן כזה וזה באופן אחר, וזה משכיל יותר מולתו, ועם היות שזה תלוי ג"כ בכלי המוח אם המה כלים רחבים וראויים לקבל אור החכ', מ"מ ה"ה רק כלים לבד והעיקר תלוי בטיב כח המשכיל שלו אם נמשך בטוב יכול להשכיל יותר, וכמו שאנו רואים שיש מי שכח שכלו גדול וכלי מוחו קטנים ונראה בו גילוי אור השכל להשכיל הרבה אלא שאינו בא בהרחבה ובתפיסה והתיישבות כ"כ, אבל עצם ההשכלה היא בטוב בעצם מצד טיב כח שכלו לפי שעיקר הכל תלוי בהמשכה של כח המשכיל, ומ"מ ה"ה מוגבל כמה שיש בכחו להשכיל דמאחר שיש בזה חילוקים דריבוי ומיעוט מה שנמשך בטוב ומה כו' וממילא גם הטוב והריבוי הוא בהגבלה, אבל ע"י העיון ויגיעה ה"ה ממשך מהעלם עצמות כח החכ' שמשם יכול להיות גילויים בל"ג ממש, וכמו שאנו רואים בחוש שיש כמה בני"א שכלי מוחם וכן שכלם הם קטנים וע"י יגיעה שמייגעים ביותר ללמוד ולהבין ולעיון דוקא בכל ענין ה"ה מגיעים ביגיעתם העצומה למדרי' נעלות מאד כחכ' יותר מאותן שהם חכמים מצד טיב כח שכלם, ומעם וסבת הדבר הוא לפי שע"י היגיעה מגיעים להעלם עצם כח החכ' ומשם נמשכים גילויים באופן אחר לגמרי.

מו) והענין בזה הוא דהנה ידוע דבשני כחות הנפש חכמה ובינה הרי אפשר להיות חכמה בלא בינה ובינה בלא חכמה דאפשר להיות בעל הבנה ואינו בעל השגה וכן אפשר להיות בעל השגה ואינו בעל הבנה. וכמו שאנו רואים במוחש בחושי בני"א דיש מי שהוא בעל הבנה להמציא המצאות וסברות חדשות ואינו בעל השגה להשיג ולהבין דבר ולברר כל דבר, וזה מה שאינו בעל השגה אין הכוונה שהוא אינו בעל השגה לפי ערך מה שהוא בעל הבנה. היינו דבהשגתו אינו לפי ערך גדול מעלתו בהבנה, אלא שאינו בעל השגה כלל, דיכול להיות שהוא בעצמו אינו משיג את זה שהוא בעצמו השכיל, ומכש"כ שאין לו החוש לברר וללבן את דבר ההשכלה ההיא ויש שהוא בעל השגה ואינו בעל הבנה וכמו"כ הנה אפילו מי שיש בו כ' הכחות יש שעקרו בכח ההבנה ויש שעקרו בכח ההשגה, והיינו שכחו רב להשיג כל דבר וללבן כל ענין איך ומה הוא וכידוע דמקום הבירור הוא בבינה דוקא, והיינו דוקא כאשר מעיין בהענין לידע איך הוא שזהו השגה אמיתית שמעיין בכל דבר לידע איך הוא דבהשגה הבאה ע"י העיון הרי יש בזה סדר והדרגה וכאשר יקרב אל ההשגה הרי לא ימלט מא' מהג' ענינים האלו, הא' שמתהווה אצלו קושיות וכנ"ל דבכל פעם ופעם שהוא לומד הרי מוקשה לו הענין יותר, והב' שבאים לו סתירות על הענין ממקומות אחרים, היינו משכלים אחרים, והג' הוא מה דלא סבירא לוי, היינו שאינו ניהא לוי, עם לייגט זעך בא עם ניט, עם קלעפט אים ניט דער ענין, וה"ה מייגע לעיין יותר ומוצא בזה עומק, דע"י העומק ההוא הוא מסיר הקושיא והסתירה או שהונח יותר, ואח"כ מעיין עוד להבין הענין יותר, וכל מה שמעיין יותר ה"ה בא אל עומק הענין יותר ומתברר ומתלבן הענין יותר, וזהו בינה יתירה ניתנה באשה שע"י כח הבינה דוקא מתברר ומתלבן נקודת החכ' שבא אל עומק ומקור החכמה, ומאיר משם נקודת החכ' כמו שהיא לעומקה ולאמיתתה וגם יהי' משם גילויים חדשים בעומק השכל והחכמה בענין הזה בנביעה רבה ביותר.

קיצור. יבאר דבכחות הנפש חכמה ובינה אפשר להיות חכ' בלא בינה ובינה בלא חכ', אבל ע"י כח הבינה דוקא מתבררת נקודת החכמה.

מו) והנה טעם הדבר דע"י היגיעה ועיון מגיע לעומק ופנימו' החכ' דוקא לפי שמעורר עצם כח

קיצור. יבאר הטעם דע"י עיון ויגיעה מגיע לעומק החכ, בלא יגיעה הרי אפילו כח המשכיל יש בו ציור שהרי בא לפי שמעורר עצם כח החכמה שאינו מוגבל אבל בהמשכה נעלמת עכ"פ.

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

שמיני עצרת ושמחת תורה תרצ"ד – בסעודה

המשנה² אומרת: "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר", בהתאם למה שדובר לעיל שאין התורה נשארת חייבת למי שלומד אותה ולמי שפועל לאירגון לימוד תורה ברבים.

כאשר יהודי, היגע מעבודתו היומית הקשה, מיוזע מהשמש או קפוא מהקור, ולמרות זאת לומד את שיעורו בלילה - מעוררת התורה הקדושה רחמים עליו ועל בני ביתו.

שמחת התורה היא רק כאשר לומדים תורה, אז התורה היא בשמחה ומשפיעה רוב טוב לכלל ישראל, ממילא יהיה בבני ישראל אור בגשמיות וברוחניות.

נכון אמנם שבהגדרה של "כל המקיים את התורה" אין הכוונה ללימוד התורה בלבד, אלא לקיום מה שכתוב בתורה, גם קיום המצוות בפועל ממש וגם ההנהגה במדות טובות בין אדם לחברו כפי שצריכה להיות על פי תורה. אך ההקדמה לקיום היא לימוד, וכאשר הלימוד הוא ביראת שמים, כלומר שנוסף על השיעור שלומדים, לומדים גם מוסר וחסידות, נכנס אז הלימוד בלב, ומלימוד התורה באים לקיום התורה.

כל אשר אהבת ישראל בלבד, מי שאוהב פשוט יהודי ורוצה בטובת כלל ישראל ברוחניות ובגשמיות, צריך להבהיר לקרוביו ולמכריו את החוב המוסרי המוטל על כל אחד ללמוד תורה בכל יום, כל אחד מוכרח בהתאם למעמדו להיות חבר בחברה הלומדת שיעור קבוע בכל יום.

עם אלקי אברהם עמדו ועומדים ב"ה במעמד נעלה של התפתחות שכלית. עם חכם ונבון במלוא מובן המלה. כל יהודי גם מי שבגלל סיבות משפחתיות למד מעט בשנות נעוריו, מסוגל מצד כוח ההבנה שלו להבין היטב דף גמרא והסבר שכלי.

כל יהודי רוצה וחפץ לשמוע דבר תורה ומבין אותו, זה נדבק בו, הוא חש בכך עונג מסויים, והדבר גורם לו טוב.

יוד. הרמב"ם מתחיל פרק מסויים בהלכות דעות¹ בלשון: "כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו כו' כן צריך שיהיה ניכר במעשיו".

בפרוטרוט דובר ב"ב תמוז ש"פנימי" הוא מסודר, ואשר המסודר הוא מסודר בכל דבר, הסדר עצמו גם הוא אצלו מסודר.

הכנה היא אחד מהענינים ההכרחיים, שכן הכנה היא חלק מן ההכשרה שאדם מכשיר עצמו להיות כלי קיבול. אבל ההכנה עצמה צריכה להיות לפי סדר, והסדר יוכל גלות לפעמים שאין כל צורך בהכנה. כלומר, ענינים שאין מן הצורך להאריך בהכנה להם.

בעבר היה חלק מסויים של חסידים בעלי ציור בציור פנימי, שלא היה אצלם הענין של הכנות. היה הענין של העתקה, שמשמעה להעתיק את עצמו ממקום אחד למקום שני. ובכך – כמה אופנים: ההסתלקות מהענינים המבלבלים אל העבודה אף היא העתקה, אך דבר זה הוא בדרגא נחותה ביותר. העתקה פירושה שהוא מעתיק את עצמו מענין זה לענין אחר שהוא עוסק בו. ועיקר הנקודה בזה הוא שהאדם הוא בעל דעה על עצמו להעתיק את עצמו, ולהיות בעל דעה על עצמו – נחוץ לכל חסיד.

דובר, שאין להיות בבחינת "מקיף" ואסור להיות מוטעה. עדיין אין אנו בדרגות כאלו של העתקה. לעת עתה צריכים עדיין לעמול על התפנות, להתרוקן.

למותר להסביר את ההבדל בין התפנות להעתקה. חסידות מחדדת היטב את כלי השכל, כך שמבינים ענין שכלי באופן זך ובהיר. ובכך, למרות שהעתקה היא דרגא גבוהה, יש אבל צורך להשתוקק לכך, לשאוף להגיע לכך, וכאשר עמלים ברצון ובחשק – השי"ת עוזר.

יא. יעזור השי"ת שהתורה תשמח אתנו, שתהיה שמחת התורה במובן זה שהתורה תשמח, וכאשר התורה תשמח תהיה אז שמחת תורה כל השנה. שמחת התורה תאיר בכל המדינות בהן נמצאים יהודים, בכל בתי ישראל תשרור שמחה משמחת התורה.

(2) אבות ד, ט. אדר"ג ל, א.

(1) פרק ח הלכה ג.

יושב ראש הקהילה ואחדים מחברי הועד היו לדאבוננו רחוקים מאד מבעלי בתים חשובים בני תורה בערים יהודיות. באסיפת ועד הקהילה הראשונה, הביעו את שביעות רצונם ממה שלרוסטוב הגיעו משפחות יהודיות כאלו, ואשר הם מוכנים למסור בתי כנסת מיוחדים לאלה שרוצים להתפלל בנוסח שלהם, וכן חדרים לילדים שלהם בהתאם לדרך החינוך שלהם, והם מבקשים את המשפחות שהגיעו לעיר, להרגיש עצמם כמו בבתם בערים הפולניות. הם בקשו לקחת חבל במוסדות הדת והתורה, לעזור לרב ולכל אלה המתעניינים בחיזוק כל המוסדות.

ככל הדברים האמורים רואים את היהודי הטבעי פנים אל פנים. הרגשות היהודיות היפות אינן טובעות ח"ו בזרם חיי העולם ואינן נאבדות ח"ו ברתחה של חיי החולין, ובמשך מספר השנים עד לקיומו של המשטר החדש, גברו החיים היהודיים ברוסטוב.

באחד מימי החורף ההוא, הגיעה גזירה לסגור את המקוה. מיד מונתה ועדה שבראשה עמד רופא מסויים ובהתאם להרצאתם מצאו שהמקוה איננה מתנהלת על פי חוקי ההיגיינה. לא הועילו כל ההשתדלויות להראות להם את האמת, שכולם ראו וידעו שבית הטבילה מתנהל בתכלית הנקיין.

כעבור ימים אחדים נודע מי הוא הרופא העומד בראש הועד. הידיעות אודותו היו עצובות, שכן אמרו עליו שהוא אחד הקשים ביותר בין מחריבי הדת.

באסיפת החרדים מבין היהודים הפליטים שהתיישבו ברוסטוב והחלט, שאני אזמין את הרופא אלי להתדבר אתו ולהשפיע עליו. היה זה אחד הדברים הקשים ביותר באותו זמן, ולמרות זאת עשינו את הדבר.

הרופא בא אלי באחד מלילות החורף וביליתי אתו שעה ארוכה בעניינים שונים. סיבכתי את נושא השיחה עד שלבסוף החל הרופא לספר על גזעו ומשפחתו, מי היה אביו זקנו, ובדברו בזה ברגש נפשי נוצר מצב נוח לדבר אתו אודות המקוה, ות"ל השפיעתי עליו במדה כזו עד שהוא עצמו נתן עצות איך להשיג את הרשיון לפתיחת המקוה.

מקרים דומים ישנם לאלפים, המראים מה הוא יהודי ועל איזו נקודה רוחנית יהודי מתבסס. עדיין לא היה ולא יהיה מי שמסוגל למדוד ולהעריך את מה שלב יהודי מכיל. אכן, יכול להיות לפעמים שאור וחושך, טוב ורע, משמשים בערכוביא. ישנם לפעמים מעשי תעושים של "עומק תחת", אך ישנם גם מעשים טובים של "עומק רום". רואים אנו רגשות יפים כאלה ביהודים פשוטים לגמרי באופן שנדיר ביותר למצוא באנשי תרבות לא יהודיים.

יהודי מן ההכרח שיהיה לו מזון רוחני, אין הוא יכול להסתפק בגשמיות בלבד. לכל יהודי רגש ברוחניות, והרגש הפנימי שלו משתוקק לנעלה יותר מאשר חיי העולם הבשרי.

בעיני כל יהודי יקר צור מחצבתו, בעומק רגש נשמתו הוא מעריך ביותר את סבי סביו, ובשמחה מיוחדת הוא מדגיש בכל הזדמנות את סדר היוחסין שלו מגזע רבנים ולומדי תורה.

ודאי יש בכך אופנים שונים ביותר, במעט או בהרבה, אך גם ביהודים "קרים" ביותר, ר"ל, קיימת הנקודה החיונית המעוררת בהם, מזמן לזמן, זכרונות משרשם ומחצבתם, והם מחפשים שמות של קרובים שהיו רבנים ובני תורה.

בחורף תרפ"א בהיותינו בעיר רוסטוב בשנות הרעב. המצב האיום ששרר אז ידוע ומפורסם, היה זה בראשית המשטר החדש, והיבסקציה החלה להפריע, מוסדות הדת והתורה ושאלת המקוה נקלעו למצב קשה מאד.

עד אז היו כל מוסדות הדת בסדר מצויין, שקשה למצוא גם בעיר ואם בישראל, ולא רק בעיר שעל נהר דון שליהודי היה אסור לגור בה.

לאמיתו של דבר, מצוה לדבר על כך בפרוטרוט, שכן רואים מכך את היופי של הפרצוף הטבעי של בני ישראל. רוסטוב היתה עיר שרק לפועלים ולבעלי דיפלומות השכלה היה מותר לגור בה. מובן הדבר שבני תורה ויראי אלקים מוצהרים לא נסעו לשם. ומבחינת הזכויות אסור היה ליהודים לבוא לשם.

בעלי מלאכה יהודיים שחונכו בחינוך הבריא והאמיתי, החלו לבנות מוסדות הדת, בתי כנסת, ולהבדיל בית הטבילה, ובעדה הקטנה צמחו בתי כנסת גדולים, ולהבדיל בית טבילה גדול, וכן מוסדות של צדקה שונים, וכל אלה נתמכו גם על ידי היהודים המדופלמים החפשיים, במרץ ובהתמסרות הגדולים ביותר.

משוק התאפשר הדבר על ידי השתדלות רבה בממשלה הצארית - הביאו לשם רב למדן גדול ושוחטים יראי שמים גדולים.

אנחנו, וחלק גדול מיהודי פולין שברחו ממקומות המלחמה והגיעו לרוסטוב, מבלי הבט שהיה זה זמן קצר מאז שהממשלה הצארית ביטלה את הגבלות הישיבה של יהודים בעיר זו, מצאנו ברוסטוב כל מוסדות הדת בסדר הטוב ביותר. היו שם גם חדרים לילדים כפי שלומדים בערים יהודיות.

אין לתאר את הכנסת האורחים שיהודי המקום, בלי הבדל בין דתיים ולא דתיים, גילו כלפינו. ברוך השם שכל אלה שהגיעו לעיר זו לא נזקקו לעזרה גשמית, אך קירוב הדעת עודד את כולם.

תורה אין הוא יוצא ידי חובה כיהודי. הוא חייב לתמוך בתורה בזמנו, לתרום את עצמו הוא, הוא מוכרח להשתוות עם כלל ישראל, הוא מוכרח ללמוד בעצמו כל יום. כשאין הוא לומד הוא הרי הופך להדיוט ועם הארץ, ובכך הוא מזיק לכלל ישראל.

חוב קדוש מוטל על כל אחד מישראל לפעול עבור כלל ישראל, לחזק את עטרת תפארת ישראל, את הדרת ישראל. את הדרת ישראל אפשר לחזק רק על ידי לימוד התורה. על כל אחד להקדיש טרחה וזמן להרבות משתתפים בשיעורי התורה, לפעול ולהשפיע על מכריו לשבת ליד שולחנות הלימוד, ואז יהיה אור בכל מושבות בני ישראל.

וכל זאת תודות לחינוך היהודי הבריא הישן, לאהבת ישראל ומדות טובות שהסבים ואבות הסבים הנחילו בירושה לילדיהם וליילדי ילדיהם.

דובר לעיל, איזה רגש יהודי בריא נתן לנו הלימוד ב"עין יעקב" בין מנחה למעריב, אילו אנשי תום יהודיים נתנה לנו אמירת התהלים בבית המדרש לפנות בוקר, ובמיוחד הישיבות ובני התורה שיצרו גאוני עולם, חכמי עולם, עטרת תפארת ישראל האמיתית.

הניצוץ של אהבת ישראל בכל אחד מישראל צריך להתעורר וליצור חוגים של תורה. כל יהודי נותן כספים עבור תורה, הרי זה חובת גברא בכל אחד מישראל. אך על כל אחד לדעת שבנתינת תרומה כספית בלבד עבור

~ אגרת קודש מהרבי הרי"צ לבתו הרבנית חיה מושקא נ"ע ~ תרגום מאידיש

חלק י"ז

בית-עלמין גדול – אומר ר' מרדכי בהביטו על האברכים הלומדים, ואשר ביניהם נמצאים גם חתניו של ר' שלום איזאנסקער –

בית-עלמין גדול (= ממשך ר' מרדכי לומר) – כאשר הוא מביט ביחוד על אחדים מבין האברכים הידועים כלמדנים – הקמתם ב'עולם האמת' על-ידי דפי הגמרא שלמדתם אותם ללא 'רוח חיים', ועל-ידי שלשלאות הגאווה וגסות הרוח שלכם, מובילים הנכם את כל התנאים והאמוראים. כל אחד מכם רוצה להיות הצודק היחיד, ושהוא יהיה הלמדן המצטיין, אך מ'תורת אמת' שהיא "דבר ה'" לא אכפת לכם כלל. עד מתי תמשיכו בדרך חטאים זו?!

אברכים – מכריז ר' מרדכי בקול בוכים – תרחמו על עצמכם, על נשמותיכם שירדו לגופותיכם לתקן את העולם, "רחצו הזכו", "רחצו" עצמכם מגסות הרוח שלכם, "הזכו" מגאוותכם, תלמדו היטב, תלמדו עם נשמה, תדרשו משפט. את מה שהנכם לומדים – תבינו בתוכם עד כמה זה מיושם בהנהגתכם, האם הנכם מתנהגים במדות טובות כפי שמצווה התורה שאתם לומדים?!

ר' מרדכי סיפר כיצד הרבי הבעל-שם-טוב שלח למדן וצדיק אשר היה רב של קהילה גדולה, ללמוד את המידה של 'יראת שמים' מ'קצב', כמו כן שלח הרבי הבעל-שם-טוב למדן גדול וצדיק נוסף שישב שנים רבות בפרישות והתבודדות ללמוד את מדת ה'ענווה' מ'שמש' של בית מדרש.

הרבי (= הבעל-שם-טוב) – אומר ר' מרדכי – אוהב מאד את היהודים הפשוטים עם תפילתם התמימה, ואומרי התהילים בתמימות. היהודי הפשוט ביותר – אומר הבעל-שם-טוב – הוא אוצר בלתי נדלה של אמונה ובטחון בהש"ת ובעל מדות טובות.

כל עת דיבורו של ר' מרדכי, ישב ר' חיים ובכה חרישית. דברי ר' מרדכי "מצוה בלא כוונה, כגוף בלא נשמה" נגעו מאד בעומק לבבו.

— עקב שהותו שנים רבות בבית-המדרש של הקברנים, ועקב היותו — לא-עלינו — בכל הלוויות, נחרתו חזק בראשו הצורות השונות של הפנים המתות. וכאשר דימה ר' מרדכי ואמר שלימוד ללא 'חיות' הרי זה כגוף ללא נשמה, ואת בית-העלמין של דפי הגמרא שלומדים ללא 'רוח חיים' — כל זה עשה אצל ר' חיים רושם אדיר, וברעיונו החלו להידמות, דפי הגמרא שבבית-העלמין עם המלאכים — אנשי חברייה קדישא, העוסקים בקבורת דפים מתים אלו.

ר' מרדכי מדבר, ור' חיים יושב מקופל ב'שלוש', מכווץ בין שאר הנוכחים ובוכה. עם כל מילת התעוררות נוספת שאומר ר' מרדכי — בוכה ר' חיים יותר ויותר, וכאשר החל ר' מרדכי לומר "תרחמו על עצמכם, על נשמותיכם שירדו לגופותיכם לתקן את העולם, רחצו הזכור", גנח ר' חיים ובכה מרה, דבר שעשה רושם אדיר על כל אלו שהיו בבית-המדרש.

הסיפורים שסיפר ר' מרדכי שהבעל-שם-טוב אוהב מאד את היהודים הפשוטים עד כדי כך שהוא (= הבעל-שם-טוב) שלח למדנים גדולים ללמוד מדות טובות מהיהודים הפשוטים, מצאו חן מאד אצל רבים מהנוכחים בבית-המדרש.

מאמרו של הבעל-שם-טוב, — אותו סיפר ר' מרדכי, שכל יהודי אפילו הפשוט ביותר הוא אוצר תמידי בלתי נדלה של אמונה ובטחון בתמימות — נחקק אצל כולם עמוקות בראשם ובלבבם.

לפתע נזכר ר' מרדכי היכן היה לפני שנה בזמן זה, והחל לנגן אחד מהניגונים "המחממים" שמנגנים אצל הרבי — הבעל-שם-טוב — בשולחנו.

שמו של ניגון זה היה "חפש ומצא". ניגון זה מחולק לשלשה חלקים עיקריים, ולכל חלק ישנם שלשה חלקים.

החלק הראשון של הניגון "חפש ומצא" מורכב משלש תנועות, התנועה הראשונה היתה 'ניגון התבודדות', בו היה נראה המחזה כמו שאחד יושב בקצה שדה נשכח, ליד נחל זורם, מעומק הבקעה הרי באורכה נראית פיסת אדמה עליה הר מאבנים, עם כמה אילנות מגודלים וחלשים, והמתבודד יושב ומנגן לעצמו את ניגון ההתבודדות שלו. התנועה השניה (= של החלק הראשון) היא 'ניגון התבוננות', המנגן מתבונן בו בעצמו וחודר לעצמו, הוא משוחח עם עצמו, וכל מה שהוא מנגן יותר הרי הוא שוקע בו בעצמו, עד שהוא מתחיל להיות לא מרוצה מעצמו, ומתחיל למצוא בעצמו חסרונות ידועים. וכאן מגיעה התנועה השלישית (= של החלק הראשון) בו הוא פורץ בבכי, בהתחלה באופן חרישי אשר לאחר מכן מתגבר יותר ויותר.

החלק השני של הניגון (= "חפש ומצא") מורכב אף הוא משלש תנועות, כל תנועות אלו אינן שונות האחת מהשניה אלא במבנה נגינתם ובקולם, אך תוכנם של כל אלה הוא אחד, 'ניגון חיפוש', 'ניגון תשוקה'. בחלק זה של הניגון, מורגש כמו אחד המחפש משהו, ומתגעגע אחר משהו. ולפתע הוא מקבל ניצוץ של תקוה שבסופו של דבר ימצא את אשר מחפש ואת אשר אליו הוא מתגעגע. תוך כדי כך הוא מאבד את הניצוץ שהיה אצלו, אין זה הדבר שאותו קיווה למצוא, ושוב נופל הוא למרירות, עד שבסופו של דבר הרי הוא מגיע למה שחיפש.

וכאן מגיע החלק השלישי של הניגון (= "חפש ומצא") המורכב גם הוא משלש תנועות, אך כל סגנונו של חלק זה של הניגון הוא שבהתחלה הוא ניגון שמח, אך מאופק עם תקוה, עד שהרגלים מתרוממות מעצמן, וכל מה שמנגנים יותר הוא נהיה מחמם את הלב ומהיר יותר, ומגיעים לדרגה כה גבוהה של התלהבות עד שנחסרת הנשימה, ונשמעות רק נקודות אחדות מהניגון הפורצות החוצה מהעומק הגדול ביותר שבלב, והן – נקודות ניגון אלו – רצות ללוות את הצעדים החמים והמהירים, ואת הפנים הנלהבות והמאושרות.

את הניגון הזה רצה ר' מרדכי ללמד את אחדים מהאברכים ואת מספר הבחורים, אשר להפתעת כולם הרי אחר שלש פעמים, הם – האברכים והבחורים – קלטו את כל הניגון, ובפעם הרביעית שנוגן הניגון, ניגנו אותו האברכים והבחורים היטב, והיו כמה תנועות מהניגון שחלק מהנוכחים אף עזר לנגן, וכאשר הגיעו לחלק השלישי של הניגון, לקח ר' מרדכי את ר' חיים ורקדו את הריקוד ה'אמיתי', בבקשם מהנוכחים שגם הם ירקדו.

כולם התפלאו איך יכולים ר' מרדכי ור' חיים לרקוד כל-כך הרבה, ובמהירות כזו עד שכמעט ולא היו צריכים לנעליהם. הפלא הגדול יותר היה על ר' חיים 'פרוש' שכולו היה רק עור ועצמות, בפירוש היה נראה שכח עליון נושא אותם. כולם – אפילו האברכים – נשרו מחוסר כח, ושוכבים לחים וטובלים בזיעה ללא טיפת כח. אך ר' מרדכי ור' חיים ממשיכים לרקוד, פניהם להבים, עיניהם עצומות, מפיהם יוצא אור חם, כאשר הדופק הינו מהיר ביותר בצורה בלתי רגילה, עד שר' חיים החל לאבד את שיווי משקלו ונטה ליפול, אחדים מהקהל תמכו בר' חיים והובילוהו לספסל כדי לנח, ואילו ר' מרדכי המשיך לרקוד מעט, עד שהתעורר מדביקותו העמוקה ושאל מה השעה? בשמעו שזה כבר קרוב לשעתיים אחר חצות הלילה, נאנח ר' מרדכי והחל ללכת לחדרו באמרו שהגיע הזמן לערוך 'תיקון חצות'.

זמן ניכר לפני כן, החלו להתאסף בבית-המדרש אנשי 'תיקון חצות', אך כאשר מצאו את ה'מגיד' מנגן – הרי הגם שהיה זה לא מובן אצלם איזו שמחה זו? אף-על-פי-כן לא היה להם האומץ להתחיל לומר 'תיקון חצות' טרם שיסיים ה'מגיד' לרקוד.

זמן מועט אחרי כן, שב ר' מרדכי לבית-המדרש, השיל את נעליו והחל לומר 'תיקון חצות', ולפני שסיימו את אמירת 'תיקון חצות', החלו כבר להתאסף יהודי 'חברת תהלים' של בית-המדרש הגדול.

בשמחה מיוחדת וב'חיות' רבה, היה אומר ר' מרדכי תהלים עם היהודים הפשוטים, בטבעו היה ר' מרדכי מתון גדול ולא אהב למהר, ובפרט בתפילה או בלימוד, גם אמירת התהלים היתה מאד במתינות, שמיעת פירוש המילות – תרגומם וכוונתם של המילים – ולעיתים קרובות אף היה עוצר ומעמיק להתבונן בתוכן הפנימי של הכוונה. אך כל זה היה רק כאשר ר' מרדכי היה אומר תהלים לבד בפני עצמו. אך כאשר היה אומר תהלים עם אנשי 'חברת תהלים' היה משתדל להדביק אותם ולומר יחד איתם, ומזמן לזמן היה ר' מרדכי מעיף מבט ידידותי ונעים, פעם ליהודי זה ופעם ליהודי אחר מאומרי התהלים, בחשבו שזהו אותו יהודי פשוט, שעליו אומר הרבי – הבעל-שם-טוב – שתמיד הוא אוצר בלתי נדלה של אמונה ובטחון בתמימות.

כאשר הירשל שלום איואנסקער – אומר ר' בעריל איואנסקער – היה מספר את אשר קרה בבית-המדרש הגדול באותו מוצאי יום-כיפור, היה נחת לשמוע, ומבלי להתחשב בשנותיו

המבוגרות שלו – של ר' הירש בן ר' שלום – היה מדגים את מהירות ריקודם של ר' מרדכי ור' חיים בעת שרקדו אז את החלק השלישי של הניגון "חפש ומצא".

היתה זו הפעם הראשונה בו אמר ר' מרדכי – לאחר 'מנין ותיקין' – שצריכים ללכת למקוה לפני התפילה – והיות ולא רצה להאריך בדיבור לפני התפילה, הבטיח לכל הנוכחים והאברכים שהיו מאד קרובים ומסורים אליו – לר' מרדכי – שהיום לפני מנחה, יגיעו אליו לבית-המדרש, והוא יבאר ויסביר להם את עניין הטבילה במקוה בכלל, ואת גודל העניין של הליכה למקוה קודם התפילה בפרט.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

כלל. ובכל אופן הנני מוסר דבר זה אל כבודו בהסכמת דידנו הרב שי.

בי"ה די כ"ד שבט תרפ"ח
ריגא

יש אפשריות להמשיך הלאה את הוצאות האח (והנסיון בהג' ירחי גלותי, הראה לי, באם שיהי כמו שהי, הי' בעזרתו ית' לתועלת לאלו הצריכים לזה). אם יכול הוא לקחת עליו עריכתו (על נסיון של חודש ושתיים) אפשר לדבר מזה בהנוגע אל הפועל, והוא אשר ישלח לפה כל מאמריו מסודרים, ואלו הצריכים ניקוד גם מנוקדים, אם אפשר איזה קונטרסים בסיפור כמו דוד הידוע או דברי ימי יותם והדומה ...

ידידי הנכבד ווי"ח אי"א הרב מוה"ר
משה שי

שלום וברכה.

במענה על מכתבו, בדבר הבית דירה הסמוכה לאהל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר גיסו של ר' ... זי"ל חפץ לכונוס בה. כמובן אשר החלונות היוצאים אל האהל יהיו סתומים במכסים (לאדון) גם ביום, וטוב הי' אשר בהב' חדרים אלו לא ישתמש בהם

אגרות קודש

בי"ה, כ"ח סיון, ה'תשי"ג
ברוקלין, נ.י.

הרב הגאון הרה"ח ווי"ח אי"א נוי"ג עוסק בצרכי ציבור
באמונה איש חי רב פעלים בעל מדות תרומיות וכו'
מוהר"ר בן ציון מאיר חי עוזיאל שליט"א
ראשון לציון, רב הראשי
שלמא דכת"ר יסגי.

בנועם קבלתי מכתבו עם המצורף אליו - שני מאמרים, וחכיתי מיום גם לקבלת ספרו הגיוני עוזיאל ח"א, כמו שכתב במכתבו, וזוהי סיבת עיכוב המענה שלי עד עתה, ואת כהדר"ג רוב הסליחה והמחילה.

ות"ח ת"ח על תשורתו זו ובפרט ספרו הנ"ל, וראויים הדברים למי שאמרם. אלא שעל פי מרז"ל (בי"מ פ"ד סע"א) הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא ומפריקנא לי עשרין וארבע פרוקי וממילא רווחא שמעתא, ארשה לי לבוא בהערה כללית בהנוגע לספרו.

ובהקדמה מיוסדת על מרז"ל: מה שכל תלמיד ותיק עתיד לחדש (כן העתיק רבנו הזקן (בעל התניא) בקו"א שם קנט, ב. וכ"ה בהקדמת הש"ך עה"ת. תורת העולה ח"ב פנ"ה. ובמט"מ ש"ב מויק"ר פכ"ב) נאמר לו למשה מסיני. וכוונתי לתורת הנסתר תורת החסידות. כי הנה עד שהתלמיד ותיק מגלה הדבר, יש לכל אחד ואחד לחפש דרכו וביאורו הוא בענין זה, כיון שאין אתנו יודע עד מה, מי הוא התלמיד ותיק שיגלה הנאמר למשה מסיני. אבל לאחר שהענין יצא מההעלם לגילוי על ידי תלמיד ותיק, ונתפרסם ונתקבל בתוך כמה וכמה מבני ישראל, ובפרט אשר גם המציאות הוכיחה כי הנה אמת נכון הדבר, הרי שוב אי אפשר לומר אין לנו עסק בנסתרות, ועל כל אחד להביא בחשבון ולהגיב באופן המתאים על חידושו של תלמיד ותיק זה.

והנה רוב הבעיות שעליהן דן כהדר"ג שליט"א בספרו, שהם מעקרי תורתנו, ומאותם העקרים הקשורים בעיקר בתורת הנסתר ובפנימיות התורה, הרי קודם שנעשית תורת הנסתר רכושו הגלוי של כל בן תורה, ה"י אפשר להסתפק ולדון על בעיות ושאלות אלו מנקודת המבט של חכמת החקירה וכיו"ב, כיון, שכלשון רבינו הזקן בעל התניא והשו"ע, באגרת הקדש שלו סכ"ו, הנה ספר הזהר וכל חכמת הקבלה היתה "נסתרה בימיהם ונעלמה מכל תלמידי חכמים, כי אם ליחידי סגולה, ואף גם זאת בהצנע לכת ולא ברבים", משא"כ בימינו אלה, שכצווי האריז"ל - בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה, הרי לכאורה (ראה שד"ח פוסקי טז, ח), אין מקום לדון דיון ממצה בבעיות אלו מבלי להביא ולהסביר מימרא ופסק של תורת הנסתר, תורת הקבלה ותורת החסידות, בהנוגע לשאלות אלו.

- ועל פי הנ"ל מובן, שאין סתירה כלל מזה שהרס"ג והרמב"ם ובעל העקרים וכו' וכו', מגדולי חוקרי בני ישראל הנאמנים לה' ולתורתו, דנו בשאלות אלו מבלי להביא חוות דעת תורת הקבלה, אף שלכמה דיעות ידועה היתה להם, כיון שכנ"ל, עדין לא בא התלמיד ותיק וחיידשה באופן שנתפרסמה לכל ונעשית תורת הנסתר - גלוי'.

בלי ספק, אשר לכהדר"ג ידועים ספרי הקבלה והחסידות הדנים בשאלות אלו, וכידוע, אשר מאז ומקדם חיבה יתרה נודעת מחכמי הספרדים ורבניהם לתורת הנסתר, ובימינו אלה, הרי כנ"ל מפי האריז"ל, לא רק שאין לכסות הדברים, אלא אדרבה מצוה לגלותם.

בתקוה שכהדר"ג שליט"א לא יקפיד על הערתי זו, וידינני לכך זכות, ובפרט על פי הידוע באגרת הבעש"ט, מענה מלכא משיחא שביאת המשיח תלוי' בהפצת המעינות (מעיינות תורת הנסתר ותורת החסידות) **חוצה**. וידוע ג"כ הדיוק בלי חוצה.

בכבוד והוקרה רבה ובברכה.

בהמשך להנ"ל - נשלח לכהדר"ג בחבילה בפ"ע ספר **טעמי המצוות** לכ"ק אדמו"ר בעל ה"צמח צדק", אשר גם בו מבוארים כמה ענינים מאלו שעליהם דן כהדר"ג בספרו, וכמסומן שם במפתח הענינים.

הערה קלה, אבל חמורה היא מפני פריצי עמנו, והיא אשר ראיתי כת"ר מביא במכתבו הספר מורה נבוכי הזמן, ספר התקופה וכו'. ואף שבכל דבר שבעולם הזה יש טוב, הרי לאו כל מוחא סביל, לזרוק הקליפה ולחפש ולמצוא הטוב, ורק אותו לאכול. וכיון שכהדר"ג מעתיק בספרו ספרים הנ"ל, אף דפליג עליהם, הרי בפני כו"כ מהקוראים ישמש זה להסכמה, ובדרך פשיטות - שגם בבתיאם צריך להיות נמצאים ספרים אלו, בה בשעה אשר לתושבי רוסיה ופולין בפרט ידוע ההרס הרב שעשו ספרים אלו וכיוצא בהם, ה' יצילנו.

פְּרָחִים וּשְׂקָדִים

אחרי שקרח ועדתו חלקו על משה ואהרן, רצה הקדוש ברוך הוא להראות לכל עם ישראל במי הוא בחר לפנה. הוא צוה ממשה ובנו להניח באהל מועד מקל של נציג מפל שבט ונראה בבקר. מי שיקרה לו גם והמטה שלו יפרח, סימן שבו בחר השם לכהנה ולעבודת הלוויים.

ואכן, למחרת בבקר הם באו וראו "והנה פרח מטה אהרן לבית לוי, ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים", והבינו שהכהנה באמת שיכת לאהרן הכהן.

ברור שמדבר כאן בגס. זה הרי לא היה עץ נטוע באדמה, אלא מקל יבש שלפתע הצמיח שקדים. אבל מה שמעניין הוא שהשקדים לא צמחו בבת אחת, אלא בתהליך שנראה רגיל וטבעי. קדם המקל הוציא פרחים ואחר כך הפרי הבשיל ואז יצאו השקדים.

נשאלת השאלה, אם כבר השם עושה גם שמקל עץ יצמיח פרות, למה הוא לא עשה את זה בבת אחת, אלא בצורה הרגילה שבה עץ מצמיח פרות, שקדם יוצא הפרח ואחר כך הפרי?

בתאריך ג' בתמוז, לפני אלפי שנים, ארע גם גדול. היה זה כשיהושע נלחם מול מלכי האמורי. הוא בקש מהשם לעצור את השמש כדי שיוכל לרדף אחרי האויבים באור היום. השמש אכן עצרה ויהושע נצח את אויביו.

אם כבר השם עשה גם לעם ישראל, למה היה צריך להשתמש באור של השמש כדי לנצח את האויבים, הרי יכלו לנצח אותם גם ללא מלחמה, או גם בחשך?

ההסבר הוא שהעולם נברא על ידי הקדוש ברוך הוא ולכן גם בגס המטרה היא לא 'לשבר' את ההתנהגות הרגילה של העולם (=הטבע), אלא לחבר את הנס עם העולם. ולכן גם במלחמתו של יהושע הנס היה באמצעות השמש שהמשיכה לזרח, וגם במטה אהרן הנס של צמיחת השקדים היה בדומה לדרך הצמיחה הרגילה.

כך גם בג' תמוז, בדור הקודם, כשהרבי הרי"צ נצל מגזר דין מות, אף הוא לא השתחרר בבת אחת, אלא העניש החלף לגלות ורק ב"ב תמוז הוא השתחרר באפן סופי - כך שגם הגאולה 'התחבר' עם הטבע של העולם.

עלינו לעסק בהפצת התורה והחסידות, מתוך ידיעה שהעולם עצמו כבר מוכן לגאולה ומסיע ליהודי לעבד את השם.

(ע"פ ספר השיחות הנש"א ב', עמ' 650. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת קרח

וההלכה היא שתלמיד-חכם שמונה הוראה והוא נוגע בדבר, אינו מסמך לומר "כך קבלתי".

(לקוטי שיחות יח עמ' 290)

שני ד' אף לא אל-אָרְצֵן זְבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִבִּיאֲתָנוּ וּתְתַן לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה וְכַרֶּם הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הֵהֱם תִּנְקַר לֹא נַעֲלָה: ^{טו} וַיִּחַר לְמוֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אֶל־תִּפְּנֵן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאֲתִי וְלֹא הִרְעִיתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם: ^{טז} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח אַתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הֵיוּ לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֵר: ^{יז} וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֻתָּתוֹ וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קַמָּרֹת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מִחֻתָּתוֹ וּמֵאֲתִים מִחֻתָּת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מִחֻתָּתוֹ: ^{יח} וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֻתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עֲלֵיהֶם קַמָּרֹת וַיַּעֲמֵדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: ^{יט} וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~

שֵׁשׁ לָהֶם חֶלֶק בַּתְּמִידֵי צִבּוּר (רש"י טו, טז)
במדרש נאמר: "חלק באותה מנחה שהקריבו". אכל רש"י לא כתב כן, שהרי חלקם של עדת קרח במנחה אינו שונה פרוטה, ולכן אין שייך בזה 'שלקם' (ורש"י לשיטתו, שפחות משונה פרוטה אינו נחשב שלו - סוכה כז, ב ד"ה כל האזרח). מה שאין-כן חלקם של התמישים ומאמים איש בתמיד צבור של כל השנה (לא במנחה או בתמיד של אותו היום) - שפיר שייך לקרותו חלק.

(לקוטי שיחות לג עמ' 109)

שליש ^כ וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^{כא} הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֲכַלְתֶּה אֹתָם כְּרַגְעַ: ^{כב} וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל־בֶּשֶׂר הָאִישׁ אֶחָד יַחְטֵא וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצָף: **ס** ^{כג} וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

מִזו * וַיִּקַּח קָרַח בְּוִיצֵהָר בְּוִיקָהָת בְּוִילְוֵי וְדָתֵן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֵלִיאָב וְאוֹן בְּוִיפֶלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן: ^ג וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמוּשִׁים וּמֵאֲתִים נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשִׁי־שָׁם: ^ד וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כָּלָם קֹדָשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמִדּוּעַ תִּתְּנֵנָּשְׂאוּ עַל־קַהֲל יְהוָה: ^ה וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו: ^ו וַיִּדְבֹר אֶל־קָרַח וְאֶל־כָּל־עַדְתּוֹ לֵאמֹר כְּכֹר וַיִּדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר־בוֹ וַיִּקְרִיב אֵלָיו: ^ז וְזֹאת עָשׂוּ קַחֲוֹ לָכֶם מִחֻתּוֹת קָרַח וְכָל־עַדְתּוֹ: ^ח וַתִּגְוִי־בְהֵן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עֲלֵיהֶן | קַמָּרֹת לִפְנֵי יְהוָה מִחֵר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקְּדוֹשׁ רַב־לָכֶם בְּנֵי לְוִי: ^ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח שְׁמַעוּ־נָא בְּנֵי לְוִי: ^י הַמַּעֲט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדְת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מוֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׂרְתָּם: ^{יא} וַיִּקְרַב אַתְּךָ וְאַתְּ כָּל־אֲחֵיךָ בְּנֵי־לְוִי אַתְּךָ וּבְקִשְׁתֶּם גַּם־כִּתְּנֶה: ^{יב} לָכֵן אַתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הַנֹּעְדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מֵהֵי־הוּא כִּי כְתִיב תְּלוּנוּ קְרִי תְּלוּנוּ עֲלֵיו: ^{יג} וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדָתֵן וְלֵאבִירָם בְּנֵי אֵלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלָה: ^{יד} הַמַּעֲט כִּי הֵעֵלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּרֵּר עֲלֵינוּ גַם־הַשְּׁתַרְר:

~ נקודות משיחות קודש ~

בית מלא ספרים, מהו שיהיה חוב במזונה (רש"י טז, א)
לא מצינו שמושה ענה על שאלות אלו של קרח, לא לגבי מזונה ולא לגבי ציצית; הוא רק אמר "ואם בריאה בקרא ה"י. ויש לומר, שמושה הנה נוגע בדבר, בהיותו אחי אהרן.

ישראל לָמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זֶר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע אֱהָרֹן הוּא לְהַקְטִיר קִטְרֵת לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְּקִרַח וּכְעֵדֻתוֹ כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לֹא: פ וַיִּלְנֹו פַל־עֵדֻת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרַת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אֱהָרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הַמִּתְמַם אֶת־עַם יְהוָה: וַיְהִי בַּהֲקָהֵל הָעֵדֻה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אֱהָרֹן וַיִּפְּנֹו אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וַהֲנִיחָה כִּסְהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה: ה וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֱהָרֹן אֶל־פְּנֵי אֱהֵל מוֹעֵד: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

מִלֶּךְ בְּשֶׁר־וָדָם שְׁסָרְחָה עֲלָיו מִקְצַת מְדִינָה (רש"י טו, כב) הִינֵנו שֶׁהִנְהַגְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיטָה סְרוּיָהּ וּמֵאוּסָה בְּעֵינֵי ה', אָבֵל לֹא הִתְפַּנְּנוּ לְמַרְד בּוֹ, שְׁהָרִי קִרַח הִסִּית וּפְתָה אוֹתָם עַד שֶׁהִכְנִיסָם לְמַחְלָקַת זֶה. וְאֵלֹו קִרַח, שֶׁהִבִּיא אוֹתָם לְסַרְחוֹן זֶה, הוּא חוּטָא מִמֶּשׁ, מוֹרַד בְּמַלְכוּת. מִלֶּךְ בְּשֶׁר־וָדָם, שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ מִי הַחוּטָא, נִפְרַע מִכָּלֶם, גַּם מֵאֵלֹו שְׁסָרְחוּ; אָבֵל הַקָּב"ה, הַיּוֹדֵעַ מִחֻשְׁבוֹת, הָרִי יוֹדֵעַ מִיְהוּ הָאִישׁ הָאֶחָד הַחוּטָא, וּמְדוּעַ יִקְצַף עַל כָּל הָעֵדָה.

(לקוטי שיחות יג עמ' 53)

רביעי ט וַיִּדְבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: הֲרִמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרֹנֵעַ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֱהָרֹן קַח אֶת־הַמִּחְתָּה וְתַנְעֲלֶיהָ אִשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֵת וְהוֹלֵךְ מֵהֵרָה אֶל־הָעֵדָה וּכְפַר עֲלֵיהֶם כִּי־יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחַל הַגִּנְגָּף: יא וַיִּקַּח אֱהָרֹן כֹּאֲשֶׁר | דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֵּרֶץ אֶל־תּוֹךְ הַקֶּהֶל וַהֲנִיחָה הַחַל הַגִּנְגָּף בְּעַם וַיִּתֵּן אֶת־הַקִּטְרֵת וּכְפַר עַל־הָעַם: יב וַיַּעֲמֵד בֵּין־הַמִּתִּים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמִּגֹּפֶה: יג וַיְהִיו הַמִּתִּים בְּמִגֹּפֶה אַרְבַּעַה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלְבָּד הַמִּתִּים עַל־דִּבְרֵי־קִרַח: יד וַיֵּשֶׁב אֱהָרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד וַהֲמִגֹּפֶה נִעְצְרָה: טו

~ נקודות משיחות קודש ~

שֵׁם הַקָּדִים לֹו אֵת הַכֶּהֵן . . צְרִיד לְהַפְרִישׁ . . לְתַרְוִמָה גְּדוּלָה (רש"י יח, כט)

לאמר: טד דִּבֶּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הֲעָלוּ מִסְכִּיב לְמִשְׁכַּן־קִרַח דָּתָן וְאַבִּירָם: טה וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן וְאַבִּירָם וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל: כ וַיִּדְבֶּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אֲהֵלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל־תִּגְעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פְּו־תִסְפּוּ בְּכָל־חַטָּאתָם: כא וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קִרַח דָּתָן וְאַבִּירָם מִסְכִּיב וּדָתָן וְאַבִּירָם יֵצְאוּ נֹצְכִים פֶּתַח אֲהֵלֵיהֶם וּנְשֵׂיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם: כב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְרְעוּן כִּי־יִהְיֶה שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלִּבִּי: כג אִם־כִּפְמוֹת כָּל־הָאָדָם יִמְתּוּן אֵלֶּה וּפְקַדְתָּ כָּל־הָאָדָם יִפְקַד עֲלֵיהֶם לֹא יִהְיֶה שְׁלַחְנִי: כד וְאִם־כִּרְיָאָה יִכְרָא יְהוָה וּפְצַתָּה הָאָדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעַתֶּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה: כה וַיְהִי כְכֹלְתוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּפְקַע הָאָדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: כו וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בְּתֵיהֶם וְאֵת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרַח וְאֵת כָּל־הַרְכֹּוֹשׁ: כז וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וַתִּכַּם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיִּאֲבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֶל: כח וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקֶלֶם כִּי אָמְרוּ פְּו־תִבְלַעֵנוּ הָאָרֶץ: כט וְאִשׁ יֵצְאָה מֵאֵת יְהוָה וַתֹּאכַל אֵת הַחַמְשִׁים וּמֵאֵתִים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקִּטְרֵת: ס יז וַיִּדְבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ז אֶל־אַלְעָזָר בֶּן־אֱהָרֹן הַכֹּהֵן וַיִּרַם אֶת־הַמַּחְתָּה מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת־הָאִשׁ זָרַה־הַלֵּאָה כִּי קָדְשׁוֹ: ג אֵת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשָׁתָם וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צִפּוּי לְמוֹזְבַח כִּי־הַקְרִיבֶם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִיו לְאוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ד וַיִּקַּח אֲלֵעָזָר הַכֹּהֵן אֵת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הַקְרִיבֵי הַשְּׂרָפִים וַיִּרְקְעוּם צִפּוּי לְמוֹזְבַח: ה זָכָרוֹן לְבְנֵי

בלמוד על דרך הפשט, לא מסתבר לומר שמצד עצם החיוב להפריש תרומה, כבר ישנו בפעל בטבל חלק התרומה (שצתיד להפריש). ולפי־זה מוכן מדוע צריכים פסוק מיהר שאם הקדים הלוי את הפהן בפרי, חזיב להפריש תרומה גדולה.

(לקוטי שיחות לח עמ' 69)

חמישי ^{טו} וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^ז דבר | אל־בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל־נשיאיהם לבית אבתם שנים עשר מטות איש את־שמו תכתב על־מטהו: ^ח ואת שם אהרן תכתב על־מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבותם: ^ט והנחתם באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה: ^כ והיה האיש אשר אבחר־בו מטהו יפרח והשפתי מעלי את־תלונות בני ישראל אשר הם מלינים עליכם: ^{כא} וידבר משה אל־בני ישראל ויתנו אליו | כל־נשיאיהם מטה לנשיא אחד מטה לנשיא אחד לבית אבתם שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם: ^{כב} ויגח משה את־המטות לפני יהוה באהל העדות: ^{כג} ויהי ממחרת ויבא משה אל־אהל העדות והנה פרח מטה־אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים: ^{כד} ויצא משה את־כל־המטות מלפני יהוה אל־כל־בני ישראל ויראו ויקחו איש מטהו: **פ**

מטהו: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

ולמה שקדים, הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות

(רש"י יז, כג)

מבאר בחסידות, שיש שפע של חסד המתעכב עד שנמשך למטה, פי בכל היכל דנים את האדם אם הוא ראוי לשפע זה. אף בכרפת כהנים עובר השפע במהירות דרך כל העולמות, וכמו נהר גדול מאד, ש"הלוך ילך כמנהגו וישטף העצים והעפר המעכבים". ובה נרמז גם ענין האתהפכא: כאשר המים בוקעים את הסתימה, היא נסחפת בצורם ויממהרת ללכת, עד שהמים נגררים אחריה.

(לקוטי שיחות לג עמ' 196)

ששי ^{כה} ויאמר יהוה אל־משה השב את־מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני־מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימתו: ^{כו} ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו כן עשה: **פ** ^{כז} ויאמרו בני ישראל אל־משה לאמר הן גוענו אבדנו כלנו אבדנו: ^{כח} כל הקרב | הקרב אל־משפך יהוה ימות האם תמנו לגוע: **ס** ^{כח} ויאמר יהוה אל־אהרן אתה ובניך ובית־אביך אתך תשאו את־עון המקדש ואתה ובניך אתך תשאו את־עון פהנתכם: ^{כט} וגם את־אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות: ^ל ושמו משרתך ומשמרת כל־האהל אף אל־כלי הקדש ואל־המזבח לא יקרבו ולא ימתו גם־הם גם־אתם: ^{לא} ונלוו עליך ושמו את־משמרת אהל מועד לכל עבדת האהל וזר לא־יקרב אליכם: ^{לב} ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח ולא־יהיה עוד קצף על־בני ישראל: ^{לג} ואני הנה לקחתי את־אחיכם הלויים מתוך בני ישראל לכם מתנה נתנים ליהוה לעבד את־עבדת אהל מועד: ^{לד} ואתה ובניך אתך תשמרו את־פנהנתכם לכל־דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם עבדת מתנה אתן את־פנהנתכם והזר הקרב יומת: **פ** ^{לה} וידבר יהוה אל־אהרן ואני הנה נתתי לך את־משמרת תרומתי לכל־קדשי בני־ישראל לך נתתים למשחה ולבניך לחקעולם: ^{לו} זה יהיה לך מקדש הקדשים מן־האש כל־קרבנם לכל־מנחתם ולכל־חטאתם ולכל־אשמים אשר ישיבו לי קדש קדשים לך הוא ולבניך: ^{לז} בקדש הקדשים תאכלנו כל־זכר יאכל אתו קדש יהיה־לך: ^{לח} וזה־לך תרומת מתנם לכל־תנופת בני ישראל לך נתתים ולבניך ולבנותיך אתך

ישראל אל־אהל מועד לשאת חטא למוות:
 וְעַבְדְּ הַלְוִי הוּא אֶת־עַבְדְּתָ אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם
 יִשָּׂאוּ עִוְנֵם חַקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבַתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: ^{כד} כִּי אֶת־מַעֲשֵׂי
 בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְמֹו לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי
 לְלוֹיִם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אִמְרַתִּי לָהֶם בַּתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: ^{כה} וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{כו} וְאֶל־הַלוֹיִם תִּדְבַר וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂי
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתְכֶם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרַמְתֶּם
 מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂי מִן־הַמַּעֲשֵׂי:
^{כז} וְנִחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן־הַגֶּרֶן
 וּכְמִלֵּאָה מִן־הַיֶּקֶב: ^{כח} כֵּן תִּרְמֹו גַם־אַתֶּם
 תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל מַעֲשֵׂי־תֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ
 מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת
 יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: ^{כט} מִכֹּל מִתְּנֵיכֶם תִּרְמֹו
 אֵת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חִלְבוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ
 מִמֶּנּוּ: ^ל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהִרְמִיכֶם אֶת־חִלְבוֹ
 מִמֶּנּוּ וְנִחְשַׁב לְלוֹיִם כְּתוּבַת גֶּרֶן וּכְתוּבַת
 יֶקֶב: ^{לא} וְאִכְלַתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם
 כִּי־שָׂכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף עַבְדְּתֶכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד:
^{לב} וְלֹא־תִשָּׂאוּ עָלָיו חֲטָא בְּהִרְמִיכֶם אֶת־חִלְבוֹ
 מִמֶּנּוּ וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלָלוּ וְלֹא

תָּמוּתוּ: פפפ

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
 כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
 וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ: יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
 וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
 וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקִדְשָׁא

לְחַק־עוֹלָם כָּל־טְהוֹר בְּבֵיתְךָ יִאֲכַל אֹתוֹ: ^ג כַּל
 חֶלֶב יִצְהָר וְכָל־חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתֶם
 אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לָךְ נְתֻמִּים: ^ד בְּפוֹרֵי כָּל־אֲשֶׁר
 בְּאַרְצֶם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לָךְ יִהְיֶה כָּל־טְהוֹר
 בְּבֵיתְךָ יִאֲכְלוּ: ^ה כָּל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה:
^ו כָּל־פֶּטֶר רְחֵם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה
 בְּאֲדָם וּבְבַהֲמָה יִהְיֶה־לָּךְ אֵדָה | פְּדָה תִּפְדֶּה אֵת
 בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה
 תִּפְדֶּה: ^ז וּפְדוּיוֹ מִבֶּן־חֲדָשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְפְּךָ כֶּסֶף
 חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה
 הוּא: ^ח אֵדָה בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר פֶּשֶׁב אוֹ־בְכוֹר
 עֹז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דַּמָּם תִּזְרַק
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֵלְבֵם תִּקְטֹר אִשָּׁה לְרִיחַ
 נִיחֹחַ לַיהוָה: ^ט וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחַזֵּה הַתְּנוּפָה
 וּכְשׂוֹק הַיָּמִין לָךְ יִהְיֶה: ^י כַּל | תְּרוּמַת
 הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִרְמֹו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי
 לָךְ וּלְבִנְיָיִךְ וּלְבִנְיָיִךְ אֶתְךָ לְחַק־עוֹלָם בְּרִית
 מְלַח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי יְהוָה לָךְ וְלוֹרְעֶיךָ אֶתְךָ:
 כ־ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצֶם לֹא תִנְחָל
 וְחֶלֶק לֹא־יִהְיֶה לָךְ בַּתּוֹכֶם אֲנִי חֶלְקֶךָ וְנַחֲלַתְךָ
 בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ם

~ נקודות משיחות קודש ~

כָּל פֶּטֶר רְחֵם . . יְהִיֶה לָךְ . . וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה

תִּפְדֶּה (יח, טז)

מִפְּשֻׁטוֹת הַכְּתוּבִים מוֹכַח שֶׁגֶדֶר הַפְּדִיּוֹן הוּא פְּדִית הַחֲמוֹר
 מִיַּד הַכֹּהֵן, כִּי תִכְף מִשְׁנוּלָד הוּא שֶׁל הַכֹּהֵן ("לָךְ יְהִיֶה"),
 אֲלֵא שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָה לְיִשְׂרָאֵל לְפָדוּתוֹ מִן הַכֹּהֵן, וְגַם הִקְלָה
 עָלָיו שִׂיכּוֹל לְפָדוּתוֹ בְּשָׂה. וְהַגְּהָ, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נָתַן לְכַהֵן
 אֵת הַחֲמוֹר לֹא קִיָּם אֵת הַמִּצְוָה. אָבֵל יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁגַּם לְשִׁטָּה
 זו הַפְּדִיָּה הִיא מִן הַכֹּהֵן, אֲלֵא שֶׁבְּכַתּוּב נִתְפָּרְשׁוּ רַק שְׁתֵּי
 בְּרֻרוֹת, פְּדִיָּה וְצַרִּיפָה, לֹא נִתְיַנַּת הַחֲמוֹר.

(לקוטי שיחות לו עמ' 63)

שְׁבִיעִי כֹא וּלְבַנְיָ לְוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂי בְּיִשְׂרָאֵל
 לְנַחֲלָה חֶלֶף עַבְדְּתֶם אֲשֶׁר־תֶּם עַבְדִּים אֶת־
 עַבְדְּתָ אֹהֶל מוֹעֵד: כ־ וְלֹא־יִקְרָבוּ עוֹד בְּנֵי

יִקְבֹּ: אִי וְאֶכְלֹתֶם אֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם
 כִּי־שָׂכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֶהָל מוֹעֵד:
 וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא בְּהַרְיַמְכֶם אֶת־חֻלְבּוֹ
 מִמֶּנּוּ וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא
 תָמוּתוּ: פפפ

בְּרִידָה הוּא. אִמּוֹן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרִכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אִמּוֹן: אִמּוֹן

מפטיר ל ואמרת אלהם בהרימכם את־חלבו
 ממנו ונחשב ללויים כתבואת גרן וכתבואת

צ"ח פסוקים, דינאל סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזִי־חַיִּים הִיא לְמוֹחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכִּיחַ דְּרִכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתִיחַ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמִּינָהּ,
 בְּשִׂמְאֵלָה עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וְאִדְרִי:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים מוֹכִיחִים וְרֹצֵה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנְּאֻמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

יד) וְנִלְכָה הַגְּלָל, שְׂקָרִיב
 לאותו מקום עשה ה' תְּשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל
 בְּמִלְחַמַּת שָׂאוּל נֶגַד נַחֲשׁ הָעַמּוֹנִי.
 וְנַחֲדַשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה, לְפִי
 שְׁבַר־שׁוֹנֵה הָיוּ עוֹרְרִים עַל הַדָּבָר.
 מו) וַיִּמְלְכוּ שָׁם, הַמְּלוּכָהּוּ שְׁנֵית
 בְּהַסְּמַת כָּלָם וּבְרִצּוֹן טוֹב.

הפטרה לפרשת קרח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בשמואל א פרק י"ב

יֵא יְד־וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ

עטרת מרים
 יד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ
 וְנִלְכָה הַגְּלָל וְנַחֲדַשׁ שָׁם
 הַמְּלוּכָה עַל כִּי בְרִאשׁוֹנָה לֹא קָבְלוּהוּ
 כָּלָם בְּרִצּוֹן: מו וַיִּלְכוּ כָּל־הָעָם
 הַגְּלָל וַיִּמְלְכוּ שְׁנֵית שָׁם אֶת־
 שָׂאוּל בְּהַסְּמַת כָּלָם וּבְרִצּוֹן טוֹב.
 לְפָנָי יְהוָה בְּגִלְגָל וַיַּבְחֲרוּ־שָׁם

וְנִלְכָה הַגְּלָל וְנַחֲדַשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה: מו וַיִּלְכוּ כָּל־הָעָם הַגְּלָל וַיִּמְלְכוּ שָׁם אֶת־שָׂאוּל

שי למורא

(ב) ואני זקנתי ושבתני, מרב עבודה ועל הצבור, קפצה עליו זקנה ושיבה קדם תוכו, (שהיה אז בן חמישים שנה). ובני הנגם אתכם, ובני לא ירשו את גרלותי, כי הנגם אתכם באחד מקם. (ג) עניו בן, העידו בני. כמו "לא תענה ברגעך" (שמות כ.ב). ונגד משיחו, ולפני המלך שפגשם למלכות את שורו מי לקחתי, האם לקחתי את שורו של משהו לעבודתי. וחמור מי לקחתי, כשהייתי הולך מעיר לעיר לשפט אתכם על עסק צרכיכם, הייתי הולך על החמור שלי, ולא לקחתי משל הצבור. את מי רצותי, מלשון רצון ושכרה. לקחתי כפר, שיהא פדיון לו על פשעו. ואעלים עיני בו, ובתמורה הכפר העלמתי עיני מפשעו. ואשיב לכם, ואשיב לשלם כל מה שתאמרו. פרוש אחר, ואשיב לכם תשובה על כל מה שנעשה, מאזה טעם נעשה. (ה) ויאמר עד, כל העם אמר "עד". ור"ל אמרו, שצאה בת קול ואמרה "עד", אמר להם חכמה, אתם מעידים עליו על מה שבגלוי, ואני מעיד עליו על מה שבסתר. והיו אחד משלשה מקומות שהופיע רוח הקדש בבידיו של משה. (ו) אשר עשה את משה ואת אהרן, כלומר, הלא כלכם יודעים את מעשי ה' ונפלאותיו אשר עשה עם משה ועם אהרן. ואשר העלה וגו', ועל ידי הנפלאות ההם העלים מפצרים. (ז) צדקות ה', הצדקות עשה ה'.

יהוה בכם ועד משיחו היום הוזה פי לא מצאתם בדי מאומה ויאמר עד: ויאמר שמואל אליהם יהוה אשר עשה את משה ואת אהרן ואשר העלה את אבותיכם מארץ מצרים: ועתה התיצבו ואשפטה אתכם לפני יהוה את כל צדקות יהוה אשר עשה את אבותיכם: ואת אבותיכם: ח באשר בא יעקב מצרים ויזעקו אבותיכם אליהוה וישלח יהוה את משה ואת אהרן ויצאו את אבותיכם ממצרים וישבים במקום הזה: ט ובואם לארץ וישפחו את יהוה אלהיהם וימכרו

לפני יהוה בגלגל ויזבחושם זבחים שלמים לפני יהוה וישלח שם שאל וכל אנשי ישראל עד מאד: יב א ויאמר שמואל אל כל ישראל הנה שמעתי בקולכם לכל אשר אמרתם לי ואמליך עליכם מלך: ב ועתה הנה המלך מתהלך לפניכם ואני זקנתי ושבתני ובני הנגם אתכם ואני התהלכתי לפניכם מעיר לעיר לשפט אתכם, ולא יום ולא ימים, אלא מנערי עד היום הנה: ג הנני בעוד שאני פה ענוו בן נגד יהוה ונגד משיחו המלך הנמשח מה את שור? של מי לקחתי לעבודתי וחמור מי לקחתי ואת מי עשקתי גולתי כמזון אתי מי רצותי עשקתי בגופו ומידמי לקחתי כפר להבות הדין ואעלים עיני בו מקלי לענשו עושי הראוי ואשיב לכם על דבריכם: ד ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו ולא לקחת מיד אנש מאומה שום דבר: ה ויאמר אליהם עד יתה יהוה בכם ועד משיחו המלך שאל היום הוזה פי לא מצאתם בדי מאומה ויאמר כל ישראל באחד אמרו עד: ו אחר שאמרו שלא מצאו בידו מאומה ויאמר שמואל אליהם הלא כלכם ידעתם מעשה יהוה אשר עשה את על ידי משה ואת אהרן הנפלאות שעשה עלידם ועמם ואשר העלה על ידי הנפלאות ההם את אבותיכם מארץ מצרים: ז ועתה הואיל וידעתם התיצבו עמדי ואשפטה ואתכם אתכם לפני יהוה את על כל צדקות יהוה אשר עשה אתכם ואת אבותיכם: ח באשר בא יעקב מצרים ויזעקו אבותיכם אליהוה משה וישלח יהוה את משה ואת אהרן ויצאו את אבותיכם ממצרים וישבים במקום הזה: ט ובואם לארץ וישפחו את יהוה אלהיהם

זבחים שלמים לפני יהוה וישלח שם שאל וכל אנשי ישראל עד מאד: א ויאמר שמואל אל כל ישראל הנה שמעתי בקולכם לכל אשר אמרתם לי פן תחשבו שתכלית דברי המה למנוע המלכות מלך ואמליך עליכם מלך: ב ועתה הנה המלך מתהלך לפניכם ואני זקנתי ושבתני ובני הנגם אתכם נכונים לעבודת המלך והפצים בו כמותכם ואני התהלכתי לפניכם מעיר לעיר לשפט אתכם, ולא יום ולא ימים, אלא מנערי עד היום הנה: ג הנני בעוד שאני פה ענוו בן נגד יהוה ונגד משיחו המלך הנמשח מה את שור? של מי לקחתי לעבודתי וחמור מי לקחתי ואת מי עשקתי גולתי כמזון אתי מי רצותי עשקתי בגופו ומידמי לקחתי כפר להבות הדין ואעלים עיני בו מקלי לענשו עושי הראוי ואשיב לכם על דבריכם: ד ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו ולא לקחת מיד אנש מאומה שום דבר: ה ויאמר אליהם עד יתה יהוה בכם ועד משיחו המלך שאל היום הוזה פי לא מצאתם בדי מאומה ויאמר כל ישראל באחד אמרו עד: ו אחר שאמרו שלא מצאו בידו מאומה ויאמר שמואל אליהם הלא כלכם ידעתם מעשה יהוה אשר עשה את על ידי משה ואת אהרן הנפלאות שעשה עלידם ועמם ואשר העלה על ידי הנפלאות ההם את אבותיכם מארץ מצרים: ז ועתה הואיל וידעתם התיצבו עמדי ואשפטה ואתכם אתכם לפני יהוה את על כל צדקות יהוה אשר עשה אתכם ואת אבותיכם: ח באשר בא יעקב מצרים ויזעקו אבותיכם אליהוה משה וישלח יהוה את משה ואת אהרן ויצאו את אבותיכם ממצרים וישבים במקום הזה: ט ובואם לארץ וישפחו את יהוה אלהיהם

וַיִּמְכַר אֹתָם מִסְרָם בְּיַד הַגּוֹיִם, בְּיַד סִיסְרָא שֶׁר־צָבָא חֲצֹר וְכִד־פְּלִשְׁתִּים וְכִד־מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלְחֲמוּ בָם: יוֹזְעֵקוּ אֶל־יְהוָה הַחַפְּלָלוּ לַה' וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאוֹנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הָעִשְׂתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֲבוֹנֵינוּ וְנַעֲבֹדְךָ אֵל לֹא שָׂאוּ לָהֶם מֶלֶךְ לְלַחֵם לְלַחֵם מִלְחָמָתָם:

יֵא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יִרְבֵּעֵל גִּדְעוֹן וְאֶת־בְּרֹן שִׁמְשׁוֹן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׂמוּאֵל עִם כִּי לֹא הָיוּ מִלְכִּים בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּצַּל ה' אֶתְכֶם עַל יְדֵיהֶם מִיַּד אֲבוֹיְכֶם הַיּוֹשִׁבִים מִסְבִּיב וַתִּשְׁכְּבוּ בְּטַח: יב אֵל אִתְּם פֹּאשֶׁר וַתִּרְאוּ כִּי נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם לְמַלְחָמָה וַתֹּאמְרוּ לֵי כֹּה לֹא נִהְיָה פְּאֻבוֹתֵינוּ אֲשֶׁר הָיָה הַשּׁוֹפֵט יוֹצֵא לַפְּנֵיהֶם בְּמַלְחָמָה כִּי אִם "מֶלֶךְ" יִמְלֹךְ עֲלֵינוּ וְהוּא יִלְחֵם מִלְחָמָתָנוּ, הַגִּם שְׂדֵיעַ לָכֶם כִּי וַיְהוֹה אֱלֹהֵיכֶם מִלְכְּכֶם: יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם בַּעֲבוּר הַתְּשׁוּעָה שְׁעָשָׂה, מֵאֲחֵר אֲשֶׁר שְׁאַלְתֶּם עַל מֶלֶךְ וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ כִּי הַסְפִים עַל יְדֶכֶם וְהַמְּלִיכוֹ: יד אַךְ אִם־תִּירָאוּ אֶת־יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֹתוֹ וַתִּשְׁמְרוּ מִצְוֹתָיו וּשְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה וְהִיתֶם גַּם־אִתְּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר יִלְךְ לַפְּנֵים לְמַלְחָמָה לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: טו וְאִם־לֹא תִשְׁמַעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה אוֹ לֹא יִסֹּר הַשְּׁגָחַתוֹ מִמְּכָם, וְכַ וְהִיתָה יַד־יְהוָה בְּכֶם כְּמוֹ שְׁהִיְתָה וּבְאֻבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה אַחֵר שֶׁהַסְפִים לְהַמְּלֹךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדְּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֲשָׂה לָכֶם מֶלֶךְ: יז וַיִּקְרָא שְׂמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן קוֹל וַיִּמָּטֵר וַיִּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לְשָׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא שְׂמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן קוֹל וַיִּמָּטֵר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מֵאֵד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׂמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־שְׂמוּאֵל אֶקְרָא אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטֵר וַיִּתֵּן קוֹל וַיִּמָּטֵר בַּיּוֹם הַהוּא אִם רָעָה וְדָעוּ וּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה פֹּאשֶׁר עָשִׂיתֶם לַעֲצַמְכֶם וּבְעֵינֵי יְהוָה לְשָׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: כ וַיִּקְרָא שְׂמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן קוֹל וַיִּמָּטֵר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מֵאֵד אֶת־יְהוָה בַּעֲבוּר חַטָּאת הַמֶּלֶךְ וְאֶת־שְׂמוּאֵל עַל שֶׁהַמְּלִיכוֹ מֶלֶךְ בְּחַיָּו, וְכֹאֵלוּ מֵאִסּוּ בּוֹ: כא וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־שְׂמוּאֵל הַחַפְּלָלוּ

יֵא אֶת יִרְבֵּעֵל, הוּא גִדְעוֹן הַשּׁוֹפֵט. וְאֶת בְּרֹן, הוּא שִׁמְשׁוֹן, שְׂבִיב מִשְׁכֵּם דָּן. "בְּרֹן" כְּמוֹ "בֶּן דָּן". יב) וְה' אֱלֹהֵיכֶם מִלְכְּכֶם, לֹא דִי לָכֶם שִׁפְשָׁעְתֶּם בּוֹ, כִּי אִף בְּחַקְבִּי"ה שְׁהוּא מִלְכְּכֶם מֵאִתְּכֶם בּוֹ מִמְּלֹךְ עֲלֵיכֶם. יג) וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ, בְּלוֹמֵר, מִה שְׁעָבַר אֵין, שְׁהָרִי הַמֶּלֶךְ הִנֵּה הוּא מִלְכְּךָ בְּפִעֵל וְהִנֵּה נָתַן ה', שְׁהַקְבִּי"ה הַסְפִים שְׁתַּמְלִיכוּ מֶלֶךְ. יד) אַחֵר ה' אֱלֹהֵיכֶם, כִּי הוּא יִלְךְ לַפְּנֵיכֶם לְמַלְחָמָה. טו) יַד ה', מַכַּת יַד ה', בְּכֶם וּבְאֻבוֹתֵיכֶם, בְּלוֹמֵר, וְהִתָּה בְּכֶם אַחֵר שְׁהִיְתָה בְּאֻבוֹתֵיכֶם. וְרו"ל אִמְרוּ, "וּבְאֻבוֹתֵיכֶם", שִׁחַפְּטוּ לְהוֹצִיא הַמַּתִּים מִמְּקַרְבְּהֶם, שְׁפַעוֹן חַיִּים, מַתִּים נְחַטְטִים. טז) הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ וּגּוֹ, וְכֶשֶׁם שְׁעַל דִּי תַפְלְתִי אֲנִי יָכוֹל לְשַׁנּוֹת אֶת הַעִתִּים, כִּד אִם פְּגַעְתָּ בְכֶם מִלְחָמָה הָיָה כַח בְּתַפְלְתִי לְעַמְדָּה עַל הָאוֹיֵב, וְלֹא הָיִיתֶם צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ מֶלֶךְ כִּל וְכִמֹּן שְׂאֵנִי חַי. יז) קְצִיר חֲטָיִים הַיּוֹם, הַדָּשׁ סִיּוֹן.

אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שֶׁר־צָבָא חֲצֹר וְכִד־פְּלִשְׁתִּים וְכִד־מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלְחֲמוּ בָם: יוֹזְעֵקוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאוֹנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הָעִשְׂתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֲבוֹנֵינוּ וְנַעֲבֹדְךָ: יֵא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יִרְבֵּעֵל וְאֶת־בְּרֹן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׂמוּאֵל וַיִּצַּל אֶתְכֶם מִיַּד אֲבוֹיְכֶם מִסְבִּיב וַתִּשְׁכְּבוּ בְּטַח: יב וַתִּרְאוּ כִּי נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לֵי כֹה לֹא נִהְיָה פְּאֻבוֹתֵינוּ אֲשֶׁר הָיָה הַשּׁוֹפֵט יוֹצֵא לַפְּנֵיהֶם בְּמַלְחָמָה כִּי אִם "מֶלֶךְ" יִמְלֹךְ עֲלֵינוּ וְהוּא יִלְחֵם מִלְחָמָתָנוּ, הַגִּם שְׂדֵיעַ לָכֶם כִּי וַיְהוֹה אֱלֹהֵיכֶם מִלְכְּכֶם: יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם בַּעֲבוּר הַתְּשׁוּעָה שְׁעָשָׂה, מֵאֲחֵר אֲשֶׁר שְׁאַלְתֶּם עַל מֶלֶךְ וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ כִּי הַסְפִים עַל יְדֶכֶם וְהַמְּלִיכוֹ: יד אַךְ אִם־תִּירָאוּ אֶת־יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֹתוֹ וַתִּשְׁמְרוּ מִצְוֹתָיו וּשְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה וְהִיתֶם גַּם־אִתְּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר יִלְךְ לַפְּנֵים לְמַלְחָמָה לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: טו וְאִם־לֹא תִשְׁמַעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתָה יַד־יְהוָה בְּכֶם וּבְאֻבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדְּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֲשָׂה לְעֵינֵיכֶם: יז הֲלוֹא קְצִיר־חֲטָיִים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן קוֹל וַיִּמָּטֵר וַיִּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לְשָׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא שְׂמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן קוֹל וַיִּמָּטֵר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מֵאֵד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׂמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־שְׂמוּאֵל אֶקְרָא אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטֵר וַיִּתֵּן קוֹל וַיִּמָּטֵר בַּיּוֹם הַהוּא אִם רָעָה וְדָעוּ וּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה פֹּאשֶׁר עָשִׂיתֶם לַעֲצַמְכֶם וּבְעֵינֵי יְהוָה לְשָׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: כ וַיִּקְרָא שְׂמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן קוֹל וַיִּמָּטֵר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מֵאֵד אֶת־יְהוָה בַּעֲבוּר חַטָּאת הַמֶּלֶךְ וְאֶת־שְׂמוּאֵל עַל שֶׁהַמְּלִיכוֹ מֶלֶךְ בְּחַיָּו, וְכֹאֵלוּ מֵאִסּוּ בּוֹ: כא וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־שְׂמוּאֵל הַחַפְּלָלוּ

בְּעַד־עֲבֹרְךָ אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נְמוֹת כִּי־יִסְפְּנוּ עוֹד עַל־כָּל־חַטָּאתֵינוּ אֲשֶׁר עָשִׂינוּ מֵאֵן לַעֲשׂוֹת רָעָה לְשָׂאֵל לָנוּ מִלֶּךְ: כ וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל

אֶל־הָעָם אֱלֹהֵיכֶם אֵל־תִּירָאוּ הֲלֹא אַתֶּם כָּבִי עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת וְאִין לְהִשָּׁב אִךְ אֶל־תִּסְרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־הָעֵזֶן וּחַיִּין מִנֶּה...: כ א וְלֹא תִסְרוּ מֵאַחֲרֵי ה' כִּי | הַהֲלִיכָה הַחַיָּה הִיא הַלִּיקָה אַחֲרֵי הַתְּהוֹ הַחַלְלִים אֲשֶׁר לֹא־יִעֲוִלוּ וְלֹא יִצְלוּ כִּי־תְהוֹ הַמָּוֶה וְאִין בְּהֶם מִמִּשׁ: כ ב כִּי אֶף־עַל־כִּי שָׂאתֶם חַוְסָיִם לִפְנֵי לֹא־יִמָּשׁ לֹא יַעֲזֹב יְהוָה אֶת־עַמּוֹ וּמִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם בְּאוֹפֶן נִפְלֵא שֹׁכֵר בְּעֲבֹר שְׂלֵא יִחַמְעַט שְׂמוֹ הַגָּדוֹל בְּגוֹיִם שְׂה' מוֹשִׁיעֶכֶם כִּי הוֹאִיל נִשְׁבַּע יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לֹו לְעָם סְגֻלָּה:

הַתְּפַלֵּל בְּעַד־עֲבֹרְךָ אֱלֹהֶיךָ וְאַל־נְמוֹת כִּי־יִסְפְּנוּ עַל־כָּל־חַטָּאתֵינוּ רָעָה לְשָׂאֵל לָנוּ מִלֶּךְ: כ וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם אֱלֹהֵיכֶם אֵל־תִּירָאוּ אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אִךְ אֶל־תִּסְרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבַבְכֶם: כ א וְלֹא תִסְרוּ כִּי | אַחֲרֵי הַתְּהוֹ אֲשֶׁר לֹא־יִעֲוִלוּ וְלֹא יִצְלוּ כִּי־תְהוֹ הַמָּוֶה: כ ב כִּי לֹא־יִמָּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בְּעֲבֹר שְׂמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לֹו לְעָם:

שי למורא
כא) התהו, כניו לעבודה זרה.
כב) בעבור שמו הגדול, בעבור שיצא שמו עליכם שהוא מושיעכם. כי הואיל ה', כי נשבע ה' לעם, לעם סגולה מקל העמים.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנִּצָּמֵן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק: גַּאֲמֵן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנִצָּמְנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלֶּךְ גַּאֲמֵן וְרַחֲמֵן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנִּצָּמֵן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבַדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגִּל לַפָּנּוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֵא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַפֶּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַפְּרֵךְ שְׂמֶךְ בְּפִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המוֹלָד: יום א', שְׁעָה 3 אַחַר הַצְהָרִים, 36 דְּקוֹת ו־15 חֲלָקִים.
ראש חֲדָשׁ תַּמוּז, בְּיוֹם הַשְּׁנִי וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש

(ישראל) וְכַכֵּם הָאֵלֶּף אֶת־אֶפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הַגֵּר
בְּתוֹכְכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם: « הַגִּזְעַת בְּמַת לְכָל־נַפֶּשׁ
אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: » הוּא יִתְחַטָּא־בּוֹ
בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם־לֹא
יִתְחַטָּא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא
יִטְהַר: » פֶּלֶה־הַגִּזְעַת בְּמַת בְּנַפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־
יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁפָּן יְהוָה טָמֵא
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדְּחָה
לֹא־זָרֵק עָלָיו טָמֵא יְהוָה עוֹד טָמְאָתוּ בּוֹ:
זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֵהָל פֶּלֶה־הַפֶּא
אֶל־הָאֵהָל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֵהָל יִטָּמֵא שִׁבְעַת
יָמִים: » וְכָל פְּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צֶמֶד פֶּתִיל
עָלָיו טָמֵא הוּא: » וְכָל אֲשֶׁר־יִזַּע עַל־פְּנֵי
הַשָּׂדֶה בְּחֻלְל־הָרֵב אוֹ בְּמַת אוֹ־בַעֲצֵם אָדָם אוֹ
בְּקִבֵּר יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים: » וְלִקְחוּ לְטָמֵא
מִעֵפֶר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מִיָּם חַיִּים
אֶל־כִּפְּלֵי:

יִטָּ « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דַּבֵּר | אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה
הַמִּימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ
עַל: » וְנָתַתָּם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא
אֹתָהּ אֶל־מַחֲוֵץ לְמַחֲנֶה וְשַׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו:
וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדְּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהוֹדָה
אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדְּמָה שִׁבְעַת פְּעָמִים:
וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֵרָה וְאֶת־בִּשְׂרָה
וְאֶת־דְּמָה עַל־פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף: » וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ
אֲרָז וְאֹזֹב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת וְהַשְּׁלִיף אֶל־תּוֹךְ
שְׂרָפַת הַפָּרָה: (שם) וְכַכֵּם בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֵא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא
הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב: » וְהַשָּׂרַף אֹתָהּ יְכַכֵּם בְּגָדָיו
בַּמַּיִם וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:
» וְאַסַּף | אִישׁ טָהוֹר אֶת אֶפֶר הַפָּרָה וְהֵנִיחַ
מַחֲוֵץ לְמַחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיְתָה לְעֵדוּת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נִדְּחָה חַטָּאת הוּא:

המשך ביאור למס' גיטין ליום רביעי עמ' 1

1 הגמרא (שם) וְנִיחֹשׁ שְׂמָא פִּיִּים הַבֵּעַל אֶת אִשְׁתּוֹ בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן
2 וְהַתִּיחַד עֵימָה, וְאָמַר רַבָּה פֶּר רַב הוּנָא (שם) לִישֵׁב מִדּוּעַ אֵין
3 חוֹשִׁשִׁים לִכְךָ, הֲכִי אָמַר אָבָא מְרִי מְשִׁמְיָה דְרַב שְׁהַמְשַׁנָּה שֵׁם
4 עוֹסֶקֶת בְּאֹמְרָה הַבֵּעַל בֵּית דִּין בְּשַׁעַת מְסִירַת הַגֵּט, נִאֲמַנְתָּ עָלַי
5 הַאֲשֵׁה שָׂאֵם אַבּוּא לַעֲרַעֵר עַל הַגֵּט שְׁהוּא גַט יֶשֶׁן, תְּהָא נִאֲמַנְתָּ
6 לְזִמְרָה שְׂלֵא בָּאתִי וְלֹא נִתְיַחֲדִית עֵימָה. וְלִכֵּן אֵינּוּ נִאֲמַן לַעֲרַעֵר עַל
7 הַגֵּט, וְכַל שִׁכְן שְׁבִית דִּין לֹא יַעֲרַעְרוּ. וּמְדַבְרֵי רַב מִשְׁמַע, שָׂאֵם לֹא
8 הָאֲמִינָה, יֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמָא נִתְיַחֲדוּ, וּמִדּוּעַ הַכְּשִׁיר רַבָּא הַגֵּט שְׁבֵא
9 לְפָנָיו. אִי־כִּסְיָה – נְבִלְסָם רַבָּא. לְסוּף אֵינְלָא מִיְלָתָא – הַתְּבַרַר הַדְּבַר
10 דְאֶרְוֶסָה הוּוּאִי שְׁעַדִּין לֹא נִשְׂאָה, אָמַר רַבָּא אִם אָמְרוּ בְּנִשְׂוֹאָה שִׁישׁ
11 לְחוּשׁ שְׂמָא הַבֵּעַל הַתִּיחַד עֵימָה, וְהַגֵּט הוּא גַט יֶשֶׁן. וְהַגְמָרָא
12 לְפִי־סֵיטָה, הָאֵם יֹאמְרוּ שִׁישׁ לְחוּשׁ לִכְךָ גַם בְּאֶרְוֶסָה שְׁעַדִּין לֹא
13 נִתְחַבְּבָה עָלָיו, וְיִפָּה הוּרָה רַבָּא שְׂאִפְשֵׁר לַגְרֵשׁ בְּאוֹתוֹ גַט.
14 אָמַר רַבָּא, הָא – דִּין זֶה וְדָאִי קָא מִי־בְעִיָא לָן – וְדָאִי יֵשׁ לָנוּ לְהַסְתַּפֵּק
15 בּוּ,

1 שליח אחר. ולכן אמר ליה רבא לשליח, מסור מילך – עדותך
2 שבפניך נכתב ונחתם הגט קמי דין – לפנינו, כדי דלכתר –
3 שלאחר תלתין יומין משוינו – נעשה אנו שליח במקומך ויחוב ליה
4 – ואותו שליח יתן את הגט ניהלה – לאשה. אמרו ליה רבנן לרבא,
5 והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא שבתוך שלושים יום אינו יכול
6 לגרש, ואיך יכול למנות שליח אחר לגרשה. אמר להו רבא לרבנן,
7 כיון דלכתר תלתין יומין מצוי מגרש – כיון שלאחר שלושים יום
8 יכול לגרש, פשליח שניתן לגירושין הוא, ויכול גם למנות שליח
9 אחר תחתיו. שאלוהו רבנן לרבא, וליחוש שפייס הבעל את
10 האשה בתוך הזמן ונתייחד עימה, והגט הוא גט ישן. והגמרא
11 מוכיחה. מי לא תנן (שם), הנותן גט לאשתו כשיוצא לדרך, ואמר
12 לה הרי זה גיטך שיחול מעכשיו אם לא באתי אליך מבאן ועד שנים
13 עשר חדש, אך אם אבוא בתוך הזמן, לא יחול הגט, ולבסוף מת
14 בתוך שנים עשר חדש והתקיים התנאי שלא בא בתוך הזמן, הדין
15 הוא שהרי זה גט למפרע משעת הניתנה. ותוין קה – ושאלה

ביאורים לפרקי אבות

פרק ד משנה א

בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר: מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר: טוב ארך אפים מנפור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר: יגיע פסיד כי תאכל אשריך ומזב לך. אשריך, בעולם הזה. ומזב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הבריות, שנאמר: כי מכבדי אכבד ובני יקלו:

נקודות משיחות קודש ~

כתב במדרש-שמואל: "לפיכך נקט אלו, לפי שהשמיענו בהם שמות מיוחדים היפך ממה שיגזור השכל". כלומר, בכל האמירות שבמשנתנו יש דבר-חידוש:

"איזהו חכם" – חכם הוא מי שרואה כל דבר לאמיתותו, לעומקו ולפרטיו. ממילא בהכרח שמלבד המעלות שרואה בכל דבר, רואה הוא גם את החסרונות. לפי זה, איך יתכן שהחכם לומד "מכל אדם"? מחדש התנא במשנתנו כי החכם האמיתי אכן לומד מכל אדם, מכיון שלכל אחד ואחד יש מעלה כלשהי ועל כן אפשר ללמוד "מכל אדם".

"איזהו גבור" – על דרך הרגיל מייחסים את מידת הגבורה לאחד שכוחו רב ("לכד עיר"). מחדש התנא ואומר, אדרבה גיבור הוא מי שבכוחו לכלוא את גבורתו; "כובש את יצרו".

"איזהו עשיר" – במדרש² נאמר: "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים". לפי זה היה אפשר לחשוב כי עשיר אמיתי הוא, מי שנכסיו מרובים והוא משתוקק להרבותם עוד ועוד (שכן "מי שיש לו מאתיים רוצה ארבע מאות"!). מחדשת משנתנו ואומרת כי עשיר אמיתי הוא דוקא זה שאינו "נבהל להון" אלא שמח במה שיש לו ומנצל זאת מתוך מנוחה-הנפש.

"איזהו מכבד" – ההנחה הרווחת היא שאדם מכובד אין זה מכבודו להשפיל את עצמו ולכבד כל אדם ואדם; (להיפך, מצד כבודו עליו להיבדל מכל שאר הציבור). מחדש התנא ואומר כי מכובד אמיתי הוא המכבד את הבריות – אף את אלו הפחותים, שאין בהם כל מעלה, והם בבחינת "בריות" בעלמא³.

(שיחות קודש תש"מ – פרשת קורח)

יש לדייק: מדוע נזקק התנא גם לסיום הפסוק – "כי עדותיך שיחה לי" – בשעה שהראיה לכך שחכם הוא מי שלומד מכל אדם היא רק מתחילת הפסוק – "מכל מלמדי השכלתי"?!

ביאור הדברים:

"חכם" הוא מי שמבין כל דבר על בוריו; הוא אמנם מכיר במעלותיו של כל אחד ואחד, כדי ללמוד מהן, אך באותה מידה הוא גם ער לחסרונותיו של הזולת, על-מנת להימנע מהם. לאור זאת תישאל השאלה – כיצד החכם "לומד מכל אדם", הלא מן-הסתם יש גם מי שהם מלאי חסרונות ואין מה ללמוד מהם?!

זו הסיבה שהתנא נזקק גם לחציו השני של הפסוק – "כי עדותיך שיחה לי" – פה טמון ההסבר לכך שיש מה ללמוד "מכל אדם".

כאשר מתבוננים היטב במעשה הבריאה רואים (לא רק שהקב"ה מנהיג את העולם ובורא אותו בכל רגע יש מאין, אלא גם) כיצד כל בריאה ובריאה מעידה על מציאות הבורא והנהגתו. זוהי אס-כן משמעות הפסוק "כי עדותיך שיחה לי" – בכל אדם ואדם אפשר לראות "עדות" למציאות הקב"ה. גם אדם שהוא נטול כל מעלה (גלויה) הוא בבחינת "עדותיך" (עדות למציאות הבורא). וכמו שמצינו בסיפור הגמרא¹, על "אדם אחד שהיה מכוער ביותר", שנזדמן לרבי אליעזר לפגשו אמר לו רבי אליעזר, "ריקה, כמה מכוער אותו האיש" (כוונתו היתה לכיעור במובן הרוחני); על כך השיב לו האיש, "לך ואמור לאומן שעשאני – כמה מכוער כלי זה שעשית". כוונת תשובתו היתה שגם באדם ירוד כמותו אפשר לראות את צלם ה"אומן" שעשה אותו.

על-פי זה מובן אפוא מדוע נזקק התנא במשנתנו לכל הפסוק כולו.

(שיחות קודש תש"מ – פרשת קורח ובלק)

(1) תענית כ, א. (2) קהלת רבה א, לד. (3) ראה תניא פרק לב.

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת המוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
20:29	19:27	20:17	20:15	19:47	19:45	13:17	13:16	10:20	10:19	9:07	9:06	8:26	8:25	5:36	5:36	באר שבע (ק)
20:33	19:20	20:21	20:18	19:54	19:51	13:17	13:15	10:18	10:17	9:04	9:04	8:22	8:21	5:32	5:31	חיפה (ק)
20:29	19:12	20:17	20:15	19:52	19:50	13:16	13:14	10:18	10:17	9:05	9:04	8:23	8:23	5:33	5:33	ירושלים (ק)
20:32	19:27	20:19	20:17	19:49	19:47	13:17	13:16	10:19	10:18	9:06	9:05	8:24	8:24	5:34	5:34	תל אביב (ק)
22:02	20:39	21:42	21:39	20:58	20:55	13:36	13:34	10:15	10:14	8:52	8:52	7:37	7:38	4:53	4:54	אוסטרליה, וינה (ק)
17:51	16:49	17:39	17:39	17:09	17:09	12:51	12:50	10:45	10:44	9:56	9:54	9:16	9:14	7:34	7:32	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:52	20:34	21:34	21:31	20:52	20:50	13:38	13:36	10:20	10:19	8:59	8:59	7:52	7:53	5:04	5:04	אוקראינה, אודסה (ק)
21:34	20:12	21:15	21:12	20:31	20:28	13:10	13:08	9:49	9:49	8:27	8:27	7:13	7:14	4:29	4:29	אוקראינה, דניינג'ק (ק)
21:49	20:26	21:29	21:26	20:44	20:41	13:21	13:20	10:00	9:59	8:37	8:37	7:20	7:22	4:38	4:38	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
22:28	21:00	22:07	22:03	21:18	21:15	13:47	13:46	10:22	10:22	8:58	8:58	7:23	7:28	4:54	4:55	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
22:23	20:54	22:01	21:57	21:12	21:09	13:40	13:38	10:14	10:14	8:50	8:50	7:10	7:17	4:46	4:47	אוקראינה, קייב (ק)
19:51	18:53	19:40	19:38	19:13	19:11	12:58	12:56	10:07	10:06	8:57	8:56	8:20	8:19	5:34	5:33	אתרד אמריזות, אבו דאבי (ח)
22:12	20:56	21:55	21:52	21:17	21:14	14:03	14:02	10:47	10:47	9:27	9:27	8:24	8:24	5:34	5:35	אטליה, מילאנו (ק)
18:52	18:00	18:42	18:41	18:18	18:17	12:45	12:44	10:14	10:13	9:11	9:10	8:40	8:39	6:12	6:10	אקוודור, קיטו (ח)
18:31	17:32	18:20	18:19	17:51	17:51	13:25	13:23	11:16	11:15	10:25	10:23	9:47	9:45	7:59	7:57	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:08	18:05	18:56	18:56	18:23	18:23	14:16	14:15	12:14	12:12	11:26	11:24	10:44	10:42	9:10	9:07	ארגנטינה, בוליב'ה (ח)
21:24	20:17	21:10	21:07	20:35	20:33	13:45	13:43	10:38	10:37	9:21	9:21	8:32	8:31	5:39	5:39	ארד"ב, בולטימור (ק)
21:20	20:11	21:05	21:02	20:29	20:27	13:34	13:33	10:26	10:25	9:08	9:08	8:16	8:16	5:24	5:24	ארד"ב, ברוקלין (ק)
21:20	20:12	21:06	21:03	20:30	20:27	13:35	13:34	10:26	10:26	9:09	9:08	8:17	8:17	5:25	5:25	ארד"ב, ג'רסי סיטי (ק)
22:04	20:53	21:49	21:46	21:11	21:09	14:11	14:10	11:00	11:00	9:42	9:41	8:47	8:47	5:55	5:55	ארד"ב, דטרויט (ק)
21:05	20:06	20:53	20:51	20:25	20:23	13:57	13:56	11:02	11:01	9:49	9:49	9:09	9:09	6:20	6:20	ארד"ב, האוסטון (ק)
20:49	19:47	20:36	20:34	20:05	20:03	13:29	13:28	10:29	10:28	9:15	9:14	8:32	8:31	5:41	5:41	ארד"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:53	19:56	20:42	20:40	20:15	20:13	13:56	13:55	11:04	11:03	9:54	9:53	9:16	9:15	6:29	6:29	ארד"ב, מיאמי (ק)
21:19	20:09	21:04	21:01	20:27	20:25	13:30	13:29	10:21	10:20	9:03	9:03	8:10	8:10	5:18	5:18	ארד"ב, ניו הייבן (ק)
21:43	20:34	21:28	21:26	20:53	20:50	13:59	13:57	10:50	10:50	9:33	9:32	8:41	8:41	5:49	5:49	ארד"ב, פיטסבורג (ק)
21:20	20:10	21:05	21:02	20:28	20:26	13:29	13:28	10:19	10:19	9:01	9:01	8:07	8:07	5:15	5:15	ארד"ב, שיקגו (ק)
18:43	17:50	18:33	18:32	18:08	18:07	13:03	13:02	10:42	10:41	9:44	9:43	9:12	9:11	6:59	6:57	בליב'ה, לה-פס (ח)
23:14	21:42	22:51	22:47	22:01	21:57	14:25	14:23	10:58	10:57	9:33	9:33	-	-	5:26	5:27	בלגיה, אמסטרדם (ק)
23:11	21:40	22:48	22:45	21:59	21:56	14:25	14:23	10:58	10:58	9:34	9:34	-	7:50	5:28	5:29	בלגיה, בריסל (ק)
18:05	17:10	17:54	17:54	17:33	17:32	12:38	12:36	10:21	10:19	9:25	9:24	8:52	8:50	6:47	6:45	ברזיל, סאן פאולו (ח)
17:54	17:00	17:44	17:43	17:18	17:17	12:26	12:24	10:08	10:07	9:13	9:11	8:39	8:38	6:34	6:32	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:35	21:05	22:11	22:08	21:22	21:19	13:43	13:41	10:15	10:15	8:50	8:50	-	-	4:43	4:43	בריטניה, לונדון (ק)
23:05	21:25	22:37	22:33	21:40	21:37	13:52	13:51	10:20	10:19	8:53	8:53	-	-	4:39	4:40	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:51	21:14	22:26	22:22	21:34	21:30	13:49	13:48	10:19	10:19	8:53	8:53	-	-	4:43	4:44	גרמניה, ברלין (ק)
22:47	21:19	22:26	22:22	21:38	21:35	14:07	14:06	10:43	10:42	9:19	9:18	7:46	7:50	5:15	5:16	גרמניה, פרינקפורט (ק)
18:00	17:05	17:50	17:49	17:30	17:29	12:38	12:37	10:23	10:22	9:29	9:27	8:54	8:53	6:53	6:51	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:54	18:59	19:44	19:42	19:18	19:16	13:13	13:11	10:27	10:26	9:18	9:17	8:44	8:43	6:01	6:00	הודו, מומבאי (ח)
19:49	18:54	19:39	19:37	19:13	19:11	13:09	13:07	10:23	10:22	9:15	9:14	8:40	8:40	5:58	5:57	הודו, פונה (ח)
21:46	20:25	21:27	21:24	20:43	20:40	13:24	13:23	10:05	10:04	8:43	8:43	7:32	7:33	4:46	4:46	הונגריה, בודפשט (ק)

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		מניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מדינת ישראל	4:28	4:28	7:20	7:20	8:12	8:12	9:30	9:29	12:39	12:38	19:35	19:32	20:11	20:08	19:17	20:26
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:02	8:54	8:54	9:42	9:41	10:58	10:57	14:03	14:02	20:50	20:47	21:23	21:21	20:32	21:37
מולדובה, קישינב (ק)	5:09	5:09	7:56	7:57	9:05	9:05	10:27	10:26	13:45	13:44	21:02	20:59	21:45	21:42	20:44	22:03
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:58	8:40	8:40	9:15	9:14	10:24	10:23	13:10	13:09	19:16	19:14	19:42	19:40	18:58	19:52
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	8:06	8:09	9:31	9:30	10:18	10:15	11:03	11:01	12:59	13:00	16:52	16:52	17:28	17:28	16:33	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:07	5:08	7:55	7:55	8:34	8:33	9:46	9:45	12:39	12:38	18:59	19:01	19:28	19:30	18:43	19:41
סין, בייג'ינג (ח)	4:45	4:45	7:37	7:37	8:28	8:28	9:45	9:44	12:53	12:51	19:43	19:45	20:17	20:20	19:25	20:35
סנגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:59	9:29	9:28	10:00	9:59	11:03	11:02	13:36	13:35	19:10	19:11	19:34	19:35	18:53	19:45
פולין, ורשא (ק)	4:15	4:14	-	-	8:23	8:23	9:49	9:49	13:17	13:19	20:57	21:00	21:49	21:53	20:42	22:18
פרו, לימה (ח)	6:25	6:27	8:43	8:44	9:16	9:14	10:15	10:14	12:39	12:38	17:51	17:52	18:15	18:16	17:34	18:26
צרפת, ליון (ק)	5:51	5:50	8:40	8:40	9:44	9:44	11:04	11:04	14:19	14:21	21:30	21:33	22:11	22:14	21:15	22:31
צרפת, פריז (ק)	5:47	5:46	8:29	8:27	9:47	9:47	11:10	11:09	14:31	14:32	21:56	21:59	22:39	22:42	21:38	23:03
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:45	8:17	8:18	8:49	8:48	9:53	9:52	12:27	12:28	18:08	18:09	18:32	18:33	17:51	18:43
קנדה, טורונטו (ק)	5:36	5:35	8:27	8:27	9:25	9:24	10:44	10:43	13:56	13:57	21:02	21:05	21:37	21:40	20:43	21:56
קנדה, מונטריאול (ק)	5:05	5:05	7:54	7:55	8:58	8:58	10:18	10:18	13:33	13:34	20:44	20:47	21:23	21:26	20:27	21:44
קפריסין, לרנקה (ק)	5:31	5:31	8:22	8:22	9:07	9:06	10:21	10:20	13:21	13:23	19:59	20:01	20:31	20:33	19:43	20:46
רוסיה, לובאוויטש (ח)	4:19	4:18	-	-	8:36	8:35	10:04	10:04	13:39	13:40	21:33	21:37	22:34	22:39	21:18	23:10
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:46	3:44	-	-	8:06	8:05	9:35	9:35	13:13	13:14	21:17	21:21	22:18	22:23	20:58	22:59
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:25	4:24	7:12	7:11	8:21	8:21	9:43	9:42	13:00	13:02	20:17	20:20	21:03	21:05	20:01	21:21
שווייץ, ציריך (ק)	5:29	5:28	8:16	8:15	9:25	9:26	10:47	10:47	14:05	14:07	21:27	21:30	22:05	22:08	21:07	22:27
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:51	8:29	8:30	9:02	9:03	10:10	10:09	12:50	12:51	18:45	18:47	19:10	19:12	18:29	19:22

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל-פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותנמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.

שולם
1949

תל אביב

